Gheorghe Focşa

Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului

Satu Mare
1999

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

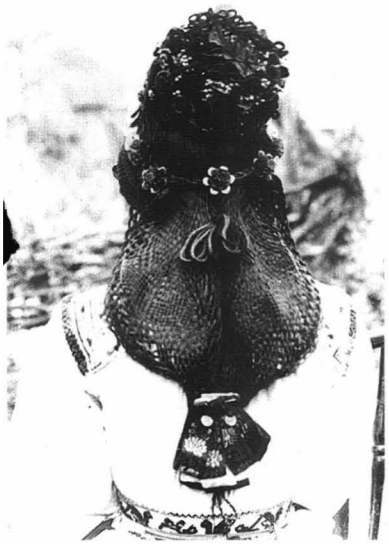

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

GHEORGHE FOCŞA

SPECTACOLUL NUNȚII

DIN

ȚARA OAŞULUI

https://biblioteca-digitala.ro

LUCRARE FINANȚATĂ DE MINISTERUL CULTURII - ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro

GHEORGHE FOCȘA

SPECTACOLUL NUNȚII DIN ȚARA OAȘULUI

Ediție, prefață și glosar
de
DANIELA OLTEAN

Editura Muzeului Sătmărean
1999

https://biblioteca-digitala.ro

Culegere computerizată: Irina Micle, Nicoleta Bledea, Andrea Tămăşan, Claudia Ardelean

Tehnoredactare: Luminiţa Vig

Design copertă: Tăbăcelea Dumitru

Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin Muzeului Judeţean Satu Mare

I S B N 973 - 98386 - 3 - 4

Tiparul a fost executat la Tipografia "Gedo" Cluj Napoca

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

PREFAȚĂ *11*
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI *21*

PARTEA I - NUNTA DIN ȚARA OAȘULUI ÎN ANII 1934-1978 31

CAP. I PEȚITUL ȘI ANUNȚAREA NUNȚII 31
1. PEȚITUL ȘI ANUNȚAREA NUNȚII *31*
2. PREGĂTIRI PENTRU NUNTĂ *33*
3. GĂTEALA MIRESEI *35*
4. CONFECȚIONAREA STEAGULUI DE NUNTĂ *39*
CAP. II NUNTA LA MIREASĂ 44
5. DANSUL MIRESEI CU FETELE DIN SAT *44*
6. CEATA STEGAȘILOR LA CASA MIRESEI *46*
7. BULCIUGUL MIRESEI ȘI VARIANTELE LUI *49*
8. BULCIUGUL MIRESEI DIN 1978 ..... *52*
9. DANSUL STEGAȘILOR CU MIREASA *57*
10. ALAIUL MIRESEI LA CUNUNIE *58*
11. ACTE MAGICE SĂVÂRȘITE DE MIRI *59*
12. ALAIUL ȘI CEREMONIILE SĂVÂRȘITE LA CASA MIRESEI *60*
13. OSPĂȚUL DE NUNTĂ LA CASA MIRESEI ÎN TRECUT *63*
14. OSPĂȚUL DE NUNTĂ LA CASA MIRESEI ÎN 1978 ..... *66*
CAP. III NUNTA LA CASA MIRELUI 72
15. ACȚIUNILE DIN PRIMA ZI DE NUNTĂ LA MIRE *72*
16. ALAIUL NUNTAȘILOR MIRESEI LA CASA MIRELUI *81*
17. OSPĂȚUL LA CASA NAȘILOR *85*
18. OSPĂȚUL DE NUNTĂ LA CASA MIRELUI ÎN TRECUT *88*
19. OSPĂȚUL DE NUNTĂ LA MIRE ÎN 1978 ..... *93*
20. GĂINA MIRESEI PREZENTATĂ LA "NĂNAȘI" *106*
21. OSPĂȚUL CUSCRILOR LA CASA MIRELUI *109*
22. CREAȚIILE FOLCLORICE SPECIFICE ȚĂRII OAȘULUI ȘI MODALITĂȚILE TRANSMITERII LOR *111*

PARTEA A II-A NUNTA LUI FINTA DUMITRU CU MOIȘ MĂRIOARA 122

CAP. IV INVITAȚIE TELEFONICĂ LA NUNTĂ 122
23. MIRELE FINTA DUMITRU *122*
24. ȘERVEȚELE PENTRU "MASA MARE" *122*
25. OBSESIA ȚĂRII OAȘULUI ȘI A OAMENILOR EI *124*
CAP. V PREGĂTIRI DE MARE AMPLOARE 128
26. ÎN "SAIVAN" *128*
27. ÎNTRE "SOCĂCIȚE" LA CASA MICĂ *130*
28. LA BUCĂTĂREASA ȘEFĂ, ÎN "BUCĂTĂRIA MARE" *134*
CAP. VI MOMENTE ȘI EVENIMENTE DIN ZIUA NUNȚII (LA MIRE) 136
29.CĂSĂTORIA CIVILĂ *137*
30. PREGĂTIREA STEAGULUI DE NUNTĂ *137*
31. PREGĂTIREA TORTURILOR *139*
32. "TURTELE NĂNAȘILOR" *140*
33. SFINȚII VASILE, GRIGORE ȘI IOAN *141*
34. MUZICĂ ȘI DANSURI LA CASA MIRELUI FINTA DUMITRU *141*
35. "BULCIUGUL" MIRELUI *142*
36. SEMNIFICAȚIA ACESTOR MANIFESTĂRI *145*
37. CERCETAREA FENOMENELOR ETNOGRAFICE COMPLEXE *146*
38. A DOUA VERSIUNE A " BULCIUGULUI " LA MIRE *147*

https://biblioteca-digitala.ro

39. ÎNCHINAREA PAHARELOR PLINE ALE MIRELUI CU RUDENIILE, VECINII ŞI PRIETENII LUI CEI MAI BUNI 150
40. ALAIUL MIRELUI CU NUNTAŞII SĂI, CĂTRE BISERICĂ 151
41. "HORA MARE" DE LA CASA PAROHIALĂ 153
42. MIRELE, AFARĂ, LA UŞA BISERICII, ÎN AŞTEPTAREA MIRESEI 154
CAP. VII NUNTA LA CASA MIRESEI 154
43. MUZICĂ ŞI DANSURI LA CASA MIRESEI 154
44. CASA ŞI MIREASA ÎMPODOBITE PENTRU NUNTĂ 155
45. ÎNDATORIRILE MIRESEI ÎN ZIUA EI DE NUNTĂ 158
46. DANSUL MIRESEI CU TOATE FETELE DIN SAT 159
47. "BULCIUGUL" LA MIREASA MOIŞ MĂRIOARA 161
48. ÎNCHINAREA PAHARELOR MIRESEI CU TOATE RUDENIILE, VECINII ŞI PRIETENELE EI 164
49. ALAIUL MIRESEI CONDUSĂ DE STEGAR, CU TOŢI NUNTAŞII SĂI SE DEPLASEAZĂ CĂTRE BISERICĂ 165
CAP. VIII LA CUNUNIA RELIGIOASĂ 168
50. BISERICA DIN MOIŞENI AZI 168
51. LA CUNUNIA RELIGIOASĂ 170
52. RITUALURILE SĂVÂRŞITE DE MIRI LA IEŞIREA DIN BISERICĂ 171
53. DEPLASAREA MARII MULŢIMI DE NUNTAŞI CĂTRE "SAIVAN" 172
CAP. IX LA MASA MARE DIN "SAIVAN" 173
54. DECORUL ÎN SALA DE MESE 173
55. ARANJAMENTUL ŞI PORTUL NUNTAŞILOR 174
56. MENIUL LA "MASA MARE" 176
CAP. X OBICEIURI ETNOGRAFICE ŞI FOLCLORICE 177
57. MUZICA ŞI DANSURILE 177
58. NUNTA ÎN TRECUT LA CASELE PĂRINTEŞTI 178
59. CERERILE "TAROSTELUI" ADRESATE "SOCĂCIŢELOR" ŞI "GAZDELOR CĂŞII" LA "MASA MARE" 180
60. PĂLINCA "O RĂSPUNDE TAROSTELE" 185
61. ÎNCHINARE MIRILOR, SOCRILOR, NĂNAŞILOR ŞI TUTUROR NUNTAŞILOR 192
62. HORI, ŢÂPURITURI, STRÂGETE ŞI SEMNIFICAŢIA LOR 201
CAP. XI- ARTA COLACILOR 222
63. ARTA COLACILOR LA NUNTĂ 222
64. DANSUL COLACILOR MIRESEI 223
65. COLACII "PUILOR " MIRESEI 230
66. ARTA COLACILOR LA PAŞTI 232
67. COLACII "NĂNAŞILOR" 235
68. ARTA COLACILOR LA "SÂMBRA OILOR" 238
69. STRÂNGEREA ŞI STRIGAREA DARURILOR LA "MASA MARE" 242
70. DUPĂ MIEZUL NOPŢII NUMEROŞI NUNTAŞI DIN "SAIVAN" AU INVADAT "CASA MARE" 245
CAP. XII A DOUA ZI DUPĂ NOAPTEA NUNŢII 246
71. RESPECTUL DATORAT RÂNDUIELILOR LOCULUI 246

PARTEA A III-A NUNTA LUI MOIŞ GRIGOR AL MUSTEŢII, 19 ANI, CU FINTA MĂRICA, DE 16 ANI 249

CAP. XIII INTENSE PREGĂTIRI MULTILATERALE 249
72. DEPLASARE PRIN SIGHET LA HUTA-CERTEZE ŞI MOIŞENI 249
73. RECUPERAREA MARELUI SAIVAN 249
74. INTENSĂ ACTIVITATE LA BUCĂTĂRIE 251
75. DOUĂ DEPOZITE CU PRODUSE ALIMENTARE (JOS ŞI SUS) 252
76. HĂCUIREA A 28 GĂINI MARI ŞI A 10 MIEI 253
77. PATRUSPREZECE SORTURI DE PRĂJITURI DIFERITE 255
78. ÎN CĂUTAREA BUCĂTĂRESEI ŞEFĂ, SABO MARIA 255

https://biblioteca-digitala.ro

79. ACASĂ LA MOIŞ GRIGORE *256*
80. ACASĂ LA SABO MARIA *257*
81. ANCHETA CORECTATĂ ŞI ÎNTREGITĂ PRIN CORESPONDENŢĂ *258*
82. DENUMIRI, REŢETE ŞI CREME PENTRU ŞAPTE PRĂJITURI DIFERITE *258*
CAP. XIV MOMENTE PRINCIPALE DIN DESFĂŞURAREA NUNŢII ***261***
83. CĂSĂTORIA CIVILĂ *261*
84. CELE PATRU PERECHI DE NAŞI TINERI *261*
85. PREGĂTIREA STEAGULUI DE NUNTĂ LA SOCRUL MARE *262*
86. AMINTIRILE LUI ŞOLME GHEORGHE A BUCOAIEI - 80 ANI *262*
87. "PE VALE", LA CASA PĂRINTEASCĂ A MIRELUI MOIŞ GRIGORE *263*
88. MUZICA ŞI ŢĂPURITURILE "CETERAŞILOR" LA MIRE *264*
89. DANŢUL STEGARILOR CU DRUŞTELE *265*
90. MASA DE LA SOCRUL MARE *265*
91. FUGA "DRUŞTELOR" LA CASA MIRESEI *266*
92. CETERAŞII MIRESEI ŞI MUZICA LOR *266*
93. DANSUL MIRESEI CU FETELE DIN SAT *267*
94. BULCIUGUL ŞI ÎNCHINAREA PAHARELOR LA MIREASĂ *271*
95. "BULCIUGUL"ŞI ÎNCHINAREA PAHARELOR LA MIRE *274*
96. ALAIUL MIRELUI CU NUNTAŞII SĂI, CĂTRE BISERICĂ *276*
97. HORA MARE DE LA CASA PAROHIALĂ *277*
98. DIN NOU LA DANSUL MIRESEI CU TOATE FETELE DIN SAT *277*
99. ALAIUL MIRESEI CĂTRE BISERICĂ, CONDUS DE STEGAR *278*
100. CĂSĂTORIA RELIGIOASĂ *279*
101. CELE DOUĂ ALAIURI MARI, REUNITE ÎN FAŢA BISERICII, OCUPĂ SAIVANUL *280*
102. BANCHETUL DIN NOAPTEA NUNŢII *282*
103. MENIUL SERVIT LA "MASA MARE" *283*
CAP. XV MANIFESTĂRI ETNOGRAFICE ŞI FOLCLORICE ***284***
104. MUZICĂ ŞI DANSURI OŞENEŞTI, MUZICĂ ŞI DANSURI MODERNE *284*
105. DIALOG ANIMAT ÎNTRE "STEGAR", "TAROSTE" ŞI "GAZDELE CĂŞII" *287*
106. COLACII MIRESEI *288*
107. COLACII "PUILOR" MIRESEI *289*
108. GĂINA MIRESEI PREZENTATĂ LA NĂNAŞI *290*
109. INVOCAREA MIRELUI ŞI A STEGARULUI SĂU *292*
110. STRIGAREA ŞI STRÂNGEREA DARURILOR *293*
CAP. XVI A DOUA ZI DUPĂ NUNTĂ ***294***
111. LA DORMIT ÎN VECINI *294*
112. "ASCULTĂM PE TATA" *295*
113. SINGUR ÎN SALA MARELUI SAIVAN *298*
114. ANVELOPA APARATULUI FOTOGRAFIC PIERDUTĂ ŞI REGĂSITĂ *300*
115. VIZITA PRIMARULUI DIN CERTEZE, SIMION CIORBĂ *301*
116. UN CAZ PRINTRE INVITAŢII "MAI DE VAZĂ" *304*
117. LUCRĂRI URGENTE - BENEVOLE DAR OBLIGATORII *305*
118. SOCOTELILE DIN URMĂ *306*
119. TEMELII DIN GRANIT ŞI BETON PENTRU O CASĂ NOUĂ, MARE ŞI FRUMOASĂ, ÎN MOIŞENI *308*
120. LA ŞANTIERUL CONSTRUCTIV DIN MOIŞENI *312*
121. UN MODEL ORIGINAL DE CASĂ NOUĂ DIN NEGREŞTI-OAŞ (MIGREAZĂ) ÎN MOIŞENI *317*
CAP. XVII SCHIMBĂRI ÎN TIMP ***323***
SUMMARY *329*
GLOSAR *330*

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

Prefață

"Eu sunt absolut în fiecare zi
cu gândul la voi și la Țara Oașului".

Gheorghe Focșa

O viață de om închinată ca o adevărată ofrandă pe altarul etnografiei românești. Peste șase decenii de trudă necontenită, dăruită unei mari iubiri: iubirea de neam, de pământul românesc născător al civilizației tradiționale, al esențelor spiritualității românești, acest izvor cu apă vie și veșnic curgătoare care a făcut roditoare cultura acestui popor.

Un Om, Gheorghe Focșa, un Om care a cuprins înlăuntrul inimii și înțelepciunii sale un foc ce ardea nepotolit, cu pasiunea nestinsă a dragostei pentru oameni, pentru oamenii aceia simpli, curați și modești, dar atât de măreți, bogați și nemuritori! Un Om care a iubit țăranul român și care a văzut în acesta și în creația sa, nemurirea neamului românesc.

A străbătut neobosit pământul țării pentru a-i cunoaște seva, pentru a pătrunde cât mai adânc în originea lucrurilor, a ființei poporului din mijlocul căruia s-a născut. A fost mereu alături de oameni, i-a cercetat, i-a învățat, le-a fost mentor și călăuză. Unii l-au iubit mai mult, alții mai puțin. Unii l-au uitat, mulți nu-l vor uita niciodată. Căci acum, la acest apus de veac , putem afirma cu certitudine că Gheorghe Focșa a fost și rămâne unul din marii etnografi ai secolului nostru, a cărui viață a fost pusă în slujba cercetării și propășirii culturii tradiționale românești, a ocrotirii patrimoniului etnografic, pe care l-a apărat cu dârzenia unui adevărat luptător. "Toată viața lui Gheorghe Focșa nu a fost altceva decât o goană perpetuă pentru cunoașterea modului tradițional de viață al poporului român."[1]

Originar dintr-o familie de răzeși moldoveni din Codrii Fălciului și Tigheciului, Gheorghe Focșa s-a născut la 15 octombrie 1903, în Rășcani - Șuletea, Tutova.

Cursurile școlii primare le-a urmat în satul natal și în satul vecin Jigălia, iar cele liceale la Huși.

Activitatea științifică și-a început-o în anul 1930, ca student al Facultății de Filosofie și Litere, Catedra de Sociologie, condusă de fondatorul acesteia, prof. Dimitrie Gusti. Student în anul I, Gheorghe Focșa a făcut parte din colectivul de cercetare destinat campaniei din satul Runcu-Gorj.

În anii 1931-1932 face parte din colectivele pentru cercetările monografice efectuate la Cornova - Basarabia și Drăguș - Făgăraș. Va fi apoi (1934-1939) conducătorul echipei studențești care sub auspiciile Fundației Regale a efectuat cercetări pluridisciplinare de sociologie rurală în Țara Oașului (Moișeni), Maramureș (Cuhea) și Dioști - Romanați.

Își continuă activitatea ca angajat al Fundațiilor Culturale "Principele Carol" și "Regele Mihai I", (1935-1947), unde a deținut funcțiile de bibliotecar șef, director al căminelor și școlilor țărănești, inspector general.

Participă la organizarea primei expoziții în aer liber din cadrul Muzeului Satului, București (1936), strămutând în acest spațiu gospodăria Moișeni din Țara Oașului, unul din cele mai valoroase monumente de arhitectură populară, construit la 1780 .

---

[1] I.Godea, Gheorghe Focșa (1903-1995). *O viață de muzeograf*, Ed. Museion, București, 1997, p.5

https://biblioteca-digitala.ro

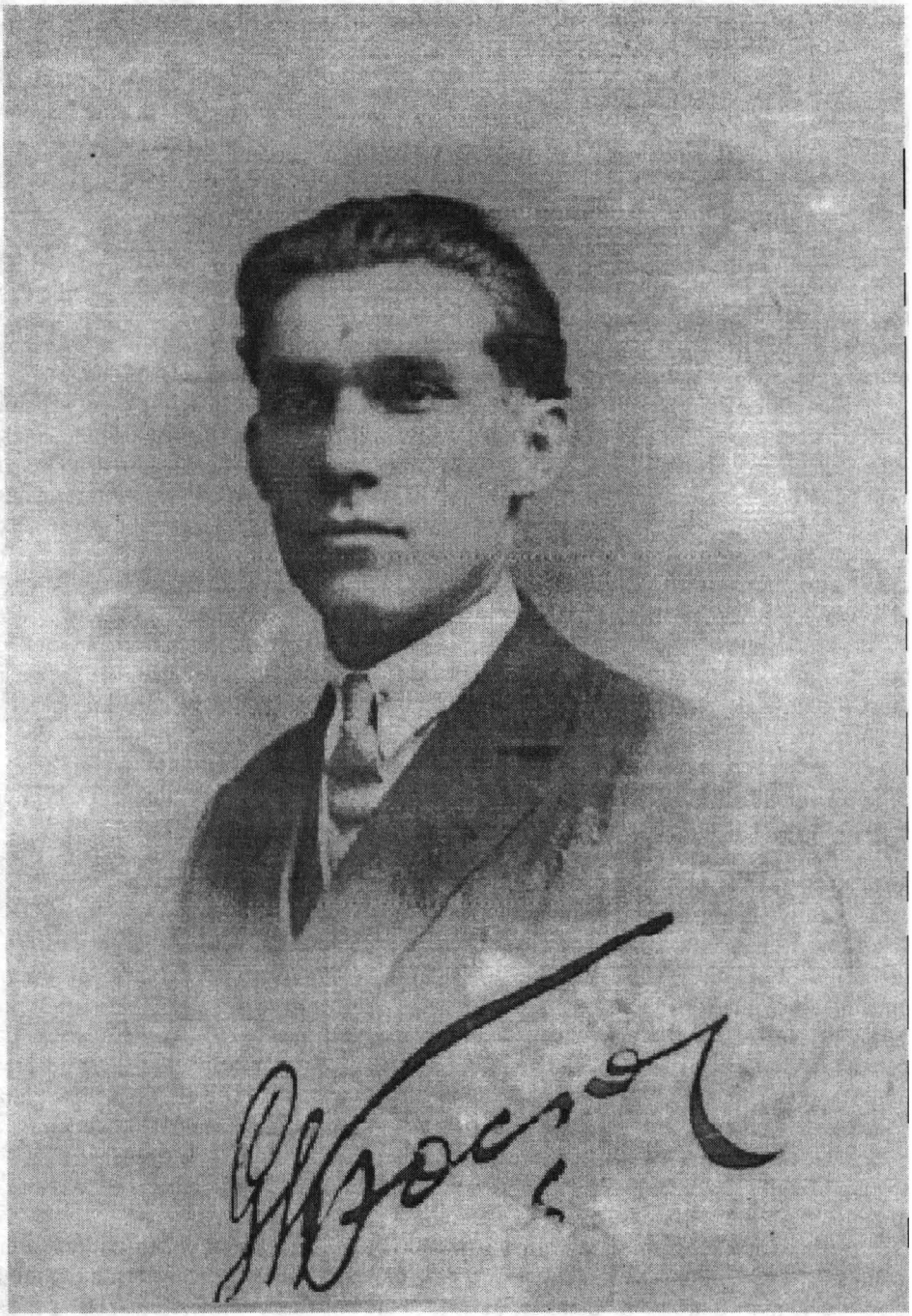

GHEORGHE FOCȘA

https://biblioteca-digitala.ro

GHEORGHE FOCŞA ÎN COSTUM OŞENESC DE IARNĂ, 1938

https://biblioteca-digitala.ro

În anul 1937 Gheorghe Focşa constituie o colecţie de 350 obiecte din Ţara Oaşului, care au făcut parte din interiorul unei locuinţe ţărăneşti în cadrul Pavilionului Românesc din expoziţia Internaţională de la Paris (1937) şi New York (1939).

Este licenţiat în litere şi filosofie la Facultatea de Filosofie şi Litere din cadrul Universităţii Bucureşti (1942).

Gheorghe Focşa obţine doctoratul în 1947, teza sa "Ceata feciorilor din Drăguş. Contribuţii la sociologia unităţilor sociale" fiind apreciată cu "magna cum laude".

De-a lungul bogatei sale cariere, Gheorghe Focşa a fost şef al cercetărilor de cadru psihologic al Institutului de Cercetări Sociale al României (1939); asistent la catedra de sociologie a Universităţii Bucureşti (1942-1947); colaborator ştiinţific al Institutului de Istoria Artei (1950); asistent II la acelaşi institut (1951); membru al comisiei de avizare din cadrul Direcţiei Monumentelor de Arhitectură (1958).

Cea mai mare parte a activităţii sale şi-a desfăşurat-o în cadrul Muzeului Satului din Bucureşti, pe care l-a condus timp de 30 de ani. "La 5 februarie 1948 mi s-a încredinţat conducerea Muzeului Satului în calitate de director. În aceşti ani am consacrat acestei opere mult timp, energie dinamică şi devotament [...] Am pus temeiurile permanente ale acestei instituţii ştiinţifice şi culturale, care se bucură astăzi de aprecieri şi faimă universală. Am contribuit la creşterea mai multor cadre de muzeografi şi etnografi care îşi aduc azi contribuţia lor apreciată în acest domeniu al ştiinţei şi am contribuit personal, teoretic şi practic, la dezvoltarea reţelei de muzee din România".[2]

Este autorul a zeci de lucrări şi filme documentare care reflectă viaţa spirituală a poporului român, obiceiurile, mentalităţile şi unităţile sociale săteşti. Amintim dintre acestea: *Contribuţii la cercetarea mentalităţii satului, în "Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială", Bucureşti, 1932; Contribuţii la cercetarea mentalităţii satului Moişeni, în "Sociologie Românească",* 1936; *Aspectele spiritualităţii săteşti*, în "Sociologie Românească", 1937; *Artă populară. Port, ţesături, cusături*, Bucureşti, 1957; *Muzeul Satului*, Bucureşti, 1958; *Muzeul Satului*, 1962; *Artă populară românească* (în limba greacă), Atena, 1962; *Le Musée du Village et la problème des musées ethnographigues en plein air,* în *Études d'ethnographie et de folklore*, Bucureşti, 1964; *Arta populară din Ţara Oaşului*, în *"Săteanca"*, Bucureşti, 1968; *Coafura femeii din Ţara Oaşului,* în "Roumanie d'aujourd' hui", Bucureşti, 1970; *Ţara Oaşului. Studiu etnografic. Cultura materială*, Bucureşti, 1975; *Roata feciorilor din Ţara Oaşului*, (film etnografic), 1968; *_Nuntă pe valea Izei* (film etnografic), 1969.

La 11 iulie 1977, după o jumătate de veac de muncă pusă în slujba etnografiei româneşti, este pensionat. Cu toate acestea, îşi continuă cercetările în Ţara Oaşului, unde revine în anii 1978, 1985 şi 1988.

În anul 1991 este invitat să participe la serbările de la Cornova, Republica Moldova, unde în urmă cu 60 de ani efectuase cercetări sistematice.

Pentru rodnica sa activitate ştiinţifică şi muzeografică, Gheorghe Focşa a fost decorat cu Medalia Muncii (1957), cu Ordinul Muncii cl.III (1964), a primit decoraţia "Ofiţer al Ordinului Tunisiei" (1968) şi ordinul "Trandafirul alb şi leul finlandez" în grad de cavaler, clasa I, al Finlandei (1969) .

La împlinirea vârstei de 90 de ani (1993), era reangajat ca cercetător ştiinţific la Muzeul Satului din Bucureşti. Chiar şi atunci entuziasmul şi pasiunea sa erau *de-a dreptul impresionante.*

---

[2] I.Godea, *op. cit.*, p.26-27

https://biblioteca-digitala.ro

Aveau să treacă numai doi ani până când omul Gheorghe Focşa părăsea această lume şi pornea pe drumul vieţii veşnice şi nemuritoare, pe care singur şi-a făurit-o.

A dăruit acestei lumi peste şase decenii de trudă necontenită şi a luat cu el iubirea cea mare, dar numai după ce a dăruit-o celor care poartă şi vor purta în sufletele lor aceeaşi iubire, cultura populară tradiţională.

xxx

Volumul de faţă, *Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului*, a fost conceput de autor pentru a deschide ciclul de lucrări dedicate zonei etnografice Oaş, dar cu toate acestea iniţial a fost tipărit volumul II, *Ţara Oaşului. Studiu etnografic. Cultura materială, 1975*. Roadele amplelor cercetări etnografice pe care Gheorghe Focşa le-a întreprins în perioada 1934-1937, precum şi în anii 1978, 1985 şi 1988, îşi găsesc în sfârşit deplinătatea acum, când volumul I vede lumina tiparului, ca o firească şi totodată obligatorie completare şi desăvârşire a studiilor privitoare la cultura materială şi spirituală a Ţării Oaşului.

Originalitatea acestei vetre milenare care "a păstrat ca într-o insulă de arhaism etnic urmele unei vieţi sociale rămasă până de curând în lumea începuturilor", l-a impresionat profund pe neobositul şi mereu "însetatul" cercetător Focşa, îndemnându-l să revină şi iar să revină, chiar şi la vârste înaintate, pentru a-şi potoli setea cunoaşterii acestor oameni şi a acestui pământ arhaic românesc.

Vechile *Letopiseţe* atestă existenţa acestei "ţări": "Ţara Ardealului nu este o ţară însăşi, ci Ardealul este şi se chiamă mijlocul ţării care multe cuprinde în toate părţile, în care stă şi scaunul Crăiei; iară pe la marginile ei sunt alte ţări mai mici carele toate se ţin de dânsa, şi sub ascultarea ei sunt: întâi este Maramureşul despre Ţara Leşească, şi Ţara Secuească despre Moldova, şi Ţara Oltului despre Ţara Muntenească, şi Ţara Bârsei, şi Ţara Haţegului, *Ţara Oaşului*, şi sunt şi alte hotare multe carile toate ascultă de Crăiia Ungurească şi se ţin de Ardeal". (Simeon Dascălul, versiune după *Cronica* lui Grigore Ureche).

Acest ţinut este "o unitate geografică aşezată pe un platou, la o altitudine de peste 2000 de metri şi înconjurată de jur-împrejur de un lanţ de munţi, aşa că spre Maramureş, Baia-Mare, Ugocea e complet închisă, lăsând o singură trecătoare peste şes, în partea de sud-vest. Deci este o regiune izolată, ţinut de margine, o cetate de granit a românismului, care poartă cu tot dreptul falnicul nume de <<Ţara Oaşului>>.

Am fost odată, în vârful Măgurii lângă Bixad, la vânătoare, şi de pe culmea dealului să vedea o panoramă încântătoare. Întreaga Ţara Oaşului e la picioarele privitorului. Nici în Elveţia nu vezi regiuni mai pitoreşti, cu codrii verzi, cu văile împodobite de flori în culorile curcubeului, cu apa limpede ca de cristal, care spumegând în goană trece în câmpiile Turului şi Talnei. La spate <<Pietroasa>> întunecată, cu o înălţime de 1200 m, în faţa de sud-vest <<Heghişa>>, cu o înălţime de 1012 m. De aceste piscuri importante se leagă de jur - împrejur, într-o cunună de lauri o mulţime de dealuri, lăsând liberă numai şoseaua naţională, care dinspre Seini şi Satu Mare pătrunde în ţinutul oşenilor.[...]

Oşenii, închişi între munţii aceştia ca şi într-o cetate de piatră, de multe -multe veacuri au fost izolaţi aproape complect de locuitorii din alte regiuni. Mai mult, trebuie să notăm că la oşeni nu este om de omenie acel care nu poate să trăiască în satul lui, ori ar vrea să se căsătorească în alt sat [...]. În aceste împrejurări nu este deci surprinzător că sunt foarte conservatori şi au

păstrat multe particularităţi interesante în graiu, în port, în obiceiuri, şi nu

https://biblioteca-digitala.ro

este exagerare când oşenii intelectuali consideră acest ţinut ca leagănul cel mai curat al românismului".[3]

În anul 1921, Take Ionescu, în calitate de ministru al Afacerilor Externe, la insistenţele dr. Eugen Barbul, deputat de Satu Mare, face o vizită în Ţara Oaşului, povestind "ce discuţii mari a avut el şi delegaţia română la Paris, la Conferinţa de pace, pentru Ţara Oaşului. Simpaticii noştri vecini cehii, mari şmecheri în politică, înarmaţi cu hărţi ungureşti, susţineau cu tărie la Versailles, că Ţara Oaşului le compete lor. Ziceau că este teritoriu unguresc; citau pe rând hărţile ungureşti, numele satelor: Mózesfalu (n.n Moişeni), Újfalu (n.n. Certeze), Felsőfalu (n.n. Negreşti), Vámfalva (n.n.Vama), Turvékonya (n.n. Tur), Újváros (n.n.Oraşu Nou) etc...şi stăruiau că au negreşit nevoie de acest teritor, pentru apărarea liniei ferate şi şoselei naţionale care leagă Halmeul şi frontiera Cehoslovacă cu interiorul ţării lor. Pentru români, spuneau ei, acest teritor ar fi numai o sarcină, sporind şi mai mult elementul unguresc din Nord-Vestul ţării". (E. Barbul).

Unul din satele în care a poposit Take Ionescu a fost şi Moişeniul. Oprindu-se lângă un ţăran, l-a întrebat: "<<D-ta eşti român?>> Da, Domnule, răspunse oşanul. <<Cum se numeşte satul acesta?>> Moişeni, fu răspunsul. <<Nu se spune Mózesfalu?>> Nu, Domnule, numai ungurii îi ziceau aşa, dar noi nu ştim asta. <<Bine, continuă el, dar aici sunt mulţi locuitori unguri>>. Aici la noi Domnule, nu este nici un pui de ungur, răspunse hotărât oşanul". (E. Barbul).

După doar câteva minute Take Ionescu era înconjurat de o mare mulţime de bărbaţi, femei şi copii, pe care i-a întrebat: "<<Cum te numeşti?>>. Erau toţi Moiş, unul Petru a lui Văsâi, altul Moiş Iuon a Tomi etc..Toţi Moiş, Moiş... <<Dar unguri n-aveţi în sat?>>, repetă întrebarea Take Ionescu. N-avem nici unul, spunea un sătean bătrân". (E. Barbul).

Drumul prin Ţara Oaşului a continuat, iar următorul popas a fost în Negreşti. "În biserica frumoasă din Negreşti, Take Ionescu, cu lacrimi în ochi ne spunea înaintea sfântului altar: <<nici nu credeţi ce emoţionat sunt, că bunul Dumnezeu mi-a dat plăcerea să văd satele aceste frumoase româneşti, şi atunci la Paris, la Conferinţa de pace, ne-a luminat şi mi-a întărit sufletul să nu cedez cehilor satele noastre. [...] Vedeţi, acum înţeleg asemănarea mare care o găsim aici între oşeni şi moldoveni, în ce priveşte traiul, limba, obiceiurile şi portul. Se explică limpede această stare de lucruri, deoarece Dragoş Vodă, când a descălecat în Moldova, a adus nordul din Maramureş şi din ţinuturile învecinate, deci cu siguranţă şi din Ţara Oaşului, şi-mi dau seama ce crimă comiteam noi la Paris, dacă din necunoştinţă de cauză cedam cehilor acest ţinut frumos, leagănul românismului şi patrimoniul nostru sfânt!>> (E. Barbul).

Împărţită administrativ de-a lungul vremii în două regiuni, Ţara Oaşului şi Ugocea, zona etnografică a Ţării Oaşului a creat în patrimoniul civilizaţiei şi culturii româneşti particularităţi distincte, specifice, care s-au manifestat cu pregnanţă în arhitectură, organizarea interiorului, port popular, ceramică, folclor.

Între satele din Oaş există diferenţieri generale, dar unitatea de stil a acestora este evidentă. Pot fi sesizate mici variaţii de la un sat la altul, uneori în limba vorbită, cu precădere în utilizarea diferitelor regionalisme, deosebiri apar şi în îmbrăcăminte, mai ales cele ce vizează preferinţele pentru anumite culori sau amănuntele decorului costumului.

În ceea ce priveşte diferenţierea arhitecturii tipică caselor din nordul Oaşului - regiune aflată multă vreme sub influenţa unităţii adminstrative Ugocea - casele încă în urmă

[3] Eugen Barbul, *Tara Oaşului. Despre originea oşenilor*, 1933

https://biblioteca-digitala.ro

cu 60-70 de ani aveau particularităţi specifice la prispa cu stâlpi de stejar, aceştia fiind fasonaţi din strung şi nu din bardă.

Deosebirile dintre oşeni şi ugoceni erau semnalate de V. Scurtu astfel: "... ugocenii sunt mai paşnici, mai înţelegători şi au o fire mai potolită ca oşenii. Apoi se găsesc pe o treaptă culturală superioară oşenilor. Amintim şi faptul că în cursul timpurilor, ugocenii au fost separaţi şi administrativ de oşeni, primii aparţinând judeţului Ugocea, iar ceilalţi judeţului Satu Mare. Dar nu acest fapt este hotărâtor în privinţa această, ci *conştiinţa distincţiei* care există atât la unii cât şi la alţii.

Oşenii spun despre Ugoceni că sunt <<mai, domnoşi, să ţân mai sus ca ei>>. În schimb ugocenii îi cam disprețuiesc pe oşeni, considerându-i inferiori lor în multe privinţe.[...]. Ciote Iacob, de 76 ani, din Batarci, mi-a precizat: <<ugoceni suntem până-n Dérţa Mnică, că oşăni-s acolo în sus, la Negreşti, la Călineşti >>. Această delimitare corespunde întru toate şi cu hotarele geografice dintre Ugocea şi Ţara Oaşului".[4]

Întâia denumire oficială a Ţării Oaşului se întâlneşte într-o diplomă de donaţie a lui Leopold I, din anul 1668, prin care acesta dăruieşte contelui Ştefan Csáky, "Districtus Avasságh", care aparţinea pe atunci cetăţii Sătmar.

Asupra originii numelui Ţării Oaşului au existat opinii diferite. Cercetătorul Weigand, susţinea că numele ţinutului ar veni de la un oarecare voievod "Oaş".

Nicolae Iorga credea că "Havasalföld " - "Ţinutul de munte" al ungurilor, s-a transformat de mult în românească Ţară a Oaşului.

Ion Muşlea consideră că numele românesc al ţinutului derivă dintr-un cuvânt unguresc, şi anume "avas", care înseamnă: "1. pădure cu arbori mari şi bătrâni; 2. pădure cu ghindă; 3. silva prohibita"[5].

Este cunoscut faptul că ţinutul Oaşului a fost acoperit de păduri seculare, pădurea "Tuba" având o întindere uriaşă, fiind comună aproape tuturor satelor din Ţara Oaşului[6].

După primul război mondial, Ţara Oaşului a format o plasă a judeţului Satu Mare, plasa "Oaşiu". Pe o suprafaţă de 563 km^2 erau aşezate cele 16 sate, cu un total de 28306 locuitori (după rezultatele recensământului din 1930).

Cele 16 localităţi aparţinătoare plăşii Oaşiu au fost:

1. Oraşul Nou (1270 Nova Civitas, c.f. C. Suciu, vol. I-II)
2. Racşa (1493 Rakos)
3. Prilog (1270 poss. Barlag)
4. Remetea Oaşului (1335 Eremita)
5. Vama (1270 poss. Vamfalu)
6. Negreşti (1490 Felsewfalw)
7. Bixad (1478 Bykzad)
8. Certeze (1490 Awas)
9. Moişeni (1828 Mózesfalu)
10. Cămârzana (1387 Kamarzanfalwa)
11. Târşolţ (1482 Tharsolcz)
12. Boineşti (1490 Bwyanhaza)
13. Trip (1493 Therep)
14. Tur (1478 Thwlweken)
15. Călineşti (1490 Kalynhaza)

---

[4] V. Scurtu, *Cercetări folclorice în Ugocea Românească (jud. Satu Mare)*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, VI, Buc, 1942, p.11

[5] Ion Muşlea, *Cercetări folclorice în Ţara Oaşului*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, I, Cluj, 1932, p. 120

[6] Szirmay Antal, *Szatmár vármegye fekvése, történetei és polgári esmérete*, Buda, 1809- 1810, II, p. 324-336

https://biblioteca-digitala.ro

16. Lechința (1490 Lekenche)

Cealaltă regiune a Oașului, Ugocea, a fost un județ mai mic în Ungaria dinaintea primului război mondial, cu o suprafață de 1213 km^2 și 91755 locuitori, (potrivit datelor ultimului recensământ maghiar, 1910).

Județul, în forma de atunci, se situa la poalele Carpaților Păduroși, pe cursul superior al Tisei, care îl tăia de la est spre vest în două părți aproape egale. Capitala județului era Seleușul (Nagy - Szöllös).

După primul război mondial, o parte mică de dincoace de Tisa a fost alipită României. Această regiune a făcut parte din județul Satu Mare, sub numele de plasa Ugocea, având 16 localități.

1. Băbești (1261 poss. Babun)
2. Batarci (1378 poss. valachalis Batharch)
3. Bocicău (1572 Bochko)
4. Cidreag (1319 Hydegre, villa Chudrug)
5. Comlăușa (1378 Komlos)
6. Dobolț (1323 Dabouch)
7. Gherța Mare (1351 Gerche)
8. Gherța Mică (1393 Gerche et alia Gerche)
9. Halmeu (1217 terra Holmy)
10. Porumbești (1274 terra Kukynus)
11. Tarna Mare (1430 Torna)
12. Tămășeni (1325 poss. Varalya)
13. Turț (1378 villa walachalis Thwrch)
14. Turulung (1216 Terebes)
15. Drăgușeni (cătun al satului Turulung)
16. Valea Seacă (1378 Zarazpatak)

Satele românești din Ugocea apar foarte curând în documente, ele figurând de la început ca << possessiones valachales>>, având în frunte cnezi și voievozi, după același <<jus valachicum>> pe care - l întâlnim și în comitatele vecine. La început, ținutul făcea parte din domeniile regale, dar ajunge foarte curând sub stăpânire feudală, privilegiile inițiale ale satelor pierzându-se treptat în iobăgie, iar cnejii și voeivozii devenind simplii juzi sătești în serviciul curților.

Numele comitatului Ugocea își are probabil originea în diminutivul unui nume de persoană, Ugo + sufixul ča, purtat mai întâi de un sat, posibil satul de reședință al comesului regal[7]. Satul de coloniști Sas a fost numit la 1430 și 1431 "Szásfalu alio nomine Ugocha" [8].

În documentele medievale ținutul apare menționat că având strânse legături cu Maramureșul, cele două comitate aflându-se adesea sub autoritatea aceluiași comes, de obicei voievod de Maramureș.

Voievozii de Maramureș stăpâneau adesea moșii întinse și în Ugocea. La 1378 frații Drag și Ioan, fii voievodului Sas, veniți din Moldova, stăpâneau, cu titlu de donație regală, și sate din regiunea românească Comlăușa, Batarci, Turț.

În 1390 voievodul Balc purta titlul de <<comite de Ugocea >>, pe care Drag îl purta la 1392 .[9]

---

[7] N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și onomasticei*, Buc.,1933, p.388

[8] Szabo István, *Ugocsa megye*, Budapesta,1937, p. 535

[9] Xenopol, *Istoria Românilor*,III, Iași, 1896, p. 32

https://biblioteca-digitala.ro

Din secolul al XVI- lea, în documentele ungureşti, ţinutul se numeşte <<Oláhság>>.

În ceea ce priveşte populaţia din cele două regiuni, Ţara Oaşului şi Ugocea, ea a fost întotdeauna majoritar românească, cu excepţia câtorva localităţi în care exista şi populaţie "de alt neam": Oraşul Nou, Remetea, Vama, Dobolţ, Halmeu, Turulung- maghiari; Cămârzana, Negreşti, Halmeu, Batarci, Tarna Mare, Turţ- evrei; Tarna Mare, Cidreag, Halmeu, Porumbeşti, Turulung- ruşi şi ruteni.

Influenţele acestora asupra culturii tradiţionale oseneşti au fost insignifiante, căci oşenii, prin conservatorismul lor, dar în acelaşi timp şi prin caracterul lor dârz şi mândru, şi-au păstrat cu sfinţenie limba, portul şi tradiţiile seculare.

" În Ţara Oaşului rădăcinile geto-dacice ale fiinţei naţionale nu trebuie căutate săpând în adâncime, pogorând în straturile moarte ale arheologiei, pentru motivul că sfintele vestigii ale descendenţei noastre se află la suprafaţă, la îndemâna oricui, prezente în structurile oşeneşti, în rostire, în port, în virtute, în stilul de viaţă cotidian, în modul cum concepe oşanul de azi ideea de timp, de istorie, în aprigul spirit justiţiar bazat pe omenie şi muncă paşnică. Aşa- zisul <<conservatorism>> oşenesc este conştiinţa de neatârnare a Ţării Oaşului, cuib de vulturi aflat la liziera ţării, la fruntariile ei de pavăză şi integritate teritorială".[10]

Pentru cercetările etnografice, Ţara Oaşului a fost un izvor nesecat al spiritualităţii româneşti, al mentalităţilor populare ancestrale, ce s-au manifestat cu pregnanţă în structuri mentale arhetipale.

Astăzi, Oaşul mai are miresmele de odinioară, dar acel parfum arhaic îşi contopeşte tot mai mult esenţele cu cele ale contemporaneităţii.

DANIELA OLTEAN

[10] Simion Pop, prefaţă la *Albumul de fotografii Ioniţă G. Andron,* Dacia, 1977

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

"Feciori şi fete, boresari şi
neveste, bătrâni şi bătrâne, să
veniţi la nuntă!"

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului, aduce în faţa cititorului o lume complexă şi minuţios cercetată de autor, o lume pe care Gh.Focşa a perceput-o ca pe un adevărat spectacol în care actanţii îşi "joacă" propria lor viaţă.

Moment major al ciclului existenţial, căsătoria marchează trecerea într-o nouă etapă a vieţii, cu semnificaţii multiple atât pe plan social cât şi individual.

Precedată de o serie de rituri de iniţiere, întemeierea unei noi familii generează diverse şi diversificate manifestări cu caracter marital şi premarital, în care implicaţiile şi sprijinul comunităţii au un rol bine definit, vizând îndeosebi aportul pe care aceasta îl aduce la integrarea socială a tinerilor căsătoriţi.

Ritualul nupţial concentrează în structura sa o plenitudine de acte cu caracter magic (asocierea între fecunditatea femeii şi fertilitatea naturii;gestul atingerii uşii bisericii de către femeie, cu atâtea degete câţi copii îşi doreşte, etc.) sau superstiţioase (punerea sub pat a unui cuţit pentru asigurarea naşterii de băieţi) , unele fiind performate individual (mireasa), altele colective.

Întregul sat dorea "să asiste şi să contribuie la oficializarea unei căsnicii" [1], considerându-se "obligat să vegheze ca integrarea noii familii să se producă în acord cu normele făurite şi respectate cu cea mai mare strictete de generaţii întregi."[2]

În contextul mentalităţii populare arhetipale, ritul magic a devenit puternic ancorat în social şi tradiţional, el fiind perceput ca "expresie a unei voinţe puternice, afirmată în fiecare detaliu al ritualului, tinzând la subjugarea fiinţelor supranaturale, care, în mod obişnuit, scapă puterii omului."[3]

Lucrarea lui Gh. Focşa surprinde până la detaliu modalităţile în care aceste ritualuri sunt performate, ca o dovadă certă a faptului că ele deţin un rol major chiar şi în complexul de acte ceremoniale nupţiale.

Se poate afirma că în nunta românească, ca de altfel şi în alte forme de manifestare, riturile sunt întodeauna însoţite de un anumit "instrumentar (apă nencepută, busuioc,cuţit, foarfecă, bani, grâu etc.), care alături de alte elemente de recuzită, cu caracter simbolic (steag, colaci), formează un tot unitar în procesul performării actului magic. Tot ce vine în contact cu corpul mirilor se consideră că aduce noroc, fertilitate, prosperitate.

Aproape în integritate ritualul nunţii este însoţit de oraţii, acestea aprofundând valoarea faptelor săvârşite de actanţi, până la o contopire totală, marcând în dese cazuri momentele principale din desfăşurarea ceremoniei.

Cântecele şi dansurile completează în mod relevant acest spectacol, concretizându-se şi ele sub forma unor rituri (de iniţiere, de desprindere) ce simbolizează trecerea dintr-o etapă în alta a vieţii, într-o nouă stare socială. Întemeierea unei noi familii bazată pe relaţii spirituale şi de alianţă, are la bază instituţia căsătoriei, care reprezintă totodată trecerea unui

---

[1] Henri H.Stahl,*Un sat din Transilvania: Drăguşul*, în "Boabe de grâu", 1933, nr.2, p.154

[2] Ioan Şeuleanu, *Chemarea şi formula de chemare la nuntă*, în "Anuarul de Folclor, I, Cluj Napoca, 1980, p. 105."

[3] J.Maxwell, *Magia,* Bucureşti, 1995, p.13.

https://biblioteca-digitala.ro

nou prag al existenţei umane, singurul cu caracter bivalent, căci dacă celelalte două praguri, naşterea şi moartea, le trecem singuri, căsătoria implică participarea celor două persoane, a căror viaţă comună, de data aceasta, va străbate acelaşi drum.

În orice societate "familia poate fi privită dintr-o dublă ipostază. Mai întâi ca unitate naturală fundamentală, fiind unicul grup reproducător care se înmulţeşte din interior, prin reproducere, asigurând descendenţa şi permanenţa vieţii sociale. Din aceeaşi perspectivă, familia este şi grupul social fundamental care orientează şi socializează descendenţii,asigurând continuitatea biologică şi culturală a societăţii.

Privită din această perspectivă, familia de proveniență a oricărui individ se identifică cu grupul imediat de rude ale acestuia: părinţii, fraţii şi surorile."[4]

De aceea, orice familie nou întemeiată va lărgi arealul relaţiilor de rudenie, contribuind în acelaşi timp la apropierea şi consolidarea relaţiilor interumane şi intercomunitare, precum şi la "constituirea identităţii sociale a unei persoane".[5]

În concepţia filosofiei mitologice populare, însoţirea dintre bărbat şi femeie are o singură semnificaţie, ce a procreaţiei, a perpetuării "generaţiilor care trebuie să moştenească acumulările generaţiilor precedente şi să menţină în existenţă omenirea."[6]

În societatea românească arhaică, nunta era considerată "preludiul şi urmarea morţii, dragostea însăşi fiind o pierdere de sine, similară clipei morţii.

Privită cosmologic, nunta este reparaţia morţii, aşa cum facerea lumii este punerea în ordine a haosului inert, cu alte cuvinte, revitalizarea lui. Atunci şi nunta devine o sustragere din faţa provocării morţii."[7]

În concepţiile străvechi, "crearea omului putea fi împlinită după modelul unei perechi Divine (bradul de nuntă - mărul miresei, steagul de nuntă- talerul miresei, băţul înflorat - colacul miresei, şi altele), de către mire şi mireasă, iniţiaţi de naşi, reprezentanţi ai moşilor şi strămoşilor, şi după împlinirea a două acte de consacrare, unul creştin, aşezarea de către preot a cununilor împărăteşti pe capul tinerilor, şi altul precreştin, ruperea colacului miresei, înainte de plecarea nunţii la biserică."[8]

Nunta arhetipală, cea care avea valori ce semnificau "nunta cerului cu glia"[9], s-a perpetuat prin diferite rituri şi simboluri ce însoţesc complexul de acte ceremoniale nupţiale. Dintre acestea un rol preponderent îl ocupă colacii (colacii mirelui, colacii miresei, colacii "puilor miresei", ai nănaşilor, colacii soarelui, oferinduli-se chiar un moment special numit "giocul colacilor"), aceştia reproducând forma " geoidă a divinităţii primordiale", respectiv sfera originară. Colacul ritual este "simbolul Soarelui sau al Lunii, semnificaţie susţinută prin ornamentele sale care transfigurează o hierogamie cosmică".[10] Prin aceste atribute colacul stabileşte legătura dintre cer şi pământ, dintre uman şi Divin.

În tradiţia românească colacul este simbolul fertilităţii, fiind nelipsit din ritualul nunţii, unde " are multiple semnificaţii simbolice (Soare, Lună, vulvă feminină, etc.) şi funcţii magico - rituale."[11]

Colacul este cel care a dat numele său momentului de întâlnire a mirelui cu mireasa, însoţit de urări şi schimburi de colaci, moment numit colăcărie.

---

[4] Maria Voinea, introducere la C.C. Harris, *Relaţiile de rudenie*, Ed. DUStyle, Bucureşti, 1993, p. 12
[5] C.C.Harris, *op. cit.*, p. 101.
[6] Victor Kernbach, *Universul mitic al românilor*,Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994, p. 202
[7] *ibidem*
[8] I. Ghinoiu, *Lumea de aici, lumea de dincolo*, Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1999, p. 114
[9] *ibidem*
[10] Ivan Evseev, *Dicţionar de magie românească*, Ed. Amarcord, Timişoara,1997, p.91
[11] *ibidem*

https://biblioteca-digitala.ro

În volumul *Spectacolul nunții din Țara Oașului,* Gh.Focșa dedică colacilor un spațiu vast, cu referiri nu numai la colacii de nuntă, descriind cu minuțiozitate și admirație modul în care aceștia sunt preparați și decorați, precum și diferite acte cu caracter magic în care colacii au valențe multiple.

Supraviețuirea unui substrat arhaic al credințelor precreștine, reprezentate îndeosebi prin cultul soarelui și fertilității, este ilustrată de " colacul soarelui" prin care mirii privesc la ieșirea lor din biserică, către soare, astrul dătător de viață, pe care desigur și-o doresc cît mai bogată și mai luminoasă. După ce mireasa privește prin colac către soare, îl oferă mirelui care face același lucru, ca "să aibă prunci frumoși și strălucitori ca soarele". De asemenea, colacul este trecut după confecționare prin jugul boilor, pentru ca tinerii căsătoriți " să tragă împreună cum trag boii în jug".

Un alt ritual arhaic practicat la nunțile din Țara Oașului este cel numit "colacul puiului miresei", când la fiecare nuntă, fără excepție, în brațele miresei era adus un "cocon" cu vârsta cuprinsă între 1 și 5 ani. Acesta primea din partea miresei un colac confecționat special pentru acest episod din ceremonialul nunții. Obiceiul semnifică dorința vie a bărbaților oșeni ca nevestele lor să nască, dacă se poate, numai "coconi", adică prunci de sex masculin.

În spectacolul nunții, colacii sunt frecvent asociați cu steagul de nuntă, acesta deținând un rol major în desfășurarea ceremonialului nupțial.

Între colac și steagul de nuntă poate fi remarcată o relație reciprocă, căci " aceeași idee a divinității primordiale ca divinitate feminină apare [...] în ritualul împerechierii simbolice a substitutelor mirelui (brad, steag, băț înflorat) și ale miresei (măr, colac, taler...)".[12] Împerecherea simbolică se realiza prin "împlântarea bradului în colac și a steagului de nuntă în măr, petrecerea bățului înflorat prin colacul găurit, spargerea talerului miresei, întors cu fața în jos, dintr-o lovitură cu prăjina steagului de nuntă etc.[13]

În Oaș, la chemarea stegașului, se aducea pe masă "talerul miresei", o farfurie mică de lemn, care se așează întoarsă pe masă. Stegașul o izbește cu steagul și dintr-o lovitură trebuie să o crepe, căci astfel rămâne de râs: o aluzie la rolul mirelui în noaptea nunții.[14]

Împerecherea simbolică dintre cei doi tineri, în Țara Oașului se realiza și prin unirea celor doi colaci ai mirilor cu o "oiagă de pălincă", numită și "osia carului", care la final revenea stegarului.

Gestul unirii dintre colac și steag, reprezintă o "imagine simbol a acelei axis mundi care unește Cerul patern cu Pământul matern într-o nuntire a elementelor cosmogonice."[15]

În cele mai dese cazuri stegarul ține steagul deasupra capului, "adresând în felul acesta un apel către cer, el creează o legătură între ceresc și pământesc."[16]

Pentru invitarea la nuntă se folosea, de asemenea, un steag sau un "palțău cu perț", purtat în ajunul nunții din casă în casă de către un om mai sărac din sat care spunea: "Vă poftește mnirele (mnireasa) să poftiț pe mâni la nuntă."[17] Chemători la nuntă puteau fi și doi feciori care aveau "botă cu zurgălău și perț și îmblau din casă în casă și-i pofte la nuntă scuturând botile:

---

[12] L. Stan, *Întemeierea adăposturilor spiritului între gestul sacru și actul natural,* în *Revista de Etnografie și Folclor*, Tonul 42, 1-2, 1997, p. 151.

[13] *ibidem*

[14] V. Scurtu, *Cercetări folclorice în Ugocea românească (jud. Satu Mare),* în Anuarul Arhivei de Folclor, VI, București, 1942, p.49

[15] L. Stan, *op. cit,*p.151

[16] J. Chevalier, *Dicționar de simboluri*, vol.III, Ed. Artemis, București, 1994, p. 264

[17] V.Scurtu, *op. cit,* p. 49

https://biblioteca-digitala.ro

"Vă pofteşte ' nălţatu-mpărat
Şî- nălţata ' mpărăteasă,
Să poftiţi pe zâua de mâni:
La on scaun de hodină,
La on pahar de băutură,
La mai multă voie bună!"[18]

Gh. Focşa arată în lucrarea sa *Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului*, că în trecutul îndepărtat nu se chema la nuntă, la acest eveniment social major participând întreaga comunitate, fără vreo invitaţie specială.

După logodna celor doi tineri, anunţată duminica de preot în biserică, viitorii miri apăreau împreună la dans, la hora satului, unde feciorii popularizau actul strigând în cor: "Feciori şi fete, boresari şî neveste, naşi şi babe... pe sâmbătă, duminică şi luni, nuntă!" În acelaşi timp câţiva dintre feciori prindeau perechea celor doi miri în braţe şi îi ridicau sus, strigându-le numele.

Indiferent de formele prin care chemarea la nuntă este performată, "consumându-se aparent în inerţiile un act protocolar", ea "comportă destule semnificaţii care îi sporesc ponderea în complexul de acte ceremoniale nupţiale. Ea se defineşte astfel printr-o dublă deschidere semantică: una, confirmatoare, îndreptată spre recunoaşterea ordinii existente în cadrul familiei, neamului şi, mai departe, în rândul întregii comunităţi, spre acceptarea raporturilor sociale şi a ierarhiilor statornicite; prin ea se afirmă apartenenţa la grup; alta, evident mai puţin pronunţată, negatoare, care prefigurează direcţia viitoare a acestor relaţii ."[19]

În nunta românească, festivităţile prilejuite de mariaj se desfăşoară sub semnul sărbătorescului, într-un plan al idealului, tendinţa de idealizare realizându-se prin alegorie.

Omul îşi doreşte a fi în ipostaza unui cetăţean ideal, prototipul fiind "împăratul"sau "împărăteasa", "stabilindu-se relaţii de asemănare între planul concret, dar sustras cotidianului şi obişnuitului, şi ipostaza sa imaginabilă pe planul idealului ori al mitului."[20]

Fiind un eveniment care suscită interesul întregii comunităţi, sărbătoarea nunţii devine "sentimentul comuniunii depline cu societatea şi cu cosmosul"[21], căci " sărbătoarea este sentimentul luminos al împărtăşirii tuturor din acelaşi sens, care ajunge să umple toată realitatea concepută ca o nesfârşită ordine providenţială. Sărbătoarea este existenţa unificată şi transfigurată ."[22]

Înscriindu-se, în linii generale, în arealul specificităţii nunţilor din Transilvania, căsătoria şi nunta din Oaş comportă note particulare, cu aspecte care s-au perpetuat, ori dimpotrivă s-au transformat de la o epocă la alta.

Folosind adesea metoda descriptivă, Gh. Focşa face în *Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului,* o prezentare laborioasă a modului în care se desfăşoară nunta tradiţională oşenească, considerând acest moment major al existenţei umane ca pe "fenomenul etnografic cel mai interesant prin amploarea, diversitatea, complexitatea şi semnificaţia manifestărilor sale economico-sociale, morale, artistice şi folclorice".

---

[18] *ibidem*
[19] I. Şeuleanu, *op.cit.*, p.105
[20] P. Ursache, *Etnoestetica*, Institutul European, Iaşi, 1998 ,p. 133
[21] V. Băncilă,*Duhul sărbătorii,* Ed. Anastasia, Bucureşti, 1996, p. 56
[22] *ibidem*

https://biblioteca-digitala.ro

Structurată în 3 părți (Partea I: *Nunta din Țara Oașului în anii 1934-1978;* Partea a II-a: *Nunta lui Finta Dumitru cu Moiș Mărioara,* 29-31 ianuarie 1988; Partea a III-a : *Nunta lui Moiș Grigor al Mustetii cu Finta Mărica,* 29 aprilie - 2 mai 1988), cartea reprezintă un adevărat document etno-istoric, în care pot fi regăsite tradiții ancestrale, folclor, artă populară, date despre caracterul oșenilor, sistemul lor de relații sociale, modul în care aceștia au avut o filosofie proprie asupra vieții, dragostea lor față de "țară", felul în care și-au făcut singuri dreptate, evoluția lor pe plan social, economic și cultural.

Dacă în Partea I a lucrării Focșa prezintă aspecte ale evoluției ceremonialului nupțial tradițional în Oaș, în Partea a II-a și a III-a îl găsim în calitatea de participant activ, atent observator și cercetător al tuturor momentelor ce compun firul desfășurării concrete a două nunți din Moișeni, ce au avut loc în vara și primăvara anului 1988.

Dar prima întâlnire cu Moișeniul și oamenii lui, Focșa a avut-o cu mult timp în urmă, în vara anului 1934, când a sosit la Moișeni într-o zi de duminică, la biserica din sat, în fruntea unui grup de 14 studenți și proaspeți absolvenți de universitate, în specialități diferite,"cu sarcini de cercetare și pentru desfășurarea unor activități practice, economice, sanitare și culturale, organizate după nevoile locale și la înțelegere cu obștea satului."! (Focșa). Primarul satului era atunci Șomle Nicoară, iar preot Andrei Berinde.

Cercetând aspecte ale culturii materiale din Țara Oașului, Gh. Focșa nu putea să nu fie impresionat de viață spirituală a acestor oameni, de manifestările cu pronunțat caracter arhaic legate de spiritualitatea oșenească, din care a ales forma pe care o considera cea mai cuprinzătoare, relevantă, cel mai marcant prilej de manifestare a solidarității familiale și obștești: **nunta.**

Citind cartea suntem introduși rând pe rând în acest complex ceremonial: "petitul", "târgul ", "credințarea", pentru a ajunge în miezul acțiunii, nunta propriu- zisă. Trei zile și trei nopți, modificându-se în timp la două zile sau chiar o zi și o noapte, aceasta în funcție și de starea materială a celor două familii, "participarea la nuntă, structura grupului de actanți, <<desenul>> mesei mari, cantitatea și calitatea cinstelor, măsura în care satul ia parte la eveniment", constituie "o reflectare fidelă a modului în care ceilalți membri ai colectivității valorizează evenimentul, îl aprobă sau, dimpotrivă, se detașează de el."[23]

Și în Oaș "pentru săvârșirea unei căsătorii actul de voință al subiecților și dubla condiționare socială (cutuma și legislația oficială) sunt hotărâtoare."[24] Căsătoria și nunta sunt asociate în mentalitatea populară, dar actul oficial al căsătoriei este mult aplanat în comparație cu ceremoniile nunții. Din întregul ritual nupțial se fac remarcate câteva momente: "găteala" steagului de nuntă, "găteala" miresei, dansul miresei cu fetele din sat, "bulciugul"mirelui, "bulciugul" miresei, ospățul de nuntă sau "masa mare", strigarea și strângerea darurilor.

Confecționarea **steagului de nuntă** se face întodeauna la casa mirelui, "sarcina inițiativei și a organizării realizării steagului revine direct <<stegarului>> sau <<stegașului>>, unul dintre verișorii <<dulci>> ai mirelui." (Focșa). Stegarul are responsabilitatea de a pregăti materialele necesare împodobirii steagului și de a invita "druștele"la lucru. Acestea în număr de 6 până la 12 fete mari, cu vârsta între 15 și 19 ani, sunt selecționate după criterii de frumusețe, vrednicie, pricepere și bună reputație morală în sat. Ele se adună la casa mirelui cu o seară înaintea zilei de nuntă, și în dimineața ce precede nunta.

---

[23] I. Șeuleanu, *op. cit.*, p. 106

[24] V. Trebici, I. Ghinoiu, *Demografie și etnografie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 230

https://biblioteca-digitala.ro

S.Fl. Marian arată că "în Transilvania şi Ungaria nu se face nici o nuntă fără steag, care ca şi la militari, e luat drept simbol al eroismului şi care, când se duc nuntaşii să aducă mireasa la mire, îl poartă, de regulă, un călăreţ voinic numit stegariu sau stegieş."[25]

Steagul însoţeşte aproape toate ritualurile performate în cadrul ceremonialul nupţial, "spargerea" steagului având loc în prima duminică de după nuntă, la casa stegarului.

"Găteala" miresei este un obicei arhaic care presupune multă trudă, ţinând cont de faptul că pentru "găteală" erau necesare între 10-12 ore de lucru. "Cea mai îndemânatică meşteriţă consacră cel puţin cinci - şase ore de lucru numai pentru împletirea părului şi tot atâtea pentru aranjarea elementelor de podoabă" (Focşa).

Acest moment, la care participă un număr mare de tineri, vecini, rudenii, este şi "un prilej de a provoca mireasa la meditaţii cu privire la urmările actului la care s-a angajat" (Focşa):

"Măritatu nu-i noroc,
Bărbatu-i pară de foc!
Măritatu nu-i ticneală,
Că bărbatu-i foc şi pară!"

Dansul miresei cu fetele din sat se constituie ca un rit de desprindere al miresei din categoria socială a tinerelor fete, fiind un dans original, cu structură deosebită, cu origini arhaice ancestrale, datând " de la originea lucrurilor", cum spun bătrânii.

La acest dans care durează aproximativ 3 ore, participă toate fetele din sat , dansând "cu eleganţă şi solemnitate impresionantă, după ritmul unei melodii duioase şi profunde, cu unele note grave, care sună şi răsună ca o mare taină, ca un ecou transmis peste milenii, din timpuri îndepărtate, prin continuitatea a nenumărate generaţii succesive de fete..." (Focşa).

Modul în care Gh. Focşa descrie acest dans este extrem de emoţionant, dovedind vraja în care chiar şi cercetătorul a fost atras. "Cercul se învârte continuu şi se deschide şi închide imediat la scurte intervale de timp, rotindu-se mereu de la dreapta la stânga, ca o roată care face popasuri de o clipă din mers, pentru a permite pe rând celor aproape o sută de fete, să se desfacă din cerc şi să participe la bucuria de a dansa 2-3 minute, cântând împreună cu mireasa"...(Focşa).

"Bulciugul" (sau oraţiile rostite de staroste prin intermediul căruia mirele şi mireasa îşi iau rămas bun de la părinţi) pune accentul pe desprinderea tinerilor din familia proprie şi trecerea într-o nouă condiţie matrimonială, într-o nouă stare socială.

"Ie-ţi mireasă rămas bun,
De la mamă, de la tată,
De la tăţi fraţii di-odată!
De la struţ de băsâioc,
De la feciorăşi din gioc!
De la struţ de cărăjele,
De la veri şi de la vere!
Plânge-mă mamă cu dulce!
C- amu-s gata şî m-oi duce !

[25] S. Fl. Marian, *Nunta la români,* Ed. "Grai şi suflet" Cultura Naţională, Bucureşti, 1995, p. 191

https://biblioteca-digitala.ro

La un pas di cununie,
Ca să-mi fie pe vecie!
Amin şi noroc să fie! ..."

"Bulciugul" este, în general, rostit de acelaşi staroste (care în Oaş poate fi şi femeie), prima oară la casa mirelui, iar apoi la casa miresei.

Întotdeauna "bulciugul" este precedat de dansul bărbătesc " roata" şi dansul miresei cu fetele din sat , ambele însoţite de "ţâpurituri" şi de "strâgete" ritmate, pe fundalul muzicii de "ceteră" şi "zongoră".

Introducerea "tarostelui" pentru rostirea bulciugului o face tot stegarul, care loveşte "cu bota de la steag" pe faţa mesei, pentru a capta atenţia celor prezenţi. "Tarostele" începe oraţia cu formula :"- Aşa ca o dragoste, când se despărţă un fecior de părinţii lui ", apoi continuă:

"Tătă ceata împărătească,
Să se strângă după masă!
Este-un cuvânt de-a cuvântare,
Dumneavoastră de-ascultare!
Că şi craiu zice-aşa,
Că de ici nu poate me,
Fără două - trii cuvinte de bulciug!..."

Ospăţul de nuntă sau "masa mare" este evenimentul cel mai complex ce se desfăşoară în cadrul unei nunţi. "El implică o mare diversitate de aspecte şi elemente componente, interdependente, care se vor succeda după o structură prestabilită prin tradiţie populară îndelungată, dar putem susţine chiar cu ecouri ancestrale, printre care au pătruns mai recent şi unele aspecte sau elemente noi, integrate în structura tradiţională...! "(Focşa).

"Masa mare" poate fi percepută ca o reflectare a stării materiale a celor ce organizau nunta, precum şi a nivelului de cultură al comunităţii respective(atmosferă, comportament). De asemenea,ea se constituie şi ca o reflectare a poziţiei sociale şi a prestigiului de care se bucurau familiile celor doi miri.

Gheorghe Focşa ne prezintă modul în care a evoluat limbajul culinar la nunţile oşeneşti, începând cu perioada în care băutura era adusă de fiecare nuntaş, până la meniul extrem de bogat din anul 1998. Diferenţele evidente sunt remarcate de participanţi:"amu nu-i ca demult ! O fost mai săracă lumea atunci, şi ţara şi noi !"

"Din punct de vedere social, o masă tradiţională de nuntă, un ospăţ care antrenează o mare parte a comunităţii, comunică informaţii utile începând cu faza preparării alimentelor, fază ce actualizează relaţiile de rudenie şi vecinătate prin aportul material şi în muncă. Trebuie să subliniem că participarea la eveniment nu se rezumă la simpla prezenţă la ceremonie, ea înseamnă o implicare totală a spiţei de neam, a vecinităţii, dar şi a altor membri ai comunităţii, în munca ce ţine de pregătirea şi organizarea meselor. În plus, dăruirea de alimente, împrumutul de vase sau mobilier [...] este limbajul coeziunii sociale în viaţa tradiţională"[26].

Aşezarea la masă se făcea în ordinea descendenţei arborelui genealogic, plasarea comesenilor "în capul mesei" sau la "coada mesei", respectând totodată ierarhia socială. La

[26] Ofelia Văduva, *Paşi spre sacru - Din etnologia alimentatiei românesti*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p.190-191.

https://biblioteca-digitala.ro

masa de onoare sunt aşezaţi mirele, mireasa, naşii, părinţii mirilor, consacrându-se astfel unirea celor două familii, până acum străine.

Ospăţul de nuntă este însoţit de manifestări folclorice tradiţionale: "danţuri" ("pe mare şi pe mănunţăl", "un bărbat cu o giucăuşă", şi desigur dansul miresei, care " a fost din veac"), "hori", "strâgete" şi "ţâpurituri" , unele având caracter alegoric, satiric sau chiar licenţios, cu accente moralizatoare. În unele cazuri se remarcă stângăcia versurilor, datorită improvizaţiilor în concordanţă cu momentul.

"Oşenia nu-i ocară
Irima-i di foc şi pară,
De-o aprinzi arde o ţară!"

"Că de când îi lumea lume
Nu mi-o fost teamă de nime!
Nici de cuţât, nici de pari,
Nici di puşcă di jândari!"

"Doamne nu lăsa pedeapsă,
La bărbat nevastă proastă!
Doamne nu lăsa osândă
La bărbat nevastă hâdă!"

"Ciudă li-i la două-tri,
De-ar putè m-ar omorî,
Cu otravă din uiagă,
Să nu fiu la mândru dragă!"

"Nănaş nici nu te gândi,
Că găina nu-i plăti!
Că găina-i ca-n poveste,
Cârăie şi duhăneşte,
Că găina-i grasă tare,
Ca şî mine pe schinare!
Şî vezi câtu-i de gătată,
Ca şî mine de-mbrăcată!
Bine-mi pare dip'ce-mi pare,
C-am păcălit nănaş mare!
Că dipt o găină mică,
Mi-o dat bani să-mi ieu giurincă!
Că dipt o găină slabă,
Mi-o dat bani sa-mi ieu o vacă!"

"Hopa-i, ţupai, io-s deasupra,
Di disupt om pune prunca!
Şi di-asupra bietul Petre!
De nu Petre, Văsălie,
Numai tăt de-ai noşti să fie!"

https://biblioteca-digitala.ro

"Coată mire, coată bine,
Cine şăde lângă tine!
Şăde-o pruncă ne-nvăţată,
De-a fa rău treabă iertată!"

"Bată-te raiu măi mândră,
N-ai bărbat, numai osândă!...
I-al di fundul gacilor,
Şi-l aruncă dracilor!..."

Un act important care are loc la "masa mare" îl constituie **strigarea şi strângerea darurilor** sau " răspunsul la steag". Dacă în anul 1934 la steag se "răspundea" cu o "oiagă de pălincă", începând cu jumătatea secolului XIX nuntaşii ofereau mirilor diferite daruri, în mod special obiecte de uz gospodăresc, pentru ca după anii ' 60 sumele de bani dăruite să crească considerabil.

În trecut "răspunsul la steag" se făcea numai la ospăţul de la casa mirelui. Cu toate modificările survenite privitoare la tipul şi multitudinea darurilor oferite, ceremonialul strângerii lor a rămas aproape identic.

Introducerea în ceremonial o face tot stegarul care obţine liniştea şi atenţia mesenilor, dând cuvântul "tarostelui", care strigând cu putere pentru a fi auzit de toţi nuntaşii, nominaliza prin versuri exprimate ad-hoc, darurile primite de la fiecare nuntaş şi suma de bani. "Tarostele" este însoţit de stegar, de cei doi miri, naşii (numai bărbaţii) şi o persoană care ţine evidenţa banilor adunaţi.

"Gazdele căşii şi ale miresei, darurile miresei să vie pe faţa mesei !"

La acest apel sunt aduse pe rând "talgerul miresei", "colacii miresei" legaţi pereche cu ştergări decorative şi uniţi prin " oiaga colacilor" sau "osia celor două roate". Numai după săvârşirea acestor ritualuri arhaice, nuntaşii îşi oferă darurile, la îndemnul tarostelui: "Descuiaţi strungile şi cotaţi pungile şi scoateţi sutele !".

Acest moment din ceremonialul nupţial semnifică solidaritatea comunităţii respective, precum şi aportul pe care nuntaşii prezenţi, obştea satului, şi-l aduce la constituirea substanţială a bazei materiale destinată pornirii tinerilor căsătoriţi către un nou statut social, din chiar momentul închegării propriei familii.

Nunta în Ţara Oaşului se desfăşura concomitent în două locuri, la casa mirelui şi la casa miresei, unde, după plecarea mirilor şi nuntaşilor la ospăţul de la casa mirelui, rămâneau pentru a continua petrecerea vecinii şi unele rudenii ale miresei. La nuntă participa un număr mare de actanţi, precum şi o mulţime de "figuranţi" al căror rol nu trebuie ignorat, deoarece prin ei se realiza transmiterea sensului ritualului nupţial.

Acest important eveniment social, cu implicaţii multiple, a fost cercetat în anii 1974, 1976 şi 1977 de către Danielle Musset, lucrarea sa *Le mariage a Moiseni, Roumanie*, fiind publicată în *Etudes et Documents Balkaniques*, 3 Paris, 1981. Studiul surprinde extrem de pertinent desfăşurarea şi semnificaţiile complexului de acte ceremoniale nupţiale, prezentate în contextul vieţii sociale: "observer le mariage dans un village, c'est donc porter un regard sur la vie de la communauté dans son ensemble, sur ses aspects socio-économiques aussi bien que magiques et rituels ;et telle est notre intention première: étudier le mariage dans l'ensemble de la vie sociale"(*op.cit.Introduction*). N.n. "...să observi căsătoria într-un sat, aduce cu sine să arunci o privire în viaţa comunităţii în ansmblu, asupra aspectelor socio-economice, de asemenea şi asupra magiilor şi ritualurilor; şi care este intenţia noastră primordială: studiul căsătoriei în ansamblul vieţii sociale."

https://biblioteca-digitala.ro

Autoarea priveşte acest eveniment îndeosebi sub aspectul rolului pe care femeia îl are în organizarea şi desfăşurarea lui, precum şi în perioada care îi urmează, când ea începe o viaţă nouă, cu o multitudine de responsabilităţi.

Cu certitudine cartea lui Gheorghe Focşa, *Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului*, chiar dacă vizează aceeaşi rază de acţiune, are la bază o cercetare mult mai laborioasă, ce surprinde până la detaliu complexitatea mariajului în mediul oşenesc. "Nunta se constituia într-un ceremonial spectaculos, al cărui substrat străvechi este trecerea lină a individului de la o stare la altă stare, cu consecinţe minime pe plan spiritual, social şi economic".[27]

Firul acestei treceri şi implicaţiile pe care le presupune, le veţi afla din rândurile acestei cărţi, în care taina nunţii ni se dezvăluie în toată splendoarea ei.

"Sensul absolutei amiezi este momentul ungerii cu *Myrov* de unde vine Mirele şi Mireasa, iar Myrov înseamnă mireasma, slava şi curăţia lăuntrică îndeosebi, ceasul scânteierii în univers al făpturii umane. Aceste ieşiri în afară, ieşiri din sine, întâiului pas comunitar al omului i se răspunde cu un inel, pe dreapta truditoare, simbolul din vecie al recunoaşterii omului ca podoabă desăvârşită, pe de altă parte omul încheie un pact pecetluit cu acest ochi de aur nevăzut, deschis în palma pământeanului. De acum încolo omul îşi cunoaşte întreaga măsură, statura lui de slavă, şi în virtutea acestei slăvi omul se angajează în istorie, luând partea trudei comunitare întru rodnicie şi viaţă echilibrată, cununa pe cap şi inelul în dreapta sunt două spărturi prin care omul se trage în univers, cu care atinge şi degustă nemarginile"[28].

Spectacolul nunţii... va trezi amintiri, nostalgii, dorul de "ţară", de un "gioc" , de o "ţâpuritură", şi poate imboldul de a veni să cunoaşteţi oşenia la ea acasă, aici, în **Ţara Oaşului**.

DANIELA OLTEAN

Editura Muzeului Sătmărean, prin publicarea cărţii *Spectacolul nunţii din Ţara Oaşului*, realizează o întregire a operei marelui etnograf român Gheorghe Focşa, îndeplinindu-se astfel, chiar dacă postum , un mare vis al autorului.

Conţinutul manuscrisului este reprodus integral, precum şi modul în care Gheorghe Focşa a întocmit structurarea acestuia în capitole şi subcapitole.

Paralel cu actualizarea ortografiei, am considerat necesar să păstrăm pentru autenticitatea şi valoarea de document a textului, regionalismele şi fonetismele regionale (ghine, copchil, mgnii etc). De asemenea, am păstrat anumite forme fonetice şi morfologice utilizate constant de către autor: (personagiile, trebuieşte, obişnuielnică etc.)

Deşi în textul oraţiilor apar uneori cacofonii, ele nu au fost eliminate, tocmai pentru redarea cât mai exactă a folclorului oral din zonă.

Editorul a completat manuscrisul original cu un *Glosar* explicativ, pe care-l considerăm util pentru înţelegerea regionalismelor utilizate în text.

Adresăm mulţumirile noastre Ministerului Culturii, care şi-a adus contribuţia financiară la tipărirea acestei cărţi.

---

[27] V.Trebici, I.Ghinoiu, *op.cit*, p.231

[28] I.Alexandru, prefaţă la *Nunta la români. Oraţii*, Ed.Minerva, Bucuresti, 1989,p.6.

https://biblioteca-digitala.ro

Partea I - NUNTA DIN ŢARA OAŞULUI ÎN ANII 1934-1978

Cap. I Peţitul şi anunţarea nunţii

1. PEŢITUL ŞI ANUNŢAREA NUNŢII

Din toate ceremoniile tradiţionale complexe, legate de viaţa omului, nunta reprezintă fenomenul etnografic cel mai interesant prin amploarea, diversitatea, complexitatea şi semnificaţia manifestărilor sale economico-sociale, morale, artistice şi folclorice.

Căsătoria statuează temeiurile unei noi familii, asigură bazele materiale, biologice, sociale şi morale ale continuităţii vieţii, este mobilizată efectiv o largă participare obştească. Orice nouă familie constituie încă o celulă socială în care este promovată forţa creatoare şi bucuria vieţii, centrul în care se contopesc eforturile şi rezultatele obţinute în muncă, modalităţile în care se desfăşoară în mod natural şi concret responsabilitatea morală faţă de generaţiile următoare.

Demersul iniţial şi esenţial care declanşează actul căsătoriei are la bază elanul, frumuseţea şi curăţenia sentimentelor reciproce de dragoste ale celor doi tineri. Ei au multe prilejuri să se cunoască, să se preţuiască şi să cultive aceste sentimente, printre care consemnăm: şcoala, munca sub multiplele ei forme, activităţile de la căminul cultural, participările la clăcile şi şezătorile de lucru, la sărbătorile de peste an, la nuntă şi la hora satului, etc.

Înţelegerea prealabilă în doi deschide, în marea majoritate a cazurilor, lanţul logodnei.

La peţit merge feciorul cu ambii săi părinţi şi cu un cumnat sau altă rudă apropiată, mai bună de gură, care poate susţine cauza... În trecut, discuţiile cele mai aprinse şi mai îndelungate erau purtate asupra valorilor materiale - mobile şi imobile - animale domestice, casă, zestre, pământ etc., la care putea fi asigurată dotarea celor doi tineri.

Pentru unele sate necolectivizate din Oaş, aceleaşi teme îşi păstrează valabilitatea şi astăzi. De aceea unele fragmente din dialogurile purtate între părinţi la peţit cu ani în urmă, ca şi unele reflectări folclorice în horile şi ţâpuriturile cântate sau strigate la nuntă, în care s-au pus accente pe această târguială în legătură cu baza materială a proiectatei familii, îşi păstrează încă sensurile lor economice importante şi în orice caz valoarea lor literară şi documentară:

- "Amu o sosât vreme să vindem!"
- "Apoi voi cum vă sămăluiţi?"
- "Dipt aceia şî noi sâm plecători, oum zic, ş' acolo să margă!"
- "Să-şi ieie tri locuri dint alea şase şi boii ş' o giurincă şî şase oi!..."
- "D' apoi dacă s-are văji să zină el aicea (ficiorul la casa părinţilor fetei), apoi atuncea mgnii că îţi tra cruce pe păru` pământului şî pe casă!..."

Horile şi ţâpuriturile care se referă la acelaşi aspect al discuţiilor de ordin material dintre părinţii tinerilor, sunt încă şi mai explicite. Ele demonstrează chiar că pretenţiile viitoarelor soacre, ale mamelor cu feciori, sunt cu ceva mai accentuate decât cele ale propriilor lor bărbaţi:

https://biblioteca-digitala.ro

- "Cui îi treabă peţitori,
Noi sîm oameni cu feciori!
Nu ne-arate ştergători
Nici boandă cu cototori[1]!
Ci ne ducă la poiată,
Şî ne-arate boi şî vacă!
Cincisprezece oi cu lapte,
Sî vreo două-trii capre!
Holdele sămănate,
Şî cu grâu şi cu săcară
Batâr două-trii hectare!"

După discuţiile prealabile purtate între părinţi şi rudenii la casa fetei, tinerii sunt chemaţi în odaia în care au avut loc deliberările şi fata este întrebată: - "D' apoi nu ştiu, place-vă de noi?" - La care ea răspunde: - "La care-i place la mama şî la tata şi mgnie-mi place!".

Învoiala încheiată este subliniată prin invocarea puterii Divine ca ajutor la buna desfăşurare a acestui act. - "Dumnezu Sfântu ne-ajute să hie într-un ceas bun târgu care l-o îndemnat oamenii iştia cătă noi! Dumnezeu ne-ajute ca aieste besăzi[2] să le gătăm cu care ne-o îndemnat amu!... Nuntă şî comândare nu se face fără besăzi! Aseala fel de iosag[3] di vândut şî din cumpărat!"

În trecut, în unele sate din Oaş nu se chema la nuntă. Participanţii veneau din proprie iniţiativă şi se grupau după rudenii şi vecinătăţi în jurul celor două familii implicate. Logodna era anunţată de preot duminica după slujba de la biserică, cu scopul de a evita căsătoriile între rude apropiate. După logodnă, mirii apăreau împreună la dans la hora satului, unde feciorii organizau, după obişnuinţe tradiţionale, popularizarea actului. Ei strigau în cor cu putere - "Feciori şî fete, boresari şî neveste, moşi şî babe... pe sâmbătă, duminică şi luni nuntă!". În acelaşi timp câţiva dintre ei prindeau perechea celor doi miri în braţe şi îi ridicau sus strigându-le numele şi atrăgându-i la public ca să-i recunoască. Strigarea se repeta: "Fete şî feciori, boresari şi neveste, bătrâni şi bătrâne, să veniţi la nuntă!

- "Să giucăm doi colăcei, de la doi prunci tinerei!" Şi erau ridicaţi sus împreună.

La Vama, până prin anul 1947, doi chemători - unul din partea mirelui şi altul din partea miresei - împodobiţi cu "şterguri" mari frumos lucrate cu decor policrom, prinse peste umărul stâng şi coapsa dreaptă, mergeau împreună din casă în casă, purtând simbolic, ca semn al fertilităţii, ouă în chischineul[4] primit de mireasă ca dar la logodnă şi recitau în frumoase versuri, vestirea evenimentului.

Un alt mod de vestire obştească este cel consemnat recent la Călineşti. Aici, mireasa cu trei sau patru fete, verişoarele "dulci" (primare) şi chiar surorile miresei, necăsătorite, merg în grup ţinând fiecare de colţurile aceluiaş chischineu - o batistă mare, cu decor policrom frumos brodat, anume lucrată de mireasă în acest scop şi anunţă lumea care participă la hora satului, invitând la nunta aflată în pregătire. Ele se numesc "chemătoare" sau "fete de nună". În alte cazuri participă la invitarea rudeniilor şi prietenilor la nuntă atât mirii cât şi părinţii lor.

---

[1] oglinzi
[2] vorbe, discuţii
[3] învoială
[4] broboadă decorativă din material industrial

https://biblioteca-digitala.ro

În unele localităţi în care influenţele urbane recente sunt cele mai avansate, ca Bixadul spre pildă, se folosesc invitaţii scrise, pe ferpare bătute la maşină, având conţinutul şi rânduiala textului după modelul celor utilizate pentru nunţile de la oraş.

Vârsta medie a tinerilor la căsătorie este variabilă, între limitele de 18-28 ani pentru feciori şi 15-21 ani pentru fete. În ultimii ani s-au înregistrat şi tendinţe tot mai frecvente de a coborî limita de jos cu câte un an şi chiar doi pentru ambele sexe. O presiune în acest sens se pare că o exercită şi influenţa folclorului viu care condamnă cu asprime urâţenia fizică sau morală, precum şi îmbătrânirea prematură a fetelor nemăritate:

- "Poţi-te mândro spăla,
Cu apă de pe Iza,
Că mai mândră nu ti-i fa!"

- "Fata care-mbătrâne,
Feciorii nu o iube!
Ci din contră s-o scula,
Soarele o- ntuneca!
Cine contra s-o sculat,
Soarele o-ntunecat!"

- "Nu ştii mândră ce ţ-am spus!
Ca să nu ti rumineşti[5]
Că te tare-mbătrâneşti!."

- "Până-i lume şi vileag,
Nu-i vedea la mândra steag!
Nici cununa cu bumbuşti,
Numa' câte doi-trii prunci!"
- "Mărită-te horgălină[6],
C-amu eşti fată bătrână!
Că şî dracu so-nsurat,
Şi tu nu te-ai măritat!"

Timpul preferat pentru desfăşurarea nunţilor este sezonul de toamnă, după strângerea roadelor rezultate din agricultură şi creşterea animalelor, după mustuirea strugurilor şi îndeosebi după intrarea în funcţiune a "pălinciilor", care transformă fructele şi în special prunele, în mari cantităţi de ţuică. Prea puţine nunţi au loc în sezonul de vară şi nici una în perioada posturilor tradiţionale - motiv pentru care "nu se tare face nuntă între Sântă Mării" (15 august - 8 septembrie), şi nici de la 20 noiembrie până după 7 ianuarie. Durata ceremoniilor simultane şi succesive este de trei zile şi trei nopţi, cu tendinţe de concentrare la două zile şi două nopţi şi, pentru cazuri cu totul excepţionale, la o zi şi o noapte! Timpul desfăşurării nunţilor este în raport direct cu starea materială a celor două familii implicate, în raport de bogăţia lor. În ceea ce priveşte zilele din săptămână consacrate nunţilor, sunt de înregistrat preferinţe variabile de la un sat la altul, de luni până miercuri, de joi până sâmbătă şi de sâmbătă până luni, ca o tendinţă generalizată în ultimii ani!

2. PREGĂTIRI PENTRU NUNTĂ

Mai multe acţiuni şi măsuri prealabile sunt desfăşurate în preîntâmpinarea nunţii.

Cele dintâi privesc ordinea, curăţenia şi înfrumuseţarea celor două gospodării: curţile, grădinile, acareturile, exteriorul şi interiorul locuinţei îndeosebi. Se fac reparaţii, se văruieşte, se curăţă totul, se spală ţesăturile şi hainele, se reaşează în ordine întregul inventar din interior. Piesele de mobilier din lemn de factură zonală tradiţională, masa,

[5] a se sulemeni cu vopsele
[6] bătrână

https://biblioteca-digitala.ro

patul, cuierele, podişoarele, laiţele, scaunele, lăzile, etc.; sau cele de origine industrială sunt regrupate pentru a lărgi pe cât posibil spaţiul disponibil pentru nuntaşi. În structura interiorului este scos în relief patul acoperit cu multe ţesături decorative originale şi cu perne mari, patul cu "colibă" sau cu "bortă". Mai multe oluri împodobesc grinzile şi serii întregi de talgere, - ceramică policromă de Vama, sunt agăţate în cuiere. Numeroase tablouri pictate sau litografii colorate, cu subiecte figurative, biblice, în combinaţii cu ceramica şi cu seriile de şterguri mari şi mici, din ţesături cu alesături colorate, sunt rânduite în trei registre suprapuse pe toţi cei patru pereţi ai camerelor, într-o policromie vie, luxuriantă şi veselă, predominant în roşu. Acest decor bogat este întregit mai de curând, în camerele nupţiale la mire şi la mireasă, printr-o serie de ghirlande realizate din hârtie creponată în diferite forme şi culori, rânduite radiar sub tavan. Cochete şi strălucind de curăţenie în interior şi în exterior, cu stâlpi şi "filigorie" la catul de sus, cu însuşiri arhitectonice artistice subliniate şi de cadrul pitoresc al colinelor, cu policromia tonalităţilor potolite ale peisajului de toamnă, cu iarba verde şi frunzişul copacilor în armonii de galben, arămiu şi roşu, casele mirilor constituie în multe cazuri ele însele, elemente de frumuseţe atrăgătoare şi de înveselire.

O a doua serie de măsuri pregătitoare se referă la ajutoarele umane necesare pentru muncă şi la personagiile care au roluri deosebite în desfăşurarea ceremoniilor.

Concentrarea ajutoarelor umane este reglementată prin obişnuinţe tradiţionale, sarcinile de muncă revenind rudelor apropiate, fraţi, surori, unchi şi mătuşe, şogori[7] şi tătăişe[8], veri şi verişoare, precum şi vecini sau prieteni mai buni. Un număr variabil de la 7-8 până la 12-14 bărbaţi - "socaci" - sunt necesari pentru realizarea unor lucrări mai grele şi un număr echivalent de femei - "socăciţe" - sunt concentrate pentru pregătirea alimentelor necesare la ospeţe de mare amploare. Timp de cinci-şase zile, în fiecare dintre cele două gospodării se află mobilizate şi prezente permanent până la 24 persoane de ambele sexe, în multe cazuri soţii cu soţiile lor, ca ajutoare din afară. Bărbaţii construiesc "saivanele", - construcţii de caracter temporar pentru adăpostirea participanţilor la ospăţ, în dese cazuri puse în legătură cu şura care devine sală de dans la vreme nefavorabilă, pentru dansul în aer liber. Saivanul are un plan dreptunghiular în care sunt rânduite pe toată lungimea patru sau cinci şiruri de mese cu scaune pe ambele laturi, şiruri încheiate în curmeziş la capăt, pe latura îngustă, cu "masa de onoare" a mirilor, naşilor şi invitaţilor de vază, ridicată cu aproape un metru mai sus decât celelalte. Peretele din spatele acestei mese este acoperit decorativ cu cergi, ştergare, talgere şi tablouri pictate şi cu ghirlande de hârtie colorată, care se extind şi în toată sala de mese, acoperind cu spirale în diferite culori şi stâlpii verticali de susţinere ai acoperişului realizat astăzi din material plastic.

Bărbaţii taie viţelul, porcul şi şapte-opt oi, precum şi douăzeci de găini. Ei pregătesc astfel carnea necesară pentru meniul prescris şi ajută la aranjarea şi supravegherea fierturilor în mari căldări de aramă, montate pe două furci verticale şi "vurghini" - prăjini orizontale, deasupra focului deschis în mijlocul curţii, în aer liber, pe care tot ei îl alimentează cu lemnele necesare.

Femeile frământă, împletesc şi coc mai mulţi colaci de mărimi diferite, implicaţi în desfăşurarea ceremonialului, lucraţi cu o artă desăvârşită. Ele coc pâinea şi pregătesc piftelele, salata "bef", caltaboşii, "boacele", sarmalele în foi de varză, fripturile în sosuri şi supele, precum şi mai multe sorturi de prăjituri - până la şapte-opt feluri distincte şi cu adevărat delicioase - pentru nunţile de astăzi[9].

---

[7] cumnaţi

[8] cumnate

[9] patrusprezece sorturi diferite în 1988

https://biblioteca-digitala.ro

Aceleaşi persoane de ambele sexe, au sarcina de a efectua serviciile în timpul ospeţelor - bărbaţii cu sticlele şi paharele mereu pline cu băutură - îndeosebi ţuică şi bere, femeile cu talgerile şi castroanele care poartă alimentele în proporţii copioase.

Tot în perioada anterioară nunţii sunt perfectate înţelegerile cu "nănaşii" - o pereche sau două - indicaţi după relaţiile spirituale moştenite prin tradiţie de la o generaţie la alta pe linie bărbătească şi respectate cu strictеţe. Tot cu anticipare se aleg "stegarii" sau "stegaşii", dintre verii "dulci" ai mirelui, şi se definitivează prin ei lista "druştelor", a celor şase până la zece fete mari, cărora le revine îndatorirea să coase steagul la casa mirelui. Sunt indicate apoi cele două perechi de verişori ai miresei şi ai mirelui care au sarcina să realizeze arcurile, ţinând împreună de acelaşi colac pe sub care trece alaiul restrâns al nuntaşilor la reîntoarcerea de la cununie la casa miresei, şi a doua zi când aceasta este condusă la casa mirelui. Tot cu anticipare sunt indicate cele două perechi de fete care vor arunca cu boabe de grâu şi cu apă sfinţită peste alaiul nuntaşilor, la cele două momente consemnate mai sus.

De asemenea, se perfectează înţelegerea cu meşteriţa care va împleti părul miresei, cu plasă şi cârcei, dupei, şi-i va împodobi şi aranja cununa pe cap, cu "tarostele" cel mai potrivit să recite "bulciugul", în frumoase versuri de rămas bun şi despărţire, cu aspecte poetice şi dramatice, la casa miresei şi a mirelui. Sunt tocmite cele două perechi de ceteraşi din localitate sau din satele vecine, care vor asigura muzica de zi şi de noapte, în tot timpul nunţii. În acelaşi timp sunt verificate, completate şi eventual întregite decorativ, cele mai frumoase haine de sărbătoare ale celor doi miri, precum şi elementele adiacente distinctive, integrate în portul pentru nuntă al mirilor, cum ar fi cununa, zgărzile, barşoanele, florile, mărgelele, etc.

3. GĂTEALA MIRESEI

Două acţiuni distincte şi importante sunt săvârşite concomitent la casa miresei şi a mirelui în noaptea din ajunul nunţii şi în dimineaţa următoare: găteala miresei şi confecţionarea steagului de nuntă. Ambele acţiuni sunt realizate cu muncă îndelungată şi după tehnici tradiţionale.

Aici trebuieşte subliniat faptul că acest obicei cu totul arhaic, comportă unele cunoştinţe tehnice specifice, pe care foarte puţine persoane le deţin. De regulă ele nici nu se transmit de la o generaţie la alta decât în mod excepţional şi în cadrul aceleaşi familii. Pentru acest motiv persoanele versate sunt extrem de rare şi foarte solicitate. Într-un sat dintre cele mai mari din Ţara Oaşului, cum este Cămârzana, unde această tradiţie este păstrată în toată amploarea şi acurateţea ei, doar două meşteriţe sunt reputate în această artă: Lucâţ Maria, Cuţa Homii de 56 ani şi fiica ei, Coc Mărie, Măria Cuţii Homii, de 32 ani. Adeseori asemenea meşteriţe sunt chemate de la un sat la altul!. Unele persoane dornice să-şi însuşească această tehnică specifică, fără să-şi dezvăluie gândurile, şi-au oferit serviciile pentru lucrări voluntare ca "socăciţe" la nuntă, la prepararea alimentelor, a boacelor, numai pentru a folosi prilejul să vadă cu atenţie cum se face împletirea părului la mireasă. Aşa este cazul lui Ciorbă Măria, Măria lu' Dumitru lu'Gheorghe a Lichii, de 25 de ani din Certeze, chemată să împletească părul mireseşte pentru nunta fiicei lui Oros Toma din Moişeni (la 14.IX.1978).

https://biblioteca-digitala.ro

GĂTEALA CAPULUI LA MIREASĂ

https://biblioteca-digitala.ro

GĂTEALA CAPULUI LA MIREASĂ

https://biblioteca-digitala.ro

În gâteala capului la mireasă se contopesc împreună două categorii de elemente distincte, părul împletit după o tehnică arhaică, într-o structură cu totul particulară şi originală, neîntâlnită în nici o altă parte a ţării cu această înfăţişare, şi seria elementelor de împodobire: cunună, zgărzi, barşoane, salbe de bani, şiruri de mărgele, flori artificiale şi flori naturale, ca rozmarinul şi struţii din flori de muşcate şi de busuioc, etc. Toate aceste elemente de podoabă constituie împreună un ansamblu decorativ complicat, cusut cu cea mai mare grijă peste întreaga împletitură a părului, care, până la urmă, nu se mai vede de sub acest decor variat şi bogat.

Cea mai îndemânatică meşteriţă, consacră cel puţin cinci-şase ore de lucru concentrat numai pentru împletirea părului şi tot atâta vreme pentru aranjarea elementelor de podoabă amintite. Acestea sunt rezultatul unui îndelungat efort de muncă pentru realizarea lor prealabilă. Numai pentru confecţionarea celor 25-30 exemplare de zgărzi, din mărgeluţe colorate, de lungimi variabile după locul pe care sunt fixate în ansamblul decorului, a fost înglobată echivalenţa a cel puţin 60-70 zile om de lucru, executat cu îndemânare şi hărnicie, din partea miresei, a verişoarelor şi a prietenelor ei.

Detaliile tehnice la împletirea părului, pot fi sintetizate în câteva observaţii esenţiale.

Părul lung şi bogat, uns cu grăsime de porc în trecut şi cu ulei de păr în prezent, este pieptănat cu grijă în jurul capului secţionat în patru părţi egale şi apoi grupat în trei secvenţe distincte. Două sferturi, la părţile laterale, destinate "aripilor" sau "fundurilor" de către urechi, şi o a treia secvenţă din celelalte două sferturi, destinate cozii late de la spate. Cu o undrea se alege cărarea dreaptă, centrală, din frunte către creştetul capului. Pornind de la cărarea din frunte mai întâi spre dreapta, apoi spre stânga, părul uns este răsucit în câte două grupe de 12 şuviţe lungi, "cârcei mici", din care sunt împletiţi doi "cârcei mari". Ambele grupuri sunt legate la capete cu aţe colorate. Urmează cele două plase, de la urechi spre faţă, împletite din numeroase şuviţe răsucite mai întâi, luând la împletire şuviţe din părţile laterale ale grupului respectiv, cu alternanţă succesivă, un cârcel mic de la dreapta şi următorul de la stânga şi avansând către firele centrale. Lucrând cu ambele mâini şi cu toate cele zece degete, împletitura avansează pe rând la ambele părţi laterale ale capului dinspre ceafă spre frunte. Din când în când meşteriţa se opreşte şi strânge şuviţele plasei, din mâna stângă şi din cea dreaptă. Coada cea mai lată de la spate, este împletită după aceeaşi tehnică dintr-un număr şi mai mare de şuviţe răsucite - grupate în două jumătăţi distincte, lucrând întâi partea stângă şi apoi jumătatea din dreapta, de la ceafă în jos pe spate. La capete, şuviţele de păr sunt împletite în continuare şi legate prin aţe colorate. Cele două jumătăţi, astfel realizate, sunt împreunate printr-un fir mai gros de aţă colorată, introdus cu undreaua de la ceafă pe linia de mijloc a spatelui, până la vârful lor. Aceleaşi fire răsucite din lână sau mătase colorată, ca nişte şireturi numite "creţe", sunt utilizate şi pentru cusut împreună plasele care acoperă părţile laterale - "aripile" sau "fundurile", împreunate cu cei doi cârcei principali, arcuiţi în relief de la cărarea din frunte către urechi. Coada cea mai lată este de regulă realizată deodată ca o singură plasă care acoperă tot spatele. Realizarea ei mai recentă, din două jumătăţi, apare ca o înlesnire de ordin tehnic. În unele cazuri, chiar şi mai de curând, părul din spate este împletit în două coade groase şi strânse către ceafă, renunţându-se la această lucrare extrem de migăloasă şi dificilă, avându-se în vedere acoperământul realizat din cele 25-30 zgărzi din mărgele colorate de la spate, cusute pe o foaie de hârtie mai groasă.

După terminarea fazei iniţiale, împletirea părţilor, urmează cea de a doua lucrare, fixarea podoabelor, tot în timp de cinci-şase ore!

https://biblioteca-digitala.ro

În unele cazuri această a doua fază este realizată de o altă persoană versată, care înlocuieşte împletitoarea părului.

Cununa în formă tronconică, din ţesătură de lână sau catifea de 15-20 cm înălţime, este aşezată pe creştetul capului şi fixată prin cusături cu aţă, prinsă de plasa părului în patru puncte distincte, la frunte, la ceafă şi în cele două părţi laterale. Fodrele sau zgărzile şi barşoanele, cu două forme distincte - unele dreptunghiulare şi lungi până la 35-40 cm, altele cu una dintre margini colţurată, sunt rânduite în alternanţe de forme şi decor, separate prin şiruri de mărgele mai mari, toate cusute cu atenţie peste părul capului şi peste cunună.

Între ele sunt intercalate salbe de bani, bumbuşti şi sbârcele din flori artificiale şi struţii din flori naturale. În decorul migălos, cu motive geometrice, florale şi simbolice, realizate cu variaţii de la o fodră la alta, predomină culoarea roşu. Şirurile din mărgele mai mari au şi unele culori variabile de alb, galben, verde, roşu şi albastru.

Pe coada lată din spate, alternează până la 25/30 elemente de podoabă realizate din mărgeluţe colorate, aşezate în arcuiri paralele de la ceafă până la talie. Spre vârful cozii în special, este integrat un decor din podoabe specifice realizate din mărgeluţe mărunte şi mai mari, dispuse în forme de flori, de inimi, etc., prevăzute în dese cazuri către centru cu oglinjoare integrate. Toate elementele de podoabă sunt cusute cu aţă albă şi în diferite culori, prinse de plasa din păr, ca un ansamblu unitar şi bine fixat, pentru a rezista tuturor acţiunilor la care este obligată mireasa timp de trei zile şi trei nopţi cât poartă această găteală, fără riscul de a se desface sau a se rupe ceva.

În dese cazuri, pentru mai multă siguranţă, unele şuviţe din părul capului sunt cusute de gulerul cămăşii pe care o poartă mireasa la nuntă.

Fixarea acestor atât de numeroase elemente de podoabă nu este lipsită de preocupări estetice, care urmăresc alternanţe de forme şi armonii cromatice. Aşa spre pildă, la baza cununii sunt aşezate jur-împrejur patru şiruri paralele, suprapuse, de mărgele mai mari, cele două centrale colorate în roşu şi celelalte două laterale în culoarea verde.

În timpul lucrului, la împletit şi la împodobit, mireasa este anturată de un numeros tineret, de la copii mici până la fetele şi feciorii dintre rudeniile sau vecinii care participă la nuntă şi care asistă cu mult interes la acest spectacol, înfrumuseţat şi prin cântecul ceteraşului şi îndeosebi prin strigăturile celor prezenţi, printre care unele par să manifeste intenţia de a provoca mireasa la meditaţii cu privire la urmările actului la care s-a angajat:

- "Măritatu' nu-i năroc,
Bărbatu-i pară de foc!
Măritatu' nu-i ticneală,
Că bărbatu-i foc şi pară!...".

După ce s-au fixat cu grijă toate elementele de podoabă pe capul miresei, pe cunună şi pe plasa din păr, sunt rânduite la grumazul ei foarte multe şiruri de mărgele, cele mai multe roşii, dar şi albastre, galbene, verzi şi albe, sau în culori combinate. În fiecare legătură sunt tot câte două şiruri, încât se adună în jurul gâtului miresei până la 80 şiruri diferite de mărgele. Culorile mai deschise sunt de regulă expuse la vedere, mai la suprafaţă.

4. CONFECŢIONAREA STEAGULUI DE NUNTĂ

O lucrare importantă, realizată în colectiv la casa mirelui, este confecţionarea steagului de nuntă. Sarcina iniţiativei şi a organizării execuţiei revine direct "stegarului" sau "stegaşului" unul dintre verişorii "dulci" ai mirelui. În multe cazuri sunt doi, trei şi chiar

https://biblioteca-digitala.ro

patru stegaşi, tot feciori dintre verişorii mirelui în primul rând, dar şi dintre ai miresei când sunt mai mulţi. Dintre ei, unul singur are responsabilitatea principală. Cu ajutorul celorlalţi, el pregăteşte materialele necesare şi invită "druştele" la lucru. Acestea constituie un grup variabil de 6-12 fete mari, de la 15-19 ani, prietenele sau rudele stegaşului, selecţionate de el după criterii de frumuseţe, vrednicie, pricepere şi de bună reputaţie morală în sat. "Acele care coasă steaguri - druştele - tot mai înainte fete, mai la cinste în comună, mai văzute în sat! Fete de omenie, să aibă chischineuţe şi cam rude cu stegaru. Dacă-i hâdă, n-o cheamă!". Cele chemate nu pot refuza invitaţia de a participa la lucru. În caz contrar ele riscă să li se interzică accesul la nuntă, măsură pe care o aplică cu intransigenţă stegaşul în calitatea lui de maistru de ceremonii. Fetele chemate se adună seara la casa mirelui numai însoţite, pentru a nu se expune blamului public că umblă singure noaptea.

Pentru confecţionarea steagului, stegaşul procură bota, verdeaţa, hârtia creponată, gheme cu aţă din cânepă şi bumbac, câteva cuie metalice, două zgărzi cu câte zece "ciangauă" sau ţurgalauă fiecare - clopoţei din bronz prinşi pe curele, din acei purtaţi la gâtul cailor, şi câteva unelte - ciocan, cuţite, foarfeci.

Druştele la rândul lor aduc: unul sau două chischineauă mari - broboade femeieşti din "păr" - ţesătură industrială de lână, cu decor înflorat pe fond roşu, un mare număr de chischineuţe mici - batistioare de 20x20 cm brodate de ele cu anticipare anume pentru steag de nuntă, cu decor policrom, predominant în roşu, cusut cu acul pe pânză albă din ţesătură de cânepă sau cânepă cu bumbac, în multe cazuri păstrate în rezerva fetelor de la alte nunţi din anii trecuţi. Tot druştele aduc şi florile de grădină folosite pentru împodobit steagul.

Se lucrează în colectiv numai la casa mirelui, cinci-şase ore în seara din ajunul nunţii şi alte cinci-şase ore în dimineaţa primei zile de nuntă. Lucrarea se desfăşoară într-o atmosferă de veselie tinerească, cu glume şi ţâpurituri, cu servicii permanente de prăjituri şi ţuică sau vin din partea gazdelor, cu scurte etape de dansuri după muzica ceteraşilor, cu participarea temporară a mirilor, când sunt amândoi din acelaşi sat şi îndeosebi cu "prânzul druştelor", la final, încheiat cu dansuri aprinse şi cu ţâpurituri specifice...

Pentru a putea realiza multiplicitatea acţiunilor implicate în confecţionarea steagului, se practică diviziunea muncii în cadrul colectivului, cu sarcini distribuite după forţa fizică necesară şi după priceperea dobândită din experienţele anterioare.

Feciorii, în frunte cu stegaşul, după ce au adus verdeaţa din munte, pregătesc "bota", un băţ rotund mai gros 3-4 cm în diametru, din lemn de alun, curăţat de coajă, lung de 1,10-1,30 m. El poate fi cioplit pe patru muchii. Aproape de capătul de sus sunt bătute cruciş patru cuie mai lungi din fier, ca sprijin pentru fixat "strutul"[10] principal din vârful steagului. Acesta este realizat dintr-un mare buchet central de ramuri verzi de busuioc cu floricele albe, înconjurat de alte numeroase ramuri de "bărbânoc"[11], arbust cu frunza mereu verde, tăiate la cca. 30 cm înălţime şi grupate în câte 3-4 ramuri, alcătuind buchete sau "boturi"[12] mai mici. Toate aceste grupe de ramuri sunt legate strâns în etape succesive cu sfori groase şi rezistente, împletite de fete, din cânepă mai întâi şi din bumbac, pentru legăturile exterioare. Se folosesc sfori de lungimi diferite - 2,50, 4 şi 5 m la care, după ce se strâng cu toată puterea, se fac noduri speciale şi nu se taie capetele pentru a se evita desfacerea lor.

Băţul este înfăşurat de la o treime în jos cu o bucată de pânză din cânepă, cca. 60 cm cât este înălţimea "chischineului" care constituie pânza steagului. Pe băţul acoperit cu pânză de cânepă, de care este cusută pânza steagului, sunt bătute în cuie pe verticală cele

[10] buchet de flori naturale sau artificiale
[11] arbust cu frunze permanent verzi
[12] buchete de flori, ramuri verzi

https://biblioteca-digitala.ro

două "zgărzi" cu "ţurgalauă", care se află fixate, grupate, pe curelele lor. Alte şapte sau opt "ţurgalauă", înşirate pe o sârmă, înconjoară strâns mânerul dinspre capătul de jos al bâtului.

Un prim grup de două sau trei "druşte" coasă pe pânza destinată steagului, broboada colorată, grupe de nouă chischineuţe brodate pe o parte şi nouă pe cealaltă parte. Aceleaşi fete înşiră pe o singură sfoară trasă cu acul mare un număr variabil ce cca. patruzeci chischineuţe mici, brodate, îndoite în patru, trecând acul cu aţa prin colţul îndoiturilor. Acest "bot" decorativ este legat împrejur, peste tulpinile bărbânocului, la baza buchetului din vârful steagului.

Un al treilea grup mic de lucru, alte două "druşte", confecţionează cununile steagului. Una alcătuieşte mici buchețele de rosmarin verde, cu tulpinile subţiri şi lungi de 7-8 cm, şi a doua le rânduieşte şi le leagă cu sfoară într-un mănunchi cu frunzele în afară, care creşte din aproape în aproape ca un singur lanţ verde. Cel mai lung este cusut ca un chenar în relief pe cele trei laturi ale pânzei steagului. Dintr-un lanţ de cca. 60 cm se montează cununa rotundă fixată ca un guler decorativ care înconjoară tulpinile ramurilor din vârful steagului sub "botul" chischineuţelor.

Un lanţ mai scurt, înconjoară mânerul cu chischineuţe şi clopoţei dinspre capătul de jos al bâtului. Din fire de rozmarin verde, combinate cu flori de grădină aduse de druşte - flori roşii numite "cheiţa raiului" şi "tătăişe", şi flori galbene numite "schinteuţe", se împleteşte încă o cunună pentru împodobirea steagului. Un al patrulea lanţ verde de rozmarin, este fixat ca un cerc în relief la mijlocul pânzei steagului. Acesta înconjură o floare mare, centrală, un trandafir cu petale galbene şi portocalii realizate din hârtie creponată sau în culori de roşu, galben şi albastru.

Paralel cu aceste acţiuni, alte două perechi de "druşte" pregătesc decorul exterior şi bogat al steagului. Ele taie cu cuţitul şi cu foarfecele sulurile de hârtie creponată şi din şuviţe drepte sau în zig-zag perfect, ele fac "perţi"[13] împletite în două sau patru culori diferite, lungi de 15-20 cm, rânduite în mai multe grupuri pe sfori şi legate în jurul bâtului de la steag. Altele, în serii şi mai numeroase, ca panglici lungi până la un metru, de la baza struţului din vârful steagului şi până jos la mâner, fâlfâie după mişcările steagului şi adierea vântului.

Ultima pereche de fete, mai îndemânatice, confecţionează numeroase floricele în culori diferite, albe, roşii, galbene, albastre, verzi, ciclamen şi portocalii, etc., care sunt legate cu firicele de aţă subţire pe ramurile struţului şi ale cununilor, întregind decorul policrom, bogat şi armonios al acestui steag şi în sezonul mai sărac în flori naturale sau de grădină.

Către faza finală, steagul este supus examinării aspectului său general, când sunt executate şi unele mici lucrări de retuşare.

Pe parcursul lucrului, din etapă în etapă şi după retuşările din faza finală, steagul este scuturat de feciori cu toată puterea în intenţia de a verifica rezistenţa elementelor de împodobire. Cea din urmă scuturare este făcută cu mişcări în ritmul muzicii ceteraşului ca o încercare de a pune în concordanţă armonia melodiilor specifice, cântate de ceteraşi, cu sunetul celor cca. treizeci de "ciungauă" din bronz, unele în forme globulare, altele în forme de clopoţei, în tentativa originală de a armoniza clinchetul lor sonor cu ritmul acestor melodii.

[13] elemente decorative în dungi de diferite culori, în ţesături decorative; brâie etc.

https://biblioteca-digitala.ro

STEGARUL ŞI STEAGUL DE NUNTĂ

Tot în prima zi de nuntă şi la prima oră de dimineaţă, mirii sunt chemaţi prin sunetul clopotului pentru "spovadă" la biserică. Îndată ce aude clopotul, mirele se deplasează la casa miresei şi împreună cu ea se duc la biserică. După "spovadă" se reîntorc împreună la casa miresei şi după câtăva vreme revin la casa mirelui, unde manifestă interes pentru mersul lucrărilor la confecţionarea steagului. Mireasa se îmbrăţişează cu druştele, examinează împreună cu ele stadiul lucrului şi le întreabă dacă au tot ceea ce le trebuie pentru împodobirea steagului.

Mirele închină paharul cu ţuică druştelor şi stegaşilor, după care are loc, în câteva reprize, dansul miresei cu druştele. Este vorba de roata miresei, când aceasta dansează pe rând dansul în doi cu toate druştele prezente la confecţionarea steagului, o singură pereche înconjurată de cercul celorlalte fete, care se rotesc în dans ţinându-se de mână în jurul celor două din centrul cercului. De la o repriză la alta, ritmul dansului devine mai accentuat, iar druştele se îndeasă la rând să prindă mireasa la dansul în doi, din ce în ce mai accelerat. Druştele au mişcările, poziţia şi rolul pe care le au feciorii în jocul de perechi. Dansul miresei cu druştele este animat nu numai de cadenţa ritmului tot mai accentuat al melodiilor ceteraşilor, dar şi de horile şi ţâpuriturile strigate de druşte şi îndeosebi de către mireasă:

- "Joacă-mă măi Mări' bine!..."
- "Gura me' din ce-i făcută?
Din măr roşu şî din turtă,
Cui îi place, o sărută!
Cuie nu, să margă-n gută!"

- "Una am fost la mama,
Ca soarele şi luna,
Şî m-o despărţit badea!"

- "Frunză verde măr cu creangă,
M-o făcut mama oşancă,
Cu gura să ţâpuresc,
Cu ochii să celuiesc!..."

- Ciudă li-i la două-trii,
Di-ar pute m-ar omorî,
Cu ortavă din uiagă,
Să nu fiu la mândru dragă!"

https://biblioteca-digitala.ro

Mireasa prinde la dansul în doi şi fetiţe mai mici - de trei, patru ani - care asistă la spectacol... După două-trei reprize din dansul miresei cu druştele, cercul "dănţăuşilor" se lărgeşte cuprinzând tot mai multe perechi cu stegaşi, rudele apropiate ale mirelui şi alţii dintre socacii şi socăciţele prezente la pregătirile de amploare pentru ospăţul de nuntă care va urma la casa mirelui.

La tropotitul cu salturi pe loc, ritmul viu din ce în ce mai sacadat şi profund armonios al bătăilor picioarelor pe duşumea şi mai în surdină, pe vatra cu lut de la casele vechi din trecut, în perfectă concordanţă cu melodiile ceteraşilor, este în continuare accentuat printr-o mai largă participare la strigături:

"Ceteruica ar cânta,
Da' nu ştiu a o-ngâna!
Cetera-i dintr-o scândură,
Gura me zâce sângură!..."
- "Păsărică galbână,
Du-te şî te leagână!
Şî te leagână frumos,
Să nu pchici din leagăn jos!..."

La tropotitul cu bătăi pe loc, urmat de învârtitul perechilor la dansul în doi, "pindileaurile"[14] fetelor şi ale femeilor se desfac la orizontală şi vântul lor suflă destul de puternic în jur, spulberând de pe masa apropiată hârtiile colorate, unele pahare şi chiar castronul plin cu floricele colorate pregătite pentru decorul steagului. Pentru rotirile ameţitoare de zece ori spre stânga şi tot atâtea ori spre dreapta, cu repetiţii, perechile dansatorilor în doi, mireasa cu druştele, stegaşii cu fetele, mama mirelui cu unchiul lui etc., păstrează poziţii şi gesturi care asigură echilibrul şi siguranţa mişcărilor. Fetele sau femeile, mereu cu ambele mâini pe umerii partenerilor, iar aceştia prind cu putere de coapsele "dănţăuşelor", în dese cazuri ţinându-se cu ambele mâini de pindileaurile acestora...

- "Ardă-te focu de dor,
Că ş-asară am vrut să mor!"

- "De-atâta-s di uşurel,
De-aş sări printr-un inel!
Da'şî mândra-i uşurea,
Sare din-napoia mea!..."

- "Joacă bade, to' de frică,
Când cu ghin, când cu pălincă!..."

- " Somnu' mgneu de astă noapte,
Doarmă-l mândra dacă poate!"

- "Ciudă li-i mândruţelor,
Că-s curvar şi băutor!
Şî umblu la fete-n sat,
Şî la mândre un le plac!..."

După o oră din cursul dimineţii, dansul miresei cu druştele s-a încheiat, mireasa a fost condusă de mire înapoi la casa ei, şi cei prezenţi s-au concentrat cu şi mai multă râvnă la treburile lor, stegaşii şi druştele la continuarea lucrărilor pentru montarea steagului, gazdele şi ajutoarele lor - socaci şi socăciţe, la pregătirile ospăţului pentru cele trei-patru sute de persoane care urmează să vină la casa mirelui.

[14] fuste din pânză de cânepă sau cânepă şi bumbac ţesut în casă

https://biblioteca-digitala.ro

Lucrările pentru steag s-au încheiat pe la amiază, când gazdele au oferit masa numită "prânzul druştelor", în camera în care s-au executat lucrările pentru steag, în timp ce masa pentru numeroasele ajutoare la muncă, este oferită în saivanul pregătit pentru nuntaşi.

Pentru ambele grupe, prăjiturile, mâncărurile, supele şi băuturile urmează cu stricteţe acelaşi meniu şi aceiaşi ordine, identice cu cele după care se va desfăşura şi ospăţul de la masa cea mare. Gazdele "se mulătuiesc" cu rudele şi vecinii lor, cu aceleaşi mâncăruri şi băuturi la masa din saivan, în timp ce ceteraşii şi stegaşii iau loc la "prânzul druştelor". Acestora li se oferă la introducere două sticle identice ca formă, mărime şi culoare, una plină cu apă şi a doua cu ţuică. Druştele sunt îndemnate să aleagă, fiind totodată prevenite că vor bea după perspicacitatea orientării la alegere, apă sau ţuică. În cazul în care ele au ales sticla cu apă, se face mult haz şi se spun glume pe seama fetelor, mâhnite şi ruşinate de nereuşita lor. Mâhnirea nu durează însă prea mult, deoarece sticla cu apă este destul de repede înlocuită prin cea plină cu pălincă, deodată cu prăjiturile şi mâncărurile copioase. Prânzul druştelor se desfăşoară în glume şi veselie şi este încheiat cu o nouă rundă de dansuri, cu tropotit mai ales în doi, cu participare din ce în ce mai largă, pe măsură ce se adună smarea ceată a nuntaşilor care fac parte din "oastea" mirelui. Dansurile iau amploare şi ritmul lor viu creşte stimulat de tot mai multe hori şi ţâpuriturі, strigate în ritmul specific al melodiilor ceteraşilor...

Acest dans este întrerupt numai parţial, când vestitorul sosit de la casa miresei aduce ştirea că mireasa este gata, în aşteptarea ceremoniilor principale ale nunţii...

Druştele părăsesc casa mirelui după ce s-au înţeles cu stegaşul pentru reîntâlnirea din prima duminică de după nuntă la casa acestuia, unde va avea loc "spargerea steagului", operaţie de desfacere în colectiv a elementelor componente şi recuperarea obiectelor de valoare, utilizabile în alte împrejurări similare. Acolo stegaşul are obligaţia "să cinstească" druştele. Stegaşul se pregăteşte de plecare cu alai şi muzică la casa miresei, în timp ce mirele se va duce la întâlnire cu naşii şi o oră-două mai târziu la întâmpinarea alaiului cu stegaşu şi mireasa în faţa bisericii, făcând de obiceiu călătoria sa recentă într-un autoturism...(1978 n.n.).

Cap. II Nunta la mireasă

5. DANSUL MIRESEI CU FETELE DIN SAT

Acţiunile continuate şi încheiate ca şi cele săvârşite în dimineaţa primei zile de nuntă precum: găteala şi spovada mirilor, montarea steagului, prânzul druştelor, etc., alternând cu muzică, dans şi strigături mai restrânse în cadrul ambelor gospodării, apar ca o introducere la ceremoniile de anvergură care vor urma în continuare, concentrate cu precădere în prima zi la casa miresei şi în cea de a doua zi la casa mirelui.

În ambele locuri gravitează de la vremea prânzului încolo, tot mai numeroşi nuntaşi, întâmpinaţi cu sticla şi cu paharul plin şi care petrec cu voie bună în dansuri cu muzică şi strigături. Prevalează mai întâi tineretul de ambele sexe, feciori şi fete, boresari şi neveste, cu dansurile de perechi.

La casa miresei, în timp ce majoritatea nuntaşilor dansează în curte, mireasa înconjurată de surorile, verişoarele şi prietenele apropiate, dansează mai ales în casă. Ele joacă dansul miresei, dansul în doi, la care mireasa are ca parteneră, pe rând, câte una dintre fetele menţionate, în timp ce celelalte fac hora de cerc închis, ţinându-se cu mâinile pe la spate strâns împrejur...

https://biblioteca-digitala.ro

În frunte cu mireasa ele "iuiesc" în cor şi strigă în timpul dansului hori şi ţâpurituri semnificative. Ţonul îl dau cele două din centru cercului:

- "...raiu tău mireasă,
Se cunoaşte c-ai fost bună,
Hainili pe tine sună!...
- ... raiu feciori,
Dipt ce nu sânt strângători!
M-aţi lăsat în sărbători,
Şî amu la nunta me,
Aţi venit a mă vede!"

- "Sămânţă de cânepă
Haide mândruţ sâmbătă,
Că m-oi afla sângură!
Sângură-ncuiată-n casă,
Vin şî pălincă pi masă!"

- "Mireasă cununa ta,
S-a impus ca regina!
N-o fi cine o purta,
Bărbatu nu ti-o lăsa!"

- " Fie dracu supărat,
N-am omorât şî n-am furat,
Ce mi-o fost drag am luat!"

"-Gată-te mireasă bine,
Că ghine steagu'după tine!
Te gată tare frumos,
Că te duce di pi loc!"

- "Frunză verde de trifoi,
Se-ntoarce hora-napoi!"

- "Ardă-te focu Vârşor!
Toamna-n tine-am aflat dor!"

- "Măi Mări de-amu-nainte,
Cărările ţi-s oprite,
Numai două-s nepostite:
În grădină după casă,
La fântână după apă!
Şî la mă-ta câte-odată!"

- "Tinereţele mele,
O fost tare puţintele!
C-am fost tare bănuită!
Tăte mi le-ar fi tomnite,
De-o fi Grigor bănuit!"

- "Mulţumescu-vă feciori,
M-aţi jucat în sărbători!"

- "Că mi-o fost văruţă bună,
Amu departe se duce!
Numai tare mulţămăsc
Că amu nu să mai vede!..."

Dialogul versificat, recitat cu deosebire de către mireasă şi partenera ei la dans, dintre verişoarele sau prietenele ei, cuprinde aluzii concrete la cei doi miri - numele, locul din sat şi relaţiile cu cercul de rudenii şi de vecini. Uşor se poate remarca stângăcia evidentă

https://biblioteca-digitala.ro

a celor mai multe dintre versuri. Ele sunt rezultatul improvizaţiilor în concordanţă cu acest moment.

Apoi dansul se lărgeşte şi se înteţeşte cu participarea mai multor perechi din sat şi dintre invitaţii sosiţi din satele vecine.

"Strâgetele" iau şi ele o amploare şi o efervescenţă crescândă:

"Măi Petru cetera ta,
Făcută de sâmbăta,
Să ne tragi duminica!..."

- "Şî io când eram fecior,
La multi li era dor,
De cu sară să le-adorm,
Pân-la ziuă să le scol!..."

- "Tinerel m-am dat la dor,
Ş-amu stau să mă omor!"

- "Cetera şî strunili,
Mâncatu-mi-o zâlili!"

- "Pălincuţa di ci-i bună?
De băut sara pe lună,
Cu fata care-i nebună!"

- "În pădure când mă bag,
Toate crăngile mă trag,
Şî di gorun şî di fag!"

- "Codrule când te-am trecut,
Erai tinerel şi crud!
Dar de când m-am înturnat,
Io-s bătrân şî tu uscat!"

- "Pădurice de stejar,
Lasă-mă să tai un par,
Să fac osâie la car,
Să-mi cobor mândra din deal!"

- "Subţirelu-s ca un pai,
Peste casa mândrii sai,
Până la mândra-n mălai!"

- "Fost-am puiu pădurii,
Şî nu m-o mâncat lupchii,
Dac-am fost preten cu ii!..."

- "Păru mgneu nu stă frizură,
Numai când trăsne şî tună!
Păru mgneu îi scurt şî creţ,
L-ar lua ruşii la preţ!..."

- "Dipt o mândră nirioară,
Nu trec două-trii ponoară!
Da' dipt una ca ş'a me,
Trecui tăte ponoarele!"

- "Dar dipt una bărnăce,
Trec o vale ş-o vâlcea,
Numa' să m-adun cu e!..."

- "Fetili din Lechinţa,
Nu ştiu toarce cânepă,
Vin la noi a să-nvăţa!..."

- "Largă-i casa la mama...
Şî la soacra dac-oi me,
Ş-acolo oi închepe!..."

- "Ş-oi închepe sie unde,
Că nu-i colibă, şî-i curte!..."

- "Ceteruică di verdeaţă,
Prinsu-ti-o coconu-n braţă!..."

- "Să ştiu care mi-o hi soacră,
Da i-aş da mălai din troacă!..."

6. CEATA STEGAŞILOR LA CASA MIRESEI

Se remarcă faptul că deodată cu apariţia feciorilor şi boresarilor în dansul din casă, au încetat strigăturile miresei şi ale fetelor din jurul ei. În timp ce dansurile sunt mai înfocate, are loc un eveniment aşteptat şi totuşi surprinzător pentru toată lumea prezentă -

https://biblioteca-digitala.ro

OASTEA MIRELUI

CEATA STEGARILOR LA CASA MIRESEI

sosirea stegaşului cu steagul la casa miresei! Acesta este urmat de aproape de o ceată de feciori cari fac parte din "oastea" mirelui. În apropiere de gospodăria cu nunta, aleargă în goană spre casă, trecând peste încercarea de rezistență a grupului de feciori din "oastea" miresei, surprinşi de apariția rapidă, şi luptând cu unele dintre socăcițe care fac mari eforturi să le răpească steagul. Paza atentă şi energică a steagului este o îndatorire a

https://biblioteca-digitala.ro

stegaşului şi a cetei sale, deoarece în cazul în care i se răpeşte steagul, el este făcut de ruşine şi obligat să-l răscumpere plătind o mare cantitate de băutură. Se foloseau în acest scop diferite trucuri, printre care fetele aflate în tindă îl primeau pe stegaş cu gura plină de ţuică şi-i suflau în faţă ca să nu vadă unde se află mireasa şi nici pe cel care pândind de pe scara din gura podului putea cu uşurinţă să-i tragă steagul în sus, în pod. În aceste clipe de lupte cu obstacolele, mireasa, după ce a privit din fereastră printr-un colac către stegaşul cu steagul, a dispărut ascunsă de grupul din jurul ei. Aceste obstacole şi lupte sunt mai ales accentuate când mirele este din alt sat decât mireasa.

Cu vigilenţă, repeziciune şi voinicie bărbătească, grupul a pătruns în grabă mare în casă, răscolind peste tot în căutarea miresei.

După descoperirea miresei, purtătorii steagului joacă roata bărbătească cu tropotit sacadat şi multă energie ritmică, rotindu-se de trei ori de la dreapta la stânga în jurul mesei din camera miresei, în timp ce aceasta, cu câteva dintre fetele din jurul ei, dansează sus pe ladă şi în unele sate chiar pe masă. Stegaşul face un dans în doi cu mireasa, după care bate cu "bota" steagului în masă, strigând în cor cu ceata lui şi cu toată puterea să vină "gazdele căşii", rudele miresei:

- "Neamurile miresei,
Să vie pe faţa mesii,
Că mireasa s-a lăudat,
Că tot cu neamuri o-îmblat!
Până s-o măritat!"...

Strigarea se repetă de două, trei ori, până ce acestea se adună în ordinea gradului de rudenie, în ordine ierarhică, se sărută cu mireasa care le închină la toţi paharul, râzând şi mai mult plângând înduioşată şi de versurile "bulciugului" de despărţire şi de rămas bun, recitat de "taroste". Personagiul versat, bărbat sau femeie, tânăr sau mai în vârstă, spune bulciugul în tonul melodiei ceteraşilor. El are sarcina să adreseze câteva cuvinte la mireasă căreia "îi ia bulciugul", când dă cu steagul în masă, să fie binecuvântată "De la mamă, de la tată; De la fraţi, de la surori, De la grădina cu flori", când o atenţionează şi pe mireasă asupra importanţei momentului şi a consecinţelor sale: "Nu te supăra mireasă, că te duci la altă casă!"

Se consideră de asemenea că mireasa nu poate cu nici un chip pleca din casa părintească fără să spună şi ea câteva cuvinte care dau glas sentimentelor sale din aceste clipe hotărâtoare din viaţa ei, chiar dacă aceste cuvinte sunt spuse în fapt tot în recitările tarostelui:

- "Plânge-mă mamă cu dor,
Ţ-am fost fată şî fecior!
Ţ-am arat, ţ-am sămănat,
Grâu roşu ţ-am săcerat!
Când a fost la treierat,
Eu m-am dus şî te-am lăsat!
Şî m-am dus la alţi părinţi,
Peste dealuri peste munţi!..."

https://biblioteca-digitala.ro

7. BULCIUGUL MIRESEI ŞI VARIANTELE LUI

Bulciugul prezintă numeroase variante, diferite de la un sat la altul şi de la taroste la altul, în ceea ce priveşte extensiunea lui.

El se spune şi pentru mireasă şi pentru mire, cuprinzând întotdeauna în structura lui tradiţională elemente de adaptare la situaţia concretă, la biografia celor doi tineri. Unele exemplare sunt reduse la câteva fraze versificate, pe când altele se desfăşoară ca o elegie de mare amploare, alcătuită din numeroase grupe de versuri, unele alegorice, altele umoristice şi chiar licenţioase, menite să provoace înveselirea generală şi ilaritatea nuntaşilor. Altele, dimpotrivă, accentuează suferinţele, durerile provocate de despărţirea de familia proprie, sau schiţează reguli de comportament în obligaţiile pe care le declanşează actul căsătoriei. Unele exaltă sentimentele de dragoste şi de bucurie ale legăturilor cu mediul natural şi familial în care a crescut fiecare dintre cei doi tineri, semnificaţia legăturilor cu rudeniile şi cu vecinii, cu prietenii, subliniind frumuseţea naturii şi a multor aspecte esenţiale ale vieţii, ale muncii. Altele exprimă sugestii şi poveţe înţelepte menite să orienteze atenţia spre analiza slăbiciunilor umane şi spre intuirea suferinţelor şi durerilor la care se poate aştepta fiecare... Ca exemplificare concretă vom reproduce câteva eşantioane diferite, consemnate în toamna anului 1978 la nunţile din Tara Oaşului:

- "Mândru-i steagu, ardă-l focu,
Nu ştiu cum ţ-o hi nărocu!

- Mândru-i steagu, ardă-l para,
Nu ştiu cum ţi-o fi ticneala!"
(Lechinţa, 9.IX.1978 - Taroste din Păşune)

- "Să tacă casa, să grăiască masa!
Să sbghere[15] mireasa!
Că voi spun-on cuvânt-două,
Poate-o trece şî peste nouă,
Ca de la iubitu crai,
Că din casa domniilor voastre
Trebuie să iasă,
O crăiasă mândră şi frumoasă!
Mândru o gătaţi,
Mândru o tomniţi,
La biserică cu mii de coconaşi
O rânduiţi!..."

- "La un ceas de cununie,
La un dar de bucurie,
Unde leagă pe vecie!...
Ştiut-ai crăiasă bine,
Când ai dat mâna cu mine,
Că n-ai pleghit strat cu flori,
Nici îi me'în şezători,
Unde-s fete şî feciori!...
Ştiut-ai crăiasă bine,
Când ai dat mâna cu mine,
Piste-on blid cu grâu curat,
Cu arvon nesărutat!..."

- "Ie-ţi crăiasă voie bună,
De la struţ de lămâiţă,
De la ai tăi iubiţi părinţi,
Să nu rămâie scârbiţi!
Şi la urmă bănuiţi!
Ie-ţi mireasă voie bună,
De la fir de cărăjăle,
De la fete mari şî mititele,
Care-i holteit cu ele!
Şî ţ-ai petrecut viaţa,

- "C-am avut şî eu o lume,
Nu v-o pot spune cu nume!
C-am avut o rujă plină,
Răstăghită-n to'grădină!
Dimineaţa mă sculai,
Şi pi obraz mă spălai,
Şi lui Dumnezeu mă rugai!
Şî-n grădină alergai!
Aflai ruja tătă rouă,
Mi se rupe irima-n două!

[15] a plânge

https://biblioteca-digitala.ro

Până astăzi dimineaţa!...
Ie-ţi crăiasă voie bună,
De la unchii tăi cei dulci,
De la pietrele din vale,
De la mătuşele tale,
De la struţ de băsâioc,
De la feciorii din gioc!"

-"Să tacă casa, să vorbească masa
Să ne tragă-un plâns mireasa!
Şî să fiţi cu ascultare,
De la mic până la mare!
Să se-aşeze după masă,
Doi părinţi iubiţi din casă!
Mamă, tată, fraţi, surori,
Le-oi spune-un cuvânt sau două,
Poate-oi trece peste nouă!...
Steagu' a intrat în casă,
De onoare la mireasă!
Dacă vreţi să o cinstească,
Că astăzi e ziua voastră,
A miresei cu cunună
S-o gătit de voie bună!
Voia asta când se gată,
Nu se-ntâlnesc laolaltă,
Voia voastră s-o gătat!
Timpu-i scurt, cărarea-i lungă,
Numai la mormânt se ciuntă!
Eu te-ntreb stegaş iubit,
Cu mare oaste-i venit?...
Eşti trimis de cineva,
Sau numai de dumneata
Ca să ne furi mireasa?...
De ti-o trimis mirele,
Ţ-o dăm cu tot binele!
Iar de vii numai de la tine,
Du-te până-ţ spui cu bine!
Că asta-I părerea ta!
Poate n-ar scârţâi plugu'
Până ţî-i lua bulciugul!
Ie-ţi mireasa ziua bună,

Nici în ruja, nu-i ce crede,
La rădăcină ce se vede?
S-o-nvârtit un şărp' urât,
Ş-o rupt ruja din pământ,
S-o mutat într-o grădină,
Peste dealuri, peste munţi,
La părinţi necunoscuţi!..."[16]

Că ăsta-i proces-verbal,
Şî cu dulce şî cu-amar!...
Că slujim de la zâle,
De el să nu scape nime!...
Ia s-asculte toată casa,
Ce ne spune-mpărăteasa!...
Ea spune că s-o sculat,
Părul şi l-a pcheptănat,
La icoană s-o-nchinat,
Lui Dumnezeu s-o rugat!
Ş-o cotat în cototoare,
Ş-o văzut că-i mândră floare!...
Ea-i mai mândră ca tăţi
Cu cunună ca o zână,
Sî cu nume de regină!
Şî cu bucurie mare,
Care rar cine o are!
Nici cu cunună, nici sub steag,
Pălinca-i pusă pe masă,
Prietenii joacă prin casă!
Cetera se jărcuie,
Făcând cinste pentru e!
O sosît căsătoria
S-o rupt toată pretenia
De la fete şi feciori
Ce-o avut în sărbători,
Bucurii de multe ori!...
Şî di-amu ti-i bucura
Mai puţîn nu atâta!
Bună îi căsătoria
Dar mai aspră-i ca moartea!
De toate te despărţeşte,
Şî de mamă, şî de tată,
Pierzi şi numele de fată!...
Ie-ţi mireasă ziua bună,

[16] Isac Vasile, 45 ani, Cămârzana, 26.VIII.1979

https://biblioteca-digitala.ro

De la fraţi de la surori!
De la merii cei cu flori!
Ie-ţi mireasa ziua bună,
De la merii cei cu mere,
De la stele, de la lună,
Ie-ţi mireasa ziua bună,
De la fraţi de la surori!
De la merii cei cu flori!
Ie-ţi mireasa ziua bună,
De la merii cei cu mere,
De la stele, de la lună,
De la maica ta cea bună!
Astăzi treci dealuri şi munţi,
La părinţi necunoscuţi!
Astăzi treci dealuri şî mări,
La părinţi fără dureri!
De-i umbla toată ţara,
Nu-i slujnică ca nora,
Nici stăpână ca soacra!
Eşti desculţă şi-ncălţată,
Tot mânată ş-adunată!
Nu-ntreabă nimeni de plată!

De la iubita cunună!...
Care ti-a făcut mireasă,
Şî-ţi dă nume de nevastă!
Care ţ-o- nvăluit păru,
Astăzi cu chischineu!

Ie-ţi mireasa ziua bună,
De la fraţi, de la surori!
De la veri şi de la vere!...
De la nucii cei cu nuci,
De la unchi, de la mătuşi!
De la pietrele din vale,
De la vecinele tale!...
Di-o fost bune, di-o fost răle
Că ţ-ai petrecut cu ele!...
Că ţi-ai petrecut viaţa,
Până astăzi dimineaţa!...
Frunză verde de măr dulce,
Noi sâm gata, şî ne-om duce,
La un ceas di cununie,
Să ne fie pi vecie!
Şi un fir di busuioc,
Să ne fie cu noroc!..."[17]

În unele cazuri, persoane mai tinere dintre rudele miresei se pregătesc anume să-i spună "bulciug", când soseşte stegaşul...

Textele sunt, în asemenea cazuri, mai mult sau mai puţin improvizate şi constituie încă o pildă care ilustrează continuitatea şi diversitatea procesului creaţiei din domeniul folclorului zonal:

- "Gată-te, vară de dus,
C-amu nu-i loc de s-ascuns!
C-amu după tine-o untrat,
De la înălţatu' împărat!
Tăţi feciorii s-o gătat,
Ş-o ghinit şî ti-o cotat,
C-o ştiut că-i ziua ta,
Te duce de la mă-ta!...
La un ceas de cununie,
Să vă fie pe vecie!...
...vă raiu feciori,
Vara cât o holteit,

Poate că v-o şî greşit!
Iertaţi-o care-ţi vre,
C-amu mere pi-o cale,
La popa di o giura,
Şî pe veci nu s-o lăsa!...
C-a meu neam cât s-o luat,
Nici una nu s-o lăsat!...
Di-a fost rău şî di-a fost bine
Da n-o spus în veci la nime !
C-aşa o lăsat Dumnezeu
Să trăieşti cu omul tău,
Şî la bine, şî la rău!"[18]

[17] Popa Irina, 23 ani, Cămârzana, 18.X.1978
[18] Moiş Irina, Marica lui Văsâiu Nonuş, 13 ani, vară cu mireasa, Moişeni, 16.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Spunând aceste cuvinte, adresate verişoarei sale, chiar în casa vecină de peste drum, recitate în tonul muzicii ceteraşului, în timpul dansului stegaşului cu ceata sa şi cu mireasa, fata purta în mână un buchet de flori de grădină oferit miresei şi o sticluţă cu "parfon", stropind asupra dansatorilor, înlocuind astfel stropitul care era făcut până de curând cu ţuică.

Formulele versificate cele mai succinte spuse de "taroste" şi ştiute de marea majoritate a populaţiei, pun accente pe desprinderea din familia proprie şi trecerea într-o nouă condiţie matrimonială, într-o altă familie şi în cadrul unor relaţii sociale, indicate în "răspunsul la steag"

- "Să tacă casa, să grăiască masa!
Să fiţi cu ascultare,
De la mic până la mare!
Vom spune on mic graiu,
De la mândru craiu!
Tu mireasă, de dimineaţă
Te-ai sculat şî te-ai gătăt,
Şî pe faţă te-ai spălat,
Şî cu mine mâna ai dat,
Peste-on blid cu grâu curat!

Ia-ţi mireasă, rămas bun,
De la maica ta cea dragă,
De la lutu de sub masă!
De la fraţi de la surori,
De la grădina cu flori!
Că de astăzi înainte,
Cărările ţi-s oprite,
Numai trii îs nepostite[19] ...
În grădină după apă,
Şi la maica câte-odată,
Când îi hi mai supărată!"

(Cămârzana, 8 VIII.1978)

Desprinderea cea mai dificilă, cu mai multe încercări de opoziţii din partea rudeniilor miresei, care subliniază şi sensul ascunderii miresei când soseşte ceata stegaşului de la mire, şi cu mai multe aspecte dramatice exprimate în strigăturile nuntaşilor, în versurile tarostelui, în lacrimile miresei şi ale rudelor sale apropiate, se înregistrează pentru cazurile când mirele vine dintr-un alt sat, oricât de apropiat ar fi el. Desprinderea este mai uşoară, deşi niciodată lipsită de aspecte dramatice, în cazurile cele mai frecvente, când ambii miri sunt dintr-acelaşi sat. Această situaţie este confirmată mai întotdeauna şi prin unele strigături de mulţumire ale mireselor:

- "Mulţumescu-ţi maică ţie,
Că m-ai dat în sat cu tine,
Şî nu m-ai înstrăinat!...
Să trăiesc, maică, cu drag!"

8. BULCIUGUL MIRESEI DIN 1978

Dar exigenţele folclorice actuale, nu pot fi satisfăcute nici cu cele câteva versuri care sintetizează ideile principale ale bulciugului în formele lui tradiţionale mai vechi, nici cu frumuseţea gesturilor şi sentimentelor exprimate în improvizaţiile versificate ad-hoc ale unora dintre rudenii. De aceea organizatorii includ în ceremonial elementele cele mai dezvoltate ale folclorului de astăzi, cu privire la spectacolul nunţii, purtate cu îndemânare, cu ecou larg şi cu răsunet în mai multe sate ale zonei de către unii "tarosti" mai înzestraţi, cum este Baltă - Bertici Floarea, de 40 ani, din Huta-Certeze, chemată în cursul ultimilor 20

[19] permise, neinterzise

https://biblioteca-digitala.ro

de ani să spună bulciugul la peste 1000 de nunți din mai multe sate ale Țării Oașului. Explicația fenomenului este normală și simplă. Copilă fiind a fost nevoită să alerge după tatăl său care se afla la nuntă și care trebuia să se întoarcă acasă în grabă să strângă fânul în claie, salvându-l de la amenințarea iminentă cu ploaie torențială. A sosit tocmai când "se lua bulciugul" la mireasă și atrasă de sensurile versurilor recitate, a stat "până s-a gătat de-a cerut mireasa", până ce aceasta "și-a luat rămas bun de la părinți".

Împrejurarea a constituit punctul de plecare pentru acumularea și dezvoltarea prin eforturi și creații personale, a unui bulciug de largă amploare folclorică, cu tematică adecvată, variată și cu reale calități artistice, dramatice și umoristice, cu valori etice, poetice și etnografice remarcabile, pe care ea le recită astăzi cu multă spontaneitate, dezinvoltură și măiestrie, spre delectarea grupelor de nuntași de câte patru-cinci sute de persoane, care o ascultă cu atenție și o aplaudă frenetic pe scenele nunților care se desfășoară astăzi în saivanele improvizate în Țara Oașului:

- "Să tacă casa,
Să grăiască masa!
Că am de grăit un graiu
Tomna de la mândru craiu!
Mamă, tată, sore, frați,
Unchi, mătuși și ceilalți,
S-ascultăm toată casa
Ce ne-o spune împărăteasa!
E' zâce-așă, cu gură me
Că dimineața s-o sculat,
La Vale o alergat,
Și pe față s-o spălat!
Lui Dumnezeu s-o rugat,
Mândru mire ș-o aflat!
Părul și l-o pcheptănat,
De mireasă s-o gătat,
În oglindă s-o uitat,
Ș-o fost tare bucuroasă,
Că s-o văzut că-i frumoasă!
Ea-i mai frumoasă ca tăte,
Înconjurată di fete!
Ea-i mai frumoasă ca tăte,
Cu cunună cât o zână,
Și cu nume de regină!...
Și cu bucurie mare,
Care rar cine o are!
Când tre steagu peste prag,
O-nceput ș-o lăcrămat,
Sămn ca tăte s-o gătat!...
C-o agiuns căsătorie,
Care rumpe pretenie,
De la fete și feciori,
De la danț, din sărbători!
Și de-amu ti-i bucura,

https://biblioteca-digitala.ro

Mai puțân, nu atâta!
Bărbatu nu ti-o lăsa!
Căsătoria-i așă,
Da-i mai tare ca moarte,
De tăte te despărță!...
Și de soră și de frate,
Nu-ți mai ține nime parte!
De-ai noroc, o duci cu bine,
De ți-i rău, n-ajută nime!
Că mândră floare-i nărocu,
Nu răsare în tăt locu!
Ci răsare lângă apă,
Și puține fete-l află!
Da așa-i soarta fetii,
Ca să-și lese părinții!
Și să lese pe vecini,
Să se ducă-ntre străini!
Nu cu mult îi hi-ngropată,
Numa semn că-i hi mutată,
Peste dealuri, peste munți,
La părinți necunoscuți!
Nu-i ști rându' uşilor,
Nici snaga[20] părinților!
Dar până ti-i învăța,
Multe lacrimi îi vărsa,
Și pi-n tindă și pi-afară,
De-ar umbla moara-nt-o sară!
Da așa-i că n-ai ce face,
Ce dă Dumnezeu își place!
Dipt aceea nu lăcrăma,
Ești datoare cu asta!
De asta nu scapă nime,
Nici de moartea care vine!...
Mireasă pe casa ta,
Cântă cucu și mierla!
Bată-i Doamne clonțu lui
Să nu cânte nimărui!
Mierla cântă de iubire,
Mamă-i zi de despărțire!...
Despărțire cu năcaz,
Și cu lacrimi pe obraz,
Mă duc mamă și te las!
Hai mamă și mă petre,
Batăr pân-oi tre Vale!
Duce-mă m-oi mândra mamii,
Până-n colțu grădinii,

[20] firea, năravurile

https://biblioteca-digitala.ro

Că tu mergi cu străinii!...
Pân-ai fost la mă-ta fată,
Da' n-ai umblat supărată!
Dacă-i me' la soacră-ta,
Tot mai supărată-i sta!
Îi umbla mai mult hulită,
Şi noaptea mai pipăită!...
Pân-ai fost la mă-ta fată,
Ai dormit un somn uşor,
Tot până la prânzuşor!
Că dacă ti-i mărita,
Ti-i culca numai pi braţe,
Ti-i scula mai dimineaţa!
Pân-ai fost la mă-ta fată,
Ai fost pui de rândure,
Dragă la tătă lume!
Dacă meri la mama lui,
Nici eşti păsăre, nici pui,
Nici eşti dragă nimărui!...
Pân-ai fost la mă-ta fată
Ai fost rujă pi fereastră,
Rozmalin verde pe masă!
Dacă-i me' la mama lui,
Ai hi rujă pi la uşă,
Rozmalin verde-n cenuşă!
... raiu soacră mare,
Ieşi în gura uliţii,
Şî te uită cătă soare,
Că ai fată de vânzare!
De vânzare fără preţ,
Să dai fata, nu o vezi!
De vânzare fără bani,
Şi o dai să nu o ai!
... raiu tău mireasă,
Câte târguri târguieşti,
Nu te aşa rău celuieşti,
Ca când te căsătoreşti!...
Astă nu-i un târg de ţară,
Să o iei şi s-o vinzi iară!...
Nici nu-i o pereche de boi,
De n-or tra să-i duci'napoi!
Nici nu-i măr din măru'vost,
Să muşti din el, să-l ţâpi gios!
Ci-i o pară mălăiaţă,
Şî ţ-o hi pe-a ta viaţă!
... raiu tău mireasă,
Nu-i hi fată la mă-ta,
Slujnică la soacră-ta!

https://biblioteca-digitala.ro

Mai mult nu te-o mădăli[21],
Te-a mâna şî te-a huli!
Cât în lume vei umbla,
Nu-i stăpână ca soacra,
Nici slujnică ca nora!
Că soacrele nu te cruţă,
Tot te mână, dezbrăcată şi desculţă!
Nici nu-i zâce că nu-i mere,
Nici sâmbrie nu ţî-i cere!
Că soacrele aşa iubăsc,
Din picioare să păşesc,
Din gură să nu grăiesc!
Din picioare să me iute,
Din gură să nu zici multe,
Să coţi to' la ele-n frunte!...
Cota-i şi tu aiure,
Numa-un an dac-o tre!
Că şî eu am făcut aşă!
Ie-ţi mireasă rămas bun,
De la scumpa ta cunună,
Care te-o făcut mireasă,
Şi-ţi dă nume de nevastă!
Care-ţi învăluie păru,
Astăzi cu chischineu!...
Ie-ţi mireasă rămas bun,
De la mamă, de la tată,
De la tăţi fraţii di-odată!
Rămas bun tată iubit,
Iartă-mă de ţ-am greşit!
Că nu este om pi pământ,
Să nu greşească oricând!
Mulţumescu-ţi tată tare,
Că mi-ai dat pchită şî sare,
M-ai crescut o fată mare!
Şî mi-ai slobozât vânzare,
Di la casa dumitale!
Rămâi tată sănătos,
Dacă n-ai fost bucuros,
Mă duc di la pragu'vost!
Rămâi mamă sănătoasă,
Dacă n-ai fost bucuroasă!
Mă dai de la casa voastră!.
Coată mamă doru meu,
Pune-l înt-on chischineu,
Şî pune-n zadie neagră,
Şî-l pune de-asupra-n ladă!

[21] a dezmierda

https://biblioteca-digitala.ro

Când ți-o hi doru de fată,
Descuie lada şî-l coată!
Di-a hi doru'cum l-ai pus,
Şî eu oi hi cum m-am dus!
Di-o hi doru' veştejât,
La faţă m-am domolit,
Că cei străini m-o huiit!
Ie-ți mireasă rămas bun,
De la struț de băsâioc,
De la fecioraşi din gioc!
De la floarea din grădină,
C-amu tu ti duci străină!
De la struț de carăjăle,
De la veri şî de la vere!
De la pietrele din vale,
De la pretenele tale!
Ori de-o fost bune, ori rele,
Că ți-ai petrecut cu ele!
Gată-mă măicuță bine,
Că ghin străini după mine,
Ş-amu mă duc di la tine!...
Că ghine Valea cu bulbuci,
Gată-te c-amu te duci!
Plânge-mă mamă cu dulce,
C-amu-s gata şî m-oi duce!
La un pas di cununie,
Ca să-mi fie pi vecie!
Amin şi noroc să fie!
Ceteraşii nu mai sună?
Până când s-o rumpe-o strună!"[22]

9. DANSUL STEGAŞILOR CU MIREASA

După acest amplu recital în versuri, preluând comanda finală, ceteraşii declanşează melodiile de joc, susținute de strigături şi dansuri aprinse, la care participă ceata bărbătească a stegaşului, mireasa cu fetele şi rudele din jurul ei de toate vârstele, într-un iureş desfăşurat în casă, şi al doilea dezlănțuit afară, cerut cu insistență de ceata mai numeroasă a nuntaşilor din oastea miresei. Unele dintre strigăturile spuse în aceste momente pare că urmăresc estomparea umbrelor de întristare cu lacrimi şi suferințe care prinseseră mireasa şi rudele ei apropiate, provocând restabilirea veseliei exuberante care caracterizează în genere toată desfăşurarea acestui spectacol. Mireasa are o parte importantă la strigături:

- "Busuioc prin cornu' mesei,
Mândru plâng ochii miresei!"

- "Câtu-i țara Românească,
Nu-i mireasă ca a noastră!"

[22] Baltă Bertici Floare, Floarea lui Mihaiu Ghimbului, 40 ani, taroste la nunta din Moişeni, la casa miresei Moiş Mărie, 16.IX.1979

https://biblioteca-digitala.ro

- "Cetera are cânta
N-are cine-o îngâna!..."

- "Mama mi-o făcut gura,
De-odată cu cetera!"

- " Prin grădină cuşeiesc,
A le, le, le le! ...
Din grădină cu flori
Într-o ceată di feciori!..."

- " Lasă oamenii să grăiască,
Doru'mgneu să se plinească!..."

- "Busuioc di pingă masă,
Frumoasă-i mireasa noastră!"

- "Mireasă nu hi nebună,
A zbghera după cunună!
Lasă-zbghere celelalte,
C-o rămas ne-cununate!..."

- "Zî ceteraş după mine,
Şî de nu ştiu după tine!..."

- "Ţâpuri, aş ţâpuri,
Da' mă tem că n-oi tălni,
După arcu ceterii!..."

- "În pădure eu mă bag,
Să culeg frunză de fag!...
Am cules frunză de fag,
Pe Dumitru l-am luat!..."

- "Roşu-i steagu'şi-nfocat,
De-a noastre druşte-nstruţat!"

10. ALAIUL MIRESEI LA CUNUNIE

Ţinându-se de colţurile aceluiaşi chischineu, frumos înflorat, de la ieşirea din casă, împreună cu stegaşul, înconjurată de un grup de 18-20 fete în alai de cântec şi strigături în cor, şi urmărită de toată oastea nuntaşilor mai tineri aflată în curte, mireasa este condusă către biserică:

- "Frunză verde de răchită,
Mireasa noastră-i tomnită!
De nu credeţi că-i aşă,
Uitaţi-vă la e!..."

- "Rău îi drumu şî pietros,
Bine că-i mândru frumos!..."

- "Tot am zis mă duc, mă duc,
Şî mama nu m-o crezut!...
Da amu mă poate crede,
Că mă duc şi nu mă vede!"

Alaiul nunţii se opreşte la un popas cu dansuri în curtea casei parohiale de la Moişeni, la răscrucea din faţa Consiliului Popular în Cămârzana şi în pavilionul de dans aflat lângă biserica din Lechinţa. Dansurile durează un timp variabil de 30-60 minute, până la sosirea mirelui cu nănaşii în faţa bisericii, unde este locul de întâlnire a celor doi miri. Aici mireasa este încredinţată mirelui care prinde de colţul aceluiaşi chischineu. Mulţimea nuntaşilor rămân la dansurile din locurile amintite, aflate în apropierea bisericii, în timp ce grupul restrâns - miri, naşi, stegaşi - merg la cununie.

În uşa bisericii preotul cercetează dovezile căsătoriei civile, după care invită grupul înăuntru. Pune mirilor câteva întrebări cu privire la temeiurile căsătoriei,

https://biblioteca-digitala.ro

interesându-se dacă este făcută din propria lor inițiativă, din dorința sau plăcerea curată, ori este determinată de presiunea vreunor motive de ordin material, cum ar fi lăcomia pentru avere, sau alte cauze din afară... La cununie participă mirii, naşii, stegaşii şi câte o femeie dintre rudele apropiate ale miresei.

Nănaşii aduc cu ei un colac cu două "lumini", un brâu şi un chischineu. Dacă sunt două perechi de naşi, atunci aceste obiecte se dublează. Colacii de dimensiuni medii, circa 40-50 cm în diametru, sunt modelați artistic şi împodobiți cu floricele de grădină. În ei sunt înfipte câte două lumânări albe sau galbene, tot de mărimi medii, modelate artistic din atelierul de producție sau împodobite acasă cu "struți" din floricele naturale, cu împletituri din fire de lână sau de mătase în diferite culori şi cu inele policrome alternative, din staniol roşu, auriu, albastru, verde etc. Colacii cu lumânările aprinse sunt ținuți de naşi la spatele mirilor. "Chischineul" - broboada din țesătură de lână fină, cu decor policrom - balțul miresei, constituie darul simbolic al naşilor, pe care îl agață preotul şi-l aşează naşa cu grijă împăturit în patru, prins în colț pe coada părului din spate, fără să stingherească gâteala specifică a miresei. "Brâul," colorat, lung de 4-5 m, este o şuviță îngustă, împletită din lână sau mătase colorată, lucrată la comanda naşei de către femeile care ştiu să împletească ațe pentru zadii. El este folosit de naşă imediat după intrarea în biserică pentru a încercui împreună grupul participanților la cununie. Un capăt îl ține mirele în mâna dreaptă şi brâul trece pe la spatele grupului, ajunge cu celălalt capăt în mâna stângă a miresei. Legătura aceasta cu semnificație simbolică pentru relațiile de rudenie spirituală între toți cei cuprinşi în cercul aceluiaşi brâu, este păstrată de la începutul până la sfârşitul ceremoniei.

În fruntea grupului se află "fătul" - cântărețul bisericii - cu două sfeşnice şi lumânări aprinse în mâini, urmat de preotul în odăjdii şi de miri care se țin de patrafirul lui. Urmează naşii cu colacii şi stegaşii la înconjurul mesii, aşezată în mijlocul bisericii, de trei ori de la dreapta spre stânga. Pe masă se află crucea, evanghelia şi "troița". "După ce-i termină de jurat", preotul pune "balțul" pe capul miresei, semnul schimbării situației matrimoniale, pe care naşa îl aşează corespunzător. După săvârşirea ceremoniei preotul îi binecuvântează şi le dă câteva sfaturi de circumstanță pentru comportamentul cumpătat şi înțelept.

11. ACTE MAGICE SĂVÂRŞITE DE MIRI

În timpul slujbei, la ieşirea din biserică şi după aceea, mireasa îndeosebi, dar şi mirele împreună cu ea, săvârşesc o serie de acte cu semnificații magice, care reprezintă reminiscențe arhaice străvechi, supraviețuirile unor vremuri imemorabile.

Ea strânge cu mâna în sân lama unui cuțit, încredințată că va putea astfel să-şi asigure suficientă forță ca să-şi domine bărbatul. Cu aceeaşi intenție ea calcă mirele pe picior, pentru a avea cuvântul hotărâtor în căsnicie, "să fie clopu la ea, nu la el". Mireasa poartă în sân un număr de pietricele, echivalent cu numărul anilor în care, după căsătorie, nu dorește să aibă prunci. "Se teme de celezi"! Unele dintre mirese se urcau cu mirele la clopot în turnul bisericii, trăgând de trei ori de limba acestuia, în speranța că vor avea naşteri uşoare.

La ieşirea din biserică, mireasa scoate din sân o sticluță plină cu țuică, gustă din ea închinând către mire: "Să trăieşti mire"! şi-i oferă sticluța. Acesta îi răspunde - "Să fii zigană!"[23] bea din sticluță, închină şi o oferă celor din jur - naşi, stegaşi, nuntaşi. După ce a fost golită, sticluța revine la mire care o aruncă peste poarta bisericii în drum, de unde n-o

[23] voinică, sănătoasă

https://biblioteca-digitala.ro

mai ridică nimeni să se mai folosească de ea. Tot la ieşirea din biserică, mireasa scoate din sân un colăcel frumos lucrat, anume pregătit pentru ea şi priveşte din uşa bisericii prin colac către soare, după care îl oferă mirelui care face şi el acelaşi lucru - "să aibă prunci frumoşi şi strălucitori ca soarele". Colăcelul este rupt în bucăţi şi consumat între miri, naşi, stegaşi şi alţi nuntaşi aflaţi în imediata apropiere.

În colăcelul purtat de mireasă în sân când ea merge la cununie, sau adus de cineva dintre rude astăzi când acesta este făcut mai mare, pregătit acasă cu anticipare de către rudele ei, se pun la frământat miere de albine şi o fărâmătură de lut ruptă din cuibul de rândunică "să fie strângători ca stupu" şi "să aibă minte ca rândureaua". Hărnicia rodnică a albinelor, măiestria depusă de rândunele în construirea cuiburilor şi grija pe care ele o acordă creşterii puilor proprii, demonstrează pentru oşeni că ele au minte ageră, servindu-le drept modele pentru acest gest cu valoare magică. Acelaşi colac este în prealabil trecut prin jugul boilor, "ca să tragă împreună cum trag boii în jug!". Încă pe la începutul acestui veac acest colăcel, prin care mai privesc şi astăzi către soare toţi mirii din Ţara Oaşului, era consumat acasă, după cununie, pe ieslea din poiata vitelor, numai de către cei doi miri, care împărtăşeau mici bucăţele şi "marhelor"[24] aflate în grajd, pentru a-şi asigura astfel "norocul la vite!". Tot după ieşirea de la cununie, în curtea bisericii sau mai jos la reîntâlnirea cu grupul mare al nuntaşilor din oastea miresei, mireasa aruncă peste mulţime "darurile mirilor", adică bani metalici mărunţi şi multe bomboane, pe care le culeg cu grabă în special copiii. Aici o rudă apropiată a mirilor - tatăl, fratele unuia dintre ei, stropeşte peste nuntaşi cu ţuică dintr-o sticlă şi oferă băutură atât nuntaşilor, cât şi trecătorilor... Tot aici cele 12-18 fete care fac parte din grupul celor care întovărăşesc cu alai şi cântece sau strigături în cor, la dus mireasa cu stegaşul şi la reîntoarcere mireasa cu mirele, se despart de cele 12-18 sticluţe de aceeaşi mărime, legate cu funde roşii, pe care le-au purtat pline cu ţuică şi le-au folosit pentru o prezentare mai plastică la ţâpuriturile în cor. Aici le adună socăciţele în desagi. De la ieşirea din biserică, pentru reîntoarcerea alaiului de nuntă la casa miresei, naşul poartă "de-a umăr" doi colaci mari, "colacii mirelui", pe care între timp un prieten al mirelui i-a adus la biserică. De câte cinci-şase kilograme greutate fiecare, aceşti colaci sunt minunat modelaţi artistic, cu decor bogat reprezentând flori, păsările şi diferite semne simbolice. Ei sunt legaţi împreună într-o ştergură mare sau într-o "măsoaie" - faţă de masă, şi în trei şterguri mici "de frumuseţe" - ţesături decorative împodobite cu imagini de flori, păsări şi cu motive geometrice policrome, predominant roşu.

Tot aici a fost împodobit şi steagul cu trei colaci de mărime medie şi ei artistic lucraţi - reprezentând colacii stegaşilor.

12. ALAIUL ŞI CEREMONIILE SĂVÂRŞITE LA CASA MIRESEI

După reintegrarea în ceata mare a nuntaşilor, care au aşteptat dansând la locul destinat dansului, în preajma bisericii, şi după o nouă rundă cu dansuri aprinse în ritmul viu al ceteraşilor din care impresionează în primul rând roata bărbătească, dar şi vioiciunea dansului în doi, întreaga mulţime, cu muzica ceteraşilor, cu cântecul fetelor din alaiul care întovărăşeşte mireasa, şi cu strigături, se reîntoarce la casa miresei care ţine acum de acelaşi chischineu cu mirele.

[24] animale domestice cornute

https://biblioteca-digitala.ro

Aici îi aşteaptă un scaun sau o masă frumos acoperită cu "măsoaie"[25] din ţesătură decorativă, aşezată în curte, în preajma intrării în casă. Pe masă se află un "zider"[26] sau o doniţă cu apă sfinţită, un colac mare frumos împletit - "pita miresei", un colac mai mic

PITA MIRESEI

pentru fugă, două blide pline, unul cu apă sfinţită şi altul cu boabe de grâu de primăvară, un "pământuf" mare şi unul mic, din busuioc şi flori de grădină şi o ştergură mică decorativă.

La momentul sosirii alaiului cu muzică, mireasa prinde la subsioară "pita miresei" şi în mâna dreaptă pământuful mare, doi feciori dintre verişorii miresei înălţaţi sus pe două scaune între masă şi peretele casei alcătuiesc un arc ţinând cât mai sus de "colacul verilor" - şi lăsând spaţiu de trecere printre ei pentru grupul mirilor, nănaşilor, stegaşilor şi ceteraşilor care fac de trei ori înconjurul mesei de la dreapta spre stânga, trecând tot de atâtea ori pe sub arcul celor doi veri care ţin de acelaşi colac. În timpul rotirii cu alai în jurul mesei, mireasa mai întâi stropeşte cu pământuful muiat în doniţa cu apă, în toate părţile peste nuntaşi şi apoi mirele face şi el acelaşi lucru. Apoi colacul se frânge în bucăţi fiind dinainte scrijelat cu cuţitul, pentru înlesnirea desfacerii lui rapide şi consumat de cei doi feciori în cadrul tineretului, sau dat la copii.

Un al treilea cocon înhaţă de pe masă colacul pentru fugă şi ca să scape de urmăritorii lui, care strigă şi aleargă după el că a furat colacul, se urcă tocmai în vârful casei. În acelaşi timp ambii miri prind cu grabă doniţa cu apă, o transportă amândoi şi o aşează jos, la rădăcina unui pom fructifer din grădina apropiată, de preferinţă un măr "oltonit" şi-o împing cu piciorul ca să se răstoarne. Se grăbesc care să împingă mai întâi, mânaţi de credinţa că cel care va lovi mai întâi şi va răsturna vasul, va trăi mai mult decât celălalt. - "Duc apa la un pom oltonit, să fie cu rod aşa ca pomul şî mirii!". Între timp şi cele

[25] faţă de masă, ţesătură decorativă
[26] căldare metalică pentru apă

https://biblioteca-digitala.ro

două verişoare sau rude şi mai apropiate ale miresei - sora, mama, au luat de pe masă cele două blide pline şi aruncă peste nuntaşi, una cu apă sfinţită, cealaltă cu boabe de grâu de primăvară. Cea care prinde şi aruncă boabele are mâna dreaptă înfăşurată cu ştergura decorativă, frumos lucrată pentru acest scop. În acelaşi timp ea recită în tonul muzicii ceteraşului versurile:

- "Aruncăm grâu nu ovăs,
Suntem de neam ales!
- Eu ţâp grâu, nu ţâp săcară,
Avem miri, n-avem ticală![27]
Eu ţâp grâu, nu ţâp tăciune,
Avem miri, n-avem minune."[28]

Nuntaşii prind boabele de grâu aruncate - bărbaţii în clopuri, femeile în zadii, le numără şi fac haz comentând previziunea lor după numărul acestor boabe, cu privire la pruncii cu care vor fi înzestraţi cei doi miri...

La tot acest ritual naşul poartă "de-a umăr" cei doi colaci mari cu care s-a reîntors de la biserică, şi stegaşul poartă steagul împodobit cu colacii, sorociţi stegaşului şi ajutoarelor sale.

Sub picăturile de apă aruncate cu pământuful de busuioc şi de flori şi sub ploaia boabelor de grâu prevestitoare pentru rodnicia generaţiilor următoare, grupul restrâns al nuntaşilor principali pătrund în casa miresei. Stegaşul, în fruntea alaiului, goleşte mai întâi camera de orice fel de prezenţă umană, aşează steagul jos în lungul pragului, înlăuntrul camerei, şi peste el calcă miri şi naşii. Apoi se dezlănţuie un nou ropot de dansuri cu roata bărbătească de trei ori împrejurul mesei, de la dreapta la stânga, din camera miresei, cu tropotit, muzică şi ţâpurituri ritmice, multe dintre ele punând accente pe frumuseţea şi bucuria celor doi tineri.

- "Nici îi Valea tulburoasă,
Nici mireasa mânioasă,
Numa-cum îi mai frumoasă!

- "Frunză verde de pe coastă,
Frumoasă-i mireasa noastră
La ochi ca şî murele,
La obrazi ca florile!...

- "D-apoi faţa lor ce mândră,
Cum te-ai to' cota-n oglindă!
Ochii şî sprincenili,
Le-o făcut condeili!..."

- Nici îi râu tulburos,
Nici mirele mânios,
Numa-cum îi mai frumos!"

- Frunză verde de pe rât,
Da nici mirele nu-i hâd!...
Ia uită-te-n faţa lui,
Că-i ca ruja macului!..."

În acelaşi timp mulţimea nuntaşilor tot mai numeroşi, adunaţi aici din ceata mirelui, dansează în curte dacă timpul este favorabil, sau în poiată la vreme de ploaie, de lapoviţă sau ninsoare...

---

[27] om blestemat, păcătos
[28] om de nimic

https://biblioteca-digitala.ro

Acum accentele strigăturilor exprimă recomandări de ordin moral care izvorăsc din noua situaţie matrimonială a miresei, ironizează cu umor unele dintre suferinţele ei, subliniază necesitatea capacităţii de muncă şi a hărniciei cerută în propria gospodărie, invocă relaţiile dintre soacră şi noră care trebuiesc întemeiate pe omenie şi amintesc cu tărie caracterul durabil al căsătoriei:

- "Muieruşcă, bot de flori,
Ie-ţi gându' de la feciori,
Şî ţî-l pune la bărbat.
Că cu el te-i cununat!"

- "Şade blidu-n cornu vetrei
Tare plâng ochii miresei!
Da' nu plânge ca unu,
Că îşi plânge drăguţu!...
Scaunu din şezătoare,
Şî drăguţu ca o floare!..."

- "Nu se ţese pânza-n drum,
Fără iţe, fără sul!
Nu se ţese pânza-n baltă,
Fără iţe, fără spată!...
Că spata şî iţele,
Le mânâncă zâlele!..."

- "Maică, măiculiţa me,
Nu mă da unde n-oi vre!
Ci mă dă unde-oi vre eu!
Di-o fi bine, di-o fi rău,
N-oi vini la pragu' tău!
C-oi plânge sara la foc,
Ş-oi zâce că n-am năroc!
Ş-oi plânge sara la lună,
S-oi zâce că n-am zî bună!"

- "Cât îi lumea şî ţara,
Nu-i slujnică ca nora!
Că e unde-o mână mere,
Şî sâmbrie nu mai cere!
Sfârticată, disbrăcată,
Omenie niciodată!
Sfârticată şî desculţă,
Omenie di-o lecuţă!..."

- "Tare plânge mireasa,
Binele de la mă-sa!
Da nu-şi plânge zâlele,
Dacă-i place mirele!"

- "Mărita-m-aş mărita,
Pita nu ştiu frământa!
În cuptoriu nu o ştiu pune,
De nu oi lega cu fune!
De pchicioru' patului,
De capu' bărbatului!..."

- "Soacra mare rochie n-are,
Da i-o face noră-sa,
Dac-o toarce cânepa!
Să trăieşti soacră, poamă acră,
Batâr cât îi bărtâni,
Poamă dulce nu-i mai hi!"

- "Câte târguri, târguieşti,
Nu te-aşa rău celuieşti,
Ca când te căsătoreşti!...
Că ăla nu-i târg di ţară,
Să cumperi şî să vinzi iară!...
Că ăla nu-i măr zămos,
Să-l poţi arunca pi gios!
Că-i o pară mălăiaţă,
Până ce-i ave viaţă!..."

13. OSPĂŢUL DE NUNTĂ LA CASA MIRESEI ÎN TRECUT

Între timp gazdele pregătesc cele necesare pentru desfăşurarea ospăţului de seară, cel de al patrulea act important dintre cele desfăşurate în cursul acestei zile la casa miresei.

https://biblioteca-digitala.ro

După tradiție se cere ca la casa miresei să fie "omeniți" nuntașii din ceata mirelui, în timp ce toți ai miresei sunt numai gazde atente, grijulii și ajutoare harnice de serviciu, rămânând să intre "după masă" în cursul dimineții următoare, când se va fi încheiat ospățul principal. Regula este păstrată și aplicată în forma ei tradițională la Cămârzana și părăsită în ultimii ani la Moișeni spre pildă, unde ambele grupe de nuntași - cu excepția socăcițelor și socacilor de serviciu - sunt așezați împreună la ospățul de la casa miresei și de la casa mirelui a doua zi. Bătrânii din Moișeni consideră că în acest fel a fost stricată rânduiala tradițională a "omeniei", respectată cu strictețe de numeroase generații succesive. Pentru aceste situații capacitatea saivanelor este calculată la un număr de cel puțin 500 persoane la masă. Fetele și feciorii - cu excepția celor care au roluri de îndeplinit în desfășurarea ceremonialului nunții - nu participă la ospățul de seară de la "masa mare", care este rezervată perechilor de nuntași căsătoriți, tineri sau bătrâni.

Stegașul, împreună cu câteva persoane dintre rudele apropiate ale mirelui, merg la mulțimea nuntașilor care dansează afară și aleg persoanele din oastea mirelui, îi aduc în casa unde sunt rânduite mesele, ori mai de curând în saivan, unde îi așează "după masă". O parte din oastea miresei constituie grupul numeros de serviciu, alături de gazde, și cealaltă parte continuă dansul afară, rămânând să fie invitați la masă după regula din trecut, în a doua repriză.

Ospățul de nuntă la casa miresei era deschisă în trecut printr-un dialog umoristic și pitoresc, susținut mai ales în versuri, cu aspecte comice între stegaș, taroste și socăcițe.

Bătând cu putere cu bățul steagului în masa din mijlocul casei, sau a saivanului, când clopoțeii steagului subliniază cu clinchetul lor loviturile ritmice și repetate, stegașul strigă în cor cu ajutoarele sale: - "Gazdele cășii, lărgiți curțile împărătesei să-n capă oastea împăratului." Cu aceeași tehnică, strigarea se repetă adresată socăcițelor:

- "Socăcițe, ștergeți vatra șî fiți gata!..."

- "Ce-i în tindă șî-n cămară, ce-i a'nost' să dați afară!"...

Strigare către gazdele casei:

- "Gazdele cășii, talgeru miresei să vie pe fața mesei că mireasa s-a lăudat că to' din talger o mâncat!"...

Stegașu primește de la socăcițe un funduț făcut dintr-o scândură de lemn, pe care îl crapă în bucățele și strigă:

- "Socăcițe, in să-ți placă dumitale două-trii dărăbuțe...

Asta-i așe și cu iasta fă ce-i vre!"...

Cu aceleași bătăi ritmice și strigături repetate stegașii cer: două talgere, două șterguri, două linguri, două "furcuțe"[29] și paloșul miresei - "să vie pe fața mesei, că mireasa s-o lăudat că to cu "furcuțe" o mâncat..." Obiectele sunt aduse de socăcițe la masa mirilor.

Stegașul cere: - "Porcii cei porjoliți șî taurii cei beliți, să vie pe fața mesei, că mireasa s-o lăudat ca a ii porci nu-s în sat!". Socăcițele răspund: - "Aici îs porcii!" și prezintă doi coceni de porumb fără boabe, pârjoliți în foc și legați împreună cu fire de lână colorată în roșu, acoperiți între două blide de lut!... Tarostele - "Hai mândruță scurtă-n nas. Lasă-mi purcelu' de mas!...L-aș lăsa, bată-l județu' da' mi-a sparge tot cotețu!"... Nemulțumit de înfățișarea porcilor, stegașu întreabă socăcițele de ce n-au îngrășat porcii. I se răspunde că n-a fost ghindă, n-a fost jir, n-a fost nici mălai și n-au avut cu ce îngrășa porcii!...

[29] furculițe

https://biblioteca-digitala.ro

Stegaşu către socăciţe - "Găina miresei să vie pe faţa mesei, că mireasa s-a lăudat, că tot cu găini o îmblat, până când s-o măritat!". - Atunci intervin unii dintre nuntaşi: - "Ţâpă ochii pe sub masă şî o coată la mireasă!"...

Stegaşul mimează căutatul pe sub masă şi la mireasă... în timp ce nuntaşii întreţin un dialog contradictoriu, unii susţinând că are, alţii că n-are şi mirele nu-i lasă să caute...!

Între timp socăciţele prezintă alte două blide gură-n gură, între care este acoperită o parodie de găină a miresei - realizată dintr-un cartof în care s-au înfipt pene de găină, ori o formă cioplită din lemn pe care s-au lipit fulgi şi pene de găină, sau chiar un pui mic viu de găină ori o păsărică sălbatică, şi când stegaşul desface blidele, nuntaşii fac mare haz de surpriza acestei prezentări.

Stegaşul cere: "Calul cel şchiop să vie pe faţa mesei, că mireasa s-a lăudat, că tot călăreşte o îmblat până s-o măritat!" Atunci apare socrul mare şchiopătând şi purtând "de-a umăr" cei doi colaci mari, colacii miresei, legaţi în şterguri şi într-o "măsoaie"[30] decorativă. La prezentarea lor, stegaşul sau tarostele strigă: - "Şi înălţata împărătească nu şti cu ce dar să margă la înălţatu împărat tânăr, să se închine! Da' s-a socotit şî e o zî-două, poate şî de nouă, că şi-o face doi colăcei de grâu, ca două rotiţe de plug, pă cum îi şî vedeţi, că di s-o strâca ceva drumuri, ceva poduri, să aibă cu ce ţâne oastea împăratului!".

Stegaşul bate cu steagu în masă, - zurgălăii cântă în ritmul muzicii ceteraşului şi el cheamă socăciţele şi soacra mare la jucat colacii!

Tarostele: - "Ia ascultaţi dragilor, mai mari şî mititei! Că Dumnezeu să vă ţie! O adunare frumoasă, în casa noastră! Aşa zice înălţata împărătească!".

După aceste cuvinte, tarostele dă colacii la mama miresei, la soacra mirelui. Prinzându-i cu ambele mâini şi cu putere, aceasta îi ridică sus deasupra capului, joacă cu ei şi strigă după muzica ceteraşului, înconjurată de hora altor 7-8 femei dintre rudenii şi socăciţe, care joacă împrejur, strigând şi bătând din palme.

Ele se râduiesc la dansul colacilor. Se aude vocea soacrei:

- "Hop, hop, hop, mireasa noastră, Nu ştiu cât o hi de bună!...
Nici îi hâdă, nici frumoasă! Şî mirele-i ca şî e,
Mireasa îi cât o pană, Nu ştiu cum li-o hi hire!...

Da-om cu colacii în grindă
Că mireasa noastră-i mândră! "

Stegaşu - "Socăciţe moale, ce-i chicat cu capu-n oale! Socăciţă lăudată, n-ai ce-mi da să-mbuc o dată!", şi corul repetă: - "Socăciţe ce lucru-i de voi/ De sunteţi aşa moi!" De-asară-i hăt de mult/ Şî pe cap nu v-aţi lăut! - La frunte sum netejoară/ Şî la ceafă cuib de cioară!"...

Socăciţa: - "De când mama m-o făcut / Tăt pe cap eu m-am lăut, Bată-te ticala mut!"...

Tarostele: - "Ce-i şăzut pe cornu vetrii / Ş-ai cotat la ceia a...."

Socăciţa: - "In taci, taroste, nu mă tăt ocărî! Că de-i şti cere, / Ţ-aş da miere şî cămeşa di pi chele! "...

Tarostele

- "A, hî, nu ştiu de mă-ndeasă, O mâncare să mâncăm,
Cre' că nu-i gazdă la casă! O' paie să ne culcăm,

[30] faţă de masă, ţesătură decorativă foarte frumoasă

https://biblioteca-digitala.ro

Hai ne daţi, o' nu ne ţâneţi! O'drumu să ne ducem!"

Socăciţa

- "Aici nu-i la împărat, - Să-ţi dau bere şî mâncare,
Să aibă tot omu'pat, Cum îi cinstea dumitale!
Aici îi la Vindinglău, De nu, na iasta şî tra,
Câtu-i rumpe, şie a ta! "

Stegaşu:

"De trii zâle şî trii nopţi,
Şî trizăci di dimineţi,
Tot mâncăm şi nu sâm sătui!"

Stegaşu: - "Butea cea cu douăsprezece cercuri / Să ne fie până miercuri!"

Gazdele prezintă "uiegile", sticlele cu pălincă, la toţi să beie!...

Stegaşu: - "Gazdele căşii, mierţa să măsurăm ovăzul!"

Se aduc paharele pentru ţuică.

Stegaşu: - "Socăciţe, otavă, otăviţă, din luna lui mai cosită!"

Gazdele aduc pe masă pita şi socăciţele mâncărurile calde, într-o ordine specifică zonei: coptături[31], boace, carne fiară şi friptură în sosuri, zamă cu răstăuţe[32] şi ţuică, mai rar vin.

Stegaşu: - "Socăciţe, corbacele să mânăm caii". Li se dau lingurele.

Stegaşu: - mai cere - "Untură să ungă, slănină!"...şi capătă sare!...

Acest dialog alegoric şi umoristic introductiv, destul de lung, care prefaţează prezentarea darurilor şi ospăţul, atât la casa miresei în prima zi de nuntă, cât şi la casa mirelui în cea de a doua zi, era variabil de la caz la caz, nu atât în ceea ce priveşte structura, cât mai cu deosebire în modul de exprimare literară, condiţionată de capacitatea personagiilor implicate - stegaş, taroste şi socăciţe - de talentul, capacitatea şi îndemânarea lor de a formula întrebări şi a da răspunsuri cu haz, menite că creeze şi să întreţină o atmosferă generală de veselie exuberantă pentru desfăşurarea ospăţului, atenuând modestia şi chiar sărăcia recunoscută astăzi, care caracterizau acest moment important din desfăşurarea nunţii.

14. OSPĂŢUL DE NUNTĂ LA CASA MIRESEI ÎN 1978

În trecut, la ospăţul de nuntă din Ţara Oaşului, nu se dădeau daruri în bani sau în obiecte. "Răspunsul la steag era dat de fiecare pereche de nuntaşi printr-o sticlă de pălincă. Tarostele din partea miresei preia câte două sticle de la doi nuntaşi şi "răspunde". Ridică sticlele sus şi zice aşa: - "Moiş Gheorghe a Tâcului şi Oros Dumitru a lui Boboroază, au venit nu ştiu cu ce dar să închine la înălţată împărătească şi la înălţatu împărat, din partea mirelui. S-o dus la olarul de lut, să le facă un vas! Li-o făcut, nu li-o plăcut! S-o dus la meşterul de "uiagă"[33], ş-o făcut să le placă! Ş-o umplut cu băutură/ Ca să facă voie bună/ Cu tăţi mesenii dimpreună/ ". Ridică sticlele sus, şi după ce le arată la nuntaşi, le înapoiază la cei ce le-au adus, ca să aibă la masă! Luând sticlele la rând, cu formule similare, tot câte două, tarostele trece la toţi nuntaşii. De prin anul 1957, alături de sticlele cu ţuică, au început să apară şi obiecte: un chischineu, ori un vas, două farfurii, o piesă de îmbrăcăminte etc., pe care tarostele le strigă la numele persoanei - cine-i, ce-a adus şi le arată la public. Acelea constituie daruri pentru mireasă.

---

[31] prăjituri
[32] tăiţei
[33] sticlă

https://biblioteca-digitala.ro

Cu meniu tradiţional, bine pregătit, dar destul de modest, cu pită de mălai şi nu de grâu ca astăzi, cu serviciu de un castron pentru patru persoane la masă, dar cu suficientă şi chiar prea multă ţuică tare, de fabricaţie locală, cu glume şi snoave cu subînţelesuri şi chiar licenţioase, stimulate şi de melodiile ceteraşilor şi de multe "strâgete" ale nuntaşilor, exuberanţa, banchetul nunţii, durează până în dimineaţa următoare, când sunt puşi "după masă" nuntaşii din ceata rudeniilor miresei. Pe la miezul nopţii, sunt conduşi cu alai restrâns - stegaşul, mirii, ceteraşii şi cinci-şase nuntaşi dintre rudele apropiate ale celor doi miri - numai până la jumătatea drumului de reîntoarcere către casa proprie.

Multe dintre elementele cu semnificaţii sociale, morale şi distractive s-au păstrat până astăzi, (1978), când banchetul nunţii mai cuprinde încă momente şi elemente de comedie populară bufă.

Dar de când "s-a făcut lume bună", în sensul că au crescut în mod considerabil posibilităţile, prin muncă, ale populaţiei din zonă şi s-au creat condiţii generale superioare de viaţă, sub toate aspectele, pentru întreaga populaţie, unele dintre elementele esenţiale ale spectacolului de nuntă s-au amplificat în chip cu totul remarcabil.

Elementele specifice de înnoire privesc: creşterea numărului participanţilor la banchet, înmulţirea sorturilor de "coptături" de foarte bună calitate, la şapte-opt feluri de prăjituri rânduite cu anticipare în numeroase castroane, pe toate mesele din saivane. Înlocuirea pitei de mălai cu pâine gustoasă din grâu, pregătită în casă, sau procurată din brutării. Amplificarea numărului şi îndeosebi a dimensiunilor colacilor lucraţi artistic, implicaţi în desfăşurarea ceremonialului. Creşterea numărului felurilor de bucate, a cantităţii şi calităţii lor, cinci-şase feluri servite în ordinea specifică zonei, în castroane şi farfurii individuale pentru fiecare fel de mâncare. Sarmalele - "boacele" - în foi de varză, se fac astăzi din orez şi carne tocată şi nu din păsat - porumb râşnit - ca în trecutul destul de apropiat.

Şi sistemul darurilor la masa mare, s-a schimbat în mod radical, în ultimii zece ani. Astăzi nimeni nu mai răspunde la steag cu sticla de ţuică adusă de acasă de fiecare nuntaş. Această băutură se oferă din belşug din partea părinţilor celor doi miri. Alături de ţuică, aflată la discreţie, se oferă şi cantităţi mai mici de vin şi apă minerală, precum şi câte o sticlă de bere, către sfârşitul banchetului, pentru fiecare participant la ospăţ.

În schimb toate perechile de nuntaşi aduc contribuţii în bani, de la 100 lei, limita de jos, pentru fiecare persoană, şi până la 1500-2000 lei, limita de sus, care se referă îndeosebi, la naşi şi rudeniile apropiate.

De asemenea se prezintă ca daruri numeroase obiecte de îmbrăcăminte, de uz casnic şi gospodăresc, fiecare după cum doreşte şi după cum poate, asigurându-se astfel o încasare de 20-40.000 lei de la o singură masă şi un inventar valoros, ceea ce constituie în ansamblu, un real sprijin obştesc pentru temeiurile materiale ale tinerei familii.

Ceea ce mi se pare însă deosebit de interesant pentru desfăşurarea spectacolului nunţii de astăzi din Ţara Oaşului, priveşte amplificarea impresionantă a tuturor manifestărilor folclorice şi îndeosebi a celor referitoare la desfăşurarea ospăţului de nuntă.

Îndată după aşezarea mulţimii nuntaşilor la mesele din saivan, acoperite cu numeroase castroane pline cu prăjituri, chiftele prăjite şi caltaboşi, precum şi cu farfurii cu salată "bef", deodată cu melodiile ceteraşilor care au luat loc în mijlocul saivanului, în faţa mesei de onoare a mirilor şi nănaşilor, tarostele încântă mulţimea prezentă, prin recitarea versurilor sale introductive la ospăţ, într-o sinteză de elemente tradiţionale care revin din experienţa folclorică trecută, dar şi de elemente noi, care marchează cursul creator continuu, în domeniul folclorului popular:

https://biblioteca-digitala.ro

- "Gazdele căşii,
Lărgiţi curţile împărătesei,
Să-ncapă oastea împăratului!
Că-i tare mare şî nu-ncape!...
Că s-or prinde di păreţi,
Şî pi loc ş-or fa' la loc tăţi,
Că-s oameni hiretici tăţi!...
Daţi-ne nu ne ţâneţi!
O'ne spuneţi că n-aveţ!
O'paie să ne culcăm,
O'drumu să ne ducem,
Ori ceteraşi să giucăm!...
Ori ne puneţi să mâncăm!
Cot la masa dinainte,
Nici is coapte, nici îs fripte,
Nici îs coapte, nici îs moi!
Nu ştiu ce guta-i de voi!
De vă lăsaţi aşa moi!...
Socăciţă scurtă-n nas,
Carne-n oale n-o rămas!
Că te-ai chipăit la gură,
Ş-ai purtat carnea prin şură!...
Socăciţă scurtă-n poale,
Nu te lăsa aşa moale!...
Socăciţă de la vatră,
Roşie şî sprincenată,
Ai făcut boacele mici,
Ne-om hrăni dintr-una cinci!
Daţi-ne, nu ne ţâneţi,
O' ne spuneţi că n-aveţi...
C-am vinit prin tişâturi,
După prăjituri şî băuturi."[34]

Dacă "porcii miresei" sunt astăzi tot cei doi coceni de porumb fără boabe "pârjoliţi" în foc şi legaţi cu fire de lână roşie, în schimb "găina miresei" nu mai este o parodie, ci este aleasă dintre cele mai mari şi mai grase sacrificate pentru banchet, când una dintre ele capătă o destinaţie specială. Ea este numai scrijelită ca să i se scurgă sângele şi nu i se decupează capul ca la toate celelalte. Este păstrată întreagă, bine curăţată afară şi înăuntru. Măruntaiele - maiul, rânza şi inima, după curăţire atentă, sunt reintroduse înăuntru împreună cu bucăţele de slănină şi cu "coci" de pâine, cu paprică şi piper, etc. Apoi găina umplută este cusută cu aţă de cânepă, fiartă mai întâi şi după aceea coaptă în cuptor, rumenită frumos. Este "înstruţată" pe tavă cu verdeaţă. Capul sprijinit în sus, ca şi când era vie, poartă în cioc o ţigară...

Când stegaşul strigă, în clinchetul clopoţeilor de la steag: "Găina miresei să vie pe faţa mesei", ea este prezentată la masa mirilor pe tava împodobită cu flori, de către grupul socăciţelor, cu alai, în dans şi hori cântate în cor:

- "Frunză verde din grădină,
Zî ceteraş la găină!...
Zî ceteraş mai cu drag,
Să mă pociu sui pe prag!
Zî ceteraş mai cu dor,
De pe prag să mă cobor,
Să mă duc printre nuntaşi
Cu găina la nănaşi!...
Faceţi-mi loc ca să viu
Cu găina din Sibiu!
Cu găina rumenită,
Că di-o vară pregătită!
Mi-o dat bani să-mi ieu giurincă,
Frunză verde ca iarba,
Nănaş nici nu te gândi,
Că găina nu-i plăti!
Că găina-i ca-n poveste,
Cârâie şi duhăneşte!...
Că găina-i grasă tare,
Că şî mine pe schinare!...
Şî vezi câtu-i de gătită,
Ca şî mine de-mbrăcată!
Bine-mi pare dip ce-mi pare
C-am păcălit nănaş mare!
Că dipt o găină mică,
Că dipt o găină slabă,
Mi-o dat bani.să-mi ieu o vacă!
Da n-a fost nici îngrăşată,

[34] Baltă Bertici Florea, 40 ani – Huta Certeze, nunta la Oros Maria, Moişeni, 16.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

O-aş cinsti pe nănaşa,
Da'mai tare-mi stă gându'
Să-l cinstesc pe nănaşu
Că-i la el portofelul!...
Înc-o nuntă să mai hie,
Să mă duc cu găina,
Găina cât o trăit,
Tăt aşa mi-o cârăit!
Şî mi s-o suit pi poartă,
Că-i treabă tavă cu toartă!"

C-o fo'cloşcă blăstămată!...
Da-iei Dumnezeu să-i deie,
Să-mi cumpăr o Dacia,
Să mă car cu bădiţa."[35]

După strigarea darurilor în bani şi obiecte, de la om la om, începând cu naşii, în care scop se deplasează la mese mirii cu stegaşul şi tarostele - indicând la fiecare persoană sau pereche deodată cu numele calitatea donatorului gradul de rudenie, prieten sau vecin, sumele şi felul obiectelor arătate participanţilor, într-un grai cu improvizaţii potrivite în versuri, se intensifică preocupările pentru mâncare şi băutură, după care se înteţesc dansurile şi strigăturile, mai numeroase şi mai variate decât în alte momente:

- "Mândru cântă cetera,
Când se mărită mândra!"

- "Ce să fac mândră cu tine?
Nu te pociu duce cu mine!..."

- "Eu cu care mă vojăsc,
Nu gioc, ci mă giucăresc!..."

- "Cu care mândră te ştii,
Şî cu ochii poţi grăi!..."

- "Mândro, Dumnezeu îi sus,
Nu te ţii di ci ţ-am spus!..."

- "Lele nu mă sudui,
Ş-îmi dă gură c-oi muri!..."

- "Tăt îmi vine să mă sui,
Până-n naltu' cerului,
Şî di-acolo să mă uit,
Unde-şi fac mândrili cuib!"

- "Ţurai lele şi iarăşi le,
Mai Gheorghiţă tăt aşa,
Că şî cetera om be,
Ş-om giuca fără di e!"

- "Eu am fost puiu mândrii,
Şî di-amu-nainte-oi fi!..."

- "Ce să fac mândră di leac,
Nu te pociu băga-n desag!"

- "Maică spatele mă dor,
De perina mândrilor!..."

- "Eu cu mândra-s totdeauna,
Sara când răsare luna!..."

- "Eu cu mândra duce-m-aş,
În ţarină şî-n imaş!..."

- "Eu ş-asară m-am sculat,
De la mândra di sub gard!..."

- "Mândra când îi ruminită
Cu cinci sute nu-i plătită!
Dacă sî disrumineşte,
Nici un ban nu mai plăteşte!..."

- "Mândro dacă-oi muri eu,
Nu mâ-ngroape-n temeteu,
Şî mă-ngroape la margine,
Să mă vadă oricine!..."

[35] Baltă Bertici Floarea

https://biblioteca-digitala.ro

- "Di trii ori m-am însurat,
Tăt Anuţă mi-am luat!...
Mă-nsurai a patra oară,
Şi-mi dusei o Mărioară!..."

- "Tăt aşa a zâs lele,
Că nu-i gură ca la e!
Magă este ş-aiure!..."

- "Cine dracu s-o văzut,
Să nu beie bere neagră,
Nici la mândre să nu margă!..."

- "Zău săraca mândra me,
Nu ştiu zace, ori bole,
O'pi mini mă dore!..."

- "Di-ar şti mândra gându' meu,
N-are durmi noaptea greu!..."

- "Clopu' şî bumbuştile,
Mi le-o lucrat mândrile!..."

"Pădurice di stejar
Lasă-mă să tai un par,
Să-mi fac osâie la car
Să cobor mândra din deal!..."

- "Tăte mândrili mă-ntreabă,
De ce port cămeşa neagră?
Eu le spun c-aşa mi-i dragă,
Că mi-i nevasta beteagă!..."
Eu ziua, dumneata noapte!..."

- "Măi şogore[36] ce ne-om fa,
Că s-o ieftinit brânza,
Şî s-o scumpit rătota[37]!..."

- "Hăi mândruţă, mândră eşti,
Cu trii rânduri di cămeşi,
Şî cu ciucuri bărbăteşti!..."

- "Mie nu-mi treabă lămpaş,
Că se vede din heizaş!..."

- "Hai mireasă, tu şî tu,
Bine ţ-o cântat cucu,
Ţ-o cântat la oboroc
Ş-ai un mire ca un domn!..."

- "Şî eu am putut ave
O dărabă di cure,
Şî un ruginos în e!..."

- "Dragă mi-i mândra bălaie,
Că mă culcă sara-n paie,
Şi noaptea pi după claie!..."

- "Io-n cotune când m-oi duce,
Tăţi oamenii ş-or fa' cruce!
N-or sghera, dracu-i arunce!..."

- "Clopu şî cu sgarda me!
Mi le-o lucrat mândrile!..."

- "Nici la toamnă nu mă-nsor,
Că mi se cade fecior!..."

- "Când mă duc la mândra-n gios,
Nu cântă nici un cocoş,
Când mă întorc înapoi,
Cântă numai doi cu doi!..."

- "Măi şogore ci ne-am fa?
La amândoi mândra ne place!...
Da şî noi om face-aşa,
Că ne-om părinda la e

- "După mine s-o luat,
Săguranţa din Bixad,
Dac-am fugit, am scăpat!..."

- "Câte mândre-am avut eu,
N-au avut solgă-birău[38]
Nici mă -sa, nici tată- său!..."

- "Eu trag grapa după mine,
Eu o trag şî e nu vine!..."

---

[36] cumnat
[37] ouă prăjite papară
[38] Prim pretor

https://biblioteca-digitala.ro

- "Curvile o-nnebunit,
Bogotanii n-au murit!..."

- "Păru mgneu nu stră frizură,
Numa-când plouă di cură!..."

- "După mine, când m-or duce,
Tăți oamenii ș-or fa' cruce!..."
- "Spusu-i-am lu domnu' șăf
Că eu granița o trec,
Pi la el pi sub pichet!..."

- "Șî mândra cu desagii,
Da-o mărs a coldui[39]
Cu lupii la ogrăzăle,
Ș-o mâncat din cârmăzăle[40]!..."

- "Irimă di putregai
N-am săcure să te tai,
Să văd ce durere ai!"

- "Cetera-i lumina me
Șî struna cea subțâre!...
Cetera când o aud,
Tăti rălili li uit!..."

- "Tăt acee-am așteptat
Să margă neaua din lac,
Să marg cu mândra pribeag!..."

- "Șî jindarii din Certeze,
Pus-o pi mine răteze!..."

- "Raiu platonerului,
Ș-a mgneu păr îi c-așa lui!..."

- "Ce să fac Nuță cu tine?
Nu te pociu duce cu mine!..."
- "Nu mă-nsor în Lechința,
Că-i di lemn biserica,
Șî mă tem că s-o-nburda,
Tomna când m-oi cununa!..."

- "Irimă supărăcioasă,
Ce să-ți dau să fii voioasă?
Dați-oi gura mândrului,
Să-ți treacă de doru' lui!..."

- "Măi mândruț dint-altu sat,
Nu gândi că te-am uitat!
Di te-am uitat cu gându'
Da'di la irimă nu!..."

Mai numeroase și mai variate decât cele înregistrate în alte momente ale desfășurării nunții, strigăturile de la masa mare la care participă bărbații, dar și unele dintre femei, recitate atât în timpul mesei și mai ales în timpul dansurilor care se succed după ce dansatori mai tineri din ceata mirelui întregesc grupul din ceata miresei, aflat la dansul din poiată, au ca tematică în marea lor majoritate relațiile dintre sexe. Dar se înregistrează și unele aprecieri referitoare la șansele miresei, precum și unele ecouri ale relațiilor cu autoritățile.

Merită să fie consemnat faptul că aceste strigături se mențin în genere la un conținut mai decent toată vremea cât se desfășoară momentele succesive la nunta de la casa miresei. Unele dintre aceste hori și țâpurituri sunt cu totul remarcabile și concludente pentru rolul jucat de muzica ceterii, nu numai în desfășurarea spectacolului nunții din Țara Oașului, dar în general pentru sensibilitatea artistică a acestei populații.

---

[39] a cere milă, a cerși
[40] resturi

https://biblioteca-digitala.ro

Numai în cazuri excepţionale sunt exprimate în acest ciclu unele opinii de conţinut social şi accentele dorului de haiducie, ca un ecou al vremurilor apuse!

Cap. III Nunta la casa mirelui

15. ACŢIUNILE DIN PRIMA ZI DE NUNTĂ LA MIRE

După cum am menţionat deja, în cele două-trei zile dinaintea nunţii, ca şi în prima zi de nuntă, în gospodăria mirelui continuă pregătirile speciale cu ajutoare numeroase: socaci, socăciţe, druşte, etc. Cele mai multe dintre aceste lucrări au fost încheiate înainte de începutul ceremoniilor: construcţia saivanului şi împodobirea lui, întregirea decorului casei, sacrificarea animalelor şi păsărilor pentru asigurarea rezervelor de carne, frământarea, modelarea şi coacerea colacilor şi a pitei, prepararea prăjiturilor şi a mâncărurilor pentru ospăţ, procurarea veselei etc.

Prin grija stegaşului şi a ajutoarelor sale, împreună cu druştele, s-au continuat şi desăvârşit lucrările pentru confecţionarea steagului - obiect important în evoluţia ceremonialului. Lucrările la steag s-au încheiat cu muzica ceteraşilor, cu strigături şi dansuri, cu prânzul druştelor, al ceteraşilor şi al socacilor şi socăciţelor pe la amiază, când spectacolul nunţii s-a amplificat prin prezenţa treptată a unui număr tot mai mare de nuntaşi din ceata mirelui.

De la prima oră de dimineaţă, mirele s-a deplasat la casa miresei şi împreună s-au prezentat la "spovada" de la biserica satului. Apoi tot împreună au examinat mersul lucrărilor pentru steag, la casa mirelui, după care mireasa a fost condusă acasă la ea. Câteva ore mirii au rămas la casele lor să se pregătească pentru desfăşurarea ceremoniilor următoare. Unele dintre "druşte" adeseori împreună cu mireasa, împodobesc clopul mirelui cu barşoane din mărgeluţe colorate şi cu multe şiruri de mărgele albe, cu buchețele - boturi - de rosmarin şi cunună din frunze verzi de bărbânoc, înşirate pe-o aţă şi fixate jur-împrejur pe calota clopului.

https://biblioteca-digitala.ro

MIRE ŞI MIREASĂ, ÎN COSTUMUL TRADIŢIONAL OŞENESC, CU GUBE

Decorul în găteala mirelui este întregit şi cu câţiva bumbuşti în diferite culori, predominant în roşu.

În trecut, el era obligat să-şi întregească îmbrăcămintea de nuntă, cu gubă "albastră", din lână laie sau sură, cu fire lungi – chiţe - scoase la confecţionare în tehnica arhaică. Guba era obligatorie pentru cununia la care mireasa trebuie să poarte guba albă, şi nănaşii împreună cu alţi nuntaşi gube negre - ca să asigure astfel "norocul la oi" al mirilor.

Încă prin anii 1960, cineva dintre rudele apropiate ale mirilor, purta la biserică aceste gube miţoase, îmbrăcate numai pentru ceremonie.

Cu prezenţa crescândă a nuntaşilor din "oastea" mirelui, cu prevalenţa celor tineri mai întâi, feciori şi fete, dar şi boresari şi neveste, dansurile şi strigăturile se intensifică şi se amplifică în ritmul muzicii ceteraşilor:

- "Du-mă doamne şî mă lasă,
Unde-i pălinca pi masă,
Şî bărbatu-dus di-acasă!..."

- "Netegioară-i mândra-n frunte,
La ceafă ti poţi ascunde,
Ca-n pădure sie unde!..."

- "Mândră cu dinte di-argint,
Bună-ai fost cătă pământ!..."

- "Ca a me mândră Mărică,
- "Am un cuţât di coasă,
Taie numa pchele groasă!
Cuţât cu mâner di coasă!..."

- "Dracului îi trebuie rât[41],
C-acolo trebuie cosât!..."

Nu gândi mândră că-mi placi,
Că mai mare boală-ţi faci!..."

- "Trenule când îi porni,

[41] dâmb

https://biblioteca-digitala.ro

Nu-i în toată Gherța Mică!
Ca a me mândruță Floare,
Nu-i în toată Gherța Mare!..."

- "Mândra cu cojoc di pchele,
Gura ei mgnioas-a miere,
Şî obrazu-a ruminele!..."

- "Io-n cotune când m-oi duce,
La Borcut[43] oi pune cruce,
La neveste şî la prunce,
Când or tre să o sărute!..."

- "Tătă lumea face răle
Eu n-am căpăt la-a mele!...
Tătă lumea face rău,
Eu n-am căpătat la a meu!..."

- "Numai să-nfrunzească codru,
Să lovesc frunza cu clopu,
Şî pe mândra cu mijlocu!..."

- "Mândra s-are mărita
Pâne nu ştii frământa,
Pe lopată nu ştii pune,
De nu o lega cu funii!..."

- "Ţâpure săraca gură,
Că de altă nu eşti bună!...
Numai tăt di ţâpurit,
Când o mai bine durmit!..."

- "N-am crescut câtu-s de plin,
Cu bomboane din cantin,
Ci cu gura mândruții,
După struna ceterii!..."

- "Să ştie ferastra spune
Cu multe m-ar da la lume,
Şî cu bune, şî cu răle!..."

Rabdă-te, nu fuşcăi,
Să te-audă părinții!...
Că ti-o auzi maica,
Şî mai rău s-o supăra!..."

- "Spune drept mândruță dragă,
Cum a fost gura-n Dumbravă,
Cu Petruțu' lu' Dărabă!..."

- "Cel ce nu-i bun în cotune[42]
Nici acasă nu-i de lume!...
Io mândră nu-s păcătos,
Numai di la brâu în jos!..."

- "Câte flori îs pe islaz,
Tăte le-am pus cu mândra!...
Câte le-am pus până-n cină,
S-au uscat din rădăcină!...
Câte le-am pus până-n prânz,
Tăte-s mândre şî s-o prins!..."

Io i-am fost stegar mândrii,
De la noi până la ii!..."

- "Io-s cocon din două sate,
De la Huta şî din Tur,
Dipt-aceea umblu sângur!"

- "Sloboade-mă în casă,
Că mă plouă di mă varsă!
Şî mi-i scurt clopu la pene,
Şî mă plouă pi sprâncene!..."

- "Nu mă păşi pi obiele,
Că-s a tatii nu-s a mele!
Nu mă păşi pi opinci,
Ţî li-oi da să le mânânci!..."

- "Raiu vostru de neveste,
Că la voi gură nu este!..."

În toiul dansurilor mult înteţite la casa mirelui, când se primeşte vestea că mireasa este gata în aşteptarea ceremoniilor care urmează, are loc cel dintâi ritual al despărțirii

[42] armată
[43] izvor de ape minerale

https://biblioteca-digitala.ro

mirelui de părinții săi, de rudenii și de tineret, de situația și atmosfera fecioriei, când dansul este întrerupt la cererea tarostelului, care ia bulciugul mirelui:

-"Să tacă casa, să grăiască masa
Că am de grăit un graiu
Tomna di la mândru craiu!
Înălțatu împărat zice-așa,
Că dimineață s-o sculat,
Și pi față s-o spălat,
Lui Dumnezeu s-o rugat
Și mgnireasă ș-o aflat!...
Părul și l-o pcheptănat,
În oglindă s-o uitat,
Și de mire s-o gătat!
Ș-o fost tare bucuros,
Că s-o văzut că-i frumos!
Împregiurat di feciori,
El îi ca un bot di flori!
Când tre steagu peste prag,
O-nceput ș-o lăcrămat,
Sămn că tăte s-o gătat!
C-o agiuns căsătorie,
Cei-ce rumpe pretenie,
De la fete și feciori,
De la danț în sărbători!...
Și di-amu ti-i bucura
Mai puțân nu atâta!...
Frunză verde di costreie
Ceteraşu-n loc să steie,
Și mie vorba să-mi deie!...
Căsătoria-i așe,
Da-i mai aspră ca moarte.
Di toate ti despărțești,
Și de mamă și de tată,
Și de soră și de frate,
Nu-ți mai ține nime parte!...
De-ai noroc, o duci cu bine,
De ți-i rău, n-ajută nime!...
Da' așa-i că na-i ce face,
Ce dă Dumnezeu îți place!...
Așa-i soarta omului,
Să-și lese părinții lui!...
Ie-ți măi mire rămas bun,
De la mamă, de la tată,
De la tăți frații di-odată!...
Că mai mult nu-i holtei,
Struțu nu ți-l-îi tomni!...
Nici la fete nu-i porni!...
Struțu' nu ți-l-îi găta,
Nici la fete nu-i umbla
Vai da supărat îi sta!...
Îi sta lângă baba ta!..."[44]

În general bulciugul în forma tradițională mai succintă, sau în cea recentă cu mult amplificată, este adaptat situațiilor concrete, biografice, ale celor doi tineri, cu sau fără părinți, cu sau fără tată ori mamă. În asemenea cazuri, versurile se concentrează în mod deosebit asupra situației dramatice, când unul dintre părinți lipsește, constituind un autentic izvor de îndurerare pentru rudele cele mai apropiate și uneori pentru întreaga colectivitate prezentă. De aceea se întâlnesc și unele cazuri când se renunță la asemenea momente din desfășurarea ceremonialului, omițând în mod deliberat bulciugul mirelui sau al miresei, evitându-se astfel îndurerarea profundă pe care acesta ar putea s-o declanșeze printre nuntași.

O pildă impresionantă în acest sens este bulciugul spus pentru mirele fără tată:

- "Ie-ți măi mire rămas bun,
De la florile din iarbă,
De la a ta mamă dragă!...
Ti-o crescut cam supărată,
Ti-o crescut fără de tată!...
Ti-o crescut, ti-o legănat,

[44] Baltă Bertici Floare, 40 ani, nunta la mire, Moișeni, 16.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Şî de slugă nu ti-o dat!...
Şî ţ-o dat pită şî sare,
Ti-ai făcut un fecior mare,
Şî ti-o slobozât vânzare!...
Frunzulică dintr-o piatră,
Da' ti-o cumpărat o fată!...
Ie- ţi măi mire rămas bun,
De la florile din munte,
De la tată n-ai de unde!...
A tău tată-o putreghit,
Ti-o lăsat un cocon mic!
A tău tată ti-o lăsat,
Ca o cetină de brad!...
Ti-o lăsat ca iarba-n creastă,
Şi la mă-ta să te crească!...
A tău tată o putrezit
Sub glie de mol murit!
Mândră nuntă ţ-ai gătat,
Şî mulţi oameni-ai invitat,
De ici şî dint`altu sat
Da pi el nu l-ai chemat!...
Da tu poate c-ai uitat!
Păsăruică cântă-n vânt,
Me la tata la mormânt,
Şî cântă să ghie`acasă,
Că l-oi pune după masă
Să cânte şî să horească!...
Şî i-oi da pălincă-n mână,
Ne-om distra o săptămână.
Du-te păsăruică-n zbor,
Spune-i pasăre să iasă,
Că de mult s-o dus di-acasă,
Că-i de mărs după mireasă!
Cântă-i păsăruic-aşa,
Că astăzi îi nunta me,
Spune-i pasăre să ghie
Şî să iasă de sub glie,
Că mă duc la cununie!...
Ie-ţi măi mire rămas bun
De la mamă, de la tată,
De la tăţi fraţii di-odată!
De la struţ di băsâioc,
De la feciorăşi din gioc!
De la struţi di cărăjăli,
De la veri şî de la vere!
De la pietrele din vale,
De la pretenele tale!
Ori c-o fost bune, ori răle,

https://biblioteca-digitala.ro

Că ţ-ai petrecut cu ele!
Rămas bun mamă iubită,
Rămas, nu fi necăjită,
Că pentru cât te-am supărat,
Tăt puţân te-am ajutat...
Plânge-mă mamă cu dulce,
C-amu-s gata şî m-oi duce,
Că ghine Valea cu bulbuci,
Gată-te c-amu te duci.
La un ceas di cununie,
Amin şî noroc să fie!"[45]

Apoi se dezlănţuie un nou ropot de dansuri, cu roata bărbătească mai întâi în jurul mesei, urmată de dansul repetat în doi, cu hori şi strigături, şi după vreo zece reprize de dansuri distincte, din ce în ce mai aprige, stegaşii cu ceteraşul şi ceata bărbătească, restrânsă din oastea mirelui, se vor duce după mireasă, în timp ce mirele cu naşii vor veni în întâmpinarea miresei, în faţa bisericii. In acest timp, alaiul tineresc al miresei se va opri temporar la locul destinat dansului în preajma bisericii. In acelaşi timp în lipsa mirelui, în tot cursul primei zile de nuntă marea majoritate a nuntaşilor din oastea mirelui vor continua dansurile cu muzică şi tâpurituri la casa mirelui, după care, pe înserate, se vor aduna cu alai la ospăţul de la casa miresei, unde vor reîntâlni ceata mirelui.

- "Hei, le, le, măi Văsâu,
Săracili fetili,
Beu pălincă pănă-s bete,
Ş-apoi spun că-s diochete!..."

- "Hei, ţurai, măi Vasâiu,
Doamne nu bate omu,
Ia-i mintea şî nărocul!..."

- "Hei, ţurai le, le măi Văsâiu,
Doamne nu mă bate rău,
C-am iubit din neamul meu!"

- "Măi Puiule, nu tăt be,
Că sărac îi rămâne!..."

- "Măi puiule, măi Văsâiu,
Pi la noi oamenii fură,
Nu se uită că-i spânzură!"

- "Când erai, când erai
Mai tânăr prunc,
Erai glasu ca la cuc,
Şî umbletu ca la lup!..."

- "Mândru cântă cetera,
Când se mărită mândra!
Când se mărită cea hâdă,
Nu cântă că-i amorţâtă!..."

- "Hei, la,la, la,
Hai până la Bucureşti,
Ca' acolo-s oşenii tăţi,
La camera patruzeci!..."

- "Măi puiule, mândrule,
Mândră de vrei să mă coţi,

- "Io-n temniţă n-am şăzut,
Numa cât o am văzut!...

[45] Baltă Bertici Floarea, 40 ani, nunta la casa mirelui, Moişeni, 16.IX.1978
[46] cârciumă
[47] casă mare

https://biblioteca-digitala.ro

Haida la munţii Carpaţi,
C-acolo suntem băgaţi,
Milioane di soldaţi!..."

- "Da la, la, bată-vă soarele fete
Că nu vă pot giuca pi tăte!
Că sum dese cu iarba,
Şî bătrâne ca mama!..."

- "Eu te gioc pe tine fată,
Să mă pomeneşti odată!
Hopai, ţupai eu-s deasupra,
Dedesupt o am pe prunca!...
-Şî de-asupra bietul Petre,
De nu Petre, Văsălie,
Numai di-ai noştri să fie!..."

- "Dragu-mi-i, dragu-mi-i,
Dragu-mi-i a umbla prin sat,
După hori de popă bat!"

- "Cu mândra când mă-ntâlnesc
Multă iarbă tăvălesc,
Şî pe dâmburi şî pe şes!..."

- "Bărbatul de ţi-i urât,
Ia-l de funii şi-l du-n târg!
De te-a îmbia c-on zlot,
Vinde-l cu funie cu tot!..."

- "Di-o veni jândari o sută
La mine legea-i făcută!..."

- "Domnule giudecător,
Nu mă giudeca să mor,
Că n-am crimă, nici omor!...
Giudecă-mă să trăiesc,
Am o mândră ş-o iubesc!..."

- "Morărița-i cu cercei,
Moraru cu cioareci răi,
Şi moraru' când are vreme,
Toarnă-n coş fără izmene!..."

Io-n temniţă n-oi şădea
Numa cât mi-o da legea!
Ş-în cotune nu m-or duce,
Băiatu-s...în cruce!"

- "Nu mi-i dragă lumea nu,
Nici mândrili pi de-a rându
Nu mi-i dragă lumea tare,
Nici mândrili fiecare!..."

- "Dragu-mi-i a umbla-n patrulă
La patu mândrilii la şură!...

- "Hai mândruţă la Banat,
- Nu mă duc că am bărbat!
- Şî eu dragă am muiere,
Dipt aceea cu tine-aş mere!"

- "Plânge-mă mamă cu dor,
Că ţ-am fost harnic fecior
C-am scos plugu' din odor,[48]
Ş-am sămănat grâu de vară,
Să fac nuntă şi tocmeală!...
Tu mi-ai făcut meringioară,
Şî m-ai dat în gios în ţară!..."

- "Nici jândaru nu-i di fer,
Să nu prindă brişca-n el!..."

- "De-nsoară-te şî tu măi,
De ţi-i dor di cioareci răi!
Că şî eu m-am însurat,
Cioareci răi mi-am căpătat,
Soarele care ţi-o dat!..."

- "Măi puiule, când şî când,
Nu tăt zice că n-ai rând!...
Că rându-i la tine-acasă
Numai mă-ta nu te lasă!"

- "Măi, puiule, cucule,
Dă-mi glasu şî penele,
Şî io-ţi dau mândruţele!..."

- "Na drace mândrile mele,

[48] ogradă, curte
[49] primar
[50] prăvăliile

https://biblioteca-digitala.ro

- "Duce-m-oi şî n-oi veni,
Să văd cine m-o dori!...
De m-o dori neam di-a meu,
Nu vin până-i Dumnezeu!
De m-o dori mândruța,
Poate c-oi mai înturna!..."

- "Mândrile celor cu dor,
Da'mă poartă-n capu gol
Şî desculț la un pchicior!..."

Mândro, țucu-ți ochii tăi,
Mândră, țucu-i gura ta,
Sara despărțind viței!...
Sara despărțind ciurda!..."

- "Dacă mi-o pchicat scrisoare,
Musai de dus la-nchisoare!...
Dacă mi-o pchicat cartea,
Musai să mor după ea!..."

- "Mă-sa, că bunu-s de danț,
Dar la lucru ceilalți!..."

- "Hai mândro di mi-i cota,
Haida la Răstolița
Că pe mine mi-i afla,
Purtând lemne cu gonga!"

- "Gata-i cucu di cântat,
Io-s gata di umblat prin sat!
Gata-i cucu di horit,
Io-s gata di holteit!"

- "Trecu-i valea ş-un pârău,
M-adunai cu socru meu!
Că-ți dau vaca şî poiata!...
Să-mi dai patru s-o ghiță (vițea
Eu o iau, mama nu vre!...
Mama-i treabă țesătoare,
Fata ta-i scurtă-n pchicioare!..."

- "Mândră cu poale creț,
Fuioarele-s pe coteț!
Descrețește-ți poalele,
Meliță-ți fuioarele,
Şî-ți toarce fuioarele!..."

Şî taie ogor cu ele!...
Dacă ti-i găta di-arat,
Țî li-oi da şî la grăpat!..."

- "N-am durmit în podu şurii
De pe vremea arăturii
N-am durmit în pod de grajd,
De când am fost coconaş!..."

- "Pân-am fost tânăr şi gras,
Tăte mândrile m-o tras!...
Dacă mi-o crescut barba,
Tăte-o prins a se-ntreba,
Oare ce moşu-i ăla?!"

- "Cât-oi trăi să trăiesc,
Dac-oi muri putrezesc!"

- "N-am boi, gazdă să mă fac!
Numa' să trăiesc pe plac,
Cu omu' care mi-i drag!..."

- "Nu-i ca popa-nşelător,
Că te strigă di trii ori,
Şî te ia dintre feciori!..."

- "Hai mândră până-n drum,
De ț-am fost cândva om bun!
Hai mândruță până-n prag,
De ț-am fost cândva om drag!..."

- "Di-amu mi-am luat de samă,
Că-s mândre fetele-n Vamă,
Dar mai mândre-s în Bixad,
Pindileu împăturat,
Şî-n casă nemăturat!..."

- "Dipt-un pământ arător,
Pus-am buha pi cuptor!
Pământu şade ne-arat,
Buha cere di mâncat!..."

- "Mândrile mele nu-s bune,
Cu vremea-n pământ m-or pune!"

- "Trii cuțite am la mine,
Nici unu' nu taie bine!...
Da-or tăie ele zău,

https://biblioteca-digitala.ro

- "Câte mândre am avut eu
N-or încăpe-n Făgădău[46]!
De-ar hi făgădău de piatră,
N-ar încăpe tăte-odată!"

- "De cât să moară mândra,
Mai bine-mi ardă casa,
Că-n pădure-s lemne multe,
Io cu mândra mi-oi fa' curte[47]!"

- "Bădiță gură cu miere,
Hai la mama şî mă cere!...
De m-o da, de nu m-o da,
Da-m- a frunza şî iarba,
Şî Adam ne-a cununa!..."

- "Mândră ce te-ai lăudat,
Cu coselele din sat!...
Mândră nu te lăuda,
Ce-ți coase pe sama ta!..."

- "De n-ar fi potică-n Cluj
N-ai vedea fete cu ruj,
Nici neveste ruminite,
Şî cu buzele roşite!..."

- "La mândra țițile-n sân,
Gândeşti că-s căpiți de fân!..."

- "Pi la noi îs fetile,
Tocmai ca nevestele
Că mânâncă nespălate,
Şî fac prunci nemăritate!..."

- "Gioacă-o di susiori,
Că la vară ț-o da flori!..."

- "Ciudă li-i mândruțelor
Pe mine de ce nu mor!...
Şî mai ciudă de le-ar hi,
Că eu doară n-oi muri!..."

- "Clopu şî cu pana me
Şade zălog la lele,
De duminică noapte!..."

- "Popa tare m-o giurat,
Să nu țin mândruță-n sat!
Pe costiță la birău[49]!..."

- "Di-ai şădea mândră la cruce,
Di trii ori pe zi m-aş duce!...
Dacă ti-ai muta pi dâmb,
Nu pociu mere hie când,
Mă văd oamenii mărgând!..."

- "Să hii mândră unde-i luna,
Te-aş vedea întotdeauna!...
Dacă-i mândra pi pământ
N-o poci vede fie când!..."

- "Nu mă duc la voi bocşoi,
Ci mă duc la păsăroi,
Că-s mai bune ca şî voi!..."

- "Eu leliță n-am ce-ți da,
Numai gură ca ş-a ta,
Sara când vine ciurda!"

- "Să nu hie poticile[50],
Rău ar bătrânii mândrile!
Să nu hie potica,
Rău ar bătrânii mândra!..."

- "Cea cu chischineu galbân,
Fost-a podină la fân
Şî la nemți şî la români!..."

- "N-am fost la mândra di-asară,
Pare-mi c-o trecut o vară!..."

- "De când n-am fost la mândra,
N-o fost cosâtă iarba,
Ş-amu-i mare otava!..."

- "Ține-mă mândro de mână,
Că-s cocon de zită bună,
De-a umblare sara pe lună!..."

- "Raiu vost bogătănoi,
Haida-ți la suit cu noi,
C-om trage în capăt doi!..."

- "Tăt am zâs că nu m-oi duce,
Unde-s cărările cruce!..."

https://biblioteca-digitala.ro

Da şî popa încă-i câne,
Că şî el mândruţe-şi ţâne,
Şi mai multe ca şî mine!..."

- "Vai de mine ce să fac,
Mi-a căzut bădiţa drag,
Şî n-am pânză să-l îmbrac!"

- "Nici la toamnă nu mă-nsor,
Că de gură nu mi-i dor!
Nici mândra nu se mărită,
Că de gură nu-i dorită!..."

- "Am o bucată de sul,
Pusă pi cuptor la fum!..."

(Moişeni, strigături la nunta lui Oros Toma, 5.III.1939)

16. ALAIUL NUNTAŞILOR MIRESEI LA CASA MIRELUI

După ce în prima zi de nuntă, nuntaşii din oastea mirelui s-au "mulătit" intens la casa miresei, unde au fost "omeniţi" ca oaspeţi de seamă cu banchet copios, şi numai în a doua repriză cei din oastea miresei, motiv pentru care masa s-a încheiat abia pe la ora zece din cea de a doua zi de nuntă, au urmat câteva ore de somn pentru nuntaşi şi de lucrări intense pentru socacii şi socăciţele de la ambele case. Cei de la casa miresei au avut de lucru pentru o nouă ordine şi pentru curăţirea veselei, de mari proporţii, cei de la casa mirelui au intensificat pregătirile pentru primirea oaspeţilor şi pentru ospăţ.

Începuturile pentru a doua parte a nunţii au avut loc la ambele case în primele ore de după masă, când au început să se adune cele două cete distincte de nuntaşi, mai întâi tineretul de ambele sexe şi după aceea oamenii maturi şi cei vârstnici.

Dansurile cu muzica ceteraşilor, cu hori şi cu ţâpurituri, se intensifică în cele două gospodării deodată cu prezentarea din ce în ce mai numeroasă a nuntaşilor participanţi. Ele nu vor înceta până a doua zi la ora prânzului.

Ceata miresei îşi pregăteşte darurile pentru răspunsul la steag şi îşi constituie alaiul care se deplasează la casa mirelui. Mai întâi grupul alcătuit din cei doi miri, naşii, stegaşii, druştele şi alaiul tineretului din ceata rudeniilor apropiate miresei, cu muzică şi strigături, jucând, horind şi ţâpurind, având tot drumul, uneori de câţiva kilometri, ceteraşii în mijlocul grupului. Naşul poartă "de-a umăr" doi mari colaci artistic lucraţi - "colacii mirilor" primiţi de la casa miresei, legaţi în şterguri cu alesături decorative - unde socăciţele au schimbat între timp pe unul dintre cei doi colaci pe care el îi purtase în ajun după cununie, de la biserică la casa miresei. În unele cazuri ambii colaci ai mirelui rămân la casa miresei şi naşul poartă la mire doi colaci tot atât de mari dar şi mai frumos lucraţi, bogat "împistriţi" cu păsărele, cu flori şi cu motive simbolice, frumoase cruci modelate cu multă măiestrie din cocă. Acest decor acoperă toată faţa lor superioară. Sunt "colacii miresei" pentru care socăciţele meştere depun un efort artistic suplimentar, pentru lauda miresei. În aceeaşi faţă de masă naşul poartă alături de colacii mari, un colăcel mai mic, o sticlă cu pălincă, mărgelele şi găina miresei între două blide, iar naşa poartă astăzi o coşarcă plină cu gogoşi.

În curtea din faţa casei mirelui, alaiul este aşteptat de masa pregătită la intrare, ca şi cea din ziua precedentă, pentru alaiul care sosea de la cununie: doniţa cu apă proaspătă, sfinţită, cu apă păstrată de la bobotează sau rusalii, pământuful de busuioc pentru stropit, pita miresei, un colac mare şi frumos lucrat, cele două talgere cu apă sfinţită şi cu grâu de primăvară, ştergura decorativă sub care trece alaiul cu muzică, rotindu-se de trei ori în jurul mesei de la dreapta la stânga, în timp ce mireasa prinde la subsioara stângă "pita miresei" şi cu mâna dreaptă stropeşte peste mulţimea nuntaşilor din ceata mirelui, după care "colacul verilor" mirelui este frânt şi consumat de cei doi feciori dimpreună cu tineretul din jur, doniţa cu apă este dusă de miri şi răsturnată la rădăcina unui măr altoit şi cele două vere ale

https://biblioteca-digitala.ro

mirelui sau rudele lui şi mai apropiate, stropesc alaiul cu apă sfinţită din talger şi aruncă cu boabe de grâu prinse cu mâna înfăşurată în ştergura cu alesături decorative.

La intrarea în tinda casei, mireasa aruncă prin gura podului, în podul casei socrilor, doi ştiuleţi de porumb cu boabe, legaţi împreună cu aţă din lână roşie, primite la plecare de la mama ei, ca semn simbolic şi magic, că aduce belşug la casa mirelui. "Cu aceea se prezintă la soacră!. Să fie gazde, să aibă porumb, grâu".

Mirii, trecând peste steagul aşezat de stegaş în lungul pragului, înlăuntrul camerei din casa mirelui, împodobită pentru nuntă, după un obicei care constituie o inovaţie de circa douăzeci de ani, sunt primiţi cu masa acoperită cu prăjituri şi sticla de ţuică.

În casă alaiul restrâns joacă roata bărbătească, singura excepţie dintre femei fiind din acest grup numai mireasa, rotindu-se de trei ori în jurul mesei de la dreapta la stânga! Este o roată bărbătească îndrăncită, cu tropotit ritmic foarte energic, cu bătăi din palme şi ţâpurituri, cu multă aprindere, executată de feciori şi boresari tineri, îndeosebi din ceata miresei. Participă mirele şi naşul.

Apoi tarostele strigă după soacra mare: - "Soacră mare, vin să-ţi vezi nora cea dragă!" şi continuă în versuri:

"-Că s-a prezentat, mândră şi frumoasă! Soacra mare, rochie n-are,
Ş-o umplut casa voastră! Da' i-o face noră-sa,
La un ceas de bucurie, Dac-o toarce cânepa!"
La tăt neamul să vă fie!"

Soacra mare dă cinste la mire şi la mireasă, cu sticla cu ţuică, că au venit sănătoşi. Mireasa este primită de soacra mare care-i închină paharul! "Să trăieşti mireasă!" şi ea răspunde:

- "Să trăieşti soacră mare! Ţ-am făcut odoru[51] larg,
Nu-ţi închin cu pahar din lut, Cu ceteră şî cu steag,
Ca să nu ne vedem mai mult!... Că mi-o fo' fecioru drag!
Îţi închin cu pahar di uiagă, N-am venit la casa dumitale,
Să ne fie lumea dragă!... Să-mprăştiu ca cloşca,
Ci să strâng ca albina!..."

Apoi alaiul se aşează la masă şi stegaşul bătând cu steagul în masă cere: - "Gazdele căşii, puiu miresei, să vie la faţa mesei!..." Gazdele prezintă un prunc de doi până la cinci ani, şi niciodată o pruncă. Este un "coconaş" pe care îl pun în braţele miresei, uneori, când înghesuiala din cameră este prea mare, el este prezentat la mireasă prin fereastra deschisă, tot după un rit magic arhaic. Primind copilul, mireasa îi dă un colac frumos lucrat, mare cât o farfurie, "colacul pentru puiul miresei", pe care l-a adus cu sine şi plăteşte simbolic copilul cu doi-trei lei. Când băieţelul este prea mic, mireasa îi introduce colacul pe braţ. Astăzi la multe nunţi din Oaş se prezintă la mireasă doi, trei şi chiar patru "puii miresei" şi fiecare primeşte câte un colac artistic lucrat.

Când mireasa primeşte copilul în braţe, unii dintre nuntaşi prezenţi strigă către el îndemnându-l: "pişcă, pişcă mireasa!...", în timp ce alţii se exprimă "pune-mă pe mine de "puiu miresei"!

Simbolul magic al acestei prezentări este evident. El exprimă dorinţa ca noua familie să aibă copii şi îndeosebi "coconi", ceea ce constituie marea dorinţă a bărbaţilor din Tara Oaşului, care sunt foarte bucuroşi la naşterea băieţilor şi mult întristaţi când soţiilor lor nasc fete.

---

[51] curte

https://biblioteca-digitala.ro

După aceea începe jocul cu ţâpurituri şi veselie: - "Să fie mireasa bucuroasă şî veseloasă, să nu se ciunte apa din vase!"; "să giucăm până ce-i nuntă, că de mâini sară să ciuntă!"; "Să gioace în tătă casa / Şî mirele şî mireasa ".

Abia acum mirele joacă cu mireasa în dansul de pereche în casă la el, lângă masă. Celelalte perechi sunt rudeniile apropiate ale celor doi miri. Mirele poartă însemnele tradiţionale ale gătelii speciale, adică pălăria acoperită cu chischineu brodat, sau cu barşoane din mărgele policrome, cu pene de păsări, fazan sau păun, frunze verzi de iederă şi verdeaţă cu struţi şi rămurele de bărbânoc.

Dansul în grup restrâns din casă, paralel cu cel al mulţimii nuntaşilor din şură sau de afară, după vreme, este animat de hori şi strigături:

- "Pune-mi-oi di n-oi muri,
Struţ din gredina mândrii!"

- "Tu mireasă, tu şî tu,
Bine ţ-o cântat cucu,
Te-a luat cine-ai vrut tu!...
Nu te-a luat mutălău,
Ci ti-o luat mândru tău!..."

- "Băsuioc di pi ciuturcă[52]
Tăte mândrili mă ţucă,
Numa Luşca nu mă vre,
Că se ţine nealcoşă!..."

- "Câte-s rele şî nu-s bune,
Tăte vin la mine-amu!
Numa-i una mândră dragă,
Nu mă-ntreabă câte-odată!"

- "Mireasă iubită mult,
Harnică maică ai avut!
Mândre haine ţ-o cusut!"

- "Verde frunză di pi coastă,
Frumoasă-i mireasa noastră!...
Nici îi hâdă, nici îi proastă,
Numa cum îi mai frumoasă!..."

- "N-am furat a nimurui,
Numai a mândrii un pui!...
Nici ăla nu l-am furat,
Că mândruţa mi l-o dat!..."

- "Puiule, Puiule,
Mândra care mi-o plăcut,
Da s-o măritat de mult!
Mândra care-mi place mie,
Am lăsat-o-n sărăcie!..."

- "Dat-a mândra sălărie,
Să nu m-ating de zadie!..."

- "Cetera are cânta,
Da' nu-i cine o-ngâna!
Nu ştiu cetera nu vrea,
O'nu-i bună gura mea!"

- "Cred că dracu l-o făcut,
Soreslaşu din Borcut[53]!..."

- "Bată-te raiu hăi mândră
N-ai bărbat, numai osândă!...
Ia-l di fundu gacilor,
Şî-l aruncă dracilor!..."

- "Rău mă doare mâna me,
C-o durmit buha pe e!
Că di-o hi durmit mândra,
Nu m-ar hi durut mâna!..."

- "Lasă-te mândră de rele,
Că şî eu mă lăs de-a mele!
Ori îs bune, ori îs răle!..."

- "Sub corciu di păducel,

[52] rădăcină de copac putrezit
[53] loc de întâlnire între tinerii din sat

https://biblioteca-digitala.ro

Şî mărg mândrili la el!
Una cu plosca cu vin,
Alta cu plăcinte-n sân!..."

- "Spusu-i-am mândrii să vie,
La casa, la cea pustie!...
Ş-o minţât şî n-o vinit,
Numa' m-o adătuit[54]!..."

- "De-ai hi mândră cum te ţii,
N-ai fa' pat în pănojii,
Şî te-ai culca cu Văsâi!...
Ci l-ai fa' pe gros-afară,
Să mă duc şî io-nto-sară!"

- "Doamne bate şî mai lasă
Câte-on om şî câte-o casă,
Şî câte-o mândră frumoasă!..."

- "Nu cântă cocoş la moară,
C-o picat cu capu-n oală!..."

- "Uiu, iu găina nu-i
C-o mâncat-o dumnealui!
Dumnealui cu dumneaei,
O-mpărţât găina-n trei!..."

- "La răchitocu la moară,
Stă părintele să moară,
Cu prescura subsuoară!
Ar muri şî nu se-ndură,
C-ar mai roade din prescură!..."

- "Câţi cocoşi da' sunt în sat,
Tăţi îi cunosc pi cântat!...
Numa-a mândrii cocoş,
Da'cântă cu creasta-n jos!..."

- "Doamne dă-i la popa coarne,
Să nu-ncapă-ntre icoane!
Pe diac îl fă' măgar,
Să se frece de altar!..."

"Casa mândrii-i cu amelechiu[55],
Şî se vede din Sighetiu!...
Cu etajuri îi cu trii,
Şî-nvălită cu bâlii[56]!...
Pin podele coţi la stele,
Pin păreţi afară vezi!..."

- "Sus îi ceru' jos îi noru,
Departe mândra cu dorul!...
Departe-i şî nu mai vine,
Nu ştiu doarme, ori nu vine,
Ori habar n-are de mine!..."

- "Are mândra doi jităi,
Nu se pot scula di răi!"

- "Poate hi mândra-mbrăcată,
Cu ţâţăle de la şatră[57],
Dacă nu-s boi în poiată,
Numai doi greluşi[58] su'vatră!"

- "Sus îi casa la heizaş,
Oborî-om mintenaş!
Cu Vasâu lui Andraş,
Şî cu Puiu, ceteraş!..."

- "La Bixad între hotare,
Este-on pom cu frunza rară,
La vară dac-om trăi,
Cu mândruţa ni-am umbri,

- "Când eram de zece ani,
M-onvăţat tata la cai!
M-o mânat să fur căpestre,
Şî gură de la neveste!..."

---

[54] a face să aştepte, a păcăli
[55] etaj
[56] tulpina de la porumb
[57] prăvălie
[58] greieri

https://biblioteca-digitala.ro

Şî din nou ni-om sfătui!..."

- "Foaie verde ş-o lalea,
Ţâie Dumnezeu lumea,
Şî pe mândrulioara mea!..."

- "Câtu-i Moişeniul de mare,
Nici o fată drăguţ n-are!
Certeza-i un sat micuţ,
Tătă fata-i cu drăguţ!..."

- "Bine-i ţese mândrii cheara[59]
Ţese podul şî cămara!...
Poalele din brâu în jos,
Li-o făcut pi grâu frumos
Cămaşa din brâu în sus
O făcut pi cucuruz!..."

- "Sfântu soare vrea să joare,
Dipt două fete, fecioare!...
Sfânta lună zâce-aşa,
Taci soare nu te giura!
Tu eşti ziua, io-s noaptea!
Eu le văd ce fac alea,
Până la nouă ceasuri,
Rezemate de garduri!"

- "Io de cându-s n-am furat,
Numai câte-o leac de gură,
Când era mândra sângură!..."

- "Datu-mi-o mândra guriţă,
Pe păzdării la meliţă!...
Şî iar o spus că mi-o da,
Când o prinde-a meliţa!..."

- "Dar fuiorul cum l-a tors?
Coborând pe scară-n jos,
C-un blid mare de făriná,
Şî c-un dărab di slănină!..."

- "Fă-mă, Doamne, drept ca luna,
Să dau cu mândruţa mâna!
Să văd mândra ce gândeşte,
Şî cu cine se iubeşte!...
Şî fă-mă unde sfinţăşte,
Să văd mândra ce gândeşte,
Şi cu cine se iubeşte!...
De-ar hi mândra cu soţâie,
Ea a dracului să fie,
Că nu-mi mai trebuie mie!..."

17. OSPĂŢUL LA CASA NAŞILOR

S-a putut remarca deja că "nănaşii" au un rol deosebit în desfăşurarea ceremonialului nunţii. După tradiţia Ţării Oaşului, respectată cu rigoare până prin anii 1959-60, pentru nuntă este angajată numai o pereche de naşi. Deodată cu săvârşirea cununiei, ei contractează şi obligaţia tradiţională, şi este încă destul de riguros respectată în Ţara Oaşului, de a boteza şi eventual a cununa toţi pruncii finilor de astăzi. Obligaţia pentru cununie priveşte îndeosebi linia bărbătească. După botez, când va sosi momentul, toţi finii vor venii să solicite asistenţa naşilor care i-au botezat şi la cununia lor, toţi cei care fac parte din aceiaşi "strădanie", în sensul rudeniei spirituale pe linie descendentă bărbătească.

Naşii procură "savon", "chischineu", brâu, colac cu două "lumini", cerute pentru cununie. Ei sunt obligaţi să răspundă la steag, după regula din trecut, cu sticlele pline cu pălincă şi cu "oluri" pline cu vin, dacă doresc "să fie la mai mare cinste". Naşii sunt îndatoraţi să plătească răscumpărarea a ceea ce pentru haz deosebit, s-a putut eventual fura de la mireasă, în timpul desfăşurării nunţii!... Pentru preîntâmpinarea unor asemenea eventualităţi, naşul ţine legătură strânsă cu stegaşul, care are sarcina să vegheze tot timpul asupra miresei, pentru ca toate situaţiile să decurgă în mod normal... Şi totuşi s-au văzut

[59] război de ţesut

https://biblioteca-digitala.ro

cazuri recente când naşul a plătit răscumpărarea pantofului miresei, căreia un fecior sau un boresar mai tânăr, îi furase pantoful chiar în timpul dansului la nuntă!... şi naşul a dat miresei bani, preţul răscumpărării pantofilor de la cel care îl furase, în unele cazuri chiar cu asentimentul ei!...

În cea de a doua zi de nuntă, naşii sunt obligaţi să pregătească şi ei un ospăţ special, destinat mirilor, cu un grup variabil de 30-40 persoane, cu mirii, stegaşii, ceteraşii şi rudenii apropiate, prevalând îndeosebi cei din ceata mirelui, care după prezentarea de la socrii mari, se duc cu alai la ospăţul pregătit la casa naşilor, unde sunt "omeniţi" toţi cei sosiţi, fără nici o altă alegere, cu ţuică şi prăjituri, numite "coptături" sau "fancuri", precum şi cu seria de bucate similare cu cele oferite la ospăţul de la casele mirilor, încheiate cu bere. Se observă aplicarea unor reguli de aranjament şi la masa pentru ospăţul de la naşi. Locurile de onoare sunt rezervate celor doi miri, care au între ei un cocon de 2-3 ani, "puiul miresei".

Aici au loc închinări la pahar, cu urări speciale adresate mirilor şi naşilor: "să trăiască mirii şi nănaşii!". Unele dintre aceste urări au un farmec literar remarcabil, îndeosebi cele spuse spontan de către unii dintre vecinii naşilor, atraşi de dorinţa de a vedea mirii:

Închinare şi urare către mireasă:
- "Să trăieşti mireasă,
Că ţ-ai căpătat pom frumos,
Mândru şî mănos!...
Mănos ca vara,
Roditor ca toamna!...
Pe la poale, polizit,
Pe la mijloc zugrăhit,
În numele Domnului numit!
Aceluia Domn'mare,
Care uscă fânul cu soare,
Grâul coace cu răcoare!
Aceluia pom galbân,
Într-un vârv de paltin,
Ce l-o adus din deal de sus!
Din dealul cu dorul,
De unde răsare bujorul!
Din şesul cu iarba,
Unde doi cosaşi cosăsc,
Şî iarba n-o mai clădesc!...
Trece-o hoită de nevastă,
Nu să tacă şi să treacă,
Zâce: hâşti, ţuruică, păsăruică!
C-on struţ di busuioc,
Dumnezeu să le deie năroc!"

Închinare şi urare către mire:
- "Să trăieşti mire!
Dumnezeu îmi deie mie,
Ce-ţi doresc eu ţie!
Dumnezeu îţi deie în grajdu`tău,
Şapte pluguri cu cinci cai,
Zăce coşuri de mălai!
Patruzeci di vaci cu lapte,
Di trii ori atâtea capre!
Să porţi pene de păun,
Să botezi şi să cununi!"[60]

După serviciul cu mâncăruri şi băuturi, mesele sunt evacuate din casa naşului şi urmează dansuri cu muzica ceteraşului şi ţâpurituri, mai întâi roata tropotită cu multă

[60] Ban Mărie, 63 ani, văduvă, venită cu o pruncă în braţe din vecini, să vadă mirii la ospăţul de la naşi, Moişeni, 6.III.1939

https://biblioteca-digitala.ro

energie ritmică şi apoi dansul în doi cu mai multe perechi la care sunt antrenaţi toţi cei prezenţi, chiar şi unele fetiţe de cinci-zece ani, dintre copiii naşilor sau din vecini. Dansul evoluează în două-trei reprize succesive cu muzică şi hori, până când naşii sunt gata de plecare împreună cu alaiul mirilor, ducând cu ei plocoanele de pălincă şi de vin şi obiectele destinate darurilor la ospăţul care urmează să aibă loc la casa mirelui.

- "Eu la mândra tăt m-oi duce,
Cu carul de m-or aduce!...
Eu la mândra tăt oi me,
De m-oi tra cu sanie!...

- "Unde n-am fost de când îs,
Cred ca dracu' m-o adus!..."

- "Pe la noi oamenii fură,
Numa' câte-on pchic de gură,
Nu se uită că-i spânzură!..."

- "Popa-i popă şî-i părinte,
Şî el de zadie prinde!..."

- "O saraca mândruţa,
Rău o doare irima,
Când îmi aude gura!..."

- "Dar mândra nu m-o lăsa,
Că i-am fost mândru cândva!"

- "Nu-i ala dărab în sat,
Io-ntr-o sară să nu-l bat!..."

- "Cucule cu pene sure,
Mândru cânţi vara-n pădure!
Măi cucule ce mânânci,
De aşa frumos tu cânţi!..."

- "Bine-i cu două drăguţe,
Când îi una supărată,
Eu mă duc la cealalaltă!..."

- "Altu fură şî omoară,
Şî trăie viaţa uşoară!
Eu nici fur, nici nu omor,
Şî nu trăiesc aşa uşor!..."

- "Văd aici on om frumos,

- "La mândruţa sub fereastă,
Da' au crescut un păltinaş,
De cruce şî de sălaş[61],
Lu Văsâiu lu` Andraş!..."

- "Hai mândră să-ntind odată,
Să văd dulce-i ori sărată!..."

- "Câtu-i domnul di căpos,
Lângă fată şade gios,
Şî o sărută frumos!..."

- "Stau în loc şi-mi fac de lege,
Pe la câte mândre-oi trece!..."

- "O săraca ş-a mea mamă,
N-o aud a da pomană,
Numai pe mine cătană!..."

- "Doamne nu lăsa pedeapsa,
La bărbat nevastă proastă!
Doamne nu lăsa osândă,
La bărbat nevastă hâdă!..."

- "De-aşi şti c-aş mânca pământ,
Şî tăt vin ca să vă cânt!
Să beau apă din izvor,
Şî să cânt la codru cu dor!..."

- "Alţii cumpără pământ,
Eu şî cât îl am îl vând,
Şî mă-nscriu la colectiv!..."

- "Eu oi duce pe Măricâ,
Că mă-sa mi-o da giurincă!..."

- "Eu l-oi be păharu sus,

[61] sicriu

https://biblioteca-digitala.ro

De-nchina-i-oi bucuros!..." Că mi-i drag cini l-o pus!..."

Cele două grupe de nuntaşi s-au reîntors pe la orele prânzului la casele lor ca să se odihnească timp de câteva ore. În această vreme neamurile şi vecinii mirilor îşi pregătesc sticlele cu pălincă pentru răspunsul la steag după obiceiul din trecut, sau banii şi obiectele destinate darurilor de astăzi. Îndată după amiază în trecutul apropiat, şi mult mai spre seară în prezent, cele două "oşti" se restrâng din nou la casa miresei şi la casa mirelui, unde ceteraşii cântă şi nuntaşii joacă, într-un număr şi mai mare decât în ziua precedentă. Apoi ceata miresei - părinţii, rudeniile mai în vârstă, vecinii, se deplasează cu alai în cântec şi strigături la casa mirelui. La reîntoarcere de le ospăţul naşilor, alaiul mirilor găseşte cele două oşti adunate în gospodăria socrilor mari.

Tineretul dansează afară sau în poiată, în timp ce ceata principală a miresei este rânduită la mesele din casă, sau din saivan! Alaiul mirilor cu naşii şi stegaşii iau loc la masa principală. - "La masă trec înainte: mirii, nănaşii, stegaşii, druştele, urmaţi de rudeniile miresei şi toţi cei sosiţi din oastea ei".

18. OSPĂŢUL DE NUNTĂ LA CASA MIRELUI ÎN TRECUT

Remarcăm unele schimbări profunde în evoluţia ceremonialului nunţii din Oaş pentru ultimul veac, cu un salt remarcabil din ultimele două decenii. În dorinţa de a sublinia cu mai multă claritate aceste schimbări, deosebit de sensibile în special la desfăşurarea ospăţului de nuntă de la cele două gospodării şi mai cu seamă la cel de la casa mirelui, vom consemna trei momente caracteristice înregistrate prin cercetări concrete, cu accente pe faptele şi fenomenele reale.

Pentru începutul secolului al XX-lea, era practicată în continuare şi cu vigoare regula tradiţională de a "omenii" nuntaşii din oastea mirelui la casa miresei şi ai miresei la casa mirelui. Nunta dura numai o zi şi o noapte, când masa pentru ospăţul de nuntă la cele două gospodării, care făcea parte integrantă din ceremonial, era foarte modestă: pită de mălai pentru toată lumea, boace din păsat râşnit de cucuruz pus în foi de varză murată, bucăţele de carne, în special de oaie, friptă în mult sos şi servită cu lingura de lemn, din oastroane de lut, ca şi boacele; zamă de carne îndulcită cu groştior[62], deoarece criza de făină de grâu nu îngăduia prepararea răstăuţelor[63]. Câteva plăcinte cu brânză erau puse numai la "masa dintâi", masa mirilor şi a naşilor. Bucăţele mici din colacul miresei, tăiat de stegaş, erau împărţite de taroste la toţi nuntaşii cu semnificaţie magică, arhaică. În rare cazuri, când se ofereau nuntaşilor de către gazde două-trei păhăruţe de ţuică, acolo era "foarte mare neam", în sensul unei gospodării mult înstărită, cazuri cu totul excepţionale pentru Ţara Oaşului. "Aicea nu s-o mâncat pită de grâu numai la Paşti şî la Crăciun!"... "A fost mai săracă lumea atunci, şî ţara şî noi!".

În perioada anilor 1935-1955, când formele tradiţionale în structura obiceiurilor erau în ansamblu încă bine păstrate, se înregistrează unele schimbări în ameliorarea meniului la ospăţ. Acum apar coptăturile – prăjiturile - şi zama din carne de pasăre cu răstăuţe, precum şi practicarea răspunsului la steag cu sticlele pline cu ţuică, ca o îndatorire obligatorie pentru toţi participanţii la ospăţ. Masa, ceva mai bogată, este organizată exclusiv pe cheltuiala strictă a celor două familii, băutura fiind asigurată prin contribuţiile tuturor nuntaşilor.

---

[62] smântână
[63] tăiţei

https://biblioteca-digitala.ro

Tot în această perioadă şi îndeosebi către sfârşitul ei, apar alături de sticlele pline cu ţuică prezentate pentru răspunsul la steag şi unele daruri în obiecte de uz gospodăresc, sau de îmbrăcăminte pentru mireasă. De asemenea, pentru acelaşi interval de timp, se înregistrează o largă dezvoltare a manifestărilor folclorice de nuntă.

Nota specifică pentru introducerea la ospăţul de seară, de la casa mirelui, ca de altfel şi la cel organizat cu o seară înainte la casa miresei, o constituie tocmai răspunsul la steag, când stegaşul, bătând cu mânerul steagului în masa din faţă, strigă tarostele, către gazdele casei: - "Gazdele căşii şi ale miresei, darurile miresei să vie pe faţa mesei!". Acestea răspund: - "Ce ne-aţi dat, aceea vă dăm!" şi ele prezintă: "talgerul miresei", cele două blide de lut în care se află acoperită găina miresei," în parodia cunoscută din prezentarea făcută cu o seară înainte la casa miresei, şi mărgele miresei, sub forma unor ramuri de spini sau de măcieş, pe care sunt agăţate "jambre colorate", bucăţele de turtă dulce în diferite forme şi seminţe de cereale ori boabe de legume înşirate pe aţe.

Tarostele cere în continuare: - "Gazdele căşii, calul cel şchiop să vie pe faţa mesei, că mireasa s-o lăudat că tăt călăreşte o umblat!".

Gazdele aduc din cămară colacii miresei, legaţi pereche cu şterguri decorative.

- "Să vedem, zice tarostele, ce-a adus ş-înălţata împărătească! Să vedem şî darurile miresei! S-o gândit şi e di-o zî, di două, poate şî di nouă, cu ce dar să margă să se închine la înălţatu împărat tânăr. Şî i-o făcut doi colăcei de grâu cât rotiţele plugului, că dacă s-or strica ceva drumuri, ceva poduri, să aibă ce da la oastea împăratului. Dară să vedem soacra ce mare, ce voie are, către înălţatu împărat tânăr, şî cătă înălţata împărătească tânără, întru zâua di azi şî di eri!"

Tarostele dă colacii la soacra cea mare şi bătând din palme zice:

- "Soacra mare, rochie n-are,
Da' i-o face noră-sa
Când o toarce cânepa!"

Ridicând colacii sus deasupra capului cu ambele mâini, soacra mare joacă în ritmul muzicii, dă cu ei în grinda din tinda casei unde are loc "danţul" colacilor şi strigă:

- "Hop, hop, hop!...
Nora noastră-i tare mândră
Nu ştiu şi-ne-o de-agiutor,
O'puşca-ne-o di cuptor!..."

- "Hop, hop, hop!
Trâste, trâste şî năroc,
Ca sămânţa-n băsuioc,
Deie-i Dumnezeu năroc,
Şî mie şî cui îi gioc!..."

- "Frunză verdi di pi baltă,
Mireasa-i cam supărată!
Mirele-i cu voie bună,
Când se scoală-o ţucă-n gură!..."

- "Nici îi Valea tulburoasă,
Nici mireasa somnoroasă!
Nici îi râu tulburos,
Nici mirele somnoros!..."

În acest timp alte socăciţe, rudenii apropiate ale mirelui, care fac horă în jurul soacrei mari, dansând şi bătând din palme, se îndeasă la rând să prindă cu grabă colacii la dans. Tot în aceleaşi momente alţi nuntaşi, dintre rudele miresei, încearcă să ia colacii, scurtând timpul pentru dansul lor. Duelul devine aprig, exprimat tot în versuri, la care soacra mare strigă:

- "Nu gândi că ni-i fura,
Până ce nu ţî-i-om da!...

Nu gândi că noi ţî-i dăm,
Până ce nu-i mai giucăm!..."

şi colacii trec la alte rudenii, la alte femei voinice, în stare să-i joace şi să strige. Tarostele prinde "osia" celor două roate, sticla plină cu ţuică, "oiaga colacilor", înfiptă în mijlocul

https://biblioteca-digitala.ro

lor, şi cu un păhărel închină la soacra mare: - "Să trăieşti soacră mare! Dumnezeu deie năroc la pruncii care s-o împreunat întru zâua di azi şî di eri!". Şi soacra mare răspunde: - "Dumnezeu ţ-asculte cuvântu' taroste! Să mi se-mplinească gându! La mulţi ani cu voie bună!"

Tarostele dă gazdelor unul dintre cei doi colaci, iar al doilea este tăiat de stegaş în bucăţi şi tarostele le împarte la toate mesele, unde se împart mai departe la toţi nuntaşii prezenţi. Cam a treia parte din acest colac şi cu o "literă" de pălincă, le duce stegaşu la nuntaşii care joacă afară, sau în poiată.Oiaga colacilor revine stegaşului...

După aceasta urmează bătăile ritmice cu steagul şi tarostele zice aşa:

- "Şî eu zâc aşă, cu gura me,
Înălţatu împărat tânăr,
Ş-înălţata împărătească tânără,
N-o ştiut nici ei cu ce dar să margă
Să se-nchine la socrii mari!
Da' s-a dus la meşterul di lut,
Să le facă un văsuc!
O făcut, nu li-o plăcut!
S-o dus la meşterul de uiagă,
Şî li-o făcut să le placă!...
Şî li-o umplut cu băutură,
La tăţi mesenii di-mpreună,
Cu ce mai mare voie bună!
Să trăiţi la mulţi ani!..."

Tarostele gustă din sticlele prezentate şi strigă mai departe:

- "Nănaşii cei mari n-o ştiut cu ce dar să margă să se-nchine la înălţatu împărat tânăr şi la înălţata împărătească tânără, întru zâua de azi şî di eri!

- "Da s-o dus la meşteru di lut,
Li-o făcut, nu li-o plăcut!
Şî s-a dus la cel di uiagă,
Şî li-o făcut să le placă!...
Şî li-o umplut cu băutură,
La tăţi mesenii di-mpreună,
La mulţi ani cu voie bună!"

Cu aceleaşi bătăi repetate ale stegaşului în masa mirilor şi cu strigările improvizate în versuri ale tarostelui, acesta "răspunde" sticlele cu pălincă aduse de toate rudeniile mirilor prezente la nuntă, ale fraţilor şi surorilor, verilor şi verelor, cuscrelor şi cuscrilor, şogorilor şi tătăişelor, uncheşilor şi mătuşelor. După aceea spune şi din partea vecinilor, a prietenilor, a nuntaşilor care nu sunt rudele mirilor:

- "Am auzât di-o zi şî di două, poate şî di nouă, am auzât puşcând, buhăluind, şî n-am ştiut cu ce dar să mă duc la înălţatu împărat tânăr şi la înălţata împărătească tânără, întru zâua di azi şî di eri.

- "Da' s-o dus la meşteru di lut,
Li-o făcut, nu li-o plăcut,
S-o dus la cel di uiagă,
Şî li-o făcut să le placă!...
Şî li-o umplut cu băutură,
La tăţi oamenii di-mpreună,
La mulţi ani cu voie bună!..."

Trecând în revistă sticlele tuturor nuntaşilor prezenţi, care răspund cu pălincă la steag, strigările în versuri improvizate ale tarostelui sunt variabile după situaţia concretă a fiecărui nuntaş, căruia i se menţionează numele, gradul de rudenie, ori calităţea de vecin sau prieten, etc. În unele cazuri versurile sunt adaptate portretului fizic ori moral al celui care prezintă darurile. De prin anii 1955-1957, alături de sticlele pline cu ţuică, cei mai mulţi nuntaşi răspund la steag, la ambele ospeţe de la casele mirilor şi cu obiecte de uz gospodăresc sau de îmbrăcăminte, toate constituind daruri utile pentru mireasă.

Se prezintă numeroase sticle cu ţuică, dar şi câteva oluri de lut, ceramică de Vama, ori damigene mici de sticlă, de câte cinci litri, pline cu vin. Conţinutul lor este în întregime destinat consumului colectiv la ospăţ - după zicala: - "Uiaga - a mea, şî pălinca a

https://biblioteca-digitala.ro

poporului!". Sticlele prezentate, ca răspuns la steag, sunt restituite tot atunci aducătorilor pentru a le avea la ospăţ.

Din desfăşurarea dialogului pentru răspunsul la steag, rezultă cu evidenţă, preocuparea tuturor nuntaşilor de a se prezenta cu un dar care să facă bucurie, tuturor celor "chemaţi şi adunaţi la această casă de omenie, cu ce dar cu ce bucurie să vie!"?

La fratele sau sora, la nepotul sau nepoata, la vărul sau vara, la vecinul său prietenul care "ş-o găsit şi el (sau ea) soţâie!".

Meşterii căutaţi şi invocaţi în versuri, la care se recurge pentru confecţionarea vaselor necesare, nu sunt numai olarul şi sticlarul, deoarece nuntaşii s-au dus "şî la cel de "porţolan", şî li-a făcut pi alean!", ori "au mărs la nişte butnari şî li-o făcut nişte buţi tari, ş-o tras pe ele douăsprezece cercuri, să le ţâie până miercuri!". "Aşa zice ş-o vară di-a mireseii, Nuţa Lichii, că s-o gândit di-o zî şî di două, poate şî di nouă, cu ce să răspundă la înălţatu împărat şi la înălţata împărătească?!. Ş-o mărs la nişte butnari, ş-o făcut nişte buţi tari! Ş-o tras pi ele douăsprezece cercuri, să ne ţâie până miercuri!"... Versul consemnează astfel, ca un document de valoare istorică, vremea trecută, când nunta avea loc de luni până miercuri...

Apare de asemenea ca o îndatorire de onoare pentru fiecare nuntaş obligaţia de a se prezenta la nuntă conform cu regula obştească generală: - "Aşa zice ş-o vară di-a miresei: "Om me şî noi cum mărg ciia oameni!" - "Ş-au adus şî ei un chischineu ş-o zadie, c-aşa vrea Dumnezeu!".

- "Aşa zice şî fratele mirelui, Petre şî cu soţâia: "N-om sta şî noi cu mâna goală!". Au adus şî ei on chischineu, c-aşa vrea Dumnezeu!"

- "Aşa zice şî un nepot di-al miresii, că i-o ajutat Dumnezeu di-a văzut nunta la unchiul său!"... Este accentuată îndeosebi solidaritatea de neam: - "n-om merge cu mâna goală, să ne facem neamu di ocară!" şi "n-om merge peste atâtea hotare, cu mânurile goale!". De aceea obiectele se adună: o cratiţă, un zider, două farfurii, un chischineu "să le facă parte Dumnezeu!"..." Că nu ne-a bate Dumnezeu dipt un leu!". Printre obiectele dăruite sunt şi ţesături originale, destinate decorului specific al casei:

- "Aşa zice şî Mihăilă a Pârsei, c-o adus o ştergătoare, că i-i lumea dragă!"

- "Aşa zâce şî Tămaşu Pleapului, că şî el a adus o ştergătoare! - "Ce mi-i di ştergătoare, că nici capu' nu mă doare!"...

Dialogul subliniază de asemenea şi unele trăsături caracteristice pentru portretul fizic şi moral al unora dintre nuntaşi:

- "Aşa zice şî Piştiriga, că nici el nu-i om di nimica!... - "Că eu îs mic, da uiaga-i mare!..."

În unele cazuri, mai rare, darurile se referă şi la produse comestibile din gospodăriile proprii:

- "Aşa zice şî mătuşa miresii: "c-o pus şî vo două mere, c-o ştiut că n-or hi răle!". Darurile şi obiectele fiind adunate pe seama miresei.

Sora mirelui, care închină şi bea mai întâi ea un păhărel din sticla cu ţuică pe care a prezentat-o la strigarea tarostelui, închină către mire cu întrebări şi recomandări:

- "Să trăieşti mire!
Ce eşti mire supărat,
Că popa ti-o giurat?
Ti-o giurat popa pi cruce,
Tu la fete nu ti-i duce!...
Uită-te mire bine,

https://biblioteca-digitala.ro

Şî vezi cine stă lângă tine!...
Şade-o pruncă ne-nvăţată,
Di-a fa' rău trebuie iertată!...
Să trăieşti mire cu bine,
S-avem cinste după tine!"

După răspunsurile la steag, strigările stegaşilor şi ale tarostelui se adresează socăciţelor, celor care au pregătit bunătăţile ospăţului:

- "Socăciţe moi,
Ce lucru-i de voi?
Că di-asară-i hăt de mult,
Nici pe cap nu v-aţi lăut!
Stergeţi vatra şî fiţi gata!"

- "Socăciţa mirelui,
Şade-n fundu'unghiului,
Cu o mână di-aluat,
Şî coptoru tătu-i spart!..."

La aceste remarci, socăciţa răspunde:

- "Nu ne ocărâţi aşa rău
N-am avut lemne pălite,
Că pădurile-s oprite!
N-am avut lemne crepate,
Că pădurile-s departe!..."

- "Ce te uiţi stegar aşa la mine,
Ce gândeşti că nu ştiu bine!?
Uită-te la mândra ta,
Că gândeşti că-i marţi sara!..."

Stegaşu: - "Ce şedeţi pe cornu vetrii şî cotaţi la ceia a Petrii?!...
Socăciţa: - "De-i şti cere ţ-oi da miere! De nu, na iasta şî tra
Şî cămeşa di pi pchele! Câtu-i rumpe sie-a ta!"...

După strigăturile stegaşului şi ale tarostelui, în versuri cu dialoguri glumeţe şi lincenţioase, în care sunt invocate socăciţele "cu păru creţ, sau cu păru roşu", invitate "să urce la Moşu", acestea se grăbesc să ofere la masă coptăturile - prăjiturile şi mâncărurile, care aşteaptă fierbinţi la foc.

Mulţi dintre nuntaşi vin să închine paharul cu mirii şi nănaşii, prin geamurile deschise în preajma mesei lor, camerele fiind peste măsură de aglomerate şi circulaţia printre mese dificilă.

Bărbaţii închină la unul dintre geamuri şi femeile la al doilea.

Căldura voioşiei creşte deodată cu frecvenţa golirii paharelor. Ceteraşii cântă şi nuntaşii horesc, ţâpuresc:

- "La casa di omenie,
Da'se veselesc o mie!...
La casa di oameni răi!
Nu să veselesc nici ei!..."

- "..... raiu tău notareş
Ce mi-ai scris pi papiroş,
Şî m-ai dat la ţară-n gios!?"

- " Zis-a cine, cum a vrut,
Treaba asta s-o făcut!..."

- "Eu n-am baiu să măr în raiu,
Dacă ştiu că-s om di baiu!..."

Verva nuntaşilor creşte proporţional cu consumul de ţuică tare de prune şi se amplifică strigăturile din partea bărbaţilor dar şi a femeilor, în timp ce perechi dintre nuntaşii mai tineri, după ce au servit masa, înmulţesc rândurile dansatorilor din oastea mirelui care au continuat să joace fără întrerupere afară sau în poiată.

https://biblioteca-digitala.ro

După ospăţ, mesele sunt evacuate din casă şi camerele golite oferă spaţiu liber pentru dans. Naşii joacă şi ei la casa mirelui, precum "joacă prin toată casa şî mirele şî mireasa", bucurându-se de atenţia nuntaşilor care le strigă hori speciale:

Una pentru naşă, alta pentru amândoi:
"Ţucu-te nănaşă mare,
Şî pe fina dumitale!..."
- "Hei nănaşă, n-am chemeşă!
Am avut una de câlţi,
Şî o ros nănaşu-n dinţi!...
Dă-i mâncare, când şî când
Să nu hie-aşa flămând!"...

Spusă de mire, această strigătură poate fi considerată ca un exemplu tipic şi concludent pentru umorul inteligent şi pătrunzător, exprimat în folclorul din Ţara Oaşului.

Petrecerea continuă toată noaptea. Un moment deosebit de interesant îl constituie dansul miresei, asupra căruia vom reveni! Pe la ora douăsprezece din noapte, naşii sunt petrecuţi cu steag şî ceteră către casă. Grupul însoţitor din alai este alcătuit din miri, stegaşi, ceteraşi şi un număr restrâns dintre nuntaşi, rudele apropiate ale celor doi miri. Deplasarea alaiului are loc numai până la jumătatea drumului către casa naşilor, după care grupul însoţitor se reîntoarcere la petrecere. Între tip mirii dispar şi nu-i mai vede nimeni până a doua zi la amiază.

Tot în acelaşi timp nunta a continuat şi la casa miresei cu ceteraşi, dansuri şi strigături întreţinute în special de socaci şi socăciţe care n-au participat la ospăţul de la casa mirelui, şi s-au "mulătuit" în cerc mai restrâns până a doua zi la prânzul mare.

19. OSPĂŢUL DE NUNTĂ LA MIRE ÎN 1978

Cel dintâi element remarcabil pentru desfăşurarea nunţilor de astăzi din Ţara Oaşului, este saltul în condiţii superioare şi comode de spaţiu, cu mare mulţime de participanţi la ospăţ, pentru care sunt folosite casele - cele de astăzi cu 6-8 camere şi mai mari, curţile largi din jur când e vremea frumoasă, şurile şi "saivanele", construcţii mari, temporare, improvizate ad-hoc. De forme dreptunghiulare alungite până la 20 de metri, acestea sunt destinate numai pentru adăpostirea participanţilor la ospăţul de noapte.

Peretele de la intrare este complet deschis, iar cel din fund este închis şi în întregime împodobit cu mai multe covoare şi cergi, ţesături de lână în culori vii, cu decor de influenţă recentă maramureşană.

Pe acelaşi perete sunt agăţate multe blide cu decor policrom, ceramică din producţia actuală specifică meşterilor care lucrează în cooperativa olarilor din Vama, şi mai multe tablouri în litografii colorate, reprezentând reproduceri recente după picturi cu scene religioase celebre, puse în rame aurii. Printre acestea sunt folosite, în scop de împodobire, mai multe şterguri mari şi şterguri mici, cu decor în alesături policrome, cu motive geometrice, cu imagini de flori şi de păsări în diferite culori, predominant în roşu.

Sala este străbătută în toată lungimea de patru sau cinci şiruri continue de mese, cu bănci pe ambele laturi de-a lungul lor şi cu spaţii de trecere printre ele. Un culoar mai larg de 3-4 m lăţime, este asigurat pentru circulaţia de la intrare până în fundul sălii. Lângă peretele din fund şi paralel cu el, în capătul şirurilor de mese lungi, este montată în curmeziş, la un nivel de 70-80 cm mai sus, masa de onoare a mirilor, naşilor şi a câtorva

https://biblioteca-digitala.ro

invitaţi principali. Capetele din faţă ale tuturor meselor lungi sunt ocupate de rudele apropiate ale celor doi miri, când ambele "oşti" sunt adunate împreună la acest "ospăţ", sau numai ale miresei pentru cazuri când aceste rudenii sunt "omenite" în primul rând la casa mirelui, după regula din trecut. Persoanele sunt rânduite după liniile descendente ale arborelui genealogic, care se îndepărtează tot mai mult de masa mirilor, în concordanţă cu gradul de rudenie. Sub acoperişul din material plastic, susţinut ca şi pereţii pe patru şiruri de stâlpi verticali şi schelet din ramuri lungi, groase şi drepte, tăiate din arborii pădurilor, sunt rânduite numeroase becuri electrice şi ghirlande policrome, realizate din hârtie creponată, colorată în roşu, verde, galben, portocaliu şi albastru, care înfăşoară în spirale şi stâlpii verticali ai celor două coloane de susţinere. Pe jos este aşternut un strat de nisip cu pietriş, sau din strunjituri mărunte de lemn, ca element protector împotriva noroiului.

La intrarea mesenilor în saivan, deodată cu înnoptarea, ei află pe toate mesele sticle cu ţuică şi multe castroane pline cu "coptături" sau "fancuri", până la şase-şapte feluri distincte de prăjituri, printre care nu lipsesc gogoşile şi cozonacii. De asemenea se află printre castroanele cu prăjituri, multe farfurii cu felii de caltaboşi şi chiftele de carne prăjite şi castroane cu pâine.

La banca de lângă masa mirilor au luat loc tarostele şi stegaşii, iar la capătul uneia dintre mesele lungi, în poziţie centrală, în faţa mesei mirilor, sunt ceteraşii .

Îndată după aşezarea nuntaşilor la mese, corul stegaşului sprijinit de alţi trei patru feciori de ajutor, ca să fie strigăturile şi mai răsunătoare, se adresează gazdelor casei şi îndeosebi socăciţelor, deschizând seria repetată a cererilor pentru darurile mirelui, cu o recomandare pentru socăciţe:

- "Măi socăciţe, măi, stergeţi vatra şî fiţi gata, cu poalele ridicate şî cu gurile căscate!", şi apoi:

- "Măi socăciţe, măi! Faceţi bine ş-ascultaţi, ce vă cerem să ne daţi!

- "Măi socăciţe, măi! Uiaga ce-i vânătă, să ne fie până sâmbătă, să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt cu uiaga o umblat, până ce s-o însurat!". Se prezintă o sticlă plină cu ţuică!

- "Măi socăciţe, măi!. Copâile morii, să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt cu copâi o măsurat!

- "Măi socăciţe, măi! Două farfurii, două linguriţe, două furculiţe, ş-o ştergătoare, să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt cu de alea o umblat!". Socăciţele prezintă, pe masa mirilor, obiectele cerute. Dar strigăturile continuă cu ton imperativ şi puternic:

- "Măi socăciţe, măi! Sălăriţa cu sare, să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt sărat o mâncat, de aia s-o însurat!". Se prezintă cutia sau solniţa cu sare.

- "Măi socăciţe, măi! Pita mirelui să fie pe faţa mesei că mirele s-o lăudat că tăt pită o frământat până s-o însurat!" Se prezintă pe masă coşuri cu pâine tăiată.

- "Măi socăciţe, măi! Paloşul mirelui să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt cu paloş o umblat până s-o însurat!". Se prezintă un foarte frumos cuţit, artistic lucrat, lung de 35-40 cm.

- "Măi socăciţe, măi! Găina mirelui să fie pe faţa mesei, că mirele s-o lăudat că tăt cu găini o umblat!".

Socăciţele răspund că la mire nu au găină, ci cocoş!

Cererea se repetă în cor şi mai puternic până când după câteva clipe apare un grup de şapte fete, cea mai înaltă în mijlocul cercului, purtând sus cu ambele mâini, pe tavă găina (cocoşul) mirelui, în cor şi dans, acompaniate de ceteraşi cu cântec special consacrat găinii mirelui. Este de fapt un cocoş cu creastă, purtând capul sus, nedecupat, bine curăţat după sacrificare, şi umplut cu propriile lui mărunţaie, cu "coci" de pâine şi "dumicate" de

https://biblioteca-digitala.ro

slănină, cu diferite mirodenii, fiert şi fript după ce a fost umplut, aşezat pe tavă cu capul sus, sprijinit cu ajutorul unei ţăpuşe subţiri de lemn, sprijinit cu aripile laterale către faţă, pe marginile tăvii, şi cu partea din spate rezemată pe cele două picioare proprii de la care au fost retezate ghearele!

Pasărea este frumos împodobită cu "struţi" de bărbânoc, din rămurele înfipte pe spate şi în părţile laterale ca nişte aripi, este împodobită împrejur cu verdeaţă şi cu floricele naturale şi pe deasupra cu fâşii din hârtie colorată în culori de roşu, verde, galben, portocaliu, albastru, roz şi alb! Pasărea poartă în cioc o ţigară lungă! Alaiul celor şapte fete străbate sala de mese de la intrare până în faţă, la masa mirilor şi naşilor, dansând şi cântând în cor "strâgetul găinii mirelui", un cântec special compus dintr-un refren: - "Ţurai hop şî iară hop!", care se repetă alternativ după fiecare rând din versurile consacrate găinii mirelui. "Ţurai, hop şî iară hop!"

- "Raiu tău găină sură, eri ai fost pi după şură, ş-amu eşti cu pipa-n gură! Şi dusă la miri pe masă, împănată şi gătată.

- Galbină, mare şî grasă şî cinstită la mireasă! Ţurai hop şi iară hop!...

- Raiu tău găină sură, eri erai pi după şură, ş-amu eşti la miri în gură!

Raiu tău găină grasă, eri erai pe lângă casă, ş-amu eşti la miri pi masă! Ţurai hop şi iară hop!.

Câtingan, câtingănaş, cu găina la nănaşi! Ţurai hop şi iară hop!"[64]

Fata, care poartă tava sus, recită versurile cântecului, în timp ce celelalte şase, care fac cerc în jurul ei, repetă în cor refrenul cântecului, pe fundalul melodiei ceteraşilor, cu ritmul nuanţat prin zongoră.

În unele sate din Ţara Oaşului "strâgetul găinii mirelui" cuprinde compoziţii mai dezvoltate în care, pe lângă multe versuri decente, sunt cuprinse şi versuri cu subînţelesuri sau de-a dreptul licenţioace şi cu glume de ocară la adresa naşilor, pe care le spun socăciţele..."spurcatele alea!":

" Găina miresei să vie pe faţa mesei!
Bagă mâna pe sub masă
Că găina-i la mireasă!
Eu aşi băga aşă,
Da ţâne mirili di-e!
Nouă ni treabă găina umplută,
Să luăm pi e o sută!...
Găina-i nealcoşă,
C-o agiuns pi.masă me,
Ea se ţine făloasă,
Că-i gătată şî frumoasă!
Eri a fost pi după casă,
Amu-i la mire pe masă,
Eri a fost pi după şură,
Amu-o am făcut friptură!
Şî i-am pus ţâgara-n gură!
Noi găină nu am fript
Numa ce am cărcălit,
Că n-am avut lemne uscate,
Nănaşule, om cinstit,
Nu ştiu di unde- ai vinit,
Că eşti tare pregătit!
Nănaşule, om ales,
Nu mă-ntreba că cine-s!
Că eu am o săptămână,
De când învăţ la găină!
La găină-i preţu pus,
Tăt di la o sută-n sus!
Că găina me-i umplută,
Cred că merită o sută!
Eu găina nu o-i da,
Până nu mi-i da suta!
Că-i găina ca-n poveste,
Cârăie şi duhăneşte!...
Şî găina-i grasă tare,
Cu slănină pe schinare!

[64] Haiduc Maria, 20 ani, nuntă la mire, Cămârzana, 22.X.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Că pădurile-s blocate!
Pădurarii-s oameni răi
Se tăt dau după femei!
Şî după mine s-a dat,
Cu un pic nu m-a puşcat,
C-a gândit că n-am bărbat!
Găina noastră-i sură,
O am aflat pi după şură,
O am aflat cu nouă ouă,
I-am dat şî la nănaş două!
Şî cu ouă şî cu pui,
Da i-am şî nănaşului
Să o puşte printre pene,
Cu pistolu din izmene!
Are puşca de-ar pute,
Dar pi mine i-ar plăce,
Doamne bine i-ar păre!

După prezentarea găinii mirelui la masa de onoare, strigarea stegaşilor în cor puternic, după ritmul cu clopoţei al bătăilor cu băţul stegaşului în banca din faţa mesei mirilor, este continuată.

- "Măi socăciţe, măi! Cocie şî osâie să fie pe faţa mesei! Cocie cu patru roate, căci cu două nu se poate! Că mirele s-a lăudat că tăt cu cocie s-o cărat, până când s-o însurat!..."

După câteva clipe şi repetarea strigării, în uşa larg deschisă a saivanului apare soborul celor şapte socăciţe, care fac horă în jurul soacrei mari. Aceasta ţine sus cu ambele mâini deasupra capului perechea colacilor miresei, suprapuşi ca două roate mari, legaţi cu patru şterguri decorative şi având în mijloc, fixată sticla plină cu pălincă - "osia cociei" - iar sus, în gâtul sticlei, un colăcel mai mic, "cuiul din osie". Imaginea este de-a dreptul monumentală şi cu totul originală, atât prin costumele şi ţinuta purtătoarelor cât mai ales prin frumuseţea remarcabilă a ansamblului colacilor, bogat împodobiţi cu imagini de porumbei, de flori, de semne simbolice, cu mare forţă plastică expresivă, modelate în cocă! Soborul socăciţelor străbate culoarul de la intrare în saivan până la masa mirilor, cu cântec în cor şi versuri recitate de soacra mare pe fundalul muzicii ceteraşilor, în timp ce femeile care fac hora în jurul soacrei, cântă, bat din palme şi se îndeasă să prindă colacii la dans:

- "Ţurai hop şî iară hop!
Colăcei făcuţi cu unt,
Nora asta mi-o plăcut!
Da-om cu colacu-n pod,
Să vedem la ci s-o copt!...
Ţurai hop şî iară hop!
Di s-o copt la lemn di fag,
Ori trăi mirii cu drag!...
N-am avut lemne crepate,
Că pădurile-s departe,
N-am avut lemne pălite,
Că pădurile-s oprite!
Măi mire colacii tăi,
Nu-i putem giuca di grei!
Că i-o copt la lemn uscat,
Că să-i gioc eu tăt pi cap!..."

De obicei colacii mirelui, purtaţi pe spate de naş în ajun, de la cununie la casa miresei, rămân acolo. Dar adeseori socăciţele de la casa miresei, îndeosebi când colacii sunt de aceeaşi mărime şi tot atâta de măiestrit "împchistriţi", înlocuiesc unul dintre colacii aduşi

https://biblioteca-digitala.ro

de la mire cu unul dintre colacii lucraţi la mireasă, legaţi împreună cu cele patru şterguri decorative, constituind sarcina purtată "de-a umăr "de naş, a doua zi de nuntă, cu alaiul miresei către casa mirelui. În unele cazuri şi îndeosebi când măiestria şi talentul de înfrumuseţare depuse de socăciţe în realizarea colacilor miresei obţin rezultatele cele mai frumoase, aceşti colaci nu se mai schimbă. Ei sunt prezentaţi în ansamblu la casa mirelui, ca o opţiune pentru calitatea lor estetică, spre marea plăcere a colectivităţii şi lauda miresei.

În unele sate din Oaş strigarea stegaşilor în cor puternic, în care sunt ceruţi colacii miresei, este adresată direct gazdelor casei şi fără alegorii - "Gazdele căşii, colacii miresei să fie pe faţa mesei, că mireasa s-o lăudat că tăt colaci o frământat, până s-o măritat şi că alţi colaci ca a ii nu-s în sat!". Atunci tarostele, în timpul prezentării colacilor, spune "hora babelor":

"Vrem să vedem că ci-a făcut!
S-a dus la meşteru di lut,
I-o făcut două roate da s-o rup
S-o dus la meşteru de lemn,
I-o făcut, nu i-o plăcut!
Ş-o cumpărat fărină nulaşă
Ş-o făcut doi colăcei,
La doi pruncuţi tinerei!...
Colăcaşi ca florile,
Miri ca cototorile!...

Di i-o copt la lemn di fag,
Or trăi mirii cu drag!
Di i-o copt la lemn di plop,
Or trăi mirii cu foc!
Colăcaşi ca două flori,
Miri ca două cototori!"

- "O ieşit o babă strâmbă,
Di după uşă din tindă,
Şî m-am prins a ţâpuri
Nu râdeţi de n-oi tălni!...
Rui măi şî iară rui,

Şî nu şti pe sama cui!...
Şî pi mine m-o crescut,
Bună samă n-o ştiut,
Pe o frunzucă de nuc,
Pe sama unuia mut!"[65]

Ajunşi pe masa mirilor, colacii se desfac din ştergători, cel mic şi sticla plină cu ţuică revin stegaşului, unul dintre colacii mari este dat gazdelor şi al doilea este tăiat de stegaş cu paloşul mirelui, mai întâi în patru părţi egale. Fiecare sfert este apoi tăiat în câte patru bucăţi, tot egale, care se împart la masa mirilor şi la toate mesele nuntaşilor din saivan, unde decuparea este continuată mai departe ca să ajungă câte o felioară la toţi cei prezenţi.

După toate aceste acţiuni şi ceremonii introductive, declanşarea începutului ospăţului propriu-zis este iniţiată şi stimulată de mire, care închină paharul plin către naşi şi către nuntaşi. Atunci începe răspunsul cu darurile nuntaşilor la steag, după "strâgetele" în cor puternic ale stegaşilor şi recomandările, îndemnurile tarostelui:

- "Descuiaţi strungile şî cotaţi pungile şî scoateţi sutele!"

Cele dintâi răspunsuri la steag cu daruri, le fac astăzi cele două perechi de naşi cu câte 1500-2500 lei în bani, pentru fiecare pereche şi cu diferite obiecte de uz care sunt strigate în versuri improvizate şi arătate publicului prezent. Tarostele strigă la fiecare persoană numele, sumele, obiectele şi gradul de rudenie.

[65] Baltă Bertici Floarea, 40 ani, taroste la nuntă, casa mirelui, Moişeni, 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Un grup compus din taroste, cei doi miri şi o rudă apropiată a mirelui, de regulă fratele său mai mare, care ţine evidenţa strictă a încasărilor, trec astfel de la o masă la alta, de la o persoană la alta, primind darurile, strigându-le şi consemnându-le.

Alături cu rudele sunt prezenţi şi unii prieteni ai mirilor, ca Ionu Zoangăi, care a venit special din armată şi în calitate de prieten al mirelui, "a făcut pe dracu în patru ş-o dat şî el o sută de lei!" De asemenea un alt coleg şi prieten al mirelui, venit de la Huta la nunta din Moişeni, a dat şi el două sute de lei:"că n-o veni cum vine cela de la moară, cu mâna goală!". Un frate di-a miresei a dat trei sute lei!

Din când în când, pe lângă glume, sume şi obiecte, se aude vocea tarostelui care repetă: "Altu mai gras şî mai roşu la obraz!". După numai o jumătate de oră perechea mirilor revine la masa din faţă, unde mireasa descarcă desaga umplută cu diferite obiecte. După ce colectarea s-a încheiat, tarostele strigă de la masa mirilor şi arată încă o dată diferite obiecte, o serie de cratiţe, oale, farfurii, castroane, şervete, bibelouri şi altele din producţia actuală de larg consum, dar şi câteva chischineauă, zadii şi şterguri, dintre creaţiile artistice populare, bune pentru împodobirea casei, sau dintre elementele de port specifice zonei.

Îndată după strângerea darurilor în bani şi obiecte de la toţi nuntaşii prezenţi la mese şi după răspunsurile la steag cu darurile mirelui, socăciţele se grăbesc să servească mâncărurile pregătite, începând cu supa din carne de pasăre, făcută cu "cuşcuşi" ori cu "răstăuţe" pregătite în casă, fierbinte şi foarte gustoasă. Urmează, după ordinea tradiţională, dar la un nivel cantitativ şi calitativ incomparabil superior, friptura din bucăţele de carne cu sos, servită în castroane cu linguri de metal, apoi şniţele şi friptură din carne de pasăre, porc şi vită, după care urmează boacele[66] făcute din orez amestecat cu multă carne tocată şi bucăţi de slănină, puse în foi de varză murată, servite şi ele cu lingura din castroane sau farfurii adânci! Meniul este încheiat cu zamă din carne de vită. Pentru băutură, în afară de ţuica servită în mare cantitate, se oferă vinul şi apa minerală în cantităţi mai reduse, şi către sfârşitul banchetului, câte o sticlă de bere pentru fiecare persoană.

În timpul mesei, mireasa închină pahare cu rudele ei, trimiţând fiecărei persoane câte un păhărel plin cu pălincă, acoperit cu o prăjitură uscată, un fel de fursec delicios. Un cocon de 13-14 ani poartă paharul de la mireasă la persoana indicată, şi-i aduce răspunsul asemănător! Un asemenea schimb cu închinare reciprocă, are loc între mireasă şi una dintre verişoarele ei, care deodată cu paharul acoperit cu prăjituri îi exprimă închinare şi urare în versuri, pregătite anume pentru acest eveniment:

- "Frunză verde busuioc,
Stareţi tăţi cu nunta-n loc,
C-amu am venit di-acasă,
Să-ţi închin ţâie mireasă!...
La mireasă şî la mire,
Le doresc eu fericire!
Să-ţi închin şî ţâie mire,
Că-mi pare cam supărat,
Dipt ce popa ti-o giurat!
Ti-o giurat popa pi cruce,
Tu la fete nu ti-i duce!
Cotă mire, cotă bine,

[66] sarmale

https://biblioteca-digitala.ro

Cine şade lângă tine?!
Şade-o pruncă ne-nvăţată,
Di-a fa rău treabă iertată!
-Să trăieşti tu hăi mireasă,
C-a voşti tăţi se duc acasă,
Şî pe tine-aici ti lasă!...
Şî ti lasă-ntre străini,
Cum îi bota între schini!...
Suflă vântu, ti clăte,
Di tăţi schinii ti loghe!
Hai mireasă, strugur dulce,
Tu de icea nu ti-i duce!...
Că ti-ai băgat printre schini
Ş-ai dat mâna cu străini!...
Griji bine de mire zău,
Nu-i da blidu nespălat,
Nici lingura di sub pat
Că el nu-i aşă-nvăţat!
Că el a fost în curat,
Şî-i căpăta peste cap!
Hăi, vară, stegaru tău
Ti-a dus la giurământ rău!
Di-ai vu`şti la ci ti-o duce,
N-ai vu`me aşa cu dulce!...
Să leşi mamă, să leşi tată,
Să leşi fraţi, să leşi surori,
Să leşi grădina cu flori,
Să leşi veri şi să leşi vere,
Care-ai holteit cu ele!
Să te duci la altă casă,
Care n-ai fost niciodată!...
Vară, până ti-i învăţa,
Multe lacrimi îi scăpa,
Şî pin tindă şî pi-afară
De-ar umbla moara-nt-o sară!...[67]

Închinarea naşilor

- "Să trăiţi şî voi nănaşi,
De miri să vă bucuraţi!
După ii cât îţi trăi,
Numa' tăt vi-ţi veseli!...
Să botezi şî să cununi,
Câte frunze-or hi în pruni!
Să cununi şi să botezi,
Câte frunze-s prin cireşi!"[68]

Închinarea de excepţie a copilei Moiş Ana-Nuţa - de 13 ani - verişoara dulce a miresei, care a dorit să-şi exprime în public sentimentele, gândurile, temerile şi chiar

[67] Moiş Ana Nuţa, 13 ani, verişoară cu mireasa, nunta la casa mirelui, Moişeni, 17.IX.1978
[68] Nuntă la Moişeni, 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

sfaturile sale, adresate în versuri mai întâi miresei, numai cu doi ani mai mare decât ea, dar şi mirelui precum şi naşilor, pregătindu-se cu anticipare, în mod deliberat pentru acest eveniment care priveşte viaţa rudeniei sale, însuşindu-şi modalităţi de expresie, gânduri şi versuri din creaţiile folclorului local, dar şi combinaţii personale, originale, adecvate, poate fi considerată drept încă o pildă concretă şi concludentă referitoare la modul în care se transmite şi se îmbogăţeşte în mediul rural, tezaurul creaţiilor spirituale populare, demersurile procesului continuu de dezvoltare a acestui tezaur.

Ea constituie în acelaşi timp şi un fel de introducere la seria închinărilor, urărilor şi recomandărilor în versuri către mire, către mireasă şi către ambii tineri deodată, către soacră şi noră, precum şi către toţi nuntaşii prezenţi la ospăţ, pe care le spune astăzi tarostele, pe fundalul structurilor tradiţionale, la toate nunţile din satele Ţării Oaşului, mai multe şi mai ample concentrate îndeosebi în seara ospăţului de nuntă de la casa mirelui, ca o trăsătură caracteristică, definitorie a saltului într-o expresie nouă, mai amplă, mai bogată şi mai cuprinzătoare a folclorului actual, original. Înglobând şi sintetizând experienţa tradiţională din acest domeniu de creaţie spirituală, întemeiată pe un nou suport al bazei materiale cu mult ameliorată faţă de trecut, realizările folclorice actuale din Ţara Oaşului, trezesc uimirea cercetătorilor, prin amploarea, diversitatea şi bogăţia lor şi îndeosebi printr-un proces mereu deschis şi activ pentru cântarea tuturor aspectelor vieţii, ca o incontestabilă dovadă a forţei de creaţie spirituală populară inepuizabilă .

Închinare către mire
- "Să trăieşti măi mire!...
Ce stai aşa supărat,
Cu păru tăt burzucat,
Dip' ce popa ti-o giurat?
Popa ti-o giurat pi cruce,
Tu la fete nu ti-i duce!
Popa ti-o giurat aşă,
Tu-i ţâne cum îi pute,
Meie-i şî la altile,
Meie-i când n-o vide e,
Că ş-a meu a făcut aşă!...
Să trăieşti măi mire!
Să trăieşti că mândru eşti,
Şî mândru ni omeneşti!...
Să trăiască şî măta,
Că mândru ti-o putut fa'!...
Oricine ti-ar săruta!..."

Închinare la mireasă
- "Să trăieşti mireasă,
Cu nume de-mpărăteasă!
Griji-ţi mireasă de mire,
Că-i fecior di omenie!...
La besăzi îi uşor
De gândeşti că-i domnişor!
Mândru ţi-o făcut ochii,
Eu cu tine m-aş iubi!
Că mă lăcomesc cu ii!...
Să trăieşti măi mire!
Să trăieşti şî coată bine,
Ce stă astăzi lângă tine!...
Stă o pruncă ne-nvăţată,
Di-a greşi treabă iertată!
Stă o pruncă tinere,
Şî nu şti cum me lume!...
Asta nu-i floare din râpi,
Ca să o leşi la urât!
Asta nu-i floare din lac,
Ca să o leşi la uitat,
Numa treabă pus-n pat!...
Să trăieşti măi mire!
Să trăieşti că bine ni omeneşti"[69]
Să trăieşti mireasă!
Să trăieşti că mândră eşti!
Şî mândri oameni omeneşti!...
Să trăieşti şi coată bine,
Ce stă astăzi lângă tine!
C-o fost tânăr şî blânduţ,
Da' di-amu ţ-o hi bărbat,
Ţ-o mai da şî pisti cap,
Câte-o fleaşcă[70] ...

[69] Baltă Bertici Floarea, 40 ani, taroste – ospăţul de la mire, nunta la Moişeni, 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Şî tu mire de soţie,
C-a fost pruncă di-omenie!...
La besadă că-i uşoară,
De gândeşti că-i domnişoară!
Şî la voi când oi vini,
Să văd cu ce mi-ţi cinsti,
Cum îţi şti găzdălui!...

Închinare pentru ambii miri
- "Frunză verdi ti trifoi,
Să trăiţi voi amândoi,
S-avem cinste după voi!...
Să trăiţi, să vă văjâţi,
Şohan să nu vă sfădiţi!...

- Să trăiţi ca frunza-n fagi,
Că v-aţi adunat di dragi!
Să nu faceţi ca-n Tîrşolţ,
Pe mâni să băgaţi divorţ!..."[71]

Închinare la soacră şi la noră
- "Să trăieşti soacra cea mare,
Că te ţâi făloasă tare,
Şî fecior şî fată ai!...
Iastalaltă soacră mică,
Vai, ce tare-i necăjită,
C-o rămas fără nimică!...
Iastalaltă soacră mare,
Dac-o ştiut minţi bine,
O celuit de la tine!...
Da' tu ti-ai ţinut făloasă,
C-ai avut fată frumoasă!
Ai avut fată plăcută,
La tăţi feciorii din Hută!..."

- "Ţî-i pune ceapă şî aiu,
Când ţ-o trebui săi ai,
La aprozar să nu stai!
C-acela-i un lucru hâd,
Ca să stai acolo-n rând!...
Da tu să te ţâi făloasă,
Că ai gredină frumoasă!...
Da tu să te ţii fudulă,
Că-n grădină broazba-i bună!
Raiu tău de soacră mare,
Ţ-ai adus o noră tare,
Nu ştiu hi-ţ-a di-agiutoriu,
O-îmblăti-te-a di cuptoriu!
Noră nu te supăra
Dip'ce-ţi închină soacra,
De-i vide că-i soacra bună,
Ia-o-n braţă ş-o adună!
De-i vide că-i soacra ră,
Mătură tinda cu e,
Şî odoru' di-i pute!...
Să trăiţi tăţi!
Coată-aici la gura me
Ce vă spune nu minţă,
Numai cât îi biruie!...
Până-i uiaga la mine,
Numa râd şi-mi pare bine!
Dacă eu o dau la altu,
Pe mine mă doare capul[72]!..."

Închinare la toţi oamenii care sunt "după masă"

---

[70] Idem
[71] Idem
[72] Baltă Bertici Floarea

https://biblioteca-digitala.ro

- "Atenţiune, ascultaţi la mine!
Vă închină mirele,
Da zice cu gura me!
Frunzulică nuc' aşă,
Ascultaţi aice,
Că vă-nchină mirele,
La câţi sunteţi aice!
Că el pi tăţi vă cinste!
Pe câţi sunteţi aice!...
Tăţi să luaţi loc la masă,
Că tăţi aţi ghinit di-acasă
Cu cadouri la mireasă!...
Cu cadouri şî valute,
Şî-ţi da bani numai di sute!...
Staţi la masă şî să beţi
Şî să mâncaţi,
Şî cu tăţi să vă-nbătaţi!...
De la mic până la mare,
Goliţi paharu oricare,
Că-i nuntă, nu-i comândare!...
Ia tăceţi c-aşa-i la nuntă,
Moşi, bătrâni, babe cărunte!
Altu gioacă, altu cântă,
Altu tăt bea şî mânâncă!
Beţi pălincă de prune,
Dacă-ţi be pi gios vi-ţi pune!
Şî tăţi vi-ţi fa' di minune
Şî vi-ţi pune gios în baltă,
Ochi închişi, gură căscată!...
Beţi pălincă cum se cere,
Că la urmă va da bere!
Hai să bem şî să-nchinăm,
Şî pe mire să-l urăm,
Peste-on an să botezăm!
Haideţi la nuntă cu tăţi
Şi piste-on an la botez!...
Să trăiască tătă casa,
Şî mirele şî mireasa,
Că după ii îi cinstea asta!"
Şi către gazde:
"Să nu se-nceţi izvoarele,
Cum nu se-nceată ponoarele!
Daţi-ne şî nu ne ţâneţi
O ne spuneţi că n-aveţi!..."[73]

Buna dispoziţie şi veselia generală, alimentată prin repetate pahare cu palincă şi prin meniul bogat şi gustos rezultat din vrednicia socăciţelor, urcă mereu la un diapazon tot mai înalt, stimulată şi de muzica permanentă a ceteraşilor şi se exprimă în tot mai multe "strâgete", "hori" şi "ţâpurituri" la care participă tot mai numeroşi bărbaţi dar şi mai multe femei. Cele dintâi cuprind invocarea numelui ceteraşilor:

- "Zî măi Pătru cum îţi spui,
Că de nu, pui cetera-n cui!...

"De-nsurat m-aş şî nu m-aş,
Da' mai bine-i coconaş!..."

- "O săracu glasu'meu,
Fost-o ca pi boi ciungău,
Ş-amu-i ca un clopot rău!..."

- "Răsărit-o găinuşca,
Hai mândră descuie-mi uşa!"

- "Hei, la, la, la,
Măi mândruţ cu ochi ca murea,
De micuţă ţ-am dat gura!
Zî măi Ilie după mine!
Eu nu pot după tine!..."

- "Lasă-mă să mă mândresc,
Că cu mândru mă văjesc!..."

- "Nu ştiu mândră, nu ştiu zău,
Că ce duc de căscăneu!
Pe dracu, ori dracu-s eu!..."

- "Du-te unde-ai fost di-asară,
Că te va descuie iară!..."

- "A, a, a, la, la, la,
Dragu-mi-i la veselie,
A, iu, la, la, la,

[73] Baltă Bertici Floarea

https://biblioteca-digitala.ro

De micuță ți o-am dat,
Cu tine m-am învățat!..."

Cu oameni di omenie!
Dragu-mi-i unde-am venit,
Cu cine m-am întâlnit!..."

- "Io mândruță ce să fac,
Că-s așa băiat sărac!
Să mă spânzur, să mă-nnec,
Ori granița să o trec?..."

- "Dipt doi ochi ca mura neagră,
Încongior pădurea-ntreagă!
Dipt doi ochi ca murele,
Încongior pădurile!..."

- "Subțârelu-s ca un paiu,
Minteni pe fereastră saiu,
Peste uliță eu saiu!..."

- "N-are lelea paie-n pat,
De câte ori m-a țucat,
Și de câte ori mi-a dat,
Câti-on pic și câti-oleacă!..."

Un fenomen remarcabil care se desfășoară în seara ospățului de nuntă de la casa mirelui și care stârnește cel mai mare interes printre nuntașii de ambele sexe și de toate vârstele, care sunt prezenți, este "dantul miresei", obicei de veche tradiție. "Dantul miresei a fost din veac", adică dintotdeauna.

După trecerea timpului consacrat cu precădere ospățului propriu-zis, prevalează în continuare atmosfera de veselie și distracție exuberantă, cu muzică, hori și țipuriturí și cu dansuri frenetice la care participă marea majoritate a nuntașilor, tineri dar și mulți dintre bătrâni. Între orele 22.30-24.00, nașul împreună cu mirele, organizează dansul miresei, când toți nuntașii prezenți au dreptul și libertatea să prindă mireasa la dansul de pereche, dacă au depus în prealabil o taxă pentru care a fost fixată numai limita de jos, de cinci lei. Limita superioară este lăsată la latitudinea și dorința solicitanților.

Nu se face nici o distincție după sexe sau vârstă, ori după alte criterii. Ordinea este determinată numai de ordinea în care a fost depusă taxa în farfuria aflată pe o masă din preajma locului unde se desfășoară dansul, în adăpost acoperit sau afară, dacă vremea este favorabilă. Masa stă permanent sub supravegherea mirelui și a nașului, care veghează în același timp asupra modului cum evoluează dansul, manifestând grijă ca el să decurgă în liniște!...

Pentru trecut, când nu erau pretinse și date nici un fel de daruri în bani sau obiecte la ospățul de la nuntă, singur dansul miresei era evenimentul pentru care favoarea de a dansa cu mireasa în seara nunții, era onorată cu bani! Remarcabil este faptul că solicitarea este extraordinar de vie, pretendenții sunt numeroși și de îndată ce au depus banii în farfuria de pe masa mirelui, înlătură antecesorul ca să prindă mireasa la dans, adeseori cu o presiune deosebită și chiar violentă: un adolescent de 14 ani înlocuind un bărbat de 40 de ani, o femeie bătrână pe o alta mai tânără sau dând la o parte pe un boresar voinic, ceea ce imprimă dansului un iureș din ce în ce mai accelerat, într-un vârtej amețitor, pe care mireasa trebuie să-l susțină cu multe zeci de persoane care se succed de la un minut la altul ca parteneri pentru joc, cu oarecare nuanțare după cuantumul sumelor plătite, ceva mai mult timp, două-trei minute spre pildă pentru cel care a plătit o sută de lei, în comparație cu cel mult un minut pentru cel care n-a depus decât limita de jos, de cinci lei. Pentru accelerarea ritmului, ca flux continuu și accelerat în succesiunea solicitanților, nașul strigă: "Altu, că omoară mireasa!".

Sutele au fost prinse cu ace de siguranță pe cununa miresei, care, către sfârșitul dansului, era acoperită cu o a doua podoabă, alcătuită din patrusprezece bancnote de câte o sută de lei.

https://biblioteca-digitala.ro

Pe lângă acestea trebuiesc consemnate numeroasele sume variabile între limita de jos şi cea de sus, reprezentată prin sutele respective, sume adunate pe farfuria din faţa mirelui .

Cercul solicitanţilor din faza finală a dansului, priveşte rudeniile apropiate ale miresei, femei şi bărbaţi, fratele, tatăl şi mirele care au şi săltat limita de sus la trei sute de lei de persoană.

Femeile strigă, dansând cu mireasa, foarte frumoase hori:

- "Tu mireasă di eşti bună,
Chemeşa pi tine sună,
Că-i di mâna ta făcută,
Şi de mama ta cea bună!..."

Dar şi mireasa, când are ca partener la dans feciori sau fete, strigă la dansul miresei hori dintre cele mai expresive pentru starea sufletească din aceste momente:

- "Gura me din cei-i făcută?!
Din măr dulce şî din turtă!...
Cine-i lotru o sărută,
Cine nu, stă şî se uită!..."

- "Giucaţi-mă feciori bine,
Altu nu giucaţi cu mine!..."

Penultimul partener la dans a fost tatăl miresei, căreia aceasta i-a horit cu ochii plini de lacrimi:

"Pune-ţi tată, mac în prag,
N-oi veni ca să ţi-l calc!..."

Apoi " o sbgherat şî e şî tată-său! El s-o şî dus, că n-o mai putut giuca!". Situaţia este cu atât mai emoţionantă cu cât mireasa se deplasa, prin căsătorie, în acelaşi sat şi doar la numai doi kilometrii distanţă de casa părintească!

Dar fenomenul cel mai uimitor constă în faptul că la 15 ani, mireasa a fost în stare dă depună o atât de mare energie ritmică, să facă faţă cu strălucire unei mari solicitări de forţă fizică, pentru care unele precedente, este drept, cu totul rare, au avut în satele din Ţara Oaşului urmări tragice, dramatice. După o oră şi jumătate de iureş îndrăcit şi continuu într-un asemenea dans, o mireasa mai "hodină", mai voinică, a făcut imprudenţa să bea, înfierbântată, un pahar cu apă, imprudenţă care i-a fost fatală chiar în noaptea ospăţului de nuntă, când a fost transportată de urgenţă şi zadarnic la spital. Pentru acest motiv şi acest obicei arhaic, este în prezent tot mai rareori îndeplinit. Ultimul partener este mirele, care încheie ciclul solicitatorilor la dansul cu mireasa, cu excepţia cazului în care s-ar ivi un alt solicitant cu o sumă de peste trei sute de lei pe care o depusese mirele .

Apoi nunta îşi continuă ritmul ei obişnuit cu muzică, dans şi strigături:

- "A,a, a, la, la, la,
Dragu-mi-i măi bădişor,
Dragu-mi-i pălinca-a be
Cu tine alături!..."

- "Subţârea îi puntea-n vale,
Rumpe-se cu oricare!...
Dar cu mine nu s-o rumpe,
Că-s uşor ş-oi trece iute!..."

"Morţii tăi cărare latâ
Când mă duc mândra-i culcată!
Morţii tăi cărare lungă,
Când mă duc, mândra se culcă!..."

- "Dragă mi-o fost mândra mie,
Pân a fost di omenie!
Dacă s-o dat dracului,
Am lăsat să hie-a lui!..."

- "Frunză verde di goron,

- "Supărare, supărare,

https://biblioteca-digitala.ro

Drag mi-i numele Ion!"

"O, la, la, la!
Doru'mgneu ş-a lui Ion,
Se leagănă-n t'on goron!
Doru'mgneu ş-a lui bădiţa,
Se leagănă cu guriţa,
Sara când vine bădiţa!..."

- "Cine m-o făcut pribag,
Codru şî frunza di fag!..."

- "Duce-m-oi în Dealul Şes,
Mi-oi face casă di terşi[74],
Şî poiată din nuieli,
Ş-oi trăi cu mândra-n eli!..."

- "Pălincuţă cu piper,
N-am băut di-alaltăeri!..."

- "Leagănă-să frunza-n vânt,
Eu mă leagăn pi pământ,
Cu bădiţa mgneu plângând!..."

- "Măi mândruţă cu dinţi de pus,
Multă gură mi-ai adus!
Dulce ca mierita,
Altu n-o mai pot uita!..."

- "Bade la irima me
Ce s-o pus nu sî mai e!
S-o pus dor de la mândru,
Nu se ie cu pământu!..."

- "Dipt o oaie cu cingău,
M-o bătut jândarii rău!
Şî dipt una cu clopot,
M-o legat jândarii bot!..."

- "Tra Vasâiu, că asta-i bun,
La mine dacă-s nebun!..."

- "Păducrice di stejar,
Pune-ti-oi da'mai în vale!"

A, la, la, la!...
- "Ş-oi pune pietre pe tine,
Să nu grăieşti rău di mine!...
Să nu mai superi pe nime,
Cum m-ai supărat pe mine!
Pe mine m-ai supărat,
Şî pe badea l-ai lăsat,
Şî s-o dus ni sărutat!..."

- "Bădiţă inima me,
Ce s-a pus nu să mai e!...
S-o pus dor di la bade,
Până-i lume nu sî e!..."

- "Guriţa din ce-i făcută,
Din măr roşu şî din turtă,
Şî bădiţa mi-o sărută!..."

- "Dragă-mi-i mie lume,
Când am cu cine petre!..."

- "Du-mă Doamne şî mă pune,
Unde-i pălinca de prune,
Şî bărbatu dus pe lume!..."

- "Ţurai lele, măi Gheorghe,
Io aş îmbla mereu la oi,
Să nu hie vara ploi,
Cu mândruţa amândoi!..."

- "Cine-a zâce-n sat la noi,
Dac-o muri Piţigoi[75]...
Da' ne-or zâce oricine,
Da'ca el nu ştie nime!..."

- "Raiu şăfului di post,
El m-o legat, el m-o scos!
El m-o băgat la-nchisoare,
El m-o scos di-a umbra soare!"

[74] lemne de copaci tineri, vânjoşi, rezistenţi
[75] ceteraş vestit din Negreşti

https://biblioteca-digitala.ro

Lasă-mă să tai un par,
Să fac osâie la car,
Să cobor mândra din deal!..."

- "A, u, iu, iu, la, la, la!
Ce-i mai dulce ca mierea,
Guriţa de la bădiţa!..."

- "Mireasă nu hii nebună,
A sbghera după cunună!
Las'să sbghere, celelalte,
Ci-o rămas nemăritate!..."

- "Soacră-mea are guruţă
Ca uşa de la şuruţă!
Câte bagă, bine merg,
Câte scoate, lacrimi şterg!..."

- "Sărutatu-m-o mândru,
Cum ai da cu pranicu[77]
Da şî eu l-am sărutat,
Cum ai da cu bota-n gard!..."

- "Nici aşa mândro nu-i bine,
Tătă zâua beu cu tine,
Sara-ncui uşa di mine,
Ş-apoi spui că ţi-i ruşine!..."

- "Fac un drum pe unde nu-i
Şî cărare pe sub Grui,
Să-i duc mândrului mâncare,
Că lucră la Baia Mare!..."
(Moişeni, 29-31 ianuarie 1988)

- "Ce s-o fa'Nuţa Petrii,
Dac-o muri Biţicli[76]!..."

- "Ce să fie mândră cu mine,
Că-s cu gându tăt la tine!..."

- "Năcăjitu-i mirele,
Că-i rămân drăguţele!"

- "Bun am fost di-a face răle,
Ce-a fa'Dumnezeu cu ele?
Bun am fost di-a face rău,
La popa şî la birău!..."

"Şî ăla de-o fost mut,
Care-o zâs că-i bine-n lut!
Cum amaru ţ-o hi bine,
Dac-o tra-pământ pe tine!"

- "Tătă lumea-i dintr-un neam,
Numa'eu pe nime n-am!
Tătă lumea-i dintr-o viţă,
Numa io-s di pi uliţă!..."

- "Noi cu mândru sâm vecini,
Nu ni videm di arini!
Di-om tăia arinii gios,
Om hi vecini cum am fost!..."

- "Nu se cade ţâe lele,
În gegete cu inele,
În gură fără măsele!..."

20. GĂINA MIRESEI PREZENTATĂ LA "NĂNAŞI"

În sala mare a "saivanului", în prezenţa a peste o mie de nuntaşi veseli, stegarul repetă ritualul prin care exprimă dorinţele sale de a obţine linişte şi atenţia tuturor nuntaşilor.

El loveşte cu "bota de la steag" în masa de onoare, flutură cu putere steagul şi îl scutură în vânt, dezlănţuind clinchetul muzical şi răsunător al celor două şiruri de clopoţei

---

[76] ceteraş, Negreşti
[77] **mai** din lemn, folosit la bătut rufele spălate în apa curgătoare a Râului Rău

https://biblioteca-digitala.ro

în forme globulare perfecte, turnaţi din bronzul cel mai fin, dar în două serii de mărimi diferite, de unde şi cele două tonalităţi muzicale deosebite, produse în aceleaşi clipe de cele douăzeci "ţurgalauă" mai mari şi de zece "ceangăuţe" mai mici, care împodobesc acest steag de nuntă, cu două şiruri de globuri aurii, toate cu sunet clar şi puternic. Întreaga mulţime a nuntaşilor şi-a concentrat atenţia în tăcere şi a păstrat liniştea necesară, în care stegarul a dat cuvânt "tarostelui" care continuă strigătele sale adresate "socăciţelor " şi gazdelor "căşii" cerând:

- "Măi socăciţe, măi!
Măi gazdele căşii măi!
Găina miresei
Să vie pe faţa mesei!
Că mireasa s-o lăudat,
Că tot găină o mâncat!..."

După această strigare categorică, prin uşa principală a "saivanului", aflată în partea opusă mesei de onoare, şi-a făcut apariţia un mic alai interesant, în frunte cu Haiduc Maria, fată de 20 ani, înaltă şi frumoasă, purtând pe ambele sale mâini, ridicate sus, deasupra capului său, o tavă pe care se afla găina cerută.[78] Fata cântă şi dansează cu mişcări ritmice, la stânga şi la dreapta, avansând printre cele două şiruri mari de mese, către "masa de onoare". Este acompaniată în cântec şi dans de încă şase-şapte fete tinere, îmbrăcate în haine de sărbătoare, care fac cor în jurul ei, cu muzică vocală, în timp ce cei patru ceteraşi cu muzica lor instrumentală, cântă şi ei melodia specifică, consacrată de veacuri "Cântecului găinei miresei ", prezentată în dans şi cor la masa de onoare. Alaiul în frunte cu purtătoarea tăvii, avansează în cor voios şi muzică instrumentală, ca un mic ansamblu piramidal, statuar, urmărit cu atenţie şi interes de întreaga mulţime de nuntaşi aflaţi la mesele lor .

Pe când prin anii 1934-1937 la o asemenea cerere se prezenta nănaşilor la nuntă, drept găina miresei, o parodie de pasăre făcută din gips, vopsită în diferite culori, cumpărate din târgurile lunare locale şi, după obiceiuri populare mai vechi, un chip de găină cioplită din lemn în forme plastice şi decor expresiv devenită piesă de muzeu în inventarul gospodăriei dusă din Moişeni la Muzeul Satului din Bucureşti, în 1936, acum pe tava ridicată cât mai sus, cu ambele braţe, este purtată cu alai şi cântec o găină mare şi grasă, de peste cinci kilograme greutate, friptă bine, rumenită la cuptor în tavă şi apoi împodobită pentru a fi prezentată nănaşilor la masa de onoare, la banchetul de la "masa mare".

Aleasă dintre alte peste treizeci de surate asemănătoare, dar preferată pentru calităţile ei mai deosebite ca mărime, dimensiuni, greutate şi frumuseţe, ţanţoşă, cu creasta ei bogată şi roşie, găina destinată unui ritual special, solemn, a fost supusă la două categorii de operaţii distincte pentru pregătire specială, în vederea rolului care îi revine în ceremonialul complex al nunţii.

Mai întâi a fost cruţată de la primejdia măcelăriei ei, deodată cu întregul cârd numeros al suratelor sale similare, sortite să asigure materia primă de bază, necesară la pregătirea a două feluri dintre alimentele servite succesiv în meniul de la masa mare: supă de pasăre cu răstăuţe[79] şi carne de pasăre friptă pane; i s-a păstrat integritatea corporală cu unele modificări necesare. A fost doar crestată uşor pentru scurgerea sângelui, şi i s-a

[78] Nuntă la Cămârzana, 20.X.1978
[79] tăiţei

https://biblioteca-digitala.ro

păstrat integritatea capului atât de țanțoș purtat și frumos împodobit cu bogata lui creastă roșie. A fost cu cea mai mare grijă curățată, spălată și apoi umplută cu miez de pâine de grâu, amestecat cu "dumicate" de slănină, i-au fost îndepărtate doar vârfurile externe ale aripilor și scurmușurile picioarelor de la genunchi în jos.

I s-a înfipt un bețigaș din lemn subțire - dar rezistent - trecut prin gât și înfipt în piept, asigurându-i astfel ținuta țanțoșă, cu privire ageră și de sus; a fost așezată într-o poziție stabilă pe tavă, sprijinită în față cu aripile pe marginile laterale ale tăvii și cu spatele pe cele două picioare ciuntite și pe marginea transversală din spate, a tăvii.

Pe lângă bucățile de carne friptă din mai multe feluri, spațiile libere din tavă, au fost umplute cu o serie de șapte-opt sorturi de prăjituri delicioase diferite.

În sfârșit, i s-a compus o îmbrăcăminte de gală, confecționată dintr-o serie de rămurele de verdeață înfipte în coaste și pe spate, peste care sau așezat apoi, ca o rochie ușoară de vară, mult înflorată, realizată din șuvițe lungi și răsucite din hârtie creponată în mai multe culori, păstrate de la confecționarea steagului de nuntă. Aceste șuvițe flutură deodată cu mișcările dansului și muzicii, când privirile capului țanțoș ridicat cât mai sus, cu o țigară fumegând purtată în cioc, se rotesc la dreapta și la stânga, peste privirile mulțimii de nuntași, atenți la desfășurarea spectacolului, sesizând totodată și diversitatea schimbătoare a combinațiilor cromatice, rezultate din mișcările acelor panglici de hârtie cu diferite culori, care învăluie găina miresei.

Dar purtătoarea tăvii cu găina miresei, către masa de onoare, în dans, cor și muzică instrumentală a celor patru ceterași versați, are și unele clipe în care declamă, cu dicțiune clară în armonie cu fundalul muzicii și în auzul tuturor, câteva versuri speciale din cântecul original al găinei miresei, purtată la nănași:

"Țurai, hop și iară hop!
Raiu tău găină sură
Eri erai pe după șură,
Ș-amu ești cu pipa-n gură!...

Țurai hop și iară hop!
Și dusă la miri la masă,
Împănată și gătată,
Galbenă, mare și grasă,
Și cinstită la mireasă!..."

Repetând la fiecare grupă de versuri refrenul:
"Țurai hop și iară hop,
Câtingan, câtingănaș,
Cu găina la nănași!..."

Se repetă și unele dintre aceste strofe, cu mici variații la cea de a doua rotire:
"Țurai hop și iară hop,
Raiu tău găină sură,
Eri erai pe după șură
Ș-amu ești la nași în gură!"

- "Câtingan, câtingănaș,
Cu găina la nănași!
Raiu tău găină grasă,
Eri erai pe lângă casă,
Ș-amu ești la miri pe masă!"...

"Țurai hop și iară hop,

https://biblioteca-digitala.ro

Câtingan, câtingănaş,
Cu găina la nănaşi! "...

- "Găina-i cu nouă ouă,
Nănaşu-i numai cu două!...
A găinei-s cocoşite
A nănaşului-s sbârcite!...
Ţura-i hop şi iară hop!"

- "Socăciţele", "spurcatele alea", spun batjocuri despre nănaş, dar şi despre naşă:
- "Ţurai, hop şi iară hop!...
Câtingan, câtingănaş,
Cu găina la nănaş!

- "Nănaşa-i cu cisme nouă
S-o pişat într-amândouă!..."

- "Ţurai hop şi iară hop!
Câtingan, câtingănaş,
Cu găina la nănaş!..."

Naşul are îndatoriri de onoare să răsplătească osteneala purtătoarei care, cu deosebită însufleţire şi grijă a vegheat la împodobirea şi prezentarea în dans, cântec şi cor, precum şi cu melodia specifică ceteraşilor, declamând versuri din "Cântecul găinii miresei", purtată cu alai la masa de onoare, prilej de cinstire pentru nănaşi şi miri, dar şi de înveselire generală a numeroşilor nuntaşi prezenţi la "masa mare". Pentru toate aceste merite speciale, pentru iniţiativa şi osteneala purtătoarei găinii miresei, ea a fost răsplătită cu un dar de câteva sute de lei din partea nănaşilor.

21. OSPĂŢUL CUSCRILOR LA CASA MIRELUI

Nunta din cea de a doua zi de la ambele case, cu pondere principală la casa mirelui, se încheie de obicei în dimineaţa celei de a treia zi, pe la "cina cea mare".

Urmează o pauză de odihnă pentru câteva ore şi de noi pregătiri. În cadrul celor două gospodării, socăciţele fac ordine şi se pregătesc din nou pentru musafiri. Ele trec în revistă rezervele de coptături şi de băuturi, împreună cu gazdele şi pun la foc să fiarbă mâncăruri proaspete şi mai bune, pentru ospăţul cuscrilor, după reţeta cunoscută: supă de pasăre cu răstăuţe, fripturi de carne în sos, sarmale, zamă de carne. Pe la amiază totul este gata.

Şi pentru cea de a treia zi de nuntă au intervenit în ultimii ani unele schimbări care trebuiesc consemnate. După regula din trecut, iniţiativa, pentru această zi, aparţine mirelui şi familiei sale. "Să gătăm treaba astăzi!" zic ei. "Să ne vindecăm după ce di eri şî di alaltăieri!", şi mergeau cu invitaţii după naşi, fraţi, surori, unchi şi mătuşe, alte rudenii apropiate, precum şi unii vecini de nădejde. În acelaşi timp erau invitaţi şi oamenii aleşi ai miresei, părinţii şi rudeniile apropiate şi unii dintre vecini. Însă părinţii miresei ziceau: "Să ziniţi mai întâi voi la noi, c-apoi om me cu tăţii!". - "Bine-a hi", răspunde mirele, ori părinţii lui, care făceau invitaţia, după care se reîntorceau acasă şi reveneau la casa miresei cu toată oastea mirelui, naşi, rudenii, stegaşi şi ceteraşi, cu cântec şi ţâpurituri.

https://biblioteca-digitala.ro

Acolo avea loc ospățul de la amiază, la casa părinților miresei, unde era omenită cu precădere oastea mirelui și ospățul era încheiat cu câteva runde de dansuri, cu "hori" după muzica ceteraşului.

Apoi alaiul mare al celor două cete reunite se reîntorceau împreună la casa socrilor mari, unde erau din nou "băgați pe după masă", la ore dinspre seară, mai cu deosebire cei din oastea miresei, la un ospăț prelungit până dincolo de miezul nopții și cu posibilități de prelungire pentru cea de a patra și chiar de a cincea zi, în cazurile în care celor două perechi de cuscrii le plăcea mai mult țuica de prune.

Nota predominantă pentru cea de a treia zi de nuntă o constituie ospățul cuscrilor, fiind ziua în care se cinstesc cuscrii și vecinii lor. "Se giudecă după ci-o petrecut!". Pentru aceasta se pregătesc și mâncăruri proaspete, să fie mai bune pentru cuscri, și se taie colacul, cel de-al doilea rămas, după ospățul de la casa mirelui, pe care îl împărțesc acum în două. "Aici se gată colacul!".

Petrecerea are loc cu masă mult mai copioasă în prezent, cu muzică și dansuri, cu hori și țâpuriturí și cu doi colaci rămaşi de la ospețele mirilor și care sunt tăiați la ospețele cuscrilor, întrucât în prezent se joacă colacii și la mireasă și la mire, după cum s-a văzut.

În prezent, pe lângă criteriul tradițional al gradului de rudenie, avut în vedere la anunțarea invitaților chemați la ospățul cuscrilor, figurează pe lista acestor invitați și persoane selecționate din perspectiva contribuțiilor lor, mai substanțiale, în bani sau obiecte, adică valoarea darurilor pe care le-au adus la ospățul de nuntă al mirilor. În acest scop, luni de dimineață, în cea de a treia zi de nuntă, mirele cu mireasa se deplasează împreună, purtând sticla plină cu pălincă, la naşi, la rudeniile lor principale, dar și la cei care au făcut daruri mai deosebite și-i invită să termine nunta. Se indică invitaților ora la care urmează să aibă loc cel de-al treilea ospăț, care durează trei-patru ore, începând de la ora 21,00 la ambele gospodării, cu două grupe separate de nuntaşi. Mirii merg la ambele case, mai întâi la mireasă și apoi la mire.

Obligația de a invita la ospățul cuscrilor se referă și la persoanele venite la nuntă din satele vecine. "Trebuie să fie invitați și ăia, că-i ruşinea pe el, pe mire!"

După ce s-a terminat masa prelungită cu dansuri și "hori" sau strigături, în jurul orei unu de după miezul nopții, "se desbracă mireasa", adică i se desface cununa și împletitura specifică a părului, după care naşa îi pune pe cap legătoarea chischineului, pe care i l-a făcut dar la cununie, ca semn simbolic, permanent, al schimbării situației sale matrimoniale. De aici încolo, pentru tot restul vieții, ea va purta, în toate împrejurările, broboadă pe cap, peste părul împletit în două coade și strâns în "conciul" de la ceafă, mai sus sau mai jos, în concordanță cu vârsta.

Dar nunta mai are încă o urmare, când, după alte opt zile mirii, cu naşii, cu cele două perechi de cuscrii și cu rudeniile apropiate, se adună laolaltă pentru un nou ospăț cu coptături, răstăuțe și boace, cu pălincă, bere sau vin.

Mai sunt, uneori, și alte urmări posibile, dintre cele care alimentează glumele umoristice sau cu sarcasm usturător pe care le cultivă oşenii, după care: "Când mărg o peți, vorbesc pețitorii și ascultă mirii. După nuntă, vorbeşte mirele dând dispoziții nevestei, care ascultă. Dar după puțină vreme vorbesc amândoi și ascultă vecinii!" Din fericire asemenea posibilități sunt mai rare în Țara Oaşului.

https://biblioteca-digitala.ro

22. CREAȚIILE FOLCLORICE SPECIFICE ȚĂRII OAȘULUI ȘI MODALITĂȚILE TRANSMITERII LOR

Creațiile folclorice specifice Țării Oașului sunt alcătuite în primul rând din lotul bogat, variat și original al "strigăturilor", "strigetelor", "țâpuriturilor" și "horelor", foarte numeroase și diferențiate în conținutul lor. Acestea constituie un domeniu de creație folclorică populară, aparte, la care participă efectiv întreaga populație de ambele sexe și de toate vârstele, din fragedă copilărie, până la adânci bătrânețe.

Rostite, în genere, în versuri scurte, de două-trei rânduri, dar și de câteva strofe distincte tematic, al căror conținut se referă la totalitatea aspectelor mediului natural înconjurător și mai ales la toate acțiunile, manifestările și faptele din viața omului, a modului său de viață materială și spirituală, la relațiile sociale și cele dintre cele două sexe, la momentele de bucurii și de distracții ale acestei populații, la toate momentele importante din viața omului.

Ele pot fi auzite oricând și oriunde, declamate în tonalități muzicale specifice, asociate adeseori cu melodiile unor cântece arhaice, strigate de o singură voce, ori, în mod alternativ, de mai multe voci deodată, putând fi asociate cu unele cântece de origini multimilenare, executate atât prin voce cât și prin tulnice și tilincă, fluiere și drâmbe, frunze, cetere[80] și zongore[81].

Dintre aceste categorii distincte de instrumente populare arhaice, cu origini multimilenare - "tilinca" - este cel dintâi instrument popular de suflat, strămoșul foarte îndepărtat în istorie al fluierului, pentru a cărui vechime relativă consemnăm pilde arhaice concludente, care ilustrează o vechime certă de cel puțin 20.000 ani î.e.n.

Prin simplitatea elementară a confecționării ei, din scoarța ramurelor verzi de răchită, pline de sevă bogată primăvara, dar și prin modalitatea utilizării ei și a sunetelor produse - "tilinca" - duce la "originea foarte îndepărtată a lucrurilor", ce se produce și se utilizează și astăzi, ca în vremurile foarte îndepărtate ale începuturilor muzicii populare, cu perioade de confecționare și folosire obligatorie în postul Paștelui, când este interzisă categoric utilizarea altor instrumente populare de suflat sau de coarde, interdicții care supraviețuiesc și ele până astăzi din mentalitatea primordială magică, în timp ce "zongora", care "are o voce mai mare", a înlocuit în ultimele trei decade din veacul al douăzecilea "contralăul pentru ison", adică cea de a doua vioară, folosită din veacuri.

Acest gen de versuri strigate, pot fi auzite în toate gospodăriile satelor din întreaga regiune, în toate locuințele satelor respective și la toate muncile agricole, ori la culesul roadelor, la paza vitelor scoase la pășunat și la desfășurarea tuturor obiceiurilor legate de viața omului, la bucuria nașterilor și la săvârșirea botezurilor creștine, la bucuria exuberantă resimțită de obicei, de către bărbați, la sărbătoarea nașterii "coconilor" de sex masculin și a botezurilor acestora, la horile organizate la "Ciupercă" pentru dansurile tineretului din mijlocul satelor și la "sâmbra oilor" organizată la pășunatul turmelor, pe colinele munților și în poienile cu iarbă grasă din pădurile acestora, la spectacolul nunților, cu participări foarte numeroase astăzi, la ceremonialul înmormântărilor de la finalul vieții, în care oșenii "se cântă" în versuri cu muzică mai gravă, voce și trâmbițe din lemn de cireș în trecut, din "badoc"[82] în ultimul veac, prin care ei exprimă laude și omagii îndurerate, referitoare la omenia și vrednicia decedaților, la strădania lor creatoare, când aceștia se află pe ultimul lor drum, întovărășiți de rudenii și prieteni, cu jale îndurerată.

---

[80] viori
[81] chitări
[82] tablă galvanizată

https://biblioteca-digitala.ro

Atunci pot fi văzuți și auziți, pe cărări apropiate și paralele cu alaiul funebru, de la unul până la nouă "tulnicari" versați care întovărășesc cu tulnicile ori trâmbițele lor, "cântecele" rudelor care formulează îndemnuri ca acestea:

- "Lasă-ți mânurile-acasă!
Că-i păcat să putrezească"[83]
Îndemnuri izvorâte din inimile lor cernite...

Calea directă și normală, care asigură transmiterea generală a acestui gen de manifestări folclorice tradiționale, aflate în tezaurul memoriei colective, este asigurată în desfășurarea vieții generațiilor succesive din societatea rurală, în care copiii între 1-3 ani învață deodată cu graiul vorbit și cu mersul pe picioarele proprii, fie în mod spontan, fie prin îndrumare voluntară, deliberată a celor mai vârstnici decât ei: frați, surori, părinți, tovarăși de joacă, colegi de școală, vecini etc., primele elemente ale folclorului popular zonal.

Însușirea acestor elemente folclorice, care fac parte din tezaurul colectiv, oferă cercetătorului cazuri concrete, interesante și concludente.

La un an și patru luni, nepotul lui Moiș Grigore Ciupârdel, este ținut cu încântare și evidentă dragoste pe picioarele bunicului său, așezat pe scaun, care îi cântă în ritmul și tonalitățile graiului oșenesc:

- "Gheorghe a lui Ciupârdel,
Doamne, dragu mi-i di el!"

La vârsta de 3 ani și 2 luni, Finta Florica, veselă și foarte vioaie, fredonează seara la culcare și mai frecvent dimineața la sculare:

- "Pi la noi pin pinișori,
Cărăușe di feciori!"...

Ea se referă la "prunișori".

Bâlea Ion a lui Griga - de 6 ani - strigă și el trei "țâpurituri semnificative":

"Clopu și cu pana me
De la toamnă-o rămâne! Me-n cotune!", aluzie la feciorii care pleacă la serviciul militar.

- "Frunză verde a mazirii,
Io-s Ionu Bâlii!
Cine-mi poate porunci?!"

" Făcutu-m-o tata om,
Pi pălincă și pi somn,
Da la lucru nemtudom!"
(n.n-nem tudom, lb maghiară=nu știu)

Isac Ana, de la 10 ani, rostește patru "țâpurituri" cu sensuri distincte:

- "Ce mi-i mie drag amu,
Carnetu șî catalogu!"...

- "M-o făcut mama oșancă,
Cu gura să țâpuresc,
Cu ochii să celuiesc!..."

- "Dragu-mi-i a țâpuri,
Pe vâvu "Săcăturii",
Să m-audă gornicii"!

- "Dragu-mi-i mie-n pădure,
A bea vin ș-a mânca mure!"

[83] Moișeni, iulie 1935, decedată la 66 ani

https://biblioteca-digitala.ro

Ne vom opri împreună câteva momente la cei trei copii ai învățătorului Oros Gheorghe, Moișeni, casa 281, aflați sub supravegherea surorii sale, Oros Elisabeta, de 39 ani, care poartă grija copiilor când părinții lor, ambii învățători, sunt la Școala din Moișeni. Aici, acasă, copilul Constantin-Gheorghe, de numai patru ani, recită cu multă siguranță și dezinvoltură, în grai oșenesc, câteva "țâpurituri" învățate la îndemnul mătușei sale Elisabeta, vecină apropiată cu locuința.

- "Până-mi pune mândra struț,
Fa-să ziua la "Vârvuț"!
Până-l pune și-l tomne,
Ziua albă să zăre!"

- "Hai mândruță după mine,
Că-i vide ca ț-a hi bine!
La moara nu te-oi mâna,
De nu-i mere, nu-i mânca!
Futu-ți mama mâneta!..."

- "Mama m-o făcut așă!
Cu cuțit și cu cură,
Și cu gura mitite,
Moare mândra după e!"

- "Io-s fecior din Cămârzana,
Și știu o clăti cu pana,
Pângă blidu cu tocana[84]!

- "Fa-mi-oi cărare bătută,
Printr-o margine de Hută,
La o slovacă plăcută[85]"

- "Nimeni nu mă poate bate!
Numai tata dacă vre,
Poate da pe pchelea me!"

Deodată cu începuturile frecventării școlilor, de la 6-7 ani, se lărgește orizontul de cuprindere al mai multor elemente folclorice, care fac parte din patrimoniul spiritual tradițional, și tot de odată se conturează ideea ca ele fac parte din tezaurul național moștenit de la generațiile anterioare.

Ciorbă Maria[86], rostește versuri clare și lămuritoare pentru această idee:

"Horile" pe asta lume,
Știu ca nu le-am pus eu nume!
Că și eu le-am auzit,
De la cine le-o horit ".

Iar Moiș Gheorghe Ciupârdel, fiul lui Moiș Grigor[87], lămurește faptul remarcabil că orizonturile dragostei, în țâpuriturile fetelor, ocupă un loc tot mai larg și mai precoce:

- "Cămărzana da-i sat mare
Nici o fată drăguț n-are!
Da Moișenii sat mgnicuț,
Tătă prunca-i cu drăgut,
De la zăce ani în sus!"

Ceea ce ne obligă să remarcăm și să subliniem faptul că numai după trei decade, limita de vârstă enunțată mai sus a scăzut cu 2-3 ani, întrucât orizonturile strigăturilor pentru dragoste au devenit mai frecvente pentru fetele de 7-8 ani și pentru căsătoriile precoce la 15-16 ani, pe când în primele decade ale acestui secol, limitele la căsătoriile

[84] mămăligă
[85] Satul Huta-Certeze avea la originea înființării lui, acum 150 de ani, populație mixtă: cehi, slovaci, câțiva polonezi și români, în structură majoritară
[86] Cămârzana – Vârșor, 25.08.1978, casa 489
[87] Moișeni, 15 iulie 1935

https://biblioteca-digitala.ro

fetelor erau de 19-22 ani şi ale feciorilor de 21-26 ani. Este cazul să consemnăm aici şi "horea" declamată la hora satului de către Moiş Grigor Bulăndrău[88]:

- "Dumnezeu mi-a dat în gând,
Când îs supărat să cânt!"

Îţi manifeşti ce ai pe suflet, subliniind astfel faptul că folclorul exprimă totalitatea sentimentelor omeneşti şi rolul terapeutic, tămăduitor al muzicii populare şi al unora dintre strigăturile care critică păcatele şi slăbiciunile dăunătoare ale oamenilor.

Deodată cu începuturile frecventării şcolilor, de la 6-7 ani, a sporit treptat şi numărul strigăturilor cunoscute şi declamate de copiii de ambele sexe, cu un număr mai mare în favoarea fetelor.

Dance Maria a lui Dance Văsiu, de 7 ani, cunoaşte şi strigă mai multe ţipurituri diferite:

- "Gura me' nu ţâpure,
Numai si probăluie
Să vadă cum o pute...
Dacă nu-i ceteră, nu-i
Ţâpurim aşa cum îi!..."

- "Gura me din ce-i făcută
Din măr roşu şi din turtă,
Hai mândruţ şi o sărută!
De nu-ţi place du-te-n gută[90]!

- "Frunză verde măr gutâiu,
Numai doi drăguţi îmi ţâu!...
Un Ion şi un Văsâiu!...
Lui Ion oi pune nume,
Cu Văsâiu m-oi duce-n lume!"

- "Eu-n pădure când mă bag,
Tăte crengile mă trag!
Şî de gorun şî de fag!
Şî de terşi[89] câte oleacă."

- "Cucu-ncepe a hori,
Eu încep a ţâpuri!...
Cucu gată de cântat,
Şî eu mă găt de strâgat!..."

Bura Marie, a lui Bura Văsâiu - mai întâi o strigătură închinată tatălui său:

- "Frunză verde, ruptă-n trii,
Mândru-i Văsâiu Domnichii!...
Îi mândruţ şi îi frumos,
Şi la ochi îi lacomos!"

- "Măi mândruţ cu păr galbân,
După tine mă leagân,
Cum sî leagănă pădurea,
Când o taie cu securea!
Cum se leagănă iarba,
Când o taie cu coasa!..."

- "Frunză verde măr cu crangă
M-o făcut mama oşancă,
Cu gura să ţâpuresc,
Cu ochii să celuiesc!"
(să cuceresc un fecior).

- "Eu mândrule n-am ogradă,
Numai pindileu cu partă[91]!
Eu mândrule n-am ograzi,
Numai pindileu cu pereţi,
Eu mândrule n-am avere
Numai zadie cu zăli[92]!"

---

[88] Cămârzana, 23.VIII.1978, casa nr. 446, Vârşor
[89] arbore de pădure, tânăr şi rezistent (fag)
[90] Cămârzana, 26.VIII.1978, 10 ani
[91] fustă cu pliseuri şi cusături sau alesături policrome
[92] şorţ cu alesături policrome

https://biblioteca-digitala.ro

- "Ce mi-i drag şî ce-am lăsat,
Ce mi-i drag şi ci-oi lăsă!"

- "Frunză verde di gorun,
Nu m-o făcut mama doamnă,
Ci m-o făcut oşăncuţă,
Să umblu la oi desculţă,
Şi la miei cu opincuţe!
Şi mi-o dat scai în picioare,
Şi n-am putut creşte mare!"

- "Frunză verde de urzică,
Mândru-i Iacobu lui Moşică,
Mândru-i guta di cea ră,
Că to'râde şî chioră!"

- "Gura mea din ce-i făcută,
Din măr roşu şî din turtă,
Hai mândruţ şi o sărută,
De nu-ţi place dute-n gută!"

- "Am un mândruţ cât un ied,
Când mă duc prin iarbă-l pierd!
Am speranţă că l-oi creşte!
Când o prinde mâţa peşte!"

- "Iacobu ii mai mare decât mine. Are poate mai mult ca 20 de ani."

- "Pasare galbena-n iarbă,
Tre' mândru şi nu m-întrabă
Şi eu trec pi lângă el,
Numai din ochi îl petrec!..."

- "Frunză verde di mălai
M-o lăsat mândru nu-i bai!
- Frunză verde troscoţăl,
Şi eu l-am lăsat pe el!
Că nu-s fată di lăsat,
Ci-s fată di măritat."

- "Lung îi drumu şi pietros,
Bine că-i mândru frumos!
Lungu-i drumu şi bătut,
Bine ca-i mândru plăcut!"

- "Cucu-ncepe a hori,
Şî i-o-ncep a ţâpuri!
Cucu-începe a cânta,
Şi eu încep a striga!"

- "Cucu gată de horit,
Şi eu găt de ţâpurit!
Cucu gată di cântat,
Şi eu mă găt di strigat!..."

Bura Irina, 11 ani, clasa a 6-a[93]

- "La fântână-n Goronete,
Cucu a murit de sete!
Eu am mărs şi l-am adăpat
Cucu apoi a înviat!..."

- "Ce mi-i drag mie mare tare?
Măru roşu dingă Vale,
Măru roşu jumătate,
Şi mândruţu ce şti carte!
Măru roşu din chilie,
Şi mândruţu ce şti scrie!..."

[93] Cămârzana – Vârşor, casa 446, 23.VIII.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Ciorbă Mărioara, 11 ani, clasa a 5-a

- "Creşti pădure şî ti-ndeasă
Numai o carare-mi lasă,
Să duc mândrului mâncare,
Că lucră la Satu Mare!
Să-i duc mâncare şi apă!..."

- "Pasăre neagră la pene,
Merem după Sinziene,
Pi-o cărare ş-un dâmbuţ,
Să-i facem mândrului struţ[94]!

Ciorbă Mărioara, 11 ani, clasa a 5-a[95]

- "Gura me din ce-i făcută?
Din măr roşu şî din turtă!
Hai mândruţă ş-o sărută,
De nu-ţi place du-te-n gută!"

- "Băutoare-s băutoare,
La crâşmă nu sunt datoare,
De-s datoare cu un leu,
Plăti l -a mândruţu meu!"

Ciocan Maria, 11 ani, clasa a 6-a[96]

- "Hai mândrule când şi când,
Nu tot zice ca la rând!
Că rându-i la voi acasă,
Numai mă-ta nu te lasă
Că rându-i la voi în şură,
Numai mă-ta-i rea de gură!..."

- "Asta fată se mărită,
Şi nu ştie-a face pită!
C-o făcut aseară opt,
Şi nici una nu s-o copt!
Şi le pune toate-n rând,
Nici un câine nu-i flămând!"

- "Mulţumescu-i mamii mele,
M-o făcut albă la pchele
Şi nu treabă "ruminele"
Numai pindileu cu pene[97]"

- "Mult mă mir de tine cuc,
Cum poţi trăi fără lucru!
Că şi eu ştiu cucuţ cânta,
Fără lucru nu pot sta!
Şi eu ştiu cucuţ, hori,
Fără lucru nu pot fi!"

Fetele ţipuresc la horă, la sărbătoarea botezului, la nuntă.
Ciocan Marie în continuare:

"Săracii boii cornuţi,
Cum însoară nişte sluţi!
Şi săracile ciutele,
Cum mărită slutele!"

- "Măi mândruţ de-ţ-hi de mine,
Du-m-acasă şi mă ţine!
Amândoi să ne iubim,
Că noi ne-am fost dragi de mici!"

- "Frunză verde măr cu creangă,
M-o făcut mama oşancă!
Cu gura să ţâpuresc,
Cu ochii să celuiesc!"

- "Cucule pasăre mândră,
Du-te-n pădure şi cântă!
Mult mă mir de tine cuc,
Cum poţi trăi fără lucru,
Şi eu ştiu cucuţ cânta.
Fără lucru nu pot sta!"

Frunza verde clopoţăi,
Trageţi hora măi flăcăi!

- "Miresuica tătă flori
Eţi gândul de la feciori

[94] buchet de flori naturale, purtate vara de feciori la clop (pălărie)
[95] Certeze, Strada Mare, casa nr. 225
[96] Ciocan Mărica, 11 ani, cl. VI, Certeze, Strada Mare, casa nr. 203, 9.VIII.1978
[97] fustă plisată, cu flori alese sau brodate în diferite culori

https://biblioteca-digitala.ro

Trageți-o frumos și bine,
C-am scăpat de ciocoime!"

- "Măi bădiță, bădișor,
Nu-mi trimite-atâta dor,
Pe gura oamenilor!
Trimite-mi mai puțintel,
Și te țâpă tu cu el!"

- "Nu te ține mândruț mare,
Că soarele nu răsare,
Pe deasupra cășii tale!
Că răsare mai în sus,
Și mai jos ca tine nu-s!"

- "Fără lucru nu pot sta!
Și eu știu hori ca tine,
Fără lucru nu mi-i bine!
De-aș cânta și n-aș lucra,
Sărăcia m-ar mânca!

- "Mărita-m-aș mărita,
Pita n-o știu frământa!
Pe loptată n-o știu pune,
De nu m-oi lega de fune!
De pchiciorul patului
De capu bărbatului!"

- "Și ți-l pune la bărbat,
Că cu el te-ai cununat!"

- "Să giucăm doi colăcei,
Că doar nu-s așa de grei!
-Dintr-o kilă de fărină,
Om juca o săptămână!"-

- "Futu-ți raiu tău Florică,
N-ar fi Gheorghe așa de bun
Să nu-ți țâpe câte-un pumn!
Câte-un pumn și câte-o palmă,
Dați-le Floare de dragă!"

- "Hai mândruț să mă vezi,
Că-s cu sumnă cu coșărci,
Cusută ca prin Negrești,
Că și tu de-acolo ești!"

Ciocan Mărie - Mărica lui Dumitru Budului, 11 ani, clasa a VI-a[98]

- "S-o dus cucul de pe-aici,
Și-i ș-o lăsat puii mici,
I-o lăsat lâng-o tulpină,
Să-i crească mamă străină,

- S-o-ntors cucul la o vreme,
Ș-o găsit puii cu pene!
Cucul de pasăre bună,
Cântă codru de răsună!"

- "Cucule pasăre sură,
Ce tot cânți la noi pe șură?
Ori ți-e foame, ori ți-e sete
Ori ți-e dor de codru verde!"
- "Nici mi-e foame, nici mi-e sete,
Și mi-e dor de codru verde!"

Moiș Petre lui Tamaș, Boborozăă, 65 ani[99]

- "Asta mi-i averea frate,
Șleiga și firizu-n spate!"[100]

[98] Certeze, 2.VI.1984
[99] Moișeni, 31.XII.1984, tatăl a 10 copii: 6 băieți și 4 fete, mare tăietor de lemne
[100] uneltele principale în munca de specialitate

https://biblioteca-digitala.ro

- "Am să beu vinul tot
Până-s tinerel şî pot!

- "Cel ce zice nu mi-i bine
Sa vie-n casă la mine,
Să se uite pe fereastă,
Să vadă binele-n casă!"

- "Mândra când ii di săpat,
Şade la spital pi pat!...
Şi pe când ii di gătat
Şi la mândra-i tre'boala...

- "Foaie verde iarbă grasă,
Oara mi-i de-a mere-acasă!
Oara a fost mai demult,
Şi eu nu m-am priceput!"

- "Pare-mi rău vremea-i târzie,
Las c-aşa-mi trebuie mie!
Când ii brânză nu-i bărbânţă,
Când ii bine, nu-i ce vinde!"

Bărtâni-oi, n-oi pute,
Ş-or be alţii partea me!"

- "Tătă lumea mă întreabă,
De ce port cămaşă neagră!
Eu am zis c-aşa mi-i dragă,
Că mi-i nevasta beteagă!"

Când ii di-a cosire-n deal,
Mândra iar ii la spital!
Pe când ii de-a face claie,
Mândra-i la spital în Baie".[101]

- "Pretene, hainele tale
Nu s-or mai usca la soare!
Numa-n mormânt la răcoare!"

- "Mândru om a fost tata!
Ţucu-i ochii şi gura,
Da hâd m-o mai putut fa!"

Mândria de a fi oşan

Legătura profundă cu satul natal şi cu regiunea, conştiinţa apartenenţei la acest colţ pitoresc de ţară, pare mai vie aici decât în alte zone ale României. Mândria de a fi oşan apare mai evidentă şi de aceea mai frecvent cântată în horile şi ţâpuriturile localnicilor, îndeosebi ale tineretului de ambele sexe.

- "Frunză verde măr cu creancă,
M-o făcut mama oşancă,
Cu gura să ţâpuresc,
Cu ochii să celuiesc!..."
Şi la oi cu opincuţe!"

"- Oşenia nu o lăs,
De m-or ţine cu ovăz!
Cu ovăz di-a cailor,
Cu gura di-a mândrilor!..."

- "Oşenia nu-i ocară,
Irima-i di foc şi pară,
Di-o aprinzi nu vrea să moară!"

- "Nu m-o făcut mama doamnă,
Să horesc în difuzoare!
Ci m-o făcut oşăncuţă,
Să umblu vara desculţă,

- "Oşenia-i a mea ţară,
De m-ar ţine cu săcară!...
Am iubit şi oi iubi,
Di-oi mânca odată-n zi!..."

- "Oşenia nu-i ocară,
Di-o aprinzi, arde o ţară!..."

[101] Baia Mare

https://biblioteca-digitala.ro

Este încă mai demnă de remarcat imaginea dârză a pruncului de 6 ani, care la cele dintâi expresii publice ale lui declara cu dârzenie bărbătească incipientă, manifestă:

- "I-os Ionu Bâlii! Cine-mi poate porunci?!?"

Este exprimată în această "strigătură" simbolică, faptul că poporul român nu mai putea îndura călcarea în picioare şi disprețuirea demnității şi conştiinței lui umane, şi reclama restaurarea virtuților sale originare, calitățile lui morale, capacitatea gândirii înțelepte, şi a activității pentru progresul multilateral economico-social şi spiritual, realizat prin voința şi colaborarea efectivă a tuturor, spre fericirea tuturor, fără jugul dictaturii celor puțini, care îi uzurpaseră drepturile sale inviolabile, cu origini în voința şi credința în divinitate şi încrederea în capacitatea de deliberare personală, pe baza unor principii morale, eficiente pentru asigurarea prin activitatea năzuinței şi colaborarea tuturor, a fericirii tuturor...

Asprimea vremurilor trecute şi bucuria vieții de astăzi

Dar calitatea cea mai importantă a folclorului strigat la horile şi țâpuriturile din Țara Oaşului, astăzi, şi care constituie virtutea lui esențială, constă în înregistrarea şi reflectarea fidelă a vremurilor istorico-sociale, din trecut şi de astăzi, îndeplinind rolul de cronică mereu deschisă pentru consemnarea organizării şi dezvoltării modalităților economico-sociale de după revoluție, de la finele anului 1989. În folclorul horilor şi țâpuriturilor s-au înscris caracterele societății nedrepte şi exploatatoare din trecut, suferințele, nemulțumirile şi încercările de luptă în pribegie şi haiducie, precum s-au înregistrat în ultimii trei ani, noile condiții ale vieții economico-sociale şi politice în curs de dezvoltare şi perfecționare, virtuțile, însuşirile esențiale ale societății democratice actuale, a cărei organizare superioară a deschis orizonturile înalte ale unei vieți de prosperitate economică, de dreptate socială şi omenie, de libertate personală democratică, înlocuind privațiunile aspre, suferințele şi revoltele, cu bucuria muncii creatoare în libertate, cu recunoaşterea şi afirmarea demnității umane, şi a năzuinței generale către fericire, prin muncă.

Pentru trecut cronica folclorică evoca sărăcia şi subnutriția: - "Atunci n-au ştiut oamenii ce să facă di foame! Atunci n-ai aflat pită să mânânci, nu ți-a vinit a țipuri[102]. De aceea pita şi mălaiul erau teme pentru strigături:

- " Cât aş vrea,
Tăt aş vre mândre să ştiu
Că bună-i pita di grâu?
Mamă spune-adevărat,
Unde gut-ai aruncat,
Apa-n care m-ai scăldat?
Aruncatu-o-ai printre spini,
Să trăiesc printre străini?
Prin Munții Retezatului,
Tăietoru lemnului,
De doru' mălaiului?..."

- "Nu-s ce dracu di bai am,
De pâne în tindă n-am
Tăt oi fa'câte ceva,
Până când m-oi spânzura![103]
De micuț am îmblat la oi,
Şi m-o bătut multe ploi!
Şi mi-o dat scai în pchicioare,
Şi n-am putut creşte mare!..."

- "N-a mânâncă măi vecină,
Pită di o săptămână,
Frământată cu o mână!"

Nemulțumirile pentru nedreptățile şi inegalitățile sociale, erau teme de educație pentru copiii cei mai mici. Încă de la începutul acestui secol şi în primele două-trei decade

[102] Ciorbă Mărie, Cămârzana, 18 ani, 1978
[103] Bixad, iulie 1933

https://biblioteca-digitala.ro

ale acestui veac, pruncii de doi-trei ani erau legănați de părinți pe picioare, cu hori ca acestea:

- "Pruncii tatii cei săraci,
Cum se uită la găzdaci!
Creşte-o pruncii tatii mari,
Şi i-or bate pe găzdaci!"[104]

Suferințele au alimentat revoltele şi mulți bărbați au luat drumul "pribegiei", al haiduciei şi al chemărilor la luptă pentru înlăturarea domniei stăpânirii nedrepte:

- "Cine m-o făcut pribeag?
Doru şi frunza di fag,
Greu' lumii care-l trag!"

Şi lupta haiduciei s-a sprijinit în primul rând pe ascunzişurile munților şi ale codrilor:

- "Codrule, ce ți-aş şti da,
Să mă poți tu ajuta,
Cu frunza şi cu iarba!
Ți-aş da cuțitu şi parii,
Să omori pe tăți tâlharii!
Ți-aş da inima-mi amară,
Să faci din ea foc şi pară!...
Io îți dau frunza fagului,
Cântecu' pribeagului,
Şuieratu vântului,
Cărăruia cerbului,
Răcoarea izvorului,
Şi puterea dorului!..."

- "Io-s oşan, gubă tărcată,
Port cuțâtu în straița lată,
Şi la clop pană-nstruțată!...
Io-s cu pană şi cu sgărzi,
Bogotanii cu ogrăzi!...
Io-s cu pană şi mărgele,
Bogotanii cu avere!...
Io-s cât vezi di mititel,
Jumătate-s di oțel!...
Io-s Griga Tureanului,
Fiu' Certezanului!...
Când domnii porunc-au dat,
De trii ori să fiu legat,
Ca mieluțu aplecat,
Cu nimic nu m-am lăsat!...
Mie nu mi-or porunci,
Muştele şi țânțarii,
Că-s mai tare di cât ii!...
Că di când îi lumea lume,
Nu mi-o fost teamă de nime!
Nici di cuțât, nici di pari,
Nici di puşcă di jândari!"

Pe lângă cântecul lui "Griga - pribeagu", haiduc tot atât de popular în satele din Țara Oaşului ca şi Pintea Viteazul, mai ales în Maramureş, în folclorul zonal oşenesc se mai păstrează şi amintirea unor frânturi din balade şi din alte variante de cântece haiduceşti, cu apeluri la lupte şi cu unele versuri originale care amintesc de Miorița:

- "Tupu, tupu, leau/ Pe mine legatu/ Pe cine puşcatu?"
"Veniți Negreşteni şi voi Certezani,

[104] Moiş Grigor Ciupârdel, Moişeni, 29.VIII.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Cu cuțit, cu pari, să-i omorâm pe tâlhari!..."

Cântecele, horile și țâpuriturile de astăzi, la muncă, la adunări de petreceri și la diferite obiceiuri, dau expresie în versuri semnificative condițiilor noi de viață din perioada ultimilor trei ani, cântând munca, rodnicia și bucuria vieții...în libertate:

- "Păsărică iarăși zboară,
Scoate dușmanii din țară,
Să jucăm și să horim,
Dușmanii să-i fugărim!...

Pasăre de pe câmpie,
Veselia-i prima-ntâie,
La noi în oșenie,
În a noastră Românie!..."

Se reflectă în folclorul de azi și înnoirea arhitectonică a satelor și deosebita rodnicie a ogoarelor:

- "Casa mândrului cea mare,
Cu fereastra către vale,
Cu ușa către cărare!
Casa mândrului se vede,
Di la noi di sub părete,
Că-i cu frigorie verde!"

- "Azi cât prind cu ochii-n zare,
Văd numai holde-n tarlale,
Legănate-n cânt de vânt,
Cu spice până-n pământ!
Legănate-n stropi di rouă
Cu cântec di viață nouă!..."

Și ciclul se încheie cu o deschidere nouă, cu vibrante omagii închinate tineretului care, cu sacrificiul vieții proprii, au deschis orizonturile vieții noi, în demnitate și libertate.

- "Nu-mi încăpe irima,
Câte doruri am in e!
Câte doruri de foc și pară
Și-mi grăiesc di viață-amară!

Altele-s din stropi di rouă,
Și-mi grăiesc di viață nouă!"

https://biblioteca-digitala.ro

Partea a II-a NUNTA LUI FINTA DUMITRU CU MOIŞ MĂRIOARA[105]

Cap. IV Invitație telefonică la nuntă

Pregătirile s-au desfăşurat acolo, în cele două familii din Moişeni, în tot cursul lunii ianuarie 1988, conform scenariului structurat după foarte îndelungată practică tradițională, dar şi cu unele aspecte şi elemente noi care țin de evoluția revoluționară generalizată pretutindeni în societatea noastră de astăzi.

Ritmul, concentrarea şi amploarea maximă a acestor pregătiri au crescut desfăşurându-se într-o activitate multilaterală, febrilă, îndeosebi la casa mirelui, în cursul săptămânii de la finele lunii ianuarie, cu activitate continuă de zi şi noapte, ajungând la apogeu în zilele de 29-31 din această lună, când s-a desfăşurat acolo ceremonia nunții.

23. MIRELE FINTA DUMITRU

La 11 ianuarie, ora 16, am fost chemat la telefon din Satu Mare. Finta Cecilia e soacră mare şi mă invită cu insistență, la nunta care urmează să aibă loc în 30-31 ianuarie. Am mulțumit cu felicitări şi am întrebat: "Cine, Mărica?". "Nu, a fost răspunsul, Dumitru!".

Dumitru este un fecior mai năstruşnic, care în vara trecută, în înțelegere cu o fată din sat şi complicitatea părinților acesteia, fugise în acea familie fără consultarea şi asentimentul mamei sale. Aceasta, indispusă, a izbutit în scurtă vreme să-şi readucă feciorul acasă, dar după altă puțină vreme, Dumitru a cerut încorporarea pentru stagiul militar cu peste un an mai repede decât contigentul său.

A fost repartizat la o unitatea militară din Cluj şi numai după 2-3 luni scria scrisori disperate mamei sale, cu rugămintea să facă demersuri pentru a fi transferat mai aproape de casă, la Baia Mare sau Satu Mare. Aflându-mă, în vara trecută la cercetări în Țara Oaşului, am fost întrebat asupra situației create şi am fost de părere că n-ar fi cazul să fie făcute demersurile cerute, pentru ca tânărul ostaş să fie lăsat pe seama regulamentelor ostăşeşti şi a metodelor educative ale cadrelor militare, adăugând că un răgaz de disciplină de un an şi jumătate, cerut de el însuşi cu anticipare, i-ar fi de folos ulterior...

L-am găsit acum într-o permisiune de câteva zile, aprobată de actuala sa unitate militară din Baia Mare, timp în care şi-a sărbătorit, la 19 ani, ceremonia amplă a nunții sale, cu o altă fată tot din Moişeni, de 16 ani, aceasta, ca şi familia sa, fiind acum şi pe placul mamei sale...

A treia zi după nuntă, Dumitru s-a reîntors la oaste în Baia Mare, unde mai are de lucru încă opt luni de zile până la eliberarea sa.

24. ŞERVEȚELE PENTRU "MASA MARE"

La insistențele telefonice din 11 ianuarie ale soacrei mari, am invocat distanța mare şi vremea de iarnă care se poate înrăutăți de la o zi la alta, drept scuze pentru refuzul

[105] Moişeni, 29-31 ianuarie 1988

https://biblioteca-digitala.ro

de a mă deplasa. A urmat atunci încă o întrebare: - "Servețele de masă găsiți la Bucureşti, să ne trimiteți? Aici am căutat şi n-am putut găsi!". - "O, da, am răspuns eu cu accentuată spontaneitate! Câte trebuiesc?". - "Zece pachete" mi s-a precizat!

Dar preocupările mele în cadrul gospodăriei proprii sunt foarte limitate, prin urmare şi cunoştințele în unele domenii: hârtie de scris cumpărată numai cu topul, dar nu şi foiță, rezerve de pix Parker, socotind una şi în mod cu totul excepțional-două pe lună la consum, baterii medii pentru radio în grupe de câte 6 la două sau chiar trei luni, dar nu şi late pentru lanterna Focus, obiecte de toaletă, lame de ras poloneze, un pachețel de 10 bucăți la patru luni, ziarele zilnice şi uneori revistele, procurate în fiecare dimineață, motiv temeinic pentru plimbarea obligatorie în aer liber, spre a evita anchiloza, iar din sectorul alimentar numai laptele la două sau trei zile, deodată cu presa, arareori pâinea sau cornurile şi o dată sau de două ori pe lună borşul din țărâțe curate, de grâu, de la o foarte bună sursă apropiată de origine brăileană... Restul domeniului larg, alimentar, de strictă şi presantă necesitate, stă de câțiva ani în sarcina benevolă a uneia dintre fetele mele, care locuind pe aceeaşi stradă şi aproape de noi, face menaj comun cu maică-sa, împărțindu-şi sarcinile: una procură, cealaltă găteşte!

Doar după o oră de la telefonul din Satu Mare, am relatat conținutul cererii şi angajamentul luat categoric şi tot atunci am primit un răspuns simplu şi lămuritor: - "Nu se găsesc tată! Numai rareori, câte puține şi cu lume multă!"... A doua dintre fiice, întrebată şi ea în aceeaşi zi, mi-a ținut un întreg discurs, încât am rugat-o să închidă telefonul... Dar eu am rămas cu obsesia celor 10 pachete promise şi alte zece zile au mai trecut până când am putut relata cererea primită şi angajamentul luat altei persoane apropiate, care mi-a răspuns: - "Voi face eforturi"... şi a doua zi a revenit cu întregul material solicitat. Mă aflam în 21 ianuarie, când mai erau doar 8 zile până la nuntă. Materialul era uşor - 3-4 kg, dar voluminos şi ar fi putut solicita un timp mai îndelungat la transportul cu poşta, decât o scrisoare obişnuită. Aflasem la telefon, că o felicitare de Anul nou, la acea familie, sosise numai după 12 zile!... Am scris repede o scrisoare încheiată cu vestea că cele 10 pachete cu şervețele de masă se află de azi în biroul meu şi că voi face eforturi să ajungă la timp la destinație! Am pus-o de îndată la cutia poştei şi am continuat drumul la Biroul de voiaj C.F.R. unde am cerut un bilet la vagon de dormit pentru trenul accelerat de Satu Mare, în seara de 28.I.1988. Răspunsul a fost scurt şi tăios: "Nu avem decât un singur bilet cl.a II-a la cuşeta 3 sus!". Am răspuns şi eu tot scurt şi categoric: "Dați-mi-l pe acela!". Am speranța unui aranjament mai comod pentru mine cu ceilalți doi călători din aceiaşi cabină! M-am bazat, în această afirmație, pe o experiență anterioară pozitivă.

Într-adevăr, după o oră şi jumătate de călătorie tustrei pe cuşeta de jos, celelalte două fiind fixate la perete pentru comoditate, şi după tentativa neizbutită a conductorului de a identifica o soluție mai comodă pentru mine în altă cabină, timp în care cel mai tânăr călător dintre noi, activist la Centrocoopul din Satu Mare îşi motivase refuzul unui schimb cu nesomnul din noaptea anterioară, al doilea călător de vârstă matură şi părul bine încărunțit, care se reîntorcea la Oradea Mare din Berlinul de Vest, împovărat de patru geamantane noi noute, de forme patrate şi de aceleaşi dimensiuni, cu motive decorative şi culori diferite, toate la acelaşi nivel în ceea ce priveşte încărcătura, m-a invitat cu spontaneitate şi amabilitate la culcare pe cuşeta de jos care-i aparținea, el optând pentru cea mai de sus!

Am călătorit comod, dar în frig, până târziu după miezul nopții când pe la ora 3 vagonul treptat a început să primească rația lui de căldură, tot mai bună până la sosirea sa, la ora 9.30, în Satu Mare, ceea ce m-a determinat să remarc conducătorului că nu şi-a rațional cum trebuie căldura disponibilă pentru vagonul său. Din gară am trecut de îndată în

https://biblioteca-digitala.ro

autogara aflată în acelaşi spaţiu şi de la ora 10 la 11.30, cu autobuzul Satu Mare-Sighet, am coborât la Negreşti-Oaş. Am rezolvat unele probleme la Casa de Cultură şi la Muzeul Ţării Oaşului cu sedii apropiate celor două staţii diferite de autobuze, timp în care cursa locală, Negreşti-Huta-Certeze, a plecat fără mine, fix la ora 14. Am mai aşteptat încă două ore pe vreme cu ploaie, când un autocar cu muncitori şi nuntaşi, m-a luat şi pe mine într-un transport mai potrivit, care m-a lăsat chiar sub Dâmbul Pricopenilor. Am urcat panta pe cărarea de mulţi ani cunoscută şi am sosit în gospodăria Finta, la orele 16.30, când vârtejul preparativelor se afla la apogeu. Mâine este nunta! Am predat traista maramureşeană, imaculată, umflată cu cele 1.000 şerveţele pentru masa mare şi după felicitările de rigoare, adresate tuturor nuntaşilor principali prezenţi, am intrat şi eu ca martor activ în vârtejul cercetărilor...

25. OBSESIA ŢĂRII OAŞULUI ŞI A OAMENILOR EI

Dar nu înainte de a consemna câteva relatări asupra motivelor care m-au determinat să fac această deplasare recentă, precipitată şi neprevăzută în Ţara Oaşului, chiar împotriva dorinţelor tuturor membrilor familiei mele!

Printre acele motive n-au figurat cele 1.000 şerveţele de hârtie cerute la masa mare de la nuntă... Ele sunt mai temeinice, mai profunde şi mai durabile. În intervalul celor zece zile câte s-au scurs de la telefonul primit din Satu Mare şi momentul în care cele zece pachete au sosit teanc pe biroul meu, în mijlocul unei vaste arhive despre Ţara Oaşului, ca şi până la plecarea din Gara de Nord (în seara de 28.I.1988), numeroase imagini cu peisagii pitoreşti, întâmplări foarte diferite cu mulţi oameni, la muncă, la distracţii şi la tot felul de ceremonii, printe care şi naşteri, nunţi sau înmormântări, momente vesele cu dansuri exuberante, dar şi momente dramatice, cu multe chipuri de oameni, de la coconii cei mai mici până la bătrânii care apropiau sau chiar depăşeau în unele cazuri suta de ani, printre care mulţi prieteni, s-au perindat vertiginos în memoria, în gândurile şi în sufletul meu, copleşindu-mă cu amploarea lor vie şi fermecătoare. Mi se părea că întreg acest minunat colţ de ţară, cu întreaga lui populaţie care are rădăcini multimilenare necontestabile, cu valoroasele lui creaţii artistice originale şi caracterul său deschis şi ospitalier, cu neîntrecuta lui hărnicie la muncă, oricât de aspră, şi cu bravura sa bărbătească, mă cheamă acolo!... Mă aflam ca într-un mare film retrospectiv, cu peisagii de vis şi viaţă complexă, clocotitoare...

Una dintre nenumăratele imagini splendide, admirată cu extaz şi emoţii ori de câte ori am revenit în Dâmbul Pricopenilor, de unde privirea cuprinde mai mult ca jumătate din Depresiunea Oaşului, peste satele Huta, Certeze, Negreşti, Vama, Racşa, Oraşul Nou, până departe la Vârful Pietroasa care domină hotarul cu Maramureşul... Şi aceasta este doar una dintre numeroasele imagini fermecătoare, oferite tuturor celor cu sensibilitate pentru frumuseţile naturale ale patriei noastre, în acest colţ de ţară, ca şi în foarte multe locuri pe unde trăieşte, de milenii, poporul român.

Şi când e vorba de cunoaşterea etnografică, printre numeroşii mei prieteni oşeni din toate satele cercetate, mai asidu în ultimele două decade, familia lui Finta Petre lui Mihăilă, decedat acum 2 ani la vârsta de 76 ani şi a fiului său Finta Gheorghe, supranumit de oşeni Fintuca, decedat într-un accident năpraznic acum 4 ani, la vârsta de numai 36 ani, ocupă un loc prioritar. Voi consemna succint câteva momente lămuritoare din relaţiile mele, ca cercetător, cu aceşti doi oşeni-tatăl şi feciorul său!

Să tot fie vreo 12 ani de când, coborând din autobuzul care mă adusese din Satu Mare în staţia Huta-Certeze, cu un plan mai amplu de cercetări în Ţara Oaşului, am păşit pe

https://biblioteca-digitala.ro

drumul care se desprinde din şoseaua Satu Mare-Sighet, orientat spre asfinţit, urmând Valea râului Rău şi patul căii ferate forestiere, care cobora din munte.

După primii paşi în aceeaşi direcţie, un tânăr oşan, în port caracteristic, care coborâse din acelaşi autobuz, s-a apropiat de mine şi mi-a pus din mers câteva întrebări... - "Unde mergeţi?". "La Moişeni am răspuns eu scurt!" - "Da cât staţi acolo?". – "Ştiu eu, poate o săptămână sau două! După cum îmi termin treburile!" - "Da la cine o să staţi?" - "La o casă de oameni am zis, că acolo văd cum muncesc, cum trăiesc, aud cum vorbesc!...". Atunci tânărul s-a apropiat şi mai mult de mine şi a continuat cu încă o întrebare: - "Nu sunteţi, cumva, inspectorul Focşa?" - "Da", am răspuns eu, că nu puteam contesta adevărul! Atunci tânărul meu a exclamat: - "O, mi-a vorbit tata că aţi fost la noi în sat când era el tânăr şi s-a făcut drum larg, pod peste Râu, turnul bisericii...". Cu aceste vorbe mi-a luat sacoşa cu bagajele şi mi-a spus: - "Apoi acuma mergeţi la noi, că avem casă mare nouă, cu patru camere gata zugrăvite şi mobilate. Vă dăm una să staţi cât vreţi, cât veţi avea nevoie!". - "Dacă mă invitaţi, vin bucuros", am răspuns... Bucuros a fost şi tatăl lui Gheorghe când m-a revăzut în casa mare şi curată, de care era şi el mândru. De atunci această casă a rămas pentru numeroasele mele reveniri periodice la cercetări în Ţara Oaşului, cartierul meu general, unde mi se păstra surplusul de bagaje, rodul consemnat în scris al cercetărilor, evidenţa direcţiilor deplasărilor mai lungi sau mai scurte şi cu oarecare aproximaţie, timpul revenirilor... care dacă erau depăşite cu 2-3 zile, faptul constituia un motiv de îngrijorare pentru cei doi!

Şi acum, în continuare, câteva exemple din domeniul vast al cunoaşterii etnografice reţinute în timp de la prietenul meu Finta Petre a lui Mihailă. Într-o conversaţie în doi am reţinut, întâmplător, expresia "Câmpul de sus!". Am cerut lămuriri întrucât era pentru prima dată că auzeam o asemenea expresie. Cunoşteam numai "Câmpul de jos", cel cu semănături de cereale. Explicaţia a fost spontană şi clară: "Sus pe culme, unde nu este pădure şi avem noi loc de cosălău pentru fân şi păşune pentru vite". Când am zis că voi scrie şi despre "câmpurile de sus", dar nu fără să le văd, atunci interlocutorul meu s-a oferit cu spontaneitate să mă însoţească într-o duminică "sus pe culme", în zi de sărbătoare, când nu era sub apăsarea treburilor presante din gospodărie.

Şi într-o duminică am primit de dimineaţă fiecare câte un coc mare cu brânză de oi, în traistă lui şi am plecat cu autobuzul din Huta până sus la Hanul "Sâmbra" şi de acolo, pe picioarele proprii, prin pădure departe pe cărări prea puţin umblate, sau pe drum prea slab marcat de care, până într-o poiană mare, aproape orizontală, unde ne-am ospătat la amiază consumând gustosul coc de brânză de oi şi potolindu-ne setea la un izvor vestit şi în satele din jur pentru calitatea apei sale potabile, gustoasă şi răcoritoare, "la Valauă". Tovarăşul meu de drum a făcut un popas cu somn adânc pe covorul de iarbă verde, înainte de coasa ultimă la otavă, în timp ce eu am alergat în toată poiana, am numărat şi fotografiat 16 căi mari de fân ale moişenarilor, încă netransportate în sat, ca rezerve pentru iarnă, am fotografiat arbori răzleţi imenşi, rămaşi pe urmele codrului multisecular de fag, defrişat în veacul trecut şi la începuturile acestui veac, am fotografiat cu diapozitive color trunchi colosali zăcând pe sol în putrezire îndelungată şi pe care creşteau colonii de hribi şi bureţi comestibili şi am clarificat, tot cu un frumos diapozitiv color, "o mejdă din muşuroaie de guzi", două linii paralele care se întind galbene şi se întâlnesc la infinit spre orizont, peste întinderea verde, cu otavă bogată, gata pentru coasă, care străbate în curmezişul vastei poieni, pe "Câmpul de sus". Erau astfel marcate limitele ogorului rezervat pentru coasă, aparţinând unui proprietar, la 1.000 de metri altitudine, prin proeminenţa liniilor obţinute din adunarea strict aliniată a numeroaselor muşuroaie de cârtiţe.

https://biblioteca-digitala.ro

Într-o altă deplasare în doi, cu Finta Petre lui Mihăilă am primit relatări concludente referitoare la munca sa aspră, grea şi îndelungată depusă în tinereţile sale, timp de mai mulţi ani, după căsătorie, pentru a "chicăzui" terenul rămas pe urma defrişărilor pădurii seculare de fag, la distanţă de câţiva km. în direcţia nord-vestică, faţă de vatra satului, sub coasta de la "Ţiganca", unde a tăiat "corciuri", a scos "ciuturci", care aveau, către nivelul solului la tăietură, un diametru de 150-200 cm, a sfărâmat şi a adunat pietroaie mari şi pietre mici, transformând locul într-un teren bun de păşunat oi şi vite cornute şi de recoltat fân, apoi în ogor pentru rodnice culturi de mălai, cartofi şi grâu sau secară, iar în faza a treia din ultimii treizeci - patruzeci de ani, într-o formă minunată, livadă de pomi altoiţi, din specii alese, cireşi, meri, peri, şi pruni, care în timpul vizitei noastre se frângeau sub povara rodului bogat, cu toată rezistenţa asigurată printr-un număr de până la 7-8 şi chiar 10 propte la un singur pom.

La această muncă dificilă tânărul Finta Petre a fost ajutat permanent cu elan şi hărnicie exemplară, de soţia şi Măricuţa, decedată de mai mulţi ani, pe care o evocă adeseori în convorbirile noastre, cu regrete profunde şi puternice sentimente de duioşie, ca atunci când mi-a povestit cum cu o jumătate de veac în urmă, Măricuţa îşi vânduse cizmele noi-nouţe, cumpărate din târg de la Sighet, cu toată împotrivirea soţului, ca să completeze banii necesari pentru a cumpăra un al doilea viţel, alături şi de vârsta celui obţinut de la vaca proprie, ca să aibă în gospodărie două perechi şi nu numai una, care pe atunci era la el, cea mai frumoasă din sat...

Oşenii folosesc frecvent şi astăzi, îndeosebi în probleme de onoare, în dese cazuri, cuţitul...

Mă aflam acum vreo 5 ani în "casa mică" cu Finta Petre şi cu un vecin al său mai tânăr, când am pus aşa, ca din întâmplare, o întrebare adresată tânărului - "Câţi ani aveţi?". – "40!", a răspuns el scurt. Am pus şi a doua întrebare - "Aţi primit până la această vârstă, vreo împunsătură de cuţit?". Răspunsul a urmat prompt şi clar. - "Cinci, una după alta, la 20 de ani!". - "E bine, întreb eu în continuare? - "E obicei vechi şi e bun", răspunde el scurt! - "Ştiu că e obicei foarte vechi, am zis, dar nu sunt de acord că e bun! Ce se întâmplă dacă una dintre lovituri era mai aproape de inimă?". - "Mă duceam, zice interlocutorul meu! Aşa am făcut numai două săptămâni în spital!". În clipa următoare se întoarce spre Finta Petre şi mă întreabă pe mine: - "Da bătrânul v-a spus păţania lui?". Înainte să dau eu un răspuns, a sunat vocea categorică a lui Finta Petre: - "Nu era nevoie!". Aici am pus punct discuţiei... Seara am rămas iarăşi câtăva vreme singuri; înainte de culcare, am folosit momentul şi m-am exprimat: "Acum vă rog să povestiţi cum a fost!".

Cunoşteam omul de 50 de ani. Dar cunoaşterea noastră, este în cele mai dese cazuri, foarte limitată şi relativă.

Trecuseră aproape şasezeci de ani de la întâmplarea consemnată aici după versiunea lui Finta Petre, aflat atunci la 74 de ani.

Tatăl său a decedat relativ tânăr, lăsând trei feciori. Doi mai mari şi căsătoriţi, unul în Huta, al doilea în Moişeni. Petre era de 17 ani, fecioraş care apăruse la hora satului doar de 1-2 ani, când a sosit sorocul ca mama să cunune... Îndatoririle tradiţionale referitoare la botez şi cununie - la năşie - sunt fenomene spirituale sociale, care se moştenesc din generaţie în generaţie în aceeaşi familie în Ţara Oaşului, ca şi în Maramureşul vecin. Mama, care primise apelul tradiţional, n-a luat cu sine pe unul dintre cei doi feciori mai mari, deja căsătoriţi, ci a luat cu ea, ca naş, pe fecioraşul de 17 ani - Petre. În cadrul ceremonialului de nuntă, stegarul mirelui a venit însoţit de ceteraşi şi a condus naşii cu alai la casa mirelui pentru masa cea mare cu daruri. Cei doi, mama şi feciorul în calitate de naşi, au încadrat perechea mirilor la masa de onoare...

https://biblioteca-digitala.ro

În timpul desfăşurării ceremonialului de la această masă, cu succesiunea mai multor episoade-simbolice şi bogate în manifestările folclorice - cu strigarea colacilor miresei şi apariţia în faţa mesei a găinii miresei, alternând cu succesiunea mâncărurilor, băuturilor şi dansurilor, între care cel mai semnificativ către final este "danţul miresei" - cu toţi invitaţii prezenţi, tânărul naş, de la masa de onoare, s-a simţit jenat de sumanul propriu purtat pe umeri şi l-a încredinţat unei neveste mai apropiate să i-l aşeze pe o bancă alăturată. De la celelalte mese, un bărbat tânăr a observat gestul şi nu i-a plăcut! La un prilej ulterior s-a apropiat de tânărul naş şi i-a tras clopul din fetru negru cu "veaca în sus" pe nas. Gestul l-a ofensat pe naş, care a ripostat: "Ce ai cu clopul meu, lasă-mă în pace!". După aceea făptaşul s-a retras, ceremonia s-a desfăşurat în linişte până la final, obligatorie pentru prezenţa celor doi naşi. Stegarul a revenit cu ceteraşii şi-a pornit cu alai să conducă naşii înapoi spre casa lor, tot cu muzică şi în cadru solemn... Dar, numai la distanţa de 100 de metri, în întunericul nopţii, au apărut înaintea grupului doi bărbaţi. Cel care îi trăsese clopul pe nas şi fratele său. Cu lovituri de pietre şi de cuţit în cap, Petre a căzut jos scăldat în sânge. S-a dat alarma şi fraţii săi l-au transportat cu căruţa, în goana cailor, din Moişeni la spitalul din Negreşti (8 km), unde a fost operat şi îngrijit. S-a făcut bine şi a fost eliberat după 3 săptămâni de spitalizare. În perioada vârstei sale de 60-74 ani, când l-am cunoscut mai de aproape, prietenul meu Finta Petre lui Mihăilă, acuza adeseori dureri acute de cap! El era riguros în respectarea ospitalităţii tradiţionale, întâmpinându-şi, fără excepţie, toţi musafirii care îi călcau pragul casei sale, bărbaţi, femei, tineri şi vârstnici, din sat şi din satele vecine, cu sticla sau păhăruţul plin, din care, după ritual arhaic, gusta el mai întâi şi apoi închina musafirului sosit, certificând prin acest gest că băutura respectivă, esenţă din cele mai bune prune fermentate şi distilate în două faze succesive, ceea ce-i asigură o tărie de peste 60 de grade este curată şi bună de consumat.

Ritualul repetându-se în faţa fiecărui musafir sosit, de mai multe ori mi-am exprimat părerea dacă nu cumva cauza reală a durerilor sale de cap îşi avea originea în gustarea repetată din această licoare, părere combătută întotdeauna de Finta Petre...

Este evident că loviturile cu pietre şi cuţitul care îi spărseseră ţeasta, în noaptea nunţii la care îndeplinise primul său rol de naş, la 17 ani, cu o jumătate de veac mai înainte, îi lăsaseră urme resimţite dureros toată viaţa sa...

Motivul pentru care mama sa, văduvă, îl alese pe el cu rol de naş la cununia finilor botezaţi de părinţii săi, îşi are temeiul tot într-o rânduială tradiţională după care Petre, feciorul cel mai mic între cei trei fraţi, era moştenitorul gospodăriei părinteşti şi al tuturor sarcinilor spirituale şi sociale care reveneau familiei din această gospodărie, precum obligaţiile botezului şi cununiei, cultul morţilor, practicarea sărbătorilor de peste an, etc.

Finta Petre era şi un remarcabil iubitor al muzicii şi dansului oşenesc, în întrepătrunderea şi armonia lor perfectă şi specifică. Avea vioară personală şi mi se povestea că el cânta adeseori muzică oşenească din ceteră. N-am izbutit însă niciodată să-l determin la o demonstraţie de câteva clipe. Dar, depăşise 70 de ani, când la casetofonul nepoţilor săi, aflat la priză în "casa mică", au răsunat acorduri de la un ceteraş maestru care l-au prins în fiorii ritmului original şi armonios al dansului oşenesc. Doar pentru câteva clipe acele acorduri au transfigurat toată fiinţa acestui om. Nu voi uita niciodată imaginea lui cuprinsă pentru două-trei minute în vraja înfiorată a acelui dans deprins din fragedă copilărie, pe când zbura pe lângă dansatorii de la hora satului...

Şi acum cel de-al cincilea moment cu Finta Petre, cel mai mişcător dintre toate... La 74 de ani se îmbolnăvise şi făcuse două săptămâni spitalizare, după care a cerut să fie readus acasă în patul lui. L-am regăsit slăbit şi abătut. Am întrebat: - "Aveţi reţeta medicală!?". - "Da, am!" a răspuns el. - "Vă alimentaţi cum trebuie, am continuat eu?" -

https://biblioteca-digitala.ro

"Nu pot mânca nimic!" a precizat laconic! - "Atunci cum vreţi să vă întremaţi, şi să vă faceţi bine dacă nu vă hrăniţi?!". Trebuie să respectaţi reţeta prescrisă de medic, dar şi mai strașnic alimentaţia potrivită. Trebuie să faceţi eforturi şi o să vă faceţi bine!". A ascultat îndemnul şi revenind după câteva luni l-am regăsit angajat la treburile obişnuite prin gospodărie, cu randament normal... Această stare activă, remarcabilă pentru toată viaţa lui, a mai durat un an şi jumătate. La o nouă revenire pentru cercetări în Ţara Oaşului l-am regăsit iarăşi slăbit şi suferind, dar nu încă într-o stare gravă.

La expirarea termenului planificat pentru cercetări, mi-am pregătit bagajele. Toţi membri familiei erau plecaţi la treburi presante în livezi şi fânețe, departe de gospodărie. Singur bătrânul suferind rămăsese acasă! Când am ieşit afară l-am găsit stând pe un scăunel cu patru picioare aşezat la soare între "casa mare" şi "casa mică"... Era un soare cald de toamnă. M-am apropiat şi am remarcat, cu emoţie, că bătrânul plângea. Mişcat, am întrebat: "De ce plângeţi?" - "Cum să nu plâng, a răspuns Finta Petre, dacă nu pot să vă ajut!"... În asemenea ipostaze mă ajutase de repetate ori...

Am consemnat aceste momente în mod deliberat, întrucât ele se referă la tatăl şi "tata bătrânul" ai mirelui, cei doi prieteni dispăruţi, absenţi de la bucuria acestei nunţi.

Am avut intenţia de a demonstra, cu aceste pilde, că cercetarea etnografică, dacă nu descoperă căile care duc la inima oamenilor, rămâne la suprafaţa vieţii, sau la jumate de drum... Şi cred că aveţi acum explicaţia motivelor care au declanşat neliniştea şi frământările prin care am trecut, timp de trei săptămâni, după telefonul de la Satu Mare, ca şi a hotărârii de a mă deplasa, cu toată împotrivirea categorică a tuturor membrilor familiei mele.

Cap. V Pregătiri de mare amploare

26. ÎN "SAIVAN"

Îndată după sosirea din 29 ianuarie, ora 16.30, cea dintâi vizită informativă în această gospodărie aflată în mare fierbere în ajunul nunţii care urma să se desfăşoare a doua zi, am făcut-o în "saivan", adăpost improvizat din stâlpi verticali de lemn înfipţi în pământ pe un perimetru patrulater şi pe linia longitudinală mediană, rânduiţi la 2 m distanţă unul de altul. Planul saivanului de formă perfect dreptunghiulară are laturile de câte 36 m şi cele două scurte de câte 16 m fiecare. Locul ales pentru amplasarea construcţiei a fost spaţiul adiacent cu peretele apusean din spatele casei mari şi prelungirea recentă a unei noi construcţii ridicată din materiale durabile, tot de formă dreptunghiulară (16x8 m), în ultimii 4-5 ani, cuprinzând în planul ei o bucătărie mare cu cuptor de copt, garajul pentru "Dacia" şi coteţul porcilor. Numeroşi stâlpi verticali, care conturează perimetrul construcţiei, au 2 1/2m înălţime de la faţa locului în sus, iar cei plantaţi pe linia mediană longitudinală se înalţă la 5 m. Toţi sunt realizaţi din lemne de fag rotunde, curăţate de coajă şi necioplite. Pe capetele stâlpilor de la pereţii laterali lungi, sunt fixate "cununile" şi pe linia mediană, în vârfurile celor înalţi de 5 m, se afla coama construcţiei. Cununile şi coama susţin şarpanta "heizaşului", a acoperişului protector în două ape, alcătuit din perechi de "corni" şi lănteţi rezistenţi, tot lemne rotunde necioplite, peste care învelitoarea protectoare contra ploilor sau zăpezilor a fost asigurată prin opt prelate mari de câte 12x6 m fiecare, din pânză impermeabilă rezistentă, împrumutate de la calea ferată Baia Mare.

https://biblioteca-digitala.ro

Au lucrat la această realizare arhitectonică temporară, utilizabilă practic doar pentru două sau trei zile, cu materiale în întregime recuperabile, fără nici un fel de pierdere, un număr de 17 bărbaţi de vârstă medie şi mai tineri, toţi moişenari şi hutani, rudenii ai celor doi miri, de marţi dimineaţa (25.I.1988), până vineri seara (28.I.1988), când i-am aflat concentraţi la eforturile de finisare a "saivanului", aşezând scânduri paralele lungi, jos pe strat de nisip, amenajând astfel două spaţii rezervate pentru dansuri, unul mai în faţa" mesei de onoare" la care se vor aşeza pe loc central mirii încadraţi de cele două perechi de naşi tineri, o pereche din partea mirelui şi a doua din partea miresei, urmaţi de părinţi şi rude apropiate ale celor două familii înrudite prin această căsătorie, câţiva oaspeţi de onoare şi rude din satele vecine... toţi aşezaţi pe un singur şir cu spatele către peretele scurt (16 m), împodobit în chip deosebit cu cergi şi covoare din arta populară actuală şi cu faţa către întreaga sală, unde nuntaşii vor fi rânduiţi într-o ordine prestabilită pe ambele laturi ale celor patru mese, de câte 36 metri fiecare. Cei doi pereţi care închid laturile scurte ale adăpostului au forme pentagonale, cu vârful unghiului de sus (la 5 m), sub coama mediană a acoperişului. Pereţii laterali lungi de 36 m sunt acoperiţi şi ei, de la cununi până la sol (2,1/2 m) - cu cergi din lână şi mai multe pături produse în industria ţesăturilor actuale, alternând cu intenţii decorative, prin câmpurile lor cromatice diferite şi motivele variate ale decorului.

O singură deschidere liberă de 2 m lărgime este lăsată înspre capătul laturii peretelui de răsărit, acces liber pentru nuntaşi, muzicanţi, numeroşi bărbaţi şi încă mai multe femei care vor servi tot timpul la masa mare pe cei peste 1000 de nuntaşi.

De marţi dimineaţa (25.I.) şi până vineri seara (28.I.), cei 17 bărbaţi aflaţi la muncă voluntară au realizat următoarele operaţii:

Marţi - au conceput, analizat şi precizat planul construcţiei în funcţie de situarea terenului şi numărul presupus al nuntaşilor, participanţii la masa mare.

Au retezat, la dimensiunile stabilite, ambele serii de stâlpi verticali necesari şi i-au îngropat în pământ pe întregul perimetru lateral şi pe linia mediană.

Miercuri - grupa mare şi-a divizat sarcinile şi oamenii disponibili, opt dintre ei s-au deplasat la pădure să procure lemnele necesare pentru şarpanta acoperişului şi pentru parii necesari meselor şi laviţelor, cu parii lor bătuţi în pământ.

Alţi opt, au confecţionat stinghiile, au ascuţit parii, şi au fixat mesele şi băncile pe ambele laturi.

Un număr de numai 2-3, au tăiat la circular scândurile necesare meselor şi laviţelor, aşezate în lungimea lor.

Joi şi vineri au confecţionat împreună întreaga şarpantă a acoperişului-corni, capre şi lănteţi, toate ridicate şi fixate sus. Au ridicat şi fixat învelitoarea alcătuită din cele 8 prelate mari. Au adunat cergile şi păturile numeroase şi au închis pereţii pe întreg perimetrul lateral, cu excepţia deschiderii unice de 2 m lungime pentru accesul în legătură cu toate necesităţile.

Vineri s-a montat instalaţia electrică cu tot ceea ce a fost necesar pentru iluminarea interiorului, montând în acelaşi timp şi o serie de ghirlande din hârtii colorate, cu rol decorativ. Lista parţială, nominală a acestui mare grup de lucrători benevoli, bărbaţi care s-au oferit singuri în ajutorul celor două familii ale mirilor, dintre rudeniile lor, între 24-58 ani, a fost consemnată numai luni 1.II.1988, adică a doua zi după nuntă la Casa de cultură din Negreşti-Oaş, după indicaţiile moişenarului Big Ioan - 47 ani - Văleni, nr.34, prezent şi el la nuntă, care a specificat şi rolurile pe care aceşti lucrători le-au avut, în afară de sarcina participării efective la construirea saivanului, în rânduiala şi defăşurarea nunţii la masa mare, cu mare mulţime de nuntaşi.

https://biblioteca-digitala.ro

a. Din partea mirelui au fost:

1. Mare Ion al Pârsei, 58 ani, unchiul mirelui şi cumnat al soacrei mari, cu rol principal în organizarea gospodărească a tuturor treburilor de la această nuntă, dar şi forţă activă principală la construcţia adăpostului.

2. Mare Ion a lui Ion al Pârsei - fiul celui dintâi - 24 ani - verişor a întâia a mirelui, implicat mai decurând permanent în munca din această gospodărie, ca muncitor şi om de încredere la "pălincie"-participant activ la construcţia saivanului şi cu rol de paharnic în desfăşurarea nunţii.

3. Moiş Ilieş a lui Ciupârdel, 56 ani, unchiul mirelui, ajutor de nădejde la construirea saivanului şi cu rol important în defăşurarea nunţii, având asupra lui grija pentru sticle şi pahare mereu pline.

4. Moiş Petrică a lui Bulăndrău, 50 ani, verişor a întâia cu tatăl decedat al mirelui, participant activ la construirea saivanului şi cu grijă pentru aranjamentul nuntaşilor în saivan, la masa mare, după ordinea prestabilită pentru aşezarea lor pe după mese.

5. Ghiriti Gheorghe a Badii, 24 ani, participant activ la construirea saivanului şi apoi cu sarcina importantă de a aduna şi aranja vesela în sala mare, precum şi ca paharnic la "masa mare".

6. Big Vasile, Vasâiu lui Mihaiu Ghichi,17 ani, din Huta, fratele cel mai mic al soacrei mari.

b. Din partea miresei au fost:

1. Moiş Tămaş a Bocşii, 34 ani, verişorul (I) al socrului mic. Participant la construirea saivanului şi ajutorul principal al socrului mic la primirea nuntaşilor sosiţi pentru masa mare.

2. Moiş Petre a Bocşii,30 ani, frate cu tatăl miresei, deci unchiul ei, participant la construirea saivanului şi cu rol de paharnic în timpul banchetului de la nuntă cu masa mare.

3. Moiş Tămaş a lui Bulăndrău, 30 ani, participant la construirea saivanului şi cu rol activ în timpul nunţii, la primirea nuntaşilor cu paharul plin la sosire şi "băgatul lor după masă", în ordinea prestabilită, după planul de angajament în prealabil elaborat.

4. Moiş Petre a Şchiopului, 47 ani, participând la construirea saivanului şi la nuntă cu sarcină expresă de a purta grijă faţă de nuntaşii străini - întâmpinarea lor cu paharul plin la sosire, conducerea la locurile cuvenite la masa mare în rânduiala generală şi grija permanentă faţă de aceştia, în tot timpul petrecerii să nu le lipsească nimic la masa mare.

5. Ban Vasile - Văsâiu Grighii lui Mihăilă a Pârsei, 46 ani, rudă cu mireasa, a montat instalaţia pentru iluminat în saivan şi prize pentru aparate de fotografiat cu bliţ.

6. Şomla Ilieş a Bucoaiei, 35 de ani, cumnat cu tatăl miresei, participant la execuţia lucrărilor pentru construcţia saivanului şi însărcinat la nuntă cu grija permanentă faţă de nuntaşii mai de vază, primirea lor la intrare cu paharul plin, conducerea la locurile rezervate lor, şi pe parcursul desfăşurării nunţii şi la masa mare, să le acorde atenţia şi grija permanentă, să nu lipsească nimic după dorinţă: mâncare, prăjituri, băuturi.

27. ÎNTRE "SOCĂCIŢE" LA CASA MICĂ

După saivan, următorul câmp larg de observaţii şi consemnări interesante, ba sub unele aspecte chiar senzaţionale la această nuntă, l-a constituit vastul domeniu al celor patru bucătării, aflate concomitent, toate patru, în activitate febrilă consacrată pregătirii în continuare a meniului preconizat pentru "masa mare". Este vorba în principiu de un meniu stabilit după o îndelungată tradiţie, în elementele lui de bază, dar îmbogăţit mult cu

https://biblioteca-digitala.ro

elemente noi, depăşind în cantitate şi calitate, tot ceea ce am cunoscut până acum în acest domeniu.

Focurile celor patru vetre ardeau la orele de seară 18-22 (29.I.1988), aşa cum arseseră tot timpul aceleaşi zile, dar şi în alte patru zile anterioare, în patru locuri distincte, două mai mari montate afară sub cerul liber, pe platforme metalice de forme dreptunghiulare, al treilea sub un cazan mai mare aşezat la adăpost în bucătăria mare lângă cuptorul de copt, aflată de 2-3 ani în corpul de clădire nou, o construcţie cu plan dreptunghiular, 16x8 m, plasată adiacent pe peretele sudic al "casei mari".

Aflăm că acolo se concepuseră, în zilele şi nopţile anterioare, cozonacii şi cele numai 12 sorturi distincte de prăjituri, aflate acum rânduite în ordine în depozitul încăpător şi răcoros din subsolul "casei mari".

Cifra 12 reprezentând felurile distincte de prăjituri, depăşeşte aproape la dublu cifra maximă consemnată cu cinci ani mai înainte în textele noastre despre "Spectacolul nunţii în Ţara Oaşului", unde era subliniat faptul că astăzi se servesc acolo, la masa mare de la nuntă, şapte feluri "distincte de prăjituri delicioase!".

Să reţinem observaţia că cele trei încăperi cu destinaţii foarte diferite, din recenta construcţie adiacentă (bucătărie, garaj şi cotețe), au fost realizate din materiale durabile, piatră fasonată, bolţari şi beton şi toate trei adăpostite sub un planşeu din beton armat, protejat printr-un izolator de carton asfaltat - gudronat, constituind o largă terasă înaltă de 16x8 m, deasupra căreia, prin suporturi metalice, verticale, orizontale şi unele frumos arcuite într-o amplă boltă, sunt susţinute sus câteva coarde groase şi foarte lungi din viţă de vie, încărcate toamna, în fiecare an, cu rod bogat.

Această terasă oferă de sus, puncte de reper potrivite pentru imagini fotografice originale din peisajul fermecător al satului Moişeni şi al altor sate care se succed până departe spre sud - est şi sud - vest, cuprinzând un spaţiu larg din Depresiunea Oaşului, până la limita acesteia cu hotarul Maramureşului, marcat la orizont de vârful Pietroasa - 1024 m.

Cel de-al patrulea foc ardea şi el intens în bucătăria spaţioasă din "casa mică", mult şi amplu renovată şi mobilată modern în ultimii 7-8 ani.

La fiecare dintre cele patru vetre cu foc aprins erau în curs de desfăşurare în continuare, operaţii pentru pregătirea meniului specific de la această nuntă, cu feluri şi ordine de succesiune la "masa mare", stabilite prin tradiţie, dar la o amploare şi calitate nemaiîntâlnită.

Pe cea mai mare platformă metalică cu foc deschis, aşezată între "casa mare" şi "casa mică", erau plasate cele cinci cratiţe mari emailate, toate de aceeaşi mărime, având 80 cm în diametru şi 30 cm în înălţime fiecare, în care se afla la fiert în faza finală, supa din carne de pasăre cu tăiţei de casă, "dumicaţi" mărunţi, cu o maşină specială. Cele cinci cratiţe pline cu supă la fiert, s-au aflat sub supravegherea permanentă a bunicii mirelui - Big Ana lui Mihaiu Ghichii, din Huta - 59 ani.

Pe plita din bucătăria cu foc intens arzând în "casa mică', se pregăteau în cratiţe mai mici bucăţile de carne de porc friptă în grăsimea ei sau "boace" fierte cu anticipaţie, pentru unele persoane angajate la treburi presante cerute la nuntă: bărbaţi numeroşi angajaţi voluntari la construcţia saivanului, grupele de socăciţe numeroase, ca ajutoare ale bucătăresei şefă, stegarii având mai multe sarcini de îndeplinit în pregătirea şi desfăşurarea nunţii - între care, în primul rând, lucrarea complicată pentru confecţionarea steagului de nuntă, ajutaţi de grupul celor şase "druşte", fete alese de ei dintre cele numeroase din sat, perechile de ceteraşi sosiţi, membri familiei şi, în cazuri excepţionale, câte un musafir străin. Toţi aceştia erau oaspeţi după nevoia şi printre orele de muncă la masa din bucătăria mare lângă cuptor sau la cea din "casa mică", tot în bucătărie.

https://biblioteca-digitala.ro

În cea de-a doua încăpere din "casa mică" se aflau la lucru, în aceeaşi seară de vineri, 29.I. 1998, orele 18-21 cu prelungire până la 24 noaptea, grupul celor 9 socăciţe angajate cu eforturi să ducă până la capăt sarcina pregătirii celor 10.000 "boace" din rişcaş cu carne de porc proaspătă, puse în frunze de curechiu murat, amestec în care ele au mai pus ulei, paprică, supă, vegeta (produs alimentar care se vinde în pachete de 1 -1kg) şi la fiert puţină apă. Este vorba deci de 10.000 sarmale de dimensiuni medii, depuse toate la încheierea completă a lucrării, în cele cinci cratiţe mari, având fiecare capacitatea de 2000 bucăţi "boace", puse în miezul nopţii la fiert.

Socăciţele care au realizat, cu hărnicie, această performanţă lucrând permanent în grup de 9 persoane pentru pregătirea materialelor implicate şi confecţionarea a 10.000 sarmale din orez şi carne proaspătă de porc, tocată, rulată în foi de varză murată, aşezându-le la fiert câte 2000 bucăţi în toate cele cinci cratiţe mari, eliberate de la fiertul supei cu tăiţei şi rânduite la fiert pe aceeaşi mare platformă metalică cu foc deschis, afară în aer liber, o lucrare care a durat fără întrerupere de la orele 9 dimineaţa până la 24 noaptea (vineri, 29.I.1988).

Ele au fost următoarele:

1. Mare Maria - a lui Mare Ion a Pârsei - 41 ani, sora mai mare a soacrei mari, mătuşa mirelui.
2. Moiş Floare a lui Petre a Ghiurcăi - 20 de ani, verişoara întâia a mirelui.
3. Big Ana - Nuţa lui Mihaiu Ghichii din Huta - 59 ani, mama soacrei mari, mama bătrână, bunica mirelui.
4. Şimon Ana - Oanuşa lui Ionaşu lui Andrişu Măricuţii din Huta, 25 ani, sora mai mică a soacrei mari, mătuşa mirelui.
5. Tamaşoscki Ana - Oanuşa lui Petre Ciocănoaiei - Huta - 25 ani - verişoară a II-a cu mirele.
6. Moiş Maria - Măria lui Petre a lui Nonuţu lui Gheorghe a Cuţii - 26 ani.
7. Moiş Maria - Mărie lui Dumitru a diacului - 36 ani, din Huta, soră cu Big Ana, bunica mirelui şi bărbatul său este frate cu mama miresei, deci unchiul ei.
8. Baltă Mărie - Măria lui Dumitru Belteanului - 41ani, fina soacrei mari (Finta Cecilia).
9. Moiş Maria a lui Ilieşu Bucuoaiei - Moişeni - 27 ani, verişoară a întâia cu mireasa.

La focul de sub cazanul aşezat la adăpost lângă cuptorul mare din bucătăria principală, sub privegherea directă a bucătăresei şefă, o singură socăciţă fierbea în ulei numeroase copane, bucăţi de piept şi alte încă mai multe numeroase bucăţi din carne de pasăre, pregătind astfel friptura de pasăre pane, din carnea scoasă de la fiert din cele cinci cratiţe mari, în care încă mai fierbea afară supa cu tăiţei de casă.

De la socăciţele concentrate la pregătirea "boacelor" am aflat că sunt în depozit gata pregătite opt feluri distincte de prăjituri pentru "masa mare". Am cerut lămuriri despre numele şi reţeta fiecărui sort. Atunci mi s-a spus că la aceste întrebări cele mai bune răspunsuri le-aş putea primi de la bucătăreasa şefă şi mi-a precizat că toate operaţiile multiple şi ample care s-au desfăşurat paralel şi succesiv într-o ordine strictă, de marţi dimineaţa (26.I.1988) până la acea oră de vineri seara (29.I.1988), ora 24, au fost şi vor fi conduse în continuare până la încheierea spectacolului nunţii, de către bucătăreasa şefă, al cărei front de lucru şi de îndrumare, de dirijare permanentă, competentă şi energică, vor fi executate cu ajutorul câtorva grupuri de socăciţe voluntare care îi stau la dispoziţie. Ea se află la o masă de lucru aşezată lângă cuptorul din bucătăria mare.

https://biblioteca-digitala.ro

Din relatările celor 9 socăciţe aflate la lucru în "casa mică" (vineri seara 29.I.1988, orele 18-20), am reţinut informaţia importantă că începuturile activităţii tuturor acestor rudenii şi vecine ale celor două familii implicate direct în această nuntă, au avut loc de îndată ce, răspunzând apelurilor primite, ele şi-au manifestat dorinţa şi hotărârea fermă de a lucra efectiv la executarea tuturor treburilor şi pregătirilor de amploare necesare la această nuntă, adică chiar de la începutul acestei ultime săptămâni din luna ianuarie a.c., când toate au fost puse ca ajutoare efective sub comanda şi dirijarea unei bucătărese şefă. Aceasta îşi avea frontul de lucru personal şi de îndrumare permanentă la o masă lângă cuptorul din bucătăria mare. În cursul acestei săptămâni lucrările în colective mai mici sau mai mari, dirijate şi îndrumate de ea, au descurs astfel:

Luni 25.I.1988, orele 8-20, un grup de şase ajutoare benevole, cu participarea directă şi dirijarea bucătăresei şefă, au pregătit cantitatea apreciabilă de tăiţei de casă, pentru supa de pasăre cu tăiţei. Au primit materialele necesare din care au pregătit 80 bucăţi "păturі" din cocă de făină fină de grâu, pentru care au consumat 80 pumni de făină, cât s-a putut prinde în ambele mâini alăturate "căuc", amestecată cu 160 de ouă proaspete, adică la proporţia de două ouă pentru fiecare pumn de făină, bine frământată... Coca a fost împăturată apoi ca să se întindă şi cele 80 "păturі" rânduite în ordine la zvântare pentru a putea fi tăiate ulterior mărunt (dumicate) cu o maşină specială.

Marţi 26.I.1988, acelaşi grup de şase socăciţe, sub îndrumarea şi colaborarea directă a bucătăresei şefă, au realizat de la ora 9 dimineaţa până la ora 2 după miezul nopţii, opt feluri distincte de prăjituri.

Miercuri 27.I.1988, tot acelaşi grup, sub aceeaşi îndrumare şi colaborare, au realizat cinci feluri de creme distincte, necesare pentru cele opt feluri de prăjituri care fuseseră pregătite de ele parţial în ajun.

Joi 28.I.1988, un mare număr de 17 socăciţe voluntare au fost reunite sub îndrumare şi au combinat toate cele opt feluri de prăjituri distincte cu cremele destinate lor.

În aceeaşi zi ele au pus în ordine şi în condiţii de conservare, în depozitul încăpător şi răcoros din pivniţa de la subsolul "casei mari", toate prăjiturile astfel pregătite şi combinate cu cremele lor.

Vineri 29.I.1988, un grup de 9 socăciţe au lucrat în "casa mică", de la orele 9 dimineaţa până la orele 24 de la miezul nopţii, la pregătirea a 10.000 "boace" din orez şi carne proaspătă de porc tocată, când întreaga cantitate planificată era gata şi toate cele cinci cratiţe mari eliberate, după ce fusese fiartă în ele supa din carne de pasăre cu tăiţei de casă au primit fiecare o încărcătură maximă de 2000 bucăţi sarmale şi au fost rânduite toate deodată la fiert, pe platforma metalică montată cu foc deschis, afară între "casa mare" şi "casa mică".

Este evident că încă din cele dintâi zile ale acestei săptămâni, grupe variabile ca număr de lucrătoare voluntare au executat şi alte multe munci necesare, precum cele impuse de sacrificarea păsărilor şi animalelor care trebuiau să asigure carnea cerută la rulade şi sarmale, din carne tocată, la supă din carne de pasăre cu tăiţei, la fripturile din carne de pasăre pane şi din carne de porc sau de vită pregătite pe grătare cu foc deschis, montate afară chiar în ziua nunţii.

Întrebasem cele 9 socăciţe aflate la lucru în grup compact când am sosit între ele (vineri 29.I., orele 20-21), după relatările lor asupra unora dintre activităţile la care participaseră în zilele anterioare, care sunt denumirile celor opt feluri de prăjituri distincte, pregătite pentru nuntă şi care sunt reţetele utilizate la prepararea lor. Am primit drept răspuns la întrebările puse informaţia că cel mai bine ar putea răspunde la aceste două întrebări bucătăreasa şefă, aflată la treburile ei din bucătăria mare, la o masă de lângă

https://biblioteca-digitala.ro

cuptorul folosit în zilele şi nopţile anterioare pentru "coptături", de unde ea dirijează şi îndrumă toate aceste complexe, complicate şi ample activităţi culinare.

28. LA BUCĂTĂREASA ŞEFĂ, ÎN "BUCĂTĂRIA MARE"

M-am deplasat, bineînţeles, repede la izvorul cel mai autorizat de informaţii din bucătăria principală.

Bucătăreasa şefă care dirijează cu energie dinamică şi competenţă remarcabilă toate aceste multiple, variate şi ample activităţi culinare importante, se afla în picioare lângă o masă de lucru aşezată aproape de cuptorul folosit în zilele anterioare pentru "coptături", cozonaci şi multe feluri de prăjituri. Ea taie cu mare zor şi îndemânare felii de ruladă din carne tocată şi ou, copane, piept şi alte bucăţi din friptura de pasăre pane, şi felii de salam, care, asociate cu felioare de caşcaval şi câteva măsline, sunt rânduite pe farfurii curate şi purtate în navete continue de şase dintre ajutoarele sale şi aşezate în ordine printre castroane mai mari pline cu prăjituri, grupe mici de pahare goale şi grupe mari de sticle pline cu ţuică de prune, bere, căni cu vin şi sticle cu apă minerală, deja prezente pe toate mesele din saivan. La acelea se adaugă acum primul fel din seria celor cinci ale meniului care urmează să fie oferit tuturor nuntaşilor prezenţi la masa mare, numit "aperitivul".

Din grupajul celor şase socăciţe prezente aici ca ajutoare directe ale bucătăresei şefă, se află următoarele:

1. Şomle Maria a lui Nander, 38 ani, soră cu tatăl miresei.
2. Baltă Ţâţâie (Cecilia) a lui Gheorghe lui Ilieşu Belteanului, 31 ani, fina soacrei mari.
3. Podac Maria a lui Nicoară Ţârchii, 32 ani, verişoară întâia cu tatăl miresei.
4. Mic Floarea a lui Gheorghe a lui Tămaşu Liceanului, 23 ani, fina tatălui miresei.
5. Moiş Mărie a lui Ilieşu lui Iorec, 28 ani, verişoară cu mama miresei.
6. Moiş Domnica a lui Dumitru lui Iorec-Moişeni, 28 ani, verişoară a-ntâia cu mama miresei.

Fără să-şi întrerupă activitatea prezentă, bucătăreasa şefă mi-a răspuns la câteva întrebări lămuritoare:

Se numeşte Sabo Maria, are vârsta de 66 ani şi locuieşte în Seini, judeţul Maramureş, str. Băii nr.158. Are trei fiice căsătorite şi şase nepoţi. Este romăncă şi numele pe care îl poartă l-a moştenit de la părinţi. Cântăreţul Sabău Nicolae din Cicârlău (jud. Satu Mare), lămureşte ea, este verişorul ei.

Întrebată unde a învăţat această complexă, variată şi importantă tehnică şi artă culinară, ea a răspuns că a lucrat fără întrerupere, ca bucătăreasă, la cel mai bun restaurant din târgul Seini (Maramureş), timp de 27 de ani, de la vârsta de 25 până la 52 de ani.

Am trecut atunci (orele 21-22) la întrebări mai dificile, mai ales dacă luăm în considerare presiunea treburilor sub care se afla în acea vreme. Am dorit să ştiu şi să consemnez numele celor opt feluri distincte de prăjituri pregătite pentru această nuntă, cum şi din ce materiale au fost ele pregătite, dar şi cremele corespunzătoare lor.

Am aflat mai întâi că ea a pregătit, la această nuntă, 12 feluri de prăjituri distincte, încă neştiute de unele dintre ajutoarele ei. Apoi mi-a precizat care este în continuare programul tuturor ajutoarelor numeroase care-i stau sub ordine pentru seara şi noaptea de vineri (29.I.1988) şi pentru ziua de sâmbătă (30.I. 1988), când are loc desfăşurarea ceremonialului nunţii cu "masa mare":

Toate aceste ajutoare benevole aveau în continuare ca sarcini exprese, următoarele activităţi:

1. Să încheie fiertul supei din carne de pasăre cu tăiţei de casă.

https://biblioteca-digitala.ro

2. Să frigă, în continuare, toată carnea de pasăre scoasă din cratițele mari cu supă, aflate încă la foc, carne transformată astfel în friptură de pasăre pane.

3. Să încheie grabnic pregătirea celor 10.000 "boace", sarmale din orez şi carne proaspătă de porc tocată, puse în foi de varză murată, să încarce cu ele cele cinci cratițe mari şi să le aşeze la fiert pe platforma cu foc deschis, montată afară.

4. Să frigă grătare la foc deschis afară, carne de porc şi de vită pentru fripturi numeroase (cel puțin 1000 de bucăți), care vor constitui cel de-al patrulea fel din meniul oferit la "masa mare" tuturor nuntaşilor prezenți.

5. Să aşeze încă din noaptea aceasta cel dintâi fel din meniul statornicit, absolut la toate tacâmurile cu peste 1000 de locuri la toate mesele din "saivan"...

6. Să participe toate la servirea succesivă şi în ordine a celor cinci feluri de mâncare şi dulciuri oferite tuturor nuntaşilor .

Cu privire la prăjiturile pregătite, la rețetele şi cremele corespunzătoare, am izbutit să consemnez doar opt denumiri distincte de prăjituri şi şase dintre compozițiile rețetelor corespunzătoare lor. În împrejurările date, ancheta n-a putut fi dusă până la capăt pentru epuizarea temei, ceea ce obligă la revenirea pentru completările necesare, tot la acelaşi izvor.

Pentru curiozitatea cititorilor voi consemna însemnările referitoare la denumirile celor opt feluri distincte de prăjituri, urmate de rețetele corespunzătoare fiecărui fel, înregistrate în condiții nefavorabile de la nunta din Moişeni, adică limitate şi incomplete:

1. Mimoza

Patrusute cincizeci grame făină de grâu, un ou, 200 gr. zahăr, 200 gr. untură, un praf de copt, trei linguri de smântână, două linguri de lapte dulce de vacă.

2. Grilaj

Pişcolt galben cu cremă din miez de nucă râşnit şi ou, 100 gr. făină de grâu, 100 gr. nucă măcinată, opt ouă, una linguriță de amoniac, 150 gr. zahăr şi foaie maron.

3. Rond de tort cu nucă şi cacao

Unul cu foaie maron şi cacao, altul cu foaie galbenă - maron cu galben.

4. Ruladă cu cremă acrişoară

Patrusute cincizeci gr. făină de grâu, 200 gr. zahăr, 150 gr. untură sau margarină, un praf de copt, una vanilie zaharată (în praf). Completarea, dacă nu ajunge, se face cu lapte proaspăt de vacă, trei gălbenuşuri de ouă, albuşuri de ou bătute şi cremă din care doriți.

5. Kati-teisto (n.n. lb.maghiară Kati teszta = prăjitură Kati)

Din circa 500 gr. făină de grâu, 150 gr. untură, 150 gr. zahăr, 3 gălbenuşuri de ou, un praf de copt, se frământă cu lapte. Se coc trei foi pe dosul tăvii.

Umplutura: O foaie se zdrobeşte în lapte cu o vanilie, două linguri de cacao, două linguri de dulceață, 150 gr. zahăr, trei linguri de rom şi o jumătate pachet de unt.

Se pune o foaie dedesubt, peste ea se pune compoziția de mai sus, se pune foaia a doua;

Glazura: trei albuşuri de ou se bat tare cu 200 gr. zahăr şi se fierbe pe aburi, apoi se pune peste foaia de deasupra.

Peste ea se răzăleşte - se presară - ciocolată.

6. Ruladă cu cremă

Se face un pişcot copt. Din zece ouă - albuşul se bate separat, în albuş se bagă 200 gr. zahăr, în timp ce se bate, se pune un praf de copt, două vanilii; zece linguri de apă se amestecă bătând mereu cu gălbenuşul celor zece; când e bine bătută, compoziția e tare. Se pune într-o tavă unsă cu ulei, pe fundul tăvii se pune hârtie albă, curată şi se bagă la cuptor.

https://biblioteca-digitala.ro

Dacă s-a copt, se scoate afară şi se răceşte. Se taie turta în trei pe toată suprafaţa - în trei foi orizontale cât a fost tava de mare.

Se face o cremă din două pachete de unt proaspăt, în cremă se pun patru ouă, amestecul se fierbe pe aburi cu 200 gr. zahăr, două prafuri de vanilie; se amestecă această cremă rece cu untul şi se pune între rulade. "Din foile îngrămădite ori îi face ruladă, ori îi face rond de tort, după dorinţă".

Presiunea solicitărilor la care se află supusă bucătăreasa şefă, a făcut imposibilă continuarea însemnărilor. Aşa am rămas fără specificarea reţetelor la încă două feluri de prăjituri pregătite şi consemnate sub denumirea lor de:

7. Foi cu miere de albine

8. Foi cu amoniac, precum şi denumirile ca şi reţetele corespunzătoare celorlalte patru sorturi de prăjituri cu denumirile şi reţetele lor (până la cifra totală de 12 tipuri distincte), pe care bucătăreasa şefă declarase că a izbutit să le pregătească cu ajutoarele ei, să le rânduiască în depozit şi apoi pe mesele consumatorilor la "masa mare".

Cu experienţă temeinică, tact şi energie dinamică, această bucătăreasă şefă, mobilizând, îndrumând şi stimulând prin pilda grăitoare a activităţii personale, numerosul grup de ajutoare voluntare alcătuit dintre rudeniile, vecinele şi prietenele celor două familii înrudite acum prin această nuntă, a izbutit realizarea unui plan cu multiple activităţi complexe diferite, încheiat cu succese excelente spre bucuria tuturor.

Meniul

După patru ore şi jumătate de activitate intensă ca cercetător nuntaş, bunica mirelui s-a sesizat că are în casă un musafir sosit din Bucureşti. Big Ana lui Mihaiu Ghichii din Huta, 59 ani, m-a chemat în bucătăria din "casa mică", unde mi-a oferit un meniu potrivit unui călător care, timp de 28 de ore de la plecare la drum lung, nu-şi consumase nici pachetelul cu rezerve alimentare primit la plecarea de acasă, păstrând fapta ca o taină personală...

Aici, datorită grijei manifestată de "mama bătrână" a mirelui, Big Ana din Huta, meniul a fost astfel compus dintre preparatele pentru nuntă:

- felii de ruladă din carne tocată cu ou;
- "boace" din rişcaş şi carne proaspătă de porc tocată, rulate în frunze de curechiu murat;
- un copan întreg, carne friptă de pasăre pane;
- o cană cu vin din producţia gospodăriei nuntaşilor.

După un asemenea meniu bogat în calorii şi virtuţi nutritive, am continuat însemnările până la miezul nopţii, când m-am retras pentru odihnă în camera mare care îmi era rezervată ori de câte ori mă aflam la cercetări în Ţara Oaşului şi unde îmi lăsasem bagajele la sosirea din această seară.

Aici am observat o schimbare: cerga de 6 km greutate, ţesută din lână de oaie ţigaie, foarte pufoasă şi frumos colorată cu motive liniare, geometrice şi florale stilizate, se afla montată într-un cearşaf din pânză albă în formă de plic.

Cap. VI Momente şi evenimente din ziua nunţii (la mire)

Astăzi este ziua în care se vor succeda mai multe episoade distincte şi importante din ceremonialul complex al nunţii, toate înlănţuite după un fir conducător tradiţional.

În cursul dimineţii cei doi miri îşi întregesc pregătirile personale ca pentru nuntă, în ceea ce priveşte costumaţia şi găteala specifică, fiecare în cadrul familiei proprii, unde se

https://biblioteca-digitala.ro

aude muzică oşenească din ceteră, agitaţie veselă şi atmosferă potrivită pentru dansuri, la ambele familii, dar mai cu seamă la mire.

29.CĂSĂTORIA CIVILĂ

Între orele 10-12, mirii, cu naşii şi părinţii, cu un alai restrâns, s-au deplasat împreună la Certeze unde ofiţerul stării civile a oficiat actul căsătoriei civile şi a prezentat celor doi tineri prevederile legale privind căsătoria şi familia, importanţa lor socială şi naţională, recomandându-le şi urându-le întrajutoare reciprocă permanentă, hărnicie, casă de piatră cu mulţi prunci sănătoşi şi viaţă civilă ireproşabilă.

Din rezervele purtate în coşuri şi sacoşe de către grupul care a însoţit mirii în deplasarea la ofiţerul stării civile de la primăria din Certeze, îndată după oficierea ceremoniei oficiale a căsătoriei civile în spiritul prevederilor legale, s-a organizat un mic dar substanţial banchet la care au participat grupul celor sosiţi şi îndeosebi cei implicaţi oficial - ofiţerul stării civile şi funcţionarii activi între cadrele Consiliului Popular - invitaţi să guste din prinoasele aduse: sticle cu ţuică de prune şi cu vin, felii de ruladă din carne tocată, copane şi piepţi din carne de pasăre fripte pane, cozonaci şi diferite sorturi de prăjituri delicioase, într-un ospăţ scurt şi el cu rezonanţe tradiţionale în Ţara Oaşului, consacrat evenimentului şi în cinstea tinerilor căsătoriţi.

MIRE ŞI MIREASĂ

30. PREGĂTIREA STEAGULUI DE NUNTĂ

Mirele are în serviciul său ca ajutor important în desfăşurarea ceremonialului complex al nunţii, unul sau mai mulţi stegari permanent alături de el în zilele premergătoare şi în tot timpul nunţii. Stegarii lui Finta Dumitru sunt doi:

https://biblioteca-digitala.ro

- Moiş Dumitru lui Ilieşu lui Ciupârdel - 21 ani, văr primar cu mirele, mama lui Finta Gheorghe, tatăl mirelui şi mama stegarului Moiş Dumitru a lui Ciupârdel sunt surori.
- Al doilea stegar-ajutor este tot verişor primar cu mirele, mamele lor sunt şi ele surori.

Ei sunt împuterniciţii mirelui să invite consătenii la nuntă şi la masa mare, după o ordine prestabilită, ei poartă grija să fie ceteraşii angajaţi, prezenţi la vreme, ei au sarcini să confecţioneaze steagul de nuntă de care se folosesc cu anume rol în desfăşurarea nunţii, în mai multe momente importante, ei au şi rolul de a veghea ca toate episoadele nunţii să se desfăşoare în linişte şi ordine, fără neplăceri şi incidente.

În dimineaţa de astăzi ei au sarcina imperioasă de a confecţiona steagul de nuntă, pentru al putea avea la dispoziţie în cadrul altor momente din ceremonialul nunţii.

În acest scop şi-au procurat toate materialele specifice necesare încă din zilele anterioare, depuse la casa mirelui. Cei doi stegari sunt ajutaţi efectiv la această lucrare, care se desfăşoară la mire, într-una dintre cele două camere principale de la "casa mică", de un grup de şase "druşte" - fete alese de ei din ceata mare a fetelor care frecventează hora satului şi participă la dansuri.

Cele şase "druşte" chemate să colaboreze cu stegarii la confecţionarea steagului, au fost:

1. Moiş Maria a lui Vâsâiu lui Nonuţ, 17 ani, verişoara de gradul II cu mireasa.
2. Moiş Floare a lui Băndaş, 20 ani, înrudită mai pe departe cu mirele.
3. Moiş Măria, a lui Griguţă, 21 ani, rudă cu mirele mai pe departe.
4. Moiş Ană a Meţeanului,19 ani, rudă cu mirele tot mai pe departe.
5. Moiş Mărie, a lui Gheorghe Smărăială, 16 ani, rudă cu ambii miri.
6. Moiş Mărie, a lui Dumitru Ghirchii, 16 ani.

Primul element dintre materialele necesare la confecţionarea steagului este un băţ rotund din lemn tare şi rezistent, bine lustruit, având circa 3 cm în diametru şi un metru şi jumătate în înălţime. El se numeşte "bota de la steag". Urmează un "chischineu" mare de formă pătrată, cu latura de 1 m, în ţesătura decorativă din lână groasă, colorată în diferite nuanţe, împodobit cu alesături şi cusături decorative pe toată suprafaţa lui.

Pe acest "chischineu" mare au fost cusute, pe o singură parte din suprafaţa lui, şasezeci "chischineuţe" mici (15x15 cm), ţesături din pânză de casă, cânepă şi bumbac, cu broderii "împunse cu acul" în diferite elemente decorative-florale şi geometrice policrome, reprezentând flori şi ramuri cu flori, întregite cu mărgeluţe mici, în multe flori.

Urmează două şiruri distincte, fixate bine pe "bota de la steag" - pe trei pătrimi de la vârf în jos, adică pe verticală, alcătuite din:douăzeci "ţurgalauă" mari şi zece "ceangăuţe" mai mici, toate în forme globulare perfect sferice, prevăzute fiecare cu găurele şi urechiuşe prelungite de la turnare, prin care ele au fost bine fixate pe două cureluşe paralele de susţinere pe "bota de la steag".

Toate au fost turnate din bronzul cel mai fin şi strălucitor ca aurul, cu clinchete muzicale armonioase rezultate din două serii de note muzicale distincte, determinate prin variaţiile în dimensionarea lor.

În exterior lemnul vizibil al botei, pe lăţimea steagului, a fost acoperit cu o "pătură" din mătase naturală fină şi rezistentă, ca un surplus de lux.

Urmează "struţul". În capătul de sus, spre vârful "botei de la steag", sunt bătute 5-6 cuie din fier orizontale şi mult proeminente jur împrejur, în care sunt bine legate, cu sfoară rezistentă împletită din cânepă, mai întâi cele două "cureluşe" pe care sunt prinse cele două serii de "ţurgalauă" şi "ceangăuţe" şi apoi"struţul" mare, fixat chiar în vârful de sus al "botei de la steag".

https://biblioteca-digitala.ro

"Strutul" este un mare buchet de verdeață, iederă și ramuri din arbuști cu frunzele tot anul verzi, împodobit cu diferite flori naturale - lalele, margarete, garoafe și ruje (trandafiri), în culori variate vara și flori artificiale din plastic acum, reprezentând aceleași modele naturale, în sezonul de iarnă.

În vârful botei, în jurul legăturii strutului, se mai fixează un mare număr de șuvițe din hârtie creponată în diferite culori și o serie "boboci de flori", șuvițe care joacă fâlfâind în adierea vântului sau la mișcările steagului, deodată cu clinchetul muzical al celor 30 de clopoței din bronz, cu sonoritate plăcută și puternică.

La faza finală din pregătirea steagului au fost prezenți și cei doi miri: Finta Dumitru a lui Gheorghe, de 19 ani, și Moiș Mărioara a lui Tămașu Bocșii, cu 16 ani împliniți la 23 ianuarie 1988.

Ei au manifestat interes cu privire la trăinicia și frumusețea steagului și la sonoritatea lui muzicală.

La încheierea confecționării steagului, după câteva probe demonstrative referitoare la rezistența elementelor asociate și frumusețea imaginii realizate, cele șase "druște", care au lucrat efectiv la realizarea lui, sunt poftite la masă și servite de stegari cu țuică și bogat meniu alimentar și cu delicioase prăjituri, după care, cu muzică ceterașilor, au urmat câteva dansuri oșenești la care s-a asociat și un mare grup de 26 fete sosite din sat la dansurile cu "druștele", cu stegarii și cu steagul.

31. PREGĂTIREA TORTURILOR

Paralel cu activitatea pentru confecționarea steagului de nuntă și exact în același interval de timp din cursul dimineții (sâmbătă, 30.I.1988), în cea de a doua cameră principală din "casa mică", la mire, un grup de 5-6 socăcițe tinere, printre care două foarte tinere fete, de curând căsătorite, s-au concentrat la pregătirea torturilor necesare la nunta de azi.

Am sosit chiar când toate materialele implicate se aflau adunate pentru începerea lucrului în camera menționată, în fața grupului gata de lucru.

Trei "turte" fuseseră coapte în cuptor, în trei tăvi rotunde din tablă, în dimensiuni medii, obișnuite în menajul familial. Înainte de umplerea lor cu coca respectivă, cele trei tăvi fuseseră unse cu "unsoare", adică cu grăsime de porc. Toate cele trei turte aveau grosimea egală cu 6 cm, adică înălțimea celor tei roți. Cât privește diametrul, două măsurau 35 cm, și a treia 37 cm. Remarcându-se această din urmă diferență în dimensiuni, cea dintâi operație efectuată de către una dintre lucrătoarele benevole, a fost răsluirea jur împrejur pe toată grosimea cu 1 cm, reducând astfel cu 2 cm diametrul celei mai mari, aducând-o astfel la dimensiunile celorlalte două.

După egalarea dimensiunilor celor trei turte, în concordanță perfectă și cu cele trei "tave de torturi" prezente pe masă erau trei tortiere din sticlă cu platoul înălțat pe picior vertical, central, a urmat operația complexă și delicată pentru pregătirea celor trei torturi pe tavele lor.

Cu câte două tăieturi orizontale aplicate pe toată suprafața lor, cele trei turte au fost spintecate fiecare în câte trei "paturi" egale în grosime de câte doi centimetri fiecare. Trei grupe de câte trei "paturi" au fost reașezate pe suporturile tortierelor din sticlă. A urmat operația de încărcare pe urmele tăieturilor de cuțit și pe toată suprafața "păturilor" orizontale, cu un strat de cremă gros de 2 cm și diferit în ceea ce privește culoarea, în mod alternativ, de la o pătură la alta, după cum erau culorile materialelor din care fuseseră preparate pastele, cremele respective, aduse în cameră gata pregătite, în vase diferite, dintr-

https://biblioteca-digitala.ro

o operație anterioară condusă direct de bucătăreasa șefă, în bucătăria mare. Stratul de cremă gros de 2 cm întins cu lama cuțitului pe fața superioară a stratului prim de turtă de la bază era într-o frumoasă nuanță de roz; cel de-al doilea strat, tot de aceeași grosime, așezat pe cea de a doua turtă, avea crema realizată din nucă măcinată cu zahăr și lapte în culoare gălbuie. A urmat apoi al treilea strat de cremă, gros de 1 cm, întinsă cu perfectă uniformitate pe suprafața circulară și pe fața superioară, ca o îmbrăcăminte din cremă accentuat maronie, obținută din amestec de nucă măcinată în amestec cu zahăr si cacao.

Cel de al doilea tort a primit o haină exterioară din două culori, jur împrejur încărcat cu cremă roză, iar deasupra cremă maronie, din unt cu zahăr și cacao.

În cea de a treia fază a lucrului, s-a realizat cu o dexteritate și îndemânare remarcabilă, de jur împrejur și pe fața superioară, un decor din pastă în diferite forme și culori, presate cu pompițe din plastic adecvate, desenând cu eleganță și rafinament, un decor bogat și frumos, cu boboci de flori, ghirlande de rămurele cu frunze și flori; vrejii și frunzele cu verde, florile albe, roșii, galbene, bobocii de flori în diferite nuanțe și cercuri din puncte proeminente etc; cu variații în combinarea motivelor, formelor și culorilor armonios grupate și variate, de la un tort la altul, în imagini de ansamblu mai frumoase decât cele realizate în cele mai pretențioase cofetării.

Destinația lor? Toate cele trei torturi au fost purtate la biserică și așezate pe masa pregătită pentru oficierea cucuniei religioase a celor doi miri, pentru a fi sfințite cu acest prilej. Unul consumat la finele slujbei chiar la ieșirea din biserică, cu asistența prezentă. Celelalte două au fost purtate în saivan și așezate la "masa de onoare" în fața mirilor. Ele au fost sacrificate la finele banchetului de la "masa mare", cu asistența nuntașilor prezenți.

Cu toate resturile din pastele rămase, care fuseseră aduse în vase diferite, după culorile acestor creme, între care una preparată din cremă măcinată, bătută cu albuș de ou, s-au umplut un mare număr de coșulețe comestibile și ele în forme decorative și culori diferite, servite tot la "masa mare" ca delicatese speciale.

În timpul acestei activități interesante și delicioase a acelor tinere socăcițe, care au lucrat cu multă râvnă, interes și voie bună pentru a realiza lucrări artistice din cele trei torturi și coșulețele servite ca delicatese la banchetul de la nuntă, am înregistrat și o controversă foarte aprinsă între bunica mirelui - Big Ana - cu prezență de răspundere peste tot aici, declanșată cu una dintre fiicele sale cu mult mai tânără decât "soacra mare", la care controversă a participat, pentru câteva clipe, cu precipitată vehemență și Mărica, sora mai mică a mirelui (15 ani), din care am consemnat doar o singură expresie șocantă și categorică, proiectată cu multă energie, vorbele fiindu-i ca niște săgeți violente slobozite din arc asupra "soacrei mici", mama miresei, răsunând cam așa: - "Curu mamei mânesi, care nu s-a interesat că unde mărg copiii ei!".

Era astfel pusă la ordine o neglijență comisă de mama miresei chiar în ziua nunții fiicei sale.

32. "TURTELE NĂNAȘILOR"

Tot în legătură cu pregătirile în vederea participării la cununia religioasă, după reguli și îndatoriri tradiționale, au și nașii obligațiile lor speciale. Ei trebuie să pregătească din timp potrivit și să aducă la biserică "turtele nănașilor", una singură când e vorba de o singură pereche de nași și două dacă la nunta respectivă sunt două sau mai multe perechi de nași.

De asemenea, nașul este obligat să poarte cu sine în alaiul nuntașilor către biserică pentru cununia religoasă, unul sau mai multe modele noi de "chischineauă", broboade care

https://biblioteca-digitala.ro

reprezintă darurile naşilor către mireasă, care au loc chiar în clipele când s-a încheiat săvârşirea ritualului căsătoriei religioase. Atunci naşii aşează darurile lor pe după capul împodobit cu o cunună specială a miresei, simbolizând schimbarea de statut social al tinerei căsătorite, care din ziua nunţii nu mai are permisiunea să apară, în văzul lumii, cu capul descoperit, sau neîmbrobodit!... Şi aceste daruri trebuie procurate din vreme.

Dacă revenim la "turtele nănaşilor" trebuie să consemnăm că este vorba de o turtă frământată din făină cât mai fină de grâu curat, măcinat mărunt, amestecată cu ou şi bine îndulcită cu miere de albine sau cu zahăr... Este alcătuită din trei straturi în forme de secvenţe cilindrice distincte, suprapuse central, pe verticală, având fiecare înălţimea de 4-5 cm şi diametrele tot mai scurte. Ele sunt aşezate într-o tavă rotundă, unsă cu grăsime de porc, puse la copt în cuptorul pregătit anume în acest scop. Dar şi "turtele nănaşilor", ca reminescenţe arhaice din tradiţiile populare, s-au modernizat recent, deoarece şi esle, după exemplul torturilor descrise mai sus primesc, după scoaterea din cuptor şi răcire, o frumoasă îmbrăcăminte de podoabă, fiind "scrise" cu pastă comestibilă, cu cremă din diferite reţete şi culori, "scrise cu pompiţe de scris", cu ajutorul cărora se fac nişte "opturi", "struguri", "ouţe" sau "bile", flori în diferite modele şi culori, toate împodobiri artistic executate cu îndemânare din creme dulci, în forme şi culori cât mai armonioase şi atrăgătoare, rivalizând cu imaginile torturilor prezentate mai sus.

La nunta cu două perechi de naşi de la Finta Dumitru, au fost duse la biserică două "turte ale nănaşilor", fiecare etajate pe înălţimea de 15 cm, conturate din secvenţe în forme cilindrice, cu raze tot mai mici, împodobite cu îmbrăcămintea lor confecţionată în forme, reliefuri şi culori armonioase, având fiecare fixată în centrul secvenţei de sus, o lumânare aprinsă.

33. SFINŢII VASILE, GRIGORE ŞI IOAN

În sat este astăzi (sâmbătă 30.I.1988) zi de sărbătoare cu slujbă la biserică, săvârşită în cursul dimineţei, pentru prăznuirea celor trei sfinţi, Vasile, Grigore şi Ioan, ale căror vieţi, fapte de credinţă, activităţi şi mucenicie, au constituit tema pentru predica rostită de către preotul paroh Bobiţă Toma, în amintirea lor, cu pilduitoare virtuţi morale.

După încheierea slujbei, cei doi miri, reîntorşi de la ofiţerul Stării Civile, căsătoriţi legal, s-au aflat în biserică pentru spovedanie şi împărtăşanie, pregătindu-se astfel pentru cununia lor religioasă care va fi oficiată în după amiaza zilei de azi, la orele de seară (18-19).

După biserică ei au revenit împreună în gospodăria mirelui, unde în "casa mică" au examinat cu atenţie înfăţişarea, calităţile de frumuseţe şi rezistenţă ale steagului de nuntă, sonoritatea muzicală a clopoţeilor lui. Apoi, mireasa a fost condusă de mire la casa părintească, unde pregătirile şi manifestările cu muzică şi dansuri "ca la nuntă", se desfăşoară în forme tot mai ample în aşteptarea altor momente importante din desfăşurarea "spectacolului nunţii".

34. MUZICĂ ŞI DANSURI LA CASA MIRELUI FINTA DUMITRU

În ambele familii au loc dansuri cu muzică oşenească, la care numărul participanţilor sporeşte mereu ca şi voioşia generală, prin prezenţa tot mai numeroasă a rudelor apropiate, a vecinilor şi a prietenilor din sat şi din satele vecine, a invitaţilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Este remarcabil în grupul de la mire, prezența majorității feciorilor din sat și unii din satele învecinate, precum și un număr apreciabil de tineri bărbați "boresari", mai de curând căsătoriți, iar în grupul de la mireasă un mare număr dintre fetele din sat.

Muzica și dansurile se înteţesc în ambele familii, culminând cu rostirea "bulciugului", mai întâi la mire, și apoi după puțină vreme la mireasă... Sunt momente interesante când intră în acțiune stegarii mirelui cu steagul de nuntă și "tarostii" care rostesc "bulciugurile".

La semnalul dat de stegar, cu lovituri ritmice, repetate, pe fața mesei așezată în mijlocul uneia dintre camerele din "casa mare", cea mai frumos aranjată, lovind cu "bota de la steag" după ritmul muzicii ceteraşilor și clinchetul și el muzical al celor 20 "țurgulaue" și 10 "ciangăuțe", adică al celor 30 clopoței din bronz, s-a dat semnalul pentru dansul bărbătesc "roata", un dans frenetic, uluitor prin ritmul său energic și perfect armonios, executat de un grup compact de "feciori și boresari", în frunte cu mirele, de trei ori roată în jurul mesei, de la dreapta la stânga cu salturi sincronizate prin bătăi din palme și călcâie, "țâpurituri" și "strâgete" ritmate pe fundalul muzicii cu cetera și cu zongora "care are glas mai mare", cu tropotitul sacadat, răsunător,"pe mare" și "pe mânunțel", de se zguduie toată casa, când, la încheierea celui de-al treilea rond în jurul mesei, răsună iarăși loviturile stegarului, "cu bota de la steag" pe fața mesei, care cere liniște și anunță luarea "bulciugului" de la mire, pe care îl recită Moiș Ana lui Griguță, una dintre "druștile" mirelui, fată din Moișeni, în vârstă de 20 ani.

35. "BULCIUGUL" MIRELUI

După potolirea clinchetului muzical al clopoțeilor de la steagul scuturat cu putere, în liniștea și atenția dorită și obținută de la toți cei prezenți, stegarul dă cuvântul "tarostelui", Nuța lui Griguță, care, cu voce și dicțiune clară, declamă bulciugul mirelui, spunând:

- "Frunză verde de costreie,
Ceteraşu-n loc să steie!
Să tacă casa,
Să grăiască masa!
Să ne-asculte toată casa!
Că mirele s-a lăudat
Că la mireasă-o umblat...
Las'că noi am vidé
Voi doi cum v-ați înțele!
De-a hi bine, de-a hi rău,
Aici cum vré Dumnezeu!
Futu-ți raiu tău măi mire,
Te-au gătat la cununie,
Ca să-ți capeți o soție!
Și soție și nevastă,
De noi să te despărțească!
Ie-ți mă mire rămas bun,
De la struț de busuioc,
De la fetele din joc!
De la strutul de hamei
De la fete și femei!

https://biblioteca-digitala.ro

Frunzuliță frunză crudă,
Cu jale-n vinit la masă!
Că-i sâmbătă după masă,
Mândră zi am mai găsit,
Mândru soare-a răsărit!
Şi pe mire l-am găsit
Şi cu haine de argint
Nu ştiu soarta i-a venit!
Futu-ți raiu tău măi mire,
Poruncitu-ți-am eu ție,
Să iei creion şi hârtie,
Să-i scrii tatălui să vie,
La ce mândră cununie!
Nu ştiu poşta s-a stricat,
Ori tată-tău, te-a uitat!
Nu ştiu cartea n-a mărs bine,
Or tatâ-tău n-a vrut să vie,
La ce mândră cununie!?
Care frunză-i mai dulcie,
Ca tată-tău cel dintâie,
Să culcă pe căpătâie!
Care frunză-i mai amară,
Ca frunză de sălcioară!
Şi tată de-a doua oară,
Se culcă pe laița goală!
Futu-ți raiu tău măi mire,
Te-ai pus în pat să te culci,
Când dormeai mai binişor,
Bate murgul din picior!
Ca să mergi pe sub pământ,
Pân'la tată-tău-n mormânt!
Să dai țărna la o parte,
Şi pânza pe jumătate,
Să-l întrebi că ce mai face!?
Plânge-mă mamă cu dor,
Ț-am fost fată şi fecior!
Ț-am scos plugul din odor,
Ț-am arat, ț-am treierat,
Grâu roşu ț-am sămănat!
Că nu-i copil să se nască
La părinți să nu greşească!
Futu-vă raiu stegari,
Da-ți steagu la alt stegar!
Plânge-mă mamă cu dulce,
C-amu-s gata şi m-oi duce.
La un ceas de cununie,
Jele după holteire!
Noroc la căsătorie,

https://biblioteca-digitala.ro

La mulți ani cu bucurie!”

MIRE ÎN COSTUM TRADIȚIONAL

https://biblioteca-digitala.ro

MIRE

"Bulciugul" mirelui a fost rostit de "tarostele" anunţat cu ritual tehnic special, declanşat de stegarul mirelui, îndată după încheierea celui de-al treilea rond al dansului bărbătesc "roata", în frunte cu mirele. Acest dans viguros şi aprig prin ritmul său perfect şi energic totodată, s-a desfăşurat în jurul unei mese aşezată în camera cea mai frumoasă din "casa mare", la mire.

36. SEMNIFICAŢIA ACESTOR MANIFESTĂRI

Căsătoria şi nunta apar astfel ca momente importante în viaţa fiecăruia, cu aspecte solemne şi dramatice în acelaşi timp. Se contopesc împreună în asemenea moment, ca într-o sinteză retrospectivă cuprinzătoare, amintiri, aspecte din copilărie şi din căldura cuibului părintesc, dar şi unele sentimente mai dureroase din biografia fiecăruia, care încă stăruie vii în memorie şi în suflete, deodată cu bucuriile specifice, deopotrivă încântătoare şi solemne ale căsătoriei, contaminate în aceleaşi clipe de unele incertitudini ale viitorului.

https://biblioteca-digitala.ro

Se suprapun în asemenea momente ecourile originare arhaice, ca reminiscenţe ale vieţii în care tinerii au crescut, dar şi clipe de îngrijorare, trezite de viitorul care îşi păstrează tainele neprevăzute. Unele sunt caracteristice pentru clipele de despărţire, de desprindere din atmosfera vieţii familiale, a copilăriei şi prima parte a tinereţii, care s-au desfăşurat într-o dulce şi călduroasă atmosferă de fericire, mai rareori împovărată de griji şi dureri apăsătoare prin dramatismul lor, în contrast cu cele care deschid un orizont nou şi îndelungat de viaţă cu obligaţii şi îndatoriri personale directe, cu răspunderi familiale, sociale şi civice noi, inevitabile, care reclamă de la fiecare energie dinamică, deprinderea şi preţuirea deosebită a muncii, orientare profesională şi morală, o voinţă şi dorinţe întemeiate pe jaloane etice, care să le îndrume permanent faptele, activităţile productive pozitive şi eforturile către comportamente nobile, superioare, ale unor oameni cu responsabilităţi umaniste, resimţite ca îndatoriri vii, personale, conştiente.

"Bulciugul" rostit de "taroste" ca formă tradiţională versificată, izvorâtă din fondul culturii originare arhaice, ilustrează prin conţinutul lui, implicaţii de gânduri, idei şi sentimente cu formulări de caracter uman în general, dar el a invocat şi a actualizat evenimente mai deosebite din viaţa reală, concretă a personajului vizat, ca invocarea prezenţei necesare la acest eveniment important din viaţa mirelui, a tatălui său dispărut într-un grav accident, întâmplat cu patru ani mai înainte, amplificând astfel starea emoţională, dramatică, pe fundalul durerii neistovite a membrilor familiei şi a tuturor celor care l-au cunoscut şi l-au preţuit pentru calităţile lui de vrednicie, hărnicie şi omenie excepţionale.

37. CERCETAREA FENOMENELOR ETNOGRAFICE COMPLEXE

Cercetarea etnografică de teren, urmărind cunoaşterea succesiunii fenomenelor şi faptelor umane complexe care se succed paralel, în locuri distanţate, ori în gospodării diferite, cum este cazul concret cu nunta urmărită de noi, obligă la prezenţa unor colective de cercetători versaţi, capabili să consemneze şi apoi să coroboreze aspectele similare şi cele deosebite, caracteristice îndeosebi pentru fenomenele complexe interdependente. Dar imposibilitatea reală de a asigura un asemenea colectiv, cu obligaţia la prezenţe sporadice, temporare, într-un loc sau altul, face dificilă şi adeseori imposibilă înregistrarea ulterioară a unor aspecte, manifestări sau fenomene neconsemnate în clipele şi condiţiile desfăşurării lor concrete. Voi consemna pentru lămurire o pildă reală de la această nuntă, care poate fi considerată de importanţă documentară şi metodologică concludentă.

"Tarostele" Moiş Ana (Nuţa) lui Griguţă, de 20 de ani, după ce a rostit "bulciugul" la mirele Finta Dumitru, s-a deplasat repede "peste Vale", la casa miresei Moiş Mărioara, unde tot cu rol de "taroste" şi după acelaşi ritual, a recitat "bulciugul" de la mireasă.

Au urmat în ambele gospodării de nuntaşi celelalte momente înlănţuite după structura tradiţională a spectacolului nunţii, după care acel "taroste" a plecat din sat pentru îndelungă vreme. Toate eforturile, demersurile, deplasările ulterioare ale cercetătorului rămas cu un singur "bulciug" din cele două care se spuseseră la nuntă, cu un foarte mic interval de timp unul după altul, la aceeaşi nuntă şi de către acelaşi "taroste", au rămas fără rezultate pozitive vreme de 13 luni, când am primit printr-un moişenar binevoitor[106], sosit la mine după însărcinarea soacrei mari, Finta Cecilia din Moişeni, două foi de hârtie, cu două "bulciuguri" în grafia şi rostirea autoarei lor. Cele două texte versificate fuseseră rostite de Moiş Ana lui Griguţă la cei doi miri, la nunta din 29 ianuarie 1988.

[106] Moiş Petre a lui Joarec, 39 ani, la 26 ianuarie 1989

https://biblioteca-digitala.ro

Bucuros că, la sfârşit, textul meu la acest subcapitol poate fi întregit, după transcrierea celor două grupe distincte de versuri, am comparat versiunea bulciugului de la mire, înregistrată la faţa locului în momentul desfăşurării acestei ceremonii şi integrată în textul dactilografiat, şi am integrat la locul cuvenit cel de al doilea grup de versuri reprezentând "bulciugul" la mireasă, care lipsea. Aveam acum două texte cu similitudini şi diferenţieri profunde pentru bulciugul de la mire, unul înregistrat chiar la faţa locului în momentul când s-a desfăşurat ceremonialul respectiv, al doilea atribuit aceluiaşi "taroste" şi cu aceeaşi destinaţie, primit, în transcrierea autoarei lui, cu 13 luni mai târziu.

La o primă analiză, constatând diferenţieri importante în conţinutul celor două versiuni la aceeaşi temă, am avut tentaţia de a întregi prima versiune cu versurile apărute în plus în cea de a doua versiune. Dar am renunţat la această tentativă, considerând că este mai raţional şi mai util ca a doua versiune din acelaşi izvor şi cu aceeaşi destinaţie, sosită cu întârziere, fără să fie cerută, să fie păstrată cu conţinutul ei integral alături şi în continuarea celei dintâi versiuni, pentru a înlesni cititorilor observarea directă, sesizarea comparativă a diferenţierilor, pe o pildă concretă, menită să faciliteze înţelegerea mecanismului după care se desfăşoară fenomenele folclorice populare, transmise de veacuri de la un purtător la altul, întregite, transformate, cizelate, amputate şi dezvoltate în aceeaşi măsură, prin contribuţiile aceloraşi autori sau ale altora, rămaşi mereu anonimi, care îşi aduc aportul la creaţiile populare pe măsura talentului propriu, mai mare, ori mai modest, dar mereu activ.

38. A DOUA VERSIUNE A " BULCIUGULUI " LA MIRE[107]

- "Frunză verde de costreie,
Ceteraşu'n loc să steie!
Să tacă casa, să grăiască masa,
Să ne-asculte toată casa!
Că mirele s-a lăudat,
Că la mireas-o umblat!...
Lasă că noi om vedé
Ei doi cum s-or înţelé!...
De-oi hi bine, de-o hi rău,
Aici cum vre Dumnezeu!...
Futu-ţi raiu tău măi mire,
Te-am crescut, te-am învăţat,
Ş-amu la străini te-am dat!
Ie-ţi, măi mire, rămas bun,
De la struţ de cărajele,
De la veri şi de la vere,
De la pietrele din vale,
De la vecinele tale!
De-a hi bune, de-a hi răle,
Tu ţ-ai petrecut cu iele!...
Futu-ţi raiu tău măi mire,
Care frunză-i mai dulcie?
Ca tată-tău cel dintâie!?
Care frunză-i mai amară,

[107] Primit la 26 februarie 1989

https://biblioteca-digitala.ro

Ca frunza de sălcioară
Şi tată de-a doua oară!?
Se culcă pe laiţa goală!
Să pui mâinile la cap,
Să mă duc ori ci să fac?...
Când adorm mai binişor
Bate murgu la picior,
Să mă duc pe sub pământ,
Pân'la tata la mormânt!
Să-i dau ţârna la o parte
Şi pânza pe jumătate!
Să-l întreb că ci mai face!?
Futu-ţi raiu tău, măi mire,
Poruncitu-ţi-am eu ţie,
Să iei creion şi hârtie,
Să-i scrii tată-tău să vie,
La cea mândră cununie!...
Nu ştiu cartea n-a sosit,
Tată-tău a putrezit,
Sub glia de la mormânt!...
Păsărică cenuşie,
Spune-i să vie acasă,
Păsărică du-te-n vânt,
Du-te la el la mormânt,
Şi spune-i să vie-acasă,
Că l-am pune după masă,
Să râdă şi să grăiască!
Şi i-om da uiaga-n mână,
Ş-om petre o săptămână!...
Amin şi noroc să fie,
Jele după holteire,
Noroc la căsătorie!
La mulţi ani cu bucurie!"

Se impune acum o cât mai succintă analiză cu observaţii comparative asupra celor două versiuni distincte ale "bulciugului" de la mire. Prima versiune a fost înregistrată direct, la faţa locului, în chiar momentele desfăşurării ceremoniei, la casa mirelui. A doua versiune, elaborată şi comunicată de aceeaşi persoană, fosta "taroste" la nunta lui Finta Dumitru, Moiş Ana (Nuţa) lui Griguţă, de 20 ani. Pe aceasta eu am primit-o fără s-o cer, după 13 luni de la nunta respectivă, deodată cu textul "bulciugului" de la mireasa lui Dumitru (Mărioara), care mie îmi lipsea, întrucât eu n-am fost prezent în momentele rostirii lui, iar "tarostele" a plecat îndată după nuntă, pentru multă vreme din sat-în ţară, la muncă, şi toate revenirile şi tentativele scrise au rămas fără rezultat timp de 13 luni, când l-am primit deodată cu o a doua versiune a "bulciugului" pentru mire.

La o primă lectură comparativă, atentă, constatăm mai întâi unele diferenţieri sesizabile între cele două versiuni ale bulciugului pentru mire, în ceea ce priveşte extensiunea lor. Prima versiune conţine 70 de rânduri versificate, iar a doua versiune, mai succintă, cuprinde numai 56 rânduri în versurile sale.

https://biblioteca-digitala.ro

Ambele texte se referă îndeosebi la episodul dramatic din viața mirelui, cel în care el şi-a pierdut tatăl, decedat într-un accident năprasnic întâmplat în 1983.

Considerate din punct de vedere ideatic şi al sentimentelor exprimate în conținutul lor, ele prezintă similitudini şi unele identități în ceea ce priveşte evenimentul tragic invocat şi în acelaşi timp diferențieri referitoare la căile şi modalitățile prin care cel dispărut trebuie căutat şi invitat la ceremonia nunții unicului său fiu. Această căutare şi invitație putând fi îndeplinită prin scrisoarea expediată cu poşta sau prin deplasarea efectivă a mirelui în căutarea tatălui său.

În cele două grupe dinstincte de versuri sunt evident şi viu ilustrate credințele populare în realitatea concretă a lumii de după moarte, care susțin ideia posibilității unui contact direct şi a unui dialog cu cel decedat, considerat ca viețuind, făptuind şi acționând în conformitate cu gândurile şi sentimentele sale. Lipsa rezultatelor pozitive în tentativele de a-l determina să fie la nunta fiului său sunt puse pe seama defecțiunilor serviciului poştal, pe supărările decedatului, dar şi ale unor cauze realiste, cum ar fi putrezirea lui "sub glia de la mormânt!".

Cuprins de preocuparea de a face ceva eficient pentru asigurarea prezenței tatălui său la ceremonia nunții sale, mirele îşi cuprinde capul cu mâinile şi se întreabă, nedumerit, ce are de făcut? - "Să mă culc, ori ce să fac?". Dar furat pentru câteva momente de somn, el este trezit la vreme, precum afirmă frumoasele rânduri următoare:

- "Când adorm mai binişor,
Bate murgu la picior,
Să mă duc pe sub pământ,
Pân'la tata la mormânt!
Să-i dau țârna la o parte,
Şi pânza pe jumătate.
Să-l întreb că ce mai face!?"

În eforturile depuse pentru a-l convinge să fie prezent "la cea mândră cununie", este invocat, solicitat şi sprijinul păsărilor zburătoare:

- "Păsărică dute-n vânt
Du-te la el în mormânt
Şi spune-i să vie-acasă,
Că l-om pune"după masă,"
Să râdă şi să grăiască,
Şi i-om da uiaga-n mână
Şi-om petré o săptămână!"

Astfel decedatul este apelat ca o ființă vie, care ar fi fost pe undeva prin țară cu sarcini de muncă. Prezența lui este necesară pentru a întregi cercul familial cu dispoziție sărbătorească şi dragoste, cu aportul său direct la voioşia şi petrecerea generală.

Ambele versiuni ale "bulciugului" pun accente pe sensul profund al acestui ritual, întregit prin dansul simbolic "roata feciorilor" şi prin închinarea paharelor pline ale mirelui cu toate rudeniile, vecinii şi prietenii lui. Ca un rit de trecere de la o condiție socială la alta, de la starea de junie şi holteire la cea de bărbat căsătorit, care, renunțând la buchetele de flori purtate în pălărie, la "strutul" de cărăjele, busuioc sau hamei, îşi ia asupra şi îndatoriri multiple, noi şi semnificative, aduse de familie şi de societate, cu sarcini directe de muncă, obligații morale, sociale şi civice, etice, sarcini de hărnicie, cinste şi omenie.

https://biblioteca-digitala.ro

Abia după o lună de la încheierea anului 1988[108], a sosit la mine un emisar special, Moiş Petre a lui Jorec, de 39 ani, din Moişeni, navetist tot la două săptămâni între Ţara Oaşului şi Oraşul Brăila, unde de mai mulţi ani, două grupuri de câte 15 bărbaţi moişenari se alternează asigurând front de muncă permanentă, la curăţat şi vopsit vapoare...

Îndrumat de "soacra mare", Finta Cecilia din Moişeni, Moiş Petre a lui Jorec mi-a adus două foi de coală, cam ponosite, pe care erau scrise versurile pentru două "bulciuguri", rostite în ultima zi din luna ianuarie 1988, de acelaşi "taroste" la cei doi miri - Dumitru şi Mărioara.

39. ÎNCHINAREA PAHARELOR PLINE ALE MIRELUI CU RUDENIILE, VECINII ŞI PRIETENII LUI CEI MAI BUNI

Îndată după rostirea"bulciugului" la mire, a urmat închinarea paharelor pline ale mirelui cu toate rudeniile sale cele mai apropiate, părinţi, bunici, surori, dar şi eu cu rudele ceva mai îndepărtate, unchi şi mătuşe, veri şi verişoare, cumnaţi şi cumnate, şogori şi şogoriţe, adică rudenii de gradul doi sau trei etc., până la un cerc genealogic cât mai extins posibil, întregit la această ceremonie cu vecinii şi prietenii lui buni din Moişeni şi din satele vecine sau alte localităţi.

"Închinarea paharelor" pecetluieşte, cu urări adecvate, momentele despărţirii mirelui de cuibul părintesc, chiar atunci când el rămâne în propria lor gospodărie şi în casa în care s-a născut, a copilărit şi holteit puţini ani, cum e cazul pentru Dumitru, care a împlinit doar 19 ani...

Dar închinarea paharelor marchează, subliniază şi semnifică trecerea mirelui, prin căsătorie, într-un alt cerc de relaţii familiale şi sociale, umane, fundamental deosebit faţă de cel de până acum, cu momente şi evenimente de o esenţă şi semnificaţie nouă pentru mire, resimţite de toţi cei prezenţi, în frunte cu mirele însuşi, cu profundă înduioşare în clipe de emoţii puternice, mărturisite nu prin vorbe, ci prin multe perechi de ochi înlăcrimaţi, ai mirelui însuşi şi ai multora dintre rudeniile, vecinii şi prietenii lui buni, prezenţi în jurul său cu paharele pline în mâinile lor.

Închinarea paharelor pline la mire apare astfel ca un popas şi un prag al vieţii, care separă perioada copilăriei, a adolescenţei şi juniei, oricât de scurtă, caracterizată prin gingăşia, candoarea şi nevinovăţia copilăriei, prin bucuriile şi formele dragostei cultivată prin atracţia muzicii şi a dansurilor de la hora satului, de la şezătorile şi clăcile de lucru, de la nunţile şi sărbătorile de peste an... Dar acum se deschide în faţa mirelui un orizont cu totul nou pentru el, o perioadă îndelungată de viaţă care antrenează cu sine un viitor de altă esenţă, caracterizat prin sarcini familiale proprii, prin obligaţii personale de muncă, prin îndatoriri sociale, etice şi civice, materiale şi spirituale, obligatorii, sub răspundere personală directă.

În aceste clipe sunt exprimate cuvinte reciproce de iertăciune şi rămas bun, cu urări de fericire, în momentele în care se deschid larg pentru mire, orizonturile unui nou episod îndelungat şi important din viaţa personală... Tot atunci este resimţită dureros, ca o lipsă gravă, absenţa tatălui mirelui de la ceremonialul nunţii, semnalată în versurile "bulciugului la mire", oglindită acum în ochii scăldaţi în lacrimi ai tuturor celor prezenţi.

[108] La 26 februarie 1989

https://biblioteca-digitala.ro

40. ALAIUL MIRELUI CU NUNTAŞII SĂI, CĂTRE BISERICĂ

Dar înduioşarea puternică, cu ecouri vizibile de îndurerare, resimţite de toţi cei prezenţi la deschiderea unui nou şi larg orizont al vieţii personale pentru mire, este de îndată întreruptă de stegarul cu steagul său de nuntă, care loveşte cu putere cu "bota de la steag" în scândura răsunătoare a mesei, în jurul căreia avusese loc rotirea dansului vijelios, bărbătesc "roata", în frunte cu mirele, câteva momente înainte de rostirea bulciugului şi închinarea paharelor, scutură steagul cu putere fluturat în vânt, dezlănţuind astfel clichetul muzical, pe două tonalităţi sonore, puternice şi armonioase, care răsună din cele zece "ceangăuţe" şi douăzeci de "ţurgalauă" de forme globulare perfecte şi strălucitoare, făurite din bronzul cel mai fin, fixate pe "bota de la steag"... Ele provoacă şi asigură liniştea generală şi atenţia necesară din partea întregii mulţimi de nuntaşi prezenţi, de ambele sexe şi de toate vârstele, pentru ca "tarostele" să poată anunţa cu glas tare, spre auzul tuturor, că a sosit clipa în care trebuie să se formeze de îndată, în jurul mirelui şi a cercului din preajma lui, cu naşii, stegarii, ceteraşii, rudeniile, vecinii şi prietenii lui buni, urmaţi de toată marea mulţime de nuntaşi, 400-500 din ceata mirelui, care într-un singur mare alai, ordonat şi solemn, să se deplaseze cu muzică şi veselie generală către biserica satului, parcurgând drumul destul de scurt, de trei-patru sute de metri în zig-zag, din Dâmbul Pricopenilor, până în Dâmbul Bisericii, aflat la mică distanţă de gospodăria Finta.

Din mulţimea în straie oşeneşti de sărbătoare, este mai ales de remarcat în grupul central, mirele în faţă, care poartă straie noi, confecţionate anume pentru nunta sa, bogat şi frumos împodobite prin cusături şi alesături policrome în stilul decorului zilelor de azi, în tonalităţi mai potolite, în care predomină culorile închise, cu mai mult negru, contrastând cu albul imaculat al ţesăturii din pânză mai groasă de bumbac, ţesută în casă. Mirele are o pălărie mult înviorată în culori vii şi strălucitoare prin "strutul" special confecţionat pentru nuntă, cu flori şi mărgeluţe în diferite culori, armonios combinate în motive florale, avimorfe şi geometrice, care îi acoperă toată faţă superioară a pălăriei - "clop" - din paie de grâu, cu structură şi formă specifică, devenită un simbol pentru zonă.

Pentru uioşul scurt până la mijloc, numit "cotie" cu un cuvânt mai vechi, dispărut din uz încă de la începutul acestui veac, croit din frumoasă ţesătură din bumbac alb, cu motive în forme geometrice scoase în relief, cu "bobiţe" obţinute prin tehnica specifică a ţesutului, mai recent în 12 iţe şi bogat împodobit cu broderii cusute cu acul şi alesături specifice la război, decor bogat obţinut din fire de bumbac colorat în nuanţe mai închise, până la negrul care predomină, la guler, la piept, la mâneci, la brâul care înconjoară haina pe subsiori şi la brâul mai lat de patru degete de la poale, peste brâu... Mirele poartă o "straiţă" oşenească, o piesă de artă cu totul specifică prin decorul său floral sau geometric bogat, cu arniciuri şi mărgeluţe mărunte policrome, bogat înflorată şi originală, cu imagini de flori, păsări sau motive simbolice şi geometrice.

Tot în grupul central, din alaiul mirelui, sunt de remarcat şi cele trei "socăciţe" tinere, care poartă către biserică cele trei torturi pe tăvile lor din sticlă, transformate la confecţionarea în veritabile lucrări artistice... Toate cele trei tinere neveste sunt îmbrăcate în port oşenesc de sărbătoare, produs cu evidente şi remarcabile preocupări artistice, originale, practicate de multe veacuri în industria casnică populară pentru îmbrăcăminte. Ele au folosit pentru propriul lor costum, pânză din bumbac cu urzeală din cânepă (tort foarte subţire şi rezistent) ţesută în patru iţe, cu motive decorative discrete şi delicate, reliefate prin forme geometrice în tehnica ţesăturii de alb pe alb, dar şi cu decor policrom bogat, realizat prin broderii "împunse cu acul", cu migală, măiestrie şi rafinament, pe trei dintre piesele de bază din îmbrăcămintea femeiească: cămeşă,_pindileu şi zadie, toate croite din

https://biblioteca-digitala.ro

acelaşi "val" de pânză albă: şapte laţi de pânză pentru cămaşă; patru pentru "stani" - piept şi spate; trei pentru cele două mâneci largi, fiecare, de un lat şi jumătate; şapte pentru pindileu, fusta largă şi bogat plisată pe talie din care se desfac numeroase falduri mari, jur împrejur, către poale, dar şi doi laţi din aceaşi pânză, pentru zadie, un şorţ care acoperă în faţă pindileul-fusta largă, de la brâu în jos, până la poale...

Pe cap ele poartă ca şi numeroase altele, un "cischineu", o broboadă, strict obligatorie pentru toate femeiele căsătorite, chiar de a doua zi după nuntă şi în toată viaţa, până la ultimul lor drum...

"Chischineul", ca broboadă cumpărată gata confecţionată din ţesătură industrială produsă din lâna cea mai fină, "din păr", este împodobit cu decor floral, policrom, variat şi bogat. Această broboadă, ca şi "zadia", au fost cele două piese din portul femeiesc tradiţional - zadia şi chischineul - care însă de la începutul acestui veac, au înlocuit piesele originale, care erau confecţionate tot în casă din aceleaşi materiale, cânepă şi combinate mai recent tot mai mult cu bumbac. Ele erau împodobite cu decor policrom specific, ca şi cămaşa şi pindileul, frecvente până astăzi. Când îşi întregesc costumul propriu cu materiale sosite în marea majoritate a cazurilor din import, femeile aleg acele ţesături ale căror înfloriturişi culori se armonizează cu decorul brodat de ele pe cămaşă şi pindileu, căutând realizarea unui ansamblu armonios şi plăcut în general.

Decorul, la piesele confecţionate în industria casnică de îmbrăcăminte, are o structură şi o amplasare potrivită cu spaţiile obişnuite din tradiţie, cu diferenţieri în cadrul aceluiaşi stil – asemănător - dar deosebit de la un costum la altul, în ceea ce priveşte densitatea broderiilor, preferinţele pentru anumite motive decorative, geometrice sau florale, sau în armonizarea culorilor din fire de arniciuri diferit colorate.

Pot fi consemnate şi unele deosebiri remarcabile în acurateţea, măiestria şi rafinamentul execuţiei celor trei purtătoare. Merită să fie remarcat aici şi faptul că în costumele populare pentru ambele sexe din Moişeni, în realizarea decorului prin broderii s-a practicat ca element distinctiv, specific, frecvenţa utilizării în mai mare cantitate a firelor din bumbac portocaliu, în prima jumătate a secolului XX.

La cămaşa femeiască este caracteristic decorul brodat în formă de platcă dreptunghiulară, plasată în jurul gâtului, cu laturile lungi pe piept şi pe spate şi cu ele scurte peste umeri, unde s-au realizat broderii policrome compacte. Cămaşa cu platcă brodată, cu această structură specifică a apărut în Ţara Oaşului ca o modă intervenită pe la finele secolului al XIX-lea şi începuturile secolului XX, înlocuind structura mai veche a cămăşii cu "încreţ" şi "altiţă", caracteristică la românii de pretutindeni şi generală până atunci şi în Ţara Oaşului.

De la umeri, coboară în lungul mânecilor "râuri" de lăţimea unui deget, până la "bentiţele" înguste, care strâng peste încheietura mâinilor numeroase pliseuri mărunte, obţinute dintr-un lat şi jumătate de pânză, din care au fost croite mânecile, de la care se desfac în evantai, (12-15 cm) "fodorii" împodobiţi şi ei, ca şi bentiţele, cu broderii policrome, "fodori" terminaţi cu "cipcă" în colţişori, lucraţi cu "igliţa" pe la margini.

La pindileu, decorul este concentrat în broderia compactă, policromă, de patru degete lăţime, care acoperă în întregime "gulerul" pindileului, puternic strâns pe talie, peste numeroasele pliseuri rezultate din cei şapte laţi de pânză, din care se desfac la fusta albă, largă şi lungă până la poale, tot atâtea falduri ample, de jur împrejur. Aceste falduri obişnuiesc să se desfacă şi să se ridice la orizontală în jurul corpului, ca o singură roată, care se învârteşte cu vârtejul dansului de perechi, în doi, la toate dansatoarele, la hora satului ca şi la nuntă. De unde necesitatea de a strânge bine piesa de îmbrăcăminte în jurul taliei, cu ajutorul celor două şireturi împletite din fire de bumbac mai gros, răsucit din mai

https://biblioteca-digitala.ro

multe şuviţe, cu "ciucalauă" la capete, înnodate la spate, ca şi sus la gura cămăşii legată în acelaşi sistem, tot la spate.

Cea de a doua zonă decorativă a pindileului este plasată jos la poale, jur împrejur, pe toată lungimea celor şapte laţi de pânză, realizată din broderie policromă, compactă de două degete lăţime, prelungită cu "cipcă" mai lată lucrată cu "igliţa" şi colţişori mai mari.

La zadia confecţionată din doi laţi de pânză, tăiată din acelaşi "val" pentru costumul de sărbătoare, decorul a fost realizat în două modalităţi tehnice diferite, prin broderii policrome, în imagini de flori şi păsările în zbor, ori cu motive simbolice, presărate pe toată suprafaţa celor doi laţi de pânză, într-o imagine de ansamblu cu remarcabilă eleganţă şi frumuseţe.

În cazuri mai rare, şi pentru femei mai în vârstă, zadiile aveau către poale o dungă decorativă de un lat de mână, cu alesături "în chioară" şi motive cernite în gri sau negru, de forme geometrice sau vegetale.

Peste umeri, la vreme de iarnă, ele poartă "gube miţoase", ţesute din lână de oi ţurcane, în stofă foarte groasă, din fire îndrugate gros cu "suliga", cu lungimea stofei prestabilită de la urzeală, exact după talia variabilă a purtătoarelor. Firele lor lungi sunt scoase pe faţa exterioară a hainei confecţionate, supuse acţiunii mecanice a apei în "vultorile" plasate pe albia Râului Rău. În lungime doar până la talie, ele sunt modelate cu mâneci îmbrăcate numai la gerurile foarte aspre, prin cusături cu sfoară din cânepă, care nu se văd la haina confecţionată din lungimea şi lăţimea stofei produsă la război, fără croială şi fără tăieturi cu foarfece, după o tehnică arhaică, simplă şi foarte ingenioasă, care îşi trage originea de la "începutul lucrurilor". Gubele imită perfect blana oilor cu lâna lungă în exterior.

Pentru ambii miri, la vremea mai aspră din iarnă, a fost de-a lungul multor veacuri în uz obligatorie moda gubelor miţoase, albe, imaculate, impresionante prin eleganţa, modernitatea, originalitatea şi acurateţea lor strălucitoare. Acestea s-au mai putut vedea pe la unele nunţi din primele decade ale secolului XX din Ţara Oaşului şi apar cu persistenţă mai frecventă încă în Maramureş.

41. "HORA MARE" DE LA CASA PAROHIALĂ

Marşul relativ scurt de la casa mirelui până în curtea bisericii, cu alai de nuntă foarte numeros, cu aspect solemn şi muzică originală la "ceteră" şi la "zongoră", s-a oprit pe tăpşanul potrivit din Dâmbul Bisericii, în faţa casei parohiale. Aici mirele cu un grup restrâns din anturajul său, din cercul său apropiat de nuntaşi, au înaintat încă circa 100 m şi s-au oprit în uşa bisericii în timp ce ceteraşii cu muzica lor şi cu marea mulţime a nuntaşilor de ambele sexe şi de toate vârstele, cu veselie exuberantă, cu "ţâpurituri" în concordanţă cu muzica şi cu "strâgete" cântate, declamate alternativ după tonalităţile armonizate cu melodiile celor două instrumente muzicale mânuite cu dexteritate "ceteraşul cu cetera şi contralăul său", "zongoraşul" cu "zongora" care în ultimile două decade a înlocuit cea de a doua vioară destinată multă vreme să ţină doar isonul, pentru că "are glas mai mare", au organizat spontan şi cu elan o horă mare cu multă lume, cu participanţi de ambele sexe şi de toate vârstele... Cu dansuri frenetice din două categorii distincte: dansurile bărbăteşti cu feciori şi "boresari" mai tineri, dar şi cu bărbaţi vârstnici aprigi şi la dans, dansul "roata" cu salturile, bătăile ritmate din palme şi din pinteni, în concordanţă armonioasă cu muzica, cu tropotitul lor sacadat "pe mare şi pe mânunţăl", alternând cu dansurile de perechi, în doi, "un bărbat cu o giucăuşă", cu veselie mare şi exuberanţă, care vor dura aici vreme de două

https://biblioteca-digitala.ro

ore (17-19), adică exact timpul necesar pentru săvârşirea ceremoniei la căsătoria religioasă din biserică.

42. MIRELE, AFARĂ, LA UŞA BISERICII, ÎN AŞTEPTAREA MIRESEI

După oprirea marei majorităţi a nuntaşilor din alaiul mirelui pe tăpşanul potrivit din faţa casei parohiale, în curtea bisericii, şi dezlănţuirea unor dansuri frenetice cu muzică, strâgete şi ţâpurituri din două categorii tradiţionale diferite, mirele cu un grup foarte restrâns de nuntaşi din anturajul său, au avansat mai jos circa 100 m până la uşa bisericii, unde mirele va aştepta sosirea miresei în fruntea alaiului său de nuntaşi ca şi cel primit din gospodăria Finta.

Concomitent, pe acelaşi drum în zig-zag, stegarii, împuterniciţii mirelui, au coborât cu grabă circa şapte-opt sute de metri până la Vale, în gospodăria lui Moiş Tămaş, cu mare mulţime de nuntaşi sosiţi de mai multe ore la mireasă. Stegarii au sosit acolo după orele de entuziasm şi veselie, cu dansuri din două categorii tradiţionale distincte, când se afla către faza finală dansul specific al miresei cu toate fetele din sat. Este vorba despre cel mai original şi mai mişcător dans, elegant, solemn şi duios care poate fi încă văzut în Ţara Oaşului, dansul miresei cu toate fetele din sat, având între 14-20 ani, toate cele care frecventează hora satului - câte sunt prezente, fără excepţie, 60-70, care nu lipsesc de la acest dans specific, de foarte veche origine arhaică.

Cap. VII Nunta la casa miresei

43. MUZICĂ ŞI DANSURI LA CASA MIRESEI

"Peste Vale", în gospodăria lui Moiş Tămaş al Bocşii, (tatăl miresei Mărioara de 16 ani), astăzi se simte ziua sorocită pentru nuntă şi considerată ca o zi de mare sărbătoare. Familia are o singură copilă, mireasa de azi, când este deopotrivă zi de sărbătoare creştină, cu prăznuire la biserică şi zi de mare sărbătoare familială, cu veselie exuberantă pentru nuntă.

Gazdele, cu unele ajutoare benevole dintre rudeniile lor apropiate, prezente aici de dimineaţă, fac eforturi să-şi îndeplinească treburile cu o râvnă şi mai susţinută decât în zilele anterioare, deoarece familia a primit încă de ieri, unele rudenii şi prieteni sosiţi pentru nuntă, din satele vecine şi de la mare distanţă.

Grija pentru primirea, găzduirea şi "omenirea" lor, este acum o obligaţie elementară. Pregătirile făcute în zilele săptămânii din urmă, mâncărurile, prăjiturile, băuturile, fiind asigurate la vreme, sunt acum bun-venite şi potrivite pentru întâmpinarea oaspeţilor invitaţi la nuntă, dar şi pentru cei angajaţi cu prezenţă necesară şi obligatorie, cum sunt ajutoarele benevole la treburi, cu deosebire cei doi ceteraşi sosiţi aici de la orele opt de dimineaţă, în conformitate cu învoielile prestabilite, ca angajaţi activi în casă şi gospodărie, pentru toată ziua de azi şi apoi pentru toată noaptea următoare, la "masa mare din saivan".

Deşi moişenari de origine, aflaţi la lucru în satul lor, ei au îndreptăţire obişnuielnică, statornicită prin tradiţie, să primească pe lângă plata convenită, masă corespunzătoare şi băutură "cu măsură"... pentru a-şi putea păstra neştirbite, vigoarea, dexteritatea şi măiestria proprie, vreme de 24 ore fără întrerupere.

https://biblioteca-digitala.ro

Ei asigură muzică şi veselie permanentă şi bună dispoziţie generală, cu instrumentele lor specifice, dar şi cu "strâgetele" şi "ţâpuriturile" originale, caracteristice pentru Ţara Oaşului, cu unele variaţii de la un sat la altul şi în cele mai dese cazuri, de la un ceteraş la altul, care îşi însoţesc din când în când melodiile cântate de către cei doi tineri cu versuri strigate, declamate, în tonalităţile armonizate cu sunetele instrumentelor lor muzicale, "un ceteraş cu cetera" şi "contralăul" său, un "zongoraş cu zongora"... Ei stimulează astfel veselia generală şi participarea tot mai numeroasă şi mai vie a nuntaşilor prezenţi la dansuri cu "strâgete" şi "ţâpuriturі".

În orele de după amiază şi de îndată după aceea, când casa şi gospodăria cu nunta vor fi devenit neîncăpătoare pentru cele patru-cincisute de nuntaşi din mulţimea adunată în ceata mare a miresei, ceteraşii vor întreţine şi satisface dorinţa lor vie pentru dansuri "ca la nuntă"... Ei cântă cu patos şi măiestrie muzică alternativă pentru două categorii distincte de dansuri deosebite: dansurile bărbăteşti "roata", cu ritmurile lor sacadate, vijelioase şi perfecte, şi pentru dansurile de pereche, în doi, "un bărbătuş" cu o "giucăuşă"... şi de la caz la caz, câte un eşantion, cu totul specific, pentru personagii cunoscute, câte o melodie mai rar auzită, selecţionată spontan din bogatul repertoriu al melodiilor preferate, care fac parte integrantă din seria numită în Ţara Oaşului, "Cântecul omului", alcătuită din compoziţii muzicale populare de veche tradiţie, care sunt elemente integrante din preferinţele adânc pătrunse în inima numeroşilor melomani, de ambele sexe, din acest fermecător colţ de ţară, preferinţe pe care cercetaşii versaţi le cunosc cu multă precizie şi le cântă, spre marea plăcere şi bucurie a amatorilor, mai ales în asemenea ocazii publice.

În ultimul timp se remarcă o tendinţă de îmbogăţire mai amplă a melodiilor prin apariţia celei de-a treia propoziţii melodice, o tendinţă care izvorăşte din nevoia unei mai accentuate variaţii, dar care nu alterează cu nimic fondul generos şi stilul autentic al cântecelor oşeneşti.

44. CASA ŞI MIREASA ÎMPODOBITE PENTRU NUNTĂ

Casa şi "odorul", curtea cu întreaga gospodărie, au fost temeinic curăţate din vreme, pentru împlinirea acestui eveniment, cu acurateţe desăvârşită.

Casa, deşi din seria celor ceva mai modeste, cu tindă şi trei camere destul de spaţioase, înălţate pe pivniţă, a fost zugrăvită, văruită recent pe dinafară şi pe dinăuntru şi reamenajată cu atenţie, prezentându-şi inventarele utile şi estetice totodată, făurite de oamenii familiei, printre care unele obiecte moştenite de la antecesori şi de la meşteri populari din zonă, cu muncă, tehnică şi materiale rânduite după o ordine structurală care indică năzuinţa clară, multimilenară, de a satisface toate necesităţile multiple şi prezente ale vieţii practice, cele de muncă şi de producţie, cele de odihnă în ambianţă plăcută, tot atât de necesare, dar care şi răspund nevoilor de încântare spirituală, de delectare artistică, estetică şi care încântă privirile şi mişcă inimile, prin valorile lor preţioase, perene, cu însuşiri artistice nepieritoare.

Ţesăturile de uz şi cele decorative, din mai multe categorii distincte, ţesute din cânepă şi bumbac, cu decor ales la războiul de ţesut, sau brodat ulterior, cu imagini de flori şi păsări, motive geometrice şi simbolice diferite, în armonii cromatice originale şi încântătoare, care au adus frumuseţile mediului natural şi coloritul lui înlăuntru casei, cu unele obiecte scoase din lăzile de zestre, în care se păstrează de regulă cele 12 lepedeie care în trei şiruri de câte patru exemplare alcătuiesc panoul decorativ cel mai important, aşezat pe "ruda de culme", la peretele de deasupra patului. Sau ştergurile mari şi cele mici, ţesute tot din cânepă şi mai mult bumbac, prin urzeala din cânepă, cu decor variat şi bogat

https://biblioteca-digitala.ro

policrom, obținut prin broderii sau alesături din arnici diferit colorate, așezate pe peretele opus, cel cu ferestrele de la fața casei. Cergile țesute din lână țigaie, în vârste alternative, în culori naturale, albe și negre ori mai recent în culori mai numeroase și viu colorate, dar artistic armonizate, care acoperă paturile, la care se adaugă fețele de perne, măsoaia păștii, desaga de sâmbră, ștergurile pentru coșarcă etc. Ele sunt intercalate cu "oluri", oale și cancee, talgere și căniță cu smalțuri policrome strălucitoare, cu roate, păsări și flori, opere ale meșterilor olari din Vama, rânduite alături cu tot mai rare astăzi tablouri pictate cu portrete sau scene biblice, realizate de către meșterii încă mai iscusiți de la Nicula, care au pictat cu măiestrie pictura pe dosul sticlei, pe "glajă", realizând tablouri mici dar cu mari virtuți specifice decorative. Nu putem trece cu vederea nici mobilierul rustic, din lemn prețios de paltin, cireș, stejar și fag, pentru cuiere, lăzi de zestre, mese și scaune, ori scăunele mici și lavițe lungi, precum și multe ustensile mai mărunte, aflate pe "podișoare", "sărărița", "pipernițe", lingurare cu linguri obișnuite și cele "pacurărești", în forme originale, vase de muls și de măsurat etc. toate în forme armonioase și bine proporționate, pentru scopuri practice și artistice totodată, bogat împodobite prin ciopluturi și "împunsături" realizate cu vârful briceagului sau cu dalta. Toate aceste categorii de obiecte diferite apar laolaltă, ca o expoziție de artă populară, modestă ca proporții, dar cu destule obiecte prețioase, care fac parte integrantă din tezaurul național al valorilor perene. Ele demostrează originalitatea și fantezia creatoare, forța talentului popular, marea dragoste pentru frumusețe a poporului român de pretutindeni... Ele "au îmbrăcat" casa, ca și mireasa, ambele împodobite ca pentru nuntă într-o imagine sărbătorească, pentru a întâmpina cum se cuvine, cea mai importantă și mai frumoasă sărbătoare din viața omului...

Mireasa și-a reexaminat cu atenție, încă o dată de dimineață și a mai retușat ceva din aspectele îmbrăcămintei sale de muncă și din găteala originală și cu totul specifică, prin care a fost împodobită azi, de o meșteriță specializată și pricepută. Asemenea meșterițe se mai găsesc astăzi foarte puține, care cu migală și tehnică proprie, cu multă răbdare și cu îndelungată lucrare din ziua și noaptea trecută, a izbutit să-i asigure miresei înfățișarea cerută la ziua ei de nuntă.

O grijă deosebită s-a manifestat pentru împletirea părului lung și frumos al miresei, în trei plase distincte realizate din șuvițe lungi și fine, compuse din câteva fire, care împreună au alcătuit numeroase șuvițe lungi, cu lățimea doar de 3 milimetri din care, cu răbdare și multă migală au fost realizate cele două plase împletite din părul ambelor părți laterale ale capului, rânduite peste urechi, și în cea de-a treia plasă mai lată și mai lungă s-a împletit tot părul care coboară din creștet, de la ceafă până la talie, la spate, având vârful legat cu o fundă mare din mătase albă.

Pe cap i s-a așezat "cununa" de miresă, fixată bine cu ajutorul câtorva ace lungi de păr, trecute prin coafura strânsă în jurul capului, asigurând astfel stabilitatea ei în poziția inițială, cu rezistență la toate mișcările ulterioare, dansuri, etc. Cununa este confecționată din "barșon" roșu vișiniu, catifea de cea mai bună calitate, înaltă, de formă aproape cilindrică. A fost împodobită cu multe flori și podoabe lucrate în mod deliberat din mărgeluțe mărunte policrome, concentrate mai întâi pe cele două "aripi" plasate peste urechi. Mai numeroase, mai variate și mai frumoase sunt însă cele care acoperă "coada lată" de la spate, pe care am numărat în unele cazuri rânduite până la 25 "zgărdane", împletite fiecare pe șapte sau pe douăsprezece ațe, din mărgeluțe policrome în benzi late între 1,50-2 cm, pe care apar armonioase și expresive motive decorative, reprezentând flori, imagini de păsărele, forme geometrice și imagini simbolice, conturate cu multă măiestrie și armonizate cu rafinament, prin gruparea mărgelușelor policrome minuscule.

https://biblioteca-digitala.ro

În jurul gâtului şi pe piept, mireasa a primit mai multe şiraguri din mărgele lucitoare, cu bobul mai mare, în alb, argintiu şi galben auriu, uneori chiar în alte culori mai vii şi mai puternice, cu oarecare exces prin cantitatea lor din ultima vreme.

Aceeaşi meşteriţă destoinică a ajutat-o pe tânara mireasă, Mărioara, să-şi îmbrace şi să-şi potrivească îmbrăcămintea nouă, compusă după tradiţia portului popular oşenesc specific pentru un asemenea eveniment, din trei piese de bază: cămaşă, pindileu şi zadie, anume pregătite pentru nuntă, toate trei croite dintr-o pânză de bumbac alb, de cea mai bună calitate, ţesută în "chiară", războiul popular de ţesut, cu decor în forme geometrice şi bobiţe mărunte, delicate, reliefate şi unele şi altele, în alb, cu fineţe şi eleganţă remarcabilă, în pânza realizată după tehnica mai nouă şi mai complicată, în douăsprezece iţe.

În acelaşi timp cele trei piese din portul specific, confecţionat pentru nuntă, au fost împodobite cu bogate broderii policrome, "împunse cu acul", din arniciuri în mai multe culori diferite, cu preferinţe evidente pentru nuanţele cele mai închise la toate categoriile de arniciuri, după moda ultimului sfert de veac, în care predomină chiar negrul, care a înlocuit roşul aprins predominant de veacuri la portul tineretului, dar şi galbenul care constituia culoarea predominantă specifică pentru portul popular, la decorul ambelor sexe, acum o jumătate de veac, în Moişeni.

Broderiile au fost structurate şi cusute în spaţiile decorative obişnuite pentru toate cele trei piese fundamentale distincte, la cămeşă cu platcă dreptunghiulară care a acoperit pânza mărunt plisată în jurul gâtului, cu partea de sus a pieptului şi a spatelui, cu extinderea laturilor scurte ale dreptunghiului din broderii foarte frumoase pe ambii umeri. Tăietura pentru gura cămăşii se află de la guler în jos pe spate, necesară pentru îmbrăcare şi dezbrăcare, prinsă în guler cu două şireturi împletite din fire de bumbac răsucit, terminate cu "ciucalauă", doi ciucuri din fire de bumbac. De la umeri, broderiile coboară în lungul mânecilor cu "râuri", până la bentiţele care strâng pânza de câte un lat şi jumătate, din care fuseseră croite mânecile, în numeroase pliseuri mărunte, strânse peste încheietura mâinilor, din broderiile policrome, jur împrejur, de la care se desfac în evantai larg cu alte serii de broderii policrome, pe doisprezece la cincisprezece centimetri, "fodorii" încheiaţi la margini, prin colţişori lucraţi cu igliţa.

Cămaşa femeiască, încă la începutul secolului nostru era, în frecvente cazuri, realizată dintr-o singură piesă, la care stanii şi poalele, fusta sau pindileul, erau croite din acelaşi val de pânză de sus până jos. După disocierea în două piese distincte, separate, stanii de la cămaşă au primit o prelungire de pânză, mai frecvent din cânepă de un sfert de metru, ca o nadă prinsă la îmbrăcare sub "gulerul" pindileului. Acest "guler" lat de patru degete, sub broderiile lui compacte policrome, armonizate cu motivele şi cromatica broderiilor de la platca de sus a cămăşii, prinde sub el prelungirea stanilor cămăşii şi pliseurile numeroase ale pindileului croit din şapte laţi de pânză. Acestea se desfac în tot atâtea falduri care, în vârtejul dansurilor de pereche, în doi, se întind la orizontală ca o singură roată în jurul corpului dansatoarelor, motiv pentru care gulerul decorativ din jurul taliei, care îndeplineşte şi rolul brâului din alte regiuni ale ţării, trebuie să fie bine strâns cu cele două şireturi mai groase împletite din fire răsucite din bumbac, bine legate la spate, pentru a asigura stabilitatea piesei de îmbrăcăminte pe corpul purtătoarelor.

Jos, la poale, pindileul este împodobit cu o broderie policromă realizată din arniciuri în diferite culori, cu motive de flori şi păsări sau forme geometrice, continuate la marginea cea mai de jos cu "cipcă" în colţişori mai mari, împletiţi cu igliţa.

În faţă, costumul a fost întregit printr-o zadie plisată, croită din doi laţi de pânză tăiată din acelaşi val, legată în jurul taliei sub brâul pindileului, cu două baiere împletite din bumbac răsucit în diferite culori, având ca decor policrom numeroase imagini de floricele şi

https://biblioteca-digitala.ro

păsările presărate pe toată suprafața pânzei, acoperind cu remarcabilă eleganță și frumusețe, partea din față a pindileului. Dar zadia aceasta lucrată ca și celelalte piese, a cedat treptat locul ca și chischineul, broboada de cap a femeilor, obligatorie din ziua căsătoriei lor, unor piese similare ca forme și dimensiuni, dar produse din materiale industriale mai fine, din cea mai fină țesătură din lână, "din păr", mult înflorate în fabrică. Mireasa s-a resemnat și ea la această înlocuire determinată de moda care durează de mai multă vreme.

45. ÎNDATORIRILE MIRESEI ÎN ZIUA EI DE NUNTĂ

Pregătite din vreme, precum s-a arătat, casa și întreaga gospodărie a lui Moiș Tămaș a Bocșii, socrul mic de "peste Vale", este astăzi, în ziua nunții fiicei sale, cuprinsă de agitația sărbătorească din ce în ce mai pronunțată, întreținută permanent de muzica ceteraşilor sosiți aici conform angajamentelor prestabilite de la orele opt de dimineață. Sunt doi ceteraşi: "ceteraș cu cetera" și "contralăul" său, "un zongoraș cu zongoră", care are "glas mai mare", adică mai răsunător și cu sonoritate mai puternică.

Muzica lor, acompaniată cu "strâgete" și "țâpuriturile" versificate ale ceteraşilor înșuși, dar și ale nuntaşilor de ambele sexe și de toate vârstele, stimulează mulțimea nuntaşilor, aflată în creștere permanentă, cu rudenii, vecini și prieteni, la dansuri specifice, alternative, cu "roata bărbătească" și cu dansurile de perechi "în doi", la care participă toată mulțimea celor prezenți, de ambele sexe și de toate vârstele - feciori cu fete, bărbați cu neveste, moși cu mătuşe...

Mireasa, în costum nou de mare sărbătoare, având cununa pe cap și bogat împodobită cu flori și elemente decorative compuse cu migală și rafinament artistic, din mărgeluțe mărunte în mai multe culori, dar și multe șiraguri de mărgele în jurul gâtului, podoabe originale, caracteristice Țării Oașului, are astăzi de îndeplinit, în cursul dimineții mai întâi, câteva îndatoriri speciale, care o vor angaja în continuare pentru tot restul zilei și al nopții următoare cu "masa cea mare".

Însoțită de câteva persoane dintre rudeniile sale apropiate, mireasa a însoțit mirele cu micul său grup de nuntaşi la ofițerul stării civile din Certeze, unde au participat împreună, și cu anturajul lor restrâns, la oficierea căsătoriei civile și la un mic banchet, cu relativ puțini participanți, dar consistent și substanțial, organizat în cinstea evenimentului.

De la Primărie, grupul mic de nuntaşi, cu ambii miri, s-au reîntors la Moișeni, unde au participat la slujba religioasă, de la biserică, în zi de sărbătoare creștină, după care mirii au trecut la spovedanie și împărtășanie, pregătindu-se astfel, sub raport moral și spiritual, pentru căsătoria lor religioasă, care se va oficia tot astăzi în aceeași biserică, la orele dinspre seară (17-19).

De la biserică, mirii au revenit în gospodăria Finta, la soacra mare, unde, după câteva ore de lucru, în cursul dimineții, stegarii mirelui au executat una dintre sarcinile lor principale, cea mai importantă dintre toate, confecționarea steagului de nuntă, steag implicat direct în ceremonial, lucrând temeinic pe materiale adunate din vreme și cu ajutorul eficient al celor șase "druște", selecționate și invitate de ei, la colaborare pentru această lucrare. Aceste "druște" fuseseră selecționate de către cei doi stegari, din ceata cu mult mai mare a fetelor din sat.

După confecționarea steagului, stegarii cu cele șase "druște" și cu cei doi ceteraşi ai mirelui, se aflau la masa oferită lor de soacra mare, când au sosit și cei doi miri.

Aici mirii au examinat mai întâi cu atenție deosebită calitățile de rezistență, frumusețe și sonoritate muzicală puternică ale steagului de nuntă și ale celor 30 de clopoței,

https://biblioteca-digitala.ro

10 "ceangăuţe" şi 20 de "ţurgalauă", în forme sferice perfecte turnate din bronzul cel mai fin şi fixate pe "bota de la steag".

Apoi mirii au asistat la dansul stegarilor cu "druştele" şi cu steagul de nuntă, un dans de probă, la care au fost prezente şi un grup mai mare de alte 26 de fete din Moişeni, în mod spontan şi deliberat sosite şi prezente, ca participante la dansul cu steagul, cu druştele şi cu cei doi stegari, de la casa mirelui.

După acest de-al treilea episod din cursul dimineţei, mireasa a fost condusă de mire, "peste Vale", la casa şi gospodăria lui Moiş Tămaş a Bocşii, socrul mic, aflate încă de dimineaţă în agitaţie complexă, cu prezenţă mereu mai numeroasă, cu nuntaşi, invitaţi, rudenii, prieteni şi vecini din Moişeni şi din alte localităţi învecinate sau de la mai mare distanţă.

Cei doi ceteraşi ai miresei, au întreţinut aici, cu dexteritate şi cu patos, o atmosferă generală de voioşie şi bună dispoziţie, cu muzică pentru nuntă, începând de la orele opt de dimineaţă, înteţită prin creşterea participanţilor, de la o oră la alta, atât în cursul dimineţii şi mai cu seamă în orele de după amiază, când s-a amplificat la maximum succesiunea celor două categorii de dansuri oşeneşti specifice, atât "roata bărbătească" precum şi dansurile de perechi "în doi" - "un bărbătuş cu o giucăuşă".

Pe când în ceata mare a nuntaşilor de la mire fusese remarcată şi consemnată prezenţa unui grup numeros şi compact de feciori şi boresari tineri, mai de curând căsătoriţi, în mulţimea nuntaşilor din ceata miresei, tot atât de numeroasă, în gospodăria lui Moiş Tămaş a Bocşii, printre rudenii, invitaţi şi prieteni, se remarcă, la orele de după amiază un numeros şi compact grup alcătuit din toate fetele din sat, cele de 14-20 de ani, care frecventează hora satului şi participă la dansurile de perechi cu feciorii.

46. DANSUL MIRESEI CU TOATE FETELE DIN SAT

Dansuri multe s-au desfăşurat alternativ, cu elan şi veselie, în curtea ordonată şi strălucitor curăţată a lui Moiş Tămaş a Bocşii de "peste Vale". Dansuri bărbăteşti, "roata", cu tropotit sacadat "pe mare şi pe mânunţăl" şi dansuri de perechi "în doi", în unele faze cu vârtejuri ameţitoare, s-au succedat alternativ, după muzica celor doi ceteraşi, cu ritm tot mai frenetic, înteţit prin "strâgete" şi "ţâpurituri", declamate în versuri şi în tonalităţi muzicale, nu numai de ceteraşi, feciori şi bărbaţi, dar şi de către unele femei şi fete, rostite la nuntă, tot după vechi tradiţii, în armonie cu melodiile celor două instrumente muzicale ale ceteraşilor şi cu declamaţiile lor în versuri.

În jurul orei 16, când mulţimea nuntaşilor din ceata mare a miresei ajunsese la apogeu, când casa şi gospodăria socrului mic deveniseră neîncăpătoare, se putea remarca în marea mulţime a nuntaşilor de ambele sexe şi de toate vârstele, prezenţi în gospodăria lui Moiş Tămaş a Bocşii, existenţa unui grup numeros şi compact al tuturor fetelor din sat, nu numai cele şase "druşte" şi cele douăzeci şi şase fete care împreună sosiseră deodată la casa mirelui cu două - trei ore mai înainte şi luaseră parte le dansul stegarilor cu steagul de nuntă şi cu "druştele, dar sunt aici prezente şi multe alte fete din satul Moişeni, toate cele în vârstă de 14-20 de ani, care frecventează hora satului şi sunt partenerele feciorilor la dansurile specifice "de pereche", "în doi".

Prezente, fetele erau acum toate aici, fără nici o excepţie, chemate de vraja şi forţa mare de atracţie a unui dans original, minunat, cu origini arhaice ancestrale, cu structură originală deosebită, cu totul aparte, dansat cu eleganţă şi solemnitate impresionantă, după ritmul unei melodii duioase şi profunde, cu unele note grave, care sună şi răsună ca o mare taină, ca un ecou transmis peste milenii, din timpuri îndepărtate, prin continuitatea a

https://biblioteca-digitala.ro

nenumărate generații succesive de fete, de la originile însăși ale dragostei și căsătoriilor, ale nunților, și de la primele combinații de sunete în tonuri și expresii muzicale armonioase și plăcute, prin care omul și-a exprimat și cântat propriile lui sentimente, bucuriile, dorințele și evenimentele copleșitoare, în care se află cuprinsă întreaga lui ființă, în momentele cele mai emoționante ale existenței și vieții lui...

La primele tonuri care au făcut să vibreze coardele celor două instrumente muzicale, un fior adânc a pătruns în inimile întregii asistențe, a tuturor ascultătorilor, care, în liniștea cea mai desăvârșită și-au îndreptat privirile, ca atrase de o mare forță magnetică, către grupul numeros și compact al fetelor în haine de sărbătoare, al tuturor fetelor din sat.

După ritmul aceloraşi tonuri muzicale, cu ecouri adânci în toate inimile celor prezenți, grupul numeros al fetelor s-a mișcat, ca o singură ființă umană, în concordanță cu ritmul melodios al aceloraşi tonuri, alcătuind în pași de dans, un mare cerc de siluete apropiate, de talie lângă talie, cu brațele încrucișate pe după spate, formând un cerc compact, închis ermetic, ca o mare roată perfectă, care a cuprins și izolat în centrul său mireasa împodobită în haine noi și podoabe originale pentru nunta sa, la 16 ani...

Un cerc larg și compact, ermetic închis, extins ca o roată perfectă, care își întinde razele până la cuprinderea celor aproape o sută de fete și până aproape de limitele spațiului din mijlocul curții, închizând și izolând în centrul său tânăra mireasă, frumos împodobită, punând-o astfel în evidența unei mulțimi de nuntași grupați în același câteva clipe, jur împrejurul cercului de fete, mulțime fascinată de tonurile muzicii cu ecouri ancestrale și de ritualul original al mișcărilor dansului respectiv. Cercul întreg se învârte lent în ritm de dans solemn și elegant, de la dreapta spre stânga, deschizându-se din când în când din încleștarea lui inițială și permițând, pe rând, una după alta, în serie strict ordonată, distanțată în timp după două-trei minute, pentru ca una sau alta dintre fete să se desfacă din înlănțuirea cercului, care se închide tot în aceeași clipă în spatele său și să avanseze în mișcări de dans către centrul cercului și să prindă mireasa la dansul de pereche "în doi", dansând și cântând în armonie cu tonurile duioase și grave ale melodiei specifice, cântând în versuri în dialog cu mireasa, cu privire la nuntă și la importanța ei. Cercul se învârte continuu și se deschide și închide imediat la scurte intervale de timp, rotindu-se mereu de la dreapta spre stânga, ca o roată care face popasuri de o clipă din mers, pentru a permite pe rând celor aproape o sută de fete, să se desfacă din cerc și să participe la bucuria de a dansa 2-3 minute, cântând împreună cu mireasa...

În această vreme care va dura peste trei ore, mulțimea nuntașilor ascultă și privește fascinată și emoționată de frumusețea și semnificația acestui inedit și original spectacol, impresionant prin eleganța, solemnitatea și duioșia muzicii și a mișcărilor acestui dans specific, dans care durează până când se vor fi desprins pe rând, din strânsoarea cercului simbolic, toate cele aproape o sută de fete din sat cuprinse de bucuria de a participa pentru câteva clipe, în dialog ritmat și cântat în ritmul muzicii și pașii dansului cu mireasa, în dansul de pereche, "în doi".

Trei ore de spectacol fascinant și fermecător se scurseseră de la începutul dansului miresei cu toate fetele din sat, până când a apărut stegarul cu steagul de nuntă, împuternicitul mirelui, grăbit să ajungă la vreme în curtea miresei, cu o mare mulțime de nuntași.

Mai erau încă, în acele clipe, două-trei fete din cercul închis, cărora nu le venise încă rândul la dansul cu mireasa... Liniștea desăvârșită și atenția încordată a întregii mulțimi de nuntași din ceata miresei, a mai continuat încă zece-cincisprezece minute până ce și ultima fată din cerc a ajuns să ia mireasa două-trei minute la dansul de pereche, în doi, când pe fundalul de liniște și emoție generală, profundă, stegarul a fluturat steagul de nuntă în

https://biblioteca-digitala.ro

vânt, a lovit ritmic cu "bota de la steag" în scândura răsunătoare a unei mese din lemn, dezlănțuind clinchetul sonor și muzical al celor treizeci de clopoței din bronz și a dat cuvânt "tarostelui" Moiș Ana lui Griguță, fată din Moișeni, de 20 ani, să rostească "bulciugul" la mireasă.

47. "BULCIUGUL" LA MIREASA MOIȘ MĂRIOARA

Declamând cu voce clară și destulă putere, pentru auzul tuturor numeroșilor nuntași din ceata mare a miresei, "tarostele" Moiș Ana, (Nuța) lui Griguță, a spus:

- "Frunză verde de costreie,
Ceterașii-n loc să steie!
Să tacă și casa,
Să grăiască masa,
Să ne-asculte toată casa!
Să ne tragă-un plâns mireasa!...
Că mireasa a spus așa
Că de-aici nu poate me
Fără două-trei cuvinte de bulciug
Cu dragoste să mă duc!...
Ie-ți mă mireasa rămas bun
De la iarba de sub prun!
De la tatăl tău cel bun,
De la câmpuțu cu iarbă,
De la mama ta cea dragă!...
Te-a crescut și te-a-nvățat,
Ș-amu la străini te-a dat!
Futu-ți raiu tău mireasă,
Dimineață te-ai sculat,
La fântână-ai alergat,
Și pe față te-ai spălat!
La fântână în grădină
Unde șede-o roză plină!
Dar nime' nu va crede,
La rădăcină cine șede?!...
Șede-un șerpe cam flămând,
Smulge ruja din pământ!
Ș-o smulge și o duce,
Peste munți și peste văi,
Unde nu-s oameni de-ai mei!...
Leagă mamă,dorul meu,
Leagă-l într-un chischineu,
Și-l pune de-asupra-n ladă
Și-l mai coată câte-o dată,
Când ți-o veni dor de fată!...
De-o fi dorul cum l-ai pus,
Eu la față-s cum m-am dus!
De-o fi doru domolit,
Și eu rău m-am veștejit!...

https://biblioteca-digitala.ro

Futu-ţi raiu tău mireasă,
Pân ai fost la mama fată,
Ai fost pui de rândune,
Dragă la toată lume!
Dacă-i me la soacră-ta,
Nu-i hi pasăre, nici pui,
Nu-i hi dragă nimurui!
Numai a bărbatului!
Futu-ţi raiu tău, mireasă,
Câte târguri târguieşti,
Nu te-aşa rău celuieşi,
Ca când te căsătoreşti!
C-a venit unu din lume,
Techergheu şi mare câne,
Şi cu el mâna ai dat,
Peste-un blid de grâu curat!
L-ai lăsat pe cel mai drag!...
Pân-amu ţ-a fost drăguţ,
Ţ-a fost mândru şi bunuţ!
Da de-amu ţ-o hi bărbat,
Ţ-o hi negru şi-n norat!...
Futu-ţi raiu tău mireasă,
Plânge-mă mamă cu dulce,
C-amu-s gata şi m-oi duce,
La un ceas de cununie,
Amin şi noroc să fie,
Jele după holteire,
Noroc la căsătorie!"

Textul versurilor rostite de "taroste" la "bulciugul" de la casa miresei din Moişeni, în ultima zi a lunii ianuarie 1988, a ajuns la mine cu întârziere de treisprezece luni... Aceste versuri au fost scrise pe o foaie de hârtie cam ponosită, stare cauzată, cred, de o îndelungată şi frecventă mânuire.

Acest text, transcris corect, a fost integrat în subcapitolul determinat de succesiunea manifestărilor complexe şi multiple din structura tradiţională a ceremonialului nunţii, la care fusesem invitat de către soacra mare.

Am respectat cu stricteţe conţinutul textului primit, fiind singurul document în posesia căruia ajunsesem după o îndelungată aşteptare... Deodată cu acest text, cerut în repetate rânduri, am primit şi o a doua versiune scrisă, dar necerută, pentru bulciugul luat de mirele Dumitru, de către acelaşi "taroste"- Moiş Ana (Nuţa) lui Griguţă din Moişeni, în momentul în care mă aflam martor prezent şi activ la nuntă.

Cu privire la cele exprimate în versurile care alcătuiesc textul "bulciugului" de la Moiş Mărioara, mireasa de 16 ani, nu am certitudinea şi siguranţa absolută că cel pe care l-a rostit în realitate acelaşi "taroste"- Moiş Ana (Nuţa) lui Griguţă din Moişeni, ar reprezenta în conţinutul şi forma sa de exprimare, versurile primite cu întârziere de peste un an de zile, cu exactitate precisă, aşa cum fuseseră formulate de "tarostele" respectiv. Această a doua versiune putea foarte bine să fie alcătuită mai târziu, întocmită ad-hoc, deci deosebită de cea rostită în realitate, pentru a satisface solicitările care i-au fost adresate.

https://biblioteca-digitala.ro

Cu privire la conţinutul celor două "bulciuguri" adresate celor doi miri din Moişeni de către acelaşi "taroste" la foarte scurt timp, mai întâi la mire şi imediat după aceea la mireasă, trebuie reţinut faptul că ele diferă substanţial după natura reală a episoadelor biografice diferite din viaţa celor doi tineri, până la căsătoria lor.

În ambele versiuni ale bulciugului adresate mirelui de 19 ani, este dominant, în conţinutul lor, acelaşi episod tragic, cu un accident grav şi fatal în care şi-a pierdut fulgerător viaţa tatăl mirelui, când acest mire era un adolescent de 14 ani. Accidentul a îndurerat profund toată familia şi pe toţi cei care l-au cunoscut şi preţuit pe Finta Gheorghe, Fintuca, pentru calităţile lui de înţelepciune, vrednicie şi omenie excepţionale... Versurile bulciugului adresat lui Dumitru, în ambele sale versiuni, cer cu insistenţă mirelui să facă eforturi speciale pentru a-l afla şi invita la nunta sa pe tatăl dispărut cu cinci ani înainte... Prezenţa sa în calitate de socru mare fiind absolut necesară pentru întregirea cercului genealogic al mirelui, de la care nu puteau lipsi părinţii lui.

În versurile bulciugului adresat Mărioarei, de 16 ani, cu o biografie senină şi lipsită de întâmplări dramatice sau grave, temele dominante invocate în versurile care i-au fost adresate, se referă la dragostea ei faţă de părinţi, pentru care mireasa constituise unica lor bucurie majoră, şi la mediul natural înconjurător plăcut, mireasa fiind invitată, prin acele versuri să-şi ia rămas bun "de la tatăl său cel bun" şi "de la mama sa cea dragă!" şi "de la iarba de sub prun" şi "de la câmpuţu de sub iarbă"...

Acelaşi bulciug de la mireasă îi sugerează ca posibile şi unele aspecte sumbre ale viitorului spre care păşeşte acum, în care tânăra mireasă va putea întâmpina forţe malefice capabile "să smulgă ruja din rădăcină şi s-o ducă din grădină peste munţi şi peste văi" la oameni necunoscuţi şi răi, "care nu mai sunt ai mei", şi că ar putea întâmpina o soacră acră şi un soţ ursuz şi aspru, şi că nu va mai putea fi ca acasă la mama ei"dragă tuturora", pe când ea ar fi sacrificat, prin această căsătorie, "pe cel mai drag"...

Din această perspectivă şi fără temeiuri reale, chiar de la începutul discursului său în versuri,"tarostele" îndeamnă mireasa "să ne tragă un plâns" amar, şi să-şi încredinţeze dorul ei cel mai adânc mamei sale, cu rugămintea să-l păstreze cu grijă, în taina unei lăzi de zestre, învăluit într-un "chischineu", unde să-l cerceteze din când în când, ori de câte ori îi va fi "dor de fată!"...

Aşa mama va putea intui cum evoluează situaţiile şi evenimentele ca şi sentimentele copilei sale, aflate într-un nou mediu familial, de rudenii şi vecinătăţi, ori de relaţii obşteşti. Toate aceste sugestii şi previziuni nu au temeiuri reale, concordate cu situaţiile şi împrejurările concrete, întrucât în special prin înţelepciunea tatălui său, mireasa Mărioara păşeşte prin căsătoria sa către o şi mai frumoasă gospodărie din Moişeni, aflată numai la şapte-opt sute de metri distanţă, în Dâmbul Pricopenilor, deci foarte aproape de casa părintească, accesibilă, doar în câteva minute, la nevoie, în fiecare zi. Ea trecea într-o familie de oameni cunoscuţi şi onorabili, în condiţii morale şi materiale-gospodăreşti dintre cele mai bune, menite să-i asigure tinerei mirese un cuib de bunăstare şi fericire permanentă, evident întreţinut şi dezvoltat, perfecţionat, prin participarea tuturor la munca cerută fiecăruia, cu bunăvoinţă şi înţelegere, într-un mediu natural de mare frumuseţe, rodnic şi sănătos. Ceea ce Mărioara n-a întârziat să confirme şi să sublinieze prin comportamentul său ulterior...

Sensul simplu şi profund al "bulciugului" rostit la mireasă este subliniat în însuşi conţinutul versurilor sale de la început, care arată că el este menit să asigure miresei o despărţire din cuibul părintesc şi relaţiile de prietenie, cât mai uşoară, ferită de îndurerare adâncă, prin conştiinţa sigură că i-au iertat eventualele greşeli din copilărie, şi îi este

https://biblioteca-digitala.ro

asigurată aceeaşi adâncă şi curată dragoste părintească, precum şi caldă prietenie de care s-a bucurat aici:

- "Că mireasa a spus aşe
Că de-aici nu poate me
Fără două-trei cuvinte de bulciug[109]
Cu dragostea să mă duc!"...

Deoarece, după cum afirmă un alt vers de "bulciug" la nuntă oşenească, generalizând înţelepciunea populară, susţinând că:

- "Nu este prunc care să se nască,
La părinţi să nu greşească"...

48. ÎNCHINAREA PAHARELOR MIRESEI CU TOATE RUDENIILE, VECINII ŞI PRIETENELE EI

Închinarea paharelor pline ale miresei cu toate rudeniile ei cele mai apropiate, dar şi cele mai îndepărtate, cuprinzând împreună un grup destul de numeros de ambele sexe şi de toate vârstele: părinţi şi bunici, unchi şi mătuşe, verişori şi verişoare "a întâia sau a doua" • adică de gradul I şi II, constituind un cerc genealogic ad-hoc, extins până la limitele sale cât mai largi cu putinţă şi cât mai cuprinzătoare, un grup numeros de rudenii strâns acum în jurul miresei care le oferă pahare pline... Aceste cerc de rudenii este la rândul său încercuit, la nuntă, în asemenea clipe, de numeroşi vecini şi prieteni ai miresei şi ai familiei sale. Toţi se află prezenţi la "închinarea paharelor" de rămas bun adresate de mireasă tuturora, cu vorbe de iertăciune, solicitată în primul rând de la părinţi săi, deoarece, după cum spune "bulciugul" în versurile sale că:

- "Nu este prunc, care să se nască,
La părinţi să nu greşească!"

Se îndeplinesc astfel, în aceste clipe, dorinţele miresei, exprimate de "taroste" în "bulciugul" rostit cu doar câteva momente mai înaintea acestor clipe, care punea accente pe dorinţa miresei de a se spune cele:

- "Două-trei cuvinte, de bulciug,
Cu dragoste să mă duc!"...

Mărioara, ca unic copil la părinţi, a trăit cu dragoste afectuoasă şi protectoare în copilăria sa şi în anii adolescenţei, în cuibul părintesc, ca singura lor mare bucurie.

Ea obţine acum la vorbe de rămas bun şi de iertăciune, urări fierbinţi de fericire permanentă pe noul său drum ...

Asemenea urări calde de fericire, mireasa primeşte şi de la toate rudeniile, vecinii şi prietenii ei. Poate pleca urmată de dragostea reală şi vie a tuturor, aşa cum senină şi fericită i-a fost viaţa până la 16 ani...

Şi totuşi, schimbarea statutului familial şi social, care are loc astăzi prin căsătorie, la acest prag important al vieţii sale, ce aduce în faţă deschiderea unui orizont larg şi îndelungat al vieţii personale, care o antrenează spre îndatoriri obligatorii în cadrul familiei proprii, cu griji şi sarcini directe, atât morale cât şi pe planul activităţii practice, aceste clipe trezesc în sufletul ei emoţii şi sentimente puternice, încă neîncercate până acum, pe de o parte faţă de aspectele vii ale vieţii de care se desparte acum, şi pe de altă parte ea resimte o adâncă îngrijorare faţă de cele ce se profilează pentru viitorul care începe cu aceste clipe şi va dura tot cursul vieţii, viitor învăluit acum în tainele necunoscute ale desfăşurării lui

[109] iertăciune

https://biblioteca-digitala.ro

îndelungate, cu numeroase întâmplări şi evenimente ale căror aspecte concrete vor putea fi calificate numai după cunoaşterea naturii lor reale, verificată prin experienţa viitoare, care nu poate fi anticipată.

În faţa viitorului îndelungat care se deschide în faţa ei, mireasa este invitată la meditaţie, într-o stare emoţională excepţională, când se găseşte în faţa celor mai importante evenimente prin care a trecut până la 16 ani.

Ea n-a avut întâmplări dramatice sau grave, ca cele care au avut loc la 14 ani în scurta biografie a mirelui său de 19 ani, ci a trăit într-o viaţă senină, lipsită de supărări şi griji deosebite, acoperită de florile dragostei şi protecţia permanentă a părinţilor săi...

Experienţa anilor copilăriei şi a celor 2-3 ani din adolescenţă, vor constitui domeniul amintirilor copilăriei, dintre care unele vor dăinui vii de-a lungul întregii sale vieţi... Altele, se vor estompa cu trecerea vremii şi vor intra în conul de umbră al memoriei, sau vor dispărea fără urmă, lăsând mereu mai larg loc liber pentru alte multe şi variate experienţe care se vor desfăşura şi vor fi acumulate de la un an la altul în toate perioadele vieţii care începe acum, angajând-o în cursul şi vârtejul permanent al vieţii, cu aspectele ei materiale şi morale deosebit de complexe, solicitând de la fiecare fiinţă umană, activitate permanentă, chibzuinţă, înţelepciune şi omenie.

De la aceste solicitări, Mărioara nu poate face excepţie!

Întâmplări dramatice mai deosebite mireasa n-a întâmpinat în scurta ei biografie până la 16 ani...şi unele aluzii alegorice din versurile bulciugului rostit de "taroste" cu doar câteva momente înainte de aceste clipe, nu au nici un temei în realitate concretă... Ele apar ca supravieţuiri întârziate ale unor ecouri din fondul ancestral al superstiţiilor arhaice... Prin acţiunea înţeleaptă şi perspicace a tatălui său, mireasa, deşi foatre tânără şi unic copil la părinţii săi, se deplasează şi se strămută într-o familie de oameni cunoscuţi, onorabili şi apreciaţi pentru hărnicia, înţelepciunea şi omenia lor, într-o gospodărie mai cuprinzătoare şi mai frumoasă decât cea în care ea s-a născut şi crescut, deci în condiţii morale şi materiale excepţionale, menite să-i asigure fericire deplină şi permanentă şi ceea ce este foarte important, la o distanţă de numai şapte-opt sute de metri de "pe Vale", până în "Dâmbul Pricopenilor", casa părintească rămânându-i permanent aproape, accesibilă doar câteva minute zilnic, ori de câte ori dorul de părinţi va fi mai puternic...

Şi totuşi starea emoţională este puternică, mărturisită de lacrimile care curg din belşug din ochii miresei, ai părinţilor şi rudeniile ei, ca şi ai vecinilor şi prietenilor ei buni, cei ce o înconjoară cu vorbe de rămas bun şi călduroase urări de fericire permanentă, din partea tuturor celor aflaţi acum cu paharele pline în mâinile lor, la început de drum nou şi lung, oricât de roz şi presărat cu flori ar părea el în aceste clipe, pentru toţi.

49. ALAIUL MIRESEI CONDUSĂ DE STEGAR, CU TOŢI NUNTAŞII SĂI SE DEPLASEAZĂ CĂTRE BISERICĂ

Închinarea paharelor miresei cu rudeniile, vecinii şi prietenii săi, a pus capăt parţial unor aspecte din legăturile sale directe şi permanente cu aceste trei categorii distincte de persoane, mireasa fiind acum liberă să păşească spre întregirea şi definitivarea căsătoriei sale.

https://biblioteca-digitala.ro

ALAIUL MIRESEI, CONDUS DE STEGAR CĂTRE BISERICĂ

După căsătoria oficială săvârşită de dimineaţă la Ofiţerul stării civile din Certeze, urmează acum să fie oficiată cununia religioasă la ore dinspre seară (19-21), tot astăzi, la biserica din Moişeni.

După iertăciunile şi urările călduroase de fericire deplină şi permanentă primite la "închinarea paharelor", mireasa a fost eliberată parţial de unele dintre legăturile sale cu cele trei importante grupuri de persoane: rudenii, vecini şi prieteni, fiind acum liberă să participe cu întregul său alai numeros de circa cinci sute de nuntaşi diferiţi, de ambele sexe şi de toate vârstele, la alte ceremonii, al căror sens este să-i întregească şi definitiveze căsătoria şi s-o integreze în alte grupe distincte de persoane, rudenii, vecini şi prieteni ai mirelui. Ea păşeşte acum spre noi sisteme de legături, mai largi şi mai temeinice, cu mult mai îndelungate şi mai importante, care se referă la întreaga ei viaţă.

Mireasa nu poate renunţa la legăturile sale familiale şi de rudenii, biologice şi spirituale, care i-au fost determinate şi atribuite. Ele sunt permanente şi durabile de-a lungul întregii sale vieţi, ca o moştenire de care nu poate face abstracţie.

Dar cercul rudeniilor sale dobândite prin naştere, se dublează acum prin integrarea sa în cercul de rudenii biologice şi spirituale ale soţului său, aceeaşi observaţie fiind valabilă şi pentru cazul mirelui...

Prin căsătorie, ambii tineri sunt integraţi fiecare în câte două cercuri de rudenii diferite şi permanente, cele de la naşterea fiecăruia şi cele de la căsătoria lor.

Numai relaţiile determinate de vecinătăţi sunt variabile în chip radical, în cele mai dese cazuri pentru unul dintre cei doi tineri căsătoriţi şi arareori pentru amândoi. Când se instalează după căsătorie, pe altă vatră de locuire, deosebită faţă de cea de la naştere.

Variabile parţial, în funcţie de aceleaşi situaţii, sunt şi relaţiile în cercurile lor de prieteni.

Dar stegarul, având şi sarcina să se înscrie în limitele unui timp prestabilit, dă semnalul cu steagul său de nuntă, lovind ritmic cu "bota de la steag" în scândura

https://biblioteca-digitala.ro

răsunătoare a mesei în jurul căreia avusese loc "închinarea paharelor pline ale miresei cu rudeniile, vecinii şi prietenii ei", agitând şi fluturând steagul în vânt, dezlănţuind clinchetul celor treizeci de clopeţei ai săi, făuriţi din bronzul cel mai fin, clinchetul muzical sonor, pe două tonalităţi diferite, obţinând astfel, din partea numerosului grup de nuntaşi, linişte şi atenţie deplină ca să poată anunţa, în auzul tuturor, că a sosit clipa în care toţi cei circa cinci sute de nuntaşi să se grupeze în ordine, în frunte cu mireasa condusă de stegari, încadraţi de naşi, ceteraşi, părinţi şi rudeniile lor apropiate, de prieteni şi de toată mulţimea numeroşilor nuntaşi de ambele sexe şi de toate vârstele, să se deplaseze cu muzică oşenească şi să parcurgă în alai compact, distanţa de şapte-opt sute de metri de peste "Vale", din Gospodăria lui Moiş Tămaş a Bocşii, până în "Dâmbul Bisericii", la uşa căreia, afară, se află mirele cu o mică ceată de câţiva nuntaşi, în aşteptarea miresei cu alaiul său.

Toată mulţimea se află îmbrăcată în cele mai frumoase şi curate haine de sărbătoare, unele dintre ele mai aproape de originalul oşenesc tradiţional, altele mai evoluate, îndeosebi la tineret, după moda din ultimele două-trei decade, dar într-o imagine de ansamblu deosebit de interesantă şi pitorească, asemănătoare cu cele câteva aspecte consemnate pentru alaiul mirelui cu ceata sa de nuntaşi aflată în deplasare către biserică... Personagiul principal din fruntea alaiului, mireasa, condusă de stegar cu steagul de nuntă, se prezintă în găteala specifică pentru nuntă, descrisă mai amănunţit, aşa cum a fost ea în toată ziua de azi şi va fi până a doua zi de nuntă.

Stegarul conduce mireasa în fruntea alaiului, ambii ţinându-se de colţurile unui "chischineu" nou, frumos înflorat, simbolul căsătoriei. Cei doi naşi - soţ şi soţie, care încadrează perechea din fruntea alaiului, poartă în mâinile lor lumânări mari, albe, frumos modelate şi bogat împodobite cu flori în diferite culori, în timp ce naşul mai poartă pe umărul său legătoarea grea cu cei doi "colaci ai miresei", fiecare în greutatea de 8-10 kg, minunat împodobiţi pe faţa lor superioară prin migăloase şi rafinate împletituri din cocă de grâu curat. Ei sunt împodobiţi cu decor bogat, în care distingem lănţişoare, jur împrejur, pe margini, şi motive de păsărele, imagini de flori şi forme geometrice şi simbolice.

În centrul celor doi colaci de aceeaşi mărime, suprapuşi ca două roţi mari, se află o gaură obţinută prin plasarea la modelarea lor a unei sticle de un litru, în care a fost fixată după coacerea lor - "osia carului", o sticlă de un litru plină cu ţuică - esenţă din prune sau din cireşe, fermentate, dublu distilată. Sticla este aşezată "fest" în locaşul rezervat şi cu ajutorul unei "ştergure mari" a cărui mijloc înconjoară sticla pe lăţimea celor doi colaci suprapuşi. Este o ţesătură artistică din bumbac alb, cu frumos şi bogat decor policrom, floral, avimorf şi geometric, reprezentativ pentru arta ţesăturilor decorative din Moişeni. În aceste clipe ţesătura respectivă îndeplineşte un întreit rol: simbolizează prin legătura celor doi colaci ai miresei, legătura permanentă prin căsătorie a celor doi tineri miri; expune pe umărul naşului în văzul şi admiraţia numeroşilor nuntaşi, o dublă imagine artistică populară, de reală şi originală frumuseţe din arta ţesăturilor şi arta colacilor împodobiţi cu remarcabilă măiestrie; cel de-al treilea rol fiind de ordin practic, înlesnind naşului să poarte cu uşurinţă şi plăcere o greutate de 16-20 kg. Acelaşi naş mai poartă cu sine, unul sau două "chischineauă" noi şi foarte frumos înflorate, brodate în culori vii, potrivite pentru tinere neveste, confecţionate din materiale industriale produse din lâna cea mai fină, care constituie azi primul dar oferit de naşi, chiar la finalul slujbei pentru cununia religioasă din biserică, moment în care naşul va aşeza un asemenea"chischineu", pe după capul împodobit cu cunună şi mărgele policrome al miresei, simbolizând obligaţia tradiţională imperioasă şi categorică, de a nu mai apărea "în văzul lumii" nicicând cu capul descoperit, începând chiar de la sfârşitul spectacolului nunţii, până la sfârşitul vieţii sale.

https://biblioteca-digitala.ro

Cap. VIII La cununia religioasă

50. BISERICA DIN MOIŞENI AZI

Satul Moişeni a devenit parohie de sine stătătoare începând din anul 1900. În anii anteriori el fusese "filie" la biserica din Certeze, împreună şi cu Huta - Certeze. Aceste trei aşezări alcătuiau, din punct de vedere religios, o singură unitate parohială.

Biserica din Moişeni a fost construită în anul 1858, din bolovani de piatră naturală în liant de lut. S-au folosit bolovani mari şi chiar foarte mari, aşezaţi la temelia edificiului şi alţii de mărimi medii şi mai mici folosiţi la zidirea pereţilor navei şi altarului nedespărţit de navă.

Aceşti bolovani au fost culeşi din valea şi albia Râului Rău, care străbate satul pe linia est- vest. Ei au fost transportaţi de enoriaşi, cu muncă benevolă şi dificilă, la distanţă de un km şi jumătate spre nord şi mai sus de albia acestui râu, pe "Dâmbul Bisericii", cuprins între două "ponoare", paralele, care spintecă destul de adânc această coastă, pe direcţia nord-sud. Unul serveşte ca albie pentru curgerea permanentă a unui mic pârâu, afluent al râului Rău, al doilea ponor serveşte numai pentru scurgerea şuvoaielor în aceeaşi direcţie, formate primăvara la topirea zăpezilor şi la ploile torenţiale din toiul verii.

Biserica poartă hramul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril. Ea a rămas de la construire nu mai cu nava şi altarul, nedespărţit spaţial, până în anii 1934-1936, adică o perioadă îndelungată de 76-78 ani, sub acoperiş din draniţă de lemn, fără pridvor şi fără turn şi în interior fără iconostas, cu un mobilier prea puţin adecvat...

Câteva icoane pictate pe "glajă", preţioase lucrări din arta icoanelor populare, dăruite de enoriaşi din casele lor, câteva litografii colorate, cu reproduceri din iconografia romano-catolică şi o serie de "şterguri mari şi şterguri mici", precum şi alte piese originale din seria ţesăturilor populare de cânepă şi bumbac, cu decor şi culori specifice interioarelor din locuinţele satului, dăruite şi ele de credincioşi, înviorau oarecum acest interior în care se desfăşurau ceremoniile şi slujbele religioase, care aveau loc acolo în anii 1934 - 1937 când am cunoscut acest sat din Ţara Oaşului.

În acei ani (1934-1937), o parte importantă dintre acele lipsuri au fost remediate în cadrul lucrărilor complexe înfăptuite de obştea satului, la iniţiativele şi cu ajutorul concret şi efectiv al unui grup de 12 studenţi, printre care şi câţiva absolvenţi de la diferite facultăţi din Bucureşti şi Cluj, puşi sub comanda celui care semnează aceste rânduri, studenţi şi tineri absolvenţi de universitate în diferite discipline, instruiţi să facă cercetări de sociologie rurală şi acţiuni multilaterale practice, după îndrumările şi programele elaborate şi puse în acţiune prin delegaţii Fundaţiei Culturale din Bucureşti, al cărei director general era, în acei ani, prof. univ. Dimitrie Gusti, sociolog.

Dintre lucrările edilitare, sanitare, economice, sociale şi culturale concrete realizate în Moişeni în acele trei campanii consecutive de câte o lună de zile, în vacanţele de vară, după programele determinate prin cercetări prealabile şi în concordanţă cu nevoile cele mai pregnante ale satului, la care a aderat cu muncă temeinică obştea întreagă a satului, pot fi consemnate la Moişeni următoarele: amenajarea, lărgirea şi pietruirea drumurilor, construirea primului pod durabil peste Râul Rău, organizarea a două servicii sanitare distincte uman şi veterinar, cu personal calificat, sădirea a 7500 pomi fructiferi altoiţi, selectaţi din soiuri potrivite pentru natura solurilor din vatra şi moşia satului, temeliile unui cămin cultural monumental, construirea în zidărie din cărămidă de fabrică, pe suport din beton armat, a turnului la biserică, reacoperirea întregului edificiu cu tablă galvanizată, reparaţii radicale în exterior şi interior cu înnoirea tencuielilor prin mortar rezistent şi

https://biblioteca-digitala.ro

durabil din var, nisip şi ciment, identificarea şi includerea în echipa tinerilor intelectuali entuziaşti şi voluntari, a doi proaspeţi absolvenţi ai institutelor universitare de arte plastice din Cluj şi Bucureşti, în persoana tânărului sculptor Ion Vlasiu din Cluj şi a tânărului pictor Gheorghe Vânătoru din Bucureşti, ambii absolvenţi din promoţia anului 1935.

Aceşti artişti tineri au izbutit să realizeze cu toate dificultăţile inerente începuturilor, dar cu talent şi perseverenţă remarcabilă, un veritabil şi preţios monument de artă religioasă, montat în biserica din Moişeni. Unul a realizat tâmpla din lemn masiv de stejar şi celălalt seria de imagini, scene şi portrete biblice, după canoanele statornicite în tradiţiile bisericii ortodoxe, cu influenţe bizantine. Dând astfel culoare şi mare forţă de atracţie cadrului monumental realizat din lemn preţios de stejar, făurit cu osârdie şi remarcabil talent de către sculptorul începător Ion Vlasiu, care sensibil la indicaţiile concrete care i-au fost oferite pe teren, a creat şi folosit forme adecvate pentru tâmpla bisericii, forme cioplite şi "împistrite" după combinaţii de forme constructive şi de motive decorative, inspirate din arta meşterilor locali, durată de ei în timp îndelungat, la tot felul de construcţii, analizate în locuinţele şi gospodăriile satului, ca şi în cele trei mici cimitire din Moişeni, în care toate semnele de înhumare erau realizate, fără excepţie, peste tot, numai din lemn de stejar, cioplit şi "împistrit" mai ales în forme şi cu motive geometrice.

Prin efortul entuziast şi prin talentul celor doi artişti începători, lucrând fiecare mai multe luni de zile, unul cu dalta din oţel şi ciocanul, numai dintr-o cioată rezistentă de ulm, iar celălalt cu penelul şi vasele potrivite, aşternute cu măiestrie pe suporturi din foi de placaj, s-a realizat cea dintâi operă artistică valoroasă în acest domeniu, în care s-au îmbinat în chip armonios tradiţiile multimilenare din arta lemnului la români, cu ambianţa coloristică a peisajului din jur, a ţesăturilor decorative, a smalţurilor din ceramică şi strălucirea vie, originală a picturilor pe "glajă", care pe atunci constituiau farmecul original, uneori uluitor al tuturor interioarelor caselor din întregul sat Moişeni, în care ajunseseră întâmplător să lucreze cei doi artişti plastici, înzestraţi cu har propriu în domenii de creaţii artistice diferite...[110]

Un al treilea important episod constructiv şi de creaţii artistice originale în biserica din Moişeni a fost realizat în perioada anilor 1980-1987, mai întâi prin construirea în faţa intrării vestice a bisericii a unui pridvor înălţat pe o platformă patrulateră, cu două trepte şi patru stâlpi din beton armat, care susţin un acoperiş în trei ape, învelit tot cu tablă galvanizată şi împodobit cu două turnuleţe din lemn. Este un pridvor bine şi armonios proporţionat şi integrat în stilul arhitectonic al edificiului ca întreg.

Este o lucrare a cărei întreagă cheltuială, atât pentru construire cât şi pentru pictare de către aceeaşi echipă de pictori bucureşteni, a fost de la început revendicată pentru sine de către primcuratorul bisericii - Moiş Ion Cioară - cel care cu zece ani mai înainte, făcuse un efort material similar ca să realizeze şi să monteze în turnul bisericii cel de-al treilea şi cel mai mare clopot din bronzul cel mai fin (250 kg), produs în atelierele specializate ale Patriarhiei Române din Bucureşti.

Acest clopot montat după tehnica necesară în turnul bisericii, alături cu celelalte două mai mici, şi pus la probă în Moişeni, n-a produs sonoritatea aşteptată de cel care îl comandase şi a fost demontat şi returnat de îndată la atelierele din Bucureşti, pentru topire şi radicală remediere, ca să producă dangătul muzical corespunzător clauzelor specificate în comandă şi aşteptărilor beneficiarului.

---

[110] A se vedea romanul autobiografic "Succes moral", publicat sub semnătura scriitorului Ion Vlasiu, Bucureşti, Editura Eminescu, 1987

https://biblioteca-digitala.ro

În interiorul bisericii s-a construit un cafas din beton armat, înălțat pe stâlpi din același material rezistent și această construcție bine proporționată și armonios integrată în spațiul interior al navei din biserică, în avantajul corului și al credincioșilor cu tot mai numeroase prezențe asigurate prin dublarea populației satului în ultimele cinci-șase decade. S-a realizat o a doua ușă pentru circulația credincioșilor, pe latura nordică a navei și au fost refăcute în condiții mai bune și mai durabile, cu terasit, toate tencuielile interioare și exterioare ale edificiului. S-a realizat o valoroasă pictură murală, în frescă, în tot interiorul bisericii, transformat astfel într-o interesantă și prețioasă expoziție de pictură religioasă, ortodoxă, cu influențe bizantine, opera unei echipe de 3-4 pictori versați prin cunoștințe, talent și experiențe practice îndelungate în acest domeniu, veniți din București, sub îndrumarea pictorului consacrat în acest domeniu Dogarescu Lucian Gabriel.

Am înțeles că grupul era la cel de-al treizecilea interior de biserică pictat în ultimele două decade.

S-au realizat, de asemenea, lucrări noi și valoroase pentru îmbogățirea inventarului din interiorul bisericii cu seria frumoaselor aplice metalice pentru iluminatul electric, dotate cu becuri - lumânări s-a întregit acest interior cu un amvon construit din lemn de stejar frumos sculptat cu imagini biblice, destinat predicilor preotului sau altor figuri bisericești, s-au montat două candelabre artistice, lucrate din lemn, de mărimi diferite, bogat întregite cu becuri - lumânări și s-a împodobit cu o măiestrie remarcabilă marginea orizontală de sus la zidul noului cafas, cu un brâu minunat sculptat în lemn masiv de stejar, reproducând cu fidelitate, motivul principal al decorului din tâmpla concepută și realizată de Ion Vlasiu cu mâinile sale, în anul 1935, asigurând o legătură artistică armonioasă, cu opera monumentală a sculptorului, acum pusă într-o nouă evidență mai pregnantă prin strălucirea picturii religioase în toată biserica, și prin sporul de lumină care reliefează jocul de umbre și lumini al volumelor, formelor și motivelor decorative, cu mare măiestrie cioplite și dăltuite de artist la începuturile afirmării talentelor sale.

S-au dăruit câteva icoane noi și prețioase, s-au înnoit lucrări artistice sculptate la ușile celor două intrări și s-au înnoit complet toată seria prapurilor.

În ansamblu, s-a întregit și precizat structura arhitectonică a edificiului, ca un monument echilibrat și armonios, cu particularități originale, a sporit acuratețea și frumusețea lui atât în exterior cât și în interior, s-a accentuat prin calitățile estetice forța lui de atracție față de public, exprimată și prin muzicalitatea lui rituală specifică, atât prin corul credincioșilor, tot mai numeroși, cât și prin chemările și ele cu ecouri armonioase care răsună peste coline în dangătul muzical al celor trei clopote făurite din bronzul cel mai fin - chemări legate de momentele principale din viața spirituală a credincioșilor de toate vârstele - la botez, la nuntă și la călătoria cea din urmă, ca și la toate sărbătorile de peste an.

După reparațiile radicale din exterior și numeroasele lucrări valoroase, cu totul noi, din interior, realizate în anii 1986 și 1987, biserica din Moișeni arată acum foarte curată și frumoasă.

51. LA CUNUNIA RELIGIOASĂ

Îndată după sosirea miresei și încredințarea ei de către stegar mirelui, care se afla în așteptarea ei afară în ușa bisericii, a apărut din biserică la intrare și preotul. El a primit certificatul care confirma săvârșirea căsătoriei civile și după câteva întrebări lămuritoare adresate celor doi tineri, a invitat mirii, nașii, stegarii, părinții și rudeniile lor apropiate, prezente în alaiul mare al miresei, să participe la oficierea slujbei consacrată căsătoriei religioase.

https://biblioteca-digitala.ro

O masă mai mare decât cele obişnuite, de formă dreptunghiulară pe patru picioare, era aşezată în faţa altarului, în spaţiul dintre stranele cântăreţilor, ale "diecilor", către peretele sudic al bisericii. Mulţimea nuntaşilor umpluse biserica jos şi sus, în spaţiul încăpător acum de la cafas. În această mulţime, remarcăm şi consemnăm prezenţa unui mare grup de copii, băieţi şi fetiţe, "coconi" de ambele sexe, de 5-6 ani.

Pe masă erau aşezate toate obiectele implicate în desfăşurarea ceremoniei: crucea, icoana, evanghelia, cădelniţa, potirul cu sfintele taine, sfeşnicele cu lumânări aprinse, "coroniţele", dar şi seria celor pregătite şi sosite cu alaiul mirelui: "colacul soarelui", "colacii miresei", "colacii verişorilor dulci", "turtele nănaşilor" şi cele "trei torturi", toate opere artistice, în culori şi forme armonioase şi decoruri încântătoare cu măiestrie lucrate, cu destinaţii specifice şi semnificaţii care li se atribuie după vechi şi mai recente obiceiuri. Toate aceste din urmă produse comestibile, au fost aşezate cu rânduială pe acea masă încăpătoare, cu intenţia de a fi sfinţite în cadrul slujbei.

Grupul compact al mirilor, cu cele două perechi de naşi purtând lumânări aprinse, mari, şi cei doi stegari, purtătorii steagului de nuntă, sunt înconjuraţi simbolic, tot grupul, jur împrejur de la spate până în faţă, ca un nucleu distinctiv care îl reliefează şi îl singularizează totdeodată, în mijlocul bisericii plină de numeroşi nuntaşi, prezenţi la ceremonie. Ei sunt înconjuraţi printr-un brâu îngust lucrat din lână colorată sau o pamblică din mătase înflorată, ale carei capete sunt ţinute, în faţă, de către cei doi miri, tot timpul slujbei. Grupul astfel învăluit, este centrul de greutate asupra căruia se concentrează atenţia şi admiraţia tuturora. Grupul se află în faţa mesei, special pregătită pentru ceremonie, cu faţa către altar şi către preotul în odăjdii, care oficiază slujba cununiei, în compania "diecilor" şi a corului numeros din cafas.

Toţi din acest grup poartă îmbrăcăminte de mare sărbătoare, în stil specific oşenesc, cu mai evidentă şi specifică expresie originală remarcabilă în decorul mai bogat care împodobeşte costumele celor doi miri, cu elemente special consacrate ca semne simbolice pentru acest eveniment şi mai cu deosebire încă în modalitatea de a prezenta găteala cu totul originală a miresei, specifică zonei, ea fiind împodobită cu cunună din "barşon" roşu vişiniu, mult înflorată şi cu numeroase "zgărdane" şi şiraguri de mărgele lucitoare, în mai multe culori, care îi acoperă părul capului, împletit ca o plasă cu secvenţe distincte în jurul capului, peste urechi, în jurul gâtului şi pe piept, şi îndeosebi pe coada părului mai lată şi mai lungă, încheiată cu o fundă din mătase albă, prinsă la spate sub cingătoare.

După slujbă şi în cadrul ei, preotul a vorbit celor doi miri tineri despre taina, importanţa şi semnificaţia căsătoriei, făcându-le recomandări cu sfaturi duhovniceşti pentru cinste şi hărnicie, cu într-ajutorare permanentă, cu dragoste reciprocă şi înţelepciune, cu simţ de răspundere faţă de îndatoririle familiale şi cele sociale, cu râvnă la muncă şi cumpătare, cu purtări morale şi sociale ireproşabile, în tot cursul vieţii lor!

52. RITUALURILE SĂVÂRŞITE DE MIRI LA IEŞIREA DIN BISERICĂ

Îndată după oficierea slujbei, la ieşirea din biserică, cele două mari grupuri de nuntaşi rămase asociate vreme de peste două ore pe două planuri distincte şi cu manifestări diferite: asistenţa la slujba pentru cununia religioasă din biserică, sosită îndeosebi cu alaiul miresei, şi numărul mare al nuntaşilor din alaiul mirelui opriţi la hora furtunoasă de la casa parohială, cu muzică, dansuri şi ţâpurituri specifice, s-au reunit şi contopit într-o mare mulţime de nuntaşi din ambele sexe şi de toate vârstele, în faţa biserici unde au asistat, la câteva obiceiuri consacrate evenimentului, unele de caracter general la români, altele

https://biblioteca-digitala.ro

supravieţuind din fondul zonal străvechi, cel mai arhaic, ale căror manifestări se mai pot înregistra încă şi astăzi, dar şi unele făcând patre din inovaţiile şi creaţiile obşteşti, ale timpurilor recente.

Mai întâi mirele şi după el mireasa, au privit din uşa biserici spre direcţia soarelui către vest, prin "colacul soarelui", din care au rupt apoi fiecare câte o bucăţică şi au mâncat-o, gustând şi din sticluţa purtată la ei, plină cu licoarea din prune bine coapte, fermentate şi dublu rafinate, de două ori succesiv distilată, închinându-şi reciproc, din inimă, fericire permanentă. După aceea mirele a rupt colacul în mai multe bucăţele, aruncate nuntaşilor aflaţi în preajma sa, cărora le-a aruncat şi sticluţa pentru a fi consumat acolo în întregime conţinutul ei lichid, fiind şi ea aruncată după golire tot în preajma şi în curtea bisericii.

Mirii au aruncat apoi numeroase "mânuri" cu bomboane şi tot atâţia pumni cu bani metalici mărunţi, ambele categorii de produse fiind cu grabă evidentă culese de "coconii" cei mai mici, care fuseseră remarcaţi într-un grup numeros înlăuntrul bisericii, ca participanţi la slujba cununiei, dar şi de către alţi culegători ceva mai mari.

În aceleaşi clipe, cei doi stegari au sacrificat unul dintre cele trei torturi modelate artistic şi frumos împodobite prin diverse forme şi nuanţe de culori armonioase, şi anume pe cel destinat de la confecţionare celor doi stegari, care acum au tăiat din el câte o felie bună pentru fiecare, consumată în uşa bisericii, după care au continuat să taie mai departe cu cuţitul felii variabile, oferite nuntaşilor care ieşeau din biserică până ce l-au consumat în întregime.

Alţi nuntaşi, bărbaţi dintre rudeniile celor două familii, ale celor doi miri, au oferit nuntaşilor prezenţi să guste din sticlele pline cu licoarea din prune sau din cireşe, cu îndemnuri de participare la nuntă şi la masa mare.

Celelalte două torturi aflate pe "tăvile" lor din sticlă, pe care fuseseră modelate şi ornamentate artistic, cele două "turte ale nănaşilor", şi ele cu înfăţişări artistice, ca şi cei doi "colaci ai miresei" (colaci mari şi grei, bogat şi rafinat împodobiţi cu decor modelat cu măiestrie din cocă proaspătă, cu imagini simbolice şi legaţi împreună printr-o frumoasă "ştergură mare" şi alte trei şterguri mici, ca o importantă şi dublă imagime expresivă de artă populară, din categoria ţesăturilor decorative, dar şi din arta remarcabilă a colacilor), prin grija aceloraşi persoane care le purtaseră de la casa mirelui deodată cu alaiul lui, la biserică, au revenit toate prin grija aceloraşi purtătoare şi purtători, intacte, deodată cu marele alai de nuntaşi numeroşi, pe "masa de onoare" din "saivan", în faţa mirilor, a nănaşilor acestora şi a părinţilor celor doi miri, ca cea mai preţioasă rezervă pentru întregirea şi îndulcirea consumului la banchetul de la "masa cea mare".

53. DEPLASAREA MARII MULŢIMI DE NUNTAŞI CĂTRE "SAIVAN"

Prin iniţiativa celor doi stegari ai mirelui, purtătorii steagului de nuntă, ca şi a celor doi "tarosti" aflaţi la comandă, cu muzica celor două perechi de ceteraşi ai mirelui şi ai miresei, doi "ceteraşi" cu cetera şi doi "zongoraşi" cu zongora, în frunte cu mirii şi cele două perechi de naşi, toţi patru cu lumânări mari, albe şi aprinse, frumos modelate şi bogat împodobite cu flori, cu părinţii şi rudeniile lor apropiate, s-au pus în mişcare ca un mare şi unic şuvoi rezultat din cele două alaiuri de nuntaşi, ca o mare mulţime de persoane din ambele sexe şi de toate vârstele, în hainele cele mai curate, de mare sărbătoare, aflată în marş solemn cu muzică şi veselie, inundând pentru câteva minute, întregul spaţiu al drumului în zig-zag de trei- patrusute de metri, din poarta bisericii până în "Dâmbul Pricopenilor", în gospodăria Finta, la casa mirelui. Aici, prin măsurile minuţioase şi chibzuit stabilite cu anticipare, prin prezenţa multor ajutoare benevole dintre bărbaţi,

https://biblioteca-digitala.ro

rudenii ale celor două familii încuscrite cu această nuntă, responsabili cu primirile şi ordinea, prin prezenţa numeroşilor paharnici cu sticlele şi paharele pline, marea mulţime a nuntaşilor de peste o mie de persoane, sosiţi deodată cu alaiul mirilor, au fost primiţi la intrarea în "saivan" cu paharele pline şi conduşi la locurile rezervate lor, pentru ca într-un timp record de numai 4-5 minute, întreaga mulţime prezentă să-şi ocupe locurile, aşezându-se în ordine desăvârşită şi cu voie bună "pe după masă" şi ocupând astfel întregul "saivan", un mare salon încăpător, ad-hoc improvizat pentru marele banchet de la "masa mare de nuntă".

Să consemnăm şi faptul că această ordine n-a fost întâmplătoare, ci structurată pe baza unor criterii prestabilite în concordanţă cu diferitele categorii de nuntaşi, cărora li s-au rezervat mese cu destinaţii speciale: la masa de onoare, unde au luat loc mirii, naşii şi părinţii mirilor cu rudeniile cele mai apropiate; la masa invitaţilor mai de vază, rezervată în special invitaţilor din alte localităţi şi cu funcţii oficiale, la masa rudeniilor numeroase ale celor două familii şi a prietenilor acestora, la masa invitaţilor obişnuiţi, atât din satul Moişeni cât şi din alte localităţi vecine sau mai îndepărtate.

Cap. IX La masa mare din "saivan"

54. DECORUL ÎN SALA DE MESE

Este necesară şi o scurtă privire de ansamblu asupra acestui "salon" temporar, destinat să fie utilizat practic numai pentru două zile şi o noapte.

Centrul de greutate maximă al aranjamentului din acest cuprinzător adăpost improvizat ad-hoc, îl constituie peretele de formă pentagonală din fundul nordic al sălii "saivanului", lat de 16 m şi ridicat vertical la linia mediană până la îmbinarea perechilor de căpriori - "corni" - care susţin învelitoarea acoperişului în două ape, la 5 m înălţime deasupra solului.

Pe toată suprafaţa sa, de sus până jos la pământ, acest perete pentagonal este în întregime acoperit cu scoarţe, covoare şi cergi recente, ţesute din lână, mult înflorate, toate cu motive decorative policrome.

La o analiză puţin mai stăruitoare observăm că pe acest panou decorativ central, care închide sala în spatele grupului principal de nuntaşi aflaţi la "masa de onoare", este plasat un mare covor de provenienţă industrială în compoziţie decorativă şi cromatică veselă, orientală.

Sus şi central pe acest mare covor se afla unul dintre acele tablouri în forme dreptunghiulare pe care le găsim în mod frecvent în toate casele noi din Ţara Oaşului, reprezentând copii în reproduceri colorate litografiate, tipărite şi multiplicate pe hârtie, cu imagini după unele picturi clasice reprezentând peisagii, scene rustice sau de vânătoare, chipuri de oameni în costume naţionale, unele scene din viaţa lui Isus, toate puse în rame gri sau aurii. Aici era o reproducere după Cina cea de taină.

Încă mai sus şi tot central era fixat un talger din faianţă albă cu bordură roşie şi fundul acoperit de un buchet de flori roşii, albastre şi negre, pregnant reliefate pe fondul alb, imaculat, al talgerului.

De pe după talger îşi desfăcea capetele lungi în evantai o ştergură mare pe care sunt cusute glastre cu flori în culori puternic contrastante şi vii-albastru, roşu şi negru. Este un eşantion din arta decorativă populară de interior, recentă.

https://biblioteca-digitala.ro

Alături de covorul central, până la laturile verticale extreme ale pentagonului, mai remarcăm încă două perechi de covoare mari, simetric dispuse, şi ele produsele industriei casnice a ţesăturilor actuale, din lână, cu motive decorative şi game cromatice similare ca stil, dar cu unele variaţii de la un exemplar la altul: unul are câmpul în culoarea cerului senin şi decorul compus din flori foarte mari de trandafiri în roşu şi negru. Cel de-al doilea din partea extremă are câmpul cu negru şi decorul compus în acelaşi stil, tot din flori de trandafiri în roşu şi negru.

Mai sus încă, până la vârful unghiului de sub "cornii" acoperişului în două ape, care susţin învelitoarea din prelate mari, spaţiul este acoperit tot cu simetrie, prin cergi recent ţesute din lână, având câmpul cu roşu aprins şi decorul din flori de trandafiri în culori alternative de roşu, negru şi verde.

Cei doi pereţi laterali, pe toată înălţimea lor, de la cununi până la sol, 2 1/1 m şi pe toată lungimea lor, 36 m, sunt închişi cu pături din producţia industrială actuală de ţesături, rânduite şi ele după o ordine care lasă să se întrevadă preocupări de simetrie şi unele intenţii decorative, exprimate prin apropierea unor culori complementare ale fondului ţesăturilor şi prin înrudirile elementelor decorative liniare sau patrulatere ale acestor ţesături.

55. ARANJAMENTUL ŞI PORTUL NUNTAŞILOR

După pregătirile permanente desfăşurate în toată luna ianuarie 1988 şi o concentrare maximă de zi şi de noapte în ultima săptămână din aceeaşi lună, aceste pregătiri au ajuns la apogeu în ziua şi noaptea de sâmbătă (30 ianuarie), când s-au desfăşurat şi ceremoniile succesive ale nunţii propriu-zise. O activitate febrilă - cu maximă intensitate - a cuprins acum pe toţi membrii celor două familii, dar şi numeroasele ajutoare benevole dintre rudeniile apropiate, vecini şi prieteni, cu roluri bine determinate pentru toţi, precum şi o serie de persoane angajate contra plată, pentru cazuri excepţionale precum: bucătăreasă şefă cu îndelungată experienţă pozitivă în tehnica şi arta culinară, două perechi de ceteraşi versaţi în muzica oşenească, unul cu cetera şi contralăul său cu "zongora" care în ultimele două decade a înlocuit a doua vioară cu chitara pentru că "are glas mai mare", şi o formaţie urbană din oraşul Negreşti-Oaş, cu numeroase instrumente specifice, fiecare "cu şi mai mare glas" şi tot atâţia maeştri în mânuirea lor, pentru muzică modernă cerută la dansurile de astăzi.

Ne aflăm acum la ora 20, în seara zilei de sâmbătă (30.I. 1988), când cele două alaiuri de nuntă, contopite într-un singur mare şuvoi, urmărind ceata mirilor cu naşi, stegarii, părinţii, rudeniile apropiate şi foarte mulţi nuntaşi invitaţi, şi-au luat locurile rezervate tuturora în sala mare de mese din saivanul de la casa mirelui. Aceştia au ocupat acolo în ordine o "masă de onoare", lungă de 16 m şi alte patru mese paralele, lungi de câte 36 m fiecare, având toate bănci drept scaune, pe ambele laturi şi pe toată lungimea lor.

Putem acum observa că această mulţime de oameni, nuntaşi primiţi la intrare cu paharele pline şi conduşi de responsabili instruiţi în prealabil, la locurile rezervate lor, în ordine desăvârşită şi în timp record prin scurtimea lui, oferă observatorului unele imagini diferenţiate de la o masă la alta care trebuiesc oricât de sumar consemnate.

Atrage mai întâi atenţia masa de onoare, la care şirul principal de circa 50 de nuntaşi este aşezat cu spatele către peretele pentagonal nordic, amenajat ca un mare panou decorativ, şi toţi cu faţa către întreaga sală. Acest şir are în centrul său perechea celor doi miri încadrată de cele două perechi de naşi şi de cei doi stegari, şi apoi tot în ordine simetrică de părinţi şi rudenii apropiate, până la ambele capete ale băncii de 16 m lungime.

https://biblioteca-digitala.ro

Se află pe masă, în faţa mirilor, legătura celor doi colaci mari artistic lucraţi, calacii miresei, şi cele două torturi pe tavele lor de sticlă, modelaţi şi ornamentaţi cu evidente preocupări artistice.

Aici prevalează portul popular oşenesc specific, în haine de sărbătoare, în expresia mult evoluată de astăzi, remarcată şi la perechea celor doi miri tineri.

Mirele poartă uioş alb din ţesătură din bumbac mai gros, cu motive geometrice şi bobiţe reliefate în tehnica specifică a ţesăturii în 9 sau 12 iţe, cu gulerul, pieptul, umerii, mânecile la manşete şi câte un brâu îngust mai jos de subsiori şi al doilea la poalele de jos, ambele de jur împrejur, cu ornamente decorative obţinute prin alesături la războiul de ţesut, sau din bucăţi de pânză acoperite prin cusături din mărgeluţe multicolore, în şuviţe mai late sau mai înguste, pregătite separat şi aplicate apoi pe haină după structura decorativă specificată mai sus. Predomină în decorul recent, în toate cazurile, culorile închise şi la cele mai multe piese din îmbrăcămintea actuală lucrate în industria casnică, decorul cu negru.

Peste uioş mirele poartă un pieptar de culoare neagră din ţesătură care îşi propune să imite blana de oaie, iar croiala şi unele elemente decorative reprezintă imitaţii hibride ale pieptarelor din blană de oaie artistic împodobite cu broderii policrome, ca frumoasele pieptare bărbăteşti maramureşene. Cel purtat de mire a fost realizat în atelierul de croitorie al unei meşteriţe din Certeze.

În locul nădragilor din pănură albă de lână, necesari la vreme de iarnă, mirele poartă "ciucuri" din pânză ceva mai groasă în culoare vânătă, produs fabricat în industria casnică actuală de confecţii. Pe cap mirele poartă un "clop" specific, împletit din paie de grâu într-un atelier specializat tot din Certeze, dar acoperit cu decor bogat lucrat din mărgeluţe strălucitoare în diferite culori, multe aurii, decor produs cu multă migală în cadrul familiei sau mai deseori de către unele fete consacrate, la preţul de 1000 lei pentru plata decorului la un singur "clop", numai pentru manoperă.

În legătură cu evenimentul mirele poartă, cusut la "clop", un "struţ" - buchet din flori cu verdeaţă, în general armonizat cu decorul pălăriei.

Mireasa poartă găteala capului şi podoabele caracteristice rânduite oarecum în concordanţă relativă cu regulile din trecut: cunună specifică mult înflorată cu roşu şi foarte multe şiruri de mărgele din sticlă lucitoare, cu bobul mult mai mare decât cele din trecut, în culori predominant de alb, dar şi galben, roşu sau albastru... Aceste şiruri îi acoperă gâtul, pieptul, cele două aripioare peste urechi şi o coadă mai lată şi mai lungă peste părul din spate.

Podoabele de astăzi şi mai ales excesul lor, nu mai lasă să se vadă plasele împletite de rare femei meştere, cu mare migală şi multe ore de lucru, din şuviţele părului miresei, cu secvenţe distincte în jurul capului, peste urechi şi coada lată de la spate, împodobite cu şuviţe lungi şi delicate realizate din câte 7 sau 12 şiruri de mărgeluţe foarte mici înşirate pe tot atâtea fire de aţă împletite laolaltă, asamblate prin cusături cu acul în motive decorative florale, geometrice şi simbolice, elegante şi expresive, în unele cazuri alcătuind un ansamblu decorativ minunat, compus din 20-25 "gardane" sau "lătiţare", din podoabele purtate de fete şi neveste, grupate cu gingăşie şi rafinată frumuseţe într-o remarcabilă lucrare de artă populară, cu totul specifică Oaşului la ziua nunţii mireselor.

Costumul nou mai păstrează doar vagi similitudini în croiala, formele şi ansamblarea celor trei piese principale din portul tradiţional - cămeşă, pindileu şi zadie - în care marea artă a broderiilor cusute cu acul, a fost oarecum pe aceleaşi spaţii înlocuită cu cusături de şireturi fabricate industrial, fixate cu maşina de cusut pe materiale industriale, mult înflorate, din ţesături de fabrică, de "păr", în cele mai dese cazuri importuri de peste graniţă...

https://biblioteca-digitala.ro

La masa învecinată, către peretele răsăritean al salonului cu "masa mare", rezervată nuntaşilor"mai de vază", prevalează îmbrăcămintea urbană de azi, în câteva cazuri cu ţinută de seară, în costume în culori închise sau negru, folosite în ocazii solemne.

Şi de-a lungul tuturor celorlalte mese, se observă că îmbrăcămintea nuntaşilor de ambele sexe este amestecată, în unele cazuri cu piese din portul tradiţional din Ţara Oaşului, influenţat de schimbări recente evidente, alternând cu costumele procurate din industria actuală de confecţii.

56. MENIUL LA "MASA MARE"

La sosirea nuntaşilor în sala mare de mese, toate lucrările pregătitoare care fuseseră începute de vineri seara la orele 17, erau acum încheiate. În sala imensă de mese se aflau rânduite pentru cei peste o mie de nuntaşi aşteptaţi - veselă, tacâmuri, şerveţele de masă din hârtie, grupe de păhăruţe şi pahare goale, alături de sticlele pline cu ţuică, bere, apă minerală şi o cană cu vin. Alături cu acestea, farfurii întinse încărcate cu produsele destinate primului fel din meniul cu cinci feluri diferite servite la acest banchet. Farfuriile întinse, aşezate pe două şiruri paralele pe toată întinderea tuturor meselor, erau încărcate cu felii de ruladă din carne tocată amestecată cu ou, copane, bucăţi de piept sau alte bucăţi de carne de pasăre friptă pane, felii de salam şi de caşcaval şi câteva măsline, pentru fiecare tacâm, marcând astfel toate locurile disponibile şi ocupate din saivan. Pe linia mediană a aceloraşi mese se aflau rânduite castroane pline cu diferite sorturi de prăjituri şi coşuleţele cu pâine.

Într-un ritm susţinut se vor succeda o serie de momente şi fenomene variate, diferenţiate prin natura şi conţinutul lor, dar înlănţuite printr-o legătură predeterminată prin experienţă tradiţională şi într-o intercalare armonioasă, cu un entuziasm mereu mai sporit, toată vremea de sâmbătă seara, ora 20, până duminică seara, ora 17.

Categoria principală a constituit-o desfăşurarea marelui banchet al nunţii, cu meniu foarte bogat, realizat în condiţii superlative, cantitativ şi calitativ. Mă refer la succesiunea celor cinci feluri de alimente şi ele cu ordine stabilită prin tradiţie, precum şi băuturile implicate, unele permanent aflate pe mese în faţa şi la dispoziţia şi dorinţa nuntaşilor, altele oferite în etape succesive apreciabil distanţate în timp, cu câte două şi chiar trei ore de la un fel la altul.

Deschiderea aparţine mirelui care, cu ajutorul stegarului taie cu iataganul său "colacii miresei" din patru în patru bucăţi, din ce în ce mai mici, după acelaşi sistem de împărţire, în intenţia de a putea să ajungă o bucăţică pentru fiecare nuntaş prezent în această numeroasă asistenţă.

Felul întâi al meniului, - "aperitivul"- se află depus pe farfuriile întinse, încărcate cu felii din ruladă de carne tocată, amestecată cu ou, copane sau bucăţi de piepţi din carne de pasăre friptă pane, felii de salam şi de caşcaval şi câteva măsline. După două ore (22-23) au urmat castroanele şi farfuriile adânci pentru cel de-al doilea fel al meniului - supa caldă din carne de pasăre cu tăiţei de casă.

După miezul nopţii au ajuns pe toate mesele din saivan cele 10.000 "boace" fierbinţi, sarmale din carne proaspătă de porc tocată şi râşcaş (orez) şi cu unele mirodenii, rulate în foi de varză murată, constituind cel de-al treilea fel din meniul oferit.

Pentru orele 3-4 înspre ziuă au urmat fripturile din carne de porc şi de vită pregătite pe grătare speciale montate cu foc deschis afară. Cele mai multe aduse direct de la grătare la consumatorii celui de-al patrulea fel al meniului.

https://biblioteca-digitala.ro

Spre finalul banchetului copios, atenţia nuntaşilor a fost mai insistent îndreptată spre castroanele permanent prezente, pline cu diferite sorturi din cele 12 feluri de prăjituri întregite acum, în cel de-al cincilea fel, cu felii de cozonaci cu nucă macinată, cu felioare din cele două torturi artistic şi armonios lucrate, şi din numeroasele coşuleţe comestibile pline cu creme diferit colorate după reţete deosebite şi toate delicioase.

Cu privire la băuturi vom adăuga numai faptul că pe lângă sticlele pline cu ţuică, bere, apă minerală şi vin, numeroşi paharnici harnici şi vigilenţi, au desfăşurat o activitate susţinută deplasându-se cu sticlele şi paharele pline şi încurajând nuntaşii de la toate mesele pe care le aveau sub observaţie şi grijă permanentă.

Cap. X Obiceiuri etnografice şi folclorice

57. MUZICA ŞI DANSURILE

Populaţia din Ţara Oaşului, ca şi cea din toate plaiurile României, a moştenit din tradiţii cu origini arhaice foarte îndepărtate, un tezaur muzical bogat şi original, cu variaţii de la o zonă la alta şi de la un sat la altul, pe care l-a îmbogăţit de-a lungul mileniilor în existenţa sa îndelungată.

În Ţara Oaşului este vorba despre o muzică care se cântă vocal şi instrumental, în totalitatea aspectelor vieţii umane, în desfăşurarea tuturor fazelor muncii individuale sau colective, în gospodării sau în câmp, la muncile agricole ori la făcut fânul, pe plaiuri la paza vitelor şi la păşunatul turmelor de oi, la muncile din păduri şi la cele de întrajutorare pentru construcţii, pentru "deşfăcat" mălaiul în şezători, din toamnă, sau la "lăute de torturi", când femeile spală torturile din cânepă în apa râurilor printre sloiurile de gheaţă din februarie sau martie.

Oşenii cântă în zilele de lucru ca şi în sărbători, la hora satului şi la toate evenimentele, momentele principale din viaţa omului la naştere, la botez, la nuntă mai ales, dar şi la înmormântare, când ei "se cântă" prin grai şi trâmbiţe, într-o tonalitate muzicală mai gravă, elogiind în versuri hărnicia şi virtuţile morale ale celor care se duc pe ultimul lor drum, exprimând prin versurile şi "cântecele" lor împăcarea profundă cu natura, cu rânduiala vieţii, cu existenţa omului în valuri succesive, şi prin aceasta eternă.

O muzică în general veselă, care stimulează munca şi incită la dansuri, uneori vijelioase "cu tropotit pe mare şi pe mânunţel", sau cu vârtejuri ameţitoare "în doi", cu "hori", "ţâpurituri" sau "strâgete" declamate şi cântate în armonie cu melodiile ceteraşilor, la petrecerile de la casele la care naşterea a mai adus pe lume încă un "cocon", spre cea mai mare bucurie a bărbaţilor.

La hora satului şi în mod deosebit la spectacolul de la nuntă, cu dansuri şi "strâgete" în care sunt ironizate, blamate sau aspru criticate urâţenia şi slăbiciunile sau viciile omului, ca lenea, beţia etc., şi sunt lăudate frumuseţea, hărnicia, vrednicia şi omenia lui.

Muzica oşenească păstrează în structura ei aspecte melodice originare, arhaice, ale căror rădăcini străvechi sunt remarcabile în compoziţiile şi structurile ei melodice specifice, ca şi în seria instrumentelor muzicale utilizate de o foarte mare parte a populaţiei ca: frunza, tilinca, drâmba, fluierul, tulnicul sau "trâmbiţa" care sunt moştenite încă de la "originea lucrurilor".

https://biblioteca-digitala.ro

Dar tezaurul principal al muzicii oşeneşti este consemnat în memoria numeroşilor "ceteraşi", câteva perechi în fiecare sat, care cântă îndeosebi la petrecerile colective şi la unele ceremonii, desfăşurând o muzică din "ceteră", din vioara mânuită cu măiestrie de unul sau doi "ceteraşi", cel de-al doilea fiind de regulă "contraşul" sau "contralăul" care ţine isonul, tot cu "cetera" şi mai de curând cu "zongora", chitara, care are "glas mai mare".

Aceşti ceteraşi cunosc şi actualizează reeditând în mod sponţan la petrecerile cu mici sau mari colective, ceea ce se numeşte "cântecul omului". Ei evocă melodii cu particularităţi specifice îndrăgite şi preferate, dorite deopotrivă de diferiţi bărbaţi şi femei, cunoscute şi nominalizate, ca având pentru ei o încărcătură emoţională mai vie, ca un izvor de plăcere şi bucurie personală aparte, cel mai frecvent acest fenomen se întâmplă la cumetrii şi în mod deosebit la nunţii.

Cea de a doua categorie importantă de manifestări mai profund legate de desfăşurarea fazelor diferite a ceremoniilor de la nuntă, au fost şi sunt în continuare, până la faza finală a banchetului, manifestările muzicale şi coregrafice provenite din două mari şi nesecate izvoare de creaţii ale culturii şi artei tradiţionale zonale, cu muzică şi dansuri oşeneşti, asociate şi stimulate permanent cu "hori", "strigături" şi "ţâpurituri" specifice, recitate pe fundalul muzicii cu cetera şi zongora, dar şi cele cerute de stadiul actual al dezvoltării sociale, care reclamă muzică şi dansuri moderne, cu selecţiuni din creaţia naţională şi cea universală.

În intervalurile lungi dintre mâncărurile servite la "masa mare", pe fundalul muzicii oşeneşti susţinută de cele două perechi de ceteraşi versaţi şi după armonia muzicii mai sonoră a numeroaselor instrumente muzicale moderne, fiecare dintre ele cu "glasuri mai mari" decât "zongora", ale formaţiei colective de muzică modernă "Nordic" din Negreşti-Oaş, s-au desfăşurat etapele fierbinţi consacrate dansurilor, când s-au folosit din plin cele două spaţii distincte amenajate în sala mare de mese cu nisip şi, scânduri paralele, unul mai aproape de masa de onoare, celălalt, mai spaţios, către intrarea generală unde grupele de dansatori s-au alternat cu elan din ce în ce mai înfocat în ambele stiluri, în ritmuri cu totul diferite, cu protagoniştii dansului bărbătesc "roata" şi ai dansului oşenesc "în doi", din străveche tradiţie, dar şi de iubitori ai dansurilor moderne, unii şi alţii stimulându-se şi chiar concurându-se reciproc printr-o măiestrie coregrafică remarcabilă, desfăşurată cu multă virtuozitate, în momente de adevărat spectacol susţinut cu rafinament, demn de admiraţia entuziastă a nuntaşilor prezenţi, manifestată în egală măsură şi pentru unii şi pentru alţii. De multă vreme nu mai admirasem asemenea virtuozitate în dansuri.

58. NUNTA ÎN TRECUT LA CASELE PĂRINTEŞTI

În trecutul destul de apropiat, numai în urmă cu 15-20 de ani, când ceremonialul nunţilor se desfăşura exclusiv în gospodăriile familiilor celor doi miri, ambele cete de nuntaşi, ai mirelui şi ai miresei, reuniţi în faţa bisericii după slujba pentru cununia religioasă, se reîntorceau împreună în marea majoritate a cazurilor la casa mirelui şi numai în cazuri excepţionale la casa miresei, unde mirele era "ginerit".

În toate cazurile alaiul nuntaşilor era aşteptat în pragul casei de către soacra mare sau soacra mică, după caz, care ţinea în mână o frumoasă "ştergură" mare, împodobită cu decor bogat, realizat prin cusături sau alesături policrome, un exemplar reprezentativ pentru arta ţesăturilor decorative din sat. La apropierea celor doi tineri miri către intrarea în casă, în fruntea alaiului de nuntaşi, soacra mare sau soacra mică arunca ştergura cu ambele mâini pe după capul celor doi tineri, trăgându-i deodată şi împreună peste prag, înlăuntrul casei, unde erau primiţi cu îmbrăţişări, cu sărutări şi cu vorbe duioase. Soacra îşi manifesta astfel,

https://biblioteca-digitala.ro

în acele clipe, aceeaşi profundă dragoste de mamă mărturisită deopotrivă şi fără deosebire pentru ambii tineri, consideraţi din acel moment, pentru tot restul vieţii sale, copiii săi.

Nunta se desfăşura la casa cu două sau cel mult trei încăperi distincte, modeste, cu totul neîncăpătoare pentru grupul tot mai numeros de nuntaşi prezenţi, constituit din rudeniile apropiate ale celor doi miri, vecini şi nuntaşii lor.

De aceea chiar până prin anii 1978-1979, nuntaşii căsătoriţi, împreună cu mirii, naşii, părinţii şi rudeniile lor cele mai apropiate, erau adăpostiţi în cele două ori trei camere ale casei de locuit, adeseori cu mare înghesuială, în timp ce tineretul participant la nuntă, feciorii şi fetele şi chiar unele perechi căsătorite, erau nevoiţi să-şi desfăşoare dansurile şi petrecerile cu muzica ceteraşilor, în saivanul apropiat din aceeaşi gospodărie, curăţat şi amenajat ca adăpost suplimentar, special, pentru desfăşurarea ceremoniei.

Dar creşterea tot mai presantă a necesităţii de spaţiu adăpostit, ca o consecinţă directă a creşterii populaţiei şi a participanţilor mereu mai numeroşi la ceremonia nunţii, a impus ca soluţie construirea ad-hoc a unui adăpost improvizat, din lemn recuperabil, şi cu întrebuinţarea temporară de 2-3 zile, numit "saivan". Acesta era proiectat să adăpostească un mare număr de nuntaşi, în unele cazuri chiar până la cifra de 2000 persoane prezente împreună, la "masa mare" de la aceeaşi nuntă!

Dar şi această formulă constructivă cu spaţiu corespunzător, a fost depăşită treptat în ultimul sfert de veac, când au început să fie edificate construcţii spaţioase la parter, realizate din materiale durabile, cu zidărie solidă din cărămidă sau bolţari, pe temelii din beton şi sub acoperişuri în două sau patru ape din ţiglă roşie de Jimbolia. Ele sunt prevăzute cu spaţii corespunzătoare unor mari bucătării, înzestrate cu instalaţii şi veselă adecvate, cu spaţii amenajate pentru două categorii distincte de dansuri şi muzică din două izvoare deosebite (cel de origine ancestrală, originală, cu muzică şi dansuri specifice oşeneşti, şi cel al creaţiilor naţionale şi universale moderne, cerute deopotrivă şi unele şi altele, după categoriile deosebite de dansatori ajunşi să se manifeste în scene pasionante, cu rivalităţi şi concurenţe pe două planuri ale manifestărilor artistice din domenii de aceeaşi esenţă, dar de origini, structuri şi calităţi estetice deosebite), şi spaţii cuprinzătoare pentru un atât de numeros public prezent în aceeaşi sală. O mare sală, de formă dreptunghiulară este numită "Casa de nuntă!".

Casa de nuntă este rezervată exclusiv pentru nunţile satului, la care iau loc un număr variabil de la o mie la două mii de persoane, prezente o noapte întreagă şi cu prelungiri variabile pentru a doua zi şi a treia zi la banchetul de la "masa mare", servit în alternanţă cu o bogată suită de manifestări folclorice, etnografice şi artistice originale, înlănţuite într-o structură unitară, într-un ansamblu de anvergură care sintetizează obiceiuri sociale şi creaţii artistice cu rădăcini ancestrale, multimilenare, continuate, îmbogăţite şi cizelate prin contribuţia obştească de la o generaţie la alta, cu aspecte şi însuşiri caracteristice pentru civilizaţia şi cultura tradiţională a poporului român de pretutindeni, dar şi cu forme, însuşiri şi caracteristice care definesc modul de viaţă şi creaţiile specifice ale aşezărilor din Ţara Oaşului.

Casa de nuntă a intrat în funcţiune în anul 1980 la Bixad şi deodată cu începutul anului 1989 la Moişeni, când a încetat construirea marilor "saivane" improvizate din lemn. Casele de nuntă reprezintă cea de a patra etapă în efortul de a satisface nevoile mereu mai mari de spaţiu pentru nunţile actuale, desfăşurate în mediul rural din Ţara Oaşului, în veacul XX. Ele marchează un nivel superior de acomodare la nevoile rezultate din creşterea mereu mai numeroasă a populaţiei din zonă, ca şi din toată ţara, dar şi dintr-un tot mai înalt nivel de cultură şi de civilizaţie, manifestate concret în legătură cu desfăşurarea sărbătorească, la proporţii necunoscute în trecut, a unuia dintre cele mai importante

https://biblioteca-digitala.ro

momente din viaţa omului, căsătoria şi nunta, evenimente care pun bazele constituirii familiei, celula socială principală, unitate fundamentală, esenţială pentru existenţa tuturor aşezărilor şi pentru însăşi existenţa naţiunii române.

Şi cum, în curgerea timpului de la o generaţie la alta, trăsătura fundamentală în structura generală a societăţii umane poate fi caracterizată prin schimbări remarcabile înregistrate în toate aspectele şi fenomenele vieţii, într-un dialog continuu şi profund între trecut, prezent şi viitor, se impun cu necesitate să consemnăm câteva observaţii succinte referitoare la ceremonialul complex al nunţii, invocând momente din secolul al XX-lea, prin câteva expresii concrete, grăitoare.

- "Să vedeţi ce-i aici la nuntă!...
- Acum nu-i ca demult! O fost mai săracă lumea atunci, şi ţara şi noi!
- Am făcut boace[111] din păsat! Acuma din carne!
- Şi la masă am pus patru persoane la un blid; acum câte persoane sunt, atâtea blide se pun!..."
- "Se joacă colacii amu şi la mireasă şi la mire!"
- "Amu am mărs la nuntă. Am dus un kilogram de ţuică!
Am răspuns! Şi nici amu nu se răspunde la mireasă. Numai la mire."
- "Astăzi nu mai duci palincă! Cadouri, blide, pernă, cerşaf, chischineu, 100 de lei"[112]

Este în aceste succinte propoziţiuni cuprins intervalul foarte scurt de zece ani, în care s-a trecut de la saivanul ca adăpost pentru vite în cadrul gospodăriei ţărăneşti, când era utilizat şi pentru ceremonialul nunţii ca spor de spaţiu acoperit, în cadrul gospodăriilor rurale din Ţara Oaşului, şi trecerea la "saivanul" construcţie ad-hoc de mari proporţii, în mod deliberat realizat pentru adăpostirea temporară a unui mare număr de participanţi la nuntă, şi apoi trecerea la "Casa de nuntă" - construcţie solidă, permanentă, realizare obştească din materiale durabile, cu spaţii corespunzătoare.

59. CERERILE "TAROSTELUI" ADRESATE "SOCĂCIŢELOR" ŞI "GAZDELOR CĂŞII" LA "MASA MARE"

La toate nunţile din Ţara Oaşului ceremoniile au loc mai întâi paralel, la ambele case ale celor doi miri şi după cununia religioasă, în cele mai frecvente cazuri la casa mirelui şi numai în cazuri speciale la casa miresei, unde mirele este "ginerit". În toate cazurile după cununia religioasă, participă la numeroasele şi interesantele manifestări folclorice şi etnografice, ambele grupuri de nuntaşi, care grupează împreună atât "oastea" mirelui, cât şi "oastea" miresei. Seria de manifestări care au loc paralel în două centre distincte, la casa mirelui şi a miresei, prezintă mari similitudini dar şi diferenţieri specifice, care se contopesc în ansambluri unitare după unirea celor două "oşti" la casa mirelui sau la casa miresei.

Cele dintâi manifestări folclorice şi etnografice desfăşurate la toate nunţile îndată după cununia religioasă şi contopirea celor două "oşti", a mirelui şi a miresei, ca un singur mare grup de nuntaşi numeroşi aflaţi împreună la "masa mare", le-au constituit dintotdeauna cererile "tarostelui", ajutat de stegar, adresate în faţa nuntaşilor, "socăciţelor" şi "gazdelor căşii", adică bucătăreselor şi socrilor, cu întrebări şi răspunsuri formulate în versuri pe un fundal permanent de glume, ironii, dar şi critici mai blajine ori mai aspre sau

---

[111] sarmale
[112] Finta Petre lui Mihăilă, 70 ani, Moişeni, Ţara Oaşului, 29.VIII.1978

https://biblioteca-digitala.ro

chiar severe, referitoare la ţinuta şi comportamentul lor, la zestrea şi darurile celor doi miri etc.

Sunt de consemnat aici două aspecte distincte în formele lor de manifestare şi în conţinutul lor. Originea ambelor aspecte poate fi identificată în trecutul îndepărtat.

Sunt pe de o parte cererile "tarostelui" care se referă la aspectele şi comportamentele "socăciţelor", a bucătăreselor, cu rol foarte important la "masa mare" de la nuntă, şi la darurile mirilor, cu întrebări adresate părinţilor acestora, "gazdelor căşii". Întrebările referitoare la darurile sau zestrea mirilor, ca şi cele privind îndatoririle socăciţelor, puse de "taroste" în versuri, sunt urmate de răspunsurile tot versificate ale celor vizaţi. Acestea lămuresc prin conţinutul lor, sensul celor două aspecte distincte. Întregul dialog angajat între cele trei categorii distincte de personagii cu roluri importante la nuntă, desfăşurat pe fundalul glumelor, ironiilor şi al glumelor amuzante, dau impresia generală a unui aspect de pantomimă bufă populară, distractivă.

Răspunsurile la întrebările care privesc darurile şi zestrea mirilor se concretizează într-o serie de parodii care apar în locul obiectelor reale, cerute. Ambele aspecte ale acestor manifestări, foarte frecvente în trecut, aveau drept scop, credem, să trezească atenţia şi să stimuleze buna dispoziţie şi veselia generală a participanţilor, făcându-i să uite în această importantă sărbătoare din viaţa omului, apăsarea dificultăţilor vieţii şi a sărăciei generale, atât de mult resimţită în trecut în Ţara Oaşului. Faptul că multe dintre aspectele menţionate aici şi cu deosebire parodiile populare prezentate ca înlocuitoarele obiectelor reale din zestrea şi darurile mirilor, la nivelul unui salt remarcabil pe planul vieţii materiale de astăzi, se află într-un amplu proces de dispariţie rapidă, confirmă interpretările noastre.

Îndată ce aşezarea "pe după masă" a tuturor nuntaşilor din cele două "oşti" - a mirelui şi a miresei - s-a încheiat în ordine la "masa mare" din "saivan", sau din "Casa de nuntă", stegarul bate cu "bota" de la steag, pe faţa mesei de onoare, scutură cu putere şi flutură steagul în vânt, declanşând astfel clinchetul muzical cu sonoritate puternică al numeroşilor săi clopoţei globulari, făuriţi din bronzul cel mai fin. El obţine astfel liniştea generală şi atenţia tuturor participanţilor prezenţi şi dă cuvânt "tarostelui" care strigă către socăciţe:[113]

- "Măi socăciţe măi,
Ce lucru-i de voi,
De sunteţi aşa de moi?!
Di-asară-i hăt demult
Şî pi cap nu v-aţi lăut?"

Şi pentru a-şi accentua mai tare critica exprimată, tarostele adaugă, răspunzând în locul socăciţelor[114]:

- "La frunte sum netejoară,
Şî la ceafă cuib de cioară!"

Şi criticile urmează mai departe pe acelaşi ton:

- "Socăciţa mirelui,
Şăde-n fundu'unghiului,
Cu o mână di-aluat
Şî cuptoriu tăt îi spart!..."

La aceste afirmaţii socăciţa avizată răspunde:

- "Nu ne ocărâţi aşa de rău!...

---

[113] bucătărese

[114] Nuntă la Moişeni, 1935

https://biblioteca-digitala.ro

N-am avut lemne pălite,
Că pădurile-s oprite!
N-am avut lemne crepate,
Că pădurile-s departe!..."

- "Ce te uiți stegar la mine?
Că gândești că nu sunt bine?!
Uită-te la mândra ta,
Că gândești că-i marți sara?!..."
Dar tarostele repetă, pe ton și mai clar strigarea sa:
- "Măi socăcițe măi,
Ce lucru-i de voi
De sunteți așa de moi!?..."

- "Sterge-ți vatra și fiți gata,
Cu poalele ridicate,
Și cu gurile căscate!...bee!!"

Mai împăciuitoare socăcițele răspund:
- "De-ați ști cere,
V-am da miere,
Și cămașa di pi chele!"

"Socăciță cu chischineu roșu
Urcă-te la moșu!"
Iar când tarostele strigă:
- "Măi gazdele cășii măi!
Darurile miresei
Să fie pe fața mesei!"
și i se răspunde:
- "Ce ne-ați dat, aceea vă dăm!"
Tarostele se vede nevoit să precizeze și mai concret, zicând:
- "Talgeru miresei
Să vie pe fața mesei!..."
I se prezintă două blide suprapuse, care se acoperă unul pe altul și i se precizează:
- "Aicea-s și găina, și mărgelele!"
Dar tarostele insistă repetând cererea:
- "Măi gazdele cășii, măi!
Mărgelele miresei
Să vie pe fața mesei!"

Atunci i se prezintă o ramură de spini cu boabe și niște semințe înșirate pe ea, sau o cracă de măcieș cu două ramuri, pe care sunt agățate "mărgele de jambră", din cocă de grâu îndulcită, în forme diferit modelate și vopsite cu diferite culori, cumpărate din târgul săptămânal numit "mărturie" de la Negrești, sau din cel lunar ori sezonier din același târg. Pe aceeași ramură cu produse comestibile, mai erau și vreo patrusprezece cruciulițe, modelate tot din jambră îndulcită și colorată, toate din cocă bună de mâncat, prezentate drept "mărgelele miresei".

Când tarostele strigă:

https://biblioteca-digitala.ro

- "Măi socăcițe măi!
Găina miresei,
Să vie pe fața mesei!",

I se prezintă un chip de pasăre în care putem recunoaşte o găină cioplită dintr-o bucată de lemn pe paltin, modelată în formă plastică expresivă, cu fulgi de la păsările de curte lipite pe corpul ei! Această "găină" a fost integrată ca obiect muzeal în intervalul casei din Moişeni construită din lemn masiv de stejar, important monument de arhitectură populară, datând din anul 1780 şi transferată la Muzeul Satului din Bucureşti, la inaugurarea lui, din primăvara anului 1936.

Dar o formă hibridă şi inexpresivă, o parodie de pasăre, modelată din gips vopsit în diferite culori, având câteva pene smulse de la păsările de curte şi înfipte în coada ei, cumpărată tot din târgurile de la Negreşti, a fost deseori prezentată, parodiind "găina miresei", la nunţile din Ţara Oaşului, între anii 1910-1960.

"Tarostele" continuă să ceară de la "gazdele căşii" darurile din zestrea miresei şi strigă:

- "Măi gazdele căşii măi!
Porcii miresei
Să vie pe fața mesei!"

I se prezentau doi coceni de la doi ştiuleţi de "mălai"(porumb), curăţaţi de boabe şi "porjoliţi" în foc, legaţi împreună cu un fir de lână roşie. [115]

În alte cazuri, când mireasa sosea alături de mirele său, în fruntea celor două alaiuri de nuntaşi reunite după cununia religioasă şi ajungea la casa mirelui, ea arunca din tindă în pod, prin "gura podului", doi ştiuleţi de porumb cu boabe pe ei, aleşi dintre cei mai mari şi frumoşi din recolta acelui an, legaţi împreună printr-un fir răsucit din lână roşie, semn că mireasa aducea belşug la casa socrilor şi a mirelui său.

Observăm că la capetele băncilor de la masa de onoare, în saivanul plin cu peste o mie de nuntaşi se află printre ei rudenii apropiate ale celor doi miri şi pe măsură ce se depărtează mai mult spiţa de neam, prin care înţelegem "gradul" de rudenie, cu atât sunt mai departe spre fundul saivanului rudeniile respective.

De asemenea şi aici masa de onoare din saivan este ridicată mai sus cu cel puţin o jumătate de metru faţă de celelalte mese din acest mare salon amenajat pentru desfăşurarea nunţii. Peretele pentagonal din spatele mesei de onoare, înalt până la 5 m pe linia mediană este, în toate cazurile, acoperit şi împodobit artistic cu frumoase covoare mari şi cergi ţesute din lână în industria casnică textilă, cu decor policrom, bogat şi variat, cu blide din faianţă veche, viu înflorate şi cu o icoană colorată în exemplare litografiate. Printre blide şi tablouri colorate, ştergurile mari şi mici din bumbac alb şi rafinat, cu decor policrom în broderii şi alesături, pune în relief arta originală a ţesăturilor populare cu rol estetic remarcabil în interioarele caselor din Ţara Oaşului.

Pereţii, la perimetrul lateral pe laturile lungi şi cele scurte ale patrulaterului, sunt închişi pe înălţimea de 250 m jur-împrejur, prin cergi şi păturii din industria textilă curentă.[116]

Ceteraşii cu instrumentele lor muzicale cetera şi zongora,[117] se află în capătul băncii de la a treia masă, în faţa mirilor şi a nănaşilor, după ce au condus cu muzică de marş aşezarea în ordine "pe după masă" a tuturor nuntaşilor care au umplut saivanul în 3-4 minute! Stegarul se prezintă deândată cu steagul de nuntă la banca din faţa mesei de onoare,

[115] Nuntă la Moişeni, 1935 şi 1939
[116] Nuntă la Moişeni, 17.IX.1978
[117] vioara şi chitara

https://biblioteca-digitala.ro

bate cu bota de la steag declanşând clinchetul puternic dar muzical al numeroşilor săi clopoţei, care asigură linişte şi atenţia tuturor, când mirele, în picioare, ridică şi bea paharul plin cu pălincă închinând către nănaşul său, către mireasă, către părinţi şi rudeniile sale, ca semnal pentru începutul marelui ospăţ de la masa mare. "Tarostele", Floarea Baltă Bertici, Florea Ghibului, se suie pe bancă şi cu al doilea pas pe un scaun mai înalt, fluieră din degete şi strigă cu putere:

"Gazdele căşii, atenţiune!
După prăjituri şi băuturi...
Socăciţe scurte-n poale ,
Ce-aţi mâncat mâncarea din oale?
Spuneţi-ne daţi ori nu ne daţi?
Socăciţe, găina s-o cătăm de ouă!...
Daţi-ne, nu ne ţâneţi,
Ori ni spuneţi că n-aveţi!..."

Dar şi un alt moment de început la o nuntă din Cămârzana,[118] cu strigările "tarostelui":

- "Măi socăciţe măi,
Faceţi bine s-ascultaţi,
Ce vom cere să ne daţi!..."

- "Măi socăciţe, măi!
Uiaga ce-i vânătă,
Să ne fie sâmbătă!...
Să fie pe faţa mesei!
Că mirele s-o lăudat,
Că tăt cu uiagă-o umblat!..."

- "Măi socăciţe, măi,
Două farfurii, două linguriţe,
Două ştergătoare
Să fie pe faţa mesei,
Că mirele s-o lăudat
Că tăt cu di-alea o îmblat!..."

- "Măi socăciţe, măi,
Copâile morii
Să fie pe faţa mesei!
Că mirele s-o lăudat
Că tăt cu copâi o măsurat!..."

- "Măi socăciţe, măi,
Sărăriţa cu sare
Să fie pe faţa mesei
Că mirele s-o lăudat
Că tăt sărat o mâncat,
De aia s-o însurat!"

[118] Nuntă la Cămârzana, 10.VIII.1978

https://biblioteca-digitala.ro

- "Măi socăciţe, măi!
Pânea mirelui
Să fie pe faţa mesei!
Că mirele s-o lăudat,
Că tăt pâne-o frământat!"

- "Măi socăciţe, măi,
Paloşul mirelui
Să fie pe faţa mesei!
Că mirele s-o lăudat
Că tăt cu paloş a îmblat!..."

- "Măi socăciţe, măi
Găina mirelui
Să fie pe faţa mesei!...
Că mirele s-o lăudat,
Că tăt cu găini o îmblat!..."

- "Măi socăciţe, măi
Cocia mirelui să fie
Pe faţa mesei!
Că mirele s-o lăudat,
Că tăt cu cocie o îmblat!"

- "Cocie şi osâie,
Cocie cu patru roate
Căci cu două nu se poate!...
Că mirele s-o lăudat,
Că tăt cu cocia s-o cărat!..."

60. PĂLINCA "O RĂSPUNDE TAROSTELE"

O datină veche, "din veac", practicată la nunţile din Ţara Oaşului şi abandonată complet în ultimul sfert de secol, a constituit-o îndelungată vreme, obiceiul după care nuntaşii participanţi la "masa mare", nănaşii, părinţii şi rudeniile de toate categoriile ale celor doi miri, ba chiar şi invitaţii lor, erau îndatoraţi să se prezinte la ceremonie ducând cu ei o sticlă sau un altfel de vas, de diferite mărimi, plin cu ţuică pe care o prezentau la sosire "tarostelui".

Acesta "o răspundea" în versuri improvizate, amestecate cu proză, anunţând persoana, gradul de rudenie biologică sau spirituală, cantitatea prezentată din care "tarostele", "cuşăia" (gusta)şi închina îndeosebi către aducători, dar şi către ceilalţi nuntaşi prezenţi şi după ce "o descânta şi o vrăja" astfel, restituia vasul plin aducătorilor, ca să aibă fiecare la "masa mare" o băutură obişnuită pentru consumul propriu şi cu ceilalţi nuntaşi, rudenii, prietenii etc.

Pentru lămurire folosim mai întâi o însemnare de la nunta din Moişeni, care avusese loc în anul 1935.

https://biblioteca-digitala.ro

Sosise la casa mirelui cu numeroşi nuntaşi din "oastea lui" şi alaiul miresei cu nuntaşii ei, naşii, părinţii, toate rudeniile apropiate, ceteraşul etc.
"Toţi au fost băgaţi pe după masă", cu "oamenii aleşi ai mirelui şi ai miresei", ba chiar şi fetele care lucrează la cusut steagul de nuntă, "druştele".

La sosirea nuntaşilor miresei, tarostele mirelui era prezent şi lui i se prezentau sticlele şi alte categorii de vase diferite, pline cu ţuică, pe care "tarostele o răspundea". El declama în auzul şi văzul tuturor aceste cuvinte:

- "Şî io zâc aşă, cu gura me!
- Înălţatau împărat tânăr
Şi înălţata împărătească, n-o ştiut nici ei cu ce dar să meargă să-nchine la socrii cei mari!
- Şî s-o dus la meşteru de lut,
Să le facă un văsuc!
O făcut, nu li-o plăcut!
- Şî s-o dus la cel de uiagă,
Şî li-o făcut să le placă!...
Şî l-o împlut cu băutură
Să le fie de voie bună,
La toţi mesenii di-mpreună!...
Cu cei mai multă voie bună!...
Să trăiţi la mulţi ani!..."

Tarostele închină şi cuşăie din toate uiegile! Apoi el răspunde pălinca nănaşilor, zicând:

- "Şî nănaşii cei mari n-o ştiut cu ce dar să meargă să-nchine la înălţatul împărat tânăr şi la înălţata împărătească tânără, întru ziua di azi şi di ieri!"
- "Da s-o dus la meşterul de lut
Să le facă un văsuc!
Li-o făcut, nu li-o plăcut!...
Şî s-o dus la cel de uiagă
Şî-o făcut să le placă!

Şî l-o împlut cu băutură
Să ne facă voie bună
La toţi mesenii di-ampreună!...
La mulţi ani cu voie bună!..."

Dar şi la al doilea moment, când "tarostele" răspundea pălinca la o altă nuntă din Moişeni[119], am auzit următoarea comandă:

- "Dumitre, du-te şî spune să aducă uiegile pline cu pălincă." Atunci stegarul a bătut cu bota de la steag pe masa mare, recitând:
- "Să tacă casa, să grăiască masa!
La această casă de omenie,
Cu ce dar, cu ce bucurie să vie?!..."

Obţinând linişte dă cuvânt tarostelui, care continuă:

- "O mărs la meşteru de lut
I-o făcut, nu i-o plăcut!
Da o mărs la cel de uiagă,
I-o făcut ca să-i placă!...

[119] Nuntă la Moişeni, 6.III.1939

https://biblioteca-digitala.ro

S-o împlut de băutură
Să ne facă voie bună..."

- "O sticlă, o damigeană,
De la nănaşul cel mare!...
Ca s-ajungă di-o zî, di două
Ba şî di nouă!..."

- "Trăiască mirii şî nănaşii
Di-mpreună cu nuntaşii!"

- "Şî la mire să vie două talgere,
Să aivă mâine în ce mânca cu ele!..."

- "Aşa zâce şî unchiu mirelui
Cu ce bucurie să vie,
La nepotul său,
Că şi-o găsit şî el soţie!..."

- "S-o dus la meşteru de lut,
I-o făcut, nu i-o plăcut,
Şî s-o dus la cel di porţelan,
I-o făcut pi alean!..."

- "Aşa zâce şî socrul cel mare
Tata mirelui
Cu ce dar, cu ce bucurie să vie?"

- "O mărs la nişte butnari
Şî i-o făcut un "ton " cu douăsprezece cercuri
Să ne ţâie până miercuri!..."
- "Aşa zâce şî sora miresei
Da n-o vrut să vie cu mâna goală!
Că ş-o aflat şi sora lor soţie!...
S-o dus la cel de uiagă,
Şî i-o făcut să-i placă!
S-o împlut cu băutură,
Să ne facă voie bună!...
La tăţi nuntaşii de-a-mpreună!..."

- "Aşa zâce şi unchiu miresei,
Griga lu` Gheorghe...
N-or merge piste atâtea hotare
Cu mâinile goale...
Ş-o mărs la nişte butnari
Şî le-o făcut nişte buţi tari!..."

- "Aşa zâce ş-o tătăiaşă a sorii miresei,

https://biblioteca-digitala.ro

Cununa miresei o ţâpă gios!
C-apoi cu ce s-o lega la cap?..."
Şî i-a adus un chischineu frumos, să se lege la cap!..."
- "Aşa zâce şi un văr de-al miresei:
N-om merge cu mâna goală,
Să ne facem neamu de ocară!..."

- "Ş-o adus o damigeană ş-o cratiţă
O sticlă plină ş-o cratiţă...
Că nu ne-a bate Dumnezeu
Dipt un leu!"

- "Aşa zâce ş-on alt văr de-al miresei,
C-o mărs la meşterul de lut,
I-o făcut, nu i-o plăcut...
Un borcan de lut îi bun, nu-i rău!
Da noi îi lăsăm un "zider" de badoc[120]
Să-l aibă pentru apă!..."

- "Mulţi chemaţi şî adunaţi,
La această casă de omenie!..."

- "Aşa zâce sora mirelui,
Cu bărbatu, cu Nicoară!...

-C-o mărs la nişte butnari
Ş-o făcut nişte buţi tari,
Ş-o pus pi ele douăsprezece cercuri
Să ne ţâie până miercuri!...
Ş-o împlut de băutură,
Să ne facă voie bună,
La toţi nuntaşii di-a-mpreună!..."

- "Aşa zâce şî vecina mirelui,
Că s-o scăpat di-atâta vecinătate!...
Că ş-o găsit şî el nevastă!
Ş-o luat on chischineu
Să-i facă parte Dumnezeu!..."

- "Aşa zice şî fata lui Ilieşu lui Tămaş,
Două vere ale miresei,
Da lăsăm batâr un chischineu,
Să le facă parte Dumnezeu!..."

- "S-aşa zâce şî Piştirigă,
Că nici el nu-i om de nimică!...

---

[120] tablă

https://biblioteca-digitala.ro

Că eu îs mic, da uiaga-i mare!
Şî s-o dus la nişte butnari,
Şî i-o făcut nişte buţi tari!...
S-o împlut cu băutură
Să ne facă voie bună,
La tăţi nuntaşii di-a -mpreună!"

- "Aşa zâce ş-o vară di-a mirelui,
Măricuţa..."
- "Om duce o cratiţă la tocana[121] cu brânză!
C-aceia-i tare bună cu brânză!... "

- "Aşa zâce şi vecinul miresei!
Da a dus ş-on chischineu
Să le-ajute Dumnzeu...!"

Intervine iarăşi stegarul cu steagul de nuntă, scuturat cu putere să sune şi să asigure liniştea în continuare, necesară "tarostelui".

Stegarul repetă formula de la început:
- "Să tacă casa,
Să grăiască masa!"... "Tarostele" continuă prezentarea!
- "Aşa zâce şi Petre lui Tămaş,
Că i-o fost şî fată!
Că, doamne de multe ori o lăsat
Uşa neîncuiată!..."

- "Aşa zâce şi mătuşa miresei!
Ş-apoi o pus şî vo două mere
C-o ştiut că n-or hi răle!..."

- "Aşa zâce şi sora mirelui
Că şî la mine a fost, odinioară!
I-oi da şî di mâncare!...
D-apoi o adus ş-on chischineu,
C-aşa vre Dumnezeu!..."

- "Să trăieşti măi mire
Da eşti cam supărat,
Dipt-ce popa ti-o giurat!"

- "Ti-o giurat popa pi cruce,
Tu la fete nu ti-i duce!..."

- "Uită-te mire bine,
De vezi ce stă lângă tine!"

- "Şăde-o pruncă neînvăţată

[121] mămăligă

https://biblioteca-digitala.ro

De-a fă rău, treabă iertată!..."

- "Să trăieşti mire cu bine
S-avem cinste de la tine!"

Spunând aceste cuvinte cu sfaturi adresate mirelui, sora lui îi închină sticla cu băutură adusă de ea, bea din sticlă mai întâi ea, după ritualul zonal tradiţional, şi o oferă apoi mirilor şi celorlalţi nuntaşi ai miresei şi ai mirelui...

- "Aşa zâce şi vara miresei
Că ş-o aflat nepoata sa soţie!"
- "Aşa zâce şî Tămaşu Pleapului!
O mărs la nişte meşteri de lut
Să-i facă un văsuc!
O făcut, nu i-o plăcut!
O mărs la cel de uiagă,
I-o făcut ca să-i placă!...
S-o împlut cu băutură
Să ne facă voie bună
La tăţi nuntaşii de-a-mpreună!"

- "Ce mi-i de ştergătoare,
Că nici capu nu mă doare!...

- "Aşa zâce şi fratele mirelui,
Petre şî cu soţâie Mărie!"
- "N-om sta şî noi cu mâna goală!...
Ş-a adus un chischneu,
C-aşa vre Dumnezeu!..."

- "Aşa zâce şi Tămaşu lui Bulăndrău
Şi cu Ilieşu lui Ciupârdel,
Că ş-o aflat neamul său soţie!"

- "Da o legat la uiagă ş-on chischineu,
C-aşa vre'Dumnezeu!..."

"Aşa zâce ş-o vară de-a soţiei!
Om me şî noi cum mărg aşira oameni!
C-o zadie ş-on chischineu,
C-aşa vre Dumnezeu!..."

- "Aşa zâce şî partea din sud,
Grigoru nost...
S-a dus la meşteri di lut,
O făcut, nu i-o plăcut!...
Da s-o dus la nişte butnari,
Şî i-o făcut nişte buţi tari
Ş-o tras pi ele douăsprezece cercuri
Să ne fie până miercuri!..."

https://biblioteca-digitala.ro

- "O mărs şî ei, cu feciorul lui Ciupârdel,
S-o dus la nişte butnari,
Şî li-o făcut nişte buţi tari,
S-o împlut cu băutură de la Bucureşti
Când bei să te veseleşti!..."

- "Aşa zâce şi Toma lui Boborozâ,
Văr de-al mirelui şî miresei,
Că s-a dus la meşteru de uiagă,
I-o făcut, nu i-o plăcut!
Dar s-o dus la meşteru de porţolan,
I-o făcut pi alean!..."

- "S-o împlut cu băutură!...
Să ne facă voie bună
La tăţi nuntaşii di-a-mpreună!"

Aşa zâce ş-on văr de-al miresei,
Şi vecinul mirelui...Mihăilă a Pârsei,
O adus ş-o ştergătoare
Că i-i lumea dragă!..."

- "Aşa zâce şî socru mare, Văsâiu,
Şî cu o soră a unchiului mirelui,
C-o îmblat cu gura căscată să cumpere cadouri..."

- "Aşa zâce şi unchiul mirelui,
Şî vecinu mirelui,
C-o mărs la meşteru di lut,
I-o făcut, nu i-o plăcut!
Ş-o mărs la cel di uiagă,
I-o făcut să-i placă!...
S-o împlut cu băutură
Să ne facă voie bună
La tăţi mesenii d-a-mpreună!..."

- "Aşa zâce şi fratele mirelui,
Ionu Curatorului, cu feciorii lui!"

- "Aşa zâce ş-o vară de-a miresei,
Nuţa Lichii..."

Că s-a gândit cu ce să răspundă la înălţatu împărat tânăr şi la înălţata împărătească tânăra:

- "Ş-o mărs la nişte butnari
Ş-o făcut nişte buţi tari,
Cu douăsprezece cercuri,
Să ne ţâie până miercuri!... "

https://biblioteca-digitala.ro

"Tarostele" la această nuntă a fost Moiş Grigor lui Ciupârdel, din Moişeni, apreciat de obştea satului în acest rol, pentru îndemânarea depusă în acest capitol din ceremonialul complex al nunţii, ca un bun cunoscător al întregii populaţii din sat, înzestrat cu inteligenţă şi cumpătare, în sarcina de a "răspunde" pălinca la nuntă, asociată cu prezentarea concomitentă a cadourilor aduse de nuntaşi pe seama mirilor, un fenomen recent, la care sunt moralmente angajaţi nuntaşii sosiţi şi în primul rând rudeniile apropiate ale celor doi miri, dar şi vecinii şi prietenii lor, de ambele sexe şi de toate vârstele.

Grigoru lui Ciupârdel este căutat, solicitat la cele mai multe nunţi din Moişeni, cu rol de taroste.

Această de a doua exemplificare concretă de la nunta desfăşurată în zilele de 5-6 martie 1959 la Moişeni, cu numeroşi participanţi, a avut episodul principal, la care ne-am referit aici, în casa mirelui, cu afluenţă mare, când nuntaşii, din cauza aglomerării deosebite, veneau la ferestrele deschise în vecinătatea mesei de onoare, să-şi prezinte darurile şi să "răspundă pălinca", sau să închine celor doi miri, când am consemnat şi expresia: "Uiaga-i a me şî pălinca a poporului"... Pălinca a fost adusă în sticle de câte un litru, în "oluri" de câte 3-4 litri, dar şi în "tonuri" sau "buţi" din lemn, butoiaşe din doage de lemn cu cercuri metalice, de capacităţi diferite, îndeosebi din partea rudeniilor celor mai apropiate ale celor doi miri!... Sticlele, olurile şi clondirile prezentate la "taroste" au fost, după verificare prin degustarea tarostelui, restituite tot atunci aducătorilor ca să aibă la discreţie pentru consumul propriu dar şi cu rudeniile, vecinii şi prietenii tuturor celor prezenţi, adunaţi la sărbătoarea nunţii, într-o veselie excepţională, întreţinută cu patos şi măiestrie de arcuşurile ceteraşilor, dar şi de "horile", "strâgetele" şi "ţâpuriturile" celor mai mulţi dintre nuntaşii prezenţi, şi cu dansurile lor frenetice, care au durat, cu intermitenţe, întreaga noapte de la "masa mare" şi mai toată vremea din cea de a doua zi după noaptea nunţii!

O bună parte din licoarea de prune, adusă în "tonuri" şi "buţi" mai cuprinzătoare, a fost integrată parţial în consumul general, necesar la banchetul de la "masa mare", asigurându-se în acelaşi timp şi rezervele necesare pe seama socrilor, pentru consumurile la ceremoniile care urmează după nuntă şi legate de ea, precum la "masa cuscrilor", care şi ea se poate prelungi uneori vreme de 48 ore, la masa de la casa nănaşilor, timp de 4-5 ore, la vizitele obligatorii din partea mirilor pe la casele nuntaşilor, "mai de vază", care şi-au marcat prezenţa la nuntă cu daruri mai consistente în bani şi obiecte, manifestând astfel un aport substanţial la susţinerea materială a tinerei familii.

Este de asemenea important să reţinem că această nuntă s-a desfăşurat într-o perioadă de timp în care datina străveche care obliga nuntaşii să aducă la ceremonie propria lor băutură, urma să fie complet lichidată în următoarele două decade, când întregul consum de băuturi diferite a fost asigurat de cele două familii de nuntaşi, iar obiceiul recent - iniţiat la Moişeni numai în anul 1957-de a aduce daruri tinerilor miri în obiecte de uz casnic şi gospodăresc, în obiecte de menaj şi în piese de îmbrăcăminte, ori veselă, etc., a fost repede diminuat ca importanţă şi aproape complet redus până în anii 1988-1989, în favoarea creşterii darurilor în sume variabile de bani, mereu mai mari...

61. ÎNCHINARE MIRILOR, SOCRILOR, NĂNAŞILOR ŞI TUTUROR NUNTAŞILOR

În introducerea la adunarea cu numeroşi nuntaşi din "oastea" mirelui şi "oastea " miresei împreună, sunt declamate la nuntă "închinările" pe care le rosteşte "tarostele", adresate personagiilor principale implicate în ritualul complex al ceremoniei, adică: mirilor,

https://biblioteca-digitala.ro

socrilor, naşilor şi tuturor nuntaşilor, cu versuri variabile în oarecare măsură de la un "taroste" la altul, uneori şi de la un sat la altul.

Unele dintre aceste creaţii folclorice cu rădăcini tradiţionale ancestrale, transmise de la o generaţie la alta, de la o nuntă la alta, într-un proces permanent de transformări lente, mereu cizelate şi exprimate în forme literare populare tot mai adecvate, sunt, în multe cazuri, demne de consemnat atât pentru importanţa lor documentară în cunoaşterea obiceiurilor populare, cât şi pentru valoarea lor literară, psihologică şi socială deosebită.

Ban Mărie de 63 ani a venit din vecini la casa nănaşilor, a doua zi după nunta de la Oros Toma[122], cu o nepoţică de 3 ani, să vadă mireasa. Mirii, cu ceteraşul şi stegarul, se aflau la "masa nănaşilor", îndatorire obligatorie faţă de naşi şi a naşilor faţă de fini, după obiceiuri tradiţionale.

Aici, vecina a închinat mirilor în versuri învăţate din copilărie de la mama ei, începând cu mireasa:

- "Să trăieşti mireasă
Că ţ-ai căpătat pom frumos,
Mândru şi mănos!...
Mănos ca vara,
Roditor ca toamna!"

- "Pi la poale polighit,
Pi la mijloc zugrăvit!
În numele Domnului numit!"

- "A aceluia Domn mare,
Care usucă fânul cu soare,
Grâul coace la răcoare!"

- "A aceluia pom galbân,
Într-un vârf de paltin,
Care l-a adus din dealul de sus,
Din dealul cu dorul
De unde răsare bujorul!..."

- "Din şăsul cu iarba
Unde doi cosaşi cosăsc,
Sî iarba n-o mai clădesc!"

- "Trece-o hoaită de nevastă,
Nu să tacă şî să treacă!...
Zâce - hâşti, ţuruică, păsăruică!
Şî c-on struţ di busuioc,
Dumnezeu să le deie năroc!..."

- "Tu măicuţă dragă
Leagă doru-n cârpă neagră,
Şâ-l pune de-asupra-n ladă,

[122] Moişeni, 5.III.1939

https://biblioteca-digitala.ro

Şî-l mai coată câti-odată
Când ţ-o hi dor de fată!..."

- "De-a hi doru veştezit
Şî io oi hi domolit!...
C-on struţ de bosuioc,
Dumnezeu vă deie năroc!..."

- "Să trăieşti mire!
Dumnezeu îmi deie mie,
Ce-ţi vreau eu ţie!...
Şăpte pluguri cu cinci cai,
Zăce coşuri de mălai,
Patruzeci de vaci cu lapte,
Di trii ori atâtea capre!..."

- "Să porţi pene de păuni,
Să botezi şi să cununi!..."

Cel de al doilea exemplu frumos, ni-l oferă Moiş Ana de 13 ani, pentru întâia oară cuvântătoare în public, în calitate de "taroste" la nunta verişoarei ei, Moiş Mărie de 18 ani[123], când, din dragoste pentru mireasă, Moiş Ana a rostit următoarele:

- "Frunză verde bosuioc,
Stare-ţi tăţi cu nunta-n loc!
C-amu am vinit di-acasă
Ca să-nchin eu la mireasă!"

- "La mireasă şî la mire,
Le doresc eu fericire!"

- "Să-ţi închin şî ţie mire,
Că-mi pare cam supărat,
Dipt ce popa ti-a giurat,
Ti-a giurat popa pi cruce,
La fete tu nu ti-i duce!"

- "Coată mire, coată bine,
Cine şade lângă tine!
Şade-o pruncă ne-nvăţată,
De-a fa rău, treabă iertată!"

- "Să trăiţi şi voi nănaşi,
De miri să vă bucuraţi!
După ii cât îţi trăi,
Numa tăt vi-ţi veseli!..."

- "Să botezi şî să cununi,

[123] Nuntă în Moişeni, la 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Câte frunze-or hi prin pruni!
Să cununi şî să botezi,
Câte frunze-s prin cireşi!..."

- "Hai vară stegaru tău
Ti-o adus la giurământ rău!
Di-ai vrut şti la ci ti-a duce,
N-ai vrut me aşa cu dulce!..."

- "Să leşi mamă, să leşi tată,
Să leşi fraţi, să leşi surori,
Să leşi gredina cu flori!..."

- "Să leşi veri şi să leşi vere,
Care-i holteit cu ele!
Să te duci la altă casă,
Unde n-ai fost învăţată!"

- "Vară pân ti-i învăţa,
Multi lacrâmi îi scăpa!
Şî prin tindă şî pi-afară,
Di-ar umbla moara-n-to sară!"

Astfel, la vârsta de 13 ani, elevă în clasa a VIII-a, la prima ei manifestare publică, dintr-un îndemn al dragostei pentru verişoara ei, mireasă la 18 ani, Moiş Ana a dovedit talent, curaj şi spontaneitate, prin recitările ei folclorice, fiind ascultată cu atenţie de toată mulţimea nuntaşilor prezenţi şi calificată, cu admiraţie, de către unul dintre ascultători cu vorbele: "Îi gutaşă de mică!".

Tatăl său, aflat la diferite munci prin ţară, este reprimit cu "hori" compuse de către fiica lui la reîntoarcerea acasă:

- "Mulţumescu-i la tata,
Mi-a dat ochii şî gura!
Pi feciori di celuit,[124]
Şî gura di ţâpurit!..."

- "Raiu tău, tătucă dragă,
Dacia-mi poţi cumpăra,
Că tată-s ca dumneata..."

Mai consemnăm o alta închinare rostită de "taroste", adresată în ziua nunţii,[125] către mireasă:

- "Să trăieşti tu, hăi mireasă!
C-a voşti tăţi se duc di-acasă
Şî pi tine-aici ti lasă!...
Şî ti lasă-ntre străini,
Cum îi bota între schini,
Suflă vântu, ti clăte

[124] a păcăli
[125] Nuntă la Moişeni, 6.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

De tăţi schinii ti loghe!..."

- "Hai, mireasă, strugur dulce,
Tu de icea nu ti-i duce!
Că ti-ai băgat printre schini!
Ş-ai dat mâna cu străini!..."

- "Griji bine de mire, zău,
Nu-i da blidu ni spălat,
Nici lingura di sub pat!
Că el nu-i aşa-nvăţat!...
Că el o fost on om curat,
Şi-i căpăta piste cap!..."

Dar vom invoca acum şi un al patrulea exemplu mai cuprinzător, demonstrativ în acest domeniu, ilustrat prin "închinările" adresate tuturor personagiilor principale de la nunta Barnişca[126] rostite de către "tarostele" versat în aceste fenomene folclorice din Ţara Oaşului, Baltă Bertici Florea, Floarea Ghibului, în vârstă de 40 de ani, neştiutoare de carte, din Huta Certeze, care s-a adresat mai întâi mirelui:

- "Să trăieşti măi mire!...
Ce stai aşa de supărat,
Cu păru tăt burzucat?!

Dipt ce popa ti-a giurat?...
Ti-a giurat popa pi cruce,
Tu la fete nu ti-i duce!...

Popa ti-a giurat aşa!
Tu-i ţâne cum ăi pute!
Meie-i şî la altile!

Mei-i când n-o videa e!
Că ş-al meu o făcut aşa!...

Să trăieşti măi mire
Să trăieşti că mândru eşti,
Şi mândru ni omeneşti!...

Să trăiască şi mă-ta,
Că mândru ti-o putut fa!...

Mândru ţ-o făcut ochii!...
Eu cu tine m-aş iubi,
Că mă lăcomesc di ii!..."

- "Să trăieşti măi mire,
Să trăieşti şî coată bine,

[126] Moişeni, 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Ce stă astăzi lângă tine!...

Stă o puncă nė-nvățată,
D-a greşit treabă iertată!...
Stă o puncă tinere
Şî nu şti cum me lume!...

Asta nu-i floare din râpi,
Ca s-o leşi la urât!
Asta nu-i floare din lac,
Ca s-o leşi la uitat!...
Numa' treabă pusă-n pat!"

- "Să trăieşti măi mire!
Să trăieşti că bine ni omeneşti!..."

- "Să trăiască şi mă-ta,
Că mândru ti-o putut fa!...

Mândru ţ-o făcut ochii!
Eu cu tine m-aş iubi,
Că mă lăcomesc di ii!..."

- "Să trăieşti măi mire!
Să trăieşti că bine ni omeneşti!"
- "Să trăiască şî mireasa,
Că după ea-i cinstea asta!"

- "Să trăieşti mireasă,
Cu numele de-mpărătească!"

-" Grijiți, mireasă, de mire,
Că-i fecior de omenie,
Şî la besăzi îi uşor,
Di gândeşti că-i domnişor!..."

- "Şî tu mire di soțâie
C-o fost puncă di-omenie!
La besăzi îi uşoară,
Di gândeşti că-i domnişoară!"

- "Şî la voi când oi vini,
Să văd cu ce mi-ți cinsti!...
Cum îți şti găzdălui!...

Cu pălincă dintr-o prună
Să hiu bată-o săptămână!
Cu ghin roşu din-trii boabe,

https://biblioteca-digitala.ro

Să hiu bată câte-o noapte!..."

- "Să trăieşti şî tu mireasă,
Să trăieşti că mândră eşti,
Şî mândri oameni omeneşti!

Să trăieşti şî coată bine,
Ce stă astăzi lângă tine!...
C-o fost tânăr şi blânduţ,
Da di-amu ţ-a hi bărbat,
Ţ-a mai da şî piste cap!
Câte-o fleaşcă, două, nouă!..."

- "Frunză verde di trifoi,
Să trăiţi voi amândoi,
S-avem cinste după voi!
Să trăiţi să vă văjâţi,
Şohan să nu vă sfădiţi!.
Să trăiţi ca frunza-n fagi,
Că v-aţi adunat di dragi!
Să nu faceţi ca-n Târşolţ,
Pi mâni să băgaţi divorţ!..."

- "Să trăieşti soacra cea mare,
Că te ţâi făloasă tare!...
Şî fecior şî fată ai!...

Iastalaltă, soacră mică,
Vai ce tare-i necăjită
C-a rămas fără nimică!

Iastalaltă soacră mare,
Dac-o ştiut minţi bine,
O celuit di la tine!...

Da tu te-i ţinut făloasă,
C-ai avut fată frumoasă!
Ai avut fată plăcută,
La toţi feciorii din Hută!..."

- "Noră nu ti supăra
Dipt ce-ţi închin şi soacra,
Că-i micuţă gredina!...
Că nu ţî-i sămăna flori,
Să pui struţuri[127] la feciori! "

[127] buchete

https://biblioteca-digitala.ro

Te-i pune ceapă şî "ai"[128]
Când ţ-o trebui să ai!
La aprozar să nu stai!
C-acela-i un lucru hâd,
Ca să stai acolo-n rând!...

Da tu să te ţâi făloasă,
Că ai gredină frumoasă!
Da tu să te ţâi fudulă,
Că-n gredină broazba-i bună!"

- "Futu-ţi raiu soacră mare,
Ţ-ai adus o noră tare!
Nu ştiu hi-ţ-a di-agiutoriu,
O îmblăti-te-a di cuptoriu!

Di-i vide că-i soacră bună,
Ie-o-n braţe ş-o adună!
Di-i vide că-i soacră ră,
Mătură tinda cu e!
Sî odoru[129] di-i pute..."

- "Să trăiţi tăţi!
Coată aici la gura me
Ce va spune nu minţă!
Numai cât îi biruie!"

- "Până-i uiaga la mine,
Numa râd şî-mi pare bine!
Dacă o dau eu la altu,
Pi mini mă doare capul!..."

- "Amu închin la tătă lume, la câţi oameni îs după masă!"
- "Atenţiune! Ascultaţi la mine!", zice "tarostele",
Că vă-nchină mirele
Da zâce cu gura me...
Mai întâi fâşcăiesc din gegite!(- Fluieră din degete!)
- "Frunzulică nuc aşă,
Ascultaţi aice!
Că vă-nchină mirele!
La câţi sunteţi aice!
Că el pi toţi vă cinste,
Pi câţi sunteţi aice!

Tăţi să luaţi loc la masă,

[128] usturoi
[129] ogradă, curte

https://biblioteca-digitala.ro

Că toți ați ghinit di-acasă
Cu cadouri la mireasă!...
Cu cadouri și valute,
Și-ți da bani numai di sute!...

Stați la masă și să beți,
Și să mâncați!
Și cu tăți să vă-mbătați!
Cu femei și cu bărbați!...

De la mic până la mare
Goliți paharu orișicare!
Că-i nuntă, nu-i comândare!

Ia tăceți, c-așa-i la nuntă,
Moși bătrâni, babe cărunte,
Altu gioacă, altu cântă,
Altu tăt bea și mănâncă!...

Beți pălincă di prune,
Dacă-ți be pe gios vi-ți pune!
Și tăți vi-ți fa de minune!

Și vi-ți pune gios în baltă,
Ochii închiși, gura căscată!...

Beți pălincă, cum se cere,
Că la urmă va da bere!...

Hai să bem și să-nchinăm,
Și pe mire să-l urăm!
Pisti-un an să botezăm!

Haideți la nuntă cu tăți
Și pisti-on an la ospăț!"

- "Să trăiască tătă casa,
Și mirele, și mireasa!
Că după ii îi cinstea asta!..."
- "Atunci să strig la ei!"
- "Să nu se-nceteze izvoarele,
Cum nu se-nceată ponoarele! "[130]

- "Dați-ne, nu ne țâneți,
Ori ni spuneți că n-aveți!..."

[130] Râpi, hogașuri, tăiate în scoarța pământului, în panta prin care curg râuri cu debite permanente, sau șuvoaiele care se formează vara la ploi torențiale și primăvara la topirea zăpezilor.

https://biblioteca-digitala.ro

S-a început "răspunsul" - strângerea şi strigarea darurilor.

- "Descuiaţi, strungile,
Şî cotaţi pungile!Şî scoateţi sutile!..."
- "Prima dată nănaşii cei mari, aceia răspund cu banii!...".

62. HORI, ŢÂPURITURI, STRÂGETE ŞI SEMNIFICAŢIA LOR

Participanţi la "masa mare" de la toate nunţile din Ţara Oaşului, de ambele sexe şi de toate vârstele, de la tineri la oameni maturi şi în mai rare cazuri la cei bătrâni, rostesc în versuri "hori, ţâpurituri şî strâgete", în armonie cu muzica instrumentală a ceteraşilor, îndeosebi în perioadele din timpul consacrat muzicii şi dansurilor de două tipuri diferite: dansul exclusiv bărbătesc "roata" şi dansul de perechi "în doi", "un bărbătuş cu o giucăuşă".

Ei rostesc hori, ţâpurituri şi strâgete în versuri declamate, permanent armonizate cu tonurile melodiilor cântate de ceteraşi cu o mare diversitate în conţinutul şi semnificaţia lor.

Începuturile acestor manifestări folclorice complexe, consacrate dansurilor oşeneşti, sunt marcate în versurile prin care iniţiatorii invocă numele ceteraşilor şi îndeamnă asistenţa la participare:

- "Zî măi Ilie după mine,
Că eu nu pot după tine! "[131]

La multe dintre reuniunile colective care se desfăşoară cu prezenţa ceteraşilor şi cu muzica lor, care au loc la cumetrii, la hora satului şi la toate nunţile din Ţara Oaşului, putem auzi frecvent expresiile: "Ţurai, ţurai măi Văsâi; Ţurai, ţurai mai Gheorghe măi, mă Ioa, măi Pe", care indică întotdeauna şi invocă numele ceteraşilor prezenţi, cu sarcina de a asigura muzica necesară la ceremonia respectivă.

De regulă ceteraşii execută muzică instrumentală din ceteră, acompaniată azi de "zongoră", chitara care a înlocuit în ultimul sfert de veac cea de a doua vioară, destinată să ţină isonu. Este muzica specifică Oaşului, când ceteraşii sunt înconjuraţi de hora dansatorilor, sau în imediata lor apropiere, apropiere cerută atât de dansatori cât şi de muzicanţi, pentru a înlesni permanenta şi puternica interdependenţă şi armonie între muzica instrumentală a ceteraşilor şi ritmul mişcărilor dansatorilor, cu strigătele lor, exprimarea clară a conţinutului acestor strigături. Adresate anumitor persoane vizate dintre cele prezente, sau tuturor participanţilor la ceremonie şi în cele mai dese cazuri, prin ei, satului întreg, devenind prin aceasta o formă particulară, zonală, a strigărilor mai generale "peste sat", caracteristice în tradiţiile poporului român de pretutindeni.

Sunt trei genuri distincte de manifestări artistice, diferenţiate prin forma lor de exprimare şi prin esenţa conţinutului lor, dar întotdeauna interdependente şi contopite într-un ansamblu omogen, care se doreşte clar şi armonios. La toate reuniunile distractive colective, legate de momentele principale din viaţa omului, la bucuria moştenirii unui nou prunc, îndeosebi, a unui "cocon", la cumetrie, la hora satului, la ceremoniile ample, complexe şi îndelungate de la toate nunţile din regiune, cu participarea foarte numeroasă astăzi, dar şi la petrecerile pentru ziua numelui, la aniversarea zilei de naştere, sau la sfârşitul clăcilor de muncă cu întrajutorare în colectiv, săvârşite în prezenţa şi cu muzica ceteraşilor, asistenţa aude întotdeauna expresiile: - "Ţurai, ţurai, măi Văsâi, măi Gheo, măi Ioa, sau măi Pe", care se referă concret la numele ceteraşilor prezenţi, care în asemenea împrejurări exercită un rol de dirijori în desfăşurarea petrecerilor colective.

---

[131] Nuntă la Oros Toma, Moişeni, 17.IX.1978, la care au fost prezenţi ceteraşii: Ilieşu lui Mihali şi Petre lui Ghergheş

https://biblioteca-digitala.ro

Sunt strigate, invocate, numele reale ale ceteraşilor prezenţi, care stimulează veselia generală şi asigură ritmul dansurilor specifice ca şi al ţâpuriturilor dansatorilor, înlesnind realizarea unei bune armonii între muzica lor instrumentală, cu exprimarea versurilor declamate de participanţi şi cu ritmul mişcărilor coregrafice la care sunt angajaţi participanţii înflăcăraţi.

Dintre toate reuniunile distractive colective care au loc cu muzica ceteraşilor şi cu ţâpuriturile-strigăturile participanţilor, cele mai multe, mai variate şi mai interesante prin diversitatea aspectelor din viaţa colectivităţii, exprimate în aceste versuri, pot fi înregistrate la nuntă, unde se pot consemna şi unele momente de largă participare şi de stimulare reciprocă între cele două sexe şi între generaţii diferite, succesive. La aceste manifestări folclorice iau parte activă numeroşi participanţi, bărbaţi, femei şi chiar fete tinere, aflaţi împreună ca pe o vastă scenă deschisă tuturor, fiecare cuvântător fiind înscris din proprie iniţiativă la cuvânt şi care apare prin cele exprimate, ca un depozitar parţial, şi în mai multe cazuri autor al bogatului repertoriu de creaţii şi manifestări folclorice colective, expuse în ansamblul lor concret şi interdependent, cele dintâi fiind consacrate precizării locului în care se află plasată "scena" pe care se desfăşoară ceremonia şi bucuria de a fi împreună cu oameni de omenie:

a. Invocarea nunţii

- "Zâs-a cine cum a vrut,
Treaba asta s-o făcut!..."

- "La casă di omenie,
Dă se veselesc o mie!"

- "La casa di oameni răi,
Nu se veselesc nici ei!..."

- "Dragu-mi unde-am venit
Şî cu cini m-am-tâlnit!"

- "Dragu-mi măi bădişor,
Dragu-mi-i pălinca a be
Cu tine alături!..."

- "Eu l-oi be păharu sus,
Că mi-i drag cini l-a pus!"
- "Văd aici on om frumos,
De noi îi mai bucuros!..."

- "Dragu-mi la veselie,
Cu oameni de omenie!..."

b. Dragostea şi relaţiile între sexe

- "Lasă-mă să mă gândesc
Eu cu mândru mă văjăsc!"
Hei, la, la, la!"
- "Frunză verde de gorun,

https://biblioteca-digitala.ro

Dragu-mi-i numele Ion!"

- "Eu la mândra tăt m-oi duce,
Cu caru de m-or aduce!"

- "Eu la mândra tăt oi me
De m-oi tra cu sanie!..."

- "Măi mândruț cu ochi ca mura,
De micuță ț-am dat gura!
De micuță ță-o-am dat,
Cu tine m-am învățat!..."

- "De-nsurat m-aș și nu m-aș
Dar mai bine-i coconaș!..."

- "Năcăjitu-i mirele,
Că-i rămân drăguțele!"

- "Mireasă nu fii nebună,
A sghera după cunună!
Las-să sghere celelalte,
C-o rămas nemăritate!..."

- "O săracu glasu meu,
Fost-a ca pe boi cingău,
Și-amu-i ca un clopot rău!..."

- "Supărare, supărare,
Pune-te-oi da mai la vale,
O! la, la, la
Ș-oi pune pietre pi tine,
Să nu grăieşti rău di mine!
Să nu mai superi pi nime,
Cum m-ai supărat pi mine!"

- "Pi mine m-ai supărat
Și pe badea l-am lăsat,
Ș-o plecat ni-sărutat!..."

- "Doru meu ș-a lui Ion
Se leagănă-n t-on goron".

- "Doru meu ș-a lui bădița,
Se leagănă cu gurița,
Sara când vine bădița!..."

- "Leagănă-să frunza-n vânt,

https://biblioteca-digitala.ro

Eu mă leagăn pi pământ,
Cu bădiţa meu plângând!..."

- "Bădiţă-n inima me,
Ce s-o pus nu să mai e!
S-o pus dor de la bade,
Până-i lume nu să ie!..."

- "Eu mândruţă ce să fac
Că-s aşa băiet sărac?
Să mă spânzur,
Să mă-nnec,
Ori graniţa să o trec?!..."

- "Dipt doi ochi ca mura neagră,
Înconjor pădurea-ntreagă!...
Dipt doi ochi ca murele,
Înconjor pădurile!..."

- "Morţii tăi cărare lată,
Când mă duc mândra-i culcată!...
Morţii tăi cărare lungă,
Când mă duc mândra se culcă!..."

- "Guriţa din ce-i făcută
Din măr roşu şî din turtă!
Şî bădiţa o sărută!..."

- "Cine m-o făcut pribeag?
Codrul şî frunza di fag!..."

- "Pădurice de stejar,
Lasa-mă să tai un par,
Să fac osâie la car,
Să cobor mândra din deal!"

- "Duce-m-oi în dealu şăs,
Mi-oi face casă din terşi,[132]
Şî poiată din nuiele,
Ş-oi şăde cu mândra-n ele!"

- "Dragă mi-o fost mândra mie,
Pân-a fost di omenie,
Dacă s-o dat dracului,
Am lăsat să hie-a lui!"

---

[132] Arbore tânăr, vânjos şi rezistent, care nu se rupe. Frasin, stejar, ulm şi fag

https://biblioteca-digitala.ro

- "Subțirea-i puntea la vale,
Rumpe-s-o cu oarecare!
Dar cu mine nu s-a rumpe,
Că-s ușor ș-oi trece iute!"

- "Subțirelu-s ca un pai,
Peste uliță eu sai,
Minteni pi fereastră sai!..."

- "Pălincuță cu piper,
N-am băut de-alaltăieri!"

- "Dragă mi-i mie lume,
Când am cu cine petre!"

c. Sentimente patriotice și dragostea pentru Țara Oașului

- "Păsărică iarăși zboară,
Scoate dușmanii din țară!
Să jucăm și să horim!
Dușmanii să-i fugărim!..."

- "Pasăre de pe câmpie,
Veselia-i prima-ntâie,
La noi în Oșenie!...
În a noastră Românie!..."

- "Nu m-o făcut mama doamnă,
Să horesc în difuzoare,
Ci m-o făcut oșăncuță
Să umblu vara desculță
Șî la oi cu opincuțe!..."

- "Oșenia nu mi-o lăs
De m-ar ține cu ovăz!
Cu ovăz di-a cailor,
Cu gură di-a mândrelor!..."

d. Profunzimea dragostei și invocarea ceterașilor

- "Măi mândruț cu dinți de pus,
Multă gură mi-ai adus!
Dulce ca și merița,
Altu n-o mai pot uita!..."

- "Bade la inima me,
Ce s-o pus nu să mai ie!

https://biblioteca-digitala.ro

S-o pus dor de la mândru,
Nu să ie cu pământul..."

- "A, a, a, la, la, la,
Ce-i mai dulce ca mierea,
Gurița di la bădița!..."

- "Țurai mai Gheorghe măi,
Că eu aș umbla la oi,
Să nu fie vara ploi,
Cu mândruța amândoi!"

- "Ce să fac mândră cu tine?
Că-s cu gându tăt la tine!..."

- "Tra Văsâi că asta-i bun,
La mine dacă-s nebun!..."

- "Ce s-o fa'Nuța a Meții,
Dac-o muri Biticli? "

- "Cine-a zice-n sat la noi,
Dac-o muri Pițigoi? "[134]

- "Da ne-or zâce oricine,
Da ca el nu știe nime!..."

Cele mai multe dintre horile, țâpuriturile și strâgetele rostite în noaptea nunții și consemnate în aceste pagini, constituie un exemplu concludent care face parte integrantă din repertoriul bogat și diversificat al creațiilor folclorice populare din Țara Oașului.

Ele au fost declamate în timpul dansurilor din noaptea nunții spre delectarea auditoriului, pe fundalul muzicii ceteraşilor și în armonie cu ea, uneori însoțite de fluierături prealabile și adeseori de exclamații lungi, prelungi și ascuțite, dar tot mereu în tonul și tactul specific al muzicii instrumentale, și în ritmul mișcărilor cu tropotit caracteristic "pe mare și pe mânunțel" sau al rotirilor din ce în ce mai alerte și mai pasionate ale dansatorilor.

Trebuie să consemnăm și faptul, remarcabil, că printre numeroşii țâpuritori cu strigături, din ambele sexe, cu rol proeminent l-a îndeplinit între toți tânărul Petre Gherman, căsătorit la 16 ani, care a împlinit vârsta de 20 de ani chiar în toamna anului în care a avut loc această nuntă, la desfășurarea căreia el a avut o contribuție personală cu totul remarcabilă, prin numărul mare de strigături rostite și prin dinamismul său coregrafic excepțional, susținut de o energie dinamică ieșită din comun... depusă la desfășurarea dansurilor și la stimularea strigăturilor numeroase de la această nuntă, cu un repertoriu folcloric bogat și diferențiat.

Manifestările din acest domeniu s-au desfășurat pe făgașul lor tradițional și în cea mai deplină spontaneitate, dictată de starea psihologică generală a nuntașilor prezenți și de

[134] Ambii (Biticli; Pițigoi) ceteraşi cu renume din Negreşti-Oaş

https://biblioteca-digitala.ro

memoria lor folclorică deschisă şi bogată, dar şi de capacitatea lor de improvizaţie în dialogurile aflate în desfăşurare!

Succesiunea versurilor declamate, strigate, a urmărit un evantai tematic tot mai larg în ceea ce priveşte diversitatea conţinutului şi semnificaţiile acestor strigături, consemnate pe măsura rostirii lor în timp de trei-patru ore din noaptea acestei nunţi, cu unele regrupări la transcrierea lor ulterioară, având drept criteriu înrudirile lor în ceea ce priveşte conţinutul şi semnificaţia lor tematică.

Din acest punct de vedere remarcăm extinderea largă a interesului cu privire la dragoste şi relaţiile între sexe şi la căsătorie, dar şi la comportamentul faţă de muncă, la critica viciilor umane în general şi a autorităţilor satului în special... În ansamblul lor aceste piese folclorice distincte, mai succinte sau mai ample, constituie documente expresive şi interesante pentru cunoaşterea vieţii sociale şi morale a satului, pentru importanţa acordată căsătoriei şi pentru rolul creaţiilor folclorice în viaţa şi mentalitatea satului, a populaţiei din aşezările Ţării Oaşului.

Despre aceste observaţii şi încă multe altele care se pot face analizând aceste creaţii populare, noi credem că lucrările folclorice concrete, vorbesc prin ele însele direct şi mai concludent, motiv pentru care considerăm că este foarte oportun să dăm în continuare glas liber "ţâpuriturilor" adunate la nuntă, pentru rostirea directă a celor spuse, şi pe care cercetătorul, prezent la ceremonie, îşi propune doar să le ofere pentru cunoaşterea, cititorilor săi:

- "Ţâpure săracă gură,
Că de alta nu eşti bună!
Numai tăt di ţâpurit,
Păsăreaua de stârnit,
Când o mai bine durmit!"

- "La fântână în Făget,
Hai mândruţă că te-aştept!"

- "Io-s cocon din două sate,
De la Hută şî din Tur,
Dipt aceea îmblu sângur!"

- "Câte-s răle şâ nu-s bune,
Tate vin la mine-anume!
Numai una mândră dragă,
Nu mă-ntreabă câte-odată!..."

- "Măi cucule ce mânânci
De aşa de bine cânţi?
Cucule cu pene sure,
Mândru cânţi vara-n pădure!..."

- "De-aş şti c-aş mânca pământ,
Tăt aşi veni să vă cânt!...
Să beau apă din izvor,
Să cânt la codru cu dor!..."

https://biblioteca-digitala.ro

"Lasă-mă-n casă dragă,
Că mă plouă di mă varsă!
Şî mi-i scurt clopu la pene,
Şî mă plouă pi sprâncene!"

- "N-am crescut câtu-s de plin,
Cu bomboane din cantin,
Ci cu gura mândruţii,
Futu-i dunga ceterii!..."

- "O săracă mândruţa,
Rău o doare inima,
Când îmi aude gura!..."

- "Câte flori-s pe izlaz
Tăte cu mândra le-am pus!
Câte le-am pus până-n prânz
Tăte-s mândre şî s-o prins!
Câte le-am pus până-n cină,
S-o uscat din rădăcină!..."

- "De cât să moară mândra,
Mai bine să ardă casa!...
Că-n pădure-s lemne multe
Eu cu mândra mi-oi fa curte!..."

- "De-ai şădea mândro la cruce,
De trii ori pe zî m-aş duce!...
Dacă te-i mutat pe dâmb,
Nu pociu mere fiecând!...
Mă văd oamenii mărgând!"

"Bădiţă gură cu miere,
Hai la mama şi mă cere!"

"De ţi-a da, de nu ţi-a da,
Da-te-a frunza şî iarba,
Şî Adam ne-a cununa!..."

- "Di-atâtea-s di uşurel,
Di-aş sări printr-un inel!
Da şî mândra-i uşurea,
Sare di-napoia mea!..."

"Cel ce nu-i bun în cotune,
Nici acasă nu-i de lume!..."

- "Bine-i cu două drăguţe!

https://biblioteca-digitala.ro

Când îi una supărată
Eu mă duc la cealaltă!"

- "Stau în loc şi-mi fac di lege!
Pe la care mândr-oi trece!...
Dar mândra nu mi-a ierta,
Că i-am fost mândru cândva"

- "Nu-i ala darab în sat,
Într-o sară să nu-l bat!"

- "Doamne nu lasă pedeapsă,
La bărbat nevastă proastă!
Doame nu lăsa osândă,
La bărbat nevastă hâdă!..."

- "Poţi-te mândră spăla,
Cu apă de la Iza,
Că mai mândră nu ti fa!..."

- "Eu oi duce pe Mărica,
Că mă-sa mi-a da giurinca!"

- "Ma-ş culca şi-mi vine somn,
Şî n-am unde ca să dorm!"

- "Că lămpile tăte-s stinse,
Porţile tăte-s închise!"

- "De-ar fi mândra cu soţâe
Ea a dracului să fie,
Că nu-mi mai trebuie mie!"

- "Ca a mea mândră Mărică,
Nu-i în toată Gherţa Mică!
Ca a mea mândruţă Floare
Nu-i în toată Gherţa Mare!"

- "Clopu şî cu pana me,
Şăde zălog la lele
De duminică noapte!..."

- "Vai de mine ce să fac,
Mi-o căzut bădiţa drag,
Şî n-am pânză să-l îmbrac!
Am o bucată pe sul,
Pusă pi picior la fum!..."

https://biblioteca-digitala.ro

- "Du-mă Doamne şi mă lasă,
Unde-i pălinca pi masă,
Şî bărbatu-i dus de-acasă!..."

- "N-am fost la mândra di-asară,
Pare-mi ca trecut o vară!..."

- "De când n-am fost la mândra,
N-o fost cosâtă iarba,
Şi-amu-i mare otava!"

- "Eu leliţă n-am ce-ţi da,
Numai gură c-aşa-ta!
Sara când vine ciurda!"

- "Să hi-i mândră unde-i luna,
Ti-aşi vedea întoteauna!
Dacă-i mândra pi pământ,
N-o poci vedea fie când!..."

- "Nu mă duc la voi bocşoi,
Ci mă duc la păsăroi
Că-s mai bune ca şi voi!..."

- "Hai mândruţă până-n drum,
De ţ-am fost cândva om bun!"

- "Hai mândruţă până-n prag,
De ţ-am fost cândva om drag!..."

- "Hai mândră di mi-i cota,
Haide la Răstolniţa,
Că pi mine mi-i afla,
Purtând lemne cu gonga!... "

- "N-am vrut gazdă să mă fac,
Numai să trăiesc pe plac,
Cu omul care mi-i drag! "

- "Cât oi trăi să trăiesc,
Dac-oi muri putrezesc!..."

- "N-am durmit în podu şurii,
Di pe vremea arăturii!..."

- "N-am durmit în pod di grajd!
Di când am fost coconaş!"

https://biblioteca-digitala.ro

- "Mândro ţucu-ţi ochii tăi,
Sara despărţând viţei!
Mândro ţucu-ţi gura ta,
Sara despărţând ciurda!..."

- "Mândrele cele cu dor,
Da mă poartă-n capu gol,
Şî desculţ la un picior!..."

- "Cu mândra când mă-ntâlnesc,
Multă iarbă tăvălesc,
Şî pe dâmburi şî pi şăs!..."

- "Hai mândruţă la Banat,
Nu mă duc că am bărbat!
Şî eu dragă am muiere,
Dipt-aceea cu tine-aş mere!..."

- "Futu-ţi raiu tău mândruţă,
Bărbatu de ţi-i urât,
Ia-l di funii şi-l du-n târg!
De te-mbie cu un zlot,
Vinde-l cu funie cu tot!..."

- "Plânge-mă maică cu dor,
Ţ-am fost harnicu fecior,
C-am scos plugu din odor,
Şi-am sămănat grâu di vară,
Să fac nuntă şî tocmeală!..."

- "Tu mi-ai făcut meringioară,
Şî m-ai dat în gios la ţară!..."

- "O săraca ş-a mea mamă,
N-o aud ce dă pomană,
Numai pe mine cătană!..."

- "Trenule când îi porni,
Rabdă-te nu fâşcăi,
Să te-audă părinţii!..."

- "Că te-a auzi maica,
Şî mai rău s-o supăra!"

- "Dragu mi-i a îmbla patrulă,
La patu mândrii la şură!..."

- "Măi puiule, mândrule

https://biblioteca-digitala.ro

Mândră de vrei să mă cați,
Haide la Munții Carpați,
C-acolo suntem băgați
Milioane de bărbați!..."

- "Duce-m-oi și n-oi vini,
Să văd cine m-a dori!..."

- "De m-a dori mândruța,
Poate c-oi mai înturna!..."

- "Cât am fost tânăr și gras,
Toate mândrele m-o tras!...
Dacă mi-o crescut barba,
Tăte-au prins a se-ntreba,
Oare ce moș îi ăla?"

- "Măi puiule când și când,
Nu tăt zâce că n-ai rând!
Că rându-i la tine-acasă,
Numai mă-ta nu te lasă!..."

Feciorul care se căsătorea horea:

- "Gata-i cucul de cântat,
Eu îs gata de umblat prin sat,
Gata-i cucu de horit,
Eu îs gata de holteit!"

- "Tăt am zâs că nu m-oi duce,
Unde-s cărările cruce!"

- "Cred că dracu m-a adus,
Unde n-am fost de când îs!..."

- "Nici la toamnă nu mă-nsor,
Că de gură nu mi-i dor!
Nici mândra nu se mărită,
Că de gură nu-i dorită!..."

- "Da însoară-te și tu măi,
De ți-i dor de cioareci răi,
Că și eu m-am însurat,
Cioareci răi am căpătat,
Soarele care i-o dat!."

- "Morărița-i cu cercei,
Moraru cu cioareci răi!"

- "Și moraru când are vreme,

https://biblioteca-digitala.ro

Toarnă-n coş fără izmene!..."

- "Dipt un pământ arător,
Pus-am buha pi cuptoriu,
Pământu şade ne-arat,
Buha cere di mâncat!..."

- "Cui îi treabă peţitori,
Noi sum oameni cu feciori,
Nu ne-arate ştergători,
Nici bondă cu "cototori" [135]
Ci ne ducă în poiată,
Şi ne-arate boi şi vacă!..."

- "Nu ştiu mândro, nu ştiu zău,
Că ce duc de căscăneu,
Pe dracu, o dracu-s eu!"

- "Răsărit-a găinuşa
Hai mândro, descuie-mi uşa!..."

- "Du-te unde-ai fost di-asară,
Că te va deschide iară!"

- "N-are lelea paie-n pat,
De câte ori m-a ţucat,
Şî de câte ori mi-a dat,
Câte-un pic şî câte-oleacă!"

e. Critica adresată fetelor şi nevestelor

"Nu mi-i dragă lumea, nu!
Nici mândrele pi di-a rândul!..."

- "Nu mi-i dragă lumea tare,
Nici mândrile fiecare!..."

- "Eu te gioc pe tine fată,
Să mă pomeneşti odată!..."

- "Hopa-i, ţupai, eu-s deasupra,
Didisupt om pune prunca!
Şi di-asupra bietul Petre!
De nu Petre, Văsălie
Numai tăt di-ai noşti să fie!..."

---

[135] oglinzi

https://biblioteca-digitala.ro

"Mai puiule, cucule,
Dă-mi glasu şi penele,
Şi io-ţi dau mândruţele!"

- "Na drace, mândrele mele,
Şî taie ogor cu ele!"

- "Dacă ţi-i găta di-arat,
Ţî li-oi da şi la grăpat,
Mama care li-o fătat!"

- "Hei, ţurai, ţurai, măi Văsâi,
Doamne nu bate omu,
Ia-i mintea şî nărocu!..."

- "Când erai, când erai
Mai tânăr prunc,
Erai glasu ca la cuc!...
Şî umbletu ca la lup!..."

- "Hai până la Bucureşti,
C-acolo-s oşenii tăţi,
La camera patruzăci!..."

- "Hei, ţurai, ţurai măi Văsâi,
Doamne nu mă bate rău,
C-am iubit din neamul meu!"

- "Ciudă li-i mândruţelor,
Pe mine de ce nu mor!
Şi mai ciudă di le-ar fi,
Că eu doară n-oi muri!"

- "Ţâne-mă mândră de mână,
Că-s cocon de ziţă bună,
Di-a îmbla sara pi lună!"

- "Eu-n cotune când m-oi duce,
La Borcut oi pune cruce,
La neveste şî la prunce,
Când or tre să o sărute!"

- "Spune drept mândruţă dragă,
Cum a fost gura-n Dumbravă,
Cu Petruţu lui Dărabă!"

- "Măsa că bunu-s de danţ
Dar la lucru ceilalţi!"

https://biblioteca-digitala.ro

- "Numai să-nfrunzească codrul,
Să lovesc frunza cu clopul,
Şî pe mândra cu mijlocul!"

- "Mândră cu dinte de-argint,
Bună-ai fost cătă pământ!"

- "Nu gândi mândră că-mi placi,
Că mai mare boală-ţi faci!"

- "Mândră cu cojoc di piele,
Gura ei miroase a miere,
Şi obrazu-a ruminele!"

- "Nu şti mândro ce ţ-am spus,
Ca să nu ti rumineşti,
Că te tare-mbătrâneşti!..."

- "Fata care-mbătrâne,
Feciorii nu o iube!
Ci din contră s-o scula
Soarele-o-ntuneca!..."

- "Cine contra s-o sculat,
Soarele o-ntunecat!..."

- "De n-ar fi potica-n Cluj
N-ai vedea fete cu ruj,
Nici neveste ruminite,
Şi cu buzele roşite!..."

- "Să nu fie poticili,
Rău ar bătrâni mândrili!
Să nu hie potica,
Rău ar bătrâni mândra!..."

- "Futu-i aia, minte'me,
Ori oi vinde, ori oi be!
Ori nu i-oi da di mâncat,
Să nu mă poarte prin sat,
După hori di popă bat!..."

- "Mă dusei la mândra mea
Ca să-i clatin fereastra!
Nu ştiu fost-am eu cam bat,
Că prea tare-am scuturat,
Şî bărbatu s-o sculat!

https://biblioteca-digitala.ro

Şî nevasta o-ntrebat:
-Măi muiere, măi nevastă,
Cine bate la fereastră?
-Măi bărbate bat-o vina,
C-o fi mâţa lui vecina!
-Măi nevastă, măi urgie,
Mâţa nu-i cu pălărie!
Nu merge la deal pi drum,
Din gură slobozind fum!...
-Taci bărbate şî ti culcă,
Nu-ţi face sângur nălucă!
Că nu-s hoţi să mă hoţească,
Ci-s mândră să mă iubească! "

- "Iaca perna, iaca patu,
Te culcă că te ia dracu!...
-Hai mândro să tind o dată,
Să văd dulce-i ori sărată!"

- "Netegioară-i mândra-n frunte,
La ceafă te poţi ascunde,
Ca-n pădure fie unde!..."

- "Mărită-te horgălină
C-amu eşti fată bătrână,
Că şî dracu s-o-nsurat,
Şî tu nu te-ai măritat!..."

- "Iă-mă Doamne drept ca luna,
Să dau cu mândruţa mâna!
Să văd mândra ce gândeşte,
Şî cu cine se iubeşte!"

- "Şî fă-mă unde sfinţeşte,
Să văd mândra ce gândeşte,
Şi cu cine se iubeşte!..."

- "Trecu-i valea ş-on pârău,
M-adunai cu soacra mea,
Hai ginere şi-mi ia fată,
Că-ţi dau vaca şi poiata!"

- "Să-mi dai patru, ş-o ghiţa
Eu o ieu, mama nu vre!...
Fata ta-i scurtă-n picioare!
Mama-i treabă torcătoare."

- "Mândru cântă cetera

https://biblioteca-digitala.ro

Când se mărită mândra,
Când se mărită cea hâdă,
Nu cântă că-i amorţâtă!..."

- "Hei, ţurai, le, le, măi Văsâi,
Săracile fetele,
Beau pălincă pânâ-s bete!
Ş-apoi spun că-s diochete!"

- "Câte mândre-am avut eu,
N-ar încăpe în fogădău!
Di-ar hi fogădău di piatră,
N-ar încăpe tăte-odată!"

- "Mândrele mele nu-s bune,
Cu vremea-n pământ m-or pune!"

- "Mândra s-are mărita,
Pâne n-o ştii frământa
Pi lopată n-o ştii pune,
De nu o lega cu funii!"

- "Mândră ce te-ai lăudat,
Cu cosălele din sat!...
Mândră nu te lăuda,
Ce-ţi coase pe seama ta!"

- "Bine-i ţese mândrii chiara,
Iese podu şî cămara!
Poalele din brâu în jos,
Li-a făcut pe grâu frumos!
Cămaşa din brâu în sus,
O făcut pi cucuruz!"

- "Dar fuiorul cum l-a tors?
Coborând pe scară-n jos,
C-on blid mare de fărină,
Şi c-on dărab de slănină!"

- "Di-amu mi-am luat pe samă,
Că-s mândri fetili-n Vamă!
Dar mai mândre-s în Bixad
Pindileu împăturat,
În casă nimăturat!..."

- "Mândră cu poalele creţe,
Fuioarele-s pe coteţe!...
Descreţeşte-ţi poalele,

https://biblioteca-digitala.ro

Meliţă-ţi fuioarele,
Şi-ţi toarce fuioarele!"

- "Să ştie fereastra spune,
Cu multe m-ar da la lume!
Şî cu bune şî cu rele!"

- "Tătă lume face răle!
Eu n-am capăt la a mele,
Tătă lumea face rău!
Eu n-am capăt la a meu!"

- "Nu mă păşi pi obiele,
Că-s a tatii nu-s a mele!
Nu mă păşi pe opinci,
Că ţi le-oi da să le lingi!"

- "Măi puiule nu tăt be,
Că sărac îi rămâne!"

- "Eu n-am bai să mărg în rai,
Dacă ştiu că-s om di bai!..."

- "Măi puiule, puiule!...
Pe la noi oamenii fură,
Nu se uită că-i spânzură!"

- "Altu fură şî omoară,
Şî trăie viaţă uşoară!"

- "Eu nici fur, nici nu omor,
Şî nu trăiesc aşa uşor!..."

- "Alţii cumpără pământ,
Eu şi cât îl am îl vând!...
Şî mă-nscriu la colectiv!"

- "Dracului îi trebuie rât,
Că ăla trebuie cosât!..."

- "Da, la, la, la,
Bată-vă soarele fete,
Că nu vă pot giuca pe tăte!
Că sum dese ca iarba,
Şi bătrâne ca mama!"

- "Câtu-i domnul de căpos,
Lângă fată şade jos,

https://biblioteca-digitala.ro

Şî o sărută frumos!"

- "Eu mândră nu-s păcătos,
Numa di la brâu în gios!..."

- "Futu-vă raiu neveste,
Ca la voi gură nu este!"

- "Nu-mi aşterne mândro gios,
Că di purici îs fricos!
Nu-mi aşterne mândro-n pat,
Că di purici îs mâncat!
Ci-mi aşterne pe lăicioară,
Că mă culc în pielea goală!"

- "La mândra ţâţile-n sân,
Gândeşti că-s căpiţi de fân!"

- "Cea cu chischineu galbân,
Fost-a podină de fân,
Şî la nemţi şî la români!..."

- "Pi la noi îs fetele,
Tocmai ca nevestele!
Că mănâncă nespălate,
Şî fac prunci nemăritate!"

- "Până-i lume şî vileag,
Nu-i vide la mândra steag,
Nici cunună cu bumbuşti,
Numai câte doi-trei prunci!"

f. Critica socială şi a autorităţilor locale

- "Raiu vost bogătănoi,
Haide-ţi la suit cu noi
C-om trage-n capăt doi!"

- "Futu-vă raiu gurmanzi,
Că boi aveţi di armănaţi,
Că numai carne mâncaţi!..."

- "Pe la noi oamenii fură,
Numai câte-un pic de gură,
Nu se uită că-i spânzură!"

- "Trii cuţite am la mine,
Nici unu nu taie bine!

https://biblioteca-digitala.ro

De-ar tăie ele zău,
Pe costiţă la "birău"![136]

- "Dipt-o oaie cu cingău,
M-o bătut jândarii rău,
Şî dipt una cu clopot,
M-o legat jândarii bot!..."

- "De-ar veni pândari o sută,
La mine legea-i făcută,
Nici jândarii nu-s de fier
Să nu prindă brişca-n ei!"

- "Raiu şefului de post,
El m-o băgat, el m-o scos
El m-o băgat la-nchisoare,
El m-o scos de-a umbra-n soare!"

- "Futu-ţi raiu notaraş,
Ce mi-ai scris pe papiroş,
Şî m-ai dat la ţară-n gios!..."

- "Domnule giudecător,
Nu mă giudeca să mor,
Că n-am crimă nici omor!...
Giudecă-mă să trăiesc,
Am o mândră ş-o iubesc!..."

- "Eu-n temniţă n-am şăzut,
Numai cât o am văzut!...
Eu în temniţă n-oi şădea,
Numai cât mi-o da legea!..."

- "Dacă mi-o picat scrisoare,
Musai de dus la-nchisoare!
Dacă mi-o pchicat cartea,
Musai să mor pentru ea!..."

- "Dragu-mi-i, dragu-mi-a îmbla prin sat,
După hori di popă bat!..."

- "Popa-i popă şi părinte,
Da şî el di zadie prinde!..."

- "Nu-i ca popa-nşelător,
Că te strigă di trii ori,

[136] primar

https://biblioteca-digitala.ro

Şî te ia dintre feciori!"

- "Popa tare m-a giurat,
Să nu ţân mândruţa-n sat,
Da şi el mândruţe-şi ţâne
Şî mai multe ca şî mine!"

După această lectură cu numeroase documente autentice concrete, remarcăm cu uşurinţă numărul mare al versurilor consacrate în strigăturile nuntaşilor aflaţi la "masa mare" din noaptea aceleaşi nunţi, în care sunt exprimate sentimentele de dragoste şi relaţiile dintre cele două sexe sub formele lor cele mai diferite, bune dar şi rele: de la afecţiunea permanentă a dragostei puternice, stimulată deopotrivă de afecţiunea fizică şi cea morală a celor două tinere fiinţe umane aflate în dialog reciproc, idei şi sentimente concentrate şi în conţinutul termenilor cu mare frecvenţă în aceste strigături de "mândră" şi "mândru" care îşi au sensul lor tainic şi adânc, chiar în contopirea armonioasă în conţinutul lor a acelor însuşiri şi trăsături fundamentale care subliniază deopotrivă frumuseţea fizică şi morală, care constituie îndeosebi apanajul şi zestrea inestimabilă a tineretului, cu însuşiri stimulate, modelate chiar şi de frumuseţea deosebită a peisajului natural înconjurător, reliefată, invocată în multe dintre aceste versuri care consemnează imaginile râurilor şi izvoarelor, ale colinelor şi ale codrilor în care se desfăşoară viaţa şi năzuinţele spre dragoste şi frumuseţe ale acestor tineri!

Este deci vorba despre două izvoare fundamental diferite din natura înconjurătoare cu cerul şi pământul ei, şi din sufletul oamenilor, cu orizontul sentimentelor lor morale, care cresc permanent în contactul multilateral cu această natură. Două izvoare fundamentale, permanent interdependente, care împreună contribuie la modelarea şi consolidarea ...or sentimente duioase, sensibile la frumuseţe, durabile şi generoase, cu puternice ecouri în sufletele tineretului. Acestea stau, în general, la baza alcătuirii noilor familii, ca suport moral generos şi trainic.

Dar nu lipsesc din acest bogat repertoriu analitic, multilateral al folclorului popular, nici aspectele negative care apar în relaţiile dintre cele două sexe, semnalate şi subliniate, uneori chiar cu oarecare violenţă, caracterizate prin sentimente precare şi efemere, sau chiar prin lipsa unor sentimente pozitive, trainice, explicate la rândul lor, prin urâţenia fizică şi hidoşenia morală atribuite viciilor şi slăbiciunilor sau păcatelor morale, care pot afecta negativ însuşirile pozitive ale fiinţelor umane, precum: lenea, beţia, hoţia, pornirile nestăpânite spre violenţă. Aceste defecţiuni şi lipsuri morale pot afecta deopotrivă ambele sexe, şi cu toate că în mulţimea referirilor prin versurile strigate la aceste defecţiuni cele mai multe dintre ele sunt adresate de către feciori şi bărbaţi fetelor şi femeilor, trebuie spus că din aceleaşi documente care în formele lor de exprimare merg de la aluzii folclorice până la critici tăioase, usturătoare, rezultă cu evidenţă că nici fetele şi nevestele nu se resemnează să primească aceste critici cu pasivitate. Ele au dat răspunsuri şi replici pe măsura acuzaţiilor primite din partea sexului opus.

Pe lângă cele exprimate de către fete şi femei în versurile consemnate în paginile anterioare, ni se pare grăitor şi concludent să invocăm un exemplu scurt, numai cu două strigături, consemnate în acelaşi sat, în care primele trei versuri scurte subliniază necesitatea strictă şi permanentă a concordanţei dintre vârsta şi ţinuta vestimentară, ca şi împodobirea purtătoarelor:

- "Nu se cade ţie, lele,
În degete cu inele,

https://biblioteca-digitala.ro

Şi-n gură fără măsele!..."

şi cea de a doua grupă de patru versuri, tot atât de scurte, în care este exprimată, cu expresivă şi plastică vigoare, combaterea lipsei de duioşie şi de delicateţe, manifestate de către unii dintre feciori şi bărbaţi în relaţiile lor de dragoste cu fetele şi cu soţiile lor:

- "Sărutatu-ma mândru,
Cum ai da cu "pranicu",[137]
Da şî eu l-am sărutat,
Cum ai da cu bota-n gard!" [138]

Trebuie, de asemenea, subliniate şi referirile sarcastice şi criticile directe exprimate cu privire la abuzurile de putere săvârşite de către autorităţile locale şi zonale din trecut: primarul (birăul), jandarmul, notarul, judecătorul şi chiar preotul, vizaţi deopotrivă cu sulițele ţipuriturilor, exprimând ironii, imagini sarcastice şi adeseori critici ascuţite, pentru greşelile abuzive comise de aceştia şi dezvăluite în auzul tuturor.

Într-o analiză mai cuprinzătoare şi mai temeinică a conţinutului tuturor acestor strigături, s-ar putea elabora un cod sintetic al ideilor morale şi al regulilor de comportament etic, care sunt active în general în orientarea tradiţională a mentalităţii populare, în domeniile moralei şi al eticii, atât în viaţa personală cât şi în cea socială, cu efecte directe şi pozitive, resimţite atât în planul vieţii materiale, cât şi al celei spirituale ale acestor colectivităţi rurale, un cod în care se recomandă cultul vredniciei şi al muncii creatoare, capacitatea distincţiilor raţionale între bine şi rău, frumuseţe şi urâţenie, valoros şi dăunător, demn de realizat cu râvnă şi destoinicie sau primejdios. Se recomandă omenie, cumpătare şi înţelepciune şi sunt combătute ca dăunătoare viciile şi desfrânarea. Se cere viaţă morală în sârguinţă creatoare, însufleţită permanent de dragoste de familie, de sat şi de ţară, cu desăvârşită generozitate şi omenie.

Cap. XI- ARTA COLACILOR

63. ARTA COLACILOR LA NUNTĂ

Cea mai mare serie de colaci frumos lucraţi, din făină de grâu curat, cu numeroase categorii distincte şi variate ca forme şi dimensiuni, diferenţiate şi prin varietatea sistemelor decorative, cu valori estetice şi plastice excepţionale, sunt categoriile de colaci implicaţi în ceremonialul complex al nunţii, cu frecvenţa maximă în sezonul de iarnă: colacii soarelui, colacii mirelui, colacii miresei, colacii puiului sau puilor miresei, colacii verişorilor dulci, atât la mire cât şi la mireasă, fiecare categorie având roluri şi semnificaţii diferite în aceste ceremonii cu aspecte multiple, înlănţuite într-un ansamblu de amploare şi unitar, după structură dictată, statornicită în liniile ei generale de practica tradiţională foarte îndelungată, dar mult amplificată în ultimele două decade.

Între toate aceste multiple categorii distincte, toate realizate ca veritabile lucrări de artă decorativă, un loc de frunte îl ocupă categoria colacilor mirilor, cei care au crescut treptat într-o jumătate de veac din secolul XX, de la un kilogram de cocă fiecare, până la opt şi chiar zece kilograme unul în prezent, condamnând "soacra mare", obligată "să-i joace" cântând, horind, ţipurind, la eforturi fizice suplimentare. Ei reprezintă şi exemplul

[137] Unealtă din lemn, artistic lucrată, frumos împistrită, utilizată la bătut rufele spălate în albia Râului Rău.
[138] Oros Mărincuţa, de 18 ani, fata lui Oros Petre, Moişeni, 1934

https://biblioteca-digitala.ro

cel mai grăitor în ceea ce priveşte bogăţia şi expresivitatea plastică - estetică a imaginilor, a motivelor şi combinaţiilor din sistemele lor decorative prin care sunt împodobiţi cu măiestrie, în arta plastică făurită din cocă de grâu, expresivă şi valoroasă din punct de vedere estetic...

Faţa lor superioară, cu diametrul de şasezeci - şaptezeci de centimetri, limitată şi conturată pe muchia perfect circulară exterioară de un cerc proeminent închis dintr-un lănţişor simbolic, cuprind un tablou frumos, în care sunt cu măiestrie şi rafinament asamblate imagini de flori, de păsările şi porumbei în zbor, rămurele cu frunze şi boboci de "rugi"[139], o serie de cruciuliţe şi alte motive simbolice... Aceleaşi tablouri decorative cu însuşiri plastice remarcabile, realizate în alto-relief, se pot vedea, la dimensiuni mai reduse ca suprafaţă şi greutate, la toate celelalte categorii consemnate aici, dar lucrate şi ele cu aceleaşi talente, cu virtuţi estetice încântătoare şi în mod deosebit la colacii soarelui, la colacii puiului sau puilor miresei etc. Adeseori pentru a realiza valori estetice corespunzătoare cu dorinţele şi interesul general pentru frumuseţea acestor produse, familiile nuntaşilor recurg în mod special la ajutorul acelora dintre rudeniile lor angajate voluntar pentru o săptămână sau două de lucru, de creaţie, când reputaţia celei mai depline măiestrii în această artă practicată de fapt în mod curent de către toate fetele şi femeile din Ţara Oaşului, de toate vârstele, se bucură de reputaţia deja cunoscută, verificată, a celei mai depline îndemânări şi dexterităţi în această artă, în care ele sunt considerate ca maestre neîntrecute.

Cea de a treia mare categorie de lucrări, care ţin de domeniul artei decorative, realizată de către femei după obiceiuri străvechi, ca şi cele implicate în ceremonialul complex al nunţii, priveşte seria diferitelor forme în care este modelată coca de grâu în colacii de la diferitele sărbători de peste an şi în mod cu totul deosebit pentru ceremoniile de înmormântare, şi cele consacrate cultului decedaţilor.

Ele au denumiri şi forme speciale, statornicite prin îndelungate tradiţii şi obiceiuri dintre cele mai puţin schimbătoare, dar care au caractere plastice şi estetice expresive, remarcabile şi originale, marcând şi în acest domeniu, cu putere, dragostea de frumuseţe a poporului român. Din toată această serie de realizări bogate şi reprezentative pentru Ţara Oaşului nu trebuie omişi "colacii nănaşilor", angajamentele finilor contractate cu obligaţii tradiţionale, deodată cu nunta lor şi realizate concret, în zilele sărbătorilor de Paşti, când finii merg în vizită la nănaşii lor, de obicei în cea de a doua zi, purtând un colac mare şi frumos împodobit, împreună cu alte plocoane, în fiecare an şi tot restul vieţii lor.

64. DANSUL COLACILOR MIRESEI

Îndată după ce alaiul celor două "oşti" de nuntaşi numeroşi, ai mirelui şi ai miresei, s-au aşezat în ordine "pe după masă" în marele saivan, stegarul mirelui a bătut cu "bota de la steag" pe faţa "mesei de onoare" la care luaseră loc mirii, nănaşii, părinţii şi rudeniile apropiate ale celor doi miri, dar şi câţiva dintre prietenii şi invitaţii "mai de vază" ai celor două familii încuscrite prin această nuntă.

Stegarul a pus în mişcare puternică steagul şi clinchetul muzical al numeroşilor săi clopoţei, obţinând liniştea şi atenţia necesară din partea tuturor şi a dat cuvântul "tarostelui" care a grăit spre auzul tuturor:

- " Măi gazdele căşii, măi!

---

[139] trandafiri

https://biblioteca-digitala.ro

Măi socăciţe măi!...
Darurile împărătesei,
Să vie pe faţa mesei!..."
Şi repetă precizând - " Socăciţe, atenţiune!
Colacii miresei
Să vie pe faţa mesei!...
Că mireasa s-o lăudat
Că nu-s colaci mai frumoşi
Ca a ei în sat!..."

Socăciţele aduc pe masa de onoare cei doi colaci mari şi frumoşi, "colacii miresei". Ei se află în legătoarea lor decorativă şi simbolică totodată, compusă din trei "şterguri mici" şi o "ştergură mare", învăluiţi cu legătoarea lor cu tot în "măsoaia păştii", alcătuind astfel o sarcină originală care fusese purtată de-a umăr de către naş, aflat alături de mire, mergând cu muzică şi mare alai de la casa mirelui către biserică şi apoi la casa miresei, timp în care "socăciţele" - bucătăresele, avuseseră vreme să schimbe pe unul dintre foarte frumoşii colaci ai miresei cu unul în acelaşi stil decorativ şi de aceleaşi mari dimensiuni, dintre colacii mirelui.

Se află acum pe masa de onoare tot doi colaci mari şi frumoşi, încât ar fi greu a deosebi pe unul de altul. Ei sunt suprapuşi ca două roate cu acelaşi diametru, strâns legaţi cu cele patru şterguri, reprezentative pentru marea artă a ţesăturilor cu rol estetic puternic, în interioarele caselor din Ţara Oaşului. Cei doi colaci au în centrul lor fixată în locaşul asigurat de la confecţionare, "osia carului", o sticlă plină cu ţuică de prune sau de cireşe, considerată ca cea mai bună licoare produsă din fructe bine coapte, fermentate şi de două ori distilate în alambicul "pălinciei" din Moişeni!

Desfăcând colacii din legătoarea lor, stegarul cu tarostele şi ajutorul uneia dintre socăciţe, au umplut un păhărel şi au gustat din licoarea respectivă, tarostele închinând tuturor, zicând:

- "Să vedem ce-a adus şi înălţata-mpărătească!
Să vedem darurile miresei! ...
S-o gândit şî ie de o zi şî di două, poate şî di nouă,
Cu ce dar să margă să-nchine la înălţatu împărat
tânăr! ... Şi-o făcut doi colăcei di grâu, că de s-ar
strica podurile, să aibă ce da la oastea împăratului
şi după cum îi şî videm! ... Da o zîs înălţata-împărătească
tânără, o vinit şî ié amu ş-o zîs:
- "La mulţi ani, să trăiască soacra cea mare!"
- "Dar să vedem, zice tarostele, soacra cea mare, ce voie are?
Cătă înălţatu'mpărat şî cătă înălţata'mpărătească
tânără, întru ziua di azi şî di eri!"
- "Atuncea tarostele dă colacii la soacra cea mare şi zâce
şî bate din pălmi, în cântecul ceteraşului:
- "Soacra mare rochie n-are!
Da i-o face noră-sa
Când o toarce cânepa! "

Soacra mare prinde cu putere cei doi colaci mari şi grei, îi ridică sus pe ambele sale palme, ridicate deasupra capului său, joacă şi cântă cu multe aplecări şi rotiri

https://biblioteca-digitala.ro

"împregiurul său", în armonie cu melodia specifică a cercetaşului, dă cu ei în grindă, cântând, horind şi zicând:

- "Hop, hop, hop!
Nora noastră-i tare mândră,
Nu ştiu hi-ne-a di-agiutoriu
Ori puşca-ne-a di cuptoriu! ... "

- "Hop, hop, hop!
Triste, triste şî năroc!
Ca sămânţa-n busuioc,
Deie-i Dumnezeu năroc,
Şî mie şî cui îi gioc! ..."

- "Frunză verdi di pi baltă,
Mireasa-i cam supărată,
Mirele-i cu voie bună,
Când se scoală-o ţucă-n gură! ..."

- "Nici apa tulburoasă,
Nici mireasa somnoroasă!
Nici râu tulburos,
Nici mirele somnoros! ..."

Deşi "sdrohoană"[140], continuând să joace, să cânte şi să "horească" cu cei doi colaci mari şi grei, cu mare măiestrie împodobiţi cu decor modelat cu rafinament într-o combinaţie de imagini de porumbei în zbor, de flori şi motive simbolice, înconjurată în cor de "soborul socăciţelor", soacra mare mai spune:

- "Măi mire colacii tăi,
Nu-i putem giuca di grei!
Că s-o copt la lemn uscat,
Ca să-i gioc cu tăt pi cap!"

Apoi simţind că soborul socăciţelor, şapte, opt la număr, sunt gata să-i fure colacii, în nerăbdarea lor de a cânta şi juca cu ei, soacra mare, continuându-şi dansul, strigă:

- "Nu gândi că mi-i fura,
Până ce nu ţi-i-om da!
Nu gândi că noi ţi-i dăm
Până ce nu-i mai giucăm! ..."

Urmează chiar câteva clipe de luptă aprigă între două tabere, nerăbdătoare să apuce colacii miresei la joc cu strâgete, ţăpurituri şi hori, întâietate având, după soacra mare, naşa şi apoi socăciţele, cărora li s-au acordat minutele necesare de joc. Apoi soacra mare a predat colacii "tarostelui" la masa de onoare, de la care îi primise.

Se observă atunci că "osia carului", deşi bine înfiptă şi cu destulă rezistenţă fixată în lăcaşul din centrul celor doi colaci suprapuşi, dispăruse ca prin farmec. Bănuiala a mers către una dintre tinerele socăciţe, harnic ajutor benevol la numeroasele treburi de la nuntă, una dintre finele soacrei mari. Paguba a fost a stegarului, de vreme ce după tradiţie, "osia

[140] voinică

https://biblioteca-digitala.ro

carului" este dreptul consfinţit de multă vreme şi necontestat, pe seama stegarului, drept răsplată pentru ostenelile sale!

Am menţionat cele două perechi de colaci frumoşi de astăzi, care au ajuns până la opt şi chiar zece kilograme greutate unul singur.

Ei se pregătesc pentru nuntă, cu o pereche obligatorie pentru fiecare dintre cele două familii încuscrite. Colacii miresei sunt ceruţi în mod imperios, fiind implicaţi în desfăşurarea ceremonialului complex al nunţii şi în concordanţă cu etapa actuală a evoluţiei vieţii din satele Ţării Oaşului, concretizată printr-un nou şi înfloritor stadiu al dezvoltării vieţii materiale, individuale, familiale şi sociale din întreaga regiune.

De asemenea am consemnat şi amănuntul cu semnificaţie rituală după care transportarea colacilor într-un ambalaj original, cu cea mai expresivă forţă decorativă şi estetică din categoria ţesăturilor - "şterguri mari şi mici" şi cu deosebire "măsoaia păştii" - toate au rol estetic în ansamblul decorativ al interioarelor din casele Ţării Oaşului, când prin transportarea lor ca sarcină expresă a naşului care i-a purtat de-a umăr de la o familie la alta şi la biserică, pentru a se reîntoarce la una dintre cele două case în trecut, (ori la marele "saivan" sau la "casa de nuntă" astăzi, cu spaţii corespunzătoare unui mare număr de nuntaşi prezenţi la "masa mare"), a oferit loc şi vreme pentru ca socăciţele, bucătăresele dintre rudeniile celor doi miri, să opereze un schimb tainic, înlocuind pe unul dintre colacii miresei, cu unul dintre cei doi colaci lucraţi la casa mirelui cu aceleaşi dimensiuni şi acelaşi decor artistic, rafinat, asigurând astfel să fie prezentaţi la masa de onoare, doi colaci cu aceeaşi înfăţişare artistică expresivă, de mare frumuseţe, încât ar fi fost greu ca cineva să poată preciza privindu-i, în care dintre cele două case a fost făcut fiecare[141]. Ei constituie o pildă elocventă de realizări estetice, prelucrând cu măiestrie modelajul artistic din făină, transformată în cocă de grâu. Decor bogat şi rafinat, cu virtuţi estetice, plastice, decorative, cu imagini de porumbei în zbor, flori de rugi, rămurele cu boboci de flori şi frunze, combinate cu motive simbolice.

Au jucat cei doi colaci, cântând, strigând şi horind în versuri, după soacra mare şi naşă şi alte rude şi socăciţe prezente, după care soacra mare a dat colacii la masa de onoare "tarostelui". Aceasta i-a dezlegat din cele patru ţesături decorative, a scos din centrul lor "oiaga colacilor" plină cu pălincă, a umplut un pahar şi a închinat la soacra mare zicând: - "Să trăieşti soacră mare! Dumnezeu să deie năroc la pruncii care s-au împreunat întru ziua di azi şî di eri!" Soacra cé mare răspunde: - "Dumnezeu ţ-asculte cuvântu'taroste. Şî mi sămplinească gându! La mulţi ani cu voie bună!".

- "Amu din cei doi colaci ai miresei, unu' se dă la gazdele căşii, tarostele îl dă, şi unul îl taie mirele din patru în patru bucăţi şi îl dă pe mese şi se-mpărţeşte la tăţi nuntaşii! Cam a treia parte din el îl duce stegarul cu o "literă" de pălincă la oamenii di-afară. Pălinca aiasta-i a stegarului, zice tarostele[142].

Încă un moment tot din Moişeni[143].

De data aceasta strigă stegarul, după ce a asigurat liniştea şi atenţia cu ajutorul clinchetului clopoţeilor, din podoaba steagului său:

- "Colacii miresei
Să ghie pe faţa mesei!",

şi el adaugă lămuritor: - "Socăciţele mi-i dau mie, cu o uiagă di pălincă! Aia-i a mé!"

- "Ascultaţi aicea", strigă el mai departe,
"Mireasa s-a lăudat că precum a ei colaci, alţii nu-s în sat!

[141] Nuntă la Moişeni, 18.X.1978 şi 30-31.I.1988
[142] Nuntă, Barnişca, Moişeni, la 18.IX.1978
[143] Nuntă în Moişeni, la 6.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Vrem să vedem că ci-o făcut!
S-o dus la meşterul de lut,
I-o făcut două roate da s-a rupt!
S-o dus la meşterul de lemn,
I-o făcut, nu i-o plăcut!
Da s-a dus la Negreşti,
Ş-o cumpărat făină nulaşă
Ş-o făcut doi colăcei
La doi pruncuţi tinerei!

Di i-o copt la lemn di fag,
Or trăi mirii cu drag! ...
Di i-o copt la lemn di plop,
Or trăi mirii cu foc! ...
Colăcaşi ca două flori
Miri ca două cototori[144]
Colăcaşi ca florile,
Miri ca cototorile!"

- "Au ieşit o babă strâmbă,
Di după uşă din tindă!
Şî m-am prins a ţâpuri!
Nu râdeţi de moi tălni! "

- "Rui măi şi iară rui!
Tătă mama creşte pui,
Şi nu şti pe sama cui!
Şî pi mine m-o crescut,
Bună samă n-o ştiut,
Pi-o frunzucă di nuc,
Pi sama unuia mut! ...
Asta-i hora babelor ... eu v-am spus."

Cu privire la obiceiul iniţial şi principal care face parte din ceremonialul tradiţional al tuturor nunţilor din Tara Oaşului, dansul "colacilor miresei", din seria "obiceiurilor etnografice şi folclorice" care se desfăşoară după o structură tradiţională de origine arhaică ancestrală, aflată în dezvoltare permanentă, ca fenomen frecvent, repetat de la un an la altul, implicând pe rând toate generaţiile de tineri, ca factori activi în desfăşurarea lui, obiceiul este cunoscut de populaţia regiunii şi oricare informator poate face relatări mai mult sau mai puţin cuprinzătoare, utile pentru cunoaştere.

Exemplificăm această afirmaţie numai cu o singură, succintă şi foarte schematică relatare referitoare la această temă pe care o considerăm concludentă doar ca un punct de plecare şi o indicaţie elementară pentru cercetarea sistematică, care presupune analiza amplă şi concretă în desfăşurarea mai multor cazuri reale, directe, şi sintetizarea lor.

"Colacii miresei îi gioacă la nuntă mai întâi soacra mare, apoi naşa şi soborul socăciţelor, cu muzica ceteraşului, cu hori şi ţâpurituri speciale, în versuri. Colacii miresei

[144] oglinzi

https://biblioteca-digitala.ro

sunt ceruţi la masa de onoare de "taroste" şi au fost aduşi din cămară, în faţă, de fratele miresei. Ei au fost jucaţi de soacra mare, Barnişca Ţâţâie (Cecilia), mama mirelui, care a horit dansând cu ei! De la soacră i-a luat fiica ei, Ciocan Mărie - naşă, care i-a giucat horind şi dansând în cântecul ceteraşului, "împregiurul ei", făcând mai multe aplecări şi rotiri, ţinând colacii sus, deasupra capului său. Apoi i-au luat pe rând socăciţele, care cum vrea să gioace colacii".[145]

Pentru a întregi şi clarifica mai întâi caracterul general al acestui obicei de proporţii restrânse, dar cu structură complexă pentru Ţara Oaşului, determinată de împletirea profundă şi interdependentă, strânsă, a cinci aspecte distincte şi importante din creaţiile artei populare din această zonă: două din domeniul artelor plastice decorative, arta modelării cu expresivitate estetică a decorului realizat cu mare măiestrie la împodobirea colacilor celor doi miri, arta broderiilor şi a alesăturilor policrome la ţesăturile cu rol estetic original în ansamblul decorativ al interioarelor din casele acestei regiuni, puse mai ales în evidenţă la marile sărbători şi cu deosebire în zilele de nuntă; trei categorii de creaţii distincte împletite într-un ansamblu interdependent din artele dansului, muzicii şi folclorului literar, contopite armonios în "dansul colacilor miresei" de la toate nunţile desfăşurate în Ţara Oaşului. Este calea de a asigura pentru cititor intuirea cuprinzătoare a acestor aspecte în originalitatea lor concretă. A fost de aceea nevoie să ne referim la câteva fenomene reale, în măsura în care ele au putut fi surprinse prin exemplificări din Moişeni.

Considerăm acum că extinderea exemplificărilor cu două-trei pilde concrete dintr-un al doilea sat al Ţării Oaşului şi am optat pentru Cămârzana, va oferi noi contribuţii la clarificarea generalităţii, originalităţii, complexităţii şi frumuseţii, cu similitudini profunde dar şi cu unele diferenţieri sesizabile în formele de exprimare şi în conţinutul şi calităţile estetice ale acestor manifestări.

Cămârzana este o comună veche şi mare, cu peste trei mii de suflete într-o singură aşezare, a cărei structură de plan este răspândită pe şapte coline şi văi diferite, cuprinzând grupe în pâlcuri de gospodării mult distanţate unele de altele.

Cămârzana păstrează în multe dintre aspectele complexe ale vieţii sale tradiţionale, cu ecouri şi în limba vorbită, în care aflăm supravieţuiri din graiul geto-dacilor care se mai păstrează în uz curent astăzi în limba localnicilor, şi nu sunt menţionate ca atare în operele şi tratatele, dicţionarele, filologilor. Dar şi în domeniul vast al obiceiurilor şi al vieţii spirituale în general, pot fi identificate la Cămârzana aspecte şi fenomene cu origini arhaice îndepărtate.

Cu privire la "dansul colacilor miresei" din ceremonia nunţii, constatăm similitudini profunde, dar şi unele particularităţi proprii faţă de cele descrise până acum, ilustrate cu pilde mai ales de la Moişeni, dar şi unele particularităţi proprii în aspectele de amănunt, reflectate în formele creaţiilor folclorice, desfăşurate la nuntă. Iată pentru o ilustrare succintă şi concretă, cum apare "giocul colacilor miresei" în versiunea executată de către tânăra fată de 20 ani, Haiduc Florica Maria, pasionată pentru dansurile şi manifestările folclorice din satul său:

- "Zî Ioa'unu cu dor,
Ăla al colacilor! ...
Ţurai hop şi iară hop!"

- "Mireasă colacii tăi,
Nu-i putem giuca di grei!

[145] Finta Cecilia (Tâţâie) - 26 ani, participantă la nunta Barnişca, Moişeni, 19.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

Ţurai hop şi iară hop! ..."

- "Nu i-ai făcut dint-o kilă,
Să-i giucăm o săptămână!
Ţurai hop şî iară hop! ..."

Dar Haiduc Maria a întrerupt repede "dansul colacilor miresei", invocând drept scuze faptul că nu-l cunoaşte prea bine şi mi-a indicat numele altei femei din sat care-l ştie spune foarte bine şi frumos! A fost vorba despre Piţan Mărie, supranumită şi Măria Cotunii!

La "giocul colacilor miresei" - cei doi colaci mari şi grei - frumos ornamentaţi prin modelarea cu măiestrie a unor imagini decorative, în alto-relief din cocă, au în gaura centrală şi "osia carului" sticla de un litru plină cu ţuică colaci pe care "tarostele", după ritualul cunoscut şi cu ajutorul "stegaşului" i-a prezentat soacrei mari, cel dintâi personagiu important de la nuntă, obligată, după tradiţie, să joace "colacii miresei", cântând, ţipurind şi horind în versuri. Am consemnat la nuntă în Cămârzana, câteva dintre aceste versuri, închinate miresei şi colacilor săi, de către soacra cea mare:

- "Colăcei făcuţi cu unt,
Nora asta mi-o plăcut!
Hop ţurai şî iară hop!"

- "Da-om cu colacu-n pod,
Să vedem la ei s-o copt!
Hop, ţurai şî iară hop!"

- "Di s-o copt la lemn di fag,
Or trăi mirii cu drag!
Hop ţurai şi iară hop! ..."

- "N-am avut lemne crepate,
Că pădurile-s departe!
Hop ţurai şî iară hop!"

- "N-am avut lemne pălite,
Că pădurile-s oprite!
Hop ţurai şî iară hop!"[146]

După danţul colacilor miresei, executat de către soacra mare, care a ţinut sus cu ambele mâini, deasupra capului său, cei doi colaci mari şi grei, frumos împodobiţi cu imagini plastice expresive, realizate din cocă modelată cu dexteritate şi măiestrie, cântând, strigând şi ţâpurind "hori" în armonie cu muzica instrumentală a ceteraşului Andriş Ion, cel mai bun din acest mare sat, care deţine în memoria sa un larg repertoriu de peste 50 melodii şi cântece oşeneşti specifice. Acestea fac parte din lotul bogat şi original al melodiilor oşeneşti caracteristice, numite în graiul locului, "Cântecul omului". Ele reprezintă preferinţele cu totul personale ale melomanilor din Cămârzana, adică a numeroase persoane mature de ambele sexe, în unele cazuri trei-patru membri ai aceleaşi familii, care au la inima lor unele dintre variantele melodiilor cântate cu diferite ocazii în Ţara Oaşului.

[146] Nuntă la Cămârzana, 8.VIII.1978

https://biblioteca-digitala.ro

De la ceteraşul Andriş Ion, am consemnat peste treizeci de melodii nominalizate sub numele a diferite persoane, din seria "Cântecul omului", care fac parte din tezaurul tradiţional cel mai preţios al muzicii populare din Cămârzana şi din Ţara Oaşului.

După soacra mare, a urmat la "dansul colacilor miresei", naşa celor doi miri, şi socăciţele dintre rudeniile mirilor, care s-au rânduit la "giocul colacilor miresei", cântând, ţâpurind şi horind!

Ajungând din nou pe masa de onoare, după dansul tuturor celor doritori "să gioace colacii miresei", mirele i-a luat în primire şi cu "iataganul" sau "paloşul" său - un cuţit cu lama lungă de 40 cm bine ascuţit şi foarte frumos lucrat de către meşteri consacraţi în această meserie, cu formă elegantă şi lesnicioasă la mânuire, şi cu elemente decorative geometrice, încrustate pe plăsălile din os ale mânerului său, şi el printre obiectele care fuseseră cerute de taroste să vie la masa de onoare. Acum mirele, cu ajutorul acelei unelte, a făcut câte o cruce mare pe faţa celor doi colaci, care au fost apoi tăiaţi în câte patru bucăţi egale şi fiecare sfert tăiat în alte patru bucăţi egale care toate s-au împărţit pe masa mirilor şi pe toate mesele nuntaşilor. Această operaţie a fost realizată numai la masa mare de la casa mirelui, nu şi la masa din seara anterioară de la casa miresei.

Cei doi colaci ai miresei, fuseseră purtaţi de-a umăr de către naşul aflat alături de mire în fruntea alaiului de nuntaşi, în deplasare cu muzică la cele două case şi la biserică, în legătoarea lor din trei şterguri mici şi una mare, toate din categoria ţesăturilor decorative cu "oerţi peste tot", bogat ornamentate cu broderii şi alesături policrome, care fac faima interioarelor din casele Tării Oaşului. Calitatea lor estetică remarcabilă, a constituit un îndemn stimulator pentru naş să poarte pe umărul său, cu plăcere, pe drum lung, această sarcină de circa douăzeci kilograme greutate, de la casa miresei la biserică şi după cununia religioasă, la casa mirelui, unde avu loc cu ritual special sacrificarea celor doi colaci frumoşi ai miresei, de la începutul ospăţului la masa mare de nuntă. Naşul s-a conformat astfel normelor tradiţionale, obligatorii pentru sarcinile sale.

65. COLACII "PUILOR " MIRESEI

Fenomen cu semnificaţii etnografice şi sociale importante care urmează de îndată după "dansul colacilor miresei" de la nuntă şi legat de el este obiceiul arhaic, cu ritual specific, practicat şi numit de-a lungul multor generaţii succesive la toate nunţile sub denumirea de "colacul puiului miresei", când la fiecare nuntă din Ţara Oaşului, şi fără excepţie, pe braţele sau în poala miresei, era adus "un cocon", ales dintre băieţaşii rudeniilor celor doi miri, în vârstă cuprinsă cu strictete între 1-5 ani şi nu mai mulţi... Acestui prunc mireasa îi dădea un colac frumos, confecţionat cu anticipare şi în mod deliberat pentru acest episod din ceremonialul nunţii, lucrat cu aceeaşi preocupare artistică, deodată cu cele două perechi de colaci ai mirelui şi ai miresei, numai la dimensiuni mai mici, aproximativ cât o farfurie obişnuită. Lucrat cu aceeaşi remarcabilă măiestrie, decorul său modelat din cocă de grâu, proaspătă, avea evidente însuşiri estetice.

Obiceiul din bătrâni semnifica şi ilustra în acelaşi timp în mod clar şi concret, prin simbolistica lui evidentă, dorinţa vie a tuturor bărbaţilor din Ţara Oaşului, a tuturor mirilor, arătată direct la nunta lor, ca miresele, nevestele lor, să le aducă prin naşteri, dacă se poate, numai "coconi", adică prunci de sex masculin!

Acest obicei străvechi s-a păstrat în mod riguros în ceea ce priveşte limitele de vârstă, legătura de rudenie cu mirii şi regula de sex masculin, până în mijlocul secolului XX, când, împreună cu alte schimbări survenite în structura generală, tradiţională şi

https://biblioteca-digitala.ro

complexă a ceremonialului nunții, au intervenit unele schimbări și modificări, care au transformat în diferite sensuri datinile păstrate foarte îndelungată vreme din bătrâni.

Astfel, Finta Petre lui Mihăilă, la vârsta de 74 ani, informează că pe când era numai de 4 ani a fost dat pe fereastră în poala și brațele miresei, aflată în casă la nunta ei, de la care a primit un colac frumos lucrat, mare cât o farfurie și a auzit de la rudele care îl dăduseră înlăuntru pe fereastră, îndemnurile repetate: "Pișcă, pișcă, pișcă mireasa!" și el s-a conformat acelor îndemnuri, spre hazul nuntașilor prezenți.

La cele două nunți ale propriilor săi nepoți, intervenite într-un interval de timp numai de trei luni în cursul anului 1988, obiceiul referitor la "colacul puiului miresei" s-a desfășurat concret precum urmează.

După ritualul tipic, cunoscut, stegarul a lovit cu bota de la steag în masa de onoare, a scuturat steagul fluturat în vânt, a dezlănțuit clinchetul muzical, sonor, al numeroșilor săi clopoței, făuriți din bronzul cel mai fin, a obținut astfel liniștea și atenția necesară din partea numeroasei mulțimi de nuntași prezenți în marele saivan, a dat cuvânt "tarostelui" care a strigat spre auzul tuturor:

- "Măi socăcițe, măi!
Măi gazdele cășii măi!
Colacii puilor miresei
Să vie pe fața mesei,
Că mireasa s-a lăudat
Că numai tot pui o țâpat! ..."

La strigarea "tarostelui" au fost aduși de îndată, pe masa de onoare, în fața Mărioarei - mireasa lui Finta Dumitru, trei colaci rotunzi și minunat împodobiți, bine rumeniți la cuptor în tăvi rotunde, metalice, în dimensiuni de mărimea unei farfurii, și tot după aceeași strigare a "tarostelui", au apărut la masa de onoare trei "coconi" îmbrăcați în haine oșenești de sărbătoare, cel mai mic în brațele miresei și ceilalți doi alături de ea:

1. Moiș Dumitru a lui Moiș Pătruțu lui Ghiurcă, de un an și jumătate;
2. Moiș Gheorghe a lui Moiș Pătru a Bocșii, de 5 ani.
3. Moiș Dumitru a lui Moiș Gheorghe a Șchiopului, de 6 ani.

Primii doi coconi erau rudenii cu mirele și mireasa, cel de al treilea era vecin foarte apropiat al familiei mirelui.

Toți trei au primit de la mireasă câte un colac frumos, cât o farfurie de mare, copți în cuptor și acoperiți la fața superioară cu decor bogat, din cocă modelată cu măiestrie, cu virtuți plastice și estetice remarcabile.

La cea de a doua nuntă din aceeași familie Finta, survenită numai cu trei luni mai târziu, la sora mai mică a lui Dumitru - Mărica - în calitate de mireasă - după același ritual cunoscut repetat prin întrajutorarea permanentă dintre "stegar" și "taroste", s-a exprimat strigarea către socăcițe și gazdele "cășii", cerând să se aducă pe fața mesei de onoare "colacii puilor miresei".

De data aceasta s-au prezentat pe masa de onoare, în fața miresei, opt colaci din seria celor lucrați cu anticipare cu această destinație, fiecare colac cât o farfurie ca mărime, toți împodobiți cu multă migală și măiestrie la fața lor superioară cu un ansamblu decorativ armonios, cu imagini expresive din cocă proaspătă, printre care distingem: lănțișoare de jur împrejur, roate în forme de bile, flori de rugi, păsărele în zbor, forme geometrice și semne simbolice din cocă de grâu curat, copți la cuptor în tăvi metalice rotunde de dimensiuni potrivite.

Și tot atunci, după strigarea "tarostelui", au apărut în jurul miresei ceata celor opt prunci, în prealabil selecționați, indicați și preveniți să fie prezenți la ceremonie. Erau în

https://biblioteca-digitala.ro

grup 6 "coconi" şi 2 "cocoane" - băieţaşi şi fetiţe - selecţionaţi după mai multe criterii vechi şi noi. Printre coconi figurează şi cei trei coconi care dobândiseră colacii puilor miresei la nunta din ianuarie a lui Finta Dumitru, 1988, dar şi alţi trei coconi şi două fetiţe.

Tabelul complet al "coconilor" invitaţi pentru "colacii puilor miresei" la Mărica, trei luni mai târziu (început de mai 1988), este următorul:

1. Moiş Dumitru al lui Moiş Pătruţu lui Ghiurcă, de un an şi 9 luni, verişor al doilea cu mireasa, Finta Mărica;
2. Moiş Nicu a lui Moiş Văsâiu Musteţii, coconul fratelui mai mare al mirelui, de 2 ani;
3. Mare Dumitru, a lui Mare Ion al Pârsei, de 6 ani, verişor a întâia al miresei;
4. Mare Ion al Pârsei, coconul lui Mare Ion al Pârsei, de 6 ani şi trei luni, verişor a întâia al miresei;
5. Moiş Dumitru, coconul lui Moiş Gheorghe al Şchiopului, de 6 ani şi trei luni, vecin apropiat al familiei miresei.
6. Ciocan Nelu, coconul şefului de post al Poliţiei din Certeze; cele două fetiţe - "cocoane" - invitate în mod cu totul excepţional au fost:
7. Marinela, fetiţa de doi ani şi jumătate a surorii mai mici din Huta Certeze a soacrei mici;
8. Roxana Moraru, fetiţa comandantului Miliţiei din Negreşti-Oaş, invitaţi şi prezenţi la nuntă.

Dacă analizăm succint şi comparativ cele trei momente distincte semnalate aici cu privire la "colacul" sau "colacii" puiului ori puilor miresei, după denumirea lor din trecut şi cea actuală, constatăm menţinerea şi chiar dezvoltarea, amplificarea acestui episod din structura ceremonialului nunţii, deci şi dăinuirea sensului său primordial, în concordanţă cu dorinţele vii ale bărbaţilor din Ţara Oaşului, de a avea mereu mulţi "coconi" născuţi de nevestele lor, prilej de mare bucurie exuberantă manifestată de ei, cu multă căldură, la naşterea acestor prunci de sex masculin. Dar reţinem în acelaşi timp şi o serie de schimbări, amplificări şi concesii făcute astăzi faţă de prevederile statornicite în regulile tradiţionale prin creşterea numărului colacilor puilor miresei, ceea ce marchează şi un nou salt în viaţa materială a obştei, prin creşterea numărului destinatarilor acestor colaci de la 1 la 3 şi numai "doar după alte trei luni din acelaşi an (1988), la 6 "coconi" şi la două fetiţe - de la 1 la 8, în comparaţie cu relatarea lui Finta Petre lui Mihăilă.

Prezenţa excepţională a celor două fetiţe în acest grup de pretendenţi la "colacii puilor miresei", afectează regula, condiţia strictă de sex din trecut.

Reţinem şi subliniem faptul că între timp, cu trecerea vremii s-a lărgit şi cercul criteriilor avute în vedere ca principii în selecţionarea candidaţilor, în alcătuirea deliberată a tabelului incluzându-se, pe lângă condiţiile de rudenie şi de sex, cu excepţii, criterii de importanţă socială şi morală, precum convieţuirea în bună vecinătate şi prietenie.

66. ARTA COLACILOR LA PAŞTI

După relatările referitoare la arta colacilor consemnată la nunţile din Ţara Oaşului, pentru o prezentare succintă şi de caracter general mai larg, asupra acestui fenomen interesant, trebuie să ne referim la aspectele acestei arte, mult dezvoltată în legătură cu obiceiurile de peste an, ca sărbătoarea Paştelui, zilele de hram, etc., cu obiceiuri de interes spiritual şi social, când sunt confecţionaţi colaci cu destinaţii speciale.

Mai interesante sunt încă numeroasele serii, variabile ca forme şi dimensiuni, confecţionate în legătură cu etapa finală a vieţii umane, cu ritualul înmormântărilor, cu praznicile speciale şi cultul decedaţilor. În ansamblul surprinzător de bogat al tuturor

https://biblioteca-digitala.ro

acestor numeroase categorii de colaci, artistic lucraţi, unele sunt expresia directă a vechilor obiceiuri populare, iar altele au răspuns în trecut şi mai răspund încă şi astăzi unor canoane şi practici religioase tradiţionale, supravieţuiri evidente din substratul arhaic al credinţelor şi creaţiilor păgâne şi al cultului solar, anterior doctrinei creştine, acesta putând fi ilustrat cu pilde concrete şi concludente, precum "colacul soarelui" prin care privind mirii la ieşirea lor din biserică, scrutează imaginea soarelui, a astrului dătător de viaţă şi a propriului lor viitor.

Cu origini din vremuri arhaice multimilenare, în orice caz din faza de început a epocii neolitice, când omul de pe aceste plaiuri învăţase să cultive grâul din specia "triticum monoconum" şi născocise unealta tehnică cea mai elementară, necesară pentru sfărâmarea boabelor de grâu, transformate în făină, asigurând astfel materia primă necesară pentru arta colacilor, artă alimentată, întreţinută fără întrerupere şi mereu dezvoltată şi perfecţionată prin acumularea experienţei practice a numeroase generaţii succesive şi cu aportul conjugat al eforturilor creatoare umane, desfăşurate pe două planuri distincte, totdeauna interdependente, în practica populară obştească, generală şi în cea sacerdotală - religioasă, cu rol conducător în acest domeniu din trecut şi de astăzi.

În sărbătoarea Paştelui afluenţa la biserică este maximă. Interesant este să consemnăm faptul că în Ţara Oaşului populaţia practică obiceiul de a duce la biserică, în ziua de Paşti, pentru sfinţire, produse alimentare consistente, consumabile de către întreaga familie în toată săptămâna de după slujba Învierii.

În seria respectivă figurează un picior de porc, şuncă şi cârnaţi, precum şi alte afumături păstrate din rezervele alimentare de la sărbătorile de iarnă, dar şi multe "ouă de paşti împistrite", înfrumuseţate cu motive florale, geometrice şi simbolice, policrome, realizate după o tehnică cu particularităţi specifice zonei; apoi sticle sau "oluri" şi cancee pline cu ţuică ori cu vin şi colaci mari, rotunzi, la cuptor, în tăvi metalice potrivite, după ce au fost bogat şi frumos înfloriţi cu imagini expresive în altorelief. Ei sunt prezenţi, cu înfăţişarea lor remarcabilă, pe toată seria feţelor de masă aduse din fiecare casă şi aşezate pe iarbă verde sau în coşărci mari, frumos împletite din lozie şi acoperite cu "ştergători" decorative, viu şi armonios colorate, anume confecţionate, în ultimele două-trei decade cu acest scop special.

Cantitativ, toate aceste alimente sunt de regulă proporţionate în concordanţă cu numărul consumatorilor din fiecare familie, dar şi cu rezervele necesare pentru vizitele unora dintre rudeniile biologice şi cele spirituale, obligatorii după normele morale tradiţionale, mai cu deosebire în această sărbătoare de primăvară.

Această listă de alimente, este purtată ca o sarcină obligatorie, apreciabilă în ceea ce priveşte greutatea ei, de către un fecior voinic sau un "boresar"[147] mai tânăr, din fiecare familie şi fără excepţie.

Sarcina este purtată pe "măsoaia păştii", operă artistică importantă şi valoroasă din categoria ţesăturilor decorative şi aşezată în faţa bisericii, direct pe covorul de iarbă verde. Cei sosiţi se grupează cu sarcinile lor, în patru grupe distincte, după cele patru sectoare deosebite din structura de plan a satului Moişeni.

Faza finală a slujbei, cu binecuvântarea preotului, se desfăşoară afară, în preajma acestei originale expoziţii, iluminată de soare dar şi de sute de lumânări mari, aprinse, cea mai cuprinzătoare care se poate vedea şi astăzi, expusă pe iarbă în aer liber, în satele din Tara Oaşului, în dimineaţa primei zile de Paşti, cu o schimbare mai recentă care priveşte "ambalajul" său. Toate cele câteva sute de "măsoaia paştii", feţe de masă cu decor frumos,

[147] bărbat căsătorit

https://biblioteca-digitala.ro

policrom, au fost înlocuite în ultimele două-trei decade cu tot atâtea coşărci mari şi ele lucrări de artă frumos împletite din ramuri de lozie şi acoperite cu "ştergători" policrome, lucrate ca şi "desagii de sâmbră" pentru acest unic scop.

Sunt expuse, în această mare şi originală expoziţie, numeroase costume populare de sărbătoare, îmbrăcate de fiinţe umane de ambele sexe şi de toate vârstele, dar şi câteva serii de obiecte reprezentative pentru categoriile fundamentale din domeniul artei decorative populare, precum numeroasele "ouă de paşti împistrite" cu motive fitomorfe, avimorfe, geometrice şi simbolice, policrome, încântătoare şi tot atâţia colaci mari şi frumoşi, câte familii distincte există în satul întreg, colaci împodobiţi cu imagini decorative originale, remarcabile, atât prin dimensiuni, cât şi în mod special, prin virtuţile lor plastice şi estetice, expresive.

Am văzut şi am admirat o asemenea mare şi originală expoziţie deschisă pentru câteva ore în aer liber, mai întâi în primăvara anului 1936, când adusesem din Moişeni o gospodărie monumentală,[148] alcătuită din patru construcţii diferite, edificate din bârne şi "lodbe" mari şi groase, spintecate şi cioplite cu toporul din goruni multiseculari, cu tot inventarul lor original, gospodărie destinată expoziţiei permanente a Muzeului Satului din Bucureşti, vernisată în luna mai a aceluiaşi an. Şi cu acest prilej un amănunt inedit, înregistrat la Moişeni: cei trei meşteri pricepuţi, care contractaseră lucrările pentru demolarea construcţiilor, încărcarea şi supravegherea transportului pe tren, în vagoane mari, deschise, cu destinaţia pentru staţia Băneasa - Bucureşti şi apoi remontarea tuturor acelor bârne mari şi grele pe vatra destinată gospodăriei din Moişeni, în expoziţia de la Arcul de Triumf, nu apucaseră să încarce pe vagoane la gara C.F.R. Satu Mare decât jumătate dintre bârnele acelui material preţios, când cei trei meşteri s-au prezentat la mine, spunând scurt şi limpede în ajunul Paştelui: - "Amu puteţi să ne daţi un vagon cu aur, noi nu mai lucrăm! Mâine-i Paştele!" şi au suspendat lucrările pentru trei zile, la vreme de mare grabă!...

Deşi presat de urgenţa programului, m-am văzut silit să rămân imobilizat în sat, la paza bârnelor aflate încă pe sol, în timp ce doream o operaţie de harachiri pentru ca jumătate din mine să păzească în acelaşi timp, pentru trei zile şi trei nopţi celelalte bârne abandonate în vagoane deschise, undeva pe o linie moartă din staţia C.F.R. Satu Mare.

Dar mă aflam întreg şi calm a doua zi de dimineaţă, în cea dintâi zi de Paşti, o zi splendidă cu soare cald şi luminos de primăvară, într-un peisaj împodobit feeric cu numeroşi pomi roditori încărcaţi peste tot de flori, în faţa bisericii din Moişeni, în mijlocul unui grup de vreo 30 feciori şi "boresari" mai tineri, purtători de alimente pe "măsoaia păştii", toţi învecinaţi dintr-un sector central al satului, către faza finală a slujbei, lângă expoziţia din faţa bisericii!...

Cunoşteam din informaţiile anterioare că se practică aici alergări foarte grăbite, ale tuturor purtătorilor de sarcini alimentare, declanşate în clipele în care preotul dă binecuvântarea şi dezlegarea sa, după care, ca la o singură comandă categorică, toţi aceştia aleargă cu sarcinile lor în spate, pe toate cărările, în toate direcţiile celor patru puncte cardinale, peste toate grădinile, în direcţiile care duceau cel mai repede şi în timpul cel mai scurt posibil în gospodăriile şi casele proprii, răspândite pe văi şi coline. Era vorba de o străveche fugă cu substrat magic, o fugă în masă, când eu am folosit acel prilej şi am întrebat, adresându-mă direct acelui grup de feciori şi "boresari" mai tineri, circa 30 de persoane atente la sarcinile lor: "Acum, când preotul dă binecuvântarea şi dezlegarea sa credincioşilor, la încheierea slujbei pe care dintre aceşti treizeci bărbaţi aflaţi în faţa mea, îl ţin eu pe loc, împedecându-l să fugă?"- Corul celor prezenţi a strigat spontan şi cu

[148] Gospodăria lui Moiş Văsâi a lui Ion Cobuţ, casa din 1780

https://biblioteca-digitala.ro

promtitudine, în aceeaşi clipă, ca un singur glas: - "Griga lui Bălăndrău! E cel mai voinic dintre noi şi fuge cu Dv. în spate şi cu sarcina lui!" Îl cunoşteam pe Moiş Griga Bulăndrău, fecior încă necăsătorit, muncitor vrednic şi mare iubitor de dansuri oşeneşti cu hori, strâgete şi ţâpurituri, declamate cu voce tare în versuri armonizate cu tonurile muzicii instrumentale a ceteraşilor.

Numai în câteva clipe, cei vreo 220 bărbaţi, tineri încărcaţi cu tot atâtea sarcini alimentare grele, purtate la toate familiile din Moişeni, cu alimente sfinţite la biserică în dimineaţa zilei de Paşti, s-au făcut nevăzuţi, dispărând ca prin farmec şi fără urme în toate direcţiile, pe cărări numeroase şi peste grădini, într-o fugă de mare viteză, animată de credinţa şi dorinţa de a ajunge pe calea cea mai directă şi în timpul cel mai scurt posibil, în propiile lor gospodării şi case, să guste din alimentele sfinţite şi să împărtăşească, tot atunci din ele, şi tuturor păsărilor şi animalelor domestice din curte, cu excluderea porcului, de la acest festiv original în credinţa că cei care îndeplinesc acest ritual, vor avea sănătate deplină şi mare belşug în tot timpul acelui an. Fugarii au fost urmăriţi tot cu grabă dar cu viteză mai potolită, de către marea mulţime a populaţiei satului cu peste o mie două sute cincizeci de persoane, de ambele sexe şi de toate vârstele, la vremea aceea şi ei mânaţi de aceleaşi credinţe, de aceleaşi imbolduri...

Atunci am tras concluzia că gruparea iniţială a tuturor celor împovăraţi cu sarcini grele, rânduiţi în patru grupuri distincte, după cele patru sectoare deosebite din structura de plan a satului, aşezaţi în faţa bisericii dar cu perspective deschise spre toate punctele cardinale, cu indicarea căilor libere pe văi şi coline, fusese o măsură strategică obligatorie pentru toţi fugarii, cu scopul de a se evita o eventuală învălmăşială şi busculadă care ar fi putut să fie dăunătoare, dacă nu chiar gravă în consecinţe...

67. COLACII "NĂNAŞILOR"

Pentru a continua şi întregi relatările noastre succinte despre arta colacilor din Ţara Oaşului, ilustrată cu pilde concrete de la nuntă şi de la "sâmbra oilor", este nevoie să ne referim şi la unele obiceiuri şi sărbători de peste an, din domeniul vieţii sociale şi a celei religioase, precum şi la capitolul final al vieţii omului, când acesta călătoreşte pe ultimul lui drum, întovărăşit de ceremonialul amplu al înmormântării şi urmat de cultul decedaţilor, toate împrejurări în care se confecţionează şi se întrebuinţează numeroase serii de colaci cu semnificaţii sociale şi rituale diferite, în ceea ce priveşte formele şi dimensiunile lor, dar întotdeauna realizaţi cu deosebită grijă şi măiestrie decorativă, cu înfăţişări şi însuşiri plastice expresive, evidente, ca într-un vast câmp de manifestări artistice, domeniu în exclusivitate rezervat femeilor.

Unele dintre aceste categorii de colaci lucraţi artistic, sunt legate de obiceiuri populare cu rădăcini multimilenare, altele de ritualurile şi canoanele religioase ale bisericii creştine, în care formele şi însuşirile lor estetice de astăzi sintetizează un proces istoric foarte îndelungat, cu acumulări experimentale de la o generaţie la alta, de la o etapă istorică la alta. Este vorba despre două categorii distincte de manifestări desfăşurate paralel şi interdependent în domeniul evidenţelor şi practicilor populare, sociale, ca şi în domeniul practicilor sacerdote, religioase, aflate mereu într-o relaţie permanentă de simbioză, precum dovedeşte concret, "colacul soarelui", ca o supravieţuire evidentă a cultului solar, cu mult anterior cultului creştin, prin care privind mirii la nunta lor de azi, la ieşirea din biserică, scrutează imaginea astrului dătător de viaţă, şi în acelaşi timp propriul lor viitor...

Cea de a doua zi de Paşti, în cursul după-amiezei, este statornicită din bătrâni pentru vizitele finilor la "nănaşii" care i-au asistat la căsătoriile lor. La aceste vizite,

https://biblioteca-digitala.ro

repetate cu fidelitate în fiecare an, finii poartă la naşi plocoane ale căror liste au fost şi ele rânduite tot după tradiţii şi datini din bătrâni.

Piesa de bază prezentă în lista acestor plocoane, este "colacul nănaşilor", un colac mare şi frumos, dar şi "olul" sau urciorul nănaşilor, plin cu vin sau cu pălincă, o găină întreagă friptă pe tavă la cuptor şi câteva "ouă de paşti" "împistrite", cu decor bogat şi rafinat, cu imagini de flori, păsărele, forme geometrice şi motive simbolice, toate în culori armonioase, fermecătoare. Şi astăzi, pe lângă toate cele specifice, nu trebuie omisă prezenţa în desaga care le poartă, ea însăşi operă de artă remarcabilă, a celor 7-8 sorturi de prăjituri delicioase.

Pentru vizita cu plocoane la nănaşi în zi de sărbătoare, "colacul nănaşilor" s-a bucurat de cea mai mare atenţie în ceea ce priveşte decorul său, realizat cu migală, răbdare şi măiestrie, din împletituri în care s-a folosit coca de grâu curat, proaspăt frământată.

"Colacul nănaşilor" a fost lucrat tot în preajma Paştelui, deodată cu "colacii pentru Paşti", cei prezenţi la slujba de la biserică în dimineaţa primei zile de Paşti, destinaţi să fie consumaţi împreună cu alte alimente de întreaga familie, în tot cursul săptămânii Paştelui, când masa a fost acoperită cu "măsoaia păştii", operă dintre cele mai valoroase ţesături decorative, utilizată practic, după cum o arată şi numele, numai în această săptămână din cursul anului, dar şi într-o zi de excepţie la transportat alimentele de la "sâmbra oilor", şi uneori o zi sau chiar două, când se întâmplă ca în familia respectivă să aibă loc o nuntă.

Cum se prezintă decorul realizat pe "colacul nănaşilor" purtat împreună cu alte plocoane, în după-amiaza celei de a doua zi de Paşti, de către fini la naşii care i-au asistat la cununia lor, ne lămureşte convingător, Bura Irina, fină, în vârstă de 22 ani[149], întâlnită întâmplător în drum către casa "nănaşilor" ei, purtând plocoanele pregătite cu grijă, după normele tradiţionale.

Greutatea "colacului pentru nănaşi" este de 8 kilograme, de unde reţinem observaţia că greutatea şi dimensiunile acestui colac au crescut treptat în ultimele două decade.

Decorul său bogat, frumos şi armonios, a fost compus din numeroase imagini plastice, realizate în altorelief, modelate cu răbdare, migală şi măiestrie remarcabilă, demnă de consemnat şi subliniat.

Toate aceste imagini provin din mediul natural înconjurător, asamblat într-o compoziţie unitară, bine echilibrată, expusă pe întreaga suprafaţă a acestui colac, ca într-un tablou decorativ unitar şi expresiv. Diferite ca forme naturale, dimensiuni şi grupaj, imaginile decorului dispun de o forţă plastică deosebită, obţinută şi prin arta asamblării lor, în cadrul acestui tablou cuprinzător, conturat şi reliefat prin chenarul constituit de lănţişorul proeminent, care înconjoară această suprafaţă decorativă, de jur-împrejur.

Numeroasele imagini, diferite ca forme naturale şi dimensiuni prin însăşi natura lor specifică, sunt reliefate într-un ansamblu în care observăm în acelaşi timp diversitate şi repetiţii, realizate într-un ritm plăcut, de umbre şi lumini, în care predomină triadele simple şi repetate, adică grupările de câte trei imagini similare şi repetarea lor în grupări identice.

Bura Irina a plasat în tabloul său decorativ:
- trei "rândunici" în zbor caracteristic, de mare viteză;
- trei "mânuri" omeneşti, concentrate într-o expresie de animare lucrativă;
- trei frunze de gorun;[150]

[149] Cămârzana, 3 mai 1969
[150] specie de stejar

https://biblioteca-digitala.ro

- o serie de şapte multiple de câte trei flori de maci, însumând douăzeci şi una flori diferite din aceeaşi specie;
- şi trei grupe de câte trei pene de păsări, adică nouă imagini din această ultimă categorie.

Dar consemnăm şi un amănunt care sugerează un procedeu tehnic deopotrivă naiv şi inedit, care ar fi calificat în arta plastică decorativă populară ca o încercare naturalistă: la păsările aflate în zborul lor original şi caracteristic de mare viteză, modelate cu măiestrie ca fiinţe vii, nările nasului şi ochii lor vii sunt imagini marcate, punctate şi reliefate prin bobiţe de culoare maroniu închis, aproape de negru, prin seminţe de cânepă.

Acest amănunt, care indică o idee novatoare a realizatoarei lui, nu afectează în mod negativ forţa expresivităţii plastice a imaginilor respective, ci, dimpotrivă, le conferă un fior de vitalitate reală, naturală, în plus... Toate grupele de imagini diferite, asamblate armonios şi expresiv în acest tablou decorativ unitar, în care distingem triade simple şi repetate în multiplu de trei şi de şapte, au în interpretarea lor populară semnificaţii speciale cu profunde rezonanţe în sufletul poporului român şi al populaţiei din Ţara Oaşului:
- rândunelele sunt vestitoarele primăverii, cuiburile lor sunt clădite cu preferinţă sub streaşina din faţa caselor, deasupra prispelor;
- frunzele de gorun invocă în memoria oamenilor amintirea vie a arborilor şi codrilor multiseculari, care au acoperit până de curând mai toată depresiunea şi piemonturile din Tara Oaşului, oferind timp de milenii adăposturi sigure în numeroasele vremuri de răstrişte şi vitregie din istoria îndelungată a acestei populaţii şi unele valori materiale, izvoare nesecate pentru hrana obţinută prin vânătoare, pescuit şi culesul din natură, bogat şi diferenţiat, practicat aici până în zilele noastre.

Aceeaşi mari codri de stejari bătrâni au oferit populaţiei mari cantităţi de ghindă bună pentru hrana turmelor de porci, până la începutul acestui secol, şi cel mai bun material rezistent şi durabil pentru construcţii monumentale de tot felul: locuinţe, construcţii gospodăreşti, lăcaşuri de închinăciune, pentru şcoli şi primării, pentru unelte şi ustensile de lucru, punându-i la dispoziţie materialul necesar pentru un vast domeniu de creaţii de tot felul din domeniul important în arta şi civilizaţia lemnului, practicată de-a lungul mileniilor, cu îndemânare şi măiestrie, cu realizări artistice nepieritoare...

"Mânurile" semnifică pentru oşeni dovada concretă cea mai elocventă a capacităţii omului de a muri şi crea o infinitate de construcţii şi obiecte diferenţiate, suficiente în întrebuinţările lor practice, cerute pentru nevoile multiple ale vieţii, dar şi armonii în proporţii şi însuşiri artistice originale, remarcabile, menite să înfrumuseţeze viaţa lui de toate zilele... "Mânurile" din tabloul decorativ realizat de Bura Irina pe "colacul nănaşilor", ilustrează concret tocmai harul specific prin care a fost înzestrată această fiinţă, dotată cu vrednicie, râvnă şi îndemânare manuală, capacitatea omului de a crea construcţii şi obiecte în aceeaşi măsură din însuşiri practice eficiente şi calităţi estetice armonioase, contribuţia lui la creşterea patrimoniului naţional şi internaţional de valori artistice şi tehnice din domeniul civilizaţiei şi culturii, a tezaurului de artă populară, sporit în cursul veacurilor prin hărnicia şi destoinicia lui "cântată" prin voce, trâmbiţe şi horgoane cu note muzicale solemne şi grave, a unui omagiu adus vredniciei lui, când e condus pe ultimul drum, din care am reţinut vorbele simple dar mişcătoare prin semnificaţia lor profundă:

- "Lasă-ţi mânurile-acasă,
Că-i păcat să putrezească!"[151]

Privind comparativ cele două categorii de colaci şi admirând imaginile lor în tablouri decorative cu însuşiri estetice valoroase, încercăm în acelaşi timp un sentiment de

[151] Moişeni, iulie 1935, înmormântare Moiş Ana, 66 ani, reputată pentru vrednicie

https://biblioteca-digitala.ro

regret, cu privire la dăinuirea lor scurtă, efemeră chiar a acestor tablouri cu însuşiri artistice remarcabile, atât la "colacii pentru paşti", cât şi la "colacii pentru nănaşi", deopotrivă înzestraţi, şi unii şi alţii, cu expresivitate plastică şi subtilitatea artistică, însuşiri estetice care îndreptăţesc plasarea lor pe locuri de frunte printre valorile artistice din acest domeniu.

Este vorba despre un sentiment de regret pentru dăinuirea lor atât de scurtă, deşi sunt lucrări artistice valoroase, condamnate la pieire prin însăşi natura materialelor din care au fost confecţionate şi destinaţia lor socială, ca de altfel şi fermecătoarele "ouă de paşti împistrite", condamnate şi ele la aceeaşi soartă, din aceleaşi cauze.

Prin materiale durabile, toate aceste creaţii s-ar fi integrat în tezaurul artistic naţional şi universal, cu misiunea de a transmite vreme îndelungată şi pentru nenumărate generaţii de oameni, mesajul încântător al frumuseţii artistice incontestabile, capabile să contribuie efectiv la înfrumuseţarea, înnobilirea şi bucuria vieţii unui număr nelimitat de oameni, prin calităţile lor estetice nepieritoare.

68. ARTA COLACILOR LA "SÂMBRA OILOR"

Este, credem, util să precizăm că arta plastică decorativă a colacilor din toate aşezările Ţării Oaşului, poate fi caracterizată cu aprecieri superlative, din punct de vedere estetic, îndeosebi prin produsele a trei categorii de colaci, după momentele şi evenimentele din viaţa oamenilor care determină realizarea şi folosirea lor, după îndelungate tradiţii, cu progrese recente în cantitate şi valori artistice.

La Sâmbra oilor - organizată întotdeauna în primele zile ale lunii mai din fiecare an, în cadru natural de mare frumuseţe, în plină primăvară, ziua sorocită pentru constituirea stânelor colective este statornicită în legătură cu mersul vremii şi cu dorinţa unanimă de a avea o zi însorită. Sunt puse astfel la contribuţie şi prevederile cunoştinţelor meteorologice populare, empirice, elementare, dar bazate pe experienţe foarte îndelungate, care în cele mai dese cazuri se dovedesc a fi eficiente, juste.

Are loc de regulă în aceeaşi zi, constituirea câtorva sute de stâni în toate aşezările regiunii, în care păstoritul, mai mult decât agricultura, dar nu fără ea, a fost pentru foarte îndelungată vreme sursa principală a vieţii materiale.

Se montează în aceiaşi zi pe vetrele prestabilite cele şapte-opt stâni diferite, în fiecare dintre satele Moişeni, Certeze şi Bixad, precum şi cele douăzeci şi şase stâni diferite în fiecare an la Cămârzana... Aşişderea, în toate celelalte aşezări ale regiunii, în locuri pitoreşti diferite, în concordanţă directă cu numărul locuitorilor şi cu întinderea moşiei comune destinată păşunilor.

La fiecare stână sunt asociaţi, după reguli ancestrale, câte treizeci-patruzeci de "văjnicari" sau "văjniceri", rudenii, vecini ori prieteni, care strâng laolaltă, într-o singură stână, micile lor ciopoare de oi cu lapte - "mânzări" - de la 2 la 30, sau în rare cazuri, câte 40-50 oi la fiecare dintre ei, ajungând împreună la o stână de mărime medie, cu 250-320 oi cu lapte, care se deplasează la păşunatul de vară pentru maximum şase luni (mai-octombrie), în zonele de coline înalte şi de munte, situate în spaţiul şi proprietăţile aceloraşi aşezări.

De obicei, în ajunul zilei de sâmbră, câţiva dintre asociaţii cu roluri administrative transportă materialele necesare pentru construcţiile din lemn şi instalaţiile stânei: staul, comarnic, strungă, colibe pentru adăpostirea "păcurarilor" şi a vetrelor de foc etc.

De foarte dimineaţă în ziua sâmbrei, văjnicarii bărbaţi asociaţi duc la stână ciopoarele lor de oi cu lapte, pentru prima zi de păşunat în comun, participă la făurirea construcţiilor şi instalaţiilor stânei şi apoi procedează la mulgerea în comun, dar pe rând şi

https://biblioteca-digitala.ro

cu supraveghere, a oilor personale aduse la stână. Laptele rezultat din această mulsoare, adunat în vase personale, este măsurat în mod riguros, la mulgaşii tuturor oilor proprii, cantităţile însemnate pe "carâmb" - răboj - cu semne şi denumiri arhaice şi vărsat apoi într-un vas mare din lemn, colectorul comun pentru întreaga stână.

După mulsoarea îndeplinită de toţi asociaţii la stână, laptele din colectorul comun a primit cheag şi caşul a fost pus la scurs în cinci-şase, "săcuieţi" mari din pânză de cânepă mai rară - "strecători" - rânduite deasupra unor vase din lemn pentru colectat zărul care s-a fiert pentru jintiţă şi pentru ales urda, în mari căldări de aramă.

Măsurătoarea laptelui la stână a fost făcută cu o unitate de măsură etalon - "ceanocul" - un văsuc din lemn de paltin - unitate de măsură obligatorie pentru toate stânele din Ţara Oaşului.

"Ceanocul" cu multiplii şi submultiplii săi, cu volume invariabile, absolut neschimbătoare, este o moştenire din bătrâni, face parte din seria vaselor de măsurat obligatorii, confecţionate după nevoie de către "păcurari" la stână, de la "picuri", până la "măsură", vasul cel mai mare, care tradus în unităţile de măsură moderne, echivalează cu 15 litri. Toate aceste unităţi de măsură precise şi îndeosebi etalonul de bază - ceanocul - cu multiplii şi submultiplii săi, au rezultat dintr-o serie de calcule temeinice, profunde, deşi empirice, întemeiate pe o experienţă pastorală foarte îndelungată.

Toate sunt cioplite, scobite şi încrustate în forme elegante, armonios proporţionate şi împodobite cu o serie de crestături în motive mai ales geometrice, realizate cu rafinament în lemn de paltin. Ceanocul, etalonul nelipsit de la oricare stână, a fost, între ele, şi cea mai frumoasă lucrare de artă. Volumul său, ceva mai puţin ca un sfert de litru de lapte[152]. Prezentarea lui cândva la televizor în Bucureşti, cu explicaţii foarte clare, ceanocul de la stâna din Moişeni nu l-a ferit pe savantul cercetător al supravieţuirilor arheologice din "Oltenia Romană" - Prof. Dumitru Tudor, să susţină la consiliul de catedră de la Facultatea de Istorie din Bucureşti, chiar a doua zi după ce văzuse în ajun imaginea pe care o arătasem la televizor, susţinând că arătasem la televizor "o ceaşcă dacică", ceea ce m-a silit să repet acolo explicaţia şi să arăt cauza confuziei care survenise din similitudinea în forme şi volume, dar cele două obiecte se află la distanţă în timp de aproape două mii de ani - una din lemn de paltin aflată încă în prezent în uz la stânele din Ţara Oaşului, alta din ceramică ajunsă până prin secolul al IV-lea e.n., ca unul dintre temeiurile profunde ale dăinuirii dacilor după cucerirea romană. Materiale profund diferite, funcţiuni fundamental diferite...

Măsurătoarea riguroasă de la prima mulsoare şi consemnarea strictă a cantităţilor de lapte obţinut de fiecare văjnicar, de la oile personale, este absolut necesară deoarece pe aceste rezultate se întemeiază calculul îndreptăţirilor tuturor celor asociaţi la cota parte din produsele lactate ce li se cuvin, în strictă concordanţă cu numărul oilor aduse de fiecare la stâna comună şi cu productivitatea lor.

Pe la amiază, când toate treburile practice, importante de la stână vor fi fost încheiate cu bine şi mai fumega încă focul sub căldările de aramă, încep să urce pe coline sau în poienile unde s-au aşezat stânele, grupele familiale ale tuturor văjnicarilor asociaţi la fiecare stână, cu mic, cu mare, de ambele sexe şi de toate vârstele, în cele mai frumoase haine de mare sărbătoare, întovărăşiţi şi de doi ceteraşi versaţi, cu instrumentele lor muzicale, două cetere până în trecutul apropiat, o "ceteră" şi o "zongoră" cu glasuri mai mare, în prezent.

Unii urcă pe propriile lor picioare, alţii cu căruţe - "ştrafuri" cu doi cai, şi o a treia serie cu "Dacia" ori cu "Aro". Lucrătorii de azi şi de ieri de la stână, schimbă şi ei hainele

[152] Lingură-6 unităţi cu aceste denumiri pline cu lapte-oricare dintre ele echivalează un litru şi jumătate.

https://biblioteca-digitala.ro

de lucru cu cele de sărbătoare, bucuroşi să se alinieze şi asocieze fiecare cu grupul său familial, la masa de la sâmbră şi să participe împreună la această veche, interesantă şi originală sărbătoare pastorală.

Toţi cei care au sosit la sâmbră, venind de la casele lor la stână, la orele de la amiază, au fost împovăraţi de cergi şi pături policrome ţesute din lână, de măsoaie[153] şi "şterguri" mari şi mici, ţesute din bumbac pe urzeală din cânepă, bogat ornamentate prin alesături şi broderii în culori armonioase, coşărci acoperite şi ele cu frumoase ştergători decorative, în culori mai vii, anume ţesute în acest scop, ca şi "desagii de sâmbră" şi traistele încărcate şi grele.

Cu ajutorul tuturor acestor obiecte şi conţinutul lor, s-a organizat repede masa mare de sâmbră, aşternută direct pe covorul de iarbă imaculată, la care au luat loc toate cele 30-40 de grupe familiale ale tuturor "văjnicarilor" asociaţi la o singură stână, asemenea cu cele de la toate stânele din toate satele regiunii, în aceeaşi zi de sâmbră.

După numai câteva minute s-a rânduit jos pe iarba verde, în plină lumină intensă de soare cald de primăvară, o mare expoziţie complexă, cu trei aspecte distincte dar interdependente:

- expoziţie antropologică cu numeroase figuri umane interesante, de ambele sexe şi de toate vârstele;
- expoziţie de artă populară în costumele originale şi în ţesăturile cu mari şi expresive virtuţi decorative;
- expoziţie de artă culinară remarcabilă cu forme şi culori diferenţiate.

Tot ansamblul aşezat în formă dreptunghiulară, orientat est-vest, o masă largă de trei-metri şi peste cincizeci metri lungime, cuprinzând toate grupele familiale complete ale tuturor văjnicarilor asociaţi la stâna aşezată pe "Podul Poienitei". Locul ales pentru această masă originală de sâmbră, care poartă frumosul toponim de Podul Poienitei, este aşezat pe un dâmb situat ceva mai jos de culmea "Rătunzilor", în partea estică a Pasului Huta cu Hanul Sâmbra, la trecerea spre Maramureş.

Podul Poienitei oferă un peisaj fermecător! El dispune de o largă perspectivă mai puţin extinsă spre nord, unde spaţiul său este limitat la oarecare distanţă de liziera pădurilor dinspre Maramureş, şi cu mult mai extinsă spre est, sud şi sud-vest, cu priveliştе peste o mare parte din Depresiunea Oaşului, cu mai multe aşezări care se succed în peisaj, până departe la orizontul sud-estic marcat de Vârful Pietroasa, spre celălalt hotar cu Maramureşul...

Am admirat cu surprindere şi plăcută uimire o asemenea masă originală de sâmbră, una dintre cele şase similare organizate în aceeaşi zi[154] pe colinele şi în poienile cu peisagii fermecătoare, de către moişenari, ca şi de populaţia tuturor celorlalte aşezări din întreaga regiune, cu aspecte de expoziţii mari şi complexe, multilaterale, antropologice, etnografice, de arte plastice decorative şi cu manifestări folclorice, coregrafice şi muzicale, toate demonstrative pentru creaţiile cu rădăcini multimilenare ale civilizaţiei şi culturii populare din această regiune.

Este cu totul remarcabilă şi originală expoziţia cu aspecte multilaterale de la masa de sâmbră, aranjată pe Podul Poienitei, în care sunt de subliniat şi reţinut imagini impresionante, antropologice, etnografice şi de artă plastică decorativă, cu valori estetice pregnante, exprimate îndeosebi prin marea diversitate a formelor şi culorilor îmbinate ca

[153] faţă de masă
[154] Moişeni - Pe Podul Poienitei, 30 aprilie 1988

https://biblioteca-digitala.ro

într-o mare simfonie de nuanțe încântătoare, puse în relief și accentuate chiar prin chenarul foarte larg, în verde intens, desfășurat jur împrejur.

Am menționat mai întâi chipurile diferite prin vârstă și sex ale acestor ființe umane de ambele sexe și de toate vârstele, diferențiate de la un grup familial la altul, dar și cu un aer de asemănare în înfățișarea lor fizică, cauzată probabil prin practicarea foarte îndelungată a endogamiei, dar și prin imaginile vestimentare care le transfigurează acum chipurile prin propriile lor creații artistice și tehnice în costumele de mare sărbătoare.

Am menționat și seria țesăturilor artistice, decorative, din mai multe categorii și îndeosebi pe cele lucrate în mod deliberat pentru "sâmbra oilor", precum "desagii de sâmbră" și "ștergătoarile pentru coșarcă", care în multe cazuri se înscriu printre capodoperele estetice din acest domeniu, de unde și observația că acest obicei străvechi, sărbătorit anual cu fast și expoziții colective de anvergură, a constituit un puternic îndemn la muncă și un tot atât de puternic stimulent pentru dezvoltarea și afirmarea talentelor.

Mai trebuie dezvăluit și conținutul tuturor traistelor, desagilor și al coșărcilor, pline și grele, urcate cu eforturi pe coaste până sus, pe coline și în poiene, îndeosebi de către cei lipsiți de ștrafuri cu cai sau de mașini, conținut rânduit acum în coșărcile descoperite, pe tăvile în care fuseseră fripte și pe farfurii sau coșercuțe mai mici, aranjate pe întreaga suită de fețe de mese, de "măsoaie", artistic lucrate cu decor policrom bogat și încântător.

Dintre imaginile expuse la vedere în rânduiala lor de pe masa întinsă pe covorul imaculat de iarbă verde pentru toate grupurile familiale ale tuturor văjnicarilor asociați la stâna din Podul Poienitei, privirile noastre se opresc în primul rând la seria celor treizeci și cinci, la patruzeci "colaci de sâmbră" cu diametru de circa 40-50 cm., copți la cuptor în tăvi rotunde, armonios și frumos împodobiți, la fața lor superioară, cu decor obținut prin modelarea cu măiestrie a unor imagini de flori, rămurele cu frunze și boboci, păsărele în zbor și semne simbolice, lănțișoare etc., toate realizate din cocă de grâu proaspătă, într-un ansamblu bine compus, cu reale calități plastice, estetice, expresive, modelate în altorelief.

Tot atât de interesantă și demnă de consemnat și de subliniat în mod special, mi se pare a fi mica stână de miei umpluți cu tocătură din măruntaie, amestecată cu miez de pâine și cu "dumicate" din "șuncă", ori "slană" afumată, asociate cu cârnați și bucăți de mușchi afumați, din carne de porc păstrată din rezervele sărbătorilor de iarnă și prăjiți acum pe tăvi la cuptor. Asemenea asociații culinare, se află în serie completă la tot șirul grupurilor familiale succesive ale văjnicarilor, dar întregit și cu un cârd de găini mari și grase, fripte și ele întregi, tot în tăvi rânduite la cuptor.

Nu trebuiesc omise coșărcile de mărimi medii, frumos lucrate, pline cu felii de cozonaci și câte șase-șapte sorturi de prăjituri delicioase, în mai multe exemplare din fiecare sort, realizate de gospodine după formule și rețete cu gramaj specific și precis la fiecare sort, din materialele cele mai bune implicate în această artă culinară recentă din Țara Oașului. Am consemnat de la o singură persoană[155] șase sorturi diferite cu denumirile lor: 1. "spărieți", 2. "bobâlți", 3. "cornulețe", 4."cati" (n.n. Kati teszta), 5. "coșulețe", 6. "hai pe mâine", fiecare în multiple exemplare, aflate în coșulețul său încărcat cu asemenea delicatese. Am reținut în textele scrise, pe lângă denumiri, materiale, gramajul și tehnicile de preparare, demne de apreciat în această sinteză de elemente și tehnici culinare arhaice, cu aspectele cele mai noi din această tehnică, practicată cu succes remarcabil, care a înălțat mult nivelul de viață și civilizația Țării Oașului în ultima jumătate de veac.

Dar toate aceste alimente, aduse de acasă gata pregătite, erau intercalate și însoțite de clondire, oluri și sticle pline cu țuică de prune sau din cireșe, fructe bine coapte,

[155] Moiș Ana, Nuța lui Ilieșu Musteții, 23 mai, Moișeni, 30.IV.1988 • La Sâmbră pe "Podul Poienitei."

https://biblioteca-digitala.ro

fermentate şi dublu distilate în "pălinciile" din Moişeni, urcioare şi sticle cu "borcut" din izvoarele naturale apropiate satului, sticle de bere şi de ape minerale procurate din negoţul de stat, dar şi căni pline cu vin din producţia locală directă, din struguri de viţă de vie, sau mai negru şi mai consistent, obţinut din boabe de coacăze negre şi unele şi altele cultivate în gospodăriile şi grădinile proprii.

Toate aceste elemente comestibile alcătuiesc împreună un meniu bogat, consistent şi apetisant, repetat, cu mici variaţii de la un grup familial la altul, de la o masă de văjnicari la altă masă de sâmbră, organizate azi în numeroase exemplare, în locurile cele mai pitoreşti din toate aşezările regiunii unde se află adunările văjnicarilor cu familiile lor, asociate la fiecare stână colectivă. Pentru toţi cei prezenţi, un asemenea meniu susţine, ca un stimulent puternic, elanul şi pasiunea dansurilor trepidante cu muzica ceteraşilor, cu strâgetele, horile şi ţâpuriturile văjnicarilor şi ale membrilor familiilor acestora, de la adolescenţi până la bătrâni, prezenţi la străvechea sărbătoare pastorală "Sâmbra oilor" din Ţara Oaşului, angajaţi cu participare călduroasă, plină de bucurie exuberantă, la petrecerea comună de după banchet,
care se desfăşoară încă cinci-şase ore, cu muzică şi dansuri în aer liber, până pe înnoptate!...

69. STRÂNGEREA ŞI STRIGAREA DARURILOR LA "MASA MARE"

După ce s-a consumat cel de-al doilea fel din meniul oferit la "masa mare" din "saivan", cu peste o mie de nuntaşi prezenţi, adică supa caldă din carne de pasăre cu răstăuţe[156], foarte mărunt tăiate cu o maşină specială, pe aproape de miezul nopţii, a avut loc episodul numit "strângerea şi strigarea darurilor", de la toţi nuntaşii prezenţi la masă.

Pentru această activitate care durează o vreme de o oră sau două, timpul fiind variabil după numărul nuntaşilor aflaţi la masă şi eficienţa dinanismului organizatorilor. În acest scop s-a organizat un colectiv compus din cei doi tineri miri, nănaşii lor, stegarul, tarostele, un casier dintre rudeniile cele mai apropiate ale mirilor şi ceteraşii.

Numărul persoanelor care fac parte din acest colectiv cu sarcină de răspundere pe plan material, este variabil în funcţie de numărul nănaşilor aflat în creştere, de la o pereche la nunta Barnişca[157], la două perechi la nunta lui Finta Dumitru[158] şi la patru perechi pentru nunta surorii sale mai mici, Finta Marica[159] . De observat că obligaţia de participare la acest colectiv priveşte pe naşii bărbaţi şi nu pe naşele, soţiile lor.

Casierul la nunta Barnişca a fost fratele mai mare al mirelui, şi socrul mic, adică tatăl miresei, la nunta lui Finta Dumitru.

De asemenea ceteraşii din acest colectiv cu misiune specială, pot fi şi ei o pereche sau două. Casierului îi revine sarcina expresă şi importantă de a întocmi evidenţe nominale scrise, un total nominal în care sunt specificate numele persoanelor şi sumele de bani, precum şi obiectele dăruite, care pot face parte din categoriile: veselă, menaj, lucruri de artă, podoabă, piese de îmbrăcăminte, materiale sub formă de metraj ori obiecte confecţionate. Tarostele are sarcina de a nominaliza darurile primite de la fiecare nuntaş, în obiecte şi suma de bani, anunţând, strigând spre auzul tuturor, al întregului mare colectiv prezent, precizând, la fiecare caz personal, sumele precise, exacte şi seria obiectelor, cu un cuvânt referitor la calităţile lor practice şi artistice. Se preferă în genere un taroste bun

---

[156] tăiţei
[157] Moişeni, 17.IX.1978
[158] Moişeni, 30.I.1988
[159] Moişeni, 1.V.1988

https://biblioteca-digitala.ro

cunoscător al întregii populații din sat, al nuntașilor prezenți, a gradului lor de rudenie biologică sau spirituală cu cei doi miri, ori a relațiilor lor de prietenie sau de vecinătate cu aceștia. Strigătele lor fiind în mod obișnuit, pe cât posibil, exprimate în versuri ad-hoc, improvizate și în cele mai dese cazuri intercalate cu vorbe de duh, ori de haz, persoana în rol de taroste trebuie să dispună de inteligență, spontaneitate și umor, de capacitate de improvizare, motive și însușiri pentru care este dorit ca tarostele la nunțile din Moișeni, Moiș Grigor Ciupârdel, "diacul" satului. Stegarului îi revine sarcina de a asigura mereu liniștea necesară în marea sală a saivanului, cu ajutorul clopoțeilor care împodobesc steagul de nuntă, purtat și scuturat de el, colaborând strâns cu tarostel. Este apoi rolul ceteraşilor, care se deplasează cu acest colectiv de la o masă la alta și de la o persoană la alta, să asigure prin muzica lor instrumentală, oșenească, o atmosferă de voioșie și bună dispoziție generală, recurgând și la domeniul muzical cel mai prețios din "Cântecul omului", când e cazul.

Începutul este întotdeauna făcut cu "nănașii". La toate nunțile din Țara Oașului ei figurează drept capi de liste cu specificarea sumelor de bani și obiectelor dăruite. Ei sunt cei dintâi strigați în sala mare, de la masa cu daruri din noaptea nunții. De regulă, când sunt doi sau chiar mai mulți nași la aceeași nuntă, care au din tradiție contribuțiile cele mai substanțiale în sume de bani și obiecte dăruite în cinstea tinerilor cununați de ei, nașii se consultă între ei și se învoiesc în prealabil asupra cuantumului sumelor de bani, dar și asupra categoriilor de obiecte diferite, căzând de acord la sume și obiecte echivalente.

Darurile oferite de nași au și rolul de stimulent și un indiciu puternic pentru întreaga mulțime a nuntașilor prezenți . La nunta Barnișca: 1500 lei și la nunta Finta Dumitru 2000 lei de fiecare naș. Aceste sume fuseseră fixate în consultațiile reciproce prealabile, când nașii și-au comunicat dorințele și au căzut de acord între ei, la participări echivalente, atât referitor la sumele de bani, cât și la diferitele obiecte utile sau artistice, acestea fiind oferite direct miresei, prezentă în colectivul de adunare și strigare.

Îndată ce au fost strigate și consemnate darurile nașilor sub dubla lor formă, bani și obiecte, nănașii, alături de miri, completează colectivul de la masa de onoare, care ca un mic alai cu muzică, se deplasează vreme de o oră sau două de la o masă la alta și de la o persoană la alta, fără excepții. Acolo are loc primirea și strigarea nominală a darurilor, a sumelor de bani și a obiectelor, toate fiind la fiecare caz personal strigate, arătate și consemnate în scris, pentru cunoștința întregului mare colectiv de nuntași prezenți la "masa mare" din "saivan", dar necesare și pentru întocmirea evidențelor care privesc "socotelile din urmă".

Acestea urcă astăzi la sume apreciabile: 135.000 lei la Finta Mărica, 180.000 lei la fratele său Finta Dumitru, dar și la 264.000 lei la un caz excepțional, ca record în Certeze.

Este interesant să consemnăm și câteva amănunte concrete referitoare la modalitatea în care decurge efectuarea sarcinilor tuturor membrilor acestui mic, dar important colectiv: mirele, cu sticla și paharul plin, oferă delicioasa licoare din prune sau din cireșe fiecărui nuntaș prezent la masa mare, închinându-și reciproc urări de sănătate și fericire pentru mulți ani. Mireasa este încărcată cu seria obiectelor dăruite și cu ele și-a umplut frumoasa desagă de sâmbră, traista și câteva sacoșe.

Casierul primește și numără banii, consemnați nominal în catastiful său. Stegarul cere și obține liniștea generală cu ajutorul steagului său împodobit cu 30 clopoței, colaborând strâns cu tarostele lor. Ceteraşii, doi sau patru, de la ambii miri, cântă la instrumentele lor cu măiestrie "muzică oșănească" veselă, în clipele deplasărilor colectivului de la o masă la alta, momente intercalate cu etape scurte de liniște și atenție generală, când are loc primirea, strigarea și consemnarea strictă a sumelor și obiectelor;

https://biblioteca-digitala.ro

tarostele strigă, declamă în versuri improvizate ad-hoc, sumele exacte, nominalizate şi obiectele dăruite, subliniate cu o apreciere pozitivă asupra calităţilor lor practice, utile sau estetice.

Pentru exemplificare reproducem câteva însemnări dintre cele care au fost consemnate şi reprezintă doar o frântură dintr-un asemenea moment consacrat prezentării, strigării şi strângerii darurilor la nunta Barnişca, Moişeni[160] .

Cel strigat este la rând Ionu lui Mihăilă, Inu Zoangăi, colegul şi prietenul mirelui, 100 de lei. "Ăsta din armată a făcut şi el pe dracu în patru ş-o venit şi el c-o sută de lei, la nunta prietenului său!"...

- "Altu mai gras şi mai roşu la obraz!", zice "tarostele"
- "Noniuţu Neafului, o sută de lei!"
- "Mulţumesc de voie bună!"
- "Altu mai gras şi mai roşu la obraz!" ...

Pe cealaltă parte e aceleiaşi mese, nuntaşi de la Huta ...

- "Un coleg şi prieten două sute de lei!"
- "Că n-o vinit cum vine
Cela di la moară,
Cu mâna goală!" ...
- "Un alt prieten de-a mirelui de la Huta, o sută de lei!" ...
- "Un văr de-a mirelui, tăt o sută de lei!" ...
- "Un frate de-al miresei, trei sute de lei!" ...

Fratele mai mare al mirelui întocmeşte tabelul nominal al încasărilor ...

Mireasa a revenit la masa de onoare, ajutată de stegar, cu desagii, traista şi sacoşele pline cu diferite obiecte. Este ceea ce a adunat de la diferiţi nuntaşi, care, pe lângă bani au dăruit şi diferite obiecte: ustensile de bucătărie, vase de bucătărie, vase pentru gătit, cratiţe, oale şi farfurii şi mai multe frumoase exemplare de "chischineauă", broboade femeieşti, gata confecţionate, simbolul portului obligatoriu, cu capul acoperit permanent, pentru toată viaţa de a doua zi de după nuntă.

Tatăl miresei, casierul principal, a revenit şi el la masa de onoare, cu banii adunaţi de la toţi mesenii prezenţi.

Ceteraşii îşi reiau şi ei continuitatea muzicii lor, conducând mai întâi cu muzică reîntoarcerea celorlalţi participanţi din colectivul consacrat strânsului şi strigării darurilor, la finalul acestei activităţi, mirele, stegarul, nănaşii, tarostele, care-şi reiau locurile la masa mare. Reîncepe animaţia de la banchetul pentru masa mare, cu mâncăruri, băuturi şi multe prăjituri... intercalate cu etape consacrate dansurilor oşeneşti şi celor moderne, strigăturilor şi cântecelor specifice până către ziua următoare. Se aud strigături în care sunt invocaţi, nominalizaţi, ceteraşii prezenţi, apelaţi nominal de către nuntaşi:

- "Zî mai Pătru cum îţi spui
Că de nu îţi pun cetera-n cui! ..."

Este vorba de Petre lui Ghegheş, unul dintre ceteraşii cei mai buni din Moişeni.

Dar sensul temeinic al acestui episod important din desfăşurarea ceremonialului complex al nunţii, constă, precum s-a putut lesne observa, în aportul substanţial nu numai al celor două familii legate ca rudenii, prin această căsătorie dar şi al tuturor nuntaşilor prezenţi, a obştei întregului sat, la constituirea substanţială a bazei materiale destinată de la pornirea tinerilor căsătoriţi către un nou statut social, din chiar momentul închegării propriei familii.

---

[160] 17.IX.1978

https://biblioteca-digitala.ro

70. DUPĂ MIEZUL NOPŢII NUMEROŞI NUNTAŞI DIN "SAIVAN" AU INVADAT "CASA MARE"

Servisem între nuntaşi o parte din primul fel al meniului aflat pe masă şi o farfurie adâncă cu supă caldă din carne de pasăre cu "răstăuţe" (tăiţei) foarte mărunte, adică şi al doilea fel al meniului.

Gustasem şi câteva dintre numeroasele prăjituri aflate în castroane pline rânduite pe masă, la dispoziţia tuturor nuntaşilor.

Băusem şi un pahar cu vin din producţia proprie a celor două familii, înrudite acum.

Am continuat cu însemnările, consemnând în grabă cele văzute şi auzite în această mare sală de mese.

Am făcut şi câteva imagini foto cu bliţ, epuizând cele 36 clişee dintr-un singur rolfilm Leica purtat cu mine.

Am resimţit puţin şi urmele călătoriei cu peripeţii şi grabă de la Bucureşti la Moişeni, cu senzaţii de oboseală după concentrare maximă la cercetări, de la sosirea aici. După miezul nopţii am gândit că aşi putea să mă retrag pentru odihnă în camera din "casa mare" care îmi era rezervată pe timpul în care mă aflam la cercetări în Ţara Oaşului. Este vorba despre camera în care dormisem, mai scurt, în noaptea anterioară şi unde îmi lăsasem bagajul personal. Cu asemenea intenţie, la o jumătate de oră după miezul nopţii am părăsit saivanul şi m-am oprit alături în camera din "casa mare". Cu surprindere am găsit dormind chiar în patul căutat, sora mai mică a "soacrei mari", alături de o copilă de 2 ani.

Nevasta s-a trezit când m-a simţit intrând pe uşă, s-a scuzat pentru situaţia creată şi mi-a spus că îi este milă să trezească fetiţa la ora aceea, adăugând: "Vă dau perna şi cerga şi puteţi dormi pe recamierul din camera alăturată. Vă rog să încuiaţi uşa şi să stingeţi lumina!" Dar n-am apucat să termin pregătirile pentru culcare şi când am încuiat uşa şi am stins lumina, în aceleaşi clipe au început ciocănituri insistente şi repetate în uşa de la intrare. Am reaprins lumina şi am descuiat uşa. Era "soacra mare" cu un grup dintre "nuntaşii mai de vază", care au trecut în camerele alăturate.

M-am reaşezat sub cergă şi am stins lumina, dar numai după alte câteva minute şi îndelungată vreme după aceea, a început un permanent dute-vino de bărbaţi şi femei, tineri şi maturi, printre care şi copii, cu uşa mereu trântită de perete şi chiar scoasă din ţâţâni şi apoi transporturi de mese şi scaune, vase cu mâncăruri, veselă şi tacâmuri, sticle şi căni cu băuturi, una dintre cele două perechi de ceteraşi versaţi, cu cetera şi cu zongora, veniţi şi ei din saivan în casa mare, s-au răspândit cu toţii în cele patru camere mari şi sala mediană largă de 3 m şi lungă de 10 m. A fost aranjată o prelungire separată a marelui banchet din saivan, care s-a desfăşurat în continuare paralel, dar cu mult mai mare ardoare şi mai îndelungat în "casa mare", unde a durat până a doua zi la ora 17. Eu am rămas imobilizat sub cerga groasă din lână de unde am privit şi ascultat cele ce se întâmplă alături de mine. Erau printre cei prezenţi şi unele ajutoare benevole la serviciile datorate nuntaşilor, dar şi multe figuri necunoscute mie.

Pe la orele opt dimineaţa au apărut printre ei şi cei doi tineri miri... Mesele erau aranjate cu precădere în sala mediană, care separa simetric apartamentul alcătuit din cele 4 camere de 5 x 5 m fiecare. În ele s-au desfăşurat cele două dansuri oşeneşti tipice, roata bărbătească cu salturi, strigături şi lovituri din palme, cu tropotitul său ritmic dar vertiginos "pe mare şi pe mânunţăl", alternând cu dansul în doi, cu perechi de bărbaţi şi femei, cu mişcări alternative în cercuri şi semicercuri, cu un iureş de cutremur care zguduiau toată

https://biblioteca-digitala.ro

casa aşezată solid pe grinzi masive din fier şi temelie din ziduri groase de piatră cu beton armat, încât am urmărit cu atenţie dacă la asemenea încercare casa va putea rezista cu bine, supusă la atâta încercare dezlănţuită de furia ritmică a dansatorilor oşeni, tot în casa mirelui... Mi se părea, în unele momente, că mă aflam într-o casă de nebuni cuprinşi de o zguduitoare vrajă ritmică, declanşată de succesiunea celor două dansuri în care se aflau prinse grupurile compacte şi masive de bărbaţi şi femei, deopotrivă de aprigi!

Treptat m-am simţit tot mai apăsat fizic, sub greutatea paltoanelor, scurteicilor şi hainelor îmblănite, de care bărbaţi şi femei pe rând, prinşi în vârtejul tulburător al acestor dansuri, se uşurau aruncându-le în teancuri peste cerga sub care mă aflam prizonier de mai multe ore. Imobilizarea mea, sub vraja apăsătoare a acestor pasiuni dezlănţuite, la un nivel greu de imaginat, amplificat şi prin consumul preferat din licoarea de prune dublu rafinat, a durat de îndată după miezul nopţii şi până la ora 10 a doua zi, când, cuprins de disperare, într-un mare efort de voinţă, m-am smuls de sub cergă, am prins în braţe hainele proprii şi printre cercurile dansatorilor şi pe lângă mesele din sala lungă, m-am strecurat şi m-am încuiat în baie, unde am izbutit să mă spăl şi să mă îmbrac.

Iureşul dansurilor a continuat în acelaşi ritm uluitor şi ameţitor, cu muzică şi strigături, până la orele 17, când grupul mai redus al dansatorilor se concentrase numai în camera în care fusesem prizonier sub cergă, în timp ce celelalte camere adăposteau somnul profund al unora dintre foştii protagonişti pasionaţi ai dansurilor oşeneşti, căzuţi sub epuizare, printre care "soacra mare" şi cei doi tineri miri.

La acea oră de după amiază, căutam cu disperare, pe o ploaie torenţială, cu noroi şi bălţoace, un mijloc adăpostit pentru transport la distanţă de 5 km, până la familia lui Oros Gheorghe, directorul şcolii elementare din Moişeni, aflat cu locuinţa la 200 m distanţă de staţia autobuzelor către Negreşti şi Satu Mare, călătorie planificată şi obligatorie pentru a doua zi dimineaţă, la prima cursă.

La ora aceea mai era încă un joc aprins în camera de la intrare, dar redus numai la 4-5 perechi şi am contribuit direct la strângerea lui, pentru ca două dintre dansatoarele înflăcărate, neveste tinere, prietenele soacrei mari, venite din Certeze, una dintre ele văduvă veselă, aflate la volan cu Dacia lor, să mă ducă cu gentileţe şi bunăvoinţă la Huta Certeze, uşurându-mi astfel sosirea cu lumină de zi. la familia Oros Gheorghe. Am primit astfel un ajutor pentru îndeplinirea planului prestabilit.

Cap. XII A doua zi după noaptea nunţii

71. RESPECTUL DATORAT RÂNDUIELILOR LOCULUI

A doua zi după nunta de la casa mirelui am coborât de la gazdele mele din Vârşor, pe Valea Mare, la casa miresei, având în program prioritar fotografii cu mirii şi colacii miresei, sub legătoarea specifică simbolică şi decorativă.

La ora aceea de după-amiază (16) când am ajuns în gospodăria respectivă, era linişte şi mişcare slabă...

Sunt prezente doar câteva "socăciţe" de serviciu şi doi-trei bărbaţi ca ajutoare pentru treburi mai grele, şi unii şi alţii dintre rudeniile celor doi miri, aflaţi acum la odihnă după prima noapte de nuntă şi în aşteptarea celei de a doua nopţi de la aceeaşi nuntă. Va fi prezent din nou aici alaiul miresei cu cei doi miri, părinţii, nănaşii, "stegaşii" şi ceteraşii precum şi "tarostele", împreună cu un număr de rudenii, vecini şi prieteni din "oastea

https://biblioteca-digitala.ro

miresei". Vor intra în seara acestei zile "pe după masă", în saivanul mare cu 5-6 mese lungi, numai persoanele din alaiul miresei.

În sala mare, împodobită pentru "ospățul" de nuntă, se afla la odihnă o singură bătrână!... M-am așezat și eu după marșul de cinci km la odihnă, pe un alt capăt de bancă lungă, dintre cele vreo cinci perechi deosebite, grupate paralel pe ambele laturi ale meselor din scânduri de brad. Câte două pentru fiecare masă și tot atât de lungi, cât și mesele din scânduri fixate pe țăruși rotunzi din lemn, bătuți în pământ.

În liniștea totală din jur am privit cu atenție decorul din această mare încăpere de formă dreptunghiulară, similar cu cel descris în paginile anterioare și am urmărit treburile la care activau afară singurele persoane prezente. Cele trei bucătărese și ajutoarele lor, toți aflați în jurul vetrei cu foc aprins sub o platformă metalică mare cu patru deschideri circulare, pe care au fost aduse și așezate patru cazane și cratițe mari cu resturi de alimente, dintre cele rămase din noaptea trecută și altele ulterior pregătite și puse acum la fiert, pentru a asigura consumul la meniul statornicit pentru o mare mulțime de nuntași care peste 4-5 ore vor umplea întregul saivan. Focul ardea intens în vecinătatea destul de apropiată a saivanului. După ce și-au rânduit acolo vasele mari cu alimente puse la fiert, cei doi-trei dintre bărbați aflați ca ajutoare ale bucătăreselor, m-au interpelat dorind să afle amănunte biografice despre mine, punându-mi câteva întrebări: de unde sunt, ce vârstă am, ce pensie am și ce hram țin aici, etc. Am răspuns cu francheță și amabilitate la întrebările primite și am informat că poate voi scrie o carte despre nunțile, obiceiurile și felul de viață al populație din Țara Oașului, după care interlocutorii mei, găsind probabil că nu sunt un personagiu deosebit de interesant pentru ei, au optat pentru grija care oricum nu putea fi nesocotită în acele momente, de a veghea cu atenție, împreună cu bucătăresele, la întreținerea focului cu lemne, pentru asigurarea intensității lui după tehnica necesară. Câteva minute mai târziu, unul dintre nuntașii prezenți acolo cu sarcini de răspundere în domeniul ospitalității atât de vie a oșenilor din toate așezările zonei și cu deosebire în momentele cu "ospeță" de la nunți sau alte ceremonii, a venit la mine să-mi "închine" cu sticla și paharul plin!

Eu am primit cu patos", voie bună" și mare fericire tuturor: mirilor, părinților, nănașilor, rudeniilor și tuturor nuntașilor, după care am cerut scuze spunând că eu nu beau pălincă, că ea este foarte bună licoare curată, obținută din prune bine coapte, fermentate și de două ori distilate, dar care este prea tare pentru mine și n-o pot duce!...

Cetățeanul cu părul bine încărunțit, s-a încruntat, s-a oțerit la auzul cuvintelor mele și s-a retras în tăcere, fără nici un cuvânt.

Dar numai peste alte vreo șase ore, către miezul nopții, în saivanul plin de numeroși nuntași, cu peste o mie de persoane prezente la banchetul de la "masa mare", unde eram activ cu aparatul de fotografiat, cel de înregistrare la casetofon și plaivazul pentru note și însemnări scrise, la una dintre mesele la care organizatorii îmi rezervaseră un loc și tacâm complet, cu trei-patru pahare de mărimi diferite și sticle pline cu țuică și bere, apă minerală și vin din producția locală, din struguri sau din coacăze negre, unul dintre cei vreo douăzeci de paharnici-bărbați tineri și foarte activi, atenți cu participanții repartizați în sarcina lor, veghind să le fie permanent pline sticlele și paharele cu băuturile preferate, aflate în fața lor, îndemnându-i și cu sticla și paharul plin purtat cu ei de la o persoană la alta, s-a apropiat de mine, închinându-mi din sticla și paharul lui plin!... Eu am folosit aceeași formulă de care făcusem uz cu șase ore mai înainte, când mă aflasem singur în marele saivan, urând din inimă "voie bună și fericire pentru cei doi miri și părinții lor, pentru nănașii, rudeniile și toți nuntașii prezenți cu familiile lor", adăugând scuze că nu voi bea pălincă... De la douăzeci de metri distanță, de dincolo de capetele tuturor meselor din

https://biblioteca-digitala.ro

marele saivan, acuma plin cu peste o mie de nuntaşi prezenţi la toate mesele, cetăţeanul care la orele şasesprezece venise la mine pe când mă aflam singur pe un capăt de bancă din saivanul care era gol atunci, închinându-mi cu sticla şi paharul plin şi primise aceleaşi călduroase urări dar şi refuzul, cu scuzele de rigoare, pentru palincă şi se retrăsese încruntat, oţărât, în tăcere deplină, fără nici un cuvânt, observând în acele clipe scena desfăşurată două minute în şoaptă şi înţelegând cu exactitate sensul celor petrecute, a strigat tot atunci cu putere, în gura mare, pentru ca vorbele lui să fie bine auzite, deşi neanunţate de "taroste", în auzul întregii mulţimi prezente, spunând, zicând: - "Nu-i la ăla! Nici nu bea, nici nu mânâncă! Nu ştiu ce dracu'caută la noi!"...

Concluzia la acest nevinovat incident este exprimată în titlul acestui mic subcapitol, care consemnează lapidar, dar exemplificat şi credem concludent, riscul la care este expus cercetătorul insuficient de atent cu respectul datorat regulilor de viaţă activă în mediul social cercetat!

https://biblioteca-digitala.ro

Partea a III-a NUNTA LUI MOIŞ GRIGOR AL MUSTEȚII, 19 ANI, CU FINTA MĂRICA, DE 16 ANI

Cap. XIII Intense pregătiri multilaterale

72. DEPLASARE PRIN SIGHET LA HUTA-CERTEZE ŞI MOIŞENI

Joi, 28.IV.1998, la orele 18,20, am plecat cu Dan Şuteu la Gara de Nord, pentru trenul accelerat Bucureşti-Sighet, vagon de dormit 5, cl.I, locul 2- cuşetă jos. La o tentativă anterioară n-am găsit nici un altfel de loc, măcar un loc numerotat cl.I, pe ruta obişnuită Satu Mare - Huta - Certeze. Renunţasem la plecare, dar a doua zi am revenit la biroul de voiaj şi am sondat o posibilitate pe ruta Bucureşti- Sighet - Huta - Certeze. Aşa am găsit dezlegarea dorită.

Din confuzia şi îndrumarea greşită a unui conductor de vagon de dormit, am ajuns în grabă la primele trei vagoane, indicate ca fiind vagoane de dormit, către maşina trenului foarte lung, silit să-mi port bagajul singur, deoarece Dan a rămas să-şi caute cu dificultăţi loc de parcare pentru maşină, şi până la plecarea trenului, după câteva minute n-a mai ajuns după mine!... M-am văzut silit să urc în vagon de călători obişnuiţi, într-o înghesuială de nedescris, era sâmbătă după masă şi trenul s-a pus tot atunci în mişcare. Conductorul întrebat, îmi spusese să merg înainte la vagonul 2 de după maşină. Am urcat în vagonul 3 într-o înghesuială nemaivăzută din timpul războiului. Am izbutit să avansez cu dificultăţi mari până la vagonul următor (2) către maşină, care era tot de persoane. Am încercat cu eforturi mari să mă reîntorc şi am fost blocat între cele două vagoane, prin "amabilitatea" unui călător de vârstă medie care, proptindu-se în faţa mea, cu violenţă mi-a declarat că mai departe nu voi trece! Că acolo voi muri cu ei! M-am resemnat fără vorbe şi cu regrete că am plecat. Am rămas ţintuit locului în picioare şi am izbutit să cobor la Ploieşti, ajutat de un tânăr amabil care s-a oferit din proprie iniţiativă şi m-a condus cu încă trei vagoane înapoi. A fost timp să schimb un nou dialog cu conductorul care mă dusese în eroare cu urmări foarte neplăcute, şi să urc la vagonul 5. Acolo conductorul m-a întâmpinat cu declaraţia simplă şi fără replică - ca fiind măsură legală - spunându-mi că dacă întârziam până la următoarea staţie (Câmpina), vindea biletul altui călător...

Vineri dimineaţa (29.IV. 1988) am sosit în Sighet la ora 7,10, de unde cu autobuzul Sighet - Satu Mare şi cu ajutorul unor tineri din Moişeni, care sosiseră cu acelaşi tren, am călătorit până la Negreşti-Oaş. Am obţinut prin Casa de Cultură un aparat foto Leica cu bliţ, am cumpărat o pereche de pantofi pentru vară, lei 195, şi cu cursa locală de ora 14 m-am reîntors la Huta Certeze de unde am ajuns în Dâmbul Pricopenilor, la 4 km distanţă de staţia autobuzelor, în gospodăria Finta Cecilia, aflată pentru a doua oară în mare fierbere cu pregătiri intense pentru cea de a doua nuntă, care va avea loc duminică.

73. RECUPERAREA MARELUI SAIVAN

Am făcut o serie de însemnări mai întâi în "saivanul" păstrat de la nunta lui Dumitru (29-30 ianuarie 1988). El a tras greu în cumpăna care a determinat hotărârea de a

https://biblioteca-digitala.ro

face şi a doua nuntă tot aici,folosind unele dintre condiţiile şi amenajările speciale de la nunta anterioară a lui Dumitru, care s-a desfăşurat aici în ultimele două zile din luna ianuarie 1988.

S-a lucrat şi se lucrează la reamenajarea aceluiaşi mare saivan pregătit pentru masa mare, capabil să adăpostească până la o mie de nuntaşi. Acum în locul celor opt prelate mari, împrumutate de la Calea Ferată-Baia Mare, şi care fuseseră restituite îndată după ceremonia primei nunţi, s-au folosit ca element protector pentru acoperământ contra unor eventuale ploi, folii subţiri din material plastic.

Întreaga construcţie fusese păstrată cu toate mesele şi băncile lungi care sunt acoperite acum cu foi din coli mari de hârtie, de ambalaj în culoare albăstruie, prinse în pioneze. Decorul peretelui pentagonal care domină "masa de onoare", este asemănător cu cel precedent. Covorul mare cu decor oriental, de provenienţă industrială, covoare şi cergi din creaţiile artei populare locale recente, toate din lână de oi ţurcane, viu colorate în vergi paralele alternative - roşu, negru, albastru, verde sau mari trandafiri în culori contrastante de roşu intens şi negru, sau roşu cu albastru şi frunzele în verde ca iarba.

Acelaşi tablou dreptunghiular în ramă aurie, expune sus-central pe covorul oriental, imaginea reprodusă litografic în culori pentru "Cina cea de taină". Mai sus încă, tot central, deasupra tabloului se află acelaşi frumos şi vechi talger din faianţă albă cu bordură roşie ca focul, pe faţa interioară, bordura lată de 3 cm, care conturează şi reliefează florile rânduite ca o mare spirală în roşu, albastru ca cerul şi galben pal, desfăşurate pe tot fundul vasului. Din spatele talgerului se desfac în evantai cele două lungi capete de la o singură "ştergură" mare, frumos brodată şi împodobită cu cusături şi alesături policrome expresive pentru arta populară din Moişeni. Pereţii sunt închişi patrulater pe înălţimea verticală de 2,50 m până la nivelul solului, la contactul cu iarba din pajiştea pe care s-a înălţat construcţia, cu cergi din lână şi mai numeroase pături din producţia industrială actuală de ţesături, şi ele rânduite cu intenţii decorative marcate prin ansamblarea motivelor geometrice şi culorilor în care au fost produse.

Deşi construcţia saivanului fusese păstrată intactă din punct de vedere arhitectonic, aşa cum fusese construită în luna ianuarie 1988 de 17 bărbaţi dintre rudeniile celor doi miri de la nunta lui Dumitru, lipsa principală la această a doua utilizare fiind numai învelitoarea din prelate mari aduse de la C.F.R. Baia Mare şi restituite imediat după ceremonia care avusese loc în ultimele două zile ale lunii ianuarie 1988, totuşi pregătirea adecvată, cu remontarea parţială, refacerea învelitorii la acoperişul protector din folii albe, de plastic, rearanjarea închiderii tuturor pereţilor exteriori şi refacera întregului decor interior, toate aceste lucrări au necesitat prezenţa unui număr de 17 bărbaţi, mai tineri sau mai vârstnici, dintre rudeniile apropiate ale celor două familii încuscrite prin această a doua nuntă care s-a desfăşurat tot în gospodăria Finta Cecilia din Dâmbul Pricopenilor-Moişeni, în primele două zile din luna mai 1988, angajaţi după propria lor dorinţă la apelul celor două familii de nuntaşi, la o lucrare de colectiv care a durat ultima săptămână din ajunul nunţii.

Aceşti bărbaţi au fost:

1. Moiş Vasile a Musteţii, tatăl mirelui (Grigor), de 60 ani;
2. Moiş Vasile a Musteţii, 28 ani, fratele mirelui;
3. Moiş Ioan a Musteţii, 24 ani, fratele mirelui;
4. Moiş Gheorghe a Cuţii-Lesului, 52 ani, rudă a mirelui;
5. Moiş Dumitru Ciupârdel, 24 ani, verişor cu mireasa;
6. Mare Ioan a lui Ionu Pârsei, 27 ani, verişor a I-a cu mireasa;
7. Mare Gheorghe a lui Ionu Pârsei, 21 ani, verişor a I-a cu mireasa;
8. Oros Vasile, Văsâiu lui Dumitru, 44 ani, verişor cu mireasa;

https://biblioteca-digitala.ro

9. Şomle Dumitru a Bucoaiei, 33 ani, din partea mirelui;
10. Şomle Vasile a Bucoaiei, 28 ani, din partea mirelui;
11. Şimon a lui Andrişu Măricuţâi din Huta, 31 ani, unchiul miresei;
12. Moiş Tămaş a Bocşâi, 41 ani, socrul lui Dumitru, tatăl miresei ;
13. Moiş Tămaş a lui Ciupârdel, 30 ani, verişor cu mireasa;
14. Finta Grigore a Tutului, 28 ani, verişor a I-a cu mireasa;
15. Mare Grigore a Lupului, 38 ani, din partea miresei;
16. Big Mihai, Mihaiu Ghichii din Huta, 65 ani, tată-bătrânul (bunicul) miresei;
17. Şomle Gheorghe a Bucoaiei, 80 ani, tată-bătrânul (bunicul) mirelui.

Tot în legătură cu lucrările din sala mare a saivanului, au lucrat la partea finală şi electricienii pentru instalarea a numeroase becuri necesare la iluminat şi la montat două-trei prize pentru filmat şi fotografiat. Această lucrare tehnică de răspundere, în special dacă avem în vedere că întreaga construcţie a fost realizată din lemn uscat, au executat-o:
1. Ban Gheorghe a Ileanului, 36 ani, electrician de întreţinere la secţia I.R.E. din Negreşti-Oaş, în prezent pensionat temporar de boală. El a fost ajutat la această lucrare de către consătenii săi:
2. Moiş Gheorghe a Ştiopului, 34 ani, vecin cu mireasa şi familia ;
3. Baltă Vasile, Văsâiu Câşoii, 26 ani, vecin cu familia miresei.

74. INTENSĂ ACTIVITATE LA BUCĂTĂRIE

Mai intensă activitate s-a desfăşurat în zilele precedente, ca şi ieri după masă şi azi, în legătură cu bucătăria, în care totul a fost reluat de la capăt...

Conduce tot bucătăreasa şefă Sabo Maria din Seini. Este prezentă aici pentru timp de o săptămână, începând de marţi 26.IV. şi până a doua zi după nuntă, luni la 2 mai 1988. A fost angajată a doua oară pentru această muncă de mare importanţă şi răspundere, care reclamă la ea competenţă energică şi simţ organizatoric dezvoltat, cu plată pentru suma de 1500 lei şi doi litri de "pălincă" de prune, la plecare. Deci un angajament identic cu cel pe care l-a avut la nunta lui Finta Dumitru, când şi-a dovedit concret pregătirea, hărnicia şi priceperea excepţională.

Ajutoarele convenite şi statornicite pentru bucătăreasa şefă dintre rudeniile celor două familii de nuntaşi, angajate benevol să fie prezente permanent timp de o săptămână alături de bucătăreasa şefă şi să execute conştiincios şi cu râvnă sarcinile indicate de ea, până la sfârşitul nunţii, au mobilizat la Mărica, următoarele persoane:
1. Baltă Ţâţâie, a lui Gheorghe a lui Ilieşu Belteanului, 23 ani,fină la soacra mică;
2. Moiş Măricuţă a lui Tămaşu Belteanului, 30 ani, fina soacrei mici;
3. Şomle Măria a lui Dumitru Bucoaiei, 27 ani, cumnată cu soacra mare;
4. Moiş Floare, a lui Gheorghe a Pătrului, sora mirelui, 24 ani;
5. Mare Măria, a lui Ion a Pârsei, sora mai mare a soacrei mici, 41 ani;
6. Ban Floare, a lui Dumitru lui Ion-Grigoru Ileanului, soră cu mama mirelui, 44 ani;
7. Şomle Ana, a lui Văsâiu Bucoaiei, cumnată cu mama mirelui, 26 ani;
8. Moiş Floare, a lui Pătruţu lui Ghiurcă, vară a întâia cu mireasa, 25 ani;
9. Podac Ţâţâie, a lui Gheorghe a Cuţii Leşului, soră cu mama mirelui, 50 ani;
10. Şimon Ana, a lui Ionaşu Andrişu Măricuţii, soră cu mama miresei;
11. Big Ana, mama bătrână(bunica) a miresei, 59 ani;
12. Moiş Maria a lui Piştirigă, 41 ani, verişoară cu mireasa;
13. Moiş Cecilia (Ţâţâie) a lui gheorghe a Cuţii Leşului, 44 ani, sora soacrei mari;
14. Moiş Maria a lui Dumitru Diacului, 36 ani, verişoara mirelui;

https://biblioteca-digitala.ro

15. Moiş Cecilia(Ţâţâie) a lui Ilieşu Musteţii, 50 ani, cumnata socrului mare;
16. Moiş Floare a lui Ilieşu lui Ciupârdel, 47 ani, din partea miresei;
17. Moiş Cecilia(Ţâţâie) a lui Tamaşu Bocşâi, 39 ani, cuscră cu soacra mică (soacra lui Dumitru);
18. Hribor Maria din Târşolţ, a lui Ionu lui Hribor, 50 ani, prietenă de familie cu soacra mică.

Angajamentele benevole contractate, bucătăreasa şefă a dorit să fie cu stricteţe respectate de către toate ajutoarele sale. În practică însă ele au reprezentat unele diferenţieri în prezenţă şi comportament, de la o persoană la alta, după situaţiile din propria familie şi gospodărie, dar şi după gradul ataşamentului faţă de angajament şi de evenimentul în desfăşurare.

Ataşamentul cel mai profund, depus cu prezenţă permanentă, cu râvnă şi hărnicie sârguincioasă de zi şi de noapte la ambele nunţi din această familie, se cuvine să fie subliniat pentru Big Ana, bunica celor doi miri, în vârstă de 59 ani, şi pentru mama lor Finta Cecilia, de două ori soacră mare şi soacră mică, la vârsta de 36 ani, cu două nunţi organizate în condiţii cu totul excepţionale în timp de trei luni, în aceeaşi gospodărie, cu participare numeroasă şi veselie generală exuberantă.

Pentru nevoile pregătirii alimentelor la proporţii atât de mari, ele au folosit două serii distincte de vase, unele din patrimoniul tradiţional, realizate de meşteri săteni, din lemn, precum: caţân, covată, vană sau "dejă"-în formă elipsoidală, cu pereţii din doage fixate la fund, la mijloc şi la gura deschisă sus, ceva mai largă decât fundul prin trei cercuri metalice, fundul fiind de 1 m şi jumătate lungime şi lăţimea maximă de 1 m.

Sunt dintre cele utilizate de multe veacuri pentru spălat, aşezat la saramură sau măcinat carnea rezultată din tăierea animalelor domestice, miei, oi, capre, porci, viţei sau vite cornute mari, la sărbătorile de iarnă, la hramuri sau la ceremonii, şi a doua serie, mult mai variată astăzi din produsele industriale recente, tăvi, castroane, ligheane, cratiţe etc., în forme şi dimensiuni foarte diferenţiate.

75. DOUĂ DEPOZITE CU PRODUSE ALIMENTARE (JOS ŞI SUS)

Dar rodul prezenţei şi activităţii bucătăresei şefă şi al ajutoarelor care i s-au oferit până acum, poate fi remarcat în cele două depozite aflate în această gospodărie, şi examinate de mine chiar în cursul după-amiezii de vineri, îndată după sosire.

În depozitul încăpător din demisolul casei mari, situat alături chiar de bucătăria principală, am consemnat prezenţa a patru colaci mari, cca. 60 cm în diametru şi 8-10 kg greutate fiecare, şi a altor opt colaci mai mici, circa 40 cm în diametru, toţi deopotrivă de frumos împodobiţi cu multă şi rafinată măiestrie, prin împletituri migăloase şi expresive din cocă de grâu, cu bogat decor care le acoperă faţa superioară cu imagini expresive de păsări, flori şi cu diferite alte motive simbolice. Doi dintre cei mai mari sunt"colacii miresei" şi opt dintre cei mai mici sunt colacii numiţi"colacii puilor miresei". Cu ambele categorii ne vom reîntâlni în suita ceremoniilor şi a manifestărilor etnografice şi folclorice care se vor succeda după reguli tradiţionale în noaptea nunţii, la masa mare din saivan.

În acelaşi mare, încăpător şi răcoros depozit de jos, bucătăreasa şefă a depus 200 bucăţi rulade din carne proaspătă de porc tocată, amestecată cu ou şi alte ingrediente, învăluite în foi din ţiplă subţire de celofan şi coapte în patru reprize distincte, rânduite în tăvi de tablă, în cuptorul apropiat din bucătăria principală, unde, de preferinţă îşi desfăşoară permanent munca sub toate înfăţişările ei complexe. Pentru coptul ruladelor în cuptor, toate confecţionate la aceleaşi dimensiuni de 26 X 6 X 6 cm, grupate în diferite tăvi metalice,

https://biblioteca-digitala.ro

bucătăreasa şefă a utilizat 50 foi mari de celofan, secţionate în câte patru bucăţi egale fiecare foaie.

Am aflat-o sâmbătă dimineaţa la ora 9, când încă nu-i sosise nici una dintre ajutoarele sale directe, cărând în coşuri din nuiele pe rând câte 20 de rulade din depozit pe masa din bucătărie şi decupând cu foarfecele mai întâi ambele capete din ambalajul de celofan, de la fiecare ruladă coaptă, şi desfăcând apoi cu înlesnire foile acoperitoare, deoarece ruladele constituiau cel dintâi produs avut în vedere la pregătirea meniului de la masa mare. Feliile de rulade din carne de porc tocată, prăjită cu ou şi alte ingredinte, asociate cu felii de salam, felii de caşcaval, felii de caş proaspăt, câteva jumări din carne de porc şi cu câteva măsline rânduite pe farfurii întinse, majoritatea lor tăiate în forme decorative cu o unealtă metalică specială, au constituit primul fel de mâncare din meniul oferit tuturor nuntaşilor prezenţi la masa mare, felul numit "aperitiv".

În depozitul de la demisol se aflau şi cratiţele cu bucăţele de carne proaspătă de porc, pregătite pentru jumări, rezervele de caşcaval proaspăt şi de măsline, precum şi mai mulţi caşi proaspeţi, avântaţi, aduşi de la stânele de oi.

În patru ligheane mari, erau depozitate 28 găini întregi, sacrificate şi foarte bine curăţate, mari şi galbene de grase, jumătate dintre ele provenite din gospodăriile celor două familii de nuntaşi şi jumătate primite ca dar de nuntă de la rudeniile apropiate. Toate aceste păsări erau destinate să fie măcuite şi fierte în cele şase cratiţe mari cu foc deschis afară, aşezate pe o mare platformă metalică, în care deodată cu carnea proaspătă a acestor păsări se vor fierbe şi cele 136 kg copane şi piepţi de pasăre aflate în alte ligheane mari în depozitul de jos, toate pentru pregătit felul doi al meniului, supa de pasăre cu "răstăuţe" - tăiţei de casă, "dumicaţi" mărunt cu maşină specială.

Dintre cele 28 găini sortite să fie măcuite şi puse la fiert cu tăiţei, morcov, ceapă şi alte legume, servind la preparat supa de pasăre cu tăiţei, găini care curăţate cântăreau fiecare de la 2 kg şi jumătate la 5 kg, o singură excepţie, hotărâtă în prealabil, privea pe cea mai frumoasă dintre toate, mare şi grasă, cu o bogată creastă roşie destinată unui rol în calitate de "găina miresii", exceptată de la măcuire, întrucât ea urma să fie friptă întreagă, singură într-o tavă, apoi împodobită, înflorată şi pregătită cu mult dichis pentru a fi prezentată cu cântec şi frumoase versuri folclorice la masa de onoare, naşului principal.

76. HĂCUIREA A 28 GĂINI MARI ŞI A 10 MIEI

Sâmbătă la ora 10 s-a prezentat cea dintâi dintre ajutoarele benevole ale bucătăresei şefă, până la zece şi jumătate numărul lor a crescut la cinci şi după alt sfert de oră erau şapte. Îndată după sosire fiecare dintre cele prezente era încadrată în procesul multilateral şi complicat al activităţilor dirijate de bucătăreasa şefă.

Două curăţă şi taie în două ligheane diferite, alte trei curăţă la morcovi, pătrunjel, gulii, pregătind zarzavaturile necesare la fiert supa din carne de pasăre cu tăiţei de casă, la prepararea cărora se pun două ouă la un pumn de făină de grâu şi două linguri de apă. Sare nu se pune, că se moaie.

Se începuseră două activităţi paralele: doi bărbaţi scoteau pe rând câte unul dintre cei doi miei care se aflau tăiaţi, jupuiţi şi curăţaţi în depozitul de jos şi afară, pe un butuc de lemn, cu securea şi cuţitul erau măcelăriţi cu unelte potrivite şi tăioase, securea şi un cuţit mare, la consult şi întrajutorare permanentă cu bucătăreasa şefă, pregătind astfel bucăţi de carne de miel proaspătă pentru cel de-al treilea fel al meniului de la masa mare, pilaf cu orez şi carne de miel în sos, în care se mai pune la fiert pătrunjel, ceapă prăjită şi piper negru, pilaf menit să înlocuiască cele 10000 de "boace", sarmele din carne proaspătă de

https://biblioteca-digitala.ro

porc tocată,cu râşcaş (orez), învelite în frunze de curechiu murat, de la nunta fratelui miresei de azi, Dumitru.

Cei doi bărbaţi concentraţi să hăcuiască carnea celor zece miei, pregătind astfel materia primă necesară celui de-al treilea fel din meniul care urmează să fie oferit la masa mare, în loc de sarmale, erau: Moiş Tămaş - tatăl Mărioarei, mireasa de 16 ani de la nunta lui Dumitru, cuscrul Ceciliei, acum soacră mică şi 2. Magdoş Ioan, pensionar din Cluj, cunoscut al familiei, deopotrivă de activ ca şi Moiş Tămaş... Se înţeleg şi colaborează perfect între ei şi cu bucătăreasa şefă, executând, în condiţii excelente, ambele operaţii paralele.

Carnea de miel hăcuită şi sortată este spălată în ligheane mari la robinetul cu apă curentă aflat în curte, lângă grajd, la 5 m distanţă de butucul pe care se hăcuie şi se depune apoi din ligheane într-o "dejă" mai mare din lemn cu fund elipsoidal şi doage verticale, ceva mai late spre gura superioară liberă, vas înalt de 70 cm, având lungimea fundului de 1,50 m şi doagele susţinute prin trei cercuri metalice paralele, la fund, la mijloc şi la gura superioară. Supa din carne de pasăre cu tăiţei ca şi pilaful din carne de miel cu orez se vor fierbe în cursul nopţii următoare în câte 6 cratiţe mari, având diametrul de 60 cm şi înălţimea de 30 cm fiecare, rânduite pe o platformă metalică, aşezată pe suporturi din piatră, afară, între casa mare şi casa mică, cu foc deschis sub fiecare vas. Concentrată la supravegherea permanentă a focului s-a aflat, la ambele nunţi, bunica celor doi miri, Big Ana, 59 ani.

A doua operaţie paralelă şi tot atât de grăbită, condusă cu participare directă la lucru de către bucătăreasa şefă, având acum două ajutoare alături de ea şi din când în când, pentru oase mai groase, intervenţia promptă a celor doi bărbaţi, care cu unelte mai grele şi tăioase măcelăreau miei, bucătăreasa şefă s-a concentrat acum la hăcuirea celor 28 de găini mari şi grase scoase şi ele pe rând din depozit şi tăiate în bucăţi potrivite pentru supa de pasăre cu tăiţei, supă servită fără carne ca felul doi, la meniul de la masa mare. Găinile hăcuite se vor fierbe împreună cu cele 136 kg copane şi piepţi de pasăre, cumpărate separat şi aflate azi în depozitul de jos, în patru ligheane mari.

Carnea fiartă mai întâi în supa cu tăiţei, va fi scoasă şi prăjită apoi separat cu usturoi şi alte ingrediente, ca friptură de pasăre pane, constituind cel de-al patrulea fel al meniului de la masa mare.

În timpul acestei activităţi paralele, desfăşurată afară în faţa bucătăriei mari, dintr-o nebăgare de seamă a intrat sub secure şi cea de a 28-a găină, cea cu destinaţie specială, sortită să fie "găina miresei", căreia din greşeală, cu o singură lovitură de secure, i s-a retezat capul ţanţoş şi frumos, împodobit cu creastă mare, roşie! Greşeala a dezlănţuit agitaţie şi alarmă care a fost de îndată sesizată de soacra mică. Aceasta a intervenit prompt şi la vreme, oprind alte lovituri de secure sau de cuţit care erau iminente, şi cele două ajutoare, sosite la ora 10,45, au primit sarcina categorică să execute operaţia de recuperare a "găinii miresei".

S-a aflat repede un capăt de sârmă de 10 cm lungime având în diametru 3 mm, înfiptă ca armătură pe care s-au strâns apropiat cele două secvenţe, proaspăt decupate. Apoi tăietura de la gât a fost cusută cu ac şi aţă albă, de două ori împrejur, reunind cu îndemânare, strâns laolaltă, gâtul cu capul de trunchi şi rânduind cu atenţie cele două părţi în poziţia iniţială, normală!... Operaţia chirurgicală şi estetică a durat doar un sfert de ceas, asigurând găinii destinaţia acelui important ritual, cu o înfăţişare corespunzătoare şi onorabilă...

Tot în depozitul de jos se aflau sticlele cu ţuică (150), cele mai numeroase cu bere (2000), în lăzi speciale, şi sticlele cu apă minerală (300). Vin doar 10 litri...

https://biblioteca-digitala.ro

77. PATRUSPREZECE SORTURI DE PRĂJITURI DIFERITE

În cămara încăpătoare din casa mare, unde se află un depozit de proporţii reduse dar bine organizat, răcoros şi aerisit, cu rafturi fixe, curate, din scândură de brad dată la rindea, sunt acum aranjate patrusprezece sorturi distincte de prăjituri nedecupate, aşa cum au fost scoase din tăvile metalice în care au fost coapte, în patru reprize distincte, în cuptorul din bucătăria mare de jos. Distingem între ele două mari categorii de forme după dimensiuni. Sunt forme paralelipipedice, o primă categorie în mai multe exemplare cu acelaşi dimensiuni de 40x30x8 cm, şi a doua categorie tot cu multe exemplare în dimensiuni de 30x20x8 cm.

Pentru înregistrarea concretă şi corectă a tuturor datelor şi materialelor implicate în confecţionarea celor douăsprezece sorturi de prăjituri diferite, pregătite de către bucătăreasa şefă Sabo Maria, 66 ani, originară din Seini, jud. Maramureş, împreună cu ajutoarele sale, dintre rudeniile celor doi miri, în Moişeni, la nunta lui Finta Dumitru care a avut loc la 29-30 ianuarie 1988, ca a celor patrusprezece sorturi de prăjituri diferite oferite nuntaşilor participanţi la masa mare de la nunta surorii sale Finta Mărica, la 1-2 mai 1988, în aceeaşi gospodărie şi în acelaşi saivan, a trebuit făcut un efort special de deplasare şi înregistrare ulterioară în strada Băii nr. 158 din Seini, la locuinţa autoarei acestor numeroase feluri de prăjuri, unde în câteva ore de răgaz şi cu bunăvoinţa persoanei solicitate, au fost consemnate concret şi corect datele necesare complete, cu valoare demonstrativă incontestabilă. În condiţiile desfăşurării precipitate a evenimentelor de la nuntă, la care bucătăreasa şefă era solicitată într-o activitate febrilă, tentativele cercetătorului s-au soldat cu rezultate limitate şi insuficient de concludente.

78. ÎN CĂUTAREA BUCĂTĂRESEI ŞEFĂ, SABO MARIA

La dorinţa exprimată către Finta Cecilia de a mă deplasa la Seini în căutarea bucătăresei şefă, Sabo Maria, pentru lămuriri mai concrete cu privire la cele 12 sorturi distincte de prăjituri confecţionate de ea la nunta lui Finta Dumitru şi 14 sorturi distincte de prăjituri realizate la nunta surorii sale mai mici, Finta Mărica, unde dirijase cu pricepere remarcabilă şi energie dinamică realizarea şi servirea meniurilor bogate la cele două nunţi, "soacra mare" şi aceeaşi apoi "soacră mică", care o căutase în două reprize şi o adusese la Moişeni cu maşina proprie pe Sabo Maria, mă lămureşte cu bunăvoinţă: "Stă pe şoseaua care de la centrul Târgului Seini coteşte spre Baia Mare, călătoria la Seini, din Negreşti-Oaş, se face cu cursa care merge la Baia Mare. Autobuzul are oprire în centrul Târgului Seini şi după o scurtă pauză pleacă mai departe spre Baia Mare. Distanţa aproximativă este de cel puţin 2 km de la centrul Seini spre Baia Mare, până la locuinţa Sabo Maria. Dacă şoferul nu are o doua staţie, trebuie să fie rugat să oprească pentru coborâre la distanţa indicată". Întrebat, acesta a răspuns că în Seini, în direcţia Baia Mare, nu are altă staţie decât cea centrală. Răspunsul la rugăminte a fost scurt şi tăios! Am fost silit să merg doi km pe jos, cu sacoşa mică pe umăr în care purtam aparatul foto, umbrela de ploaie şi materiale pentru scris.

Tot întrebând despre persoana respectivă, am primit mai multe răspunsuri negative dar şi o lămurire mai concretă şi derutană în acelaşi timp. O doamnă în vârstă, aflată la poarta locuinţei proprii, a ieşit în stradă şi mi-a răspuns că dânsa ştie despre o persoană cu numele de Vida care merge pe la nunţi. Eu notasem foarte clar şi reţinusem numele spus răspicat, Sabo Maria, care mi-l dăduse la cea dintâi întrebare pe care i-o pusesem când ne-

https://biblioteca-digitala.ro

am cunoscut în bucătăria mare de la familia Finta, unde o aflasem tăind felii de rulade necesare la pregătirea "aperitivului" de la nunta lui Dumitru. Intrigat, am continuat drumul şi din când în când, repetând întrebările, până la întâlnirea surprinzătoare şi neprevăzută cu învăţătorul Moiş Grigore.

79. ACASĂ LA MOIŞ GRIGORE

Am văzut într-o curte un bărbat de vârstă matură, care venea către poartă cu doi cârlani de un an ţinuţi de două curmeie şi i-am făcut semn să se aproprie de poartă. Acolo ne-am recunoscut cu mare surpriză reciprocă. Mă aflam la ora opt şi jumătate pe strada Băii nr. 154 în Seini, căutând bucătăreasa şefă de la cele două nunţi Finta din Moişeni. În faţa mea se afla învăţătorul Moiş Grigore de 53 ani, originar din Moişeni, fiul lui Moiş Gică, fost cantor în Moişeni, care a avut 9 copii şi dintre ei, Moiş Grigore este cel care împreună cu ambii săi părinţi, tineri pe atunci, fuseseră duşi de mine la Bucureşti în luna mai 1936, adică acum 52 de ani, la inaugurarea deschiderii Muzeului Satului, în parcul Herăstrău şi unde rămăseseră în gospodăria lui Moiş Văsâi a lui Ion Cobuţ, vreme de trei luni, îmbrăcaţi în portul pitoresc oşenesc original, lucrat pentru toţi membri familiei de tânăra soţie a lui Moiş Gică, după tehnică şi decor tradiţional, vorbind un grai cu particularităţi zonale, o vară întreagă.

Moiş Grigore fusese la nunta Finta Mărica, unde avusesem cu el o scurtă întrevedere de circumstanţă, fără să-l identific mai concret.

Acum, după surpriza neaşteptată, am fost invitat în casă unde am aflat mai întâi că este vecin apropiat cu Sabo Maria, căutată de mine, având locuinţa pe aceeaşi stradă, doar la următoarea a treia casă, şi amabil, Moiş Grigore a trimis feciorul să afle dacă persoana căutată este acasă. Răspunsul a venit repede, Sabo Maria plecase pe bicicleta proprie la spitalul din Seini unde avea o soră bolnavă şi va fi acasă peste o jumătate de oră. Am folosit timpul pentru discuţii lămuritoare... Moiş Grigore a absolvit Şcoala Pedagogică din Sighet, după care a fost încadrat ca învăţător şi director la şcoala elementară de 8 ani din satul Huta, lângă Moişeni, unde a funcţionat timp de 14 ani. Căsătorit în Seini, unde soţia sa era învăţătoare, s-a transferat acolo. Soţia învăţătorului Moiş Grigore, născută în Seini, a absolvit Şcoala Pedagogică şi a funcţionat ca învăţătoare timp de 19 ani la şcoala din Seini. În prezent are serviciu la C.F.R. Baia Mare, unde face navete zilnice cu autobuzele. Soţii Moiş au un fecior de 21 ani, absolvent al Liceului de Construcţii şi Arhitectură, care şi-a făcut stagiul militar la o unitate de securitate din Constanţa şi acum aşteaptă o încadrare corespunzătoare.

Pe lângă feciorul de 21 ani, soţii Moiş din Seini mai au şi o copiliţă de 4 ani, Alina.

Învăţătorul Moiş Grigore povesteşte că fiind la catedră în Huta, a întocmit o monografie asupra acestui mic sat de colonişti cehi, slovaci şi doar câţiva polonezi, adunaţi în jurul unei instalaţii pentru extragerea fierului din minereu aflat pe Valea Râului Rău, puţin mai sus de la şosea spre răsărit. În anchetele sale cu bătrânii, foşti muncitori la acea mică întreprindere metalurgică din timpul stăpânirii austro-ungare, dinainte de 1918, a insistat cu deosebire asupra originii lor şi asupra procesului tehnic practicat în munca lor la acea unitate de producţie metalurgică, numită "fabrica de fier", repusă în funcţiune după reocuparea nordului Transilvaniei, în anii 1940-1944, de către statul maghiar. Moiş Grigore scrisese, pe baza acelor informaţii, un cuprinzător manuscris, un text lung, în care era consemnat numele celui dintâi proprietar al acelei instalaţii, vândută apoi unor evrei, care

https://biblioteca-digitala.ro

au asigurat întreprinderea la un preț mare în Elveția, și după câteva vreme au simulat un incediu declanșat chiar de ei, ca să poată primi prețul asigurării.

Moiș Grigore precizează fapte, evenimente și nume de persoane cu date interesante din ceea ce mai reține în memoria sa. Dar textul valoros, pe care izbutise să-l întocmească într-o extensiune cuprinzătoare, i-a dispărut fără urme de pe când funcționa la școala din Huta.

Cineva îi furase textul la care lucrase timp îndelungat. Am reținut de la el numele cetățeanului Golenea, om în vârstă, de origine cehă, dintre foștii lui informatori, în curtea căruia identificase o lingură mare din fier, ca un mare polonic cu coada prelungită și cu un mâner din lemn, cu ajutorul căreia se turna metalul topit. La bătrânul Golenea am constatat că lingura mare și grea zăcuse mulți ani în curtea lui din Huta, la 100 m din șoseaua Sighet-Satu Mare, de la colțul bufetului și magazinului general actual, pe ulicioara care urma la nord spre "Deluț", unde se află un grup central și mai dens de gospodării din Huta, printre care și locuința lui Golenea. Dar linguroiul din fier, având la gavan o mică deschidere pentru scurgerea metalului topit, se află printre obiectele din inventarul micului muzeu istorico-etnografic din Negrești-Oaș de peste zece ani!

Între timp soția învățătorului Moiș Grigore, care făcuse garda de noapte la serviciul său din Baia Mare-C.F.R. s-a reîntors acasă și după o scurtă prezentare de rigoare, cu unele discuții, a trecut în sufragerie unde s-a culcat și repede a adormit.

Apoi învățătorul Moiș Grigore m-a invitat în sufragerie unde mi s-a oferit un meniu potrivit pentru dimineață:
- omletă din două ouă proaspete cu brânză de oi și felii de roșii;
- un al doilea mare pahar de vin din coacăze, ca un delicios și valoros medicament.

80. ACASĂ LA SABO MARIA

Sabo Maria, când a sosit de la spital, unde își vizitase sora bolnavă și a auzit cine o căuta, a venit deîndată la învățătorul Moiș Grigore. Ne-am înțeles să merg acasă la ea pentru notele necesare între orele 10-12, exprimându-și totodată și dorința pe care o avea să-i văd și locuința proprie, invitație plăcută și cu rezultate pozitive pentru cercetările mele.

Mai întâi am lămurit unele date biografice, Sabo Maria, astăzi în vârstă de 66 ani, s-a născut în Seini la 19 iunie 1922. După căsătorie s-a numit Maria Vida, după numele de familie al soțului ei. Acesta a decedat de mai mulți ani și după deces, persoana a revenit la numele moștenit de la tatăl său. Așa se explică indicația primită de la o persoană mai în vârstă, locuind pe aceeași stradă, la distanță de 4-500 m, care mi-a indicat o persoană cunoscută cu numele de "Vida" care merge pe la nunți.

Sabo Maria are o fiică învățătoare în Seini, la Școala generală, clasele I-X, și mai mulți nepoți și nepoate. Are o casă la parter cu cinci camere mari, foarte frumos mobilate, împodobite cu gust și extrem de curate. Avea chiar în casă la ora aceea vopsitori și zugravi care făcuseră operații radicale de zugrăvire și vopsitorie, aflându-se acum la faza retușurilor finale. Tot în acest interior se aflau pentru azi mobilizate mama, fiica și trei nepoate, cu ajutorul unui nepot în rearanjarea mobilierului, perdelelor, covoarelor etc., treburi aflate în plin proces de desfășurare.

Sabo Maria m-a primit la intrare prin antreul din curte și m-a condus prin toate camerele apartamentului foarte frumos, până la ieșirea pe mica terasă aflată la mijlocul fațadei principale orientată spre răsărit (spre stradă), cu grădiniță de flori și arbuști decorativi în fața casei. Aici a ținut să-mi arate frumosul peisaj împădurit care se desfășoară la orizont pe cele două coline înalte: Bujorul Mare din care se extrage piatră și Bujorul Mic,

https://biblioteca-digitala.ro

coline care se succed pe coaste paralel cu şoseaua, închizând la distanţă de 3-4 km orizontul dinspre răsărit. Apoi şi-a concentrat atenţia, îndată după aceea, la imaginea frumosului lămâi, care, într-un butoi din lemn, împodobea terasa de la intrarea principală a casei, prin coroana lui bogată, viguroasă şi verde intens, printre care erau de remarcat două fructe încă verzi dar mari chiar cât pumnul şi altele mult mai mici, între care, 4-5 doar cât aluna.

Înlăuntru am făcut împreună înconjurul tuturor celor cinci camere mari (5x5 m), frumos proporţionate, bogat mobilate şi împodobite, luxoase chiar. Toate aceste camere se aflau acum către final la activitatea zorită, după zugravi şi vopsitori, de rearanjare. Condusă de fiica ei, ajutată de cele trei nepoate, toate fete mari şi excepţional de frumoase, în sprijinul lor aflându-se pentru unele piese de mobilier mai grele şi un nepot tânăr şi voinic.

Ne-am reîntors împreună în antreul prin care intrasem, pe la intrarea din curte, folosit acum pentru ancheta noastră, spre a nu deranja operaţiile în curs de desfăşurare finală din celelalte camere.

Aici am consemnat în scris denumirile, reţetele şi compoziţia cremelor pentru toate prăjiturile confecţionate la cea de a doua nuntă de la Moişeni, începând de la nr. 7 unde mă oprisem în toiul nunţii de la Dumitru, la finele lunii ianuarie 1988. Doream un tabel cu datele complete şi concrete pentru cele 12 prăjituri diferite de la nunta lui Dumitru şi pentru cele 14 sorturi de prăjituri diferite de la nunta surorii sale Mărica.

81. ANCHETA CORECTATĂ ŞI ÎNTREGITĂ PRIN CORESPONDENŢĂ

Bucuros de rezultatele pozitive ale acestei cercetări de teren în Seini, în timpul redactării textelor transcrise după răspunsurile descriptive ale autoarei acestui remarcabil număr de prăjituri diferite, confecţionate de Sabo Maria la cele două nunţi din Moişeni-Ţara Oaşului, am intuit şi unele omisiuni posibile, ori greşeli în textele redactate şi din prudenţă am scris autorilor rugămintea să citească pe îndelete şi cu atenţie concentrată paginile dactilografiate referitoare la acest subcapitol culinar special, care căpătase o importanţă documentară deosebită pentru mine. Am rugat să corecteze eventuale erori, ori să completeze lipsuri posibile, cu ajutorul uneia dintre nepoatele sale mai versată, şi al învăţătorului Moiş Grigore, vecinul său care se dovedise a fi un amator de cercetări de teren.

Perspicace şi căutând momente de răgaz necesare, Sabo Maria s-a ajutat la lectura atentă a textelor şi la răspunsul scris, cu fiica sa, învăţătoarea Pop Maria şi cu învăţătorul Moiş Grigore, vecinul lor, identificând greşeli şi omisiuni, corectate şi completate în răspunsul restituit alături cu paginile iniţiale dactilografiate. Aceste pagini au avut nevoie de o nouă redactare şi redactilografiere, în forma în care ele pot fi citite acum.

82. DENUMIRI, REŢETE ŞI CREME PENTRU ŞAPTE PRĂJITURI DIFERITE

1. Mimoza

Reţetă: 450 gr. făină de grâu, 200 gr. unt, 200 gr. zahăr, un praf de copt, două vanilii, un ou întreg, o picătură de sare.

Din aluatul frământat se taie patru "păturі" care se coc pe dosul tepşei (tăvii), pe care s-a presărat mai întâi făină de grâu.

Crema: 300 gr. lapte se fiebe, 200 gr. griş, când se răceşte se adaugă 200 gr. zahăr frecat cu 200 gr. unt, 1 vanilie. Se pune o foaie peste care se pune dulceaţă, a 2-a foaie peste care se pune compoziţia albă, a 3-a foaie, peste care se pune dulceaţă şi foaia a 4-a peste care se presară zahăr praf.

https://biblioteca-digitala.ro

2. Prăjitură cu amoniac

Reţetă la o porţie: un ou, 150 gr. zahăr, 150 gr. lapte dulce, 150 gr. ulei, o linguriţă de amoniac. Se amestecă toate laolaltă, se pune făină de grâu câtă ia, (câtă primeşte coca rezultată din amestec) sau compoziţia prăjiturii, o porţie cu patru foi ("păturі"), coapte pe dosul tepşei (tăvii), presărată mai întâi cu făină de grâu.

Crema de lapte: 1kg lapte, patru vanilii, şase linguri de făină de grâu, laptele se pune la fiert, făina se desface prima dată în laptele rece, 1/2 kg. Amestecul se pune la laptele care fierbe, unde se pune şi o jumătate kg de zahăr.

Crema pentru 7-8 porţii. Se taie 4 foi ("păturі"), două rânduri de dulceaţă şi creme la mijloc. La patru foi sau "păturі", se pun două rânduri de dulceaţă şi creme între ele la mijloc.

3. Grilaj

Reţetă: 150 gr. nucă măcinată, 100 gr. făină de grâu, 150 gr. zahăr, opt ouă - gălbenuş. Albuşul se bate separat cu 150 gr. zahăr şi o linguriţă de amoniac. Se pune hârtia curată pe tava unsă cu ulei şi hârtie peste amestecul din tavă, împărţit în două tăvi.

Cremă: cinci ouă împreună (adică albuş şi gălbenuş), 200 gr. zahăr, două vanilii, amestecul se fierbe în aburi în oala de la lapte. Când se fierbe, se amestecă foarte repede în oala de la lapte, în aburi, până ce se îngroaşă, până ce pasta este groasă.

Se pregăteşte 200 gr. miez de nucă măcinată, cu 300 gr. zahăr pus la topit; când se topeşte zahărul se bagă nuca. Zahărul ars se pune pe o tăviţă pe masă, o tăviţă unsă cu ulei, pusă pe masă unde se lasă să se răcorească crema de la grilaj. Apoi se toacă mărunt cu cuţitul, se cerne măruntul prin strecurătoare şi rezultatul se pune în cremă. După ce compoziţia s-a făcut, s-a amestecat, rulăm această compoziţie, facem din ea ruladă. Se trage cu cremă subţire pe dinafară cu cuţitul subţirel, se întinde, se netezeşte crema bine. Nuca mai mare reţinută prin cernutul prin strecurătoare, se rulează cu nuca arsă.

4. Rond de cacao

Reţetă: zece ouă, se bat zece albuşuri şi gălbenuşuri separat, se bagă în gălbenuşul bătut un praf de copt, două linguriţe de rom, zece linguri făină de grâu în compoziţia bătută. O tavă mare unsă cu ulei şi hârtie albă curată pe ea, hârtie absolut egală cu tava, cu marginile acoperite şi ele jur-împrejur.

Crema: la o porţie cere: un pachet şi jumătate de unt, se freacă cu 250 gr. de zahăr până-i spumă, se pun două vanilii şi un vârf de cuţit sare de lămâie. Compoziţia se crapă în patru foi, se taie în patru foi sau "păturі".

5. Rond de pişcot

Reţetă: opt ouă, opt linguri de zahăr, opt linguri făină de grâu. Albuşul tot se bate separat cu zahărul, apoi se amestecă cu gălbenuşul foarte puţin, se pune un praf de copt, o coajă de lămâie râşnită sau o lămâie întreagă râşnită cu zeamă cu tot.

Crema: o ceaşcă de lapte, două linguri de făină, două linguri de apă rece în care se desface făina, 200 gr. de zahăr pudră, zeama şi coaja rasă de la o lămâie, două gălbenuşuri de ou, 150 gr. unt. În laptele clocotind, mestecând mereu, se adaugă făina desfăcută cu apa. După două-trei minute se ia compoziţia de pe foc şi se mestecă până se răceşte. Între timp untul se freacă spumă şi pe rând se adaugă zahărul praf, gălbenuşurile de ou, zeama şi coaja de lămâie, şi la urmă compoziţia din lapte şi făină.

6. Rumba

https://biblioteca-digitala.ro

Reţeta: aluatul pentru foi: 450 gr. făină, 150 gr. untură (sau 200 gr. margarină), 180 gr. zahăr, cinci gălbenuşuri de ou, cinci linguri smântână, puţin amoniac (sau praf de copt). Se fac trei foi. O foaie se frământă separat, cu o lingură de cacao, pentru a schimba culoarea.
Umplutura: 250 gr. nucă măcinată, fiartă cu 200 gr. zahăr şi 100 gr. lapte. Când e rece, se amestecă cu cinci albuşuri de ou bătute spumă, trei linguriţe de sare, vanilie sau lămâie. Se pune o foaie galbenă în tavă, care se unge cu dulceaţă, se pune jumătate din compoziţia cu nucă; se aşează foaia maronie; se pune iarăşi dulceaţă şi restul compoziţiei; se pune foaia galbenă şi se dă la cuptor. Este o prăjitură pretenţioasă. Numai acolo, la nunta Finta Mărica, am făcut-o.
Glazură rece: 300 gr. zahăr, două linguri cacao, trei linguri apă clocotită; margarină cât o nucă. Se întinde pe prăjitura rece.

7. Prăjitură cu miere de albine
Reţeta: un ou, 150 gr. zahăr, trei linguri de miere de albine, trei linguri de lapte dulce, o lingură de bicarbonat, un sfert de pachet margarină, se freacă pe un colţ de sobă, într-un vas sau lighean, sau într-o cratiţă. Când e topită bine margarina, atunci se bagă în amestec făină de grâu cât ia, se pune o picătură de sare cât cuprindem cu două degete, se fac din aluat foi şi se pun la copt.
Crema: pentru foile albe: o jumătate litru de lapte, 150 gr. griş, 250 gr. zahăr, 250 gr. margarină. Grişul se fierbe cu lapte, până se răceşte, se freacă spumă margarina cu zahărul praf, se amestecă apoi cu grişul răcit. Se unge o foaie cu dulceaţă, se pune foaia a doua peste care se toarnă compoziţia albă, se pune a treia foaie care se unge cu dulceaţă; se pune foaia a patra. Bineînţeles foile sunt deja coapte...

8. Pişcot
Reţeta: se folosesc douăsprezece ouă, se separă albuşul şi gălbenuşul în două vase distincte, se bate albuşul lor cu douăsprezece linguri de zahăr şi douăsprezece linguri de apă, se pune un praf de copt, o picătură de sare, cât prindem cu două degete; se pun 12 linguri de făină de grâu, se pune o lămâie măcinată cu totul, pe tava unsă şi cu hârtie peste unsoare, se coace amestecul în cuptor, după care aluatul copt se împarte în trei foi (pături).
Crema respectivă cere: două pachete de unt sau margarină, 200 gr. de zahăr, două vanilii, zece linguri de cafea fiartă, zeama strecurată, din cafea măcinată mărunt, zece linguri de cicoare. În amestec iese culoarea închis-crem către negru. Compoziţia se unge între cele două foi, cu zahăr praf, cernut deasupra, se umple pe toată tava şi se taie în bucăţi după cum este dorinţa consumatorilor.

În depozitul văzut la nunta Măricăi din gospodăria Finta Cecilia la Moişeni, erau depuse patru categorii de forme diferite, după formele şi mărimile diferitelor tăvi de tablă în care fuseseră coapte în cuptor, formele de aceleaşi dimensiuni repetându-se în concordanţă cu cantităţile cerute pentru prezenţa la masa mare a o mie de persoane sau cinci sute de perechi prezente.

Iată şi reţeta pentru **ruladă de ficat**.

Ficatul de porc sau de vită se prăjeşte în untură de porc, se toacă cu maşina de tocat carne, se bagă în el două- trei felii de pâine, un pic de sare, după gust. Apoi separat se iau patru ouă crude, şase ouă fierte tari, se pune peste amestec piper negru pisat şi pătrunjel mărunţit, puţină sare şi cele patru ouă crude, se pun patru linguri de pesmet pisat, se amestecă laolaltă tot acest aluat galben, se aşează după lungimea tavei în celofan uns cu ulei şi se pune separat pasta de ficat la margine. Se aşează gălbenuşul şi se rulează cu celofan.

https://biblioteca-digitala.ro

Sulul cilindric galben rămâne în centrul ruladei lungă cât tava şi se pun la copt în tepşe (tăvi), în cuptor. Este un produs alimentar delicios.

Cap. XIV Momente principale din desfăşurarea nunţii

83. CĂSĂTORIA CIVILĂ

Încă de vineri seara (29.IV.1988) am reţinut faptul important că actul căsătoriei civile al celor doi miri moişenari, Moiş Grigore - Grigoru lui Văsâiu Musteţii, de 19 ani şi Finta Mărica a lui Gheorghe Fintuca - de 16 ani, a avut loc cu două săptămâni mai înainte de nuntă.

Se mai vorbea acum despre trei sau patru perechi tinere de naşi care vor fi la această nuntă, între care fratele cel mai mic al soacrei - Big Vasile, cu soţia lui din Huta, căsătoriţi anul trecut şi Finta Dumitru, fratele miresei cu soţia, căsătoriţi în ultimile două zile din luna ianuarie 1988. Aceste două perechi de naşi constituiau grupul celor propuşi din partea miresei şi discuţia se afla în continuare pentru alte două perechi de naşi propuşi din partea mirelui. La această ceremonie oficială săvârşită de către ofiţerul stării civile de la primăria comunei Certeze, de care aparţine satul Moişeni şi la care au asistat şi o bună parte dintre funcţionarii prezenţi al Consiliului Popular, cei doi tineri au fost asistaţi de naşi, părinţi şi câteva rudenii apropiate.

Cu solemnitate oficială, ofiţerul stării civile citeşte şi tălmăceşte prevederile legiuirilor din România referitoare la căsătorie, la familie, precum şi condiţiile şi îndatoririle pe care trebuie să le îndeplinească cei doi tineri, obligaţiile asumate de ei prin actul legal al căsătoriei, întrajutorarea reciprocă, obligaţiile faţă de copiii care vor veni etc. Toate paragrafele legale citite, au fost explicitate şi susţinute de ofiţerul stării civile prin pilde şi îndrumări personale.

După săvârşirea ceremoniei oficiale au urmat felicitările şi urările afectuoase ale tuturor celor prezenţi, precum şi un mic dar copios bufet deschis cu pahare pline de ţuică sau vin, cu urări de sănătate, fericire şi prosperitate, gustând din plin din cele aduse de către nuntaşi în sacoşele sau desagii lor: fripturi de pasăre pane, fripturi din carne proaspătă de porc, cu pâine de grâu, prăjituri, cornuleţe şi felii de cozonaci.

84. CELE PATRU PERECHI DE NAŞI TINERI

Între timp au avut loc în continuare, discuţiile între cei doi miri şi cu familiile lor pentru definitivarea listei naşilor propuşi din partea mirelui. Aceştia au propus un frate şi o soră a mirelui, amândoi căsătoriţi. Tabelul celor patru perechi de naşi a fost astfel încheiat cu acordul tuturor celor implicaţi, chiar în ajunul nunţii. El cuprinde în total patru perechi sau opt persoane:

1. Finta Dumitru cu soţia lui Mărioara, adică fratele miresei;
2. Big Vasile cu soţia Ana, unchiul cel mai tânăr al miresei;
3. Moiş Gheorghe a Pătrului cu soţia Floare, sora mirelui;
4. Moiş Ioan al Musteţii cu soţia Floare, fratele mirelui.

Deci în total patru perechi de naşi, foarte tineri toţi, opt persoane, rudeniile cele mai apropiate ale celor doi miri, aleşi la paritate din partea mirilor şi confirmaţi de familiile respective.

https://biblioteca-digitala.ro

85. PREGĂTIREA STEAGULUI DE NUNTĂ LA SOCRUL MARE

Astăzi, duminică 1 mai 1988, are loc nunta lui Moiş Grigore, Griga lui Văsâiu Musteţii, de 19 ani, cu Finta Mărica, de 16 ani.

În cursul dimineţii la casa lui Moiş Văsâiu a Musteţii, tatăl mirelui, socrul mare, rudă şi vecin cu Moiş Gică a Musteţii, care au gospodăriile apropiate pe "Vale", se confecţionează "steagul de nuntă". Se aflau adunaţi acolo în afară de părinţii şi fraţii mirelui şi unele rudenii între care Şomle Gheorghe a Bucoaiei, de 80 ani şi trei luni, născut la 28 ianuarie 1908, tata bătrân (bunicul) al mirelui.

86. AMINTIRILE LUI ŞOLME GHEORGHE A BUCOAIEI - 80 ANI

Văzându-mă, acesta povesteşte întâmplări implicate în evenimentele din vara anului 1934, când, în calitate de inspector al Fundaţiei Culturale din Bucureşti, am sosit la Moişeni într-o zi de duminică la biserica din sat, în fruntea unui grup de 14 studenţi şi proaspeţi absolvenţi de universitate în specialităţi diferite, cu sarcini de cercetare pentru cunoaştere şi pentru activităţi practice, economice, sanitare şi culturale, organizate după nevoile locale, după înţelegere cu obştea satului.

Moişeni era atunci o comună condusă de primarul Şomle Nicoară, dar fără local şi sediu oficial de primărie. Veştile către obşte erau comunicate de către primar sau de către preot în faţa mulţimii prezentă afară în faţa bisericii, după terminarea slujbei.

Cu scop lămuritor am trimis preotului Andrei Berinde un bileţel scris ad-hoc în care am explicat succint cine suntem şi cu ce obiective am sosit la Moişeni. La terminarea slujbei, afară, în prezenţa numeroşilor credincioşi, preotul a explicat în grai oşenesc (se născuse în satul vecin, Certeze), cine sunt musafirii nepoftiţi prezenţi şi care este scopul sosirii lor în acest sat din Ţara Oaşului.

Din mulţimea prezentă cineva a strigat cu putere îndată după vorbirea preotului: "Stăm aici de patru sute de ani şi n-a mai făcut nimeni la noi nici poduri, nici drumuri. Mai stăm încă patru sute de ani!". Am auzit cu emoţii strigătul, l-am asociat fără comentarii cu vestea pe care o înregistrasem în mersul micului nostru grup tineresc, cu faptul că un moişenar, în tentativa de a traversa în curmeziş prin vadul Râului Rău, fusese dus cu căruţa cu cai cu tot de viitura violentă, doar cu două luni mai înainte de sosirea noastră, în primăvara aceluiaşi an.

Am întocmit planul de activităţi pe baza cunoaşterii prealabile şi împreună cu toată obştea ne-am aşezat la lucru sistematic în trei campanii succesive de vară. Acum interlocutorul meu, Şomle Gheorghe a Bucoaiei, în vârstă de 80 de ani, precizează din memorie, ceea ce de fapt ştie tot satul, că cel care strigase atunci impetuos şi puternic a fost Mare Gheorghe a lui Hodoghii, om de circa 70 de ani. Iar cel care pierise în câteva clipe cu căruţa cu doi cai sirepi cu tot, cuprins în vâltoarea violentă a Râului Rău, în aceeaşi primăvară, a fost Ban Vasile a Ileanului, care călătorise prin America pentru lucru şi avea "cai minunaţi". Era atunci în vârstă de 58-60 ani. Azi trăieşte fiul său, Ban Văsâiu a Ileanului, de 60 de ani, care poate face preciziuni mai ample.

Dar în aceeaşi scurtă convorbire de astăzi cu Şomle Gheorghe a Bucoaiei, a fost invocat şi numele bravului meu prieten din acele vremuri eroice, Mare Ioan al Pârsei, moişenar harnic şi înţelept care se bucura printre consătenii săi de un excepţional prestigiu şi care obişnuia, când se întâmpla să se nască vreo gâlceavă oarecare între doi bărbaţi la care era martor, să înşface pe unul în braţele sale vânjoase şi să fugă cu el pentru a potoli

https://biblioteca-digitala.ro

gâlceava primejdioasă, frecvent urmată de încăierare, când se folosea şi cuţitul... Şomle Gheorghe afirmă că s-a numărat şi el printre cei cuprinşi în braţe de Mare Ioan al Pârsei şi transportaţi la distanţă pentru potolirea spiritelor aprinse, când "sângele porunce!"

87. "PE VALE", LA CASA PĂRINTEASCĂ A MIRELUI MOIŞ GRIGORE

a lui Văsâiu Musteţii, în ziua nunţii, am găsit acolo în gospodăria ordonată şi foarte curată, cei doi "stegari" aflaţi în serviciul mirelui pentru această nuntă:

1. Moiş Dumitru a lui Pătru, de 18 ani, verişor a-ntâia cu mirele şi
2. Moiş Dumitru a Şchiopului, 23 de ani, verişor al doilea cu mirele.

Erau de asemenea prezenţi şi cei doi "ceteraşi" ai mirelui, ambii din Moişeni:

1. Moiş Vasile a lui Dumitru - Ciuta, de 20 ani, cântăreţ versat la "ceteră" (vioară), la care a învăţat singur să cânte, fiind totodată şi un remarcabil "ţâpuritor";

2. Moiş Vasile a lui Dumitru Ghicăi, de 20 ani, "contralăul" celui dintâi, cântăreţ versat la "zongoră" (chitară), la care a învăţat şi el tot singur să cânte, fără îndrumător.

Ambii ceteraşi au fost colegi de clasă cu mirele. Ei au fost angajaţi să cânte la această nuntă, contra plată, pentru suma de 1500 lei.

În afară de perechea celor doi stegari menţionaţi şi la chemarea lor, se află aici prezente în haine de sărbătoare un număr remarcabil de 15 "druşte", fete din Moişeni, între 14 şi 20 de ani, cele mai multe prietene sau rudenii ale celor doi miri, care au fost chemate de stegari să participe în cursul dimineţii de astăzi, la confecţionarea steagului necesar în desfăşurarea ceremonialului nunţii.

Lucrările lor s-au desfăşurat sub îndrumarea şi cu participarea practică, efectivă a celor doi stegari care au folosit şi elementele principale din structura steagului purtat şi păstrat de la nunta lui Finta Dumitru (29-31.I.1988), fratele miresei de azi: bota cu cele două serii de 30 "ţurgalaue", clopoţei din bronz cu clinchet muzical pe două tonalităţi diferite, şi ţesătura din lână policromă a steagului propriu-zis. S-au adunat din nou cele 60 "şterguri" mici, romboidale, din pânză de casă frumos brodate cu înfloriturl geometrice şi florale policrome, şi tot ceea ce a fost necesar: verdeaţă, ederă, flori, şuviţe din hârtie creponată colorată în diferite nuanţe, sfoară puternică, împletită din cânepă, pentru confecţionarea "ştrutului" mare şi frumos, fixat solid în capătul de sus la "bota de la steag".

Îndată după ce confecţionarea steagului s-a terminat, mirii s-au reîntors la casa părintească a mirelui, de la biserică, unde participaseră la slujba oficiată după ritualul obişnuit pentru zi de duminică, mirii prezenţi azi în mod special pentru spovedanie şi împărtăşanie, pregătindu-se astfel pentru cununia lor religioasă care va fi oficiată la biserică, tot astăzi orele 19-21. Aici ei au acordat o atenţie specială steagului de nuntă, examinând frumuseţea şi încercând sonoritatea clopoţeilor şi trăinicia lui.

Toată lucrarea de câteva ore pentru confecţionarea steagului de nuntă la casa părintească a mirelui Moiş Grigore, Grigoru lui Văsâiu Musteţii (cu toate materialele necesare procurate din ajun sau în zilele anterioare, organizată şi condusă de cei doi stegari ca una dintre sarcinile lor principale, cu participarea celor 15 "druşte" selecţionate de ei din marele grup de fete din sat, toate participante la hora satului, mai ales rudenii şi prietene ale celor doi miri, între 14-20 de ani), s-a desfăşurat într-o atmosferă de voioşie generală întreţinută şi de cei doi ceteraşi ai mirelui, cu instrumentele lor muzicale - ceteră şi zongoră - cu melodii oşeneşti specifice, dublate de "ţâpurituri" şi "strâgete" în versuri recitate în tonalitatea muzicii instrumentale.

La confecţionarea steagului au participat următoarele "druşte":

1. Moiş Maria a lui Gheorghe Smărăială de 16 ani, rudă cu ambii miri;

https://biblioteca-digitala.ro

2. Moiş Mărie a lui Văsâiu lui Nonuţ, 18 ani, verişoară a II-a a mirelui;
3. Ban Măria a lui Dumitru Ioan Grigoru lui Ileanului, 13 ani - vară a întâia cu mirele;
4. Sas Floare, a lui Ilieşu lui Sas, 15 ani;
5. Moiş Măria a lui Grigoru a lui Ciupârdel, 14 ani, verişoară a II-a cu mireasa;
6. Moiş Măria a lui Văsâiu a lui Căciulie, 14 ani;
7. Bobuţ Mărie a lui Dumitru lui Ghergheş, 19 ani;
8. Moiş Floare a lui Petre lui Bulăndrău, 15 ani, rudă cu mireasa, verişoară a II-a cu mireasa;
9. Podac Măria a lui Griga a Pleapului, 14 ani;
10. Moiş Ana a lui Griguţă, 19 ani;
11. Moiş Floare a lui Gheorghe a Cuţâleşului, 15 ani, verişoară a I-a cu mirele;
12. Moiş Domnica a lui Dumitru lui Cou, 17 ani;
13. Mare Floare a lui Dumitru lui Cantarău, 14 ani;
14. Ban Măria a lui Nicoară, 14 ani, rudă cu mireasa;
15. Podac Ana a lui Gheorghe a Pleapului, 14 ani, rudă cu mireasa.

88. MUZICA ŞI ŢÂPURITURILE "CETERAŞILOR" LA MIRE

În timpul lucrului la steag ceteraşii au cântat muzică instrumentală oşenească, la "ceteră", acompaniată de "zongoră" şi au rostit în tonul muzicii o serie de "ţâpurituri" sau "strâgete" dintre care am izbutit să consemnăm câteva eşantioane specifice:

- "Frunză verde a codrului,
Nici armata nu-i aşa
Să mergi sara la lelea!"

- "Dragă mi-a fost cetera
De când m-o făcut mama
Nu am zâs că n-oi love
Lasă mândră că-i vede
Ci-o plătit dragostea me!"

- "Ceteră cu patru strune,
Duce-m-aş cu tine-n lume!
Şi cu mândra în cotune!"

- "Ceteraşu zice bine,
Contralăul îi mai câne,
Că-i cu ochi după mine!"...

- "Mândru cântă cetera,
Toamna şi primăvara
Când se mărită mândra!
Când se mărită cea hâdă,
Nici o ceteră nu cântă!..."

- "Lasă mândră c-am văzut,
Care cu cine-au ţinut!"

https://biblioteca-digitala.ro

- "Cu mândru care mi-i drag
Unde-i strâmt îmi pare larg,
Da cu care mi-i urât,
Unde-i larg îmi pare strâmt..."

- "N-am ştiut fântâna-n culme,
Şi pe Floare că-i în lume!
N-am ştiut fântâna-n lat,
Pe Măria că-i în sat!".

"N-am ştiut rându mândrii,
Că doarme-n podu şurii!
Da m-aş cu mândra de-a dura,
Cât o hi de largă şura!..."

- "N-am ştiut că nu-i slobod,
Să mă sui cu Floare-n pod!..."

- "Măria lui Sumărăială
N-a deschis uşa aseară!
M-o lăsat să stau afară!..."

- "Roşie-i mândra şi albă,
Poate hi că nu mi-i dragă!..."

- "Eu pe mândra o am iubit,
Ani de zile, nu un pic!"

- "Cine m-o făcut pribeag?
Codru şi frunza de fag!..."

89. DANŢUL STEGARILOR CU DRUŞTELE

După finisarea steagului de nuntă, care s-a bucurat şi de aprecierea pozitivă a celor doi miri pentru calităţile lui de frumuseţe, sonoritate muzicală şi rezistenţă, au urmat o serie de dansuri după muzica oşenească a celor doi ceteraşi prezenţi, la care cei doi stegari ai mirelui au luat la dansul în doi, pe rând, toate cele 15 druşte prezente.

90. MASA DE LA SOCRUL MARE

A urmat apoi masa oferită de socrii mari druştelor, stegarilor şi celor doi ceteraşi, precum şi celor câţiva oaspeţi prezenţi dintre rudeniile apropiate.

Vremea fiind foarte favorabilă, în câteva minute, în timpul dansului cu druştele, masa s-a putut aranja comod şi plăcut, afară, între cele două case din curte. Cu două scânduri lungi de câte 5 m şi late de 0,50 m, aşezate alături pe două capre cu câte patru picioare şi scăunele pe ambele laturi, au asigurat loc de aşezare pentru cele 30 persoane prezente.

https://biblioteca-digitala.ro

La proporţii reduse, după numărul mic al participanţilor, meniul oferit la masa "druştelor" a fost similar cu cel pregătit pentru masa mare care urmează să se desfăşoare după cununia religioasă, în acelaşi saivan reinstalat şi pregătit pentru sute de persoane la casa soacrei mici, Finta Cecilia, ca un festin bogat care va dura de la ora 21 până a doua zi la ora 12. La casa mirelui, "la masa druştelor" am servit foarte puţin din aperitiv, apoi o farfurie cu supă de pasăre cu răstăuţe (tăiţei), puţină friptură cu piure de cartofi în sos şi 3 păhăruţe mici cu vin (ţuica şi berea fiind excluse pentru mine).

Aici, la capătul mesei dinspre răsărit, s-a aflat tatăl mirelui Moiş Văsâiu a Musteţii, alături cu oaspetele său Şomle Gheorghe a Bucoaiei, care de fapt este socrul său, bunicul mirelui, după care au urmat fraţii mirelui şi cei doi stegari, iar la capătul opus au fost ceteraşii, mereu cu instrumentele lor muzicale alături. Pe cele două laturi paralele, două şiruri alcătuite din cele 15 "druşte". La discreţie pe masă sticle pline cu ţuică şi bere, căni cu vin, păhăruţe şi pahare potrivite, castroane pline cu numeroase sorturi de prăjituri diferite. Serveşte soacra mare, ajutată de una dintre nurorile sale tinere.

1. Aperitivul, pe farfurii întinse pentru fiecare dintre cei prezenţi la masă, este astfel compus: o bucată de şnitel de pasăre, felii de ruladă din carne de porc tocată, prăjită cu ou în cuptor, felii de caş proaspăt, recent adus de la stână...

2. Felul doi - supă caldă din carne din pasăre cu "răstăuţe", tăiţei proaspeţi de casă.

3. Felul trei a fost friptura din carne proaspătă de porc şi piure de picioci - cartofi - cu sos.

Pălinca, berea şi vinul fiind la discreţia fiecăruia, ca şi prăjiturile de mai multe sorturi, într-o veselie generală, masa a durat numai o oră (15-16).

91. FUGA "DRUŞTELOR" LA CASA MIRESEI

De la biserică se aud clopotele, fapt subliniat spontan de unii dintre bărbaţii prezenţi: "Popa face o şfeştanie!. După care urmează cununia!". Şi ca urmare, chiar înainte de a fi terminat fiecare masa cu felul trei, ca la un semnal categoric, întregul grup de 15 fete s-a ridicat repede de la masă, deodată cu plecarea miresei către casa proprie, condusă de mire. În câteva clipe cu grabă presantă, cele cincisprezece fete, "druştele", au dispărut cu toate împotrivirile stegarilor şi ceteraşilor.

Ele se grăbeau să ajungă la vreme la casa miresei, la dansul miresei cu fetele din sat, un dans impresionant prin structura, ritmul, solemnitatea şi eleganţa lui, care s-a desfăşurat timp de două ore într-o strălucitoare lumină caldă de soare, între "casa mare" şi "casa mică" din curtea gospodăriei Finta Cecilia, sub privirile fascinate, emoţionate şi pline de admiraţie ale unei mari mulţimi de nuntaşi de ambele sexe şi de toate vârstele.

92. CETERAŞII MIRESEI ŞI MUZICA LOR

O menţiune specială trebuie făcută pentru cei doi ceteraşi care întreţin cu muzică oşenească veselia de nuntă de la casa miresei. Ambii sunt originari din satul vecin Bixad, numele lor sunt:

1. Batin - Tonpoşel, de 18 ani, ceteraş cu cetera (vioara);
2. Bercea Vasile, 15 ani, zongoraş cu zongoră (chitară).

Zongoraşul cântă de zece ani în public, la hora satului şi la nunţi. El susţine că "zongora" face mai multă rezonanţă, "are mai mare glas!".

Ambii au fost angajaţi să cânte la această nuntă pentru suma de două mii lei. Ei cântă în primul rând muzică oşenească tradiţională, dar şi "muzică populară" românească.

https://biblioteca-digitala.ro

Ceteraşul declară că el cunoaşte trei sute melodii distincte din seria variantelor melodiilor oşeneşti specifice, numite "Cântecul omului". El invocă la acest subiect pe Gheorghe a lui Petre, Gheorghe Bercea a lui Petre, care a decedat în ţară, la lucru, în anul 1984, în Miercurea Ciucului, la vârsta de 45 ani, când avea acasă patru prunci. Cel mai mic dintre cei patru copii ai săi este "zongoraşul" Bercea Văsâi. Acesta cunoaşte de la tatăl său decedat, care fusese bun ceteraş şi un foarte mare "ţâpuritor", un mare număr de melodii din seria "Cântecul omului".

Fenomenul este frecvent practicat în Ţara Oaşului, deseori la hora satului şi mai frecvent la petrecerile de la cumetrii şi de la nunţii.

La nuntă,de regulă, în afară de roata feciorilor şi danţul de perechi "în doi", cu melodiile cele mai frumoase, care sunt permanent prezente şi la hora satului, sunt cântate ca părţi componente ale unui ritual complex melodiile cele mai arhaice, după care se desfăşoară o serie de ritualuri cu manifestări folclorice originale şi foarte caracteristice:

1. Danţul miresei cu fetele din sat;
2. Danţul colacilor miresei;
3. Danţul găinii miresei;
4. Danţul miresei cu toţi participanţii de la nunta sa, care de regulă încheie suita dansurilor şi petrecerea generală de la masa mare.

Toate aceste dansuri specifice, care se succed în ritualul complicat şi complex al nunţii, într-o formă statornică după străvechi tradiţii, au melodii distincte pentru fiecare dintre ele, asociate şi cu "strâgete" sau "ţâpurituri" specifice, în concordanţă cu tema lor dominantă. În acest melodii cu rezonanţe arhaice, resimţim ecouri originare şi semnificaţiile primare de la originile statornicirii obiceiurilor şi începuturilor muzicii populare, consacrată ceremoniei specifice a nunţii.

93. DANSUL MIRESEI CU FETELE DIN SAT

Mireasa este îmbrăcată ca de mare sărbătoare, în costumul specific de mireasă, cum n-a mai fost niciodată şi nu va mai fi a doua oară, împodobită cu găteala sa caracteristică şi foarte originală pentru Ţara Oaşului, în care remarcăm îndeosebi migala uluitoare prin care meşteriţe pricepute i-au împletit firele părului din cap, în trei plase distincte, originalitatea şi frumuseţea cununei înflorate şi mulţimea mărgeluţelor strălucitoare policrome, grupate pentru 12 aţe, cu remarcabilă artă, în motive geometrice şi florale stilizate, care îi împodobesc capul şi gâtul.

Ea se află exact în centrul unui cerc alcătuit din toate fetele satului de 14-20 de ani, cele care frecventează hora satului. Sunt acum toate prezente aici, cincizeci şi şase la număr, şi fără excepţie într-un cerc strâns, într-o roată perfectă, cu braţele înlănţuite şi siluetele talie lângă talie!...

https://biblioteca-digitala.ro

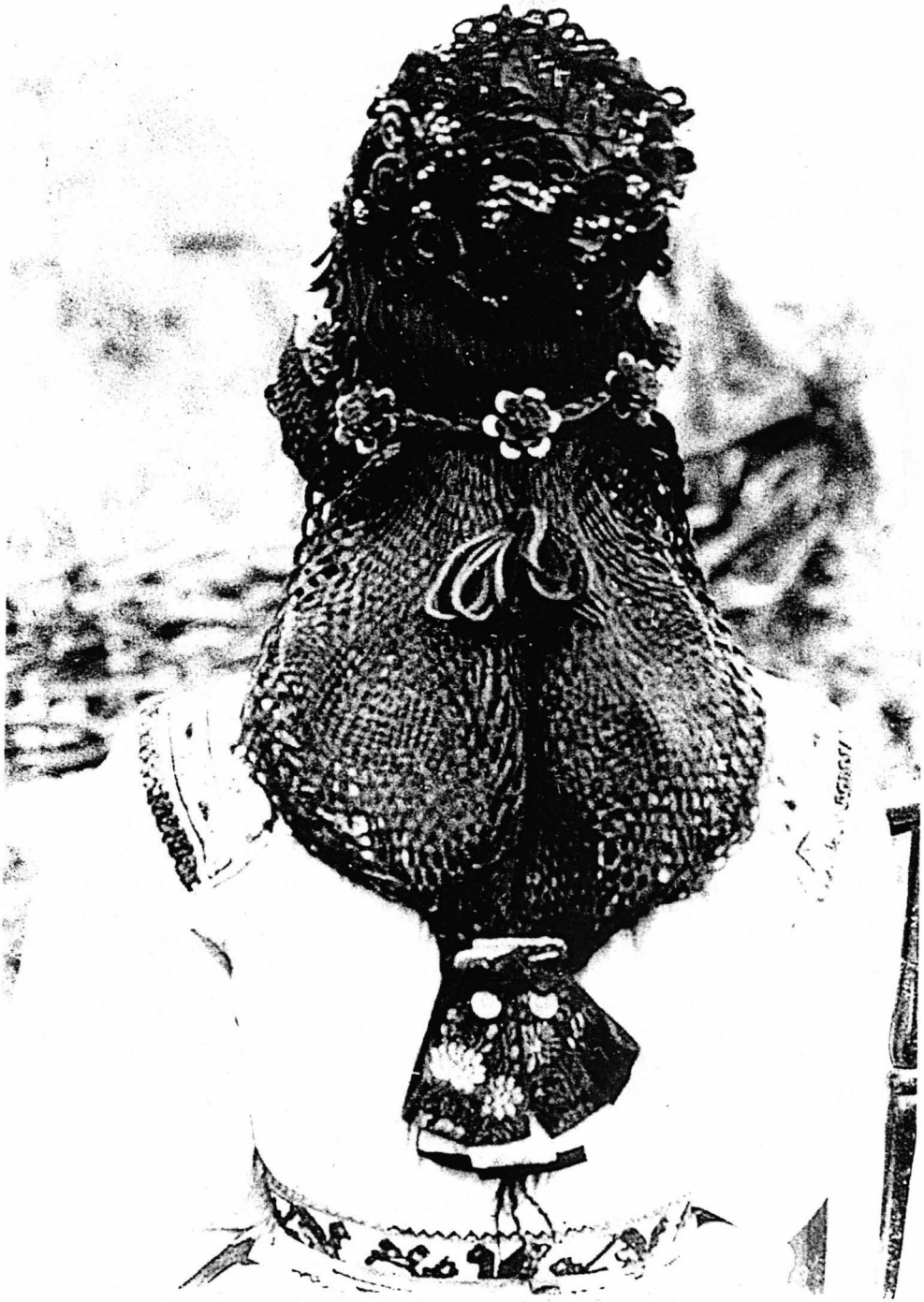

CUNUNĂ ŞI COADĂ (PLASĂ) DE MIREASĂ

https://biblioteca-digitala.ro

GĂTEALA CAPULUI MIRESEI

https://biblioteca-digitala.ro

Cu muzica specifică a celor doi ceteraşi din Bixad, în curte, între cele două case, într-o zi de primăvară calmă, caldă şi însorită încă spre asfinţit, dansul miresei cu fetele din sat este în toi, în aşteptarea stegarului cu steagul de nuntă.

O horă mare, exclusiv de fete, cu mireasa la centru, luată la un dans special consacrat acestui moment, când după rânduire riguroasă, în ordine solemnă, cu succesiune ritmică susţinută de ritmul original al muzicii celor doi ceteraşi, fetele se desprind pe rând din strânsoarea cercului şi avansând spre centru lui în paşi de dans, primesc de la antecesoarele lor, rolul de a continua fiecare alte câteva momente la dansul cu mireasa. În timpul acestui dans au loc concomitent şi "ţâpurituri" sau "strigături", un dialog permanent recitat în versuri între mireasă şi partenerele sale la dansul în doi, strigături semnificative pentru acest moment în care sunt rememorate şi subliniate relaţii de prietenie şi căile despărţirii care conduc spre noi orizonturi ale vieţii.

După o melodie originală şi duioasă cântată de cei doi ceteraşi din Bixad, roata se învârteşte lent în pas de dans solemn, maiestuos şi elegant, mereu de la dreapta spre stânga.

Din când în când, tot în ritmul muzicii şi al dansului, roata se deschide pentru câteva clipe, permiţând astfel uneia dintre fete să se desprindă din încleştarea strânsă a cercului, care se închide tot în aceleaşi clipe, pe urmele fetei care avansează spre centrul cercului, unde prinde mireasa la dansul în doi pentru două- trei minute.

Pe fundalul muzicii duioase care pătrunde la inimă, accentuată şi de dialogul în versurile "strâgetelor" miresei cu partenerele sale de dans, cercul perfect închis, s-a deschis şi reînchis în aceleaşi clipe de cincizeci şi şase ori, permiţând pe rând tuturor fetelor să se desprindă una din cerc şi să prindă la dansul în doi mireasa aflată şi predată mereu în centrul aceluiaşi cerc înconjurător. S-a înlesnit astfel tuturor participantelor dansul şi cântecul cu recitări de versuri folclorice retrăite cu emoţii, transmise după multe veacuri, reactualizate în asemenea momente solemne.

Aceste datini străvechi au oferit tuturor fetelor din sat clipe de încântare şi bucurie la dans, împreună cu mireasa, toate încântate de frumuseţea şi semnificaţia tainică a acestui dans ritual ancestral, mereu actualizat.

Este aici cuprinsă şi explicaţia grabei presante, după care, ca la o comandă categorică şi fără clipe de ezitare sau întârziere, toate cele cincisprezece "druşte" părăsiseră vertiginos masa care le fusese oferită la casa socrului mare, toate în aceeaşi clipă, sub presantă grabă de a nu pierde nici o minută din această ocazie şi obligaţie de a fi împreună cu mireasa, sfidând cu hotărâre încercările stegarilor şi ceteraşilor de a le mai reţine pentru câteva momente...

La dansul miresei cu fetele, solemn şi simbolic în aceeaşi măsură, strigă în versuri ad-hoc, pe game muzicale în acord cu melodiile ceteraşilor, atât mireasa cât şi fetele, partenerele sale de dans, într-un dialog care exprimă bucurii, dar şi durerea despărţirii.

Momentul a fost invocat concret prin "strâgete" şi "ţâpurituri" recitate în tonalităţi muzicale, în armonie cu melodiile instrumentelor muzicale mânuite cu măiestrie de cei doi ceteraşi versaţi ai miresei, originari din satul vecin Bixad, sub privirile fascinate ale unei mari mulţimi de nuntaşi, cu rudeniile, vecinii şi invitaţii aflaţi la casa miresei. Consemnăm spre exemplificare, doar cele câteva versuri improvizate ad-hoc şi strigate de către colega de şcoală şi prietena din copilărie a miresei, Moiş Mărie a lui Gheorghe a lui Smărăilă, de 16 ani, care a spus:

- "Măi Mărie, măi Mărie,
La a ta căsătorie,
Multă ciudă şi mânie!"

https://biblioteca-digitala.ro

- "Mireasă cununa ta,
Stă în cui ş-o rugina!...
Frunză verde de pe coastă,
Frumoasă-i mireasa noastră!
Parcă e din ladă scoasă!
Da şi mirele-i frumos,
Parcă e din ladă scos!"

- "Mireasă la casa ta,
Cântă cucu şi mierla!"
Cucu cântă de iubire,
Şi mierla de despărţire,
Că te duci la al tău mire!
La mire în colţul căşii
Este un păr cu pere,
Multe le-o va cere!"

94. BULCIUGUL ŞI ÎNCHINAREA PAHARELOR LA MIREASĂ

Cu punctualitate demnă de consemnat, la închiderea dansului miresei cu întregul cerc de fete, ora 19, stegarul cu steagul de nuntă a sosit la casa miresei, unde s-au declanşat alte două episoade semnificative din ciclul aflat în succesiune, după structura tradiţională a ceremonialului nunţii.

După semnalul dat de stegar cu voce tare şi cu sunetele muzicale ale celor două serii de clopoţei din bronz de la steagul de nuntă, scuturat cu putere pentru a obţine linişte, în mijlocul horei cu mare mulţime de nuntaşi care înconjoară mireasa, grupul fetelor care o purtaseră la dans, rudeniile apropiate şi marea mulţime de nuntaşi prezenţi, stegarul anunţă numele "tarostelui", tânărul bărbat Şomle Dumitru a lui Gheorghe a Bucoaiei, 35 ani, care rosteşte "bulciugul" adresat miresei Finta Mărica de 16 ani. Acesta recită cu talent şi multă claritate în conţinut, frumoase versuri formulate şi cizelate într-o îndelungată experienţă folclorică tradiţională, transmisă prin viu grai din generaţie în generaţie, din timpuri imemorabile şi până astăzi, dar şi cu imagini, momente sau descrieri de situaţii biografice speciale care subliniază momente de fericire, de bucurii, sau dintre cele dureroase din viaţa tinerei mirese, căreia îi sunt închinate acum aceste versuri.

Între datele biografice din viaţa personală a tinerei mirese, a fost invocată acum în versurile "bulciugului", cu discreţie, dispariţia tragică cu patru ani mai înainte a tatălui miresei de azi, Finta Gheorghe a lui Petre lui Mihăilă, Fintuca, la vârsta de 36 ani, invocare care a adus asupra tuturor celor prezenţi, în frunte cu mireasa, soţie, copii, rudenii şi foarte numeroşi prieteni care l-au preţuit pentru vrednicia şi omenia lui excepţională, un val de durere şi întristare profundă pentru toţi...

- "Frunză verde de costreie,
Ceteraşii în loc să steie!
Am un cuvânt de cuvântare,
Dumneavoastră de-ascultare!"

- "Că mireasa zice-aşa
Că de-aci nu poate me
Fără două, trei cuvinte de bulciug

https://biblioteca-digitala.ro

Cu dragoste să te duci!"

- "Ia-ţi mireasă rămas bun
De la şiru cel de iarbă,
De la mama ta cea dragă!
Te-a crescut şi te-a-nvăţat,
Şa-mu la străini te-a dat!"

- "Că şi fata cea fecioară
Că nu ştii cu cine joară!
C-a venit unu din lume,
Techergheu şi mare câne,
Şi mâna cu tine-a dat,
Peste blid de grâu curat!
Şi-n gură te-a sărutat!
L-ai lăsat pe cel mai drag!"

- "Futu-vă raiu surori,
Răstăghiţi ş-a mele flori
Răstăghiţi şi le udaţi,
Şi la fecioraşi le daţi"

- "La care i-am fost urâtă,
Daţi-i floare veştejită!
Iar la care i-am fost dragă,
Daţ-i floare să-şi aleagă!"

- "Futu-ţi raiu tău mireasă,
Câte târguri târguieşti,
Nu te-aşa rău celuieşti
Ca şi când te căsătoreşti!"

- "Că ista nu-i târg de ţară
Să vinzi şi să cumperi iară,
Nici mar roş` din măru vost,
Să-l muşti şi să-l ţâpi gios,
Să zici că-i putregăcios!"

- "Plânge-mă maică cu dor
Ţ-am fost fată şi fecior,
Ţi-am scos plugul din odor
Ţ-am arat, ţ-am sămănat,
Grâu roşu ţ-am treierat,
Şi măicuţă m-ai uitat!... "

- "Plânge-mă, maică, cu dulce,
C-amu-s gata şi m-oi duce
La un ceas de cununie,

https://biblioteca-digitala.ro

Ca să-mi fie pe vecie!"

- "Ţurai mama miresii
Ieşi în crucea uliţii
Şi te roagă către soare,
Că ai fată de vânzare!"

"De vânzare fără bani,
Că o dai să n-o mai ai!
De vânzare fără preţ,
Că o dai să n-o mai vezi!"

- "Azi e zi de dimineaţă,
Te-ai ivit ca ş-o crăiasă,
Tu pe faţă te-ai spălat,
La fântână-ai alergat,
La fântână în grădină,
Unde şede-o rujă plină,
La rădăcină ce şede!?

Şede-un şarpe cam flămând
Smulge ruja din pământ
Şi o smulge şi o duce
Peste deal şi peste munţi,
La părinţi necunoscuţi!"

- "Rău-îi omu pân' se-nvaţă
Multă lacrimă-şi mai varsă!
Şi prin tindă şi pe-afară
De-ar umbla o moară-o vară!"

- "Uită-te mireasă bine
Cine şede lângă tine!
Până-amu ţi-a fost mândruţ
Ţ-a fost mândru şi bunuţ!
Dar de-acum ţ-o hi bărbat,
Ţ-o hi negru şi norat,
De- norat a hi ca ploaia,
Şi negru a hi ca noaptea!"

- "Spune-i tu stegar la mire,
Că-i o pruncă ne-nvăţată,
De-a fa rău, treabă iertată!
Ştiu că-n locu cununii
Fi-a multe lacrimi,
În locul mărgelelor,
Fi-ăr dosul pălmilor!"

https://biblioteca-digitala.ro

- "Nu te bucura stegar,
Pune-ţi pana la dosar,
Dă steagu la alt stegar,
Şi de-acuma înainte,
Amin şi noroc să fie,
La a ta căsătorie!"

95. "BULCIUGUL" ŞI ÎNCHINAREA PAHARELOR LA MIRE

Îndată după încheierea mesei oferită de socrul mare realizatorilor steagului de nuntă şi cu deosebire celor 15 "druşte" care au lucrat ca ajutoare benevole mobilizate de către stegari, şi după fuga lor precipitată la casa miresei, m-am reîntors şi eu acolo unde continua să se desfăşoare impresionantul dans solemn şi elegant al miresei cu toate fetele din sat şi unde am consemnat rostirea "bulciugului" luat miresei de către "tarostele" Şomle Dumitru a lui Gheorghe a Bucoaiei (35 ani), şi am asistat mai departe la "închinarea paharelor pline" ale miresei, pe rând, cu toate rudeniile ei şi cu vecinii şi prietenele ei. Apoi m-am întreţinut câteva minute cu doi tehnicieni amatori, sosiţi de la Baia Mare, cu aparate speciale de filmare, cu scopul deliberat de a realiza casete video alb-negru, cu aspecte din desfăşurarea nunţii de azi. Ei realizaseră deja aici o oră de filmare, cu aspecte din desfăşurarea nunţii la mireasă şi se grăbeau acum să plece de îndată "peste vale", la casa mirelui, cu acelaşi scop. Într-adevăr, paralel cu ceremoniile şi evenimentele desfăşurate la casa miresei, între care momentele cele mai emoţionante au fost aici cele de la dansul minunat al miresei cu toate fetele din sat, concomitent "peste Vale", în gospodăria lui Moiş Tămaş al Musteţii - socrul mare, deci la casa mirelui, nucleul mic al nuntaşilor prezenţi acolo a continuat să crească mereu. După fuga grăbită a "druştelor" la casa miresei, în "Dâmbul Pricopenilor", au venit tot mai multe rudenii, cu vecini şi nuntaşi invitaţi în mod special, alcătuind împreună o mare mulţime de ambele sexe şi de toate vârstele, printre care se disting un grup numeros şi compact de feciori şi "boresari" tineri, în frunte cu tânărul mire, care într-un cerc strâns de corp lângă corp, în ritmul muzicii oşeneşti instrumentale, a celor doi ceteraşi versaţi din Moişeni, ceteraşii mirelui se aflau într-un aprig dans cu "roata bărbătească". În jurul unei mese din camera cea mai încăpătoare şi mai frumos împodobită, cu tropotit sacadat şi trepidant, într-un original şi armonios ritm specific, "pe mare şi pe mânunţel", cu salturi şi lovituri ritmice din pinteni şi din palme, cu "strâgete" şi "ţâpurituri" în versuri recitate în armonie cu muzica "ceteraşului" cu "cetera" şi a "zongoraşului" cu "zongora", care "are glas mai mare". Acest grup s-a rotit într-un ritm vijelios de trei ori în jurul aceleiaşi mese, de la dreapta spre stânga, în trei rotiri complete, după care stegarul mirelui, bătând cu "bota de la steag" pe faţa mesei şi scuturând steagul cu putere, a dezlănţuit clinchetul sonor al celor treizeci de "ţurgalaue" şi clopoţei din două mărimi globulare perfecte, dar diferite, realizate din bronzul cel mai fin şi strălucitor, când acelaşi stegar a cerut nuntaşilor linişte şi atenţie pentru ca toată mulţimea prezentă să audă cuvântul "tarostelui" Şomle Dumitru a Bucoaiei, care va lua "bulciugul" mirelui Moiş Grigore a Musteţii. Acest "taroste" şi-a început cuvântul recitărilor sale cu vorbele: - "Aşa ca o dragoste, când se desparţă un fecior de părinţii lui", şi a continuat:

- "Tătă ceata-împărătească,
Să se strângă după masă!
Este-un cuvânt de-a cuvântare,
Dumneavoastră de-ascultare!..."

https://biblioteca-digitala.ro

- "Că şi craiu zice-aşa,
Că de ici nu poate me,
Fără două-trii cuvinte de bulciug!..."

- "Ie-ţi măi mire rămas bun,
De la firul cel de iarbă,
De la mama ta cea dragă!
Te-a crescut şi te-a-nvăţat,
Ş-amu la străini te-a dat!"

- "Ce eşti mire supărat,
Cu părul pe ochi lăsat?
Pentru ce popa te-a jurat!"

- "Futu-ţi raiu tău măi mire,
Câte târguri târguieşti,
Nu te-aşa rău celuieşti
Ca şi când te căsătoreşti!"

- "Că nu e târg de la ţară,
Să vinzi şi să cumperi iară!
Nici măr roşu din măru vost,
Ca să-l muşti şi să-l ţâpi jos!"

- "Că-i o pară mălăiaţă,
N-o mai uiţi pe toată viaţa!..."

- "Trei fete cu aţă-n ac,
De-aseară-o cusut pe steag!
Şi struţu ţi l-o mâncat,
Şi l-o pus în vârf la steag!"

- "Futu-vă raiu surori,
Răstăghiţi ş-a mele flori!
Răstăghiţi şi le udaţi,
Şi la fecioraşi le daţi!..."

- "La care a fost mai drag,
Daţi-i care să-şi alegă!
La care a fost urâtă,
Daţi-i floare veştejită!"

- "Ţurai mama mirelui,
Ieşi în crucea uliţei
Şi te roagă către soare,
Că ai fecior de vânzare!"

- "De vânzare fără bani,

https://biblioteca-digitala.ro

Că îl dai să nu-l mai ai!
De vânzare fără preț
Și îl dai să nu-l mai vezi!"

A urmat apoi scena duioasă, care în cele mai dese cazuri aduce lacrimi în ochii participanților, cea cu închinarea paharelor pline ale mirelui către toate rudele lui apropiate: bunici, părinți, frați și surori, rudenii apropiate dar și prieteni din copilărie sau din anii mai apropiați al holteirii. Momente care semnifică despărțirea mirelui din cuibul părintesc în care s-a născut și a crescut, ca și din cercul rudelor și prietenilor apropiați, la plecarea lui pe drumul nou al familiei proprii cu sarcini și îndatoriri personale, familiale și obștești, necunoscute până acum, toate cu o nouă esență morală și cetățenească, care îl obligă și îl angajează pentru tot cursul vieții.

96. ALAIUL MIRELUI CU NUNTAȘII SĂI, CĂTRE BISERICĂ

Îndată după închinarea paharelor pline, de rămas bun ale mirelui cu toate rudele și prietenii lui, de la casa părintească, acesta cu stegarii lui, cu nașii și cu ceterașii, cu numeroase rudenii și invitați de ambele sexe și de toate vârstele, au străbătut cu muzică și mare alai sărbătoresc calea de la gospodăria lui Moiș Tămaș al Musteții, de "dincolo de Vale până la Dâmbul Bisericii", unde cea mai mare parte a acestor numeroși nuntași, s-au oprit cu ceterașii lor, pe tăpșanul din fața casei parohiale, aflat tot în curtea bisericii, unde s-a format o horă mare cu muzică și dansuri oșenești frenetice, cu exuberanță și mare veselie, în timp ce un grup restrâns de nuntași, cu mirele, au rămas afară la intrarea în biserică, în așteptarea sosirii miresei, cu alaiul ei, pentru slujba căsătoriei religioase.

STEGAR LA CASA MIRESEI

https://biblioteca-digitala.ro

97. HORA MARE DE LA CASA PAROHIALĂ

Pe când mirele a rămas de planton la uşa bisericii în aşteptarea miresei pentru cununia religioasă, numai la o sută de metri distanţă de biserică, pe tăpşanul din faţa casei parohiale, marea majoritate a nuntaşilor participanţi la alaiul mirelui, cu numeroşi nuntaşi de ambele sexe şi de toate vârstele, cu prevalenţa tineretului, cu muzica celor doi ceteraşi versaţi din Moişeni, un "ceteraş" cu "cetera" şi un "zongoraş" cu "zongora" mai răsunătoare şi cu "glas mai mare", au continuat cu patos înflăcărat şi mare veselie, dansurile bărbăteşti cu "roata" şi cu "tropotit pe mare şi pe mânunţăl", alternând cu dansurile de perechi, "în doi", "un bărbat c-o giucăuşă" într-o horă mare cu numeroşi participanţi veseli şi entuziaşti, începută deodată cu sosirea mirelui pentru întâmpinarea miresei în uşa bisericii. Această veselie exuberantă, cu două categorii de dansuri oşeneşti tradiţionale şi cu numeroşi participanţi, cu "strâgete" şi "ţâpurituri" în versuri, recitate în tonalităţi concordante armonios cu muzica melodiilor instrumentale executată de către cei doi "ceteraşi" talentaţi şi pasionaţi, va dura în faţa casei parohiale timp de două ore (19-21), adică tot atâta vreme cât cea necesară pentru săvârşirea ceremoniei în biserică.

98. DIN NOU LA DANSUL MIRESEI CU TOATE FETELE DIN SAT

La despărţirea sa de mirele rămas de strajă în uşa bisericii, stegarul, cu steagul de nuntă, împuternicitul mirelui, s-a dus de îndată la trei sute de metri mai sus în "Dâmbul Pricopenilor", la casa miresei, unde se afla încă în desfăşurare, dar către faza finală, minunatul dans solemn şi simbolic al miresei cu toate fetele din sat.

Aceste fete se aflau, ca şi la începutul acestui dans, cu două ore mai înainte, rânduite într-un mare cerc strâns, format exclusiv din fetele care frecventează hora satului, înconjurând mireasa aflată în centrul acelui cerc închis. Ea fusese luată pe rând, pentru câteva minute, de fiecare fată la rând, la un dans specific "în doi", cu o melodie duioasă, eveniment invocat şi subliniat prin "strâgetele" şi "ţâpuriturile" fetelor aflate pe rând la dans şi totodată în dialog versificat cu mireasa, dialog rostit în tonalităţi muzicale duioase, în armonie cu melodia specifică a celor două instrumente muzicale mânuite cu dexteritate şi măiestrie, după tehnici originare, ancestrale, de către cei doi "ceteraşi" versaţi ai miresei, ambii originari din satul vecin Bixad, întreţinând un lung şi mişcător spectacol, cu o numeroasă asistenţă, un dans original desfăşurat într-o lumină strălucitoare şi caldă de primăvară, în prezenţa unei mari mulţimi de nuntaşi, rudenii, vecini şi prieteni, precum şi invitaţi, toţi cu privirile fascinate, nuntaşi care umpluseră toată curtea scăldată în soare, dintre "casa mare" şi "casa mică" aflate în gospodăria Finta.

Au urmat încă la rând două-trei fete din cercul întreg de 56 aflate cu mireasa şi totodată în dialog cu ea, în "strâgete" şi "ţâpurituri" rostite de ambele dansatoare aflate în mijlocul cercului, în armonie cu muzica duioasă a "ceteraşilor" miresei, într-un spectacol emoţionant, desfăşurat în curtea gospodăriei Finta.

Ciclul dansului îndelungat al miresei cu toate fetele din sat, încheindu-se deodată cu sosirea stegarului, acesta a agitat şi scuturat cu putere steagul său de nuntă, a dezlănţuit clinchetul sonor şi puternic în două tonalităţi muzicale diferite ale celor treizeci de "ţurgălăuă şi clopoţei" din două serii globulare perfecte, de mărimi diferite, rânduite pe bota de la steagul său de nuntă, a cerut şi a obţinut liniştea necesară din partea tuturor nuntaşilor şi a propus formarea alaiului şi plecarea miresei către biserică. Dar şi la mireasă, ca şi la

https://biblioteca-digitala.ro

mire, înainte de formarea alaiului pentru plecarea la biserică, a urmat episodul duios, emoţionant şi dramatic al închinării paharelor pline, de rămas bun, ale miresei către toate rudeniile sale cele apropiate: bunici, părinţi, fraţi şi surori, dar şi ceva mai îndepărtate: unchi, mătuşe, verişori şi verişoare, "a întâia şi a doua", cumnaţi şi cumnate, etc.,pentru a trece apoi roată, tot cu paharele pline la prietene şi prieteni, vecini şi vecine, ca şi la unii invitaţi speciali.

Este un moment semnificativ pentru desprinderea tinerilor din cuibul părintesc şi din cercul rudeniilor, vecinilor şi prietenilor, deodată cu căsătoriile lor şi cu integrarea lor în alte cercuri de rudenii, vecini şi prieteni, fenomene determinate de constituirea familiilor proprii, cu toate sarcinile lor. Acest moment este resimţit şi săvârşit cu mai mare înduioşare dramatică când este vorba de mireasă, chiar dacă ea merge la familia mirelui său din acelaşi sat, la doi- trei km distanţă maximă faţă de casa părintească proprie, sau numai la două-trei sute de metri mai jos, sub "Dâmbul Pricopenilor", către Vale, în casa proprie, nouă, originală, elegantă şi foarte încăpătoare, edificată îndată după nuntă, tot pe vatra vechii gospodării a bunicilor şi părinţilor săi, cum este cazul pentru mireasa Finta Mărica.

Desprinderea din cercul familial propriu, la acest nou început de drum, cu toate urmările lui, se face în toate cazurile cu paharele pline, dar şi cu ochii plini de lacrimi, remarcabil nu numai la actorii principali, implicaţi în eveniment, dar şi la cercul mai larg al participanţilor prezenţi, dovedind prin lacrimile lor, fără vorbe, o sensibilitate emotivă ascuţită.

99. ALAIUL MIRESEI CĂTRE BISERICĂ, CONDUS DE STEGAR

Un alai numeros s-a format din nuntaşii aflaţi la casa miresei, sub iniţiativa stegarului cu steagul de nuntă, împuternicitul mirelui, care în frunte conduce mireasa, ţinută de un frumos "chischineu". Ei sunt încadraţi de cele două perechi de naşi tineri din partea miresei, dintre care unul poartă cu sine câteva chischineauă frumoase, destinate să fie dăruite miresei din partea naşilor, îndată după săvârşirea cununiei religioase, broboade care vor acoperi de acum încolo capul tinerei căsătorite, până la adânci bătrâneţe, şi cel de-al doilea naş poartă pe umerii săi cei doi colaci frumoşi, mari şi grei, legaţi împreună printr-o "ştergură" mare, ca o excepţională lucrare de artă populară originală, frumos şi minuţios brodată şi armonios colorată cu motive geometrice şi florale stilizate, care de fapt acum, pe lângă îndeplinirea rolului său simbolic, înlesneşte totodată şi săvârşirea unei sarcini practice, asigurând transportarea comodă a celor doi colaci artistic lucraţi, de 16-20 kg greutate împreună, către biserică. Grupul central al nuntaşilor este întregit şi cu prezenţa a trei "socăciţe" tinere, dintre rudeniile miresei, care poartă cu grijă în aceeaşi direcţie cele trei torturi, aflate pe "tăvile" din sticlă pe care fuseseră modelate, minunat şi pictural înflorate, cu destinaţie specială, mai de curând integrate în acest ceremonial.

Întregul alai este însoţit pe drum şi înviorat de muzica instrumentală specifică a celor doi ceteraşi versaţi din Bixad, ceteraşii miresei.

Afară, în uşa bisericii, stegarul a predat mirelui mireasa condusă de el, în fruntea alaiului său numeros, şi după alte câteva clipe, tot afară în uşa bisericii, preotul paroh a primit de la mire certificatul care confirmă efectuarea prealabilă a căsătoriei civile, şi după câteva întrebări adresate celor doi tineri miri, preotul a invitat ceata mare a nuntaşilor miresei, sosiţi cu alaiul său, să-i urmeze şi asiste în biserică la săvârşirea căsătoriei lor religioase.

https://biblioteca-digitala.ro

NAŞUL PURTÂND PE UMERI COLACII LEGAŢI PRINTR-O "ŞTERGURĂ" MARE

100. CĂSĂTORIA RELIGIOASĂ

După importante lucrări executate atât în exteriorul cât şi în interiorul monumentului din piatră, care datează numai din primele decade ale secolului XIX, biserica din Moişeni a fost transformată în ultimii ani într-o veritabilă şi frumoasă expoziţie de artă religioasă.

Am în vedere în această calificare îndeosebi două opere de anvergură şi semnificative, realizate în două momente diferite:

1. tâmpla monumentală din lemn masiv de stejar, operă artistică valoroasă, din tinereţe, a distinsului sculptor Ion Vlăsiu (anii 1935-1936), concepută, cioplită şi ornamentată după sugestii izvorâte din cercetarea artei lemnului, de veche tradiţie, la meşterii ţărani din Moişeni, şi

2. ansamblul cuprinzător şi încântător în toată pictura interioară, realizată în frescă de către pictorul bucureştean Gheorghe Vânătoru, experimentat şi talentat, cu ajutoarele lui, în anii 1986-1987.

Cadrul general este deci luminos, frumos şi foarte plăcut, atrăgător pentru credincioşi dar şi pentru vizitatorii iubitori de artă.

Prin credincioşii mai dinainte sosiţi aici şi printre cei veniţi deodată cu marele alai de nuntaşi ai miresei, biserica a devenit arhiplină. Este aici prezentă o asistenţă numeroasă, de ambele sexe şi de toate vârstele, printre care remarcăm şi un grup de 45-50 copii mici, "coconi" şi "cocoane" de 5-6 ani.

O masă aranjată în mod deliberat pentru această ceremonie, situată în faţa altarului, către peretele sudic, are rânduite pe ea toate obiectele implicate în desfăşurarea ceremoniei: sfeşnice cu lumânări aprinse, crucea şi icoana, evanghelia şi cădelniţa pentru

https://biblioteca-digitala.ro

tămâiere, potirul cu linguriţa, piese din argint cu sfintele taine ale împărtăşaniei, cele două "coroniţe" metalice care se vor aşeza pe capul mirilor.

În faţa mesei, cu faţa către altar, este locul rezervat şi marcat pentru grupul principal al celor implicaţi în ceremonie: cei doi miri, cele două perechi de naşi tineri, între care fratele miresei şi sora mirelui cu soţii lor, stegarul cu steagul de nuntă. Întregul grup este înconjurat şi individualizat cu un brâu îngust (2-3 cm) şi colorat, realizat din lână cu firele în diferite culori, asemănător cu brâul zadiilor din compunerea portului popular femeiesc oşenesc. Acest brâu este ţinut de capetele lui în faţă, de cei doi miri. Au mai fost depuşi pe masă şi cei doi colaci mari şi frumoşi, "colacii miresei", ca şi cele trei torturi, aflate pe "tăvile" lor din sticlă pe care fuseseră modelate şi cu măiestrie împodobite pictural cu un decor bogat şi frumos, realizat din creme diferit colorate, pompate după un decor floral remarcabil, cu pompiţe speciale.

Această ceremonie, desfăşurată după canoanele prestabilite, a fost încheiată cu jurământul de fidelitate reciprocă depus de cei doi tineri miri, îngenunchiaţi în faţa altarului, când au sărutat crucea şi evanghelia.

Mirii, ca şi mulţimea credincioşilor care i-au asistat, au ascultat apoi o cuvântare plină de învăţături creştine şi sfaturi morale, adresate celor doi tineri miri, la începutul drumului lor în doi, drum lung şi fără despărţire, cu dragoste reciprocă şi întrajutorare permanentă, cu cinste, hărnicie şi omenie, atât în viaţa lor de familie cât şi în cea socială şi obştească, cuvântare susţinută şi cu pilde elocvente de către preotul Bobiţă Toma.

101. CELE DOUĂ ALAIURI MARI, REUNITE ÎN FAŢA BISERICII, OCUPĂ SAIVANUL

După încheierea ceremoniei religioase şi binecuvântarea preotului, afară, la ieşire, în uşa bisericii, cei doi stegari, purtătorii steagului de nuntă, au întâmpinat mirii cu felii tăiate dintr-unul dintre cele trei torturi frumoase şi delicioase, tortul care fusese de la origini destinat stegarilor, gustând şi ei din el, l-au împărţit apoi felie după felie la cei mai apropiaţi nuntaşi care ieşeau din biserică, bărbaţi, femei, bătrâni, tineri şi copii, după cum se nimerea, până l-au consumat tot, complet şi repede...

Tot acolo, mirii au aruncat multe bomboane şi bani metalici adunaţi de copii, şi apoi au privit pe rând către soare prin "colacul soarelui", au gustat din sticluţa plină cu ţuică de prune, purtată cu ei, închinându-şi reciproc, cu urări însufleţite de dragoste fierbinte, au gustat după ţuică din colacul frumos şi plăcut, făcut din grâu curat, artistic lucrat, după care mirele a frânt colacul soarelui în mai multe bucăţale aruncate şi prinse de cei din apropierea sa, cărora mirele le-a aruncat şi sticluţa încă plină cu ţuică de prune, pentru consumarea întregului său conţinut, după care cel din urmă care a gustat ultimul rest din sticluţă a aruncat-o tot în iarba din faţa bisericii.

În aceste momente cele două mari grupuri de nuntaşi, fiecare cu numeroşi participanţi, grupe rămase vreme de două ore disociate, asistenţa numeroşilor credincioşi în majoritatea lor din marea ceată a miresei, care au urmărit ceremonia căsătoriei religioase desfăşurată în biserică şi mulţimea încă numeroasă a nuntaşilor din ceata mirelui care au susţinut concomitent, cu patos şi remarcabilă veselie şi exuberanţă dansurile săvârşite la hora mare de la casa parohială, s-au contopit într-un singur şuvoi, după încheierea slujbei, afară în faţa bisericii.

În frunte cu mirii şi cele patru perechi de naşi tineri, cu lumânări mari, aprinse, cu stegarii şi ceteraşii, cu părinţii şi rudeniile apropiate, cu marea mulţime reunită a nuntaşilor din Moişeni, Huta şi Certeze, ca şi din alte localităţi, au inundat cu muzica oşenească a celor două perechi de ceteraşi cele circa trei sute de metri din drumul în zig-zag care

https://biblioteca-digitala.ro

conduce această mulțime veselă, de la porțile bisericii până în "Dâmbul Pricopenilor", în marele "saivan" din gospodăria Finta, aflată acum pentru a doua oară într-un interval de

MIRI, NAȘI ȘI STEGAR

timp scurt, de numai trei luni de zile, în amplă ceremonie de nuntă, cu mare mulțime de participanți la petrecerea comună de la "masa mare".

Colacii miresei, sub legătoarea lor frumoasă, ca o dublă și armonioasă operă artistică cu totul remarcabilă, realizată cu măiestrie pe două planuri distincte ale creațiilor artistice populare: din seria țesăturilor decorative cu armonioase broderii policrome și rafinatele modelări și împletituri decorative și simbolice făurite cu măiestrie din coca de grâu curat, s-au reîntors, prin grija aceluiași naș, deodată cu numerosul alai reunit și cu cele două torturi picturale monumentale, prin grija acelorași două "socăcițe" tinere, luându-și și unele și altele locurile lor pe "masa de onoare" pentru a-și îndeplini rolurile rituale în desfășurarea ceremonialului complex al nunții.

Sosirea acestei mari mulțimi de nuntași, circa o mie de persoane, se face în ritmul muzicii cântată de cele două perechi de ceterași ai mirelui, cei doi pomeniți din Moișeni și cei doi ai miresei, originari din Bixad, nominalizați și ei mai sus, și grație prezenței cu roluri organizatorice a mai multor bărbați dintre rudeniile celor doi miri, toți prezenți în întâmpinarea numeroșilor nuntași sosiți deodată la intrarea aceluiași saivan și în același cadru decorativ plăcut, recuperat în mare măsură de la nunta lui Finta Dumitru, cu prea puține modificări, esențială fiind doar înlocuirea celor opt prelate foarte mari, împrumutate ca elemente protectoare pentru acoperișul vastei săli de petrecere, de la calea ferată Baia Mare, înlocuite acum cu folii albe din material plastic. Cu ajutorul numeroșilor oameni de

https://biblioteca-digitala.ro

ordine prezenți cu sticlele şi paharele pline, în întâmpinarea numeroşilor nuntaşi într-un timp record, de numai trei-patru minute, toți aceşti nuntaşi şi-au ocupat locurile indicate după o structură prestabilită, la "masa de onoare", la masa nuntaşilor "mai de vază", la masa rudeniilor apropiate, la masa prietenilor şi vecinilor, ca şi la cea a nuntaşilor obişnuiți, la mesele acoperite toate, fără distincție, printre sticlele pline şi paharele de vreo trei dimensiuni diferite, cu numeroase castroane încărcate cu bucăți acum decupate şi amestecate chiar în ansambluri decorative, obținute prin gruparea formelor şi a nuanțelor diferite a celor patrusprezece sorturi de prăjituri delicioase. Pe farfurii întinse era expus, la sosirea nuntaşilor, primul fel din meniul pregătit pentru acest mare banchet, "aperitivul". Acesta era compus după aceeaşi formulă pentru 1050 farfurii întinse: felii de ruladă din carne de porc proaspătă, tocată mărunt, combinată cu ou şi alte ingrediente, coapte în tăvi la cuptor, felii de salam, jumări din carne de porc proaspătă, felii de caşcaval şi de caş proaspăt de oi, de curând adus de la stâni şi câteva măsline, cu tacâmuri complete şi şervețele din hârtie, lângă fiecare farfurie, într-o rânduială perfectă pentru 1050 de persoane, după cifra confirmată şi susținută de bucătăreasa şefă, cea care condusese şi efectuase prin participarea directă la lucru, cu ajutoarele sale, toată această cuprinzătoare aranjare pe toate mesele din saivan, unde observăm şi amănuntul că toate acele categorii de felii de alimente menționate, prezentau şi caractere decorative, obținute prin tăierea lor cu o unealtă metalică specială.

102. BANCHETUL DIN NOAPTEA NUNȚII

La românii de pretutindeni, după vechi tradiții, căsătoria şi nunta sunt considerate ca evenimentele cele mai importante din viața omului. Aceasta presupune şi un timp anume consacrat, tot după experiența tradițională, de trei zile şi trei nopți, pentru desfăşurarea concentrată şi complexă a festivităților şi fenomenelor în toată amploarea şi diversitate lor, pregătite temeinic sub unele aspecte în circa treizeci de zile anterioare. Oşenii nu fac excepție, ci dimpotrivă, ei țin încă la această comportare, în concordanță cu tradițiile.

În concentrarea actuală generalizată pretutindeni în centrele urbane, dar tot mai accentuat şi în unele zone şi centre rurale, aspectele complexe cele mai importante şi esențiale, privite din perspectiva tradițiilor populare autentice, originare, obiceiurile sunt sintetizate, simplificate şi constrânse la o desfăşurare într-un timp mai scurt, în genere la ziua şi noaptea nunții, cu prelungiri variabile, de la un caz concret la altul, pentru a doua zi.

Am consemnat succint, şi sub unele aspecte chiar fragmentar, fenomenele, obiceiurile şi acțiunile desfăşurate în timpul zilei de azi, când are loc nunta şi am sosit la ora 21, cu un mare alai de nuntaşi, în marea sală cu mese întinse din "saivanul" construit ad-hoc, utilizat ca adăpost temporar, dar încăpător, în care sunt acum prezenți peste o mie de nuntaşi, participanți la banchetul din noaptea nunții, la "masa mare", plină de bunătăți.

Acesta este evenimentul, fenomenul sau obiceiul cel mai complex în legătură cu nunta. El implică o mare diversitate de aspecte şi elemente componente, interdependente, care se vor succeda aici, în această noapte tot după o structură prestabilită prin tradiție populară îndelungată, dar putem susține chiar cu ecouri ancestrale, printre care au pătruns mai recent şi unele aspecte sau elemente noi, integrate în structura tradițională, între aspectele şi fenomenele care au un conținut foarte diferențiat prin natura, semnificația şi esența lor.

https://biblioteca-digitala.ro

Banchetul desfăşurat în noaptea nunţii a fost statornicit în elementele lui esenţiale, complexe şi diferenţiate ca importanţă şi semnificaţie, am putea spune de la origine - prin experienţă populară îndelungată.

Aceasta presupune în primul rând un meniu care a fost pregătit în toate amănuntele lui în cursul acestei ultime săptămâni, din materialele procurate, unele cu mult timp mai înainte, altele aflate chiar în gospodăriile celor două famili de nuntaşi angajaţi.

În comparaţie cu ceea ce ştim numai din primele două-trei decade ale acestui secol, banchetul de la nunta de astăzi din Ţara Oaşului, prezintă nu numai un nivel ireproşabil cantitativ şi calitativ, ci chiar incredibil.

103. MENIUL SERVIT LA "MASA MARE"

În ceea ce priveşte meniul propriu zis, acest banchet de la nunta din Moişeni a început cu începutul, adică farfuriile întinse pe două şiruri paralele rânduite pe toate mesele din "saivan", în număr total de 1050 exemplare, după cifra confirmată şi subliniată de bucătăreasa şefă, responsabilă directă cu această sarcină. Aceste farfurii nuntaşii le-au găsit la sosire împodobite cu felul întâi al meniului din noaptea aceasta, aperitivul, compus din şase produse alimentare diferite. Să aruncăm şi o privire fugară peste toate aceste farfurii şi să reţinem că aranjamentul feliilor, tăiate cu o unealtă metalică specială, prin forme şi culori ilustrează preocupări estetice decorative.

Dar nuntaşii au găsit la sosirea lor în acest "saivan", rânduite pe linia mediană a tuturor meselor şi numeroasele castroane mari, pline cu cele patrusprezece sorturi diferite de prăjituri delicioase, adică felul cinci, de încheiere al meniului de la "masa mare"... Vor urma la intervale de timp potrivite tot în cursul nopţii, până la orele 5-6 de dimineaţă, în intercalare cu timpurile necesare altor evenimente şi manifestări, felul doi al meniului, în castroane şi farfurii adânci, supa caldă din carne proaspătă de pasăre, constituită din cele 28 găini mari şi galbene de grase, şi cele 136 kg de piepţi şi copane proaspete de pasăre, fierte cu "răstăuţe", tăiţei de casă "dumicaţi" foarte mărunt cu o maşină specială, pentru care s-a folosit la fiert, pe o mare platformă metalică aşezată pe suporturi din pietre, cu foc aprins afară, cele cinci cratiţe mari, 70 cm în diametru şi 30 cm înălţime. Al treilea fel al meniului, pilaful din râşcaş (orez) cu carnea proaspătă a celor zece miei mari hăcuiţi, pilaf destinat să înlocuiască, la această nuntă, cele zece mii "boace" (sarmale) delicioase realizate din carne de porc tocată mărunt, amestecată cu râşcaş (orez) şi alte ingrediente şi rulate pe foi de curechiu (varză) murate, de la nunta lui Finta Dumitru (29-30 ian. 1988), fratele mai mare al Măricăi, mireasa de azi. După pilaful cu orez şi carne proaspătă de miel, va urma şi felul patru din meniul servit, friptura de pasăre pane, obţinută numai din piepţi şi copane, pentru toate farfuriile pline.

Şi să nu uităm o completare pentru felul cinci, permanent prezent pe masă şi la discreţie, castroanele pline cu cele patrusprezece sorturi de prăjituri diferite, expuse şi ele cu intenţii decorative prin forme şi culori armonizante în grupările respective, printre care un fel dificil şi preţios la realizare, a fost pentru prima dată confecţionat la această nuntă, la care deliciile au fost întregite către finalul meniului oferit cu felii din cele două torturi monumentale şi picturale, a celor câteva coşuleţe comestibile umplute cu paste în culori diferite preparate deodată cu numeroasele prăjituri, şi pentru încheiere, felii din cozonacii foarte proaspeţi, dulci şi pufoşi...

Tot la sosirea în "sala mare de mese", nuntaşii au aflat în faţa lor rânduite păhăruţe şi pahare de vreo trei-patru dimensiuni şi alături de ele sticle pline cu ţuică extrasă din esenţă de prune bine coapte, fermentate şi dublu distilate la cele două pălincii din Moişeni,

https://biblioteca-digitala.ro

uneori şi din mere şi cireşe, sticlele pline cu bere şi cele cu diferite ape minerale, alternând mai rar, cu seria cănilor pline cu vin din producţiile locale şi cele ale celor două familii de nuntaşii.

Iar pentru îndemn pe două planuri la consum, au activat cu dăruire şi cu multă râvnă numeroşi responsabili pentru diferite mese, care cu deosebită grijă permanentă şi cu amabilitate, au vegheat cu atenţie şi au intervenit cu promptitudine, în tot cursul nopţii, cu sticlele lor pline, turnând băutura preferată în paharele din faţa tuturor nuntaşilor aflaţi în raza lor de activitate stimulatoare.

Cap. XV Manifestări etnografice şi folclorice

104. MUZICĂ ŞI DANSURI OŞENEŞTI, MUZICĂ ŞI DANSURI MODERNE

Masa mare s-a desfăşurat alternând cu măsura potrivită succesiunea celor cinci feluri de bucate (pregătite şi oferite pentru meniul bogat, calitativ şi cantitativ ireproşabil de la această nuntă), cu succesiunea ritualurilor şi obiceiurilor etnografice şi folclorice specifice, din structura tradiţională obişnuită încă astăzi pentru oricare nuntă din Ţara Oaşului (ca şi cea din seara aceasta la Moişeni, cu unele variaţii şi suprimări, în genere nu dintre cele mai semnificative, de la un caz concret la altul), şi cu răgazul de timp mai lung cerut pentru "strigarea darurilor", (începută cu cele patru perechi de naşi şi continuată apoi cu deplasarea în colectiv a mirilor, naşilor, şi stegarului cu steagul de nuntă, de la o masă la alta şi de la un nuntaş la altul, la întreaga "masă mare" din saivan, cu numeroşi nuntaşi, când a avut loc nominalizarea tuturor nuntaşilor prezenţi, cu specificarea darurilor în bani sau în obiecte primite de la fiecare şi comunicate cu exactitate spre ştiinţa tuturor celor prezenţi), dar şi cu pauzele absolut necesare, consacrate dansurilor înflăcărate ale iubitorilor pasionaţi de dansuri, cum se cuvine la nuntă, astăzi din două categorii cu origini distincte. Căci banchetul din noaptea aceasta s-a bucurat de prezenţa permanentă a două grupe distincte de muzicanţi profesionişti, tineri, talentaţi şi pasionaţi, care cu muzica lor instrumentală, distractivă şi încântătoare, au întreţinut tot timpul la un nivel ridicat veselia generală şi au asigurat alternanţa armonioasă a etapelor cu muzică oşenească tradiţională şi a celor cu muzică modernă, fiind pe placul a două categorii de dansatori versaţi şi pasionaţi.

Susţinătorii muzicii oşeneşti tradiţionale au fost cele două perechi de ceteraşi, doi ai mirelui:

1. Moiş Vasile, 20 de ani, zis Ciute, ceteraş cu cetera (vioara);
2. Moiş Vasile a lui Dumitru Ghichii, 21 ani, zongoraş cu zongora (chitara), ambii moişenari, colegi de clasă cu mirele, care au învăţat singuri să cânte, fără îndrumător, ceea ce fac foarte bine, cu remarcabil talent şi pasiune... Ei au fost angajaţi să cânte în cursul zilei la casa mirelui şi în noaptea aceasta la banchetul de la masa mare, pentru suma de 1500 lei; alţi doi ceteraşi prezenţi aici sunt ceteraşii miresei:
1. Batin Vasile, 18 ani, zis Tompoşel, ceteraş cu cetera (vioara) şi
2. Bercea Vasile, 15 ani, Văsâu lui Gheorghea lui Gheorghe lui Petre, zongoraş cu zongora (chitara), ambii din Bixad, care au cântat în cursul zilei la casa miresei şi acum sunt prezenţi să cânte în tot cursul nopţii la banchetul de la masa mare. Ei au fost angajaţi să cânte pentru suma de 2000 lei, asigurând după nevoi, muzică tradiţională oşenească, dar şi melodii specifice pentru ceremoniile şi momentele etnografice şi folclorice implicate în ceremonie.

https://biblioteca-digitala.ro

Cea de a doua sursă de muzică instrumentală modernă o asigură o formație din Negrești-Oaș, intitulată "Nordic", care a luat ființă numai de doi ani în acest tânăr oraș aflat într-o tot mai amplă dezvoltare urbanistică de la un an la altul. Formația "Nordic" este compusă din cinci membri.

MIRE, MIREASĂ, STEGAR, CETERAȘ ȘI ALAIUL DE NUNTĂ

1. Organizatorul responsabil este Sava Gheorghe, în vârstă de 32 ani, cu locuința permanentă în Negrești- Oaș. Este unul dintre frații "Pițigoi", încadrat de 12 ani pe post de muncitor la Muzeul Istoric-Etnogafic din Negrești, cu secție pavilionară și în aer liber. Denumirea de "Nordic" dată formației a fost determinată de locul și zona geografică nordică, în care se află orașul Negrești-Oaș în România.

2. Călin Mărcuș, născut în Negrești, în vârstă de 22 ani, absolvent al Liceului Industrial Negrești, este lucrător mecanic la Întreprinderea locală de Tricotaje, pe post de lăcătuș mecanic de întreținere și cântă la taragot și saxofon.

3. Mitică Grigoruț, născut în Bixad, de 20 ani, elev de liceu în anul patru la seral, Liceul Industrial Negrești-Oaș, este încadrat ca muncitor lăcătuș la "Oșana", secția de producție metalică și cântă la acordeon și orgă electronică.

4. Doru Thouth, născut în Apateu, județul Satu Mare, locuiește permanent în Negrești Oaș, de când era copil mic. Tatăl său este șef la Întreprinderea de Rețele Electrice din Negrești și mama casieriță la Poșta locală. Este elev la cursul seral - Liceul Industrial Negrești, are 23 ani și este încadrat pe post de muncitor strungar în metal, la Întreprinderea "Oșana" și cântă la chitară electronică.

5. Vasile Fabian, originar din Vama - Țara Oașului, locuiește permanent în Negrești-Oaș, are vârsta de 25 ani, este absolvent al Liceului Industrial Negrești și încadrat

https://biblioteca-digitala.ro

ca lăcătuş mecanic la Întreprinderea "Unio" - secţia pentru fabricat utilaj minier Negreşti-Oaş. În formaţie este "baterist". Foloseşte toba mare cu "cinele", talgere din alamă şi două bețe din lemn. Cu piciorul drept el izbeşte într-o pedală care are un arc jos, cu o bilă rotundă (sferică) la vârf, confecţionată din pânză tare şi bine strânsă. Bila, perfect sferică, are diametrul cam 6 cm. Aceasta loveşte ritmic "bateria", adică toba mare, cu ritm întregit şi prin loviturile cu ambele mâini şi cele două ciocănele din lemn pe talgerile din alamă.

Angajamentul încheiat între formaţie şi nuntaşii familiei Finta Cecilia din Moişeni, de a fi prezentă acolo cu muzică modernă de la ora 20 seara până a doua zi la ora 8 dimineaţa, adică exact 12 ore, s-a încheiat prin bună învoială pentru suma de 8500 lei. Sâmbătă, în cursul zilei, înainte de plecare la Moişeni, formaţia "Nordic" a cântat la o nuntă din Negreşti, tot pentru 12 ore, dar pentru suma de 9000 lei. Justificarea diferenţei de plată în plus cu 500 lei, este motivată după explicaţiile organizatorului responsabil al formaţiei, Sava Gheorghe (Piţigoi), de faptul că sâmbăta nunţile sunt mai scumpe şi se cântă în oraş mai mult decât în sate, unde are loc alternanţa cu muzica ceteraşilor locali, care mai este încă frecventă şi la multe nunţi din Negreşti Oaş.

Prin intercalarea dansurilor oşeneşti tradiţionale cu cele moderne, s-au dezlănţuit energii ritmice pasionate din ambele sexe şi pentru ambele categorii distincte de dansuri, stimulate de măiestria interpretărilor muzicale ale celor două categorii distincte de executanţi versaţi, ale celor două perechi de ceteraşi în alternanţă cu ale celor cinci maeştri iscusiţi în mânuirea aparatelor şi instrumentelor muzicale moderne din formaţia "Nordic". Ambele grupe de executanţi au stimulat şi întreţinut o întrecere şi chiar o rivalitate tot mai accentuată între cele două grupe de dansatori pasionaţi, care au făcut eforturi susţinute cu râvnă remarcabilă pe două planuri distractive, unul cu rădăcini ancestrale în solul colinelor frumoase ale Ţării Oaşului, celălalt cu valori selecţionate din patrimoniul şi repertoriul creaţiilor muzicale recente, naţionale şi internaţionale. Rivalităţi şi întreceri pasionate, încălzite de focul dragostei pentru viaţă şi pentru dans, dar, cu trecerea orelor la "masa mare" şi de stimulentul care îşi are izvorul în cea mai curată licoare produsă din esenţă de prune bine coapte, fermentate şi apoi distilate în două etape succesive, la cele două "pălincii" din Moişeni, aflate în îndelungată şi intensă activitate de producţie, de zi şi de noapte, în fiecare toamnă târzie, prelungită adeseori, când rodul pomilor fructiferi este prea bogat, peste iarnă şi până în primăvara următoare. După recolta de prune, urmează la rând, la cazanul din aramă masivă, la alambic, recolta de mere şi cea de cireşe, din care aceasta din urmă, dacă asigură cantitativ o producţie mai modestă, produsul este însă în mod justificat calificat la calitatea cea mai înaltă!

Formaţia "Nordic" are numai doi ani de la înfiinţare şi a obţinut până acum, în aceşti doi ani, succese remarcabile. Ea a primit în fiecare an solicitări la nunţi diferite, în medie la 50 cazuri pe an. Şi la fiecare nuntă cota parte pentru fiecare membru al colectivului a fost, în medie, de 1000 lei. Au deci, din această activitate, câştiguri materiale bune. Dar tinerii membri ai formaţiei nu sunt mulţumiţi cu stadiul pregătirii lor artistice şi fac remarcabile eforturi s-o aducă mai departe, la un nivel şi mai înalt. Astfel Dumitru Grigoruţ, la 19 ani, lăcătuş la "Oşana", şi-a cumpărat singur o pianină electronică de tip japonez "Yamaha", în valoare de 75000 lei. El a început să cânte mai întâi cu un mic acordeon şi apoi la taragot. După aceea a învăţat să cânte pe orga electronică de la Casa de Cultură, marca "Vermona", de fabricaţie germană, considerată ca cea mai simplă din seria instrumentelor muzicale moderne cu clape... După această fază a trecut la pianina electronică "Yamaha", cu mult mai complicată.

Prin activiştii de la Casa de Cultură Negreşti-Oaş, toţi membri formaţiei au acces direct şi la lucrări de specialitate în aceste domenii, precum Radu Dobrescu - "Computere şi

https://biblioteca-digitala.ro

trandafiri", Editura Politică, 1988 şi Pavel Savu - "Lalele şi electronică", Editura Politică, 1986. Sunt deci pe calea de a-şi desăvârşi măiestria şi cunoştinţele artistice necesare.

105. DIALOG ANIMAT ÎNTRE "STEGAR", "TAROSTE" ŞI "GAZDELE CĂŞII"

Dintre manifestările etnografice şi folclorice care s-au desfăşurat în noaptea nunţii la masa mare, într-o suită tradiţională, dirijate prin activitatea în colaborare a stegarului mirelui şi a "tarostelui" Moiş Dumitru al Musteţii, de 34 ani, fratele mai mare al mirelui, care au activat mereu împreună în acest rol de dirijori ai desfăşurării acestor interesante obiceiuri, după o ordine de multe veacuri rânduită prin experinţa populară, am consemnat unele momente interesante:

- stegarul a bătut cu "bota de la steagul lui de nuntă" în scândura "mesei de onoare", a scuturat cu putere steagul, l-a fluturat în vânt şi a dezlănţuit astfel clinchetul sonor al celor treizeci de "ţurgalaună" şi "ciangaună" din două serii perfect sferice, cu dimensiuni diferite, clopoţei făuriţi din bronzul cel mai fin şi strălucitor, bine fixaţi pe două cureluşe prinse pe bota de la steag. Acestea au sunat pe două tonalităţi muzicale diferite şi stegarul a obţinut astfel liniştea şi atenţia de la toţi nuntaşii numeroşi şi a anunţat cuvântul "tarostelui".

Acesta a invocat mai întâi în versurile sale alegorice, sosirea mirelui:

- "Măi gazdele, căşii măi!
Lărgiţi curţile împărăteşti
Să-ncapă oastea împăratului!"

- "Împărat cu oaste mare,
Cât codru cu frunză multă!..."

Şi tot cu o intervenţie similară a stegarului, "tarostele" a avut liniştea necesară pentru a continua să rostească în atenţia tuturor nuntaşilor, versuri asemănătoare cu cele auzite în noaptea nunţii din Moişeni, cu o jumătate de veac mai înainte, adresate cu ironie şi umor bucătăreselor, cele ce aveau sarcini directe şi importante la banchetul de nuntă, în calitatea lor de "socăciţe", realizatoarele şi purtătoarele bucatelor de la masa mare:

- "Socăciţe ce lucru-i de voi
De sunteţi aşa de moi?"

- "De-aseară-i hăt de mult,
Şi pe cap nu v-aţi lăut!"

- "La frunte sum netejoară
Şi la ceafă cuib de cioară!..."

- "Socăciţă ia să vedem ochii!
Cât sunt de frumuşei,
Place-ne de ei?!... "

- "Măi socăciţe măi,
Ce mai staţi în fundul tinzii
Cu o mână de aluat,
Şi cuptoru tot vi-i spart?!..."

- "Vie Petre cu topoarele,

https://biblioteca-digitala.ro

Să tomnească cuptoarele!..."

- "Măi socăciţe măi!
Cat la masa di-nainte,
Nici îs coapte nici îs fripte!"

- "Cat la masa di-napoi,
Nici îs copate, nici îs moi!
Nu ştiu ce dracu-i de voi,
De sunteţi aşa de moi?!"

Dar socăciţele vizate cu sulițele umorului şi ale ironiei, care stârneşte hazul numeroasei asistenţe, au dat şi ele un răspuns pe măsură:

- "De aţi şti cere,
V-am da miere
Şi cămaşa di pi chele!..."

- "Dar aşa vă mulţumesc,
N-aţi ştiut cere frumos!..."

Tarostele, indispus la refuzul primit îşi încheie dialogul cu socăciţele prin aceste cuvinte:

- "Ies-o buhă din coteţ
Şi ne ocără pe toţi!"

- "Ies-o buhă din cămară
Şi pune pe noi ocară!..."

106. COLACII MIRESEI

După aceste introduceri cu ajutorul repetat al stegarului cu steagul de nuntă şi al clopoţeilor săi, "tarostele" obţine liniştea şi atenţia necesară pentru a intra în succesiunea obligatorie a obiceiurilor, strigând:

- "Măi socăciţe măi,
Colacii miresei
Să vie pe faţa mesei!"... şi continuă:
- "Ascultaţi dragilor mei
Ş-ai lui Dumnezeu!
Aşa zice înălţata împărătească
Prin gura me:
A făcut doi colăcei,
Cum o ajutat Dumnezeu!
O îmblat cu sanie
Până pin Spanie,
În luna lui iulie!...
S-a dus în Oraşul Nou
C-acolo-i hotu mai nou,
Ş-o făcut doi colăcei
Dintr-o majă de făriná,
Ca să-i joace-o săptămână".

https://biblioteca-digitala.ro

- "Soacră mare să vedem
Ce voie are!"

- "Joacă, joacă soacră mare,
C-ai adus o noră tare
Nu ştiu fi-va de-ajutor
Ori da cu voi de cuptor!?..."

Soacra mică, la casa căreia are loc nunta, a primit sarcina de onoare dar şi dificultatea de a fi în rol de soacră mare şi de a juca cei doi colaci mari ai miresei, frumoşi şi grei (14-16 kg amândoi), artistic lucraţi şi împodobiţi sub legătoarea lor cu o ştergură mare, lucrare artistică remarcabilă şi reprezentativă pentru arta ţesăturilor şi broderiilor policrome excepţionale, având înfiptă în gura lor centrală o sticlă plină de ţuică, de un litru. Ceteraşii, toţi cei patru prezenţi, execută cu măiestrie străvechea melodie specifică, cea care de multe generaţii succesive se cântă la nuntă pentru dansul "colacilor miresei". Soacra mică, vrednică şi strahoană din fire, ridică sus pe palmele ambelor sale mâini întinse deasupra capului, în sus, şi joacă în ritmul alert impus de ritmul muzicii şi al cântecului în care se exprimă frumoase versuri folclorice închinate colacilor miresei. Ea face piruete repezi şi aplecări destul de accentuate sub privirile atente ale tuturor nuntaşilor, dar sticla plină rămâne neclintită în centrul celor doi colaci suprapuşi, când soacra mică s-a văzut înconjurată de corul cu cântecul şi dansul numeroaselor socăciţe ajutoare benevole, dintre rudeniile sale. Dansul colacilor miresei s-a încheiat cu bine şi fără accidente, acoperit de aplauze.

Sticla plină cu ţuică din gaura centrală a celor doi colaci mari, a fost smulsă cu oarecare grabă îndată după încetarea dansului colacilor miresei, de o socăciţă, Moiş Măria lui Tămaşu Belteanului, de 30 ani, fina soacrei mici, prezentă aici ca ajutor benevol pentru treburile de la nuntă şi a făcut parte din corul vesel al socăciţalor care, cu veselie exuberantă, au înconjurat cu dans şi cântec şi au stimulat dansul vijelios şi dificil al soacrei mici, încheiat cu succes remarcabil.

107. COLACII "PUILOR" MIRESEI

Stegarul repetă agitaţia puternică a steagului de nuntă, cu clinchetul sonor al numeroşilor clopoţei, asigurând iarăşi liniştea şi atenţia pentru "tarostele" Moiş Dumitru, fratele mirelui, care strigă:

- "Măi socăciţe, măi,
Colacii puilor miresei
Să vină pe faţa mesei!
Că mireasa s-o lăudat
Că numai tot pui o ţâpat!"

S-au prezentat opt colaci mai mici, variabili în dimensiuni între 30-40 cm în diametru, "colacii puilor miresei", şi aceştia minunat şi migălos împodobiţi pe toată faţa lor superioară, prin împletituri din cocă de grâu curat, cu un bogat decor compus din lănţişoare, motive geometrice şi florale, imagini de păsărele şi motive simbolice. Toate lucrări de artă populară remarcabilă, dintre care şase pentru şase "coconi" şi doi pentru două "cocoane", ca excepţie de la regula generală:

https://biblioteca-digitala.ro

Cei şase coconi au fost:
1. Moiş Dumitru a lui Petruţu lui Ghiurcă, de un an şi jumătate, verişor al doilea cu mireasa;
2. Moiş Nicu a lui Văsâiu Musteţii, coconul fratelui mai mare al mirelui, de 2 ani, nepotul mirelui;
3. Mare Dumitru, a lui Mare Ion al Pârsei, de 2 ani şi jumătate, verişor a întâia al miresei;
4. Mare Ion al Pârsei, coconul lui Mare Ion al Pârsei, de şase ani, verişor a întâia al miresei;
5. Cionca Nelu, coconul şefului postului de Miliţie Certeze, invitaţi şi prezenţi la nuntă;
6. Moiş Dumitru, coconul lui Moiş Gheorghe a Şchiopului, de şase ani, vecin apropiat al miresei;

Cele două "cocoane" au fost:
7. Marinela, fetiţa surorii mai mici din Huta, a soacrei mici, verişoara a întâia a miresei;
8. Moraru Roxana, fetiţa comandantului Miliţiei din Negreşti, invitaţi la nuntă.

În regulă generală este vorba de "coconi" mici de la 1 la 5 ani, şi cu excepţii cu totul mai rare câte un cocon ceva mai mare de 6-7 ani, şi cu totul excepţional apar şi fete în grupa "puilor miresei", între coconii chemaţi să-şi primească darurile din partea miresei, sub forma acelor colaci remarcabil împodobiţi prin împletituri decorative bogate şi expresive, realizate cu măiestrie din aluat, pe faţa lor superioară, un decor compus din lănţişoare, frunze şi flori, păsări şi diferite motive simbolice.

Preferinţa generală pentru "coconi" ca o continuitate vie, cu stricteţe respectată din vechile tradiţii ale Ţării Oaşului, stă în legătură cu dorinţa arzătoare şi manifestă a marii majorităţi a bărbaţilor din acest colţ de ţară, ca soţiile lor să le aducă, prin naşteri, dacă se poate numai "coconi".

108. GĂINA MIRESEI PREZENTATĂ LA NĂNAŞI

La strigarea următoare, înlesnită de acţiunea stegarului cu steagul de nuntă, "tarostele" Moiş Dumitru a chemat la naşi "găina miresei", spunând:

- "Măi socăciţe, măi,
Găina miresei
Să vie pe faţa mesei!"

- "Că mireasa s-a lăudat
Că tot găini o îngrăşat!"

El are în continuare şi câteva relatări referitoare la găină:

- "Futu-ţi raiu tău găină,
Eri ai fost pe după şură!
Ş-amu ai ţigara-n gură!"

- "Eri ai fost pe după casă,
Ş-amu te-om pune la masă!"

- "Futu-ţi raiu socăciţă,
Că asta găină-i sură,
Ş-o ai prins-o pe după şură!
Ş-o ai prins cu nouă ouă,
Stegarul numai cu două!..."

https://biblioteca-digitala.ro

- "A găinii-s cocoşâte,
A stegarului îs tinere
Şi nu-s sbârcite!..."

De la intrarea în sala mare de mese a apărut atunci purtătoarea "găinei miresei" la naşi, Moiş Florica lui Gheorghe a Cuţâi Leşului, în vârstă de numai 15 ani, care se îndreaptă cântând şi în pas de dans cu versuri consacrate din tradiţie găinii miresei. Ea poartă sus cu ambele mâni o tavă mare, pe care se găseşte găina friptă, dichisită şi înflorată, şi cu ţigară în cioc. Este vorba de aceeaşi găină, care, împreună cu suratele sale, dintr-o greşeală făcută la bucătărie când erau supuse toate găinile la hăcuire, o singură lovitură de secure îi retezase capul ţanţoş, împodobit cu o frumoasă creastă roşie, ceea ce declanşase o larmă şi operaţii chirurgicale şi estetice urgente pentru remedierea şi recuperarea "găinii miresei", cu imaginea iniţială. Cei patru ceteraşi prezenţi cântă cu pasiune şi măiestrie melodia specifică a găinii, purtată în dans şi cântec la masa de onoare în faţa celor patru naşi.

Moiş Florica, avansează de la intrare de-a lungul întregi săli de nuntaşi, recitând versuri cântate în armonie cu melodia cetereşilor şi se îndreaptă către naşi la "masa de onoare", spunând:

"Frunză verde-a ceterii,
Zî-mi ceteraş a găinii!
Frunză verde lemn de brad,
Zî-mi ceteraş mai cu drag!
Să mă pociu sui pe prag,
Di pi prag să mă scobor,
Să mă duc printre nuntaşi,
Cu găina la nănaşi!
De-aseară pe însărat,
O scrisoare-am căpătat,
Scrisoare de la nănaşi,
C-ar mânca găină grasă!"

- "Când scrisoare-am căpătat,
După găini am plecat!
Ş-am plecat în jos la ţară,
Ş-am venit piste hotară!..."

- "Nu ştiu cum dracu-am vinit,
De pe tăt locu m-am fript!
Şi m-am fript cu apă rece,
Rău mă tem că nu mi-a trece!..."

- "Naşule ce te gândeşti,
Că durerea nu plăteşti??..."

- "Naşule nu te gândi,
Că durerea nu-i plăti!..."

https://biblioteca-digitala.ro

- "Găina me nu-i tare friptă,
Numai cât îi pârjolită!
N-am avut lemne uscate,
Că pădurile-s departe!"

- "Pădurari-s oameni răi,
Că se dau după femei!
Şi după mine s-o dat,
Ştiut-o că n-am bărbat!"

- "Dipt-un lemn putregăcios,
El vrut-o să mă puie jos!
Să mă sărute frumos!..."

- "Preţu la găină-i pus
De la cinci sute în sus!
Preţu la găină-i gata
Cinci sute de lei îi plata!"

"Naşul ce te gândeşti,
Că găina no plăteşti?!
Naşule nu te gândi
Că găina nu-i plăti!
Ci numai scoate banii,
Nu te tot sămălui!
Naşule om de frunte,
La găină nu ştiu multe,
Că io-s fată tinerea,
Nu pot spune atâtea!
De-a dora când îi veni,
Mai multe ţi-oi povesti!"

Moiş Florica lui Gheorghe a Cuţâi Leşului, de 15 ani, a indicat cu destulă claritate ca preţ al găinii prezentată în cântec la cei 4 naşi, de la 500 lei în sus! Ea a primit 400 de lei, contribuţia a 100 de lei din partea fiecărui naş şi prezentatoarea s-a mulţumit cu plata oferită pentru cântecul ei. Moiş Florica este verişoară a întâia cu mirele.

109. INVOCAREA MIRELUI ŞI A STEGARULUI SĂU

Stegarul repetă loviturile cu bota steagului în masa de onoare, agită steagul cu putere în vânt declanşând clinchetul sonor şi muzical al celor treizeci de "ţurgalauă" şi "ceangauă", clopoţei din bronzul cel mai fin şi strălucitor care-l împodobesc, obţinând iarăşi linişte totală şi atenţie la cuvintele "tarostelui" Moiş Dumitru, fratele mirelui, frate mai mare de 34 ani, care îl invocă acum în versurile rostite de el, chiar pe mire:

- "Plânge-mă maică cu dor,
Ţ-am fost fată şi fecior,
Ţ-am scos plugul în odor,
Ţ-am arat, ţ-am treierat,

https://biblioteca-digitala.ro

Grâu roşu ţ-am sămănat!
Grâu roşu de primăvară.
Inima, mamă, mă omoară!" ...

"Tarostele" aminteşte cu aceste versuri partea finală din bulciugul luat mirelui, după care a urmat şi închinarea paharelor pline ale mirelui cu rudeniile lui apropiate, la casa lui părintească, câteva minute înainte de plecarea mirelui în fruntea unui mare alai de nuntaşi, către Dâmbul Bisericii, în întâmpinarea miresei care va veni pentru căsătoria religioasă.

Cele din urmă versuri rostite de către "tarostele" Moiş Dumitru au fost adresate stegarului, purtătorul steagului de nuntă, cu rol important în desfăşurarea mai multor aspecte şi momente din desfăşurarea nunţii precum s-a văzut.

- "Nu te bucura stegar,
Pune-ţi pană la dosar,
Dă-i steagu la alt stegar!
Şi de-acuma înainte,
Amin şi noroc să fie,
La cesta căsătorie!"

Versurile adresate de "taroste" stegarului, responsabilul principal pentru confecţionarea steagului ca şi pentru purtarea şi mânuirea lui în momente importante din timpul desfăşurării nunţii, în care stegarul ca şi "tarostele" au sarcini directe şi de răspundere, subliniază faptul cunoscut şi generalizat că în toate cazurile concrete, atât mirii dar şi miresele îşi aleg stegarii şi "tarostii" din cercurile lor de rudenii şi prieteni de încredere, demni de a îndeplini în mod corespunzător sarcinile de onoare şi de răspundere care le sunt încredinţate în ceremonialul complex al nunţii lor.

110. STRIGAREA ŞI STRÂNGEREA DARURILOR

În desfăşurarea complexă a tuturor aspectelor de la masa mare din noaptea nunţii, cu un program intens şi susţinut, de la orele 21 până a doua zi la orele 7-8 dimineaţa şi chiar la orele 18-19 a doua zi de după noaptea nunţii, cum a fost cazul la nunta lui Finta Dumitru, când au avut loc prelungiri în colective mai reduse, alcătuite din rudenii şi prieteni apropiaţi, am subliniat o succesiune bine statornicită de momente şi manifestări cu semnificaţii foarte diferite, rituale, folclorice, etnografice şi distractive, cu dansuri şi muzică din patrimoniul tradiţional (specific zonei şi cel naţional şi internaţional modern, în alternanţe cu meniul servit la masa mare), au loc şi manifestări cu semnificaţie materială, economică şi socială, al căror sens este să marcheze sprijinul acordat de obştea satului unei noi familii, la închegarea ei. Este şi acesta un obicei străvechiu, cu rădăcini arhaice în structura ceremonialului de nuntă de la românii de pretutindeni, la sate ca şi la oraşe.

Astfel, pentru un timp variabil, în strictă concordanţă cu numărul total al invitaţiilor prezenţi la masa mare, are loc desfăşurarea obiceiului generalizat pentru toate cazurile din Ţara Oaşului, denumit strânsul darurilor.

După cel de al doilea sau al treilea fel din meniul oferit şi servit la masa mare, aproximativ între orele 23-24, se alcătuieşte un colectiv compus din perechea celor doi miri, cu naşii, cu stegarul şi cu "tarostele", adică din nucleul central aflat la "masa de onoare", care procedează la "strânsul şi strigarea darurilor".

Începutul se face cu naşii. Mirii, cu paharele pline, închină naşilor paharele lor, în timp ce stegarul cu ajutorul steagului şi al tehnicii consemnate, dobândeşte linişte totală şi

https://biblioteca-digitala.ro

atenţia întregii mulţimi de nuntaşi. El anunţă tema şi dă cuvântul "tarostelui". Aceasta primeşte darurile în bani de la naşi, cu unele obiecte dăruite mirilor, strigă cifrele în bani şi numele obiectelor, arătându-le şi pe unele şi pe altele nuntaşilor atenţi, subliniind în câteva cuvinte valoarea, frumuseţea şi utilitatea obiectelor respective.

Cu acest procedeu repetat, în deplasare, de la masă la masă, de la nuntaş la nuntaş, în saivan, grupul respectiv, cu cei doi miri în frunte, străbate întreaga sală cu opriri la fiecare om aflat la masa mare şi fără nici o excepţie, închinând cu paharele lor pline, când "tarostele" strigă sumele primite şi darurile în obiecte, concomitent cu arătarea lor către mulţimea prezentă în saivan. Paralel cu primirea banilor şi obiectelor se întocmeşte şi un tabel nominal pentru fiecare donator, unde sunt consemnate sumele de bani şi obiectele primite de la acesta, făcându-se astfel cu grijă şi bilanţul contabil în care figurează cifrele încasărilor finale, când a fost încheiat circuitul total, pentru a se putea consemna şi striga cifra totală realizată. Limitele acestor sume nominale variază de la 200 până la 2000 lei şi uneori 3-5000 lei, prioritatea aparţinând de regulă naşilor, care sunt capi de listă pe tabelul întocmit şi fruntaşi prin sumele dăruite mirilor.

Cap. XVI A doua zi după nuntă

111. LA DORMIT ÎN VECINI

La nunta Mărichii, soacra mică, Finta Cecilia, avea mai mulţi musafiri străini decât avusese în calitate de soacră mare, la nunta lui Dumitru. Cu tot spaţiul mare de care dispunea pentru cazarea lor, în cele patru camere încăpătoare din "casa mare" şi în cele două din "casa mică", toate şase foarte bine amenajate, fiecare având paturi duble, cu multe perne în feţe albe, imaculate, încărcate cu pene curăţate şi moi de la păsările de curte şi cu cergi din lână ţigaie, frumos înflorate în culori vii, dar armonioase, tot va fi o problemă dificilă pentru soluţionarea solicitărilor, întrucât unele dintre familiile de nuntaşi, rudenii sau prieteni invitaţi, sosiseră aici şi cu unii dintre copiii lor, mai mici sau mai mărişori.

Pentru a mă putea bucura de câteva ore de odihnă liniştită, pe care o simţeam ca necesară şi a evita o posibilă păţanie ca cea de la nunta anterioară, în amintirea acelor evenimente posibile şi acuma, am acceptat sugestia propusă şi am optat pentru trecerea la dormit în locuinţa vecină, cea mai apropiată, care fusese oferită.

Pe la orele trei după miezul nopţii, vecinul amabil şi bucuros de oaspeţi, Moiş Gheorghe a Şchiopului, care se afla cu soţia şi un băieţel printre nuntaşii din "saivan", mi-a purtat sacoşa cu bagajele şi m-a condus în locuinţa proprie, cu două nivele, şi foarte apropiată.

La iniţiativa lui, mi s-a oferit camera cea mai curată, mai bogată în inventar şi mai frumos împodobită, de la nivelul de sus. Drept acoperitoare mi s-a aşezat pe pat o "dună" mare, grea şi călduroasă, plină cu multe pene curăţate şi moi, provenite de la păsările domestice. "Duna" este unul dintre puţinele obiecte din inventarul interiorului, cu valoare documentară pentru îndelungata convieţuire a oşenilor, ca şi a maramureşenilor, cu populaţia de origine etnică evreească, destul de numeroasă, în aceste două provincii ale României, până la cel de-al doilea război mondial. Ea este un obiect care poate fi văzut astăzi frecvent, în multe case din Ţara Oaşului şi din Maramureş.

https://biblioteca-digitala.ro

După numai o oră de somn, în casa lui Moiş Gheorghe a Şchiopului, m-am trezit simţind cum o bună parte din "duna" grea şi prea călduroasă ca învelitoare pentru începutul lunii mai, cursese spre duşumeaua acoperită cu un mare şi frumos covor ţesut din lână ţigaie şi bogat ornamentat cu motive florale, policrome, bine armonizate.

Cu oarecare eforturi fizice, am ridicat şi rearanjat mai bine "duna" respectivă pe pat, adormind din nou pentru alte două ore de somn. M-am trezit, ca de obicei acasă, de mai multe decade, la ora 6 dimineaţa. Dormisem un timp relativ scurt, de numai trei ore, dar liniştit şi odihnitor. Mă aflam singur în toată casa. Proprietarii se reîntorseseră doar după câteva minute în saivanul cu nunta din vecini, pentru continuarea petrecerii cu dansuri şi muzică, mâncăruri şi băuturi.

Cea dintâi problemă care mi s-a pus aici a fost "buda", aflată jos, undeva prin curte către grădina gospodăriei... Ea nu avea uşă izolatoare la intrare şi nici curăţenia corespunzătoare...

Am căutat apoi mai îndelungat, cu lanterna, un loc potrivit pentru bărbierit şi spălat. Am aflat, la nivelul de jos, o cameră mare, din care accesul la baie cu instalaţie de apă curentă şi chiuvetă prezentau un aspect civilizat, unde m-am putut bărbieri şi spăla în toată voia şi cum se cuvine.

Făceam toate aceste căutări şi treburi sub ecourile puternice ale muzicii şi dansurilor oşeneşti care la răsăritul soarelui şi în zi senină de la începutul lunii mai, parcă răsunau mai clar şi mai armonios în aerul liber, înviorător şi curat din curtea aflată între casa mare şi casa mică, unde se mutaseră din zorii zilei ultimii nuntaşi, destul de numeroşi de altfel, care părăsiseră complet saivanul, continuând cu elan susţinut şi mai mare aprindere petrecerea de la nuntă...

Am revenit printre nuntaşii din gospodăria familiei Finta, pe la orele şapte dimineaţa, odihnit după cele trei ore de somn liniştit în casa vecină. Eram înviorat de aerul răcoros şi curat dar şi de intensitatea ritmică a dansurilor şi muzicii instrumentale a ceteraşilor din Bixad şi Moişeni. Era vorba de dansul bărbătesc "roata" cu tropotitul lui sacadat, "pe mare şi pe mânunţăl" şi de dansul de perechi, în doi, un bărbat şi o "giucăuşă", cu numeroase perechi de tineri şi de persoane mature sau chiar în vârstă mult înaintată, care dansau cu foc, la întrecere cu tinerii "ca la nuntă".

112. "ASCULTĂM PE TATA"

M-am oprit chiar când am păşit pragul porţii în curtea Finta, plină de nuntaşi, animaţi de o veselie exuberantă, dansând, cântând şi "ţâpurind" cu multă veselie şi m-am aflat cu surprindere, pe la orele şapte dimineaţa, lângă mirele Moiş Grigor, care la "bună dimineaţa" mi-a răspuns cu vorbele: "ascultăm pe tata". El se afla într-un grup mai mare de feciori, lângă "Dacia" oprită aproape de poartă, pe capota căreia era instalat un mare aparat radio - casetofon cu multiple posibilităţi, o combinaţie recentă cu remarcabile calităţi tehnice, de fabricaţie japoneză, în care mirele pusese o bandă de casetofon, de la care răsunau cu putere "strâgete" şi "ţâpurituri" oşeneşti, cântate în asociere armonioasă cu melodiile instrumentale ale unor ceteraşi din Moişeni, în versuri declamate de către Finta Gheorghe a lui Finta Petre lui Mihăilă, dezmierdat de către consătenii săi "Fintuca", tatăl miresei de la nunta actuală, decedat într-un tragic accident, survenit cu cinci ani mai înainte de această nuntă, accident fatal, care i-a frânt firul vieţii la vârsta de 36 de ani...

Această bandă de casetofon provocase numeroase momente cu lacrimi în ochi şi durere amară în inima întregii familii a celui dispărut, dar mai cu deosebire în inima lui Finta Petre lui Mihăilă, tatăl lui Gheorghe, cu sufletul copleşit de mâhnire profundă şi

https://biblioteca-digitala.ro

neconsolată pentru pierderea năpraznică a unicului său fiu... Din când în când copiii lui Gheorghe, nepoții bătrânului Finta, cei doi nuntași din anul acesta, obișnuiau să pună la ascultare banda cu acele "strâgete" și "țâpurituri" cântate de vrednicul și iubitul lor tată...

În acele momente de rememorare dureroasă, resimțită îndeosebi de către bătrânul Finta Petre lui Mihăilă, care își plângea cu disperare singurul său fecior, cu lacrimi amare, nepotolite, în toți anii în care el a supraviețuit acelui grav accident, la vârsta sa de 73-76 de ani, când a părăsit și el această lume cu inima cernită și neconsolată...

În clipele în care ajunsesem lângă mașina cu marele casetofon și mirele mi-a răspuns la "bună dimineața!" cu vorbele: "ascultăm pe tata!", vorbele lui mi s-au părut a fi intonate ca un refren din ceremonia înmormântării, în care oșenii "se cântă" în versuri de îngropăciune, în care ei cântă virtuțile morale, omenia și vrednicia celui condus pentru veșnicie pe ultimul lui drum.

La vârsta de 36 ani, "Fintuca" era un bărbat tânăr și voinic, jovial și harnic, optimist și întreprinzător, cu un caracter și comportament plin de omenie, cu totul remarcabilă... El s-a suit în nucul din grădina proprie, să scuture fructele coapte, în ziua de 15 septembrie 1983. Pomul se afla în zona de fâneață naturală, rezervată pentru "cosalău" și pentru asigurarea rezervelor de nutrețuri necesare pentru hrana animalelor la vremea de iarnă, în partea sudică a grădinii, mai jos, către Valea Râului Rău, alături de "pălincie". Sub coroana nucului se afla un coș metalic mare și greu, ca o ladă cu fundul și laturile pe trulatere din fier masiv turnat ca o singură piesă în "fabrica de fier" care funcționase pe vremurile administrației austro-ungare, ca un mic centru metalurgic situat ceva mai sus de șoseaua Satu Mare - Sighet, în Huta - Certeze, spre răsărit, pe Valea Râului Rău. Acolo s-a adunat o mică și originală colonie de muncitori mineri calificați, cehi, slovaci și doar câțiva polonezi, care extrăgeau minereul de fier și turnau fierul topit direct în tiparele unor forme simple, sau ale unor părți componente pentru angrenaje compuse ulterior în mecanisme mai complexe. Așa au fost fabricate "cilele", vagonete metalice folosite la transportarea diferitelor materiale utile, precum: minereul din mină, până la instalația pentru topirea fierului, piatra din cariere pentru realizarea terasamentului drumului forestier cu șine din fier, care cobora dinspre munte în direcția est-vest, prin Huta și prin Moișeni, paralel cu albia Râului Rău, până la Bixad, unde făcea legătura cu vechea linie de cale ferată îngustă Satu Mare - Bixad, care a funcționat până în anul 1987, când a fost înlocuită cu o nouă cale ferată normală pe direcția Satu Mare - Bixad. Încă din secolul al XIX-lea și în primele trei-patru decade din secolul XX, aceleași amenajări și mijloace de transport au fost utilizate intens, când s-a intensificat la superlativ exploatarea întinșilor codri de fagi bătrâni, multiseculari, care acopereau Munții Oașului și ai Țibleșului, și codrii de stejari falnici, care acopereau cea mai mare parte a Depresiunii și a tuturor piemonturilor din părțile laterale ale depresiunii din Țara Oașului.

Cu "cilele", vagonete compuse din piese de fier masiv, turnate separat în tipare cu forme speciale și apoi asamblate împreună, s-au transportat din munte la vale, până la Bixad, mii de trunchiuri masive de fagi bătrâni și de stejari de cea mai bună calitate, între care un loc aparte l-au ocupat "stejarii oglindă", destinați și unii și alții industriei forestiere aflată în curs de dezvoltare, între granițele țării și mai departe în afara ei. Cu "cilele" prevăzute cu lăzi metalice mari, înfundate jos și lateral, dar deschise la gura de sus, s-au transportat cărbunii din lemn, mangalul fabricat pe loc în mijlocul acelor mari codrii de fag, unde au fost organizate numeroase și mari "bocșe", în care se clădeau câte 250 metri steri de lemne de cea mai bună calitate, rânduite într-o singură "bocșă". Erau lemne supuse carbonizării prin propria lor ardere, în mari "ruguri" cu forme conice, clădite și aflate sub privegherea permanentă a unor meșteri experimentați, care au mistuit întinse păduri

https://biblioteca-digitala.ro

multiseculare de fagi bătrâni, transformaţi în mangal. Şi tot cu "cilele" s-au transportat din munte până la Bixad şi de acolo pe calea ferată, până la mari distanţe, mii de hectare din pădurile de fagi, multe milioane de arbori mari şi frumoşi, podoaba munţilor, transformaţi în metri steri de lemne pentru foc.

Resturi din acele "cile", vagonete mai simple din fier masiv şi greu, sau prevăzute cu câte o ladă metalică mare şi grea, după natura materialelor destinate transportului, se mai văd şi astăzi prin diferite gospodării din Ţara Oaşului, şi îndeosebi în satele apropiate de drumurile forestiere utilizate în trecut şi abandonate după 1944.

Printre aceste piese, care sunt documente concrete şi demonstrative pentru istoria industriei mai recente a fierului, trebuie consemnat mai întâi linguroiul mare şi greu, turnat şi el din fier, topit în tipar cu formă de polonic, care are un cioc de scurgere la capătul din faţă, cel care a fost utilizat cu mare forţă fizică de către cei mai voinici muncitori calificaţi, la turnarea manuală a fierului topit în tipare predeterminate. Acest linguroi mare a zăcut mulţi ani în curtea muncitorului Golenea Ioanus, din Huta Certeze (62 ani), al cărui bunic, Golenea Iosif, de origine etnică cehă, mânuise o asemenea unealtă în "fabrica de fier", din aceeaşi localitate, către finele secolului al XIX-lea.

Acest linguroi se află acum în al zecelea an de când figurează în inventarele micului Muzeu Istorico-Etnografic din Negreşti-Oaş. Şi tot din acele vremuri şi origine direct înrudită, supravieţuieşte coşul metalic mare şi greu, turnat din fier topit într-o singură piesă masivă în formă de ladă închisă la fund şi patrulater, dar, rămasă cu gura veşnic deschisă la partea superioară, aşezată cu eforturi în grădina familiei Finta din Moişeni, sub nucul de lângă "pălincie", ladă folosită pentru depozitarea fructelor coapte şi fermentate, aduse la alambic pentru dublă distilare şi transformare în ţuică, prea mult apreciată!

Urcat sus, pe ramurile nucului cu fructe coapte, care curgeau jos scuturate cu prăjina mânuită de Finta Gheorghe, în grădina proprie, acesta a făcut o mişcare greşită şi a căzut cu toată greutatea corpului său peste muchea groasă din fier turnat în formă de ladă cu gura deschisă în sus, cădere în care tânărul bărbat, voinic şi perfect sănătos, la 36 de ani, şi-a macerat complet întregul ficat.

Transportat în cea mai mare grabă cu un autoturism, care se afla la 50-60 de paşi distanţă de locul accidentului, la spitalul din Negreşti, accidentatul a sucombat într-un timp mai scurt ca două ore, cu chinuri îngrozitoare, chiar pe masa de operaţie, lăsând în urma lui o soţie cu trei copii mici, şi un tată vârstnic, al cărui singur fiu şi nădejde era. A lăsat în urma sa o mare durere neconsolată, în familie, între rudeniile şi numeroşii săi buni prieteni, ca şi în inima celor care l-au cunoscut şi preţuit.

Iată cum şi-a "cântat" durerea profundă şi disperarea, la începutul bocetelor sale de înmormântare, iubita lui soţie, în versuri compuse în concordanţă cu tragicul accident, care o lovise atât de crunt:

- "Mânce-te amaru nuc,
Fără gazdă m-ai făcut!
Făcutu-ma-i fără gazdă
Şi puiuţii fără tată!"...

Pe monumentul lustruit ca cea mai fină şi strălucitoare marmoră neagră, din andezitul eruptiv al munţilor Oaşului, destinat să-i veşnicească pentru eternitate memoria lui Finta Gheorghe, sub streaşina bisericii din Moişeni, s-au scris cu măiestrie grafică trei strofe în versuri care exprimă gânduri simple, dar profunde, potrivite cu portretul moral al decedatului:

- "Sub această rece cruce,
În acest tăcut mormânt,
Toate trec în astă lume,
Toate pier precum un vis,

https://biblioteca-digitala.ro

Doarme tot ce-aveam mai dulce
Şi mai scump pe-acest pământ!...
Dar acest nume rămâne,
Pe această piatră scris...

Deci nu uita, fii credincios,
Cu grijă şi cu teamă.
Şi lasă-n urmă-ţi luminos,
Un crez, un gând, un drum frumos!"...

Bătrânul Finta Petre lui Mihăilă şi fiul său Gheorghe, n-au avut nici unul nici altul bucuria de a participa la desfăşurarea celor două minunate nunţi, care au avut loc în interval de numai trei luni din anul 1988, în gospodăria în care osteniseră cu osârdie, pricepere şi mare hărnicie, unul vreme de trei sferturi de veac şi celălalt numai un sfert de secol, ambii cu rezultate deopotrivă de remarcabile şi demne de laudă, atât în faptele de omenie, izvorâte din înţelepciunea lor, cât şi în roadele muncii lor pilduitoare, depusă permanent cu nespusă hărnicie.

113. SINGUR ÎN SALA MARELUI SAIVAN

Am revenit în curtea familiei Finta, între nuntaşii care cu mult elan, continuau petrecerea aprinsă de la nunta lor, în jurul orei şapte de dimineaţă. Eram atunci preocupat, frământat de o îngrijorare specială. Pierdusem, în seara anterioară, anvelopa din piele de vită, în culoare maron închis, de la aparatul de fotografiat, un Zorky de fabricaţie sovietică, pentru filme Leica. El îmi fusese împrumutat prin Casa de Cultură Negreşti - Oaş de la Muzeul Istorico-Etnografic al Ţării Oaşului şi aparţinea unei muzeografe amabile. Pierderea obiectului indicat nu putea fi sub nici o formă justificată, ceea ce impunea restituirea aparatului exact aşa cum îmi fusese împrumutat.

La ora trei după miezul nopţii, când m-am hotărât să părăsesc saivanul pentru câteva ore de odihnă necesară, m-am sesizat de lipsa acelui obiect şi am rememorat cu amănunţime concretă, toate momentele din ziua nunţii, cu multe deplasări şi agitaţii, determinate de nevoia de a surprinde şi consemna cât mai multe aspecte diferite din desfăşurarea ceremonialului atât de complex al nunţii, şi am ajuns la siguranţa absolută că sosisem cu aparatul complet în saivan. Peste tot unde fotografiasem în cursul zilei, utilizasem aparatul dezbrăcat de învelitoarea lui incomodă şi tot de atâtea ori o reînbrăcasem.

Cu această siguranţă absolută, am căutat prin iarba de lângă capătul băncii de la "masa de onoare" unde stătusem şi lucrasem, făcând însemnări şi fotografii, între orele douăzeci şi unu şi trei după miezul nopţii, dar căutarea a fost fără rezultat... Am făcut îndată după aceea şi rugămintea către Big Ana, bunica miresei, lucrător şi observator neadormit de zi şi de noapte la ambele nunţi ale nepoţilor ei, să controleze dacă nu cumva lăsasem obiectul incomod în camera nordică din "casa mare", unde dormisem în noaptea de după sosire şi unde îmi lăsasem bagajele personale. Eu n-am îndrăznit să intru acolo, întrucât între timp, camera respectivă fusese atribuită unei familii dintre nuntaşii "mai de vază", sosită de la Satu Mare şi cu doi copii. Răspunsul, după control riguros, efectuat în taina nopţii târzii, a fost tot negativ, ceea ce a trezit îngrijorarea. Dimineaţa următoare eram, din această pricină, destul de grăbit să ajung cât mai repede cu putinţă pentru un al doilea control în marea sală a saivanului.

https://biblioteca-digitala.ro

După câteva momente de reculegere şi rememorare, lângă "Dacia", ascultând cu profundă înduioşare "strigetele" şi "ţipuriturile" lui Finta Gheorghe, acompaniate armonios de muzica ceteraşilor din Moişeni, care răsunau cu putere de la marele casetofon japonez, aşezat pe capota maşinii, oprită lângă poartă în mijlocul curţii Finta, şi cu gândul la gestul filial emoţionant al mirelui Moiş Grigor, care drept răspuns la "bună dimineaţa" mă întâmpinase cu vorbele "ascultăm pe tata!", am resimţit starea de îngrijorare cauzată de pierderea anvelopei de la aparatul de fotografiat, care mă obligase la dezbrăcarea lui, nu numai la schimbarea rolfilmelor epuizate, ci şi la toate momentele în care a fost nevoie de folosirea lui activă pentru fotografiat.

Cu această îngrijorare, lăsând grupul tinerilor ascultători, în frunte cu mirele, lângă Dacia şi casetofon, am străbătut curtea printre nuntaşii cuprinşi de mare veselie, care continuau petrecerea lor cu muzică, dansuri aprinse şi strigături în versuri şi am coborât singur, spre "saivan", la lumina zilei, într-o zi cu soare plin, la orele opt dimineaţă, poposind singur, în sala mare de mese care adăpostise o noapte întreagă banchetul pantagruelic de la nunta Mărichi.

În vasta sală de mese nu mai era nici o altă fiinţă omenească la ora aceea. Toţi oamenii de ordine, activi toată noaptea cu sticlele şi paharele pline, purtate pe toate mesele şi la toţi numeroşii nuntaşi, toate numeroasele "socăcite" ajutoare, active la servirea felurilor de bucate din meniul bogat pregătit pentru "masa mare" şi toţi cei opt sute cincizeci de nuntaşi, reuniţi din două mari alaiuri - al miresei şi al mirelui - ca o singură mare mulţime care îşi luaseră locurile prestabilite într-un timp record de numai 3-4 minute şi în ordine desăvârşită, toţi impresionaţi plăcut atât de acurateţea şi rânduiala estetică, decorativă, cât şi de bogăţia alimentelor, băuturilor şi prăjiturilor expuse, rânduite pe toate mesele, în afara tuturor, când au pătruns în seara anterioară în această sală.

Dar vizitatorul singuratec ajuns în sala mare a saivanului, care adăpostise banchetul de la "masa mare" cu cei opt sute cincizeci de nuntaşi de ambele sexe, a doua zi la ora opt de dimineaţă, poate face câteva consideraţii cu privire la cele constatate, remarcând că toate imaginile impresionante din seara anterioară au rămas aceleaşi cu unele aspecte noi, care pot fi numite "unele deranjamente". Nimic nu se schimbase în imaginea decorativ-estetică de ansamblu.

Toate mesele se aflau rânduite aşa cum fuseseră la început. Au rămas pe locurile lor cele două şiruri paralele de farfurii întinse, pe care fuseseră aşezate cu intenţii decorative cele 6 feluri de produse comestibile valoroase destinate aperitivului. Din loc în loc, pe linia mediană a tuturor meselor, se văd şi castroanele mari destinate celor patrusprezece sorturi de prăjituri delicioase oferite nuntaşilor, întregite şi cu feliile de cozonaci proaspeţi. Sunt prezente păhăruţele şi paharele cu sticle pentru băuturi şi farfurii numeroase, din care se constată prezenţa pe mese a felului trei, pilaful din râşcaş şi carne de miel proaspătă. Dar întreaga imagine a stării prezente pe toate mesele, arată că în ceea ce priveşte consumul din toate aceste produse, la unele locuri a fost total, la altele parţial şi o serie de tacâmuri au rămas neatinse, fără nici o întrebuinţare şi fără consum de alimente. De aici concluzia că aceste consumuri diferenţiate, parţiale, totale sau inexistente, demonstrează că pronosticul iniţial, care prevăzuse şi determinase aranjamentul de la început cu distribuirea riguroasă a tacâmurilor, veselei şi cel puţin a două feluri din meniul pregătit, cel iniţial, aperitivul şi cel de încheiere, prăjiturile şi cozonacii, nu s-a realizat în totalitatea lui de 1050 de persoane cât declarase şi executase în fapt bucătăreasa şefă, ci după o evaluare ulterioară şi după consumul înregistrat, această cifră s-a dovedit a fi de 850 persoane la banchetul din noaptea nunţii. Faptul acesta a fost urmat de organizarea unei repetiţii la masa de nuntă, tot în sala saivanului, cu alte 200 persoane prezente, realizându-se astfel prezenţa şi consumul

https://biblioteca-digitala.ro

preconizat inițial. Cea de a doua masă a avut loc în același cadru decorativ care fusese montat pentru noaptea nunții și păstrat pentru două-trei zile posterioare, în ordinea și acurateța inițială, trecându-se la demontarea lui numai după cea de a doua masă.

Dar același vizitator singuratic, ajuns în sala mare de mese a saivanului care adăpostise banchetul de la masa mare cu 850 de persoane a doua zi, la ora opt de dimineață, când nu mai era nici o altă ființă omenească în saivan, a fost foarte surprins și șocat să constate că singurele ființe prezente și foarte active, în plină zi cu soare luminos, ființe care săreau cu multă sprinteneală de la o masă la alta, de la o farfurie la alta, parțial sau total plină, erau doi dulăi bălțați, cu pete din culori diferite și ansambluri cromatice deosebite, ambii din rasa mare a câinilor ciobănești. Aceștia înfulicau cu plăcere și grabă din produsele meniului calificat, calitativ și cantitativ ca "ireproșabil", pregătit fiind cu remarcabilă pricepere și dăruire pentru cel puțin o mie și cincizeci de persoane.

Mi-am îngăduit să alung acești doi consumatori nepoftiți la banchet, fără o autorizare specială, care era de fapt chiar dificil de cerut și de obținut la ora aceea, când toate ființele direct responsabile: gazdele, numeroasele socăcițe ajutoare, bucătăreasa șefă, paharnicii care activaseră tot timpul nopții cu sticlele și paharele pline, purtate cu multă râvnă, cei mai mulți încărcați cu muncă foarte încordată, vreme de o săptămână, adeseori târziu până după miezul nopții, intraseră și ei, toropiți cu totul de oboseală, la câteva ore de odihnă necesară și bine meritată.

Trebuie făcute însă două excepții: pentru mirele aflat cu grupul său de feciori prieteni, concentrați lângă mașină și casetofon ascultând cu emoție și întristare "strâgetele" și "țâpuriturile" oșenești mișcătoare ale lui Finta Gheorghe, cel care cauzase momente de îndurerare, prin absența lui de la acest spectacol deosebit, și pentru grupul mixt mai mare de nuntași, rudenii și prieteni, care mai petreceau cu veselie mare, cu muzică și dansuri aprinse, afară în mijlocul curții, în aer curat și răcoritor.

114. ANVELOPA APARATULUI FOTOGRAFIC PIERDUTĂ ȘI REGĂSITĂ

După ce am alungat cei doi dulăi bălțați în culori pestrițe din rasa mare a câinilor ciobănești, care săreau cu multă sprinteneală de pe o masă pe alta și de la o farfurie la alta, sau de la un castron la altul, conduși de un ascuțit simț al mirosului spre tot ce era mai apetisant din conținutul lor, când aceștia se aflau ca musafiri nepoftiți, dar prezenți și activi consumatori la banchetul pentru numeroși nuntași, privind cu atenție în toate părțile, am avansat până la colțul nord-estic al saivanului și m-am oprit la capătul băncii de la masa de onoare, pe care stătusem și lucrasem în noaptea anterioară între orele douăzeci și unu și trei după miezul nopții, când mă retrăsesem pentru odihnă la casa vecină, cea mai apropiată de gospodăria nuntașilor.

Aveam siguranța absolută că numai aici putuse să rămână obiectul dispărut, pe care îl căutasem înainte de plecare în noaptea anterioară, fără rezultat. Siguranța mea se întemeia pe rememorarea strictă și concretă a tuturor momentelor și locurilor pe unde umblasem în cursul zilei, cu succesiunea multor evenimente și manifestări interesante din ziua agitată a nunții, cu aspecte interesante care trebuiau consemnate. Acestea fuseseră desfășurate concomitent și paralel la casa mirelui, la casa miresei, în etape paralele și succesive, în curtea bisericii, la casa parohială și în biserică, unde făcusem eforturi să fiu prezent pentru însemnări și execuții de fotografii documentare, când fusesem obligat să dezbrac și să îmbrac aparatul de fotografiat cu haina lui din piele în culoare maron. Ultimul moment din seria unor asemenea operații avusese loc chiar la ieșirea din biserică, după cununia religioasă, când afară, la întuneric, rugasem un tânăr oșan să strângă mai bine

https://biblioteca-digitala.ro

acoperitoarea respectivă şi să apese butonul de închidere, operaţie care necesita un efort fizic mai accentuat şi folosirea ambelor mâini, când eu mă aflam cu aparatul într-o mână şi mapa cu însemnări în cealaltă. După executarea acestui gest de ajutor la rugăminte, au mai urmat doar câteva minute cu marşul mulţimii cu numeroşi nuntaşi către sala saivanului, la orele 21.

După această rememorare precisă şi sigură, ajunsesem la concluzia că sosisem în saivan cu aparatul de fotografiat îmbrăcat în haina lui din piele de vită maron. Dar după căutarea cu rezultat negativ de la ora trei după miezul nopţii, înainte de culcarea în vecini, siguranţa absolută nu m-a împiedicat să mai fac o căutare în taina liniştită a nopţii târzii, cu ajutorul riguros a lui Big Ana, în camera unde dormisem după sosirea la casa nuntaşilor şi îmi depusesem bagajele personale. Si aici a fost un control riguros încheiat tot cu un rezultat negativ. Dar ambele căutări cu rezultate negative, mi-au întărit şi mai mult siguranţa că obiectul pierdut numai aici a putut să rămână. Am căutat astfel cu atenţie mai concentrată în jurul capătului de bancă pe care stătusem şi lucrasem în noaptea anterioară şi acum la ora 8,30 dimineaţa, la lumina zilei, am aflat obiectul pierdut temporar, căzut în iarba mai înaltă din spatele băncii pe care stătusem şi în afara cergilor şi păturilor care acopereau peretele pentagonal decorativ din fundul saivanului şi închideau sala banchetului jur-împrejur, pe întregul perimetru dreptunghiular al saivanului, cu o singură deschidere liberă de 2 m, pe latura răsăriteană spre capătul sudic. Aceste ţesături populare şi industriale actuale, închideau pereţii laterali ai saivanului pe înălţimea de 2,50 m de la nivelul solului, până la cununile orizontale ale construcţiei din bârne de lemn rotunde şi cioplite, recuperabile.

Găsind obiectul pierdut temporar, am scăpat de îngrijorare, eliberându-mă de preocuparea care devenise o sursă de nelinişte. Aveam acum posibilitatea de a restitui aparatul împrumutat cu amabilitate şi bunăvoinţă, exact în condiţiile în care el îmi fusese încredinţat cu vreo câteva zile mai înainte.

115. VIZITA PRIMARULUI DIN CERTEZE, SIMION CIORBĂ

Mă aflam în camera nordică din "casa mare", la familia Finta, în care revenisem deodată cu terminarea spectacolului nunţii şi plecarea nuntaşilor "mai de vază". Pe la orele 17 au ajuns până la mine ecourile ceva mai animate ale unor discuţii şi chiar ciocniri de pahare, ecouri care se propagau din partea unui grup nu prea numeros, după cum se părea.

Am trecut peste tinda mediană, despărţitoare, şi am intrat în camera cu accesul principal din latura sudică a locuinţei, utilată de totdeauna şi mai ales în ocazii speciale ca cele desfăşurate în ultimele două-trei zile, cu inventar şi materiale necesare pentru o sufragerie completă.

Grupul, într-adevăr, nu era deloc numeros. El cuprindea doar şase persoane. În fruntea micului colectiv se afla primarul comunei Certeze, Simion Ciorbă, însoţit de şeful de post al miliţiei Certeze, doi cetăţeni localnici mai în vârstă, cu părul încărunţit, necunoscuţi mie, probabil certezani am gândit, dintre consilierii în funcţiune, apoi Moiş Petrică a Surdului, fratele mai mare al mirelui, conducătorul autovehiculului motorizat Aro cu ataş, care purtase grupul autorităţilor în deplasare pentru sarcini administrative în sat.

Cel de-al şaselea membru al grupului prezent era Moiş Ilieş al lui Ciupârdel, rudenie apropiată cu gazdele şi prezenţă permanent activă şi temeinică la treburile numeroase şi complexe la care fuseseră obligate să răspundă gazdele casei, care le-au putut face faţă în mod excelent, cu multiple ajutoare benevole, dintre rudenii, vecini şi prieteni.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar Moiş Ilieş a lui Ciupârdel este tot atât de activ şi harnic la treburi concrete, cât şi la paharele pline şi din când în când golite, mai ales când are anturaj potrivit.

Astfel, deşi fusese invitat la vreme şi cu insistenţe de către "soacra mică" să participe la nuntă şi îndeosebi la banchetul de la "masa mare", foarte activ pe planul sarcinilor administrative, din cele trei sate ale comunei pe care o conduce: Certeze, Moişeni şi Huta - Certeze, primarul Simion Ciorbă, a cumulat unele obligaţii administrative oficiale care trebuiau rezolvate pe teren în satele respective, cu îndatorirea socială de a răspunde invitaţiei, efectuând şi o scurtă vizită la casa familiei Finta. Vizita a avut loc a doua zi după nuntă şi în cadrul grupului specificat mai sus.

Masa era plină în clipa când am intrat în casă, mai cu seamă cu sticle de bere şi ceşti cu tot atâtea cafele. Am înţeles că acelea dintre elementele mai consistente, aflate încă parţial în rezerve şi nelichidate, care fuseseră oferite nuntaşilor în cele două zile şi o noapte anterioare, aici au fost consumate în momentele dinaintea prezenţei mele.

Întrevederea cu primarul comunei Certeze, Simion Ciorbă, a fost cu bucurie, îmbrăţişări reciproce, ca o surpriză plăcută. Pentru mine ea a constituit un prilej bine venit de a exprima sincere felicitări pentru iniţiativele, hărnicia şi perseverenţa prin care sunt urmărite şi executate unele sarcini administrative, printre care unele construcţii şi amenajări destinate să ridice la un nivel superior acurateţea, eleganţa şi înfăţişarea civilizată a comunei. Roadele concrete ale acestor iniţiative constructive le-am remarcat cu vreo câţiva ani mai înainte, pe când Simion Ciorbă era primar începător în Târşolţ, ilustrate în mod concludent, printre altele, de un frumos edificiu nou pentru primărie şi un lung drum comunal pavat cu piatră cubică şi, în unele părţi, asfaltate . Aceleaşi preocupări şi iniţiative constructive le-am remarcat apoi în ultimii trei ani, în noua sa calitate de primar al comunei Certeze. Primul semn al unui simţ şi interes gospodăresc, dublat de preocupări estetice remarcabile, l-au constituit aici cei trei stâlpi înalţi şi eleganţi, ciopliţi şi dăltuiţi cu măiestrie artistică, din lemn de stejar, care susţin o placă dreptunghiulară tăiată dintr-o scândură din lemn de stejar, pe care stă scris la intrarea în localitate, doar cuvântul "Certeze".

Este o lucrare de artă cu valoare specifică de simbol pentru Tara Oaşului, acoperită până în zorii acestui veac de falnici stejari multiseculari, printre care şi "stejarii oglindă" de cea mai bună calitate, care oferiseră materia primă valoroasă necesară numeroşilor meşteri populari din satele acestei zone, făuritorii multor valori artistice în arhitectură şi arta originală a lemnului lucrat artistic, pentru unelte de muncă, mobilier etc...

Remarcasem aceste vii şi permanente preocupări constructive şi estetice de care este animat primarul comunei Certeze, în ultimele două deplasări la Moişeni şi în Ţara Oaşului, concretizate jos, în Huta-Certeze, prin avansarea rapidă a construirii Căminului Cultural, ca important lăcaş de cultură, şi sus, în zona Hanului "Sâmbra", pas de contacte şi de trecere între două judeţe limitrofe şi între două zone etnografice dintre cele mai interesante din România. Două zone etnografice foarte originale, Ţara Oaşului şi Maramureşul, învecinate şi înrudite sub multe aspecte, dar şi diferenţiate în aceeaşi măsură, prin multiple caracteristici originale deosebite, care constituie remarcabile contribuţii perene la tezaurul creaţiilor populare decorative distincte, dar spirituale, folclorice, lingvistice, etnografice, materiale, tehnice şi spirituale, cu rădăcini proprii, multimilenare, la fiecare dintre cele două zone. Şi aici sus, primarul Simion Ciorbă, fiu de oşeni din Cămârzana, cu patru ani de studii universitare temeinice în Bucureşti, şi-a concretizat năzuinţele sale constructive şi dorinţele manifeste de a contribui la ridicarea nivelului de civilizaţie şi frumuseţe a comunei de care răspundea.

https://biblioteca-digitala.ro

L-am felicitat din toată inima pe primarul Simion Ciorbă pentru înfăptuirile sale recente care grăbesc edificarea Căminului Cultural din Huta-Certeze, ca important locaş de cultură, şi pentru realizările mai recente, utile şi frumoase, executate sus în preajma "Hanului Sâmbra", la contactul între cele două judeţe limitrofe şi cele două zone etnografice originale din România, admirate şi cercetate de tot mai mulţi turişti şi oameni de ştiinţă din ţară şi din străinătate, din foarte îndepărtate locuri în lume, în fruntea lor situându-se japonezii, care consideră că aici au descoperit satul matcă, satul primordial, cu temeinice rădăcini ancestrale, multimilenare.

Adevărul incontestabil al acestor intuiţii şi afirmaţii entuziaste după care un popor creator de civilizaţie şi cultură păstrează cu grijă ceea ce este valoros din eforturile creatoare ale fiecărei generaţii, într-o continuitate îndelungată, dezvoltându-şi şi îmbogăţindu-şi permanent tezaurul său de creaţii materiale şi spirituale, poate fi ilustrat convingător, pentru cazul concret al Ţării Oaşului, ca şi ale tuturor plaiurilor din România, cu numeroasele documente arheologice, arme şi unelte, făurite din silex, descoperite prin săpături sistematice efectuate în cursul primei jumătăţi a secolului al XX-lea, cu cel puţin şapte vetre de locuire paleolitică, printre care şi ateliere specializate în confecţionarea lor, cu cel puţin patruzeci de mii de ani înaintea erei noastre, ca cele identificate în Fârtăi - Bixad din Ţara Oaşului.

Aici, sus, s-au realizat lucrări temeinice de lărgire, pietruire şi asfaltare a şoselei, spaţii cu terasament solid şi asfaltate pentru parcarea autovehiculelor de toate categoriile, de la autoturisme, la autobuzele mari de călători din ţară şi de peste hotare, scaune din materiale rezistente şi durabile, oferite pentru odihna călătorilor poposiţi în acest punct de trecere şi de contacte care le oferă un peisaj impresionant prin frumuseţea lui în toate anotimpurile anului, cu o privelişte largă şi cuprinzătoare îndeosebi spre munţii, piemonturile şi depresiunea Ţării Oaşului, cu aşezările ei, până departe spre hotarul sudic cu Maramureşul, marcat şi limitat la orizont prin vârful mai înalt cu altitudine de 1204 m, din aceşti munţi eruptivi bătrâni şi modeşti ca înălţime. E vorba de vârful Pietroasa. Dar aceeaşi privelişte scoate în relief, spre limita sud-estică a depresiunii Oaş, dealurile împădurite ale Oaşului Nou, cu trecerea spre Câmpia Tisei, a Turului, râul colector principal care adună apele numeroaselor pâraie, care coboară pe toate pantele munţilor înconjurători ale piemonturilor şi mai leneşe dar tot cristaline, pe întinderea depresiunii Ţării Oaşului, o "ţară" străveche şi originală, cu un popor harnic şi brav, concentrat în 19 aşezări distincte, care şi-au triplat numărul populaţiei de la începuturile acestui veac până astăzi, ajungând de la 29.000 (1934) la 70.000 (1988), şi care prin hărnicia şi munca lor aprigă, au cumulat realizări uluitoare, îndeosebi sub raportul constructiv.

În atenţia colectivului prezent, am sintetizat succint, unele dintre observaţiile şi concluziile mele, rezultate din participarea directă la cele două nunţi organizate şi desfăşurate în familia Finta din Moişeni: la Dumitru în 30-31 ianuarie 1988 şi la Mărica în 1 şi 2 mai 1988.

Mai întâi trebuie subliniată amploarea impresionantă a ceremonialului complicat, a nuntaşilor participanţi şi a banchetului de la "masa mare", cu meniul său bogat, calitativ şi cantitativ "ireproşabil".

În cadrul dezvoltării la o amploare nebănuită a tuturor aspectelor ceremonialului de nuntă, se observă menţinerea, în continuare, a tuturor liniilor structurale generale, statornicite prin experienţa şi practica tradiţională îndelungată a multor generaţii succesive. Aspecte foarte pozitive sunt înţelegerile înţelepte şi raţionale intervenite între tineri şi părinţii lor, ca şi între membri celor două familii încuscrite prin această nuntă. Ele

https://biblioteca-digitala.ro

contractează obligaţii reciproce, identice şi armonioase, care angajează deopotrivă ambele familii.

Ele se angajează şi respectă riguros şi concret, mai multe obligaţii care survin deodată cu această căsătorie:

- participarea efectivă la eforturile de muncă pentru efectuarea tuturor treburilor implicate, atât prin participarea directă, cât şi prin antrenarea rudeniilor apropiate, a vecinilor, după nevoi;
- aportul în cote părţi egale a tuturor materialelor necesare pentru pregătirea meniului de la "masa mare", cu produse din propria gospodărie: păsări, porci, miei, băuturi (vin, ţuică) şi din daruri de la rudenii;
- acoperirea prin cote părţi egale a tuturor cheltuielilor pentru cumpărături necesare: carne, salam, caşcaval, măsline, caş proaspăt, făină, zahăr, cafea etc. şi la acoperirea cheltuielilor pentru plata unor persoane anume angajate: formaţii muzicale, bucătăreasa şefă, etc.

O hotărâre înţeleaptă remarcabilă, este hotărârea de a considera toate aceste obligaţii ca o îndatorire a celor două familii faţă de copiii lor, de a le oferi împreună un spectacol de nuntă de amploare şi cât mai frumos, ca o mare sărbătoare acordată lor, care le va rămâne în amintire şi în inimă pentru toată viaţa, şi consideră toate darurile în obiecte şi în bani oferite lor la "masa mare", ca daruri acordate în exclusivitate celor doi tineri miri, în momentul constituirii propriei lor familii.

În multe cazuri de azi, cei doi tineri sunt dotaţi şi cu o casă nouă cu trei nivele (12 încăperi), solid şi durabil construită după tehnica actuală, şi în multe cazuri cu un autoturism "Dacia", ori mai rar, un Aro cu ataş.

Este astfel asigurată o foarte puternică bază materială tinerilor care devin tot mai grăbiţi să pornească pe noul lor drum, cu toate implicaţiile şi obligaţiile vieţii complexe la care se angajează...

116. UN CAZ PRINTRE INVITAŢII "MAI DE VAZĂ"

În rânduiala tuturor meselor din "saivan", una dintre ele, mai apropiată de "masa de onoare", a fost destinată şi rezervată de la început, pentru locurile invitaţiilor "mai de vază", la ambele nunţi care au avut loc în familia Finta din Moişeni.

Aceştia au fost remarcaţi prin ţinuta lor specială, folosită de obicei la ceremonii, în costume mai de gală, cu haine negre de seară la bărbaţi şi o modă curentă şi corespunzătoare pentru femei, şi mai cu deosebire pentru interesul lor foarte viu, deopotrivă la bărbaţi şi la soţiile lor, acordat muzicii şi dansurilor moderne, din moda naţională şi din cea internaţională actuală.

Prezenţa acestor nuntaşi a declanşat un adevărat concurs în etape alternative faţă de cea de a doua categorie de nuntaşi prezenţi, mai numeroşi, care s-au dovedit a fi iubitori ai muzicii şi dansurilor oşeneşti specifice, bărbăteşti şi mixte, practicate de multe veacuri în zonă, pe care ei le-au susţinut cu pasiune arzătoare şi măiestrie în ritmurile frenetice ale ceteraşilor, cu cetera şi cu zongora.

Dintre aceste două categorii mixte de dansatori, bărbaţi şi femei, concurenţa pe două planuri ale artei distractive a fost susţinută cu pasiune înflăcărată şi de unii şi de alţii dintre cele două categorii de protagonişti. Această concurenţă pasionată şi vie, a fost urmărită cu atenţie şi interes de către mulţimea de nuntaşi prezenţi în sala saivanului la "masa mare". Ea a oferit numeroşilor prezenţi, aspecte diferite şi valoroase din acest domeniu de creaţii artistice, unele inedite pentru administratorii din sală.

https://biblioteca-digitala.ro

A doua zi după nuntă, între orele 11-12, într-o zi luminoasă cu soare cald în plină primăvară, am remarcat în curtea gospodăriei Finta, un caz interesant dintre invitaţii "mai de vază", un mic grup familial, care tocmai se pregătea de plecare pentru reîntoarcere acasă la Satu Mare, cu "Dacia" proprie, tot aceeaşi cu ajutorul căreia sosiseră comod pentru două zile la nunta din Moişeni. Era grupul mic de familie compus din patru persoane, soţii şi doi copii ai lor.

Şeful acestei familii este inginerul Tomşa, proiectant la Fabrica "Unio" din Satu Mare, secţia pentru utilaj minier. Ambii soţi sunt persoane tinere, probabil în jurul vârstei de 30 de ani, iar copiii lor, Tomşa Viorel-Cătălin, şcolar în clasa a IV-a la vârsta de 9 ani şi sora lui mai mică - Tomşa Carmen, la 6 ani, şcolăriţă începătoare.

Am observat cu interes deosebit de cronicar modest, aceste patru fiinţe omeneşti primind de la cei doi copii scurtele date biografice consemnate aici, care constituiau un mic grup de familie, alcătuit din părinţi şi copiii lor. Aceştia, împreună, formau un frumos buchet de flori umane. Eleganţă în îmbrăcăminte, în culori armonizate cu vârsta şi cu sexul; frumuseţe şi modestie totodată în înfăţişarea fizică.

Dar toţi cei patru deopotrivă prezentau un interes deosebit, mai ales prin expresivitatea figurilor lor distinse care radiau seninătate, optimism şi voioşie, deschişi în faţa lumii cu sinceritate, încrezători în viaţă şi în oameni, o sinceritate spontană, cuceritoare, de la cel mai mic până la cel mai mare, şeful familiei. Am avut impresia că acesta, inginerul proiectant Tomşa, cu tact, înţelepciune şi armonie şi-a orientat propria familie către virtuţi înalte, demne să fie urmărite şi însuşite pentru el însuşi, pentru familia proprie şi pentru semenii lor.

Şi am gândit în acele clipe că dacă s-ar fi întâmplat să fiu implicat într-un for consultativ, cu privire la lista celor propuşi să fie invitaţi şi onoraţi cu locuri rezervate cu anticipare la masa invitaţilor "mai de vază" şi aşi fi avut prilejul să fi văzut dinainte cel puţin pentru câteva clipe, ca acuma, grupul familial al inginerului Tomşa, n-aş fi ezitat să propun şi să susţin ca acest grup familial să se afle pe primul loc în opţiunile familiei Finta. Confirmarea justeţei unor asemenea gânduri mi s-a oferit tot acolo.

Inginerul Tomşa a fost acela care cu amabilitate a rezolvat dificultatea în care se afla Sabo Maria, acceptând din proprie iniţiativă să ia în maşina proprie o persoană în plus, cu o abatere de câteva zeci de km, pentru ca bucătăreasa-şefă să poată ajunge la adresă în Seini, strada Băii 158, cu cel mult o întârziere de o jumătate de oră faţă de promisiunea categorică pe care o făcuse propriei sale fiice, cea cu fiice şi feciori frumoşi, dintre care plecasem cu o săptămână mai înainte.

Inginerul proiectant Tomşa a făcut un gest spontan şi generos, care califică omul şi confirmă impresiile bune despre el.

117. LUCRĂRI URGENTE - BENEVOLE DAR OBLIGATORII

În următoarele două-trei zile de după nuntă, întreaga structură constructivă şi decorativă a saivanului a rămas intactă şi nedemontată.

Gazdele nunţii au remarcat neconcordanţa evidentă între numărul nuntaşilor pronosticaţi să fie prezenţi în noaptea nunţii la masa mare din saivan, după aprecierile iniţiale într-un număr total de 1050 persoane de ambele sexe, ceea ce determinase aranjamente şi pregătiri corespunzătoare, executate cu strictеţe în lumina acestei cifre. Dar cea înregistrată concret, în noaptea nunţii a fost de numai 850 de persoane.

În urma acestei constatări s-a hotărât organizarea unei a doua invitaţii adresată "absenteiştilor", cu rugămintea să ia parte la o a doua masă de nuntă tot în sala saivanului,

https://biblioteca-digitala.ro

invitaţie făcută pentru 200 de persoane, care se vor bucura de condiţii identice cu cele oferite participanţilor la banchetul din noaptea nunţii, cu acelaşi meniu bogat şi delicios, cu aceleaşi numeroase prăjituri oferite şi aceleaşi băuturi, după dorinţe. Vor lipsi numai sursele muzicale tradiţionale şi moderne, cu dansurile corespunzătoare celor două categorii distincte distractive, provenind din izvoare diferite.

Toate materialele comestibile şi băuturile se aflau în rezervele din cele două depozite speciale. A doua serie de invitaţi a fost primită cu plăcere şi cea de a doua masă de nuntă a avut loc în cea de a treia zi, echilibrând astfel cifra maximă preconizată iniţial de 1050 persoane şi lichidând totodată şi rezervele alimentare din depozite.

Pentru această acţiune a fost nevoie să se organizeze imediat, adică chiar a doua zi după noaptea nunţii, cu un răgaz pentru odihnă de câteva ore acordat persoanelor implicate în această treabă urgentă, un colectiv de muncă în colaborare, alcătuit din femeile celor două familii încuscrite acum, soacrele, cuscrele, fiicele şi nurorile lor, mamele şi bunicile, dar şi cu sprijinul benevol al unor vecine şi prietene, ba şi cu una-două dintre finele soacrelor, care prin muncă susţinută cu hărnicie să execute în condiţii corespunzătoare, până cel mai târziu la ora 21 în cursul aceleaşi zile următoare, acţiuni imperios necesare:

- să adune în bucătăria mare şi în sala alăturată a garajului, eliberat de prezenţa maşinii, toate seriile distincte de obiecte, rămase pe toate mesele din saivan: farfurii întinse şi farfurii adânci din faianţă obişnuită, castroane, cratiţe şi polonice din metal emailat în alb; pahare şi păhăruţe de mai multe dimensiuni, producţie industrială din sticlă obişnuită, tacâmurile grupate câte trei obiecte diferite, lingură, furculiţă şi cuţit pentru fiecare participant la masa mare, unele folosite pentru distribuirea alimentelor, altele pentru consumarea lor.
- să cureţe, să spele cu apă fierbinte, folosind şi detergenţi indicaţi, şi să şteargă acest vast inventar de peste zece mii de obiecte diferite, acumulate de gazdele nunţii din surse diferite de împrumuturi temporare, mai întâi din inventarele proprii ale acestor două familii încuscrite şi apoi din inventarele rudeniilor apropiate, ale vecinilor şi prietenilor lor, un număr foarte mare de obiecte cerute la masa mare, din categoriile consemnate în serii prevăzute pentru 1050 de persoane consumatoare.

Prin această curăţire realizată cu muncă de colectiv sub formă de întrajutorare, dar obligatorie din punct de vedere moral, s-au rezolvat deodată două necesităţi urgente şi imperioase:

- selecţionarea din toate seriile amintite a câte 200 de obiecte diferite, cerute pentru cel de al doilea lot invitat la cea de a doua masă de nuntă;
- s-au pregătit în condiţii corespunzătoare restituirile împrumuturilor de la diferiţi posesori, o proporţie de până la trei pătrimi din acest mare inventar acumulat prin împrumuturi, degajând gospodăria Finta de prezenţa lui şi uşurând operaţiile similare ulterioare şi obligatorii după cea de a doua masă de nuntă, aplicate ultimului lot de obiecte împrumutate şi restituite.

118. SOCOTELILE DIN URMĂ

O nuntă în genere şi cu deosebire o nuntă de astăzi, la care toate aspectele au luat o amploare nebănuită în comparaţie cu cele din primele trei decade ale acestui secol în Ţara Oaşului pe care le-am cunoscut, implică, precum se poate uşor deduce din relatările anterioare, cheltuieli de mari proporţii efectuate de cele două familii, în primul rând pentru asigurarea alimentelor şi băuturilor diferite impuse de organizarea unor "mese mari" cu

https://biblioteca-digitala.ro

meniuri bogate, pentru participanţi numeroşi, de la o mie şi până la două mii, în unele cazuri.

Produsele alimentare în cantităţi atât de mari, reclamate de organizarea unor asemenea reuniuni numeroase, sunt în general asigurate din două surse diferite:
- din producţia proprie în gospodăriile celor două familii de nuntaşi, la care se adaugă şi unele daruri de nuntă în produse obişnuite din partea rudeniilor celor două familii, care mai practică încă şi astăzi acest străvechi obicei la români;
- din cumpărături de la târgurile publice, de la particulari sau de la comerţul de stat.

La cea de a doua nuntă desfăşurată în gospodăria Finta din Moişeni, pentru Mărica, această situaţie specială determinată de eveniment a fost rezolvată concret în modul următor:

. s-au asigurat din gospodăriile celor două familii de nuntaşi Finta Cecilia şi Moiş Văsâi al Musteţii, şi cu unele daruri echivalente de la rudeniile lor apropiate, cu daruri de nuntă:

1. Găini mari şi grase (2 1/2 - 5 kg. una)..... 28 exemplare şi exclusiv din gospodăriile proprii
2. Porci mari - 1 + 1 2 exemplare
3. Miei de jumătate de an - 5 + 5 10 exemplare
4. Ţuică de prune din producţia locală - 75 + 75 150 litri
5. Vin din producţia locală - 100 +100 200 litri

din cumpărături

1. Un porc mare din târg 5000 lei

Pulpe şi piept de pasăre - 136 kg 5900 lei

1. Făină de grâu - 300 kg 5900 lei
2. Ouă - 1500 buc.
3. Zahăr - 60 kg.
4. Ulei, cafea, cacao, piper negru, produse necesare la prăjituri şi salam, caşcaval, caş proaspăt etc.
5. Bere în sticle mici - 2000 buc 12.000 lei
6. Ape minerale în sticle mari - 300 litri
7. Plăţi angajate pentru formaţii muzicale:
8. 1500 + 2000 + 8500 12.000 lei
9. Bucătăreasa şefă, plătită pentru

săptămână de muncă cu 1500 lei

Total plăţi pentru cumpărături şi diferite anganjamente 60.000 lei. Cote părţi strict egale pentru ambele familii - 30.000 lei la fiecare familie.

Încasările rezultate din darurile în bani de la invitaţii participanţi la masa mare au însumat suma totală de 135.000 lei.

S-ar părea că s-a realizat o balanţă echilibrată la egalitate între valoarea materialelor utilizate din cele două gospodării, adunată cu suma de 60.000 lei plătită pentru cumpărături de alimente şi achitarea în bani a unor angajamente necesare, şi suma de 135.000 lei, reprezentată de încasările care au totalizat darurile în bani ale participanţilor la masa mare.

În realitate însă, după regula tradiţională aplicată în mod riguros, toate investiţiile făcute de către cele două familii pentru nuntă, atât din gospodăriile proprii cât şi prin cumpărături cu bani, sunt considerate un dar obligatoriu al părinţilor făcut de cele două familii pentru nunta propriilor lor copii, un dar de nuntă oferit copiilor lor, cărora li se

https://biblioteca-digitala.ro

asigură un mare şi frumos spectacol pentru ca aceasta să le rămână în amintire şi în inimă pentru toată viaţa, ca o mare sărbătoare ce le-a fost oferită de părinţi pentru fericirea lor.

Obiectele primite la strigarea şi strângerea darurilor, ca şi toate încasările din sumele de bani dăruite de invitaţii prezenţi la masa mare, oricât ar fi ele de scumpe sau de mari, sunt considerate în exclusivitate ca proprietatea indiscutabilă a celor doi tineri căsătoriţi. Acestea reprezintă în fapt zestrea lor materială oferită de părinţi şi obştea satului în momentul constituirii unei noi familii.

Mi s-a remarcat şi subliniat de către un interlocutor prezent la dialogul pe care l-am avut pentru lămurirea acestui aspect important din practica relaţiilor de rudenii şi dintre generaţii în familii, cu soacra mică, susţinând că nu trebuie scăpat din vedere şi faptul frecvent astăzi, că o asemenea pereche de tineri căsătoriţi sunt înzestraţi efectiv şi cu o casă nouă, cu trei nivele (12 şi chiar mai multe camere, solid construită în materiale foarte durabile - după tehnica arhitectonică actuală şi în dese cazuri cu un autoturism "Dacia" - sau, mai rar cu un Aro cu ataş. Este vorba deci despre o foarte puternică bază materială care li se oferă tinerilor la căsătoriile de astăzi, la început de drum nou în viaţa personală, familială şi socială proprie.

119. TEMELII DIN GRANIT ŞI BETON PENTRU O CASĂ NOUĂ, MARE ŞI FRUMOASĂ, ÎN MOIŞENI

După reguli statornicite din bătrâni şi respectate pretutindeni în spaţiul locuit de români, în familiile cu mai mulţi copii, cazuri frecvente cu câte 7-15 din ambele sexe, când este vorba despre căsătoriile lor, sunt aplicate două norme distincte: una privind ordinea de vârstă la căsătorie, şi cealaltă reglementează locul aşezării tinerilor căsătoriţi.

În ceea ce priveşte ordinea îndreptăţirii fiecăruia la căsătorie, norma aplicată pentru ambele sexe este statornicită după ordinea naturală a naşterilor, adică de la cel dintâi, până la cel din urmă. Vârsta frecvent acceptată fiind de 16-20 ani pentru fete şi de 18-24 ani pentru băieţi. Dar este considerată ca o mare ruşine, după opinia generală a satului, ca o fată mai mică să se căsătorească înaintea surorii sale mai mari, chiar şi atunci când diferenţa de vârstă dintre ele este de numai un an sau doi.

Mai complicate apar indicaţiile normative care reglementează locurile unde se vor aşeza noile familii, îndată după căsătoria lor.

Norma tradiţională aplicată în majoritatea cazurilor este ca cel mai mic dintre feciori să rămână, după căsătorie, cu soţia şi apoi cu copiii lui, alături de părinţi, în casa în care s-a născut, unde în cele mai frecvente cazuri muncile şi menajul sunt făcute în comun.

Pentru toţi ceilalţi copii din aceeaşi familie de ambele sexe oricare ar fi numărul lor, normele tradiţionale aplicate propun ca fetele să-şi urmeze tinerii lor soţi în gospodăriile părinţilor acestora sau în gospodării noi, edificate cu ajutorul celor două familii încuscrite şi în primul rând a băiatului căsătorit, care să le dea ajutor cu teren potrivit, cu materiale şi cu muncă.

Pentru unele cazuri destul de frecvente, băieţilor li se oferă şi posibilitatea de a se "gineri" în gospodăriile părinţilor fetelor, dacă sunt condiţii concrete favorabile, ca o fată singură la părinţi, etc.

Un caz tipic care demonstrează cu perfectă claritate aplicarea acestor norme, ni-l oferă familia lui Moiş Grigor - Ciupârdel din Moişeni, cu patru feciori, toţi căsătoriţi, cu respectarea ordinei de vârstă, trei dintre ei aflaţi în prezent în frumoase şi cuprinzătoare

https://biblioteca-digitala.ro

gospodării noi, create înainte şi imediat după căsătoria lor, două în Moişeni şi a treia în Negreşti-Oaş. Cel de al patrulea fecior, cel mai mic dintre ei, şi ultimul căsătorit - Moiş Tămaş a lui Ciupârdel, acum în vârstă de 30 de ani, trăieşte cu familia sa sporită între timp cu trei copii, de circa zece ani, în gospodăria în care s-a născut, împreună cu părinţii săi, o gospodărie în care toate muncile şi treburile menajului se execută într-o orânduire comună, cu hărnicie şi înţelepciune, cu armonie desăvârşită, în care toate fiinţele mari şi mici din cele două familii, contopite într-un nucleu colectiv armonios, legat prin dragoste reciprocă, îşi aduc contribuţia lor la rezolvarea problemelor curente ale vieţii, cei mici învăţând permanent de la cei în vârstă.

Baza raţională, fundamentată pe înţelepciunea şi experienţa populară îndelungată, justifică prin două argumente temeinice norma după care se aplică regula rămânerii feciorului cel mai mic, dintre mai mulţi fraţi, în gospodăria părinţilor săi, ca singur moştenitor, îndreptăţit prin norme tradiţionale. El are mai multe şanse de convieţuire mai îndelungată împreună cu părinţii săi, faţă de care, când aceştia vor fi ajuns la adânci bătrâneţe, cu puteri fizice scăzute şi nu vor mai putea depune energia necesară pentru săvârşirea deplină a unor sarcini de muncă fizică zilnică, feciorul şi familia lui vor fi în măsură să remedieze aceste carenţe şi să intervină în ajutorarea lor. În acelaşi timp, feciorul şi membri familiei sale vor fi aceea cărora le revine şi un rol social, spiritual şi moral, izvorât din îndatorirea de a veghea şi practica efectiv, în continuare, sarcinile specifice care revin familiei şi gospodăriei respective, precum: întreţinerea relaţiilor de rudenie, îndeplinirea sărbătorilor de peste an, practicarea năşiei şi a cultului morţilor, etc., asigurând continuitatea lor de la o generaţie la alta.

În familia şi gospodăria Finta, pe urmele celor doi bărbaţi mult regretaţi, Finta Petre lui Mihăilă - tata bătrânul - şi unicul său fiu, Finta Gheorghe lui Mihăilă - "Fintuca" - au rămas patru persoane: Finta Cecilia, mama cu cei trei copii ai săi, Dumitru de 19 ani, Mărica de 16 ani şi Florica de 11 ani.

Finta Cecilia conduce cu tact, înţelepciune şi sârguinţă gospodăria şi familia cu cei trei copii ai săi.

În legătură cu modificarea survenită în această familie, ca urmare a celor două căsătorii care au avut loc la sfârşitul lui ianuarie (Dumitru) şi la începutul lunii mai 1988 (Mărica), am înţeles că în cadrul unor discuţii dintre membri actualei familii, Dumitru, ca unicul său fiu al lui Gheorghe, ar fi exprimat dorinţa, dealtminteri îndreptăţită, să rămână în gospodăria bunicului şi tatălui săi, alături şi împreună cu mama sa, iar fetele la sorocul fiecăruia, să se conformeze normei generale tradiţionale urmându-şi soţii lor gospodăriile părinteşti ale acestora, sau să-şi construiască cu ajutorul lor, gospodării noi pe locuri potrivite.

În cazul concret de astăzi, Dumitru ar fi fost de părere că după căsătorie, sora sa Mărica, împreună cu tânărul său soţ Moiş Grigor, să meargă "peste Vale" la tatăl lui Grigor, adică în gospodăria lui Moiş Văsâi al Musteţii, Grigor fiind cel mai mic dintre cei trei fraţi, având prin aceasta şi îndreptăţirea regulilor tradiţionale de a fi, după căsătorie, alături de părinţii săi, în gospodăria şi în casa în care s-a născut.

Dar gospodăria familiei cu cei trei feciori ai lui Moiş Văsâi de "peste Vale", prezintă acum o situaţie specială: cel mai mare dintre fraţi este căsătorit şi ginerit de 7-8 ani în gospodăria socrului său din mijlocul satului, unde Moiş Petre trăieşte cu soţia şi cei doi copii ai lor, în vârstă de 4 şi 6 ani, împărţindu-şi în mod echitabil atât sarcinile de muncă precum şi pe cele ale menajului comun, în armonie deplină, deândată după căsătorie, cu socrii săi.

https://biblioteca-digitala.ro

Cel de al doilea frate mai mare al lui Grigor, şi el căsătorit, se află în gospodăria părintească de "peste Vale" şi nu are în prezent alte posibilităţi imediate de locuire. Ipoteza aşezării tot aici a celei de a treia perechi a fost considerată ca neoportună şi cu rezervă, în condiţiile concrete date. Faţă de aceste dificultăţi, care au şi perspective de dăinuire mai îndelungată, în cadrul discuţiilor care au avut loc recent în grupul familial actual din gospodăria Finta, sporit aproape simultan cu doi membri în plus, cu o noră şi cu un ginere, devenite rude apropiate prin cele două căsătorii recente, care constituie acum trei nuclee familiale distincte, două dintre ele cu posibilitatea de creştere prin pruncii lor, pentru soluţionarea acestei serioase probleme de ordin material, s-a recurs la o măsură salutară şi înţeleaptă, propusă după cum se pare de Finta Cecilia, cu evidentă grijă şi dragoste maternă acordată cu măsură egală tuturor copiilor ei, grupă în care sunt cuprinşi cu aceleaşi calde sentimente şi cei doi veniţi prin recentele căsătorii.

S-a hotărât departajarea unei porţiuni convenabile din suprafaţa grădinii lor, aflată în partea sudică, cea mai de jos a acestei grădini, care coboară din Dâmbul Pricopenilor spre sud, pe o distanţă de cca. 450 m de la gospodăria cu cele două case de locuit, "casa mare" şi "casa mică" şi cu acareturile specifice, grădină care se întinde cu terenuri cultivabile, cu un mic sector de vie şi altul mai larg cu pomi fructiferi, acoperit în acelaşi timp cu zăvoaie de fânețe naturale, rezervate pentru "cosalău", până la contactul cu drumul principal al satului şi spre albia Râului Rău, unde s-a operat departajarea hotărâtă şi unde se va construi o nouă gospodărie pentru Mărica şi Grigor, fiica şi ginerele Ceciliei.

Au trecut repede aproape patruzeci de zile de la cea de a doua nuntă, când ni se oferă din nou ocazia să consemnăm alte aspecte din gospodăria Finta, acuma cu referiri speciale la aspectele muncii. Astăzi (7.VII.1988) este de dimineaţă prezentă aici numai Florica, în loc să fie la şcoală, situată foarte aproape de casa lor, unde ea este elevă în clasa a V-a. Dar astăzi Florica are sarcina să ţină singură gospodăria cu toate treburile ei, printre care obligaţia imperioasă şi sub unele aspecte mai dificile pentru vârsta ei de 11 ani, de a asigura la vreme hrana şi adăparea la timp potrivit a tuturor vietăţilor din gospodărie, păsări de curte, animale din cotețe şi din grajduri, între care patru porci mari, de vârstă care numără doar 5-6 luni, albi, imaculaţi din rasa numită "marele alb", care arată ca un porc de un an bine hrănit din rasa Mangaliţă, vaca cu lapte şi două iepe sirepe, aflate în două grajduri separate. Florica trebuie să fiarbă mâncarea celor patru porci, compusă din frunze verzi de "ruje" şi bucăţi de "pepeni" (frunze de floarea soarelui şi dovleci) tocate şi amestecate cu tărâţe de mălai şi sare în cantitate potrivită, într-un cazan plin de 70 litri capacitate totală, folosit anume în acest scop; să cosască iarbă verde şi proaspătă din zăvoiul grădinei apropiate pentru pus în ieslea celor trei ierbivore din grajduri.

Aceste treburi Florica le face, precum am observat, cu remarcabilă vrednicie şi pricepere, dar în paguba învăţăturilor de la şcoală, unde ea astăzi lipseşte...

Ea întâmpină şi unele dificultăţi în ceea ce priveşte forţa necesară la 11 ani pentru unele treburi mai grele. Aceasta a determinat-o să îmi ceară ajutor ca să coborâm împreună cazanul plin cu fiertura pentru porci cu o capacitate de 70 litri, de pe plită, pe cimentul de jos al bucătăriei. La rugăminte, am răspuns mai întâi cu un sfat: să golească o parte din cazanul plin, cărând 3-4 "zidere" pline, căldări metalice de 8-10 litri, după care vom apuca amândoi de cele două "urechi" ale cazanului şi-l vom coborî jos!... Mi-a ascultat sfatul, golind din cazan trei căldări metalice pline şi după ce l-a uşurat aproape la jumătate, prinzând fiecare de câte una dintre cele două urechi metalice, l-am coborât jos cu înlesnire şi l-am tras sub banca de lângă cuptor până la perete, cu rezerve de hrană pregătită pentru o altă oră când va fi iarăşi nevoie să se umple "valaule" - teicile - din cotețul celor consumatori din neamul "marele alb", cu mare randament.

https://biblioteca-digitala.ro

Dar Florica nu mi-a cerut nici un fel de ajutor când s-a dus în şură, a luat coasa gata pregătită şi a tras cu ea brazde bogate din zăvoiul cu iarbă, chiar din marginea apropiată a grădinii lor, iarbă verde fragedă, împodobită şi cu 4-5 specii de floricele în culori diferite, pe care mi le-a spus cu numele şi culorile lor specifice. Apoi a umplut în două "coşărci" mari, împletite din nuiele spintecate, când sunt verzi, din ramuri lungi şi drepte de "tufă", alun, unele albe, curăţate, altele în alternative, sub coaja lor maronie, într-o dispoziţie decorativă ordonată şi plăcută. Coşărcile aveau şi ele câte două urechi folosite la mânuire, dar Florica nu m-a chemat să le transportăm împreună, ci singură a umplut cu încărcătura lor ieslea din grajdul celor trei rumegătoare ierbivore prezente.

Bineînţeles că am admirat eforturilor făcute în treburi serioase dar am regretat cea de a doua zi sacrificată de la şcoală, în folosul gospodăriei şi al economiei pentru că erau în paguba ştiinţei şi a culturii...

Aceasta a constituit o temă care numai două-trei zile mai târziu, la invitaţia directorului şcolii elementare din Moişeni, învăţătorul Oros Gheorghe, dascăl sârguincios şi înţelept, care mi-a cerut să vorbesc copiilor de la şcoala pe care o conduce, când am expus cu argumente şi pilde în prezenţa tuturor elevilor şcolii, circa 250 de ambele sexe, şi a întregului corp didactic, cu 20 de cadre astăzi, (în comparaţie cu numai un singur dascăl pentru toată şcoala cu cinci clase, în anii 1934-1937), gânduri în legătură cu rostul şcolii şi îndatoririle elevilor.

Acum, la apelul directorului, în numerosul grup de şcolari adunaţi în faţa şcolii, era prezentă şi Finta Florica din clasa a V-a, după două zile de absenţe nemotivate, atunci eu am divulgat şi un secret nevinovat. Văzând-o în cele două zile cu absenţe nemotivate de la şcoală, cu câtă râvnă munceşte în gospodărie, am întrebat-o mai întâi pe Florica: - "Florica, i-a spune-mi şi mie ce note ai la carneţel?!". Primind întrebarea, Florica s-a roşit ca para focului pe ambii obraji şi mi-a răspuns cu spontaneitate şi candoare plină de sinceritate, dar cam în şoaptă: - "Am şi doi de patru!". Am formulat atunci o a doua întrebare scurtă: - "La care materii?" - "La engleză şi geografie!", a răspuns Florica. Din felul cum a formulat şi intonat răspunsul, la cea de-a doua întrebare, mi s-a părut că Florica nu ştie cu destulă precizie dacă geografia sau o altă materie îi adusese cea de a doua notă de patru în carneţelul personal.

Vorbind în faţa şcolii, am formulat atunci şi câteva cuvinte drept concluzie, subliniind pentru părinţi, copii şi dascăli, o recomandare care cred că trebuieşte respectată de toţi. Pentru copiii de vârstă şcolară îndatorirea principală le este să fie permanent prezenţi la orele de şcoală, sârguincioşi la învăţătură mai întâi, şi în al doilea rând participanţi activi şi eficienţi în treburile gospodăreşti, pe care cei harnici izbutesc să le îndeplinească în mod armonios, pregătindu-se pentru a deveni oameni de nădejde, dacă nu uită datoria lor de şcoală şi de învăţătură.

Grupul principal al familiei Finta Cecilia, cu Mărica şi Mărioara, adică fiica şi nora sa, împreună cu ginerele Grigor, au ajuns din zorii aceleaşi zile, la 5-6 km distanţă în "mălăiştea" din Huta - Certeze, pentru cea dintâi sapă sau "praşilă" la ogorul cu porumb, unde au lucrat intens toată ziua, până în amurg, cu excepţia lui Grigor, care părăsind săpătoarele, care au rămas să-şi continue munca până seara în ogorul cu mălai din Huta, a apărut în cursul după amiezii grăbit pe acasă, căutând prin gospodărie o unealtă bună de săpat la pământ, şi găsind repede un "arşîn", a coborât fără zăbavă, cu grabă, pe cărarea din marginea grădinii până jos lângă "pălincie", unde avea întâlnire de lucru cu un tractorist moişenar, angajat să niveleze cu o unealtă modernă şi eficientă terenul indicat recent, într-un consiliu de familie, ca loc şi vatră potrivită pentru construirea unei case noi, atribuită celor doi tineri, care îşi sărbătoriseră frumoasa lor nuntă în primele două zile din luna mai

https://biblioteca-digitala.ro

1988. Conform înțelegerii prealabile, cei doi tineri bărbați s-au întâlnit pe terenul indicat, exact la ora 17, cea care fusese statornicită între ei, și pe locul căruia i se atribuise de curând o destinație specială.

Auzind zbârnâitul caracteristic al tractorului, care tracta de fapt un caterpiler ale cărui ecouri se auzeau foarte clar în curtea gospodăriei Finta situată mai sus, spre nord, pe Dâmbul Pricopenilor unde mă aflam preocupat de completarea unor însemnări, după numai o jumătate de oră de la primele zgomote specifice auzite, am coborât și eu pe cărarea și pe panta din marginea grădinii Finta, până lângă "palincie", străbătând cu ușurință și repede la vale, o distanță de circa 450 pași. Am sosit chiar în momentul în care tractoristul rămas singur, după ce terminase repede de nivelat pământul indicat, adus din pantă destul de accentuată, la orizontală perfectă, își curățea uneltele și se pregătea de plecare!

Acest tractorist moișenar, care nivelase cu tractorul și caterpilanul terenul destinat pentru o casă nouă, era unul dintre cei 9 copii, mai mulți băieți dar și două-trei fete printre ei, toți cei 9 ai lui Moiș Gică - fost cantor - "diac" - în Moișeni, cel dus de mine la București, împreună cu soția și cel mai mic atunci dintre "coconii" săi, de 1-2 ani numai, în primăvara anului 1936, care era actualul învățător din Seini, Moiș Grigore, fratele mai mare al tractoristului, astăzi în vârstă de 53 ani.

Cei doi soți, împreună cu micul lor "cocon" au fost duși la București cu prilejul solemnității care a avut loc la inaugurarea celei dintâi expoziții de la "Muzeul Satului Românesc", la 9 mai 1936. Acolo ei au rămas, în portul lor oșenesc de sărbătoare, cu totul pitoresc și original, frumos lucrat pentru toți membri numeroși ai familiei proprii, de către tânăra soție a "diacului", înzestrată cu simț artistic remarcabil și cu multă îndemânare și hărnicie. Cei doi soți și cu micul lor "cocon" au rămas în expoziția organizată în aer liber, din Parcul Herestrău, la casa lui Moiș Văsâu al lui Ion Cobuț, (edificată din bârne masive de stejari bătrâni, pe la anul 1780), vreme de trei luni, o vară întreagă, dând răspunsuri vizitatorilor în graiul lor românesc cu aspecte particulare și pitorești, ca și înfățișarea și portul lor originar. S-au reîntors în toamnă în satul lor de baștină, sub Munții Oașului, unde erau așteptați de restul mai numeros al familiei și de sarcinile presante ale gospodăriei, iar pe șeful familiei îl presa la reîntoarcere și sarcina sa de apreciat al satului.

Alte perechi similare de familii țărănești, unele chiar cu mai mulți copii, aduși cu același prilej în București, au rămas în expoziția "Muzeului satului Românesc" din Parcul Herestrău, la cererea expresă a Prof. Dimitrie Gusti, încadrați pe state de salarii la muzeu, în calitate de "gospodari" la casele strămutate din satele lor, în Capitala României, pentru perioade de timp foarte variabile, de la un an sau doi, până la 12 ani, utilizând îndelung și distrugând prin uzură, o bună parte din inventarul etnografic inițial și prețios al acestor case autentice... S-au pierdut astfel în perioada anilor 1936-1948, un număr de 2000 din cele 4000 de obiecte diferite și valoroase, scoase de mine din inventar, după verificări riguroase, întrucât nu mai era posibilă expunerea și nici recuperarea lor.

Acest fapt a determinat și eforturile susținute ca primă sarcină prioritară, de mutare a "gospodarilor" în locuințe personale, acordate în oraș, repartizate prin organele municipale responsabile cu spațiul locativ, punând astfel capăt, după 1948, și după demersuri perseverente repetate vreme de trei ani consecutiv, procesului distrugător întemeiat pe o idee fantezistă.

120. LA ȘANTIERUL CONSTRUCTIV DIN MOIȘENI

În cea de a treia zi de când am revenit la Moișeni, după câteva zile de completări la cercetări efectuate în Huta-Certeze, Seini și Certeze, mă aflam cu precădere în gospodăria

https://biblioteca-digitala.ro

Finta, observând şi consemnând unele fapte de munca zilnică desfăşurate aici, drept urmare a problemelor rezolvate pozitiv ieri de către Finta Cecilia la Negreşti-Oaş şi la Oraşu Nou, astăzi (sâmbătă, 30.VII.1988), natura muncii tuturor membrilor acestei familii s-a schimbat în mod radical.

Au sosit la lucru, azi dimineaţă la ora 9, trei meşteri constructori calificaţi şi experimentaţi în tehnica arhitectonică. Ei s-au prezentat în conformitate cu angajamentele asumate ieri, în Oraşu Nou. Cecilia, care i-a angajat, nu ştie încă numele fiecăruia dintre cei trei meşteri, dar relatează despre vârstele lor care sunt de: 35, 37 şi 38 ani. Sosirea meşterilor, care fusese în oarecare nesiguranţă determinată de unele motive în legătură cu sarcinile lor de muncă în întreprinderea de care aparţin, a obligat gazdele să-şi concentreze forţele de lucru, împreună cu nucleul celor trei meşteri constructori, la organizarea cu puteri unite a unui şantier de lucru constructiv, pentru o casă nouă, amplasată în partea sudică de jos a grădinii Finta, pe terenul amenajat şi nivelat în acest scop, alaltăieri, cu ajutorul tractorului şi al caterpilarului.

Gazdele se văd acum obligate să asigure unelte corespunzătoare muncii, materialele necesare şi să participe efectiv la lucrări alături cu cei trei meşteri, sau acolo unde pentru o cauză sau alta, se cere forţă fizică şi muncă efectivă.

De la început şi deândată, tânărul Grigor a fost asociat micului grup al celor trei meşteri. Cu cel mai experimentat dintre ei, au consultat mai întâi planurile elaborate, proiectate de arhitecţi, după modelul ales cu anticipare al casei medicului veterinar Dănuţ Gheorghe din Negreşti-Oaş, Strada 11 Iunie nr. 46, unde acest model frumos de casă nouă a fost edificat de vreo 15 ani şi în care medicul locuieşte cu familia lui, tot de-atâţia ani.

Ceilalţi doi meşteri aleg lemne potrivite, din rezervele gospodăriei Finta, din care retează cu "firizul" şi ascut cu securea numeroşi ţăruşi, cu diametrul de 3-4 cm şi lungimea lor de 50-60 cm. Aceştia sunt bătuţi în terenul destinat amplasării temeliilor pentru noua locuinţă, în punctele determinate de lectura planurilor.

Cu ajutorul ruletei şi al unui mare echer din lemn, cu deschiderea în unghi drept, la 90°, după dimensiunile indicate în plan, se amplasează structura temeliilor pentru noua locuinţă în terenul pregătit anume în acest scop.

Cei doi cu planurile în mână, Grigor, împreună cu cel mai experimentat dintre meşteri, priceput în lectura şi amplasarea planurilor pe teren, fac o primă analiză comparativă între situaţiile din Negreşti-Oaş şi condiţiile oferite de mediul în care se amplasează astăzi temeliile pentru casa nouă din Moişeni. Modelul, selectat după dorinţa arzătoare şi expresă a celor doi tineri de curând căsătoriţi, este amplasat în Negreşti, cu laturile lungi din structura dreptunghiulară a planului temeliilor, pe direcţia est-vest, cu faţada principală către stradă, spre nord.

Cadrul natural oferit de terenul din Moişeni pentru noua locuinţă proiectată, este radical diferit. Aceasta obligă la amplasarea aceloraşi temelii cu faţada şi intrarea principală a noului edificiu către soare, spre sud, având spatele şi curtea gospodăriei spre nord. Accesul este înlesnit de prezenţa în apropierea imediată în noua locuinţă a unui spaţiu liber de teren de 18-20 m de la poartă la intrarea casei, ca o rezervă necesară pentru grădiniţa cu flori şi arbuşti decorativi, care vor împodobi faţada acestei locuinţe, dar şi de vecinătatea drumului principal al satului. Acesta, coborând sub forma a trei curbe diferite pe panta din Dâmbul bisericii pe coasta aplecată spre sud, coteşte chiar prin faţa acestei case în direcţia nord-sud, traversând peste pod, albia Râului Rău. Podul se află la 150 m distanţă spre sud, unde drumul continuă în aceeaşi direcţie sudică, până la marginea satului. Acolo drumul, bine pietruit cu bolovan de râu şi prundiş încă din 1934, face cea de-a patra curbă în unghi de 90° spre est pe o distanţă de 2 km, până la întâlnirea cu şoseaua Satu Mare - Sighet, pe care cade perpendicular. Pe sub pod, Râul Rău îşi continuă drumul dinspre munţii Hutei prin

https://biblioteca-digitala.ro

Moişeni, până către Bixad, în direcţia est-vest, unindu-şi apele adeseori vijelioase, cu cele ale Turului, colectorul principal al apelor care brăzdează munţii şi piemonturile Depresiunii Oaş.

Sunt astfel oferite acestei case noi, puncte de reper în spaţii diferenţiate şi pitoreşti, cu un orizont îndeosebi mai cuprinzător în avantajul celor două nivele de sus, cu succesiunea lor suprapusă pe verticală peste parter, care orizont îşi lărgeşte raza de cuprindere spre est, sud şi vest, cu o privelişte tot mai largă şi un peisaj original şi încântător din Depresiunea Oaşului.

Dar şi peisajul din spatele nordic al acestei case noi, care urcă în pantă mai lină, ori mai accentuată către Dâmbul Pricopenilor, unde se afla vechea şi radical înnoita şi amplificata gospodărie Finta, oferă o altă privelişte pitorească şi încântătoare, cu zăvoi de iarbă naturală, împestriţată cu flori în diferite culori, cu livadă de pomi altoiţi din soiuri alese, cu viţă de vie şi porţiuni de culturi roditoare, cu "ruje", cu "mălai" şi cu "pepeni".

Alegerea amplasamentului pentru noua locuinţă, cu rezerva mutării "pălinciei" mai jos, spre sud-vest, la cel puţin 100 m distanţă, în conformitate cu hotărârea luată în cadrul familiei Finta, asigură cele mai bune condiţii de viaţă, atât practice cât şi pitoreşti, într-un mediu sănătos şi frumos, o viaţă fericită pentru tânăra familie.

Bătând ţăruşii după dimensiunile şi structura temeliilor prevăzute în plan, amplasarea dobândeşte girul hotărârii definitive şi al unei măsuri înţelepte.

Câte două linii paralele, distanţate la 60 cm, marcate prin alinierea perfectă a celor două rânduri de ţăruşi bătuţi cu muchea securii, în pământul atribuit acestui scop, în sensuri longitudinale pe 14 m şi transversale pe 12 m, ca şi a celor paralele intermediare, care se întretaie în ambele sensuri pe direcţia nord-sud şi est-vest, întreaga structură a şanţurilor destinate temeliilor, a trecut din plan la dimensiunile reale şi concrete, pe teren, într-un caroiaj marcat cu exactitate şi claritate de capetele superioare ale ţăruşilor care se înscriu toate într-un singur plan perfect orizontal, la nivelul solului. Forma generală a acestei structuri geometrice, este dreptunghiulară, cu laturile lungi de 14 m, pe direcţia est-vest şi cele scurte de 12 m pe direcţia nord-sud.

Lărgimea generală a tuturor şanţurilor marcate prin liniile duble de ţăruşi este de 60 cm, iar adâncimea lor prevede opţiuni variabile, determinate de natura solului în care sunt săpate aceste şanţuri, cu sol mai mult sau mai puţin pietros, cu variaţii la adâncime de la 60 la 80 cm şi chiar mai mult, în sol nisipos.

Deândată ce s-a terminat marcarea în teren a întregii structuri a temeliilor, după o ultimă verificare a direcţiilor şi dimensiunilor, cei patru bărbaţi s-au concentrat la săparea şanţurilor cu unelte potrivite: hârleţe ("arşâne"), cazmale, sape grele în forme trapezoidale, forjate de meşteri fierari locali, utilizate frecvent în zonă la săpăturile în pământ pietros şi cu rădăcini de copaci, numită în graiul locului "tâtauca".

Concomitent, pământul săpat şi scos cu lopata din şanţuri, a fost aruncat de fiecare săpător pe faţa porţiunilor din vatra parcelată prin şanţuri. El serveşte ca material de umplutură în spaţiile pătrate sau dreptunghiulare, unde pământul este bine bătut, puternic bătătorit.

Examinându-se încă de la ora 9 dimineaţa, de către colectivul mixt format din meşteri şi membri gazdelor, natura şi cantităţile materialelor de construcţie acumulate în jurul vetrei de construire care vor fi utilizate, înregistrându-se în acest prim examen în colectiv şi cantităţile respective, cele existente, comparate cu cele necesare, s-a constatat prezenţa cimentului, nisipului şi balastului, a fier-betonului şi s-a remarcat tot atunci lipsa unui material urgent necesar, a bolovanilor şi sfărâmiturilor din piatră, destinaţi umplerii şanţurilor săpate, în combinaţii cu beton. Această constatare a fost primită de meşteri ca un

https://biblioteca-digitala.ro

semnal de alarmă, care prezenta impedimente şi riscul de a nu putea executa ritmul muncii din programul statornicit pentru astăzi. De aceea tot la ora 9 dimineaţa au plecat, cu hotărârea de a rezolva cu urgenţă această lipsă, Cecilia şi Mărica, mama şi fiica. După ce au ospătat meşterii sosiţi de la Oraşul Nou şi au asigurat tot cea ce era necesar pentru masa lor de la amiază, pe seama Mărioarei şi Floricăi, nora şi fiica cea mai mică, care răspund astăzi împreună şi solidar de toate treburile gospodăriei, cele două persoane au plecat purtând de mâncare pentru un mic grup de muncitori cunoscuţi, aflaţi în cariera de piatră de la Prisăci. Acolo se lucrează de mai mulţi ani cu muncitori calificaţi, la exploatarea pietrei de granit şi de andezit, din care aceşti muncitori fasonează din aceste materiale dure şi rezistente, forme cubice pentru pavaje la şosele, forme paralelipipedice în două serii cu dimensiuni diferite pentru borduri, şi forme paralelipipedice potrivite pentru diferite lucrări de zidărie foarte rezistente.

Piatra respectivă este dislocată din stânci cu ajutorul dinamitei, după care urmează spargerea bolovanilor mari, cu muncă manuală grea, cu dălţi din oţelul cel mai rezistent, bătute în fisuri cu barosul mare de 10 kg. Apoi urmează cea de-a treia operaţie pentru fasonarea tot manuală a celor patru categorii de materiale finite, în formele şi dimensiunile specificate mai sus, stivuite de fiecare muncitor după cele patru categorii, în preajma bancului său de lucru. Şi chiar acolo sus, pe coasta despădurită parţial în carieră, lângă stâncile de provenienţă, autocamioane şi autobasculante mari de 10 la 20 tone la o încărcătură pentru fiecare, le transportă în gările de la Bixad, Negreşti sau Satu Mare, direct ori pe diferite şantiere de lucru în zonă, în judeţele vecine şi chiar în străinătate, ca materiale exportate.

Din spargerea stâncilor dure cu dinamita ori cu dălţile de oţel rezistent, bătute cu barosul mare şi greu, ca şi de la munca manuală executată cu unelte adecvate pentru fasonarea formelor geometrice, regulate, rezultă o importantă cantitate de bolovani, spărturi şi aşchii mai mari ori mai mărunte, care constituie laolaltă cea de a cincea categorie de materiale dure şi rezistente, din granit şi andezit furnizate de Cariera Prisăci.

Acestea sunt solicitate pentru pietruirea şoselelor şi a drumurilor de ţară şi încă în cantităţi mai mari ele sunt cerute pentru umplerea şanţurilor de la temeliile a numeroase construcţii arhitecturale, din oraşe şi din sate, edificii publice şi blocuri pentru locuinţe sau locuinţe şi construcţii anexe din gospodăriile particulare.

Pentru procurarea urgentă a numeroase tone din asemenea materiale brute, de categoria a cincea a produselor din Cariera Prisăci, s-au deplasat la distanţa de 7-8 km, Cecilia împreună cu fiica ei Mărica.

Pe şoseaua Satu Mare - Sighet, care urcă în spirale spre Hanul Sâmbra şi Pasul Huta, la distanţa de 5 km urcuş spre nord faţă de satul Huta - Certeze, cele două călătoare au cerut şoferului de la autobuz să staţioneze un minut pentru ca ele să poată coborî chiar la abaterea către dreapta în direcţia nord-estică a unui drum de 2 km peste câmp, cu coborâş şi urcuş, pietruit cu bolovani şi aşchii din granit şi andezit, toate nivelate cu compresorul, drum pe care ele au ajuns în cariera de piatră Prisăci, sub coasta muntelui, parţial despădurită acum, căutând produse din materialul urgent necesar pe şantierul deschis acasă. Pe curbele sale repetate în spirale, şoseaua principală a folosit formele cubice fasonate manual bucată cu bucată de muncitorii specializaţi din Cariera Prisăci, dar pentru înlesnirea accesului autocamioanelor şi a basculantelor de mare tonaj, cele care încarcă de sus, chiar de lângă stâncile golaşe ale carierei şi transportă la destinaţii şi către direcţii diferite toate cele cinci categorii de materiale brute şi fasonate, pentru utilizări diferite, acest drum de 2 km lungime a fost bine amenajat şi asigurat cu rezistenţă maximă, la greutăţi foarte mari, cu materiale brute şi o tehnică mai simplă.

https://biblioteca-digitala.ro

După ospătarea muncitorilor cunoscuți, aflați la locul lor de muncă în Cariera Prisăci, și încărcarea primelor 12 tone de materiale din cea de a cincea categorie furnizate de carieră, pe o ploaie intensă și continuă, cu mai multe momente caracterizate prin dezlănțuiri de rafale torențiale, sus, pe bolovani, Cecilia și cu Mărica s-au reîntors pe șantierul din partea de jos a grădinii Finta, cu primul lor transport din materialele cerute de urgență. Trecuseră doar trei ore pline de la plecarea lor din gospodărie, cu merinde pentru muncitorii cunoscuți și solicitați .

Deși udate leoarcă, din cap până la picioare, de ploaia care continua să cadă cu intensitate, ele sunt mulțumite că au rezolvat cu succes o problemă care se anunța ca o potențială piedică dificilă. Navetele cu autobasculante pline au continuat să asigure pe șantier toată cantitatea de bolovani, spărturi și aşchii mai mărunte necesare celor patru bărbați harnici și pricepuți, ca să-și poată efectua munca planificată fără întrerupere. Cu materialele sosite, ei au umplut șanțurile în dispoziție oarecum orizontală, turnând totodată peste ele betonul amestecat din ciment și nisip după o rețetă pentru proporții prevăzute ca să asigure o rezistență maximă. Prezența acestei unelte tehnice moderne foarte eficientă și cu remarcabil randament, care circulă de 20 de ani pe numeroasele șantiere constructive din satele Țării Oașului, își datorează cauza în spiritul de inițiativă și prevederi ale Ceciliei. Ieri, după angajarea meșterilor din Orașul Nou, la reîntoarcerea către casă, a întâlnit întâmplător un cunoscut din Târșolț care transporta betoniera proprie de pe un șantier încheiat pe un al doilea, în perspectivă după câteva zile. Prevăzătoare și perspicace, Cecilia a folosit cu eficiență momentul, s-a învoit cu proprietarul, a pus unealta în ataşul unui Aro din Moișeni și a trimis-o pe șantierul de acasă. Pusă în mișcare prin cablu electric fixat la priza prevăzută pentru iluminatul obișnuit în "pălincia" de lângă spațiul în care s-a turnat o remarcabilă cantitate de beton, bine amestecat din ciment și nisip fără alt efort fizic decât cel cerut de încărcarea la proporțiile corespunzătoare a celor două materiale care intră în combinație, în amestec cu apa. Tot betonul necesar pentru umplerea șanțurilor a fost pregătit după rețeta stabilită rapid și în condiții excelente.

Amestecul din rețeta stabilită e urmărit să asigure o rezistență maximă, realizând astfel din materialele turnate în șanțuri, până la nivelul solului, pe un singur plan orizontal, o rețea de mase compacte, strâns legate între ele într-o structură solidă și rezistentă, ca temelii puternice și indestructibile, din granit, andezit și beton, pentru o nouă locuință cu trei nivele din Moișeni.

Cu energie și hărnicie remarcabilă, cu forță fizică și cu pricepere profesională, dar și cu câteva elemente tehnice moderne importante, toți cei implicați în două grupe distincte, alcătuite din gazde și muncitori calificați, au lucrat cu temeinicie, înfruntând ploaia intensă, pentru mai multe ore consecutive din această zi, când a căzut o ploaie cu mai multe rafale torențiale. Toți au lucrat cu hărnicie și fără întrerupere, ca într-o zi senină și plină de soare, realizând până la masa de seară, oferită pe întunecate, tot programul bogat și semnificativ de muncă al zilei de astăzi.

După masa de seară, substanțială și îndestulătoare, Cecilia, acum cu drepturi legale de conducător auto, s-a suit la volan și a condus acasă, la ore de noapte cei trei meșteri din Orașu Nou, având în dreapta și ca asistent și tovarăș la reîntoarcere pe prunca cea mai mică, Florica, de 11 ani.

Demn de consemnat și de subliniat acum este și faptul că în cursul lunii mai 1988, îndată după nuntă și deodată cu soluționarea pozitivă și înțeleaptă în cadrul discuțiilor survenite între membrii familiei Finta cu privire la terenul potrivit și necesar pentru amplasarea și construirea unei noi gospodării în Moișeni, destinată celor doi tineri, Moiș

https://biblioteca-digitala.ro

Grigor de 19 ani şi soţia lui Mărica de 16 ani, aceştia au devenit motorul principal, harnic şi energic pentru realizarea frumosului lor vis.

În dialog permanent şi înţelegere perfectă între ei, au şi început după alegerea modelului de casă nouă, după placul lor, şi a terenului oferit, să caute, să procure şi să transporte pe vatra de construcţie, toate materialele necesare: lemn, bolţari, fier beton, ţiglă, ciment, nisip, balast, bolovani mari şi mici, spărturi şi aşchii mai mari sau mai mărunte din stâncile de granit şi andezit ale munţilor eruptivi, bătrâni, din Oaş, transportate cu auto-basculanta de 10-20 tone, o încărcătură din cariera de piatră Prisăci şi unificate repede pe şantier, prin liant din beton puternic, ca o singură stâncă indestructibilă, din granit, andezit şi beton, drept temelie solidă şi rezistentă pentru noua lor locuinţă mare şi frumoasă, cu trei nivele şi douăsprezece încăperi diferite, aşezată ca un cuib de vis şi fericire, într-un mediu pitoresc şi sănătos.

Alături cu meşterii harnici şi pricepuţi, experimentaţi, ei nu i-au cruţat forţele lucrând cu tenacitate şi temeinicie la lucrări fizice grele, sfidând chiar prin curajul şi hărnicia lor şi unele impedimente cauzate de intemperii.

Numai după o lună de la căsătoria lor, tinerii Moiş Grigor şi soţia lui Mărica, au demonstrat în chip grăitor că au acum drept grijă prioritară de zi şi de noapte, construirea gospodăriei şi locuinţei lor, alergând, căutând, acumulând toate materialele necesare în concordanţă cu modelul adoptat, ca monument de arhitectură artistică actuală, participând la muncă fizică grea, alături cu muncitorii constructori experimentaţi, cu un elan uluitor, izvorât din dorinţa şi voinţa fierbinte de a-şi vedea visurile realizate, edificând un cuib propriu, cu cea mai frumoasă înfăţişare arhitecturală.

Demn de subliniat este şi faptul că deşi recent căsătorită şi cu preocupări mai de mare răspundere personală, fiind în clasa a X-a la Şcoala Generală de zece clase din Negreşti-Oaş, Mărica n-a părăsit şcoala, ci dimpotrivă, face naveta zilnică cu "locala" motorizată, la Şcoala din Negreşti, silindu-se să se pregătească aşa cum se cuvine, urmărind după aceea şi un plan de calificare profesională mai înaltă, care va reclama de la ea un efort de cel puţin doi-trei ani de şcolarizare specială.

121. UN MODEL ORIGINAL DE CASĂ NOUĂ DIN NEGREŞTI-OAŞ (MIGREAZĂ) ÎN MOIŞENI

Am aflat direct de la cei doi tineri, Grigor şi Mărica, îndată după nunta lor, despre intenţiile lor constructive. Am întrebat atunci dacă au sau nu un plan de construcţie elaborat şi proiectat de arhitecţi calificaţi, pentru viitoarea lor gospodărie cuprinzătoare, nouă. Răspunsul lor a fost clar şi oarecum localnic, din care am înţeles şi reţinut două aspecte care cred că merită să fie consemnate aici.

Ambii tineri, în înţelegere perfectă şi consultare reciprocă permanentă, au procedat analitic, văzând şi observând cu atenţie mai multe gospodării noi, cu locuinţe şi acareturi anexe monumentale, realizate în tehnică şi imagini arhitecturale moderne, dintre cele construite în ultimul sfert de veac în toate aşezările Ţării Oaşului, cu locuinţe având câte trei nivele, printre care Certeze deţine un record excepţional, atât prin numărul mare de exemplare edificate în ultimele două decade, cât şi prin varietatea şi originalitatea arhitecturii lor monumentale.

Din această periegheză cu observaţii comparative atente, tinerii au ajuns la concluzia că, dintre toate, cel mai bine şi potrivit cu dorinţele lor este gospodăria medicului veterinar Dănuţ Gheorghe din Negreşti-Oaş, Strada 11 Iunie nr. 46. Au revenit la ea pentru o examinare mai amănunţită care le-a întărit şi definitivat alegerea şi hotărârea.

https://biblioteca-digitala.ro

În consecință, ei au decis că acest exemplu de casă și gospodărie nouă este modelul cel mai potrivit și sursa cea mai bună de inspirație pentru noua lor locuință și gospodărie din Moișeni.

Cu privire la procedeul aplicat pentru rezolvarea problemei dificile care li s-a pus, trebuie spus și subliniat că cei doi tineri au procedat rațional și cu înțelepciune, luând în considerare și analizând comparativ mai multe exemplare, concrete, recent construite, recurgând adică la o cuprinzătoare experiență constructivă populară, rurală și urbană, concretizată în numeroase exemplare noi, diferențiate și originale, analizate din perspectiva dorințelor personale, și că au ajuns pe această cale la o concluzie selectivă remarcabilă prin valorile ei practice pozitive și prin calitățile ei arhitecturale și estetice originale, remarcabile. Această concluzie poate fi subliniată cu felicitări pentru perspicacitatea lor.

Casa și gospodăria medicului Dănuț Gheorghe din Negrești-Oaș nu figura printre documentele și evidențele mele științifice scrise, rezultate din cercetări de anvergură și îndelungate pe teren asupra tuturor aspectelor modului de viață complex și ale creațiilor multilaterale realizate de populația Țării Oașului, printre care structura gospodăriilor și evoluția tipologică a locuințelor constituie capitole distincte, care s-au bucurat ca și multe altele, de analize documentare sistematice, efectuate în toate așezările acestei zone, ilustrate prin exemplare tipice, din trecut și de azi, cu schițe și dimensiuni, cu descrierea materialelor și a tehnicilor de construcție utilizate, multe dintre ele întregite și prin imagini fotografice corespunzătoare.

Casa și gospodăria medicului Dănuț Gheorghe din Negrești-Oaș nu figurează în această arhivă documentară complexă și cuprinzătoare, cu descrieri, schițe și fotografii. Ea rămăsese înscrisă, prin imaginile ei deosebite și foarte originale, care-i sunt caracteristice, întipărite în memoria mea vie, așa cum sunt ele în realitate de vreo 15 ani, de când o văzusem bine o singură dată.

Purtam deci vie în memoria și amintirea mea, imaginea complexă a acestei cuprinzătoare și originale gospodării, realizată în tehnică arhitectonică nouă, cu materiale durabile și foarte rezistente, cu însușiri practice și artistice remarcabile, cu o locuință încăpătoare, elegantă și modernă, edificată pe trei nivele, care ar putea să asigure spațiu și un mediu de viață superioară, chiar și pentru o familie mult mai numeroasă decât cele patru persoane care compun astăzi familia doctorului Dănuț Gheorghe, cu soția și cei doi "coconi" ai lor: Dănuț George Claudiu, de 11 ani, în clasa a VI-a și fratele său mai mic, Dănuț Horia Gabriel de 7 ani, trecut acum în clasa a II-a.

Această imagine vie și fără documente grafice, fotografice și descriptive consemnate în scris, repusă în actualitate cu acuitate astăzi prin dorința celor doi tineri de a o folosi ca model pentru propria lor locuință și gospodărie nouă în Moișeni, își are originea într-o întâlnire întâmplătoare care a avut loc cu vreo 15 ani mai înainte, pe care eu am avut-o cu unul dintre cei mai buni dintre amicii mei oșeni, inginerul agronom Oros Petrică, originar din Moișeni și activ pe plan profesional la Baia Mare.

Pe când mă aflam la cercetări istorico-etnografice în Negrești și Țara Oașului, ne-am întâlnit în mijlocul târgului, recent transformat din sat în oraș și când inginerul Oros Petrică mi-a comunicat dorința lui de a fi împreună cu el în ziua aceea la o vizită de cunoaștere în casa nouă a medicului veterinar Dănuț Gheorghe din Negrești. Am acceptat cu plăcere invitația prietenească cu vizita pentru cunoaștere, într-o temă care era pentru mine una dintre temele de cercetare care făcea parte integrantă din program.

Cu privire la propunătorul acestei invitații, inginerul agronom Oros Petrică, originar din Moișeni, un amic prețuit, trebuie specificat și faptul că el era unicul copil la părinții săi și cel dintâi "cocon" din Moișeni care a resimțit și urmat îndemnurile către noi

https://biblioteca-digitala.ro

orizonturi de viaţă materială şi culturală din acest sat, unde militasem cu elan şi sistematic, cu ajutorul unor nuclee dinamice şi entuziaste forme din grupe de 12-14 studenţi de la facultăţi diferite, urmărind obiective de cercetare sistematică pentru cunoaştere şi activităţi practice temeinice, pe plan economic, edilitar şi constructiv, lucrând efectiv la realizarea lor cu obştea satului, în campanii de câte o lună, din vara anilor 1934-1937. Pe atunci "coconul" Oros Petrică se afla în clasele 3-5 din şcoala elementară cu cinci clase şi un singur dascăl la toată şcoala, în comparaţie cu cele 20 cadre didactice prezente astăzi la aceeaşi şcoală... Dar Oros Petrică a resimţit în inima şi cugetul său acele îndemnuri la progres prin cultură şi absolvind şcoala din satul său a cutezat să se ridice, prin inteligenţa şi hărnicia sa la studii universitare temeinice, fiind cel dintâi deschizător de drumuri noi în acest domeniu pentru viaţa satului Moişeni. El a făcut studii universitare aprofundate, ajungând un inginer agronom apreciat în profesiunea sa.

Întâlnit întâmplător în mijlocul târgului Negreşti, el mi-a comunicat dorinţa şi invitaţia de a fi împreună la o vizită de cunoaştere în casa nouă a prietenului său, doctorul Dănuţ Gheorghe, indicându-i şi orele potrivite, prestabilite.

În acea zi de vară, vreme de trei ore din timpul consacrat cercetărilor în Ţara Oaşului, am fost mobilizat împreună cu inginerul Oros Petrică din Moişeni, în casa nouă a amicului său din Negreşti .

Obiectivul nostru principal l-a constituit vizitarea, cu explicaţii şi răspunsuri la unele întrebări, a acestei locuinţe noi, de curând finisată, străbătând pe îndelete cameră de cameră, pe trei nivele. Am înţeles atunci că în elaborarea planurilor şi edificarea ansamblului constructiv gospodăresc, doctorul Dănuţ Gheorghe avusese contribuţii esenţiale, sugerând propuneri şi idei arhitectului şi constructorilor care au condus la realizarea unui ansamblu arhitectonic monumental şi original, atât în ceea ce priveşte arhitectura exterioară, cât şi cea interioară, unde este prezentă pe terasa de la nivelul doi şi o apreciată sufragerie, pusă în directă legătură apropiată cu bucătăria - sufragerie, umbrită şi aerisită de terasa împodobită cu portiţe, stâlpi şi balustrade modelate cu măiestrie artistică, în arta lemnului din stejar şi cireş, cu forme constructive şi "împistrituri" decorative, încântătoare. Pe terasă, în aceeaşi atmosferă artistică remarcabilă, se afla şi o masă rotundă, originală, construită tot din lemn preţios, compusă din două corpuri circulare distincte, cu partea centrală fixă şi cea exterioară mobilă prin rotaţie, purtând tacâmuri, pahare şi veselă plină, până în dreptul fiecărui participant la masa respectivă, cu meniu delicios, masă a cărei funcţionare lesnicioasă a fost demonstrată practic şi convingător chiar după cele trei ore interesante ale vizitei de cercetare şi cunoaştere.

Cu descrieri documentare, schiţe de plan şi fotografii ilustrative, gospodăria şi locuinţa nouă din Negreşti-Oaş, strada 11 Iunie nr. 46, a fost integrată în arhiva documentară, specială între studii, care vizează totalitatea aspectelor modului de viaţă şi ale diferitelor creaţii populare multilaterale din Ţara Oaşului, abia în cursul anului 1988, când am consacrat cea de a doua etapă de cercetare timp de patru ore, cu observaţii şi consemnări descriptive, asupra acestui obiectiv[161] . Era aceasta urmarea directă a discuţiilor purtate cu tinerii Moiş Grigore şi soţia lui Mărica, hotărâţi să construiască în Moişeni o replică asemănătoare cu acest ansamblu arhitectonic modern monumental şi original.

Din centrul târgului Negreşti-Oaş, pe şoseaua Principală spre nord, întâlnim la o distanţă scurtă de 100 m în spatele Casei de Cultură, o stradă îngustă şi scurtă, numită strada Garoafelor, care se abate la dreapta spre răsărit.

[161] La 26.VII.1988

https://biblioteca-digitala.ro

Ceva mai înainte spre nord, tot din strada Principală, o a doua abatere spre dreapta, mai largă şi prelungită până la extrema răsăriteană a oraşului, este strada 11 Iunie pe care se află obiectivul nostru. Cele două căi de comunicaţie fac o joncţiune între ele, de la care continuă spre răsărit numai strada 11 Iunie, unde după câteva gospodării moderne, între care unele foarte recente, monumentale, mai sus de joncţiune, la nr. 46, se află situată proprietatea medicului veterinar Dănuţ Gheorghe, un complex arhitectonic compus din trei corpuri distincte de clădiri, diferenţiate ca stil, tehnică şi proporţii, şi în acelaşi timp unitar şi armonios legate între ele.

Corpul principal A, locuinţa pe trei nivele, şi două corpuri mai mici destinate nevoilor gospodăreşti, B şi C, dispuse între ele după un plan în unghi drept, sunt edificate pe două nivele.

La limita nordică a terenului de construcţie parcelat în formă dreptunghiulară, pe direcţia est-vest, paralel cu şoseaua, şase stâlpi zidiţi din blocuri paralelipipedice de granit, fasonate manual în cariera de la Prisăci, marchează la contactul cu trotuarul străzii, limita nordică a proprietăţii. Între stâlpi se află fixate două porţi de acces: una dublă, spre dreapta, la vest, care înlesneşte accesul în garaj şi totodată la câteva încăperi de la demisolul edificiului, şi a doua poartă mică, către stânga spre est, care asigură trecerea pietonilor. Cele două porţi fixate între stâlpii din piatră, sunt confecţionate din tablă groasă de fier, fixată pe suporturi din fier forjat, modelat în diferite forme decorative, opera unor ateliere meşteşugăreşti, specializate, intens solicitate în prezent. Metalul este vopsit cu vopsea de ulei, în culoare similară cu cea a cerului senin.

Blocurile din granit, a căror culoare naturală era gri închis, au fost vopsite cu vopsea de ulei, negru lucitor, iar contururile lor, au fost marcate pe rosturile puţin adâncite între ele, prin linii cu vopsea de ulei albă imaculată.

Corpul de construcţie principal, blocul locuinţei cu trei nivele, a fost edificat pe temelii solide din granit, andezit şi liant puternic de beton, într-o structură unitară şi puternică, în formă dreptunghiulară (12-14 m), turnată în şanţuri adânci până la 80 cm şi toate largi de 60 cm. El a fost amplasat cu latura scurtă (12 m) către nord, cu faţada principală paralelă cu şoseaua orientată est-vest şi cu latura (14 m) adiacentă proprietăţii învecinate de la vest, şi cu direcţia nord-sud. Şanţurile pentru suporturile puternice şi rezistente ale temeliei, au fost săpate şi turnate numai cu 4 m spre sud de la limita stâlpilor care marchează cele două intrări, spre faţada principală a locuinţei. Este asigurat astfel accesul normal din stradă la cele două intrări, la garaj şi câteva încăperi diferite din demisolul blocului de locuit, în dreapta, spre vest şi pe portiţa dinspre colţul răsăritean, la apartamentul principal din locuinţă, situat pe planşeul puternic de deasupra demisolului, pe nivelul I, precum şi la casa scării interioare care asigură legăturile cu nivelele II şi III.

În exterior, aceeaşi portiţă înlesneşte toată circulaţia care menţine legăturile cu cele trei corpuri distincte de clădire şi toate încăperile lor, aflate la parter sau la nivelul II pe scara exterioară din beton armat, adiacentă peretelui sudic al corpului de clădire A, la curtea interioară precum şi la grădina care ocupă partea sudică a lotului din terenul afectat acestei gospodării.

Privită de pe trotuarul opus, la ore luminoase de dimineaţă, în zi însorită de vară faţada casei şi o bună parte din latura răsăriteană iluminate intens, apar în imaginile vizuale şi în cele fotografice ca o construcţie foarte solidă, înălţată pe trei planşee din beton armat, cu zidărie puternică din cărămidă bine arsă şi "bolţari", cu învelitoarea tuturor celor trei acoperişuri distincte din ţiglă roşie, lată, de Jimbolia.

Casa apare, precum şi este, ca o construcţie solidă, monumentală, originală şi relativ austeră, cu laturile scurte ale bazei sale dreptunghiulare orientate est-vest, cu faţada

https://biblioteca-digitala.ro

răsăriteană, vizibilă din punctul nostru de reper pe diagonală şi spatele către vecinul din vest, pe laturile lungi (14 m) ale dreptunghiului de bază ocupat pe temelia sa puternică şi pe planşeul din beton armat pe care se înalţă la trei nivele, faţada sa principală nordică.

Am început îndată după sosire, în lumina potrivită pentru fotografiat la orele de dimineaţă, fotografii orientate spre imaginile cele mai caracteristice din arhitectura exterioară, faţada nordică a blocului de locuit. Corpul de clădire A văzut în ansamblu, cu trei nivele şi unele detalii de la intrarea principală şi de la balconul din lemn de stejar, artistic lucrat, adăpostit sub streaşina de la nivelul III, apoi faţada laterală răsăriteană şi cele două corpuri de clădire din curtea interioară, B şi C, cu două nivele cu scară exterioară pentru acces la nivelul II, şi bogăţia remarcabilă exprimată în arta lemnului preţios, de stejar şi cireş, modelat în forme estetice la stâlpii, balustradele şi portiţele de la terasa corpului B, toate cioplite şi încrustate cu rafinament şi subtilitate. Unele imagini pun în relief monumentalitatea şi originalitatea aspectului arhitectonic al corpului de clădire principal, altele exprimă legătura de continuitate cu arhitectura şi arta lemnului din stejar şi alte esenţe preţioase, bogat şi original reprezentată vreme de numeroase veacuri din trecutul Ţării Oaşului, în arhitectură, în unelte de muncă, în mobilier şi ustensile de casă, în utilajul industriei casnice textile, în mase de uz şi de măsurat, etc.

După vreo 10-12 imagini caracteristice prinse în clişee, am apăsat la butonul soneriei de la poartă, întrucât vreme de o jumătate de oră nu apăruse nimeni dintre locatarii gospodăriei, şi după câteva repetiţii la acel buton a apărut singurul personaj prezent acasă la orele 8-9 dimineaţa, cel mai mare dintre "coconii" medicului Dănuţ Gheorghe, adică Dănuţ George Claudiu, de 11 ani, în clasa a VI-a, aflat în vacanţa mare de vară, în timp ce mama şi cu fratele mai mic se aflau pentru o vizită mai îndelungată, la Carei.

M-am prezentat şi am explicat succint care este scopul prezenţei mele în această gospodărie după care, amabil, elevul de clasa a VI-a, fără altă ceremonie, mi-a deschis peste tot cu atenţie şi gentileţe demnă de subliniat şi a răspuns la numeroase întrebări în legătură cu obiectivul cercetat, vreme de peste trei ore şi jumătate.

Între timp medicul a fost anunţat la dispensar de către o vecină binevoitoare şi îngrijorată despre prezenţa unei persoane străine care face fotografii în gospodăria sa. Medicul a apărut între noi doar un sfert de oră, după care s-a reîntors la treburile care îi reclamau prezenţa la dispensarul veterinar, convins că treburile vor merge în condiţii excelente şi fără prezenţa lui, aşa precum s-a şi întâmplat. Cu doctorul Dănuţ Gheorghe văzusem casa în ansamblu şi în detalii amănunţite, cu explicaţii, dar fără note scrise şi fotografii, cu imagini vii, reţinute doar în memorie şi amintiri de la vizita de cunoaştere efectuată aici, cu mulţi ani înainte, împreună cu prietenul comun, inginerul agronom Oros Petrică din Moişeni. Cunoscând persoana şi preocupările sale de la vizita iniţială, medicul s-a reîntors deândată la treburile sale de serviciu, lăsându-mă în grija fiului său.

Am văzut împreună cu elevul George Claudiu Dănuţ, toate elementele componente din structura gospodăriei şi a locuinţei, consemnând, după fotografii, unele aspecte din arhitectura exterioară şi interioară, intrările principale şi cele secundare, destinaţia tuturor celor trei corpuri de clădire, legăturile dintre ele, unele aspecte din inventarele specifice şi utilizarea întregului spaţiu interior şi exterior, terminând cu folosirea intensă a terenului în scopuri decorative şi cu deosebire în scopuri practice eficiente, prin cultivarea arbuştilor decorativi, a florilor şi viţei de vie şi, în special prin numeroasele culturi variate şi foarte rodnice din partea sudică a terenului parcelat, cu grădină mare şi rodnică, de legume, zarzavaturi şi pomi fructiferi.

Corpul de clădire A - blocul pentru locuinţe

https://biblioteca-digitala.ro

I. La demisol: garajul; 2. bucătăria de vară; 3. încăperea pentru congelator; 4. baie; 5. încăpere pentru încălzirea centrală, cu soba şi cazanul pentru încălzit apa necesară la calorifere; 6. depozitul pentru combustibil care poate fi din lemne, sâmburi colecţionaţi de la "pălincii", frânghii uzate de la vapoare aduse de la Marea Neagră.

Din demisol este acces la casa scării de la intrarea principală, situată pe colţul nord-estic al blocului de locuit. Acesta face legătura cu cele două apartamente mari, suprapuse pe nivelul II şi III.

Casa scării, ca şi culoarele care conduc la încăperile celor două apartamente principale, au pereţii peste tot căptuşiţi cu lemn preţios de cireş, tăiat în forme decorative din stighii adiacente, rânduite pe verticală.

II. Apartamentul 1: situat pe planşeul sub care se găseşte demisolul, este alcătuit din următoarele încăperi: 1. bucătărie; 2. cămara cu depozit de rezerve alimentare, ambele încăperi având uşile faţă în faţă; 3. un hol lung de la care este asigurat accesul în 4. sufragerie; 5. dormitor mare, cu televizor; 6. baie micuţă.

III. Apartamentul 2, mai sus, la etajul următor, care cuprinde: 1. o cameră mare cu balcon din lemn artistic lucrat, situat pe colţul nord-estic al blocului de locuit, 2. dormitor mare; 3. bibliotecă, o cameră spaţioasă cu inventar bogat de caracter enciclopedic, bine selecţionat; 4. un mic salonaş, foarte intim, plăcut mobilat, care invită la meditaţie concentrată în linişte; 5. hol lung ca şi la apartamentul I şi el împodobit cu multe cărţi.

IV. Podul casei este folosit ca depozit pentru fructe uscate, rezerve alimentare pentru iarnă şi saci cu diferite borcane.

Peste tot mobile moderne, artistic lucrate, din esenţe preţioase de lemn: stejar, nuc, cireş şi multe ţesături din lână, în decor şi cromatică specifică Oaşului şi Maramureşului.

O casă mare, încăpătoare, cu două bucătării, două sufragerii, două dormitoare, două saloane, două băi şi o mare bibliotecă bogat înzestrată.

Cele două corpuri de construcţii gospodăreşti - B şi C - ale căror planuri adiacente formează împreună un unghi drept, sunt legate în mod armonios de corpul A. Ambele sunt construcţii cu două nivele, fiind compuse din parter şi etaj.

Ele satisfac unele nevoi culinare, cele legate de cultivarea sănătăţii şi de igiena membrilor familiei, şi îndeosebi cele mai numeroase treburi gospodăreşti propriu-zise. Accesul la nivelul de sus este asigurat printr-o scară din beton armat, neacoperită, alăturată peretelui sudic al corpului A. Această scară asigură urcarea lesnicioasă pe terasa amenajată pe planşeul din beton armat, planşeu prelungit în unghi drept, peste parterul corespunzător B şi C.

Terasa deschisă, sub acoperiş parţial, prezintă o primă secvenţă unde se află amenajată sufrageria de vară, în aer liber, pusă în legătură sus cu bucătăria din apartamentul II. Aici este instalată şi masa rotundă, originală, construită din lemn masiv, preţios, compusă dintr-un corp central fix, în jurul căruia se poate uşor învârti partea circulară exterioară, înconjurată de şase sau douăsprezece scaune masive dar artistic lucrate din lemn preţios de cireş.

Cea de a doua secvenţă, complet descoperită, expusă la soare, este prevăzută cu o scară metalică în formă unghiulară pe care se poate urca şi apoi coborî pe câteva trepte transversale la bazinul cu apă curată, încălzită de razele soarelui, unde membri familiei şi chiar prietenii lor pot face baia de vară în aer liber, şi în continuare, secvenţa a treia, pe aceeaşi terasă asfaltată şi acoperită cu strat de nisip curat supus şi el la bătaia soarelui, pot face plajă la soare pe strat de nisip ca la mare. Apa necesară pentru umplerea bazinului de sus este obţinută prin ţeava cu robinet care prelungeşte conducta de apă de la instalaţia normală de apă a construcţiei.

https://biblioteca-digitala.ro

La parterul corpului B, sub terasă, se află un al doilea depozit mai încăpător pentru rezervele de combustibil, necesare la încălzirea apei pentru calorifere, o cameră pentru depozit cu saci de porumb boabe, un coridor lung cu saci, trei încăperi mai mici ca depozite pentru diferite unelte: furtun pentru udat la grădină, unelte agricole, grătare pentru pregătit fripturi afară în curte sau la iarbă verde, şi în continuare un coteţ pentru găini.

În corpul de construcţie C, şi el tot cu două nivele, sunt sus depozite de furaje, depozite pentru rezerve alimentare necesare iarna: ceapă, usturoi, varză, cartofi. În podul de deasupra grajdului se află lăzile cu ceapă şi usturoi, puse la uscat.

Jos, la parter, în acelaşi corp C, se află un coteţ pentru porci şi grajdul pentru animalele cornute mari.

Printre animalele domestice, trebuie menţionată o vacă din rasa brună de Maramureş, furajată sistematic, la care medicul veterinar Dănuş Gheorghe este coproprietar cu alte patru familii de muncitori veterinari, din serviciul dispensarului Negreşti, îngrijită la dispensar după prescripţii adecvate, care dă o producţie zilnică de 16-18 litri de lapte, împărţită în cote egale între cei cinci coproprietari.

Preocuparea permanentă pentru vegetaţia de înfrumuseţare estetică şi pentru cea practică, utilă, este ilustrată din plin în această gospodărie prin arbuştii şi florile decorative care ocupă spaţiul destul de restrâns dintre şosea şi faţada principală a locuinţei respective, care împodobesc şi înfrumuseţează intrarea acestei locuinţe, linia răsăriteană a aleei care conduce de la portiţă spre curtea interioară şi grădină, la contactul cu proprietatea vecină, printr-un remarcabil de frumos şir de margarete mari, albe, şi butucii de viţă cu liane lungi, încărcate cu ciorchine de struguri, suspendate de suporturi metalice înălţate până sub streaşina casei vecine şi mai cu deosebire în grădina de zarzavaturi, legume şi pomi fructiferi din soiuri alese, care ocupă mai mult de o treime din suprafaţa totală sudică a lotului pe care se află această gospodărie. Aici găsim o grădiniţă mică pentru legume şi zarzavaturi, cu: morcovi, mărar, pătrunjel, roşii şi castraveţi şi o suprafaţă mult mai mare cu pomi fructiferi: meri, peri, vişini, cireşi, pruni, coacăze roşii, zmeură, "agrişi sălbăticiţi", încărcaţi la data vizitei cu fructe coapte de culoare verde în dungi şi nuanţe gălbui, sferoidale, mai mari decât aluna şi foarte gustoase, probate la iniţiativa spontană a interlocutorului meu George Claudiu Dănuţ, în timpul explicaţiilor date la masă pentru note scrise, sus în sufrageria de vară.

La limita sudică a grădinii se află culturile de lucernă şi trifoi (luher), care asigură rezervele necesare de nutreţ, pe o porţiune din terenul disponibil, cu ceva mai lungă decât suprafaţa construită.

Cap. XVII Schimbări în timp

Deşi cu structură obligatorie, statornicită după experienţe tradiţionale şi origini ancestrale, precum rezultă din succesiunea aspectelor descrise până acum, la o analiză mai amănunţită, rezultă cu destulă evidenţă că după anii 60-70 ai secolului nostru, când au intrat în uz construcţiile vastelor improvizaţii temporare din lemn recuperabil, "saivanele", şi apoi construcţiile de parter, vaste hale realizate din materiale rezistente şi durabile, "casele pentru nunţi", care au oferit spaţii largi şi comode pentru adăpostirea ambelor "oşti" cu nuntaşi mult mai numeroşi, grupaţi laolaltă în jurul celor 2 miri, unele schimbări profunde au survenit în structura ceremonialului tradiţional, în unele aspecte care dăinuiau de foarte

https://biblioteca-digitala.ro

multă vreme şi care păreau imuabile, pe când alte aspecte au continuat să persiste precum erau de multe veacuri, dar amplificându-se în ultimii ani.

MIRE ŞI MIREASĂ ÎN COSTUME TRADIŢIONALE

Timpul consacrat desfăşurării tuturor aspectelor acestui ceremonial complex a rămas aproximativ concentrat la 3 zile, cu tendinţe de scurtare mai recent. În ceea ce priveşte zilele din cursul săptămânii consacrate organizării nunţilor, după obişnuinţele din

https://biblioteca-digitala.ro

trecut care indicau zilele de marţi, miercuri şi joi, cu evitarea perioadelor de posturi, au fost statornicite în cursul acestui veac pentru zilele de sâmbătă, duminică şi luni, regulă practicată astăzi fără excepţii.

Creşterea spaţiului necesar adăpostirii spectacolului nunţilor, a suprimat însă alternanţa obligatorie din trecut între "masa mare" de la mireasă, unde numai ceata mirelui era "omenită", fiind aşezată "pe după masă", în vreme ce ceata miresei era obligată să facă serviciile de gazde, pe când la "masa mare" de la mire nuntaşii din "oastea mirelui" erau paharnicii şi gazdele de serviciu pentru "oastea miresei".

Pregătirile pentru desfăşurarea evenimentului angajează paralel ambele familii încuscrite şi rudeniile lor apropiate, ca ajutoare. Unele treburi prealabile desfăşurându-se în timp mai îndelungat, vreme de o lună de zile şi chiar două, cu similitudini sau identităţi în acţiuni, dar şi cu diferenţieri între sarcinile celor două familii de nuntaşi.

Un timp îndelungat este necesar, spre pildă, pentru confecţionarea şi împodobirea costumaţiei specifice, deoarece mirii sunt obligaţi să îmbrace haine cu totul noi, la nunta lor, în mod deliberat confecţionate pentru nuntă, după regulile impuse de portul popular specific, de mare sărbătoare, cu maximă grijă pentru frumuseţe, şi care după rânduielile tradiţionale se păstrează în lada de zestre până la adânci bătrâneţe şi sunt gata oricând să fie îmbrăcate pentru ultimul drum, când un asemenea eveniment survine în chip implacabil .

Evident, faptul constituie una dintre dificultăţile întâmpinate de cercetătorii-colecţionari de port popular pentru muzee, cu tentative fără succese în năzuinţele lor, când se întâmplă să descopere supravieţuind după 80-90 de ani şi mai mult, prin lăzile bătrâne, veritabile capodopere din acest domeniu ca şi din cel al ţesăturilor decorative, sortite şi ele putrezirii deodată cu sicriile din lemn, în gropile de înmormântare.

Dar cunoştinţele tehnice specifice şi o serie de materiale şi obiecte de mai multă vreme confecţionate, sunt necesare pentru ceea ce se cheamă "găteala miresei", un episod central care implică împletirea părului lung şi bogat al miresei, anume îngrijit vreme îndelungată în vederea acestui eveniment.

El este lucrat după o tehnică arhaică, originală, sub forma unor plase împletite din şuviţe mărunte de păr grupate în jurul capului, apoi în două "aripi" peste urechi şi o "coadă" lată peste spate, prelungită până mai jos de talie, toate împodobite cu multe şiruri policrome de mărgele, aşezate în jurul gâtului, şi cu diferite forme de giuvaieruri realizate din mărgeluţe policrome minuscule, rânduite pe cununa din "barşon" roşu, combinate cu o serie de floricele naturale şi circa 25 exemplare din seria frumoaselor "zgărdane" şi "lătiţare" împletite pe 9 sau 19 fire de aţe, rânduite cu migală şi răbdare într-un decor policrom armonios, expresiv, prevalent geometric, cu imagini stilizate de flori şi păsările sau motive simbolice, într-un aranjament de ansamblu care reclamă, cu toate aceste materiale anticipat adunate, o muncă îndelungată, executată cu mare răbdare şi dexteritate în noaptea de vineri din ajunul nunţii, de către una sau chiar două meşteriţe versate, tot mai rare astăzi.

Cele 25 "zgărdane" care acoperă coada lată de la spate într-o succesiune paralelă, bine fixată pe suportul lor, grupate în tot atâtea modele diferite, prezintă o mare diversitate de culori armonioase şi motive combinate într-o imagine artistică nemaiîntâlnită altundeva!

"Zgărdanele" sunt de regulă împrumutate dintre cele mai frumoase exemplare aflate în uz la făuritoarele lor, fete mari ori neveste dintre cele mai tinere.

Pe acelaşi plan ca importanţă este situat, la casa mirelui, în primele ore ale dimineţii de sâmbătă, adică în prima zi de nuntă, episodul confecţionării steagului de nuntă. Atunci stegarii, cu ajutorul a 10-15 "druşte", fete mari între 14 şi 20 de ani, selecţionate de ei din ceata fetelor mari existente în sat, pe baza unor criterii de rudenie, prietenie cu mirii

https://biblioteca-digitala.ro

şi de îndemânare, lucrează efectiv împreună cu stegarii la confecţionarea steagului de nuntă, din materialele pregătite dinainte, în mai multe zile anterioare.

Steagul de nuntă este absolut necesar la desfăşurarea întregului ceremonial al nunţii, la toate episoadele şi evenimentele din cursul celor 3 zile şi 3 nopţi ale nunţii. Operaţia de aproape o jumătate de zi pentru confecţionarea lui în colectiv, încheiată cu probe practice şi controluri sub raport estetic şi în ceea ce priveşte trăinicia lui tehnică, sarcină care priveşte pe cei doi miri, este încheiată cu masa obligatorie acordată de către socrul mare la casa mirelui, în cinstea celor doi stegari, a "druştelor" şi a celor 2 ceteraşi care au asigurat în acele ore de activitate susţinută o atmosferă de veselie şi bună dispoziţie, ca un bun îndemn şi stimulent, şi au oferit stegarilor momente potrivite pentru îndeplinirea obligaţiilor lor, de a răsplăti prezenţa şi activitatea "druştelor" prin câteva dansuri cu muzică oşenească, dansuri de perechi "în doi" .

Să consemnăm şi faptul că aceste două episoade obligatorii la toate nunţile, "găteala miresei" şi "confecţionarea steagului" au ecouri adânci în viaţa satelor din Ţara Oaşului, unde decesul prematur al fetelor mari şi al feciorilor încă necăsătoriţi, indiferent de cauzele acestor decese, antrenează la înmormântările respective obligaţii rituale, concretizate prin împodobirea fetelor ca mirese şi prin prezenţa stegarului cu steagul de nuntă, în alaiul de înmormântare al feciorilor, îndeplinându-se astfel, în mod simbolic, ciclul întreg ale celor 3 faze distincte dar strâns înlănţuite din viaţa fiecărei fiinţe umane, concretizate şi caracterizate prin complexe ceremoniale şi ansambluri rituale distincte, privind: naşterea, căsătoria şi moartea, momente care fac parte integrantă din însăşi natura existenţei tuturor oamenilor, în existenţa lor eternă, sub forma ciclurilor trecătoare, efemere, ale vieţii...

Unele lămuriri şi precizări au fost obţinute prin întrebări cu răspunsuri de la informatori, cunoscători prin experienţa practică, directă. Folosim o notă consemnată în 1935: "În ziua nunţii, la amiază, toată "oastea" mirelui cu părinţii, nănaşii, ceteraşii şi alte rudenii apropiate, se duc la părinţii miresei ... şi au făcut, la mireasă, un prânz, după care au jucat un joc-două! După amiază se duc cu toţii la mire. Aici îi bagă pe după masă şi fac un prânz mai mare. După aceea joacă, când stau mai mult, până sâmbăta sau luni sara! Şi părinţii miresei şi ai mirelui ş-au chemat oamenii aleşi! Petrec până-s sătui de nuntă şi de băutură şi de tăte cele! Şi nunta s-o gătat!".

Şi o consemnare mai recentă şi mai laconică, din Cămârzana: "Nunta se face la casa miresei marţi şi la mire miercuri, de la biserică se duc la mireasă cu tot alaiul. Fac un joc, două, ş-apoi nuntaşii se duc acasă. Şi alaltă-zi vin la mire să se pregătească pentru partea a doua! Ceteraşul mirelui se află în mijlocul alaiului şi cântă tăt drumul... Oastea miresei, cu ceteraşul ei, a rămas la casa miresei, unde cântă şi joacă până în ceia zi!"(Costea Ana, 103 ani, Cămârzana, 7.III.1978).

Dar să ne reîntoarcem, după 43 de ani, la Moişeni: "După cununia religioasă alaiurile se reîntâlnesc la casa miresei, unde se serveşte masa pentru ceata mirelui, vreme de 4 ore, urmată de 3-4 dansuri oşeneşti, cu muzică din "ceteră", apoi cele 2 cete se despart: ai miresei rămân acolo, ai mirelui, cu alai, se duc la casa mirelui! "

Un moment important are loc la reîntoarcerea nuntaşilor de la cununia religioasă la casa miresei. Acesta trebuie subliniat pentru complexul său de rituri arhaice, care sunt săvârşite în acele momente. La intrare, în faţa casei miresei, se află aşezată o masă mare pe patru picioare pe care sunt rânduite câteva obiecte şi elemente implicate într-un ritual complex, cu istorie îndelungată, care se desfăşoară în trei faze succesive diferite, dar într-o înlănţuire continuă.

https://biblioteca-digitala.ro

La sosirea alaiului, pe masă se află: o doniță din lemn sau un "zider din badoc", o căldare metalică, plină cu apă, alături cu doniţa sunt două blide din ceramică sau din faianță, unul plin cu apă sfințită şi al doilea plin cu boabe de grâu curat. Lângă blidul plin cu grâu este o "ştergură" decorativă, o țesătură de dimensiuni medii, cu frumos decor policrom, valoroasă lucrare de artă populară, dintre cele utilizate la împodobirea interiorului casei. Pe aceeaşi masă se mai află "pita miresei", un colac ritual, cu mare măiestrie lucrat, împodobit cu decor expresiv în altorelief, pe faţa lui superioară, realizat din cocă de grâu proaspăt frământată. Este modelat cu multă migală şi copt într-o tavă metalică rotundă cu circa 50-60 cm în diametru. În decorul lui bogat şi frumos distingem imagini de flori, păsările în zbor şi motive simbolice.

În ceea ce priveşte apa din doniţa sau "ziderul" plin, Costea Ana precizează că vasul a fost umplut cu apă proaspătă de la fântână, în care s-a turnat apă sfințită, aghiasmă, păstrată de la Rusalii sau de la Bobotează, două sărbători mari, tot de atunci provenind şi grâul din blidul alăturat.

Între personagiile principale, din fruntea alaiului, se află cei doi miri, perechea nănaşilor, tarostele şi cei doi ceteraşi, precum şi cei doi "stegaşi". Subliniem faptul că naşul poartă şi la reîntoarcere către casa miresei, pe umărul său stâng, sarcina sa grea dar foarte decorativă, cu cei doi colaci mari şi grei, "colacii miresei". Ei sunt legaţi împreună simbolic cu trei "şterguri" mici şi o "ştergură" mare, învăluiţi în "măsoaia păştii", toate țesături populare de mare valoare estetică. În lăcaşul potrivit de la confecţionare, în centrul celor doi colaci suprapuşi, este bine fixată "osia carului", o sticlă de un litru plină cu licoare din prune bine coapte, fermentate şi dublu rafinate.

La sosirea în faţa casei, mireasa prinde la subsioara stângă "pita miresei" şi cu dreapta "pămătuful" de busuioc înmuiat bine în blidul cu apă sfințită şi stropeşte peste tot alaiul şi peste mulţimea nuntaşilor, în direcţia celor 4 puncte cardinale, în timp ce grupul specificat mai sus, începe să se rotească de la dreapta la stânga în jurul mesei, de trei ori consecutiv. Tot în acelaşi clipe, doi verişori "dulci" ai celor doi miri, feciori necăsătoriţi, ridicaţi faţă în faţă pe două scaune aşezate lângă masă, către intrarea în casă, ţin amândoi de acelaşi colac, cu mâinile ridicate în formă de cerc cât mai sus posibil, formând astfel un arc de cerc pe sub care trece alaiul în rotirile sale de trei ori în jurul mesei. În acelaşi timp alţi doi-trei feciori dintre rudeniile mirilor, care urmează de aproape grupul principal din fruntea alaiului, fac salturi şi eforturi să prindă colacul ţinut sus şi să dispară cu el. Cei doi verişori dulci l-au apărat cu grijă şi îndată după încheierea celei de-a treia rotiri în jurul mesei, au tras de colaci în două sensuri opuse, l-au frânt în două jumătăţi, au sărit de pe scaunele lor şi s-au grăbit să fugă în două direcţii opuse, mâncând din colacul respectiv şi împărţind şi altor tineri prezenţi în calea lor.

Tot în aceleaşi momente în care mireasa stropea cu pămătufuri de busuioc, tarostele, acoperindu-şi mâna dreaptă cu ştergura decorativă de pe masă, a prins cu stânga blidul plin cu boabe de grâu şi a aruncat mai multe mânuri de boabe de grâu peste mulţime, peste curtea şi acareturile gospodăriei şi peste grădina vecină. Apoi mirii împreună au dus doniţa plină cu apă la rădăcina unui pom fructifer mai tânăr din grădină, au împins-o deodată cu piciorul şi au răsturnat-o la rădăcina acelui pom.

Stegarul a fost cel dintâi care a pătruns în casa împodobită pentru nuntă, a golit-o de orice prezenţă umană, a aşezat steagul jos lângă partea interioară a pragului şi paralel cu el, peste care au trecut cei doi miri.

Înlăuntru casei, în camera cea mai spaţioasă şi mai frumos împodobită, a avut loc cel de-al treilea ritual complex de la această nuntă, când în jurul unei mese mari, pe care naşul depusese îndată după intrare "calacii miresei", aflaţi în tolba lor artistică, originală, şi

https://biblioteca-digitala.ro

s-a integrat împreună cu mirele şi mireasa într-o roată impresionantă de feciori şi "boresari" mai tineri, puternic strânşi corp lângă corp, dans dezlănţuit după tactul specific al muzicii ceteraşilor, cu "strâgete" declamate în versuri, cu salturi şi lovituri ritmice din pinteni şi din palme, un dans concretizat prin fascinanta şi impresionanta lui energie ritmică perfectă, într-o sincronizare armonioasă a tuturor mişcărilor coregrafice, a tuturor tonurilor muzicale şi versurilor declamate, dând impresia unui singur dansator versat, multiplicat la dimensiunile unui grup compact de 35-40 bărbaţi, care execută 3 rotiri concentrice consecutive, în jurul aceluiaşi mese pe care tronează în legăturilor lor artistice "colacii miresei", suprapuşi şi bine fixaţi prin "osia carului " din centrul lor. În acest cerc bărbătesc compact, alcătuit din feciori şi boresari mai tineri, care se roteşte cu energie ritmică armonioasă uluitoare, singura participantă dintre femei este mireasa, cu totul remarcabilă atât prin costumaţia şi găteala ei specifică, originală, cât şi prin capacitatea de adaptare şi integrare perfectă în ritmul unui asemenea dans bărbătesc.

Întregul alai şi toate ritualurile care s-au succedat aici, în trei faze înlănţuite într-o unitate fascinantă, sau desfăşurat mereu pe fundalul melodiilor instrumentale, cu rezonanţe arhaice ale ceteraşilor, amplificate prin ritmul sacadat, tropotit al paşilor dansatorilor "pe mare şi pe mânunţăl", dar şi prin cadenţele ritmate pe tonuri muzicale ale "ţâpuriturilor" şi "strigăturilor", ale "horilor" şi ritmurilor bătăilor din palme şi din pinteni ale dansatorilor, un ansamblu alcătuit din elemente şi creaţii artistice din trei domenii distincte, din izvoare diferite, dar contopite şi profund armonizate într-un ansamblu artistic unitar şi foarte original în care supravieţuiesc, peste milenii, urmele încă vii ale cultului solar şi riturile fertilităţii.

https://biblioteca-digitala.ro

Summary

The performance of wedding from the Land of Oaș is a book in which the etnograph researcher Gheorghe Focșa makes a laborious presentation of a traditional wedding party în Oaș, considering this major moment of human existence like an etnographic phenomenon beeing the most important in proportion, diversity, complexity and in the meaning of its socio- economic, moral, artistic and folkloric manifestations.

Shared in 3 parts, the book represents a real etno- historic document in wich can be find ancestral traditions, folklore, folk art, information about the character of the people from Oaș, their system of social relations, the way of having their proper philosophy about life, their love for " The land of Oaș", their evolution on socio- economic and cultural plan.

The wedding in Oaș lasted 3 days and 3 nights, it was a spectacular ceremonial, the wedding ritual concentrating in its structure many acts with a magic character. In the archaic Romanian society the wedding ritual had transcendental values what symbolized "the wedding of the sky with the land", the link between human and divine.

The whole performance of the wedding is, made up of specific moments: making the wedding flag, the knot- shaped bread, the dressing of the bride, the dance of the bride with the girls from the village,"the circle" of men, the asking of the bride, the asking of the bridegroom, the wedding feast, the shouting of the presents.

The wedding in the Land of Oaș has particular characteristics, what have been transmitted in time from one generation to another, thus inheritting the values of the Romanian spiritual civilization.

https://biblioteca-digitala.ro

Glosar

a

adătui, a - a păcăli, a lăsa să aştepte
ai - usturoi
alean - încet
amelechiu - etaj
arşân - hârleţ

b

badoc - tablă galvanizată
balţ - batic pus pe capul miresei după cununia religioasă
barşon - catifea
bărbânoc - arbust cu frunze permanent verzi
bef - salată boeuf
besăzi - vorbe, discuţii
birău - primar
bâlii - tulpinile de porumb
boace - sarmale
bocotan - bogat
boresar - bărbat tânăr însurat
boturi - buchete de flori din ramuri verzi
bulciug - versuri de rămas bun, iertăciune
bumbuşti - elemente decorative din lână, de formă rotundă

c

carâmb - răboj; bucată de lemn pe care este încrustată cantitatea de lapte mulsă la sâmbra oilor
ceanoc - unitate de măsură etalon pentru lapte, aproximativ un sfert de litru
celui, a - a păcăli
ceteră - vioară
cheară - război de ţesut
chicăzui, a - a curăţa; a defrişa
chischineu - batic; broboadă decorativă pentru cap
ciangaua - clopoţei rotunzi din bronz
ciopoare - turme de oi
cipcă - dantelă
ciunta, a - a tăia; a sfârşi
ciuturcă - rădăcină de copac putrezit
cârmăzele - resturi
câtingan - încet
cocie - trăsură
coldui, a - a cere milă; a cerşi
coptături - prăjituri
corbace - frâie
cototori - oglinzi
cotune - armată
credinţare - logodnă
cuşăi, a - a gusta

https://biblioteca-digitala.ro

curechiu - varză

d

dejă - vas de lemn
dipt - pentru că; de aceea
druşte - fete mari care pregătesc steagul de nuntă
duhăni, a - a fuma
dumicaţi - mărunţiţi

f

fancuri - gogoşi
fâşcăi, a - a fluiera din degete
fodre - volane, dantele
furcuţe - furculiţe

g

găzdaci - bogaţi
gărdane - zgărzi
ghini, a - a veni
giurincă - viţea
greluşi - greieri
groştior - smântână
grumaz - gât
gutaşă - şmecheră, isteaţă

h

hăcuite - tăiate, tranşate
hiretici - nervoşi
hâdă - urâtă
horgalină - bătrână
hori - cântece

i

igliţă - ac de croşetat
iosag - învoială

î

împistriţi - ornaţi, decoraţi

j

jambră - cocă de grâu îndulcită

l

lătiţare - zgărzi late
lepedeu - cearşeaf
lodbe - bucăţi lungi de lemn, despicate dintr-un trunchi de copac, cioplite cu securea
lozie - specie de salcie sau răchită

m

magă - deşi, cu toate că
marhă - animal domestic cornut
mas - găzduire
mădăli, a - a dezmierda

https://biblioteca-digitala.ro

măsoaie - față de masă
mgni - cred că...
mierță - vas pentru măsurat cereale
mulătui, a - a petrece, a sărbători

n

nealcoșă - mândră, încrezută
nepostite - permise, neinterzise

o

oboroc - șopron
ocărî, a - a batjocori, a ironiza
odor - curte, grădină
oiagă (vezi uiagă)

p

paprică - boia de ardei
pănojii - pănușii de porumb
păr - caşmir
păsat - porumb măcinat mărunt
perți - elemente decorative în dungi, de diferite culori
picioci - cartofi
pindileu - fustă de pânză de cânepă sau bumbac, țesută în casă
plaivaz - creion
plăsea - cele două părți din metal, os sau lemn, care acoperă mânerul unui cuțit, pumnal, etc
ponoare - râpi, hogașuri
porjoliți - prăjiți, arși
potici - prăvălii
pranic - unealtă din lemn, folosită la spălatul și bătutul rufelor (mai)

r

ratotă - ouă papară
răstăuțe - tăiței
râșcaș - orez
rât - movilă de pământ; teren
rugi - trandafiri
rumini, a - a se farda pe obraz

s

saivan - cort de dimensiuni mari
sălaș - sicriu
sămălui, a - a socoti, a gândi
sbârcele - grupuri de flori artificiale
sbghera, a - a plânge
sdrahoană - voinică
sfădi, a - a certa
sfârticată - ruptă, zdrențuită
sirepi - iuți
snagă - fire, năravuri

https://biblioteca-digitala.ro

socăcițe - bucătărese
strecători - pânză de cânepă țesută mai rar, folosită la prepararea caşului
strâgete - orații
struț - buchet de flori naturale sau artificiale, folosit pentru decor

Ş

şatră - prăvălie
şleiga - unealtă folosită în munca forestieră
şogori - cumnați
şohan - niciodată
ştrafuri - căruțe

ţ

țalger - farfurie
tălni, a - a (se) potrivi
tătăişe - cumnate
techergheu - golan, vagabond
temeteu - cimitir
terşi - arbore tânăr, rezistent
ticală - om păcătos, blestemat
ticni, a - a pica bine; de folos
tocană - mămăligă
turtă - prăjitură, tort

ţ

țâpurituri - orații; cântece

u

uiagă - sticlă

v

văjniceri - păcurari
văjiți - potriviți
vurghini - prăjini

z

zadie - şorț
zamă - supă, ciorbă
zăli, a - a presăra (se zăleşte)
zbghera, a (vezi sbghera)
zider - găleată, căldare
zigană - voinică, sănătoasă
zini, a - a veni
zongoră - chitară

https://biblioteca-digitala.ro

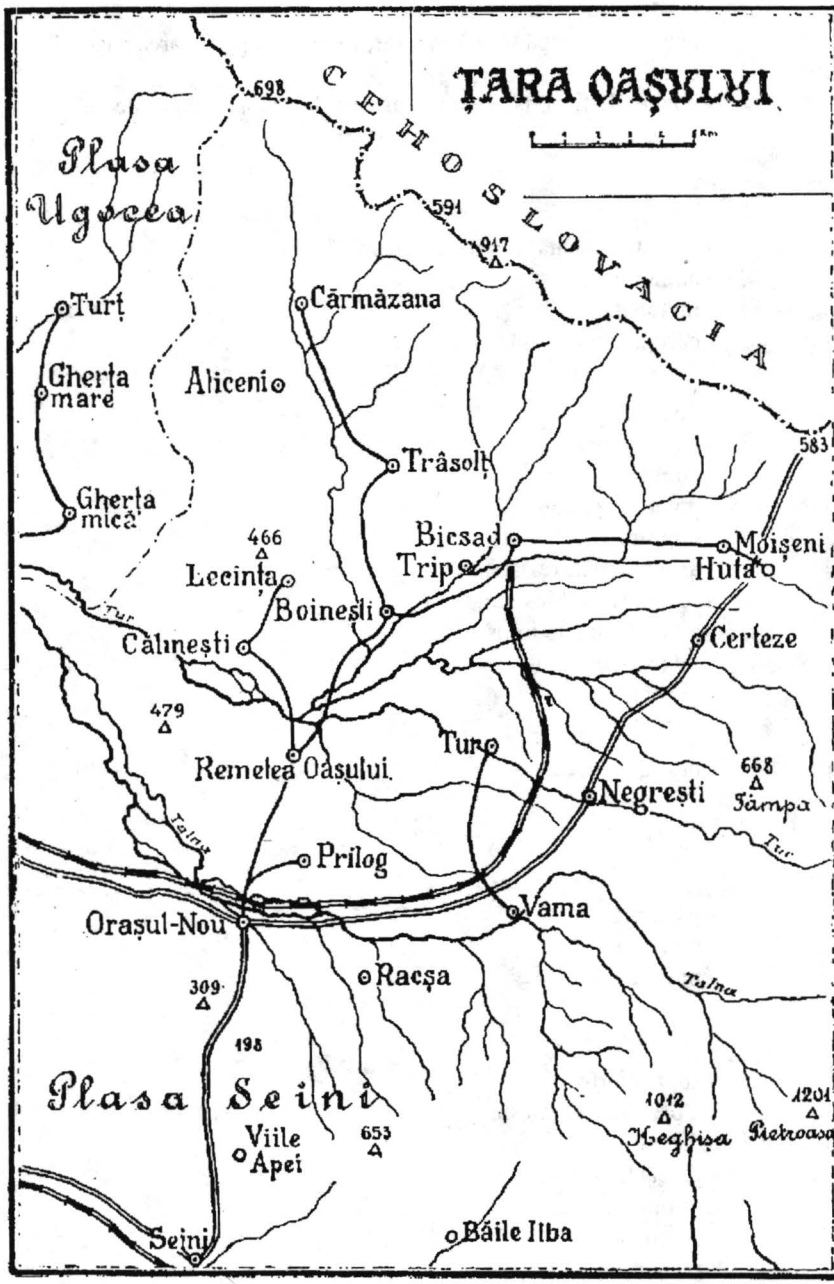

ȚARA OAȘULUI - 1930

https://biblioteca-digitala.ro

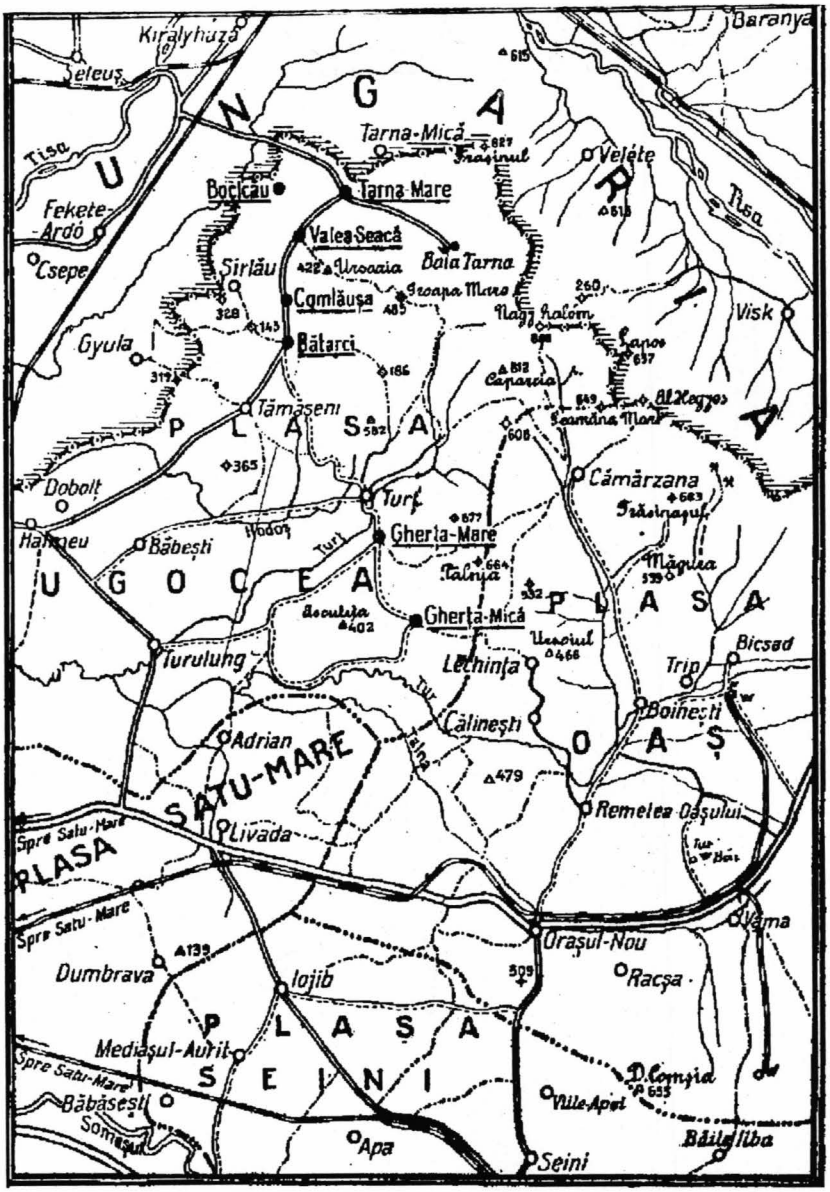

UGOCEA - 1942

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

"... În căte o ţâpuriturã din Ţara Oaşului eu vãd rezumatul întregii noastre culturi, cu trecerea ei de la naturã la rostire şi întruchipare artisticã. Chiotul iniţial este încã naturã: dacã vrei, este ceva de ordinul cântecului privighetorii, sau mai de grabã al privighetorului, un cântec despre care naturaliştii ne spun cã nu e intonat pentru poeţi, ci doar pentru ca pasãrea sã anunţe în felul acesta cã a pus stãpânire pe un loc, iar ceilalţi s-o lase acolo în rostul ei. Dar chiotul nostru - care şi el este un fel de a spune: ascultaţi-mã, fraţilor, faceţi-mi şi mie loc în lume - trece în cuvânt, în viers, în logos, şi devine astfel, dintr-o rãsuflare, parcã altceva. Se preface într-un cântec care ar putea sã ţinã cât lumea..."

CONSTANTIN NOICA

Editura Muzeului Sãtmãrean
https://biblioteca-digitala.ro